

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDEKİ TÜMCE BİÇİMLİ
DEYİMLER VE BUNLARIN ANLAM BİLGİSEL VE SÖZ DİZİMSEL
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURYULED ALTUNKAYA

İSTANBUL 2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDEKİ TÜMCE BİÇİMLİ
DEYİMLER VE BUNLARIN ANLAM BİLGİSEL VE SÖZ DİZİMSEL
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURYULED ALTUNKAYA

TEZ DANIŞMANI: PROF.DR. ERDAL ŞAHİN

İSTANBUL 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
ÖN SÖZ	IV
KISALTMALAR VE İŞARETLER	IX
I. GİRİŞ	1
1. TÜRKİYE VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ	1
2. AZERBAYCAN VE AZERBAYCAN TÜRKÇESİ.....	3
3. DEYİM, DEYİMLERİN YAPI VE ANLAM ÖZELLİKLERİ.....	5
4. TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER	8
II. İNCELEME	11
1. TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDEKİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLERİN SÖZ DİZİMSSEL KARŞILAŞTIRILMALI İNCELEMESİ.....	11
1.1. TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDE TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLERİN TÜMCE TÜRLERİ.....	11
1.1.1. Türkiye Türkçesinde Yüklemin Türüne Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	11
1.1.1.1. Fiil Tümcesi Biçimindeki Deyimler.....	11
1.1.1.2. Ad Tümcesi Biçimindeki Deyimler.....	18
1.1.2. Azerbaycan Türkçesinde Yüklemin Türüne Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	21
1.1.2.1. Fiil Tümcesi Biçimindeki Deyimler.....	21
1.1.2.2. Ad Tümcesi Biçimindeki Deyimler.....	36
1.1.3. Türkiye Türkçesinde Ögelerin Dizilişine Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	39
1.1.3.1. Kurallı Tümce Biçimindeki Deyimler.....	39
1.1.3.1. Devrik Tümce Biçimindeki Deyimler	49
1.1.4. Azerbaycan Türkçesinde Ögelerin Dizilişine Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	51
1.1.4.1. Kurallı Tümce Biçimindeki Deyimler.....	51
1.1.4.2. Devrik Tümce Biçimindeki Deyimler	67

1.1.5. Türkiye Türkçesinde Anlamlarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	68
1.1.5.1. Olumlu Tümce Olan Deyimler	68
1.1.5.2. Olumsuz Tümce Olan Deyimler	76
1.1.5.3. Soru Tümcesi Olan Deyimler	79
1.1.7. Azerbaycan Türkçesinde Anlamlarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	81
1.1.7.1. Olumlu Tümce Olan Deyimler	81
1.1.7.2. Olumsuz Tümce Olan Deyimler	96
1.1.7.3. Soru Tümcesi Olan Deyimler	101
1.1.8. Türkiye Türkçesinde Yapılarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	102
1.1.8.1. Basit Tümce Biçimindeki Deyimler	102
1.1.8.2. Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	108
1.1.8.2.1. İç İç Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	109
1.1.8.2.2. Şartlı Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	109
1.1.8.2.3. .ki’li Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	109
1.1.8.3. Bağlı Tümce Biçimindeki Deyimler	110
1.1.8.4. Sıralı Tümce Biçimindeki Deyimler	111
1.1.9. Azerbaycan Türkçesinde Yapılarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler	115
1.1.9.1. Basit Tümce Biçimindeki Deyimler	115
1.1.9.2. Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	127
1.1.9.2.1. İç İç Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	127
1.1.9.2.2. Şartlı Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	127
1.1.9.2.3. ki’li Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler	129
1.1.9.3. Bağlı Tümce Biçimindeki Deyimler	129
1.1.9.4. Sıralı Tümce Biçimindeki Deyimler	130
1.1.10. Türkiye Türkçesinde Eksiltili Tümce Biçimindeki Deyimler	134
1.1.10.1. Öznesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	134
1.1.10.2. Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	138
1.1.10.3. Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	139
1.1.10.4. Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	139

1.1.10.5. Öznesi ve Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	139
1.1.10.6. Öznesi ve Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	139
1.1.10.7. Öznesi ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	139
1.1.10.8. Yükleme ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	140
1.1.11. Azerbaycan Türkçesinde Eksiltili Tümce Biçimindeki Deyimler	140
1.1.11.1. Öznesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	140
1.1.11.2. Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	146
1.1.11.3. Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	147
1.1.11.4. Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	147
1.1.11.5. Öznesi ve Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	148
1.1.11.6. Öznesi ve Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	148
1.1.11.7. Öznesi ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	148
1.1.11.8. Yükleme ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler	148
2. TÜRKİYE VE AZERBAIJAN TÜRKÇELERİNDEKİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLERİN ANLAM BİLGİSEL KARŞILAŞTIRILMALI İNCELEMESİ	151
2.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ - AZERBAIJAN TÜRKÇESİ ANLAMDAŞ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER	151
2.2. AZERBAIJAN TÜRKÇESİ - TÜRKİYE TÜRKÇESİ ANLAMDAŞ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER	180
3. TÜRKİYE VE AZERBAIJAN TÜRKÇELERİNDE TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER LİSTESİ	219
3.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER	219
3.2. AZERBAIJAN TÜRKÇESİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER	284
KAYNAKLAR	397

ÖN SÖZ

Deyim, gerçek anlamından ayrı mecaz olarak kullanılan, en az iki sözcüğün bir araya geldiği kelime gruplarıdır. Deyimler, içinde oluştukları toplumların maddi veya manevi değerlerine ait izler taşır. Deyimler anlatıma akıcılık ve zenginlik katar.

Deyimler içinde bulunduğu toplumun dili kullanma biçimi, geçmişi, sözlü ve yazılı geleneksel mirası hakkında bize ipuçları verir. Bugün hazır olarak bulduğumuz çok katmanlı anlamlara sahip olan deyimler, zaman içerisinde zenginleşerek günümüze ulaşmıştır. Bu sebeple deyimler hem dil bilimi açısından hem de toplumlar arası kültürel bağ açısından büyük öneme sahiptir.

Deyimler çeviri bilimi için de önemli bir konudur. Diller arası metin çevirilerinde kaynak dildeki deyimlerin amaç dilde deyim eş değerinin verilmesi gerekir. Bu da amaç dil ve kaynak dildeki deyim hazinesinin bilinmesiyle mümkün olur.

Bu çalışmada, Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi arasında bir köprü kurmak ve yapılan aktarı çalışmalarına fayda sağlamak amacıyla tümce biçimlerinde olmak şartıyla 1191 adet Türkiye Türkçesi, 1906 adet Azerbaycan Türkçesi deyim derlenmiştir. Bu derlenen deyimlerin Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesindeki eş değerleri de titiz bir çalışma sonucu faydalanmak isteyenlerin hizmetine sunulmuştur. Ayrıca bu çalışmanın en öncelikli amaçlarından biri de Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde tümce biçimli deyimler arasındaki benzerlik ve farklara dikkat çekebilmektir.

Çalışmada tümce biçimindeki deyimlerin konu edilmesiyle Türkiye ve Azerbaycan Türkçesi deyimler hazinesine ışık tutmanın yanı sıra deyimlerin yapısal özelliklerine de dikkat çekilmektedir. Türk dilinde söz dizimi açısından deyimler fiil ismi öbeği, sıfat-fiil öbeği, zarf-fiil öbeği, ad tamlaması, sıfat tamlaması, isnat öbeği, yönelme öbeği, bulunma öbeği, çıkma öbeği, edat öbeği, bağlama (bağlaç) öbeği, ikileme (tekrar öbeği) ve tümce biçimlerinde bulunmaktadır. Tümce biçimlerindeki deyimler bu çalışmanın konusunu oluşturur. Çalışma Türkiye ve Azerbaycan Türkçesindeki deyimlerin genellikle hangi söz dizimsel yapılarla kalıplaştıkları ve anlam bilgisel ortak ve farklı noktaları hakkında bilgi vermektedir.

Tezimizin biçim ve oluşturulma özelliklerine bakacak olursak “Ön söz” bölümünden sonra “Kısaltmalar ve İşaretler” başlığı altında tezin çeşitli yerlerinde kullanılan kısaltma ve işaretler yer almıştır.

Çalışma “Giriş”, “İnceleme”, “Sonuç” olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. “Giriş” bölümünde, deyimler, deyimlerin yapı ve anlam özellikleri; tümce biçimindeki deyimler üzerinde durulmuştur. “İnceleme” bölümü kendi içerisinde “Tümce Biçimindeki Deyimlerin Tümce Türleri”, ve “Sonuç” ana başlıklarından oluşmuştur. Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde derlediğimiz tümce biçimlerindeki deyimler Latin alfabeleriyle kalın olarak dizilmiş ve her iki lehçenin alfabe sırasına uygun olarak dizilmiştir.

“İnceleme” bölümünün Türkiye Azerbaycan Türkçelerinde Tümce Biçimindeki Deyimler Listesi başlığı altında derlenen deyimlerin yanında anlamlarına yer verilmiştir: Tür. *Karadenizde fırtına, al pırtını sırtına* “Ortalıkta bir huzursuzluk, bir kaynaşma varsa, en iyisi taşı tarağı toplayıp oradan ayrılmak.” anlamına gelir. Azr. *milçək murdar deyil ancaq ürək bulandırır* Önemsiz gibi görünen bir şeyin olumsuz bir sonuç doğurduğunu bildirir.

Söz konusu deyimlerin “İnceleme” bölümünde anlamlarından sonra = (eşittir) işaretinin yanına Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerindeki deyim karşılıkları yani eş değerleri yazılmıştır. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesindeki deyimlerde parantez içinde yer alan kelimelerin yanına ~ konularak deyimlerin bu biçimlerde de kullanılabileceği gösterilmiştir: *kasaba et (~ yağ) borcu mu var? , saqqalım yoxdur, sözüm ötmür (~ keçmir) vb.* deyimlerin farklı biçimini Türkiye ve Azerbaycan Türkçesindeki eş değer deyimler, kolay ayırt edilebilsinler diye yatık (italik) ve kalın olarak dizilmiştir: *kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur, xan ilə aş (~ plov) yemir ki, bığı yağa batar vb.*

“İnceleme” bölümünün Türkiye Azerbaycan Türkçelerinde Tümce Biçimindeki Deyimler Listesi başlığı altında bir deyim birden çok anlamı varsa bu deyim, karşılık geldiği kavram sayısı kadar Roman rakamlarıyla belirtilerek alt alta verilmiştir: *halvanı yeyib, eşşəyi minib* 1. “İsteğine kavuşmuş, arzusu gerçekleşmiş.” 2. “Ekmek parası kazanmaya başlamış.” anlamlarında kullanılır. *tut kelin perçeminden* tkz. 1. Çözümü güç bir durum karşısında söylenir. 2. “Onda bulunmayan şeyi isteme, eline bir şey geçmez.”

anlamında söylenir. vb. Her iki yazı dilindeki deyimler söz dizimsel olarak incelenirken eksik olan özne, nesne, tümleç ve bu gibi unsurlar sonradan eklenirken köşeli parantez [] işaretinden yararlanılmıştır. *[ben] ağına keçə yamayım, [o]değirmen taşının altından diri çıkar, [o] akarı kokarı yok, ayaq basmağa yer yoxdur*, vb.

Son olarak “Kaynaklar” başlığı altında, görülüp incelenen ve doğrudan ya da dolaylı fayda sağlayan bütün eserlere yer verilmiştir.

Tezimin hazırlanma aşamasında benden desteğini esirgemeyen, bu konuda beni teşvik eden, bana yol gösteren hocam Sn. Prof. Dr. Erdal Şahin’e, tüm eğitim hayatım boyunca değerli bilgilerinden istifade ettiğim bütün hocalarıma, bana en çok emek veren insanlara yani annem ve babama, bu süreçte karşılaştığım her türlü sorunu çözmemde yardımcı olan ve her konuda benden desteğini esirgemeyen sevgili eşime, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsünde görev yapmakta olan sevgili Nuranə Süalp’e, varlıklarıyla her zaman yanımda olan ve bana güç veren kıymetli ablam Evrim Yıldırım ve kardeşim Berra Gül’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nuryuled ALTUNKAYA

İstanbul 2023

ÖZET

Deyimler, gerçek anlamlarından başka mecaz olarak kullanılan, söyleyişi daha basit ve etkileyici kılmak için bir araya gelmiş kelime gruplarıdır. Deyimler, kimi zaman sözlü iletişim yoluyla kimi zaman da yazılı iletişim yoluyla sıkça başvurulan sözcük öbekleridir. Anlatıma akıcılık ve zenginlik katarlar.

Çalışmada Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerindeki tümce biçimindeki deyimler tespit edilmiş ve bu deyimlerin söz dizimsel ve anlam bilgisel açılardan incelemesi yapılarak her iki yazı dilinde karşılaştırılmıştır.

Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerindeki deyimler sözlüklerine bakıldığında geniş sayıda tümce biçiminde deyim olduğu anlaşılmaktadır. Bu tümce biçimindeki deyimler incelenirken söz dizimsel özellikleri tespit edildikten sonra anlam bakımından eş değerleri ortaya konulmuştur. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçelerindeki tümce biçimindeki deyimlerin söz dizimsel sayı değerleri karşılaştırıldıktan sonra bu iki yazı dilindeki deyimler söz dizimsel ve anlam bilgisel yönleriyle incelenmiştir.

Tezde her iki yazı dilindeki tümce biçimindeki deyimler çeşitli sözlüklerden tespit edilmiştir ve bunlar söz dizimsel ve anlam bilgisel olarak karşılaştırılmıştır. Çalışma 1. “Söz Dizimsel Karşılaştırma”, 2. “Anlam Bilgisel Karşılaştırma”, 3. “Tümce Biçimindeki Deyimler Listesi”, bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışma bu yönleriyle Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerindeki tümce biçimindeki deyimlerin (phrase) söz dizimsel ve anlam bilgisel (semantik) olarak ilk karşılaştırması olmakla beraber yapılacak benzer çalışmalara örneklik teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, sentaks, semantik, phrase, deyim, tümce.

ABSTRACT

Idioms are groups of words that are used as metaphors other than their real meanings and come together to make the utterance simpler and more impressive. Idioms are phrases that are frequently used, sometimes through verbal communication and sometimes through written communication. They add fluency and richness to the narrative.

In this study, idioms in the form of sentences in Turkey and Azerbaijan Turkish were determined and these idioms were analyzed in terms of syntactic and semantic and compared in both written languages.

When we look at the dictionaries of idioms in Turkey and Azerbaijan Turkish, it is seen that there are a large number of phrases in the form of sentences. While examining idioms in this sentence form, their syntactic features were determined and then their equivalents in terms of meaning were revealed. After comparing the syntactic number values of the idioms in the form of sentences in Turkey Turkish and Azerbaijani Turkish, the idioms in these two written languages were examined with their syntactic and semantic aspects.

In the thesis, idioms in the form of sentences in both written languages were determined from various dictionaries and they were compared syntactically and semantically. The study consists of 1. “Syntactic Comparison”, 2 “Semantic Comparison” and 3 “Sentence Idioms List” sections.

With these aspects, the study is the first syntactic and semantic comparison of sentence-shaped idioms in Turkey and Azerbaijan Turkish, but it will set an example for similar studies to be done.

Keywords: Turkey Turkish, Azerbaijan Turkish, syntax, semantics, phrase, idiom, sentence.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

arg.	Argo
al .	Alay ifadesi
Azr.	Azerbaycan Türkçesi
c.	Cilt
hkr.	Hakaret ifadesi
k.	Kaba söz
s.	Sayfa
s.	Sayı
ş.	Şaka ifadesi
TDK	Türk Dil Kurumu
tkz.	Teklifsiz olarak
vb.	ve benzerleri, ve başkaları
vd.	ve diğerleri
vs.	vesaire
~	Eş değer
/	“veya”, aynı özelliklere sahip ögeler arasında ayraç
//	ses birimi
>	Eş zamanlı köken bilgisi; sözcüklerin değişime uğrayarak aldığı biçimi gösterir.
<	Art zamanlı köken bilgisi; değişime uğramış sözcüklerin bir önceki biçimini gösterir.

I. GİRİŞ

1. TÜRKİYE VE TÜRKİYE TÜRKÇESİ

Kurtuluş Savaşı sonucunda 29 Ekim 1923'te cumhuriyetin ilan edilmesiyle yeni Türk devleti resmen tüm dünyada kabul edilmiştir. İstanbul ve Çanakkale boğazlarının egemenliği 1936 yılında Montreux Sözleşmesi ile sağlanmıştır. Ardından Hatay 29 Haziran 1939'da Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1946 yılından itibaren çok partili siyasi hayata geçmiş, o tarihten bugüne demokrasiyle yönetilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'dır. Türkiye'de konuşulan resmî dil Türkçe, kullanılan para birimi ise Türk lirasıdır. Güncel nüfusu 85 milyonun üzerindedir. Okur yazarlık oranı ise %85'tir. 36-42 kuzey enlemleriyle 26-45 doğu boylamları arasında Asya ile Avrupa'nın geçiş noktasında Karadeniz, Akdeniz ve Ege Denizi'yle çevrili bir yarımadadır. Yüz ölçümü 779.000 kilometre karedir. Batıda Yunanistan ve Bulgaristan, kuzeydoğuda Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, doğuda İran İslam Cumhuriyeti, güneydoğuda Irak ve Suriye Türkiye'nin komşularıdır.¹

Türkiye'nin coğrafi, kültürel, ve siyasi ayrıcalıklara sahip olmasının en önemli nedeni, Karadeniz, Marmara, Ege denizlerinin ve Boğazların Türkiye'yi üç taraftan kuşatarak onun dış dünya ile etkileşim kurabilmesine olanak sağlayan özel konumudur. Kara sınırlarının uzunluğu 2.875 km olan Türkiye'nin doğu – batı arasındaki uzunluğu 1600 km, kuzey-güney doğrultusundaki genişliği 650 km'dir. En doğu ucunda Türkiye-İran- Azerbaycan (Nahçıvan) sınırlarının kavşak noktası, en batı ucu Gökçeada'nın batısındaki Avlaka Burnu, en kuzey noktası Sinop İnceburun, en güney noktası ise Hatay Yayladağı ilçesindeki Topraktutan köyünün güneyidir.²

Türkiye Cumhuriyeti'nde konuşma dili, ve yazı dili, devlet dili ve resmi dil olarak kullanılan Türkiye Türkçesi, Oğuz dilleri öbeğinde yer alır.³ Orhun yazıtlarına bakıldığında işlenmiş ve gelişmiş bir dilin varlığı olması Türk diliyle yazılmış ilk

¹ Umay Türkes Günay, *Türklerin Tarihi*, Ankara 2012, s. 562.563.

² Metin Tuncel, "TÜRKİYE", *Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 2012, s. 562.

³ Zeynep Korkmaz, *Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Ankara 2013, s. 126.

eserlerin çok daha öncesine dayandığını göstermektedir. 8. asırdan 12-13. asra kadar devam etmiş olan bu dönem Türk dilinin ilk dönemini oluşturmaktadır. Orta Asya'daki siyasi hareketlenmeler, Türklerin batıya doğru yayılışı ve İslam kültürünün de etkisiyle Eski Türkçe dönemini artık 12-13. asır itibariyle Kuzey-doğu Türkçesi ve Batı Türkçesine bırakmıştır. Daha sonra Kuzey-doğu Türkçesi 13-14. asırlarda köprü görevini tamamladıktan sonra 15. asırdan itibaren Kuzey Türkçesi ve Doğu Türkçesi olarak iki yeni yazı dili olarak oluşmuştur. Kuzey Türkçesi Kıpçak Türkçesi'ne verilen addır. Selçuklu döneminden itibaren başlayan ve 13. asrın ikinci yarısından itibaren metinlerini izlediğimiz yazı dili dönemi Batı Türkçesidir. Bu dönemin esas kaynağını Oğuz şivesi oluşturur. Oğuz şivesi Batı Türklerinin yaşadığı sahada konuşulmasından dolayı Batı Türkçesi adını almıştır. Batı Türkçesi zaman içerisinde iki kola ayrılmıştır. Bunlardan biri Azeri ve Doğu sahasının içinde yer alan Doğu Oğuzcası, diğeri de Osmanlı sahasını içinde yer alan Batı Oğuzcasıdır. Her ikisi de aynı şiveye, yani Oğuz şivesine bağlandıkları için Azeri ve Osmanlı Türkçeleri tek bir yazı dilinin beraber ilerleyen bir koludur. Bu iki yazı dilinde konuşma dili dışında pek fazla farklar oluşmayışının sebebi de budur. Batı Türkçesine geldiğinde Türkçe, Arapça ve Farsçanın etkisine girmeye başlar. 13. asırdan itibaren günümüze gelmiş olan Batı Türkçesi, geçirdiği farklı aşamalardan dolayı, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi olmak üzere üç ayrı dönemde incelenir. 13-14. ve 15. asırları içine alan Eski Anadolu Türkçesi Türkçenin daha yalın, henüz yazılı metinlerde yabancı kelimelerin etkisine pek fazla girilmediği görülmektedir. 15. asır sonlarından 20. asır başlarına kadar süren ve Batı Türkçesinin en uzun dönemini oluşturan Osmanlı Türkçesi döneminde ise gramer şekilleri açısından Türkiye Türkçesi ile çok bir fark olmasa da dış yapısının farklılığı dikkat çeker. Türkçenin basit fiil köklerini kullanmak yerine Arapça ve Farsça yardımcı fiiller kullanılmıştır. Çeşitli kelime grupları da yerini yabancı unsurlara bırakmıştır. Arapça ve Farsça terkipler bu dönemde sayıca çok fazladır. Türkiye Türkçesi 1908 Meşrutiyet döneminden sonra başlar. Batı Türkçesinin en yalın yazı dilidir. Bu dönemde artık terkipler yerini sade bir ifade biçimine doğru bırakmıştır. Cümle yapısı artık uzun şekillerinden sıyrılarak daha kısa, hatasız bir yapıya ulaşmıştır. Bu dönemde İstanbul Türkçesi esas alınarak yazı dili konuşma diline yakınlştırılmıştır. 3 Kasım 1928 tarihinde

Resmî Gazete’de Arap harfleri yerine Latin alfabesine geçilerek Türkiye Türkçesi için gelişim hızı güçlenerek artmıştır.⁴

Türkiye Türkçesi ağızları 1) Doğu grubu ağızları, 2) Kuzeydoğu grubu ağızları, 3) batı grubu ağızları olmak üzere üç ayrı grupta incelenmektedir. Doğu grubu ağızları içinde dört alt ağız grubu, Kuzeydoğu ağızları grubu içinde üç ayrı alt ağız grubu, Batı grubu ağızları içinde de dokuz ayrı alt ağız grubu vardır. Bu kadar çok ağız çeşitliliği Türkiye Türkçesinin dil yapısı bakımından ne kadar zengin olduğunu göstermektedir.⁵

2. AZERBAYCAN VE AZERBAYCAN TÜRKÇESİ

Azerbaycan Cumhuriyeti, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği’nin dağılmasıyla 18 Ekim 1991’de bağımsızlığını kazanmıştır. Azerbaycan’da yaşayan Türklere Azerbaycanlı ve dillerine de Azerice ya da Azerbaycan dili denilir. Azerbaycan, tarihte Selçuklu, İlhanlı, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Safevi, Afşar ve Kaçkar Türk hanedanları ve Harzemşahların yönettiği devletler içinde yer alan büyük kısmı ile Oğuz ve Kıpçak Türklerinin devamıdır.⁶

Azerbaycan, Güney Kafkaslarda Avrupa ile Asya arasında Hazar Denizi’nin batısında yer almaktadır. Nahçıvan Muhtar Cumhuriyeti ile Türkiye’ye komşudur. Güncel nüfusu 8 milyonun üzerindedir. Azerbaycan Cumhuriyeti’nin başkenti Bakü şehridir. Gence, Sumgayt ve Mingçeçevir, Bakü’den sonra büyük şehir merkezleridir. Azerbaycan Cumhuriyeti’nin resmî dili Azerbaycan Türkçesi, ve para birimi manattır. Ülkede okuma- yazma oranı %98’dir.

Azerbaycan Cumhuriyeti, toprakları ve Hazar Denizi değerli madenler, gaz ve petrol rezervleri açısından dünyanın sayılı zengin bölgelerinden biridir. Hazar Denizi ülkenin ekonomik hayatı için çok önemlidir. Petrol ve gaz sanayisi, balık ve su nakliyatı Hazar Denizi yoluyla yapılmaktadır. Hazar Denizi kıyılarında bugün İran, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Türkmenistan ve Azerbaycan Cumhuriyeti olmak üzere beş ülke bulunmaktadır.

Azerilerin büyük çoğunluğu bugün Azerbaycan Cumhuriyeti ve İran’da merkezi yaşamaktadır. Gürcistan ve Ermenistan Cumhuriyetlerinde de bir kısım Azeri toplulukları

⁴ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 2013, s. 13.23.

⁵ Zeynep Korkmaz, *Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Ankara 2013, s. 138

⁶ Umay Türkes Günay, *Türklerin Tarihi*, Ankara 2012, s. 564.565.

yaşamaktadır. Ayrıca Doğu Türkiye’de özellikle Kars ve Ardahan illerinde pek çok Azeri halkı bulunmaktadır.

Azerbaycan Türkçesi, 1926 yılında Arap alfabesi yerine Latin alfabesiyle yazılmaya başlanmış ve 1939 yılından itibaren ise Kiril alfabesine geçirilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandıktan sonra tekrar Latin alfabesine geçilmiştir.

Azerbaycan edebiyatı büyük ölçüde Türkiye Türklerinin edebiyatıyla benzer gelişmeler göstermiştir. Türkiye Türklerinin edebiyatı ile Azerbaycan Türklerinin edebiyatları arasında sürekli etkileşim olmuştur.

Azerbaycan şivesinin ilk eserleri 13. yüzyıl ve özellikle 16. Yüzyıl gibi çok eski bir döneme kadar uzansa da modern anlamda Azerbaycan yazı dilinin ilk adımları 19. yüzyıl ortalarında dramaturg Mirza Fethali Ahundov’un komedi üzerine yazdığı eserler ve 1875’te yayımlanmaya başlayan Ekinçi gazetesi sayılabilir. Azeri lehçesi ile oluşturulmuş ilk anonim halk edebiyatı ürünü olan Dede Korkut destanı Oğuzlar hakkında geniş bilgilere ulaşmamız yönünde pek çok katkılar sağlamıştır. Bu şive ile yazılmış diğer eserler Hasanoğlu Nedimî ve Kadı Burhaneddin’e ait şiirlerdir. Azerilerin en ünlü şairleri ise Hatai mahlası ile yazan Şah İsmail ve Iraklı Fuzuli’dir.⁷

Azeri Türkçesinin Azerbaycan’da başlıca dört ağız grubu vardır: 1.Doğu grubu (Kuba, Bakü, Şamahı, Muğan ve Lenkoran ağızları), 2.Batı grubu (Kazak, Gence, Karabağ ağızları ile Ayrum ağızı), 3. Kuzey grubu (Nuha ağızı), 4. Güney grubu (Nahçıvan, Ordubad, Tebriz ağızları ile Yerevan ağızı). Azerbaycan dışındaki Azeri ağızları ise Irak’ta konuşulan Kerkük ve Erbil ağızları, İran’ın Şiraz bölgesinde konuşulan Kaşkay Eynallu ağızları ve Afganistan’da Kabil kenti civarında konuşulan Afşar ağızıdır.⁸

Azerbaycan Türkçesi, Güneybatı Oğuz lehçelerinin batı grubunda yer alan ve bu grubun doğu kolunu temsil eden bir lehçedir ve kendi içinde çeşitli ağızlardan oluşur. Azerbaycan Türkçesinin tarihî gelişim evrelerine bakıldığında Eski Anadolu Türkçesinin bir devamı niteliğinde olduğu görülür. Azerbaycan Türkçesinin gelişmesinde hem kendi içinde bulunduğu coğrafi, tarihî ve kültürel etkiler hem de Oğuz boylarının dışında kalan diğer Türk boylarının etkileşimi ve kısmen de Farsça önemli bir rol oynamıştır. Zeynep Korkmaz’a göre Eski Anadolu Türkçesinin tarihsel gelişim sürecinin iki kolundan birini Türkiye Türkçesi ve ağızları diğer kolunu Azerbaycan lehçesi oluşturur. Azerbaycan

⁷ Umay Türkes Günay, *Türklerin Tarihi*, Ankara 2012, s. 564.565.

⁸ Talat Tekin, Mehmet Ölmez, *Türk Dilleri-Giriş*- İstanbul 1999, s. 154.

Türkçesinin farklı bir yazı dili ve ağız topluluğu olarak varlık göstermesi ise 16. yüzyıldan sonrasına dayanır.⁹

3. DEYİM, DEYİMLERİN YAPI VE ANLAM ÖZELLİKLERİ

Deyim sözcüğü *Türkçe Sözlük*'te “gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan, kalıplaşmış söz öbeği”¹⁰ şeklinde tanımlanmaktadır. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, “Bir tür sözlüksel birim oluşturan anlambirim toplaması; genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz”¹¹ olarak tanımlamaktadır. Zeynep Korkmaz “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği”¹² şeklinde deyim tanımı yapar. Ahmet Topaloğlu “Çekici bir anlatım özelliği taşıyan, genellikle asıl anlamından ayrı mecazi bir anlam belirten kalıplaşmış kelime öbeği”¹³ olarak tanımlar. Doğan Aksan “Belli bir kavramı, belli bir duygu ya da durumu dile getirmek için birden çok sözcüğün bir arada, seyrek olarak da tek bir sözcüğün yan anlamında kullanılmasıyla oluşan söz”¹⁴ diye açıklamaktadır. Ömer Asım Aksoy “Çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük toplulukları”¹⁵ olarak tanımlamıştır. Ali Püsküllüoğlu da “Anlatıma akıcılık, çekicilik katan çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu”¹⁶ olarak tanımlamıştır. Vecihe Hatiboğlu'na göre deyimler, anlatım gücünü arttırmak için, az çok mantık dışına kayan, bazı kelimeleri değişmediği hâlde bazıları değişip çekimlere giren kalıplardır.¹⁷ En az iki bileşenden oluşan, sözcük birleşimi veya tümce biçimli yapılarında görülebilen, ortak bir anlamı ifade eden kalıplaşmış dil birimlerine deyim (phrase) denir.

Deyimler, en az iki sözcükten oluşur ve dilde ögeleri değiştirilmeden ve ögeleri arasına başka bir sözcük girdirilemeden kalıp olarak kullanılırlar. Deyimleşmede dil genellikle aktarmalardan, somutlaştırmalardan ve benzetmelerden yararlanır. Halkın söz

⁹ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Temeli, Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Ankara 2013, s. 178.

¹⁰TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara 2019.

¹¹Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2007, s. 71.

¹²Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara, 1992, s. 43.

¹³Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1989, s. 48

¹⁴Doğan Aksan, *Her yönüyle Dil*, -3, Ankara 2009, s. 35.

¹⁵Ömer Asım Aksoy, “Tek Sözcüklü Deyim Var mı?” *Çağdaş Eleştiri* İstanbul 1984, s. 4.6.

¹⁶Ali Püsküllüoğlu, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara 2017.

¹⁷Vecihe Hatiboğlu, “Kelime Grupları ve Kuralları”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten*, II, 1964, C.11, s. 203.244.

yaratma gücünden doğan deyimler, bunları söyleyen halkın dil inceliğini göstermesi yanında o halkın geçmişi, yaşam biçimi, gelenekleri, görenekleri ve başka türlü özellikleriyle ilgili izler taşır. Geçmişteki kültüre ait bazı unsurları ifade eden sözcük ve sözcük öbekleri, bugün o kültür yaşanmadığı hâlde, deyimlerde diğer sözcük veya sözcük öbekleriyle birlikte bir kavramı anlatmak üzere kalıplaşmış olarak bulunabilmektedir.¹⁸

Tarihsel gelişim içinde deyimleri ifade ederken çok sayıda terim kullanılmıştır. Önceden *darbimesel*, *ıstılah*, *ta'bir* sözcükleri kullanılmıştır. Uzunca bir süre *ta'bir* sözcüğü kullanılmış daha sonra *Türk Dili Araştırma Kurumu* tarafından 1935 yılında İstanbul'da basılıp dağıtılan *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*'nda *deyim* sözcüğü önerilmiş ve zamanla kullanımı yaygınlaşmıştır. Türk lehçelerine bakıldığında deyim sözcüğünün pek çok şekilde ifade edildiğini görürüz. Azerbaycan Türkçesinde *sabit söz birleşmesi*, Gagavuz Türkçesinde *bölünmez laf birleşmesi*, Kazak Türkçesinde *turaktı tirkes/ ayşıktı söz uramı/ beyneli söz tirkesi*, Kırgız Türkçesinde *'turuktu söz aykaşı/ körköm söylöm'*, Tatar Türkçesinde *obrazlı tagbir*, Türkmen Türkçesinde *durnuklı söz düzümleri*, Uygur Türkçesinde *turaklık ibarä* terimleri karşılamaktadır. Öte yandan deyim sözcüğü için tüm Türk lehçelerinde Rusçadan alıntılanmış olan *frazeologizm*, *frazeologiya*, *frazeologizma*, *frazeologik birlik* gibi terimler de karşımıza çıkmaktadır.¹⁹

Deyimler, içeriğindeki sözcük birimleri bakımından çok çeşitli bir yapıya sahiptir. Bu çeşitliliğe rağmen ortak bir anlam ifade eder ve bütünlük oluştururlar. İçerikleri bakımından sabit bir oluşum gösterirler. Örneğin; *tula payı* deymi (av köpeğinin payı, hissesi) anlamında 'çok az bir şey' demektir. Bu deyim "it payı", "köpek payı" ya da "küçük (köpek yavrusu) payı" olarak kullanılamaz. Deyimler, dil birimi olarak her dilde kalıplaşmış sözcük öbekleri olarak karşımıza çıkarlar. Konuşma esnasında bu kalıplaşmış birimler hazır şekilde kullanılır. Bir deyim yapısı unsurları değiştirilemez birimlerden oluşur ve bu unsurlara ek bir kelime ilave edilemez.²⁰ Deyimlerde aktarma önemli bir özelliktir. Leyla Subaşı Uzun, Türkçede deyimleşme derecelerini açıklarken deyimlerin

¹⁸Erdal Şahin, "Türkçede Para Birimleri İle İlgili Deyimler Ve Bunların Anlam Bilimsel Karşılaştırılması", *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume 9/9 Summer 2014, Ankara Turkey, p. 953.968.

¹⁹Ahmet Turan Sinan, "Deyim Kavramı Üzerine Notlar- 1", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ 2008, C. 18, Sayı: 2, s. 91. 98.

²⁰Ahmet Turan Sinan, "Deyim Kavramı Üzerine Notlar- 1", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ 2008, C. 18, Sayı: 2, s. 91. 98.

bir tür anlam aktarımı olduğunu ve bu şekilde deyim aktarması -ad aktarması – benzetme-alüzyon, gerçekleştiğini ifade etmektedir.²¹

Deyimler genellikle bir tümcenin ögesi olurken, bazen de tek başına bir tümce şeklinde karşımıza çıkabilirler. Deyimler, içindeki bulunduğu toplumun kültürel, geleneksel ve çok çeşitli yönlerden birikimlerine dair izlerini yansıtır. Geçmişte yaşanmış güncel olarak mevcut olmayan birtakım kültürel değerleri kalıplaşmış sözcük öbekleriyle deyimlerde görmek mümkündür. Deyimlerin bir dilden başka bir dile çevrilebilmesi söz dizimselden başka deyimbilimsel ve metindilbilimsel nicelikli örnekleriyle verilebilmektedir.²²

Kelime grupları arasında önemli bir grup olarak atasözleri karşımıza çıkar. Atasözleri de halkın geçmişten bugüne deneyim ve birikimleriyle oluşmuştur. Atasözleriyle deyimler dilde kalıplaşmış olarak bulunmaları sebebiyle zaman zaman karıştırılmaktadır. Naile Hacızade, *Sözümün Canı Var* adlı kitabında atasözleri ve deyimler arasındaki bazı farkları şöyle sıralamıştır; Deyimlerde aktarım yapma ön plana çıkarken, atasözlerinde hem gerçek anlam hem de yan anlam kullanılabilir. Deyimlerin bir araya geldiği söz öbekleri genellikle eşanlamlıları ile değiştirilmez fakat atasözlerinde böyle bir kural yoktur. Bu sebeple de farklı biçimleri ortaya çıkabilir. Bir deyim in işaret ettiği kavramlar tek bir sözcükle karşılığını bulabilir atasözlerinde ise böyle bir durum yoktur. Vecihe Hatiboğluna göre ise deyimlerde herkes kendine göre bir çekim yaratabilirken atasözlerinde atalardan gelen bir çekimle kullanım zorunluluğu vardır.²³ Deyimler ile atasözleri arasında şu noktaya da özellikle değinmek gerekir ki deyimler genel bir hüküm ifade etmez, bir kavramı nitelemek için oluşturulmuş anlatım kalıplarıdır. Atasözleri ise genel bir yargıyı ifade eder ve öğüt verme önceliğini taşır.²⁴

Musa Adilov, *Sabit Söz Birleşmeleri* kitabında, alkış ve söyüşler ile ilgili bilgi verirken, atasözlerinde hüküm, ve genel bir ifadenin belirgin olduğuna vurgu yapar. Kargış ve söyüşlerin ise emir tümceleri olarak işlendiğini söyler. Örneğin Azerbaycan

²¹ Leyla Uzun Subaşı, “Deyimleşme Ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları*, 1991.

²² Mehman Musaoğlu, Vefa Hasanova, “Türkçede Deyimler -Phrases in Türkic”, *Bilimsel Eksen- Scientific Axis*, Ankara 2011, Sayı: 3, s. 127.

²³ Naile Hacızade, “*Sözümün Canı Var*”, *Konya* 2013, s. 48-49.

²⁴ Nurettin Albayrak, “*Ne Tas Düşün Ne Hamam Çınlasın*” *Sözü Yargı Değil midir?*, Türk Dili, 2013.

Türkçesinde “*İt apararı olsun.*”, “*Aklına keçe yamayım.*” gibi kargış ifadelerini içerisinde mecaz da bulundurmasından kaynaklı olarak atasözlerinin dışında tutar.²⁵

Leyla Uzun Subaşı deyimlerde mecaz anlamın oluşma biçimlerini şu şekilde inceler; Deyimleşme olgusu *deyim aktarması*, *ad aktarması (metonymy)*, *benzetme (simile)* ve *alüzyon (allusion)* gibi anlam aktarımını sağlayan olayların etkisinin söz konusu olduğu bir süreci belirtir. Buna bağılı olarak deyim anlamı, deyimleşme olgusu sonucunda ortaya çıkan parçaların anlamlarını aşan bütüne ait anlamdır. Deyim aktarması yoluyla oluşan deyimlerin temelinde *karşılaştırılabilir özellikler (eşeğe gücü yetmeyip semerini dövmek vb)*, ad aktarması yoluyla oluşan deyimlerde *temelde var olan ilişki (gözleri parlamak vb)*, benzetme yoluyla oluşan deyimlerde *dolaysız kavranabilen benzerlik (iğne ipliğe dönmek vb)* ilişkisi vardır. Alüzyon (allusion) ise deyim anlamının aktarılmasında kullanılan araç ögesinin, *geçmişte gerçekleşmiş bir olay, durum ya da yaşantıya gönderimde bulunduğı (Anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi vb)* yapılardır. Öte yandan Türkçedeki deyimler; *tam deyimler ya da birinci dereceden deyimler, yarı deyimler ya da ikinci dereceden deyimler* ve *üçüncü dereceden deyimler* olmak üzere anlam bakımından sınıflara ayrılır. Tam deyimler ya da diğeri bir tanımla birinci dereceden deyimler yapılmış deyim tanımlarına tamamen uyan, tam bir deyim özelliğı gösteren unsurlardır. Yarı deyimler ya da diğeri bir tanımla ikinci dereceden deyimler; en az bir ögesi yan anlam içeren unsurlardır. Üçüncü dereceden deyimler ise deyimleşme derecesinin en zayıf olduğu, bütün göstergelerin yan anlamda kullanılarak ifade edildiğı unsurlardır.²⁶

4. TÛMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER

En az iki bileşenden oluşan sözcük birleşimi veya tümce biçimli yapılarında görülebilen, ortak bir anlamı ifade eden kalıplaşmış dil birimlerine *deyim* (phrase) denir. Türk dilinde söz dizimi açısından deyimler fiil ismi öbeğı, sıfat-fiil öbeğı, zarf-fiil öbeğı, ad tamlaması, sıfat tamlaması, isnat öbeğı, yönelme öbeğı, bulunma öbeğı, çıkma öbeğı, edat öbeğı, bağlama (bağlaç) öbeğı, ikileme (tekrar öbeğı) ve tümce biçimlerinde bulunmaktadır.

²⁵ Musa Adilov, Keray Yusifov, “*Sabit Söz Birleşmeleri*”, Maarif Neşriyatı, Bakü, 1991.

²⁶ Leyla Uzun Subaşı, “Deyimleşme Ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri”, *Dilbilim Araştırmaları*, 1991

Tümce, sözcüklerin ve sözcük birleşimlerinin anlam ve biçim bakımından birleşmesiyle oluşur. Tümceler dil birimi olarak söz dizimi alanında incelenir. Tümceler çeşitli unsurların birleşmesiyle birlikte bir arada yargı bildirir. Böyle deyimlerde yüklem sadece bir çekim eki biçiminde kalıplaşmış durumdadır. Tümce biçimindeki deyimlerdeki yüklem kalıplaşmış bu çekim ekleri dışında başka çekim ekleri alamazlar yani bu tip deyimler çekimlenemeyen deyimlerdir. Bir metin okuması yapılırken oradaki her bir tümce metni anlamsal ve yapısal açıdan yorumlamımıza yardımcı olurlar. Tümce biçimindeki deyimler yüklem türüne ikiye ayrılır. Fiil tümcesi biçimindeki deyimler: Tür. *tavşanın kaçışını gördüm, etinden iğrendim* vb, Azr. *barmağını kəssən xəbər tutmaz* vb. İsim tümcesi biçimindeki deyimler: Tür. *tencere dibin kara seninki benden kara, uçan kuşa borcu var* vb, Azr. *hava ilə su (çörək) kimi lazımdır* vb. Ögelerinin dizilişine tümce biçimindeki deyimler ikiye ayrılır. Kurallı tümce biçimindeki deyimler: Tür. *yemin etsem başım ağrımaz*, vb, Devrik tümce biçimindeki deyimler: Tür. *ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası* vb, Azr. *ayranı yox içmeye toyla gedir sıçmağa* vb. Anlamlarına göre tümce biçimindeki deyimler üçe ayrılır. Olumlu tümce biçimindeki deyimler: Tür. *ununu eleyip eleğini asmış* vb, Azr. *adamlıq sende qalsın* vb. Soru tümcesi olan deyimler: Tür. *eşek hoşaftan ne anlar?* vb, Azr. *Ağlın (~ağlınız) nə kəsir?* vb, Yapılarına göre tümce biçimindeki deyimler yedi bölüme ayrılır: Basit tümce biçimindeki deyimler: Tür. *yerin kulağı var* vb, Azr. *ağıl karı deyil* vb. İç içe birleşik tümce biçimindeki deyimler: Azr. *ite dedilər: “Gündə neçə dəfə döyülürsən?” Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməyənəndir”* vb. Şartlı birleşik tümce biçimindeki deyimler: Tür. *tef çalsan oynayacak* vb, Azr. *daşa vursan daş dağılar* vb. ki’li birleşik tümce biçimindeki deyimler: Tür. *çiğ yemedim ki karnım ağrısın* vb, Azr. *elə söz de ki yetkini duran yerdə kolları tökülməsin* vb. Bağlı tümce biçimindeki deyimler: Tür. *helva demesini de bilirim, halva demesini de* vb, Azr. *Allah yel də verib yer də verib* vb. Sıralı tümce biçimindeki deyimler: Tür. *armudun sapı var, üzümün çöpü var* vb, Azr. *çay aşağı axıdım, çay yuxarı axtarım* vb. Tümce yapısında ögeleri eksiltilmiş deyimler de vardır. Öznesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: Tür. *[o] bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister* vb, Azr. *[o] elə bil meşədən tutulub* vb. Yükleme eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: *dil mi güzel, dilber mi? [güzel?]* vb, Azr. *biri suluya çəkir, biri quruya [çəkir]* vb. Tümleci eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: Tür. *Allah [size] akıllar versin* vb, Azr. *[kafana] daş düşsün* vb. Nesnesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: Tür. *[onu] anladık, [bu] yel değirmeni, ama suyu nereden geliyor?* vb. Azr. *[onu] elə bil yerdən tapmışıq* vb. Öznesi ve yükleme eksiltilmiş tümce biçimindeki

deyimler: *[ben] ne dedim de... [olmadı]* vb. Azr. *[mən] toyuq deyiləm ki, deyəm (Allah) qanad versən də uçacağam, verməsən də [uçacağam]* vb. Öznesi ve tümleci eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: *[o] cəhənnəm olsun! [buradan]* vb. Öznesi ve nesnesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: Azr. *[sen] ağına [onu] gətirmə* vb. Yükleme ve nesnesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler: Azr. *[o] nə ölüyə hay verir, nə diriyə pay [verir]* vb.

Dillerde tümce biçimli deyimler atasözleriyle karıştırılmaktadır. Atasözü ve deyim olarak kalıplaşmış tümceler şu yönleriyle birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Atasözleri de halkın geçmişten bugüne deneyim ve birikimleriyle oluşmuştur. Atasözleriyle deyimler dilde kalıplaşmış olarak bulunmaları ve kaynaklarının kalıplaşmış olmaları sebebiyle zaman zaman karıştırılmaktadır. Naile Hacızade, *Sözümün Canı Var* adlı kitabında atasözleri ve deyimler arasındaki bazı farkları şöyle sıralamıştır. Deyimlerde aktarım yapma ön plana çıkarken, atasözlerinde hem gerçek anlam hem de yan anlam kullanılabilir. Deyimlerin bir araya geldiği söz öbekleri genellikle eşanlamlıları ile değiştirilmez fakat atasözlerinde böyle bir kural yoktur. Bu sebeple de farklı biçimleri ortaya çıkabilir. Bir deyimden işaret ettiği kavramlar tek bir sözcükle karşılığını bulabilir atasözlerinde ise böyle bir durum yoktur.²⁷ Deyimler ile atasözleri arasında şu noktaya da özellikle değinmek gerekir ki deyimler genel bir hüküm ifade etmez, bir kavramı nitelendirmek için oluşturulmuş anlatım kalıplarıdır. Atasözleri ise genel bir yargıyı ifade eder ve öğüt verme önceliğini taşır.²⁸

²⁷ Naile Hacızade, “Sözümün Canı Var”, Konya 2013, s. 48-49.

²⁸ Nurettin Albayrak, “Ne Tas Düşün Ne Hamam Çınlasın” *Söz Yargı Değil midir?*, Türk Dili, 2013.

II. İNCELEME

1. TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDE TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLERİN SÖZ DİZİMSEL KARŞILAŞTIRILMALI İNCELEMESİ

1.1. TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDE TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLERİN TÜMCE TÜRLERİ

Tümceler yüklem türüne, ögelerin dizilişine, anlamlarına ve yapılarına göre olmak üzere dört grupta incelenir.

1.1.1. Türkiye Türkçesinde Yüklem Türüne Göre Tümce Biçimindeki Deyimler

1.1.1.1. Fiil Tümcesi Biçimindeki Deyimler

Yüklemi çekimli fiil olan tümcelerdir. Fiil tümcelerinin yüklemi oluşturulurken bildirme ve dilek kipleri kullanılır. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan çekimli fiil ile oluşturulmuş deyimler şunlardır: *aba altında er yatar; abayı yaktı Fatmacığın bezine; açıl susam açıl; acından karnı kurlar, başında nergis parlar; açtı ağzını, yumdu gözünü; açtırma kutuyu, söyletme kötüyü; adamlık bende kalsın; adamlık sende kalsın; adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister; adam kesmez; adamın adı çıkacağına canı çıksın; adamın gözü kararır; âdet yerini bulsun; adı var kendi yok; adı çıkmış dokuz, inmez sekize; adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim; adımı güveç koy amma ocak üstüne koyma; adımız orospu, ekmeğimizi kuru yeriz; adını bağışla; adınızı bağışlar mısınız?; adını an, yüzünü görme; adıyla bin yaşasın; (adın ne? -Mülayim Ağa.) -Sert olsan ne halt edersin?; ağa diyeyim sana, yağın bulaşsın bana; ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz; ağır ol!; ağzı ile kuş tutsa..; ağzı kurusun; ağzına taş almış; ağzın var olsun; ağzını açacağına gözünü aç; ağzını açacağına gözünü aç; ağzından yel alsın; ağzından yel(ler) alsın; ağzına kurban olayım; ağzını kiraya mı verdin?; ağzını hayra aç; ağzını öpeyim; ağzını seveyim; ağzını topla; ağzının payını aldın mı?; ağzımı açtırma; aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü; ağzından süt kokusu geliyor; akıl akıl, gel çengele takıl; ahı gitmiş, vâhı kalmış; aklını peynir ekmekle mi yedim; al on paralık da ondan, al bundan da beş paralık, al kiraz üstüne kar yağmış; aklına şaşayım; aklına turp sıkayım; aklına tüküreyim; aklını peynir ekmekle yemiş; aklıma gelen başıma geldi; aklınla bin yaşa; ak mı, kara mı?, Önüne düşünce*

görürsün; akşamdan kavur, sabaha savur; akşamdan sonra sabahlar hayrolsun; akşam kavil, sabah savul; al hacı ağa pabucunu, eyvallahı da içinden; alacağı olsun; alacağın olsun; alacağın bir iğne, (çeliğin okkasından sana ne?); al Allah kulunu, zapteyle delini; al aptesini, ver pabucumu; al aşağı, vur yukarı; al birini, vur birine, al birini, vur ötekine; aldı ele, düştü yola; aldı ele, girdi yola; al dağlardan kengeri, ver devenin ağzına; al giymedim ki alıneyim; al gülüm ver gülüm; Allah acısını unutturmasın; al haberi, git kabarı kabarı; Allah akıllar versin; Allah ağzından duysun; Allah akıl fikir versin; Allah aratmasın; Allah arttırsın; Allah bahtından güldürsün; Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz; Allah bir yastıkta kocatsın; Allah birini bin etsin; Allah dirlik düzenlik versin; Allah dört gözden ayırmasın; Allah emeklerini eline vermesin; Allah etmesin; Allah gecinden versin; Allah Halil İbrahim bereketi versin; Allah hoşnut olsun; Allah'ından bulsun; Allah'ın işine bak; Allah insanın aklını alacağına canını alsın; Allah'ını seven tutmasın; Allah'ı seversen; Allah iki iyilikten birisini versin; Allah (seni) inandırın; Allah iyiliğini versin; Allah layığını versin; Allah manda şifalığı versin; Allah ömürler versin; Allah övmüş de yaratmış; Allah son gürlüğü versin; Allah sonunu hayır etsin; Allah taksiratını affetsin; Allah utandırmasın; Allah vere de; Allah vermesin; Allah versin; Allah yazdı ise bozsun; Allah yürü ya kulum demiş; almış, satmış, çekmeceyi kapatmış; alnını karışlarım; al sana bir daha, al takke, ver külâh; altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fişki karıştırır; altın adı pul oldu, kız adı dul oldu; altından su mu çıktı?; altta kalanın canı çıksın; aman derim; anadan sıska, ne yapsın muska?; ana ata sofrasında büyümemiş; anaları ne ki danaları ne olsun?; analar neler doğururmuş?; anamın ak sütü gibi helal olsun; ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?; ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?; ananız (~Analar) taş yesin; yarım yarım (~yarımşardan) beş yesin; anası (onu) Kadir Gecesi doğurmuş; anası usta (ekmeği) yufka yapar, çocuk usta çift çift yapar; anasını eşek kovalasın; anasının ipliğini (~ ipini) pazarda satmış; anasını sat (~satayım!); anam beni birdaha mı doğuracak?; anladık yel değirmeni ama suyu nereden geliyor?; anladım sa Arap olayım; anlaşıldı pederin bayraktar olduğu; anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi, arşını ile alır; sindısı ile keser; amcam'la dayım hepsinden aldım payım, anır eşşeğim anır; adın deftere geçti; aman zaman demeye kalmadı; aptala malum olur; aralarından kara kedi geçti; aralarından su sızıyor; arkası yere gelmez; arkasından atlı mı kovalıyor?; arkasından sapan taşı yetişmez; aramakla bulunmaz; aramakla ele geçmez; Arap Arab'a "Yüzün kara" demiş; Arap olayım; Arap uyandı; Arabın gözü açıldı; arı satmış; namusunu kiraya vermiş; arif olan anlasın; armut piş, ağzıma düş; arpa ekim, darı çıktı; arpaya katsan at yemez; kepeğe katsan it yemez; astığı

astık, kestiği kestiktir; asılma depoya gider; aşağı (~ aşağısı) kurtarmaz; aşına (~ aşına aşına), çıktı ocak başına; aş pişti, bayram geçti; aş pişti, kaşık üstüne dikildi; ata nal çakıldığını görmüş, kurbağa da ayaklarını uzatmış; at pazarında eşek osurtmuyoruz; ateş almaya mı geldin?; ateşe vursan duman çıkmaz; ateş olsa cirmi kadar yer yakar; at avlandı, deli evlendi; at görür aksar, su görür susar; atla arpayı dövüştürür; atı alan Üsküdar'ı geçti; atına eşek mi dedik?; atın yüğrükse bin de kaç; atladı gitti Genç Osman; atma Recep, din kardeşiyiz, atsan atılmaz; satsan satılmaz; av avlanmış, tav tavllanmış, aya sen doğma; ben doğayım der, ayağına sıcak su mu dökelim; soğuk mu?; ayağın mı aşınır?; ayağını öpeyim; ayaklarını öpeyim; ayağının bastığı yerde ot bitmez; ayağı uğurlu geldi, ayaz oldu bulut oldu; geçen günler umut oldu; ayaz paşa kol geziyor; ay bacayı aştı, ayda yılda bir namaz; onu da şeytan komaz; ayağının tozu olamaz; ayı kazana sıçtı, ayıyı fırına atmışlar; yavrusunu ayağının altına almış; ayıkla pirincin taşını, ayının kırk türküsü olurmuş; kırkı da ahlat üzerine; ayı yavrusu ile oynuyor, ayrıyı yok içmeye; atla (~ tahtirevanla) gider sıçmaya, ayrıyı yok içmeye; tahtirevanla gider sıçmaya; az kaldı (~ az kalsın az daha); aza sormuşlar: “Nereye?”, çoğun yanına demiş; az söyler, uz söyler; az ye de uşak tut; baba bir hırsız tuttum. –Getir. –Gelmiyor. –Bırak. –O beni bırakmıyor; bakalım deyip bakkala bırakma; balaban aş pişirmiş, çocuklarını başına üşürmüş; bal dök (de) yala; bal tutan parmağını yalar; başka diye Çingeneye derler; bana da... demesinler; başına vur, lokmasını ağzından al; başında kavak yelleri esiyor; başından büyük işlere kalkışıyor; başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi; başında paralansın!; bakmaya doyum olmuyor; battı balık yan gider; bayramdan sonra bayramın mübarek olsun; bayramlık ağzımı açtırma; bayram değil, seyran değil; eniştem beni niye öptü?; bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) yak; beğenmeyen kızını (~ küçük kızını) vermesin; beğenmeyen; küçük oğluna almasın (küçük kızını almasın); bekle yârin köşesini, ben umarım bacımdan; bacım ölür acından; benden günah gitti; benden uzak (~ ırak) olsun da Mısır' a sultan olsun, ben gidemem bendere; alışmışım kaba döşek mindere, benim oğlum bina okur, döner döner yine okur; ben sana hayran, sen cama tırman; ben şahımı bu kadar severim; ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu; benzetmek gibi olmasın; besledik, büyüttük danayı, (şimdi) tanımaz oldu anayı; beş para etmez; beş para mı saydı?; beş parmağın hangisini kessen acımaz?; bırak Allah'ını seversen; bıyığımı keserim; bildiğini yedi mahalle bilmez; bildiği yanıldığına yetmez, bilirdin götünün huyunu; niye içtin yahninin suyunu?, bilmiyorsun bu boku; git mektebinde oku; bin yaşa, bir abam var atarım, nerde olsa yatarım; bir ben bilirim bir de Allah; bir ben bilirim bir de Allah bilir; bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister; bir

çıktı (ama) bir çıktı; (biri vardı gecedən), biri düştü bacadan; bir düşünce (dir) aldı birini; bir mum al da derdine yan; bir söyledi, pir söyledi; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor; bir kuş bir çalıya sinmiş; bir iplik çeksen kırk yama düşer; bir yaşına daha girdim; bit pazarında kuyruk toplar; Beyoğlu'nda beylik satar; biz Ermeni'nin haçına mı küfrettik?; biz attık kemik diye, el kaptı ilik diye; bizim evde yallanırsın, Kirkor'un bağında mı ürürsün?; bizim gelin bizden kaçar, tutar ele kışın açar; bizim it size balta getirdi mi?; bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar; elin kısrağı küheylan doğurur, (hiç) sesi çıkmaz; biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz; biz leblebi deyinceye kadar pazar savrulur; boğaz ola; bok canına (~ bok canına olsun); boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz; boşan da semerini ye; boynu altında kalsın; boynu armut sapına dönmüş; boyu bacadan mı aştı?; boyu bosu devrilsin; boyun bir karış uzadı; bozdur bozdur harca; bu abdestle daha çok namaz kılar; bu abdestle daha çok namaz kılınır; bu ayaklar koktu; bu ayak koktu; bu işi kan temizler, bugün buldum, bugün yerim, yarına Allah kerim; buna değdi, buna değmedi; bu (~ o) o kadar kusur kadı kızında da bulunur; buldum bal alacak çiçeği; bulgurlu'ya gelin mi gidecek?; bu sığağa kar mı dayanır?; bu sığağa kar dayanmaz; burnunu sıksan canı çıkacak; burnu yere düşse almaz; burnunun yeli harman savurur; buyurun cenaze namazına; büyümüş de küçülmüş, can benim canım; çıksın elin canı; "canım" dese "Canın çıksın" diyor, Çingene çalar; Kürt oynar; cancağızı isterse; canı çıksın; canı isterse, canını al; parasını alma, ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?; çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor; çoğu gitti, azı kaldı; çingene çalar, Kürt oynar; el değer, etek değmez; eli armut mu topluyor?; eli armut devşirmiyor ya; eli dursa ayağı durmaz; eli ermez, gücü yetmez; elifi görse mertek (~ direk) sanır; eli kurusun; eline su dökemez; eline vur, ekmeğini al; elini ayağını öpeyim; elini veren kolunu alamaz; elinle ver, ayağınla ara; eliyle hamur ovalar, gözüyle dana kovalar; ellerim yanıma gelecek; ellerim yanıma gelsin; elleri dert görmesin; emret, findık kabuğuna gireyim; erkeklik sende kalsın; ervahına yuf olsun; Erzurum'un soğuğu "Gelin beni Gerede'de bulun." demiş; eski çamlar bardak oldu; eski pabucumu alırsın; eser ama yağmaz; eşeğin büyüğü ahırda kaldı; eşek büyüdü, semeri küçüldü; eşek hoşaftan ne anlar?; eşek kuyruğu gibi, ne uzar ne kısalır; eteğini göstermez; evvel ar idi, şimdi kâr oldu; ev yeni, duvar yeni; eleğim seni nerelere asayım?; denizde balık, olmayacak duaya amin diyor; (devede de boy var) ama eşeğin arkasından gidiyor; duvara mı konuşuyorum?; fare deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış; farklı hamurdan yoğrulmuş; fasulye mi dedin?; fare düşse başı yarılr; fareler cirit oynuyor; feneri nerede söndürdün?; findık kabuğunu doldurmaz; gayret dayıya düştü; "gel, beni

ye.” diyor; geçti Bor’un pazarı, sür eşeğini Niğde’ye; gerisini sen getir; girmediği bir Gerede zindanı kalmış(onda da altı ay eğlenmiş); git başımdan!; göğe merdiven kurar; göğe merdiven dayamış; gökten zembille mi indi? (~ gökten zembille inmedi ya); gönül ister (~ isterdi ki); göreyim seni; göründü Sivas’ın bağları; götüne kına yak; götüne mi düşmüş?; gözü kör olsun(bir şeyin); gözüm çıksın; gözüm kör olsun; gözüm görmesin; gözüne dizine dursun; gözünü seveyim; gözünü toprak doyursun; güler misin, ağlar mısın; gülü târife ne hacet?, Ne çiçektir biliriz; günah benden gitti; günahını vermez; güttüğüm domuzu bana öğretme; güvendiğimiz dağlara karlar yağdı; güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz; gün ola harman ola; gökte ararken yerde buldum; Hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı; haddine mi düşmüş?; hak getire; hakkı ödenmez; haklı söze ne denir?; hâline bakmaz; Hasandağı’na oduna gider; hâline köpekler gülüyor; halka verir talkını (~ telkini) kendi yutar salkımı, hamama gider, kurnaya; düğüne gider zurnaya âşık olur; hangi (~ ne) akla hizmet ediyor?; hangi dağda kurt öldü?; hangi keşişin öldüğünden haberi yok, “Vay Vartan!” (~ vay Vasili!) diye ağlıyor; hangi rüzgâr attı?; hangi taşı kaldırsan altından çıkar; hangi taş pekse (~ katıysa) başını ona vur; haram olsun; hastaya çorba sorulur mu? harbi keriz mantar yemez; ha şunu bileydin; havan batsın; hay ağzını öpeyim; hayrını gör; helva demesini de bilirim, halva demesini de; hem kaçır, hem davul çalar; hem şamdan paklandı, hem pilav yağlandı; hepsi bir kapıya çıkar; her boyayı boyadık da fistiki yeşil mi kaldı; her kafadan bir ses çıkıyor; herkese şapur şupur da bize gelince yarabbi şükür mü; herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine; her ne pahasına olursa olsun; hesaba (~ hesaba kitaba) gelmez; hık demiş babasının burnundan düşmüş; hık demiş anasının burnundan düşmüş; hilaf olmasın; hile hurda bilmez; horoz evlenir, tavuk tellenir; ışık yolu göründü; içi beni yakar, dışı eli (yakar); iğne atsan yere düşmez; iki eli (kıızıl) kanda (da) olsa; iki elim yanıma gelecek; iki kere iki dört eder; ikisi (de) bir kapıya çıkar; iki şilte bir astık, onu da terkiye astık; ilaç için arasan bulamazsın; imanına yandığım; imaret yapılmadan dilenciler dizildi; in cin top oynuyor; incir çekirdeğini doldurmaz; ipiyle kuyuya inilmez; istemem, yan cebime koy; istim arkadan gelsin; iş dayıya düştü; işe bak; işine bak; işi üç nalla bir ata kaldı; iş ola; iş olsun; işte geldik gidiyoruz, şen olasın Halep şehri; it boku eme yaradı; ite atsan yemez; itin ayağını taştan mı esirgiyorsun?; it ite (buyurur), it de kuyruğuna; it doydu da Haydar mı kaldı?; iyi insan lafının üzerine gelir; kaç para eder?; kaç parça olayım; kadı kızı Kadire, geldi çıktı sedire; Kadir Gecesi doğmuş; kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş; kafasına vur, ekmeğini elinden al; kahır çekilir; kahır çekilmez, kahve tütün; keyifler oldu bütün; kambersiz düğün olmaz; kambersiz düğün olur

mu?; kapıdan kovsan bacadan düşer; kapık çalışmaz; Karamürsel sepeti mi sandın?; Karadeniz'de gemilerin mi battı?; Karadenizde fırtına, al pırtını sırtına; Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu; karınca ezmez; karınca incitmez; katresi kalmadı, kaval elden; yel Allah'tan (sen yalnız parmaklarını oynat); kalıbının adamı değil; kalıbına tüküreyim; kavga bizim yorganın başına inmiş; kalıbından kıyafetinden utan; kavun değil ki götünü koklayasın; kazan kazana kara demiş, tavanın da gülmeden aklı gitmiş; kırk yılda bir hırsızlığa çikalım dedik, ay(~ gün) akşamdan (~ erken) doğdu; kedi olalı bir fare tuttu; kedi yavrusunu yerken fareye benzetir; kediler bile güler, kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur; kendi çalıp kendi oynuyor; kendi gözündeki mertegi görmez, elin gözündeki çöpü görür; kendine gel!; kendi söyler, kendi dinler; kendini pabucu büyüğe okut; keramet buyurdunuz; kestane kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş; kıcına(~götüne) kına yaksın; kır boynunu!; kır dümeni!; kırdığı ceviz bini aştı; kırmızı dipli bal mumu ile dâvet etmedik ya; kıyamet mi kopar?; kızım sana söylüyorum; gelinim sen anla, kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?; kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır; kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalar; kiminle dans ediyorsun?; kiminle dans ettiğini biliyor musun?; kiminle dans ettiğini bilmiyorsun; kim oluyor?; korku dağları bekler; komşuda düşer, bize de düşer; koyduğum yerde otluyor; koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler; kölen olayım; köpeğe atsan yemez; köpeği (~ iti) bağlasan durmaz; köpeksiz köy bulmuş da çomaksız (~ değneksiz) geziyor; köpek yese kudurur; köprülerin (~köprüünün) altından çok su (~ sular) aktı (~ geçti); körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz; kukla mı oynuyor?; kulağı (~ kulakları) çınlasın; kulağını kiraya mı verdin?; kurban olayım; kuş mu konduracak?, küçük deli, büyük deli, beşikteki başını sallar; külahıma anlat (~ onu benim külahıma anlat); lafı mı (~ sözü mü) olur?; lafın gümrüğü olmaz ya (~ yok ya); lafını (~ sözünü) balla kestim; laf kıtlığında asmalar budayayım; laf ola; laf ola, torba dola; laf ola, beri gele; laf söyledi balkabağı; lakırdısı mı olur?; maymun gözünü açtı; Müflise mal mı kaptırdın?; Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır?; ne akla hizmet ediyor?; ne alıp veremiyor?; ne balını isterim ne belâsını; ne buyrulur?; ne bilirim ne gördüm deveyi yeden ölsün; ne çaldın yüzüme; ne çalayım yüzüne, ne çöreğin karnıma; ne osuruğun burnuma; ne çıkar?; ne çiçektir? Biliriz; ne demek?; ne denir?; ne dersin?; ne dese beğenirsin?; ne gezer?; ne güne duruyor?; ne hali varsa görsün; ne kızı veriyor; ne dünürü küstürüyor; ne kokar ne bulaşır; ne mal olduğunu bilirim; ne pahasına olursa olsun; nerede bu yoğurdun bolluğu?; nerede kaldı; nereden esti? nereye kazık çaksam oraya torba asar; ne söylüyorsun? (~ diyorsun?); ne şap oldu ne şeker; ne şeker çiğnedi?;

ne şiş yansın ne kebab, ne ölü görmüş ağlamış ne düğün görmüş oynamış; ne yârdan geçer (~ geçiyor), ne serden; ne yazar?, ne yer, ne yedirir; tükürür murdar eder; neşen bilir; ne yenir ne yutulur; nimet çarpsın; nuh der, peygamber demez; nur içinde yatsın; nur ol!; oğlan aldı (~ yedi) oyuna gitti, çoban aldı (~ yedi) koyuna gitti; oh olsun!; o kadar kusur kadı kızında da bulunur; olursa çat pat, olmazsa aç yat; okunu atmış, yayını asmış; on paraya on takla atar; onu benim külahıma anlat; oynadı güldü, yerini buldu; öküzün büyüğü ahırda kaldı; öküz öldü, ortaklık ayrıldı (~ bozuldu ~ bitti); olmadı bostan, bitmedi karpuz; ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün; ölüsünü öp; ölüye ağlamaz, diriye gülmez; ömürler olsun!; önüne geleni kapar; öp eşiği; çık dışarı; ardına geleni teper; öp babanın elini; övünmek gibi olmasın; paha biçilmez; papaz her gün pilav yemez; para veren altın bulsun; parayı araya değil; paraya vermeli; parayı mezara mı götüreceksin?; pırasa mı dedin?; pislik paçalarından akıyor; pir ol; püf desen uçacak; rahmet olsun canına; Rufailer karışır (bu işe); saçın ak mı, kara mı?, Önüne düşünce görürsün; saçından başından utan; sağır sultan bile (~ Mısır'daki sağır sultan bile) duydu; sağlık olsun; sağ olsun, yerinde olsun; sağ elinin verdiğini sol elin görmesin; sahibi razı olur, tellal razı olmaz; sakal oynatmaz; sakalım yok ki sözüm dinlensin (~ tutulsun); saldıım çayıra, Mevla kayıra; sana pişmişse bana kotarılmış; sarmısak yemedim ki ağzım koksun; sarhoştum aydım, böyle yaşamaktan caydım; sebep olan sebepsiz kalsın; selam verdik, borçlu çıktık; senet veririm; sen giderken ben geliyordum; senin aradığın kantar, Bursa'da kestane tartar; serçeden başka kuş, zeyrekten başka yokuş bilmez; serin gel!; sen zot ben zot, kim verecek ineğe ot?; sıcağa kar mı dayanır?; sıçan deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış; sıçan düşse başı yarılır; sıçtı Cafer, bez getir; sıhhatler olsun; sidiğine basan uyuz olur; (sinek küçüktür) ama mide bulandırır; sizden iyi olmasın; sormak ayıp olmasın; sorması ayıp olmasın; soyka kalsın; söz anlayan beri gelsin; sözüne sahip ol; sözünü (~ sözünüzü) balla kestim; su gibi aziz ol; surata bak, süngüye davran; suratı kasap süngeriyle silinmiş; suratına bakanın kırk yıl işi rast gitmez; suratından düşen bin parçadır; suya götürüp susuz getirir; suyu kesiyor; suyu mu çıktı?; suyundan da koy; suyu nereden geliyor? (bir işin); suyuna pirinç haşlanmaz; süngüsü depreşmesin; şahımı bu kadar severim; şaşı; çakır demektense kör de de kurtul; şekerin suya mı düştü?; şeytan elini çekmiş; şeytan geçti; şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi; şeytan görsün yüzünü; şeytanınız bol olsun; şeytanın bile aklına gelmez; şeytanın bacağı kır; şimdi yaya kaldın Tatar ağası; şöyle dursun; şunu bunu bilmem; tabakhaneye bok mu götürüyorsun; takke düştü, kel göründü; talihim olsaydı anamdan kız doğardım; tam üstüne bastın; tasası sana mı düştü?; taş attı da kolu

mu yoruldu?; taşı ölçeyim; taşı sıkısa suyunu çıkarır, taştan yağ çıkar; ondan çıkmaz; taştan ses çıktı, ondan ses çıkmıyor; taş yağar kıyamet koparken; tavşan bayırı aştı; tavşanın kaçışını gördüm, etinden iğrendim; tazi bizim (~ tazi o tazi) ama çulu değişmiş; tef çalsan oynayacak; tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş; teptim keçe oldu, sivriltilmiş külâh (oldu); tırnağı olamaz; toprağı bol olsun; toprağına ağır gelmesin; toprak kabul etmez; turşusunu kur; tut kelin perçeminden; tuzlayayım da kokma (~ kokmayasın); ufak at da civcivler yesin; ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?; uğurlu kademli olsun; uğur (~ uğurlar) ola; uma uma döndük muma; ununu eleyip eleğini asmış; var olsun yerinde olsun; verilmiş sadakası varmış, ver yiyeyim, ört yatayım, bekle, canım çıkmasın; vur dedikse öldür demedik ya; vursam ölecek vurmasam payımı elimden alacak, vur patlasın, çal oynasın; vız gelir, tırıs gider; ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli; yağ bal olsun; yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz (~ düşmez); yağmur yağsa yaş görmez; dolu olsa taş görmez; yanına salavatla varılır; yanına salavatla varılmaz; yaradan'a kurban olayım; yavaş gel; yaya kaldın tatar ağası; yediği naneye bak, ye kürküm, ye, yeler onmaz, eve gelmez, yel ese eyyam ola, yel üfürdü, sel götürdü; yeme de yanında yat; yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından; yemin etsem başım ağrımaz; yem istemez, su istemez; yengen olur; yerinde su mu çıktı?; yer kabul etmez; yeşillik olsun, yılanı sen tut, gözüne ben bakayım; yiğitlik sende kalsın; yolun açık olsun; yoksulluğun gözü kör olsun; yorgan gitti, kavga bitti; yükünü horoz götürüyor, gönlünü deve; yürü de enseni görelim; yürü ya kulum demiş (Allah ona); yüz surat hak getire; yüzü ak olsun; yüzü kasap süngeriyile silinmiş; yüzüne bakmaya kıyılmaz; yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır; yüzünü şeytan görsün; yüz verdik deliye, çemrendi sıçtı halya); zahmet olur.

1.1.1.2. Ad Tümcesi Biçimindeki Deyimler

Yüklemi çekimli bir fiil değil; isim veya isim soylu bir sözcük ya da sözcük grubu olan ve ek fiil ekleri ile hükme bağlanan cümlelerdir. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan ad tümcesi biçiminde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abacı kebeci, sen neci?; abası kendinden yamalı; adam değilim; adam olacak çocuk bokundan bellidir; adım Hıdır, elimden gelen budur; adı var; (adın ne? -Mülayım Ağa.) –(Sert olsan ne halt edersin?); ağır endam, (~ ezgi fıstık) makam; ağza tat, boğaza feryat; ağzı açık ayran delisi; ağzı dili yok; ağzına (~ ağızlara) layık; ağzına (~ diline) sağlık; akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi; akşam ahıra, sabah çayıra; akıl bu ya; aktan karadan haberi yok; akarı (yok) kokarı yok; akıl kârı değil; akıl işi değil; -akıllınız*

kim?- Öndeki zincirli; akılsızlık parayla değil ya; akılsızlık parayla mı?; akıl var, yakın var; akli başından bir karış yukarı; akli bir karış havada; aklından zoru var; aklının çivisi eksik; aklının tahtası eksik; a köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?; akşamdan sonra merhaba; alacağına şahin, vereceğine karga; (alacağın bir iğne), çeliğin okkasından sana ne?; alan razı, satan razı; aldın mı?, Ali'ye edik; Veli'ye düdük; âlemi var mı?; âlemi yok; âleme talih, bize kör Salih mi?; alın derisi değil, davul derisi; al külahını, eyvallahı da içinde; Allah bana, ben de sana; Allah'ı çok, insanı az bir yer; almazsın, satmazsın, pazarda işin ne?; altı kaval, üstü şişhane; altta yok, üstte yok; alt yanı çıkmaz sokak; alt yanı kiraz bahçesi; altın taş, üstün tokaç mı?; aması maması yok; aması var; Amasya'nın bardağı, biri olmazsa bir daha; anan güzel mi?; anan yahşi, baban yahşi; anasından doğduğuna pişman; anası sarmısak, babası soğan; anası turp, babası şalgam; anca beraber kanca beraber; aptallık parayla pulla değil (ya); anasının algısı başında imiş; arayıp soranı yok; Arabın derdi kırmızı pabuç; aralarında dağlar kadar fark var; arkadaş değil arka taşı; arkasında yumurta küfesi yok ya; armudun sapı var, üzümün çöpü var; ar namus tertemiz; aşağı mahalle sen misin, yukarı mahalle şen misin?; aşağı tükürse(m) sakalım, yukarı tükürse(m) bıyığım; at elin, it elin, bize ne?; atta duran var, durmayan var; at var, meydan yok; avcı kediye kurnaz fare; ayağında donu yok, fesleğen ister başına; ay aydın, hesap belli; (ay'ı gördüm), yıldızla itibarım yok; ayranım budur, yarısı sudur; ayvaz kasap hep bir hesap; az değil; baba değil tırabzan babası; babamın adı Hıdır, elimden gelen budur; babasının hayrına mı?; bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var; Bağdat harap; bana göre hava hoş; başında torbası eksik; başımı kaşıyacak vaktim yok; baş, kış belli değil; baş üstünde yeri var; başı göl, ayağı sal;bende (~ sende, vb.) o göz var mı?; ben diyorum; "Hadımım", o diyor: "Oğul uşaktan neyin var?" ; benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil; benim elim değil, Ayşe Fatma anamızın eli; binin yarısı beş yüz (o da bizde yok); bir alan pişman, bir almayan; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada bir bu eksikti; bir don, bir gömlek; bir ayağı içeride, bir ayağı dışarıda; bir dudağı yerde bir dudağı gökte; bir eli kan, bir eli katran;bir içim sudur, biri eşikte, biri beşikte, bir atımlık barutu var, bir Köroğlu, bir Ayvaz; bir lokma bir hırka; bir varmış bir yokmuş; bir yana, dünya bir yana; biz bizyiz; bize de mi lolo?; biri vardı geceden; (biri düştü bacadan); boğaz'inde kavga var; borç benim kasavet senin mi?; boru değil; boru mu?; boyacı küpü değil ki; böylesine can kurban; bu dünyanın adamı değildir; bu kör taşı değil;bugünden tezi yok; bugün peşin, yarın veresiye; bunda bir iş var; bundan iyisi can sağlığı; bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?; burnu havada; burnu Kafdağı'nda; bulunmaz Hint kumaşı mı?; büyük sözüme tövbe!;

camî yıkılmış ama mihrabı yerinde; canı cehenneme; canına minnet; can kurban; cart kaba kâğıt; cebinde akrep var; cehenneme kadar yolu var; cim karnında bir nokta; cin başka, şeytan başka; çalı idi, çırpı idi, evim idi ya, ayı idi uyu idi erim idi ya; çatladın mı?; çatlamadın ya!; çengelde kokmuş etim yok; daha iyisi can sağlığı; dahası var; dandini beyim, hoppala paşam; darısı başına; darısı dostlar başına; davul(falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde; delik büyük, yama küçük; deli olmak işten değil; demem o değil; denizde kum, onda para; denizden bir avuç su; dert benim, tasa senin mi?; dert değil; deve de boy var ama (eşşeğin arkasından gidiyor), devekuşu gibi, yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve; dışı kalaylı, içi alaylı; dibi yok; dikkate değer; dile kolay; dilimin ucundadır; dipsiz kile, boş ambar; dil mi güzel, dilber mi (güzel); dostlar başından ırak; dostlardan ırak, dostlar şehit, biz gazi; doyumluk değil tadımlık; dur durak yok; dur dinlen, dur otur yok; dünya yıkılsa umrunda değil; dünya yansa içinde bir kuru hasırım yok; düşün düşün baktır işin; dünya varmış; efendim nerede, ben nerede?; ekmek aslanın ağzında; ekmek elden, su gölden; el benden, sebep Allah'tan; eleğim var sacım var, komşuma ne borcum var?; elin yok mu?; elinde avucunda nesi varsa; eline sağlık; eli kulağındadır; elim hamur karnım aç, tıngır elek tıngır saç, elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi; el yahşi, biz yaman, el buğday, biz saman; eski hamam, eski tas; eşek başı mıyım?; eti ne, budu ne?; evli evine köylü köyüne; (...)fırın ekmek yemesi gerek; fol yok, yumurta yok; gelirse hane hoş, gelmezse daha hoş; görüp göreceği rahmet bu; gözü göz değil; göz var, izan var; gün bugün; hacet yok; haddi hesabı yok; haddi mi?; haddine mi?; hakkı var; Halep oradaysa arşın burada; hamamda deli var; hani yok mu?; hasta, çorbası tasta; harç bitti, yapı paydos; hava hoş; hayra alamet değil; hem suçlu hem güçlü(dür); hem ziyaret hem ticaret; hem kel hem fodul; her aşın kaşığı(dır); hımhım bile burunsuz, birbirinden uğursuz; hırlı mıdır, hırsız mıdır?; huyu huyuna, suyu suyuna uygun; iç güveysinden hallice; ilaç için arasan yok; imi timi yok; imanı yok; in misin, cin misin?; insan olan laftan anlar; insan kuş misali(dir); ipi sapı yok, ismi var, cismi yok; ister misin?; iş değil; işi ne?; işin içinde iş var; işin mi yok; iş mi?; iş var; iş yok, itten de ölse kâr, kurttan da; it dişi, domuz derisi; iki ucu boklu değnektir; karış karış dili var; kafa yok; kafa değil; balkabağı; kalır yeri yok; karada ölüm yok; karıncanın kavmi var; kasaba et (~ yağ) borcu mu var?; katresi yok; ... kazan ben (~ biz o) kepçe; kazın ayağı öyle değil; kedi ne, budu ne?; kefenin cebi yok; keyfimin kâhyası mısın?; kimin nesi ?, kimin nesi; neyin fesi?; kolayı var; kolay yutulur lokma değil; kuş sütünden başka her şey var; kürek kadar dili var; laf değil; lamı cimi yok; malum değil; mart içeri, pire dışarı; maşallahı var; mavi boncuk kimde?; nato kafa, nato mermer; ne âlâ; ne âlâ memleket;

ne âlemde?; ne benden sana bazlama, ne senden bana gözleme , ne dağda bağım var, ne çakaldan davam; ne kalburun üstü ne eleğin altı; neme lazım; ne od var ne ocak, ne sakala minnet, ne bıyığa; ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet; nesi var?; nesi var nesi yok; ne devedir ne kuş; ne tadı var, ne tuzu; ne Şam'ın şekeri ne Arab'ın zekeri; neyin nesi, kimin fesi; od yok, ocak yok; odu var senin budu var; oğlan mısın, kız mısın?; benim olacak gibi değil; on parmağında on hüner; osuruğu cinlidir; ölmek var, dönmek yok; ölümün ötesi kolay; ölüm var dirim var; ölüm ölüm de hırlamaya ne borcum var?; bundan ötesi var mı?; özü kabahatinden büyük; pabuç kadar dili var; para dediğin el kiri; para ile değil; para ile değil, sıra ile; parmağı var; saman elinse samanlık senin; sağlam ayakkabı değil; sayım suyum yok; senin canın (~ seninki) can da benimki patlıcan mı?; senin gönlün Döndü ile Döne'de, benim gönlüm inek ile danada; serde kabadayılık (~ ağalık erkeklik vb.) var; senden gelen çıraya püf; senin kanın benimkinden kırmızı mı?; selam para, kelim para; sıçan deliği bin altın; sıfıra sıfır, elde var sıfır; sıkı mı?; sırtında yumurta küfesi yok ya; söz bir, Allah bir; sözüm meclisten dışarı; sözüm meclisten yabana; söz yok!; sürüsüne bereket; şap ile şeker bir değil; şeyhin kerameti kendinden menkul; şeytan azapta gerek; şeytanın işi yok; şimdiden tezi yok; tadı tuzu yok; tazının topal olduğu tavşanın kulağına değmiş; tencere dibin kara, seninki benden kara; tıs yok; tık yok; ucunda ölüm yok ya; uçan kuşa borcu var; umurumda değil; ustamın adı Hıdır, elimden gelen budur; üstüne yoktur; vay sen misin?; vazifesi mi?; ya devlet başa ya kuzgun leşe, yarım elmanın yarısı o, yarısı bu; yarından tezi yok; yaşı ne, başı ne?; yapmak varmış; yağlıymış, it kaptı; yediği önünde, yemediği arkasında; yenilir yutulur gibi değil; yeri var; yerin kulağı var; yok, deve; yok, devenin başı; yüz surat davul derisi; yüz surat mahkeme duvarı; yüzünü gören cennetlik; yüzü yok; yüzünde şeytan tüyü var; zorun ne?; zurnanın zırt dediği yerdeyiz.

1.1.2. Azerbaycan Türkçesinde Yüklemin Türüne Göre Tümce Biçimindeki Deyimler

1.1.2.1. Fiil Tümcesi Biçimindeki Deyimler

Yüklemi çekimli fiil olan tümcelerdir. Fiil tümcelerinin yüklemi oluşturulurken bildirme ve dilek kipleri kullanılır. Azerbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizdeki yer alan çekimli fiil ile oluşturulmuş deyimler şunlardır *abad olar bülbülüym, xarab olar bayquşu; abdal eşşəyin harda qalib; abrina dəyənmir; acan pastar görüb; acığın tutur get soyuq su iç; acından köpük qusur; aç qapını, ört qapını;*

açıl başımdan!; açaram sandığı, tökərəm pambığı; açdı gül ağzını; açsa, ovcundadır; adam deyir elə çiy çiy yeyim; adam ol!; adam öləcək; adam ötürəndir; adamdan ağız istəyir; adamın əli üzünə yapışır; adamın əlini yandırır; adamın əti tökülür; adamın gözü qaralır; adamın qanı donur; adamın sümüyünü gizlədir; adamlıq sende qalsın; adı üstündə qayım olsun; adımı dəyişdirərəm; adımı özgədən soruşaram; adın adlara qalsın; adın bata!; adın çək qulağını bur; adın eşit özün görmə; adın oldu göbələk, gir səbətə; adın yansın!; adına dəyməz; adını bağışla; adını qoydun Rəşid birin de birin eşid; adını tutub gəlmişəm; afat aparmış; ağ otdan balta sapı qırılar; (ağa Nəzər'əm,) belə gəzərəm; ağa tapdıq arz elədik; ağa dəyir sür dərəyə, sür dərəyə; ağac atsan, yerə düşməz; ağacda yatmışdın?; ağacın birini itdə eləyib, birini məndə; ağıla gəlməz; ağır otur batman gəl; ağız deyənə qulaq eşitmir; ağlayanımız olubdur kör Şəhrəbanu; ağıl pərsək aparır; aqlını külək aparıb; ağıl sonradan gəlir; aqlın nə kəsir?; aqlın ona buna gətməsin; aqlına dua yaz; aqlına dua yazım; aqlına keçə yamayım; ağrın canıma gəlsin; ağzı qurusun; ağzım ağzına dəysin; ağzım qurusun!; ağzım yaradı sulayabilmirəm; ağzıma bir şey dəyməyib; ağzımı açma; ağzın geri dönsün; ağzın qurusun; ağzın nədir; ağzın pambıqlansın!; ağzına bax; ağzına vur, çörəyini əlindən al; ağzına yara düşsün; ağzına yaraşmır; ağzına çullu dovşan yerləşmir; ağzında dilin yansın; ağzında yağ əridən gətirməyib ki; ağzından çıxmasın; ağzından külək aparsın; ağzından süd iyi gəlir; ağzından qan qoxusu gəlir; ağzından yel aparsın; ağzını açacağına gözünü aç; ağzını açınca gözünü aç; ağzını öpüm; ağzının qatığını sil; ağzının sarısı gətməmiş, axan sular dayanar; axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür; aqibətin xeyir; ala dana göy dana, götün var çıx meydana; ala qarğa bala çıxartmaz; ala qarğa balasına aşıq olub; alaxdan gələn adama oxşayır; aldım qoz satdım qoz mənə de qaldı şaxşahı; aldın payın, çağır ağa dayın; aləmin zəhləsi məndən gedir, mənim zəxləm də..; aləmə it hürəndə bizə də Mazandaran çaqqalı hürər; Allah ağzından eşitsin; Allah Allahlıqla day öyrədirik; Allah başın dura dura ayağına daş salmasın; Allah başına daş salsın; Allah başından bir tük əskik eləməsin; Allah başını uca eləsin; Allah baxtini güldürsün; Allah bir yastıqda qocaltsın; Allah birdir dediyindən özgə sözünə inanılmaz; Allah birinə dövlət vərrib, birinə zillət; Allah birini min eləsin; Allah çarxını çevirsin; Allah dördüz bir eləsin; Allah evini yıxsın; Allah əli üstündə olsun; Allah ətini töksün; Allah götürməz; Allah gözünə işıq, dizinə taqət versin; Allah havanı alsın; Allah heç nə əsirgəməyib; Allah kəssin; Allah qotur versin dırnaq verməsin; Allah quru şərdən saxlasın; Allah öldürmüş; Allah öldürsün; Allah özün bağışla; Allah özünə qismət eləsin!; Allah payını versin; Allah sağ əli sol ələ möhtac eləməsin; Allah səni umud yeri eləsin; Allah sənə əlini yüngül, işini avand eləsin; Allah utandırmasın; Allah üzümə

baxdı; Allah üzümün örtüyünü versin; Allah üzünü ağ eləsin; Allah üzünü qara eləsin; Allah verdiyi canı alabilməyir; Allah versin; Allah vurmuş; Allah vurmuşdu; Allah yaddaş versin; Allah yaxşı yol versin; Allah yazdısa pozsun; Allah yel də verib yer də verib; Allah yeri ya qulum deyib; Allah yetirib; Allaha ağır getməsin; Allaha bağışla; Allah' a bir can borcum var; Allaha xoş gedər; Allahdan döndün, kirvədən niyə döndün?; Allahı arada gör; Allah'ın bildiyini quldan gizlətmək olmaz; Allahın bir dediyindən savayı sözünə inanmaq olmaz; Allahın işinə bax; Allahın qəzəbi tutmuş; ana südü kimi halal olsun; ana qarnından gətirməyib ki; ana südü sənə haram olsun; analar necə oğlan doğulub; anaları nədir danası da nə olsun; anamı əmməyəcəm ki; anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər?; anandan əmdiyyin süd burnundan gəlsin; ananın südü halal olsun; anasının burnundan düşüb; anasının südü halal olsun; aralarından qara pişik keçdi; aralarından su keçmir; aramızdan getdi; arxa bir də su gələr; aşı içdin qaşıqları hara qoydun?; âşiq gördüyünü çağırar; aşuna aşuna çıxdı ocaq başına; at almamış mıxını çalır; at gedib örkəni apardı, at qaçdı, palan düşdü; at yıxılsa dişi sınar; atəşə atsan, dumanı çıxmaz; atılan dırnağına dəyməz; atına eşşək demişəm?; atının nalı gümüşdü; atların tərkində gədəsən; atlı olub mən piyada; ay doğdu qar yağdı; ay dolandı, il dolandı; ay gədən it gəl mənə qap; ay səni min yaşa; aya deyir sən çıxma mən çıxacam; günə deyir sən çıxma mən çıxacam; ayağı bura dəyməsin; ayağın düşər düşməzi olar; ayağın sayalı olsun; ayağın sinsin!; ayağını sındır otur; ayağını verdi yerə; ayağının altında torpaq yanır; ayağının altına dəmir atın; ayağının altını öpüm; ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz; ayağının tozu da, iyi də qalmasın; ayaq alıb yeriyir; ayda ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz; aydan ildən bir tamaşa, unuda göz qamaşa; aydınlığa çıxasan; ayı parıldar, qarnı quruldar; ayı bitdi; ayı çəzib qaban oynayır; ayıbını yər örtsün; ayım çıxdı; ayın nəçəsindən danışırısan?; (ayranı yox içməyə) toyla gedir sıçmağa; az idi arıq uruq, biri də gəldi dabanı cırıq; az qalır adam adam əti yesin; az qalır canı götündən çıx; az qalır göyə uçsun; azar bezar görməyəsən; azar dəymiş; azımızı da çox hesab elə, baba köçüb, yurdu qalıb; bağanı ya arxası üstə çevir ya öldür, (bağda ərik var idi, salam aleyk var idi), bağdan ərik kəsildi salam aleyk kəsildi; bağını dolu vurub?; bax gör vurmayıbsan; bax onda çubuq ayrı bitir; baxan deyirdi bir də baxım; baxmaqla doymaq olmur; bal deyil ki barmaqlayalar; bal tök yala; bala dəyəndə ağzında ilanlar balalasın; bala dəyəndə ağzında dilin kösöv olsun; bala qalasan böyüməyəsən; balan qudursun; baltanı dibindən vurmazlar; barın başından aşsın; barıt qoxusu gəlir; barmağımı batırıram bala soxuram ağzına çıxardıram deyir acıdı; barmağından su dammaz; barmağını kəssən xəbər tutmaz; barmağının beşini də bala batırıb ağzına soxsan;

dəyəcək- zəhərdir; barmaq hesabı saymaq olar; barmaqları qızıl kəsir; basdıqca iyiyir; baş ağrısı olmasın; baş qulağı bir abbasiya dəyməz; başı götünə ağırlıq edir; başı yerə batsın!; başıma deysin; başıma elə bil bir qazan qaynar su tökdülər; başıma haranın daşını salım?; başıma haranın külünü töküüm?; başıma nə kül ələyim; başımı dağlayan gərək; başın aşağı olsun; başın batsın!; başın daşa dönsün!; başın daşdan daşa değsin; başın ərşə çatsın; başın qoltuq görməsin; başın var olsun; başına and olsun; başına at təpib?; başına daş düşsün; başına daş yağsın; başına əla bil bir qazan qaynar su tökdülər; başına əlləmə düşsün; başına götünə bax hələ; başına güllə dəysin; başına gün deyib?; başına haranın daşını salsın?; başına ildırım çaxsın; başına kül; başına qar yağsın; başına nə daş salsın?; başına saman təpilib?; başına söz qəhət olub?; başına vur, əlindən al; başında külək oynayır; başından yekə pox yiyib; başını bıçağa sürtür; başını daşa döyüb; başını kəs!, başını orada islat, burada qırx; başını tutursan, ayağı gedir; başını yerə soxum; başının bir üzü qırılmış, bir üzü qırılmamış gəlsin; başının daşıyam? başının sadağası olsun; başının sadağası olum; başının üstündən əskik olmasın; başına dolanım; başınla götünlə oynama; başıva kül ələnsin; başıva dolanım!; başının tükü ayağına salama gəlsin; başqa xəmərdən yoğrulub; başqa onun xəmiridir; başlı başın gözləsin; mən başımdan bezmişəm; bayaqdan bir batman tənbəki çəkilib indi deyir kimin təziyəsidir?; bayatısı çoxdan çağrılıb; baydağın yatmasın; Bayraməlisiz toy olmaz; bayramı qara gəlmiş; bazar ola; bazar olsun; bazara beş atlı ilə girmir; bazarın gözüünü çıxardıb; belə ütülərdən çox çıxıb; beş atlı ilə bazara girmir; bəhrəsini görəsən; bəxtin üzünə gülsün; bələ ataram, bələ tutaram, bəli dedin, bəlaya düşdün; bənd olma!; bəs nəyə altı aylıq olursan?; bəyənirsən bağla belinə, bəyənmirsən sənə müzvrə bişirək; bıçaq pendir kəsən kimi; bıçaq vursan, qanı çıxmaz; bığını balta kəsməz; bıçaq vursaydın, qanı çıxmazdı; bil analar necə oğullar doğub; bilməyirəm yerin altındayam ya üstündə; bir abbasiya çalmayan canım, üç qara qəpiyə çalır; bir Allah bilsin, bir de sən; bir Allah bilsin, bir de mən; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bir ayağınızın altına da baxasınız, bir çanaq darı atsalar, biri də yerə düşməz; bir çürük qoza dəyməz; bir deyib min güləsən; bir də qələt eləməsin; bir dəli şeytan deyir; bir dırnağına belə dəyməz; bir eşşəyə minib əllisini döyəşdəmə; bir əppək oldu uçdu göyə; bir gözü alça dərir bir gözü səbədə salır; bir xəmərdən yoğrulub; bir kərə də olsun; bir qara pula dəyməz; bir qəpiyə dəyməz; bir misqal dilini qoyub bir batman başı ilə danışır; bir o qalmışdı?; bir panabada dəyməz; bir sözünü beş batman balla yemək olmaz; bir şahısı çıxınca canı çıxar; bir şillə çəkəram daşsaqların dişləmə çay içər; bir zad dəyəndə körpü qalır suyun o tayında; birçəyin ağarsın; biri gedir biri gəlir; biri gəlir biri gedir; biri iki eliyəcəksən ha. .; biri

suluya çəkir, biri quruya, birini bilirsən, yüzünü bilmirsən; birinin adı var; birinin dadı; bişmiş toyuğun gülməyi gəlir; bovşan axtarır; biz keşişə söymədik ki...? bizdən çək özgəsinə sox; bizi dədə nənə yerdən tapmayıb; bizim küçədə də bayram olar; bizim qapımızdan keçməz; bizimki zəlzələdən, vəlvalədən keçib; boğazı elə bil gəvəhənlə dəşilib; boğazın dəlinsin; boğazına çatı sal; boğazına şiş girsin; boğazında başmaq tayı qalıb?; boğazında qalsın; boğazından tutsan, canı çıxar; bostançı poxu kimi şişmə; boş ambar sapsız kürək çal ha çal; boş beşik görməyəsən; boş qoysan dolmaz, doluya qoysan, götürməz; boy buxunundan utan; boynu sinsin!; boynuma biçilməyib ki; boynun altında qalsın; boynun çiyində qalsın; boynun qırılsın; boynuna örkən dolanmaz; boyun yerə girsin; boyun yerə altda qalsın; boyuna kəfən biçim; boyuna qamış ölçüm; boyuna boz ip ölçüm; boyundan utan; boyunu yerə soxum; bərkümüz dəyişik düşəcək; bərkün ananın qoltuğunda qalsın; bərkün uca qoy; bərkünü yanqılıcı qoy; bunlara qurd yağı sürtüblər; bu əl vurub bu əli kəsib, bu gün ölmüsən, bildir ölmüsən ölmüşsən; bildir dün ölmüşsən); bu xına o xınaya bənzəmir; bu ilki sərcə bildirki sərcəyə cib cib öyrədir; bu istiyə kim dözər; bu kələk keçməz; bu lap ağ oldu; bu ölsün; bu yel haradan əsir?; bu yoldan qayıt; buna bir dəstə kavar verməzler; burada vurur qılıncı Hələbdə oynayır ucu; burnu ilə pox eşir; burnu qarnına dəyir; burnun qurtdasan foran gedib xəbər verər; burnun tutsan canı çıxar; burnuna barıt iyi dəyməyib; burnuna dəyməyib; burnuna şam iyi dəyməyib; burnundan düşən min tikə olur; burnundan düşüb; burnunu qanadabilməz; burnunu sıxsan canı çıxar; burnuz çıxartmışam?; buyurun qonaqlar, qoymayın bizimkilər; bülbül öldü qaldı gül, istər ağla istər gül; bürünc qiymətinə dəyməz; bütün iplər gəlib sizin doğanaqdan keçəcək; can alıb, can verir; cah cəlal sahibi olasan; canım sənə desin; canım sənə sadağa olsun; canıma dəysin; canımı çöldən tapmışam; canımı çölə atmamışam; canımın canı çıxsın!; canın sağ olsun; canın yansın!; canına yazığın gəlsin!; canını azar alıb; canından iraq olsun; cavan dağı çəkməyəsən; cavanlığın qalsın yer altda; cebinə qoymusan?; cəddin belindən vursun; cəhənnəm oduna giriftar olasan; cəhənnəm ol; cəhənnəm olsun!; cəhənnəmdən ipi qırıb qaçıb; cəhənnəmə get; cəlalın artıq olsun; cənnətlik olsun!; cındırından cin hürkür; cibin dolu olsun; cibində siçan oynayır; cibinə sok vursan toz qalxar; cibinin pambığı əlivə gəlsin; cin axtarırlar dağı dağ üstünə qoyar; dalına cıqır bağlasınlar; cinə bərk tikir; ciyarım ot tutub; ciyarın pöşlənsin; ciyərin yansın!; ciyərini çıxararam; cuhud qan gördü; cücəni payızda sararlar; çaqçaq ha çaqqıldasın dəyirman bildiyini oxuyacaqdır; çarxın çevrilsin!, çay aşağı axıdım, çay yuxarı axtarım; çayda balıq yən gədər; çayda üzəaşağı axıdım, üzüyuxarı axtarım; çevir tatı, vur tatı; çırağın sönməsin; çırağın sönsün!; çırağın

yansın!; çırtma vursan, qanı çıxar; çırtma vursan, qanı çıxmaz; çırtma vursan, yanağından qan damar; çiçək çiçəyi çağırır, çox yedi tırıqladı, az yedi arıqladı; çox yekə sıçıb; başından da dişləyir; çovutma gülləyə rast gələsən; çöldən tapılmayıb; çömçə tutan bizə sarıdır; çöpə dəyməz; çörək atlı olsun sən piyada; çörək gözünü tutsun; çörək qanim olsun; çörəyi burnuma yəməmişəm ki; çörəyin atlı özün piyada olasan; çörəyini it yeyər; boynunu bit; çürük qoza dəyməz; dabanına daş dəymiş; dabanına daş dəysin; dadanmısan dolmaya, o da bir gün olmaya; dadına doymaq olmur; dadından yemək olmur; dağ da mənə qaldı Şeydayı, bağ da mənə qaldı Şeydayı; dağa əl atsaydı, yerindən qopardı; dağarcıq siçana sarı yeriyir; damazlığın kəsilsin; damından bayquş ötsün; dan atdı gün batdı; danışığa dəyməz; danışığını yəyəsən; danışiq olabilməz; danışmağa dəyməz; dartma yaxam cırıldı; daş at qolun açılısın, daş atan bəlli, baş tutan bəlli, sizə nə var ki ?; daş atdın, qolun yoruldu?; daş daşı yedi; daş düşsün; daşa dəysə daşdan keçər; daşa dönmüş; daşa vursan daş dağılar; daşdan keçər; daşı sıxsə, suyunu çıxarar; daşlar dilə gəldi; daşsağında qovut gətirib?; davar da yatanda altını qaşır; sən onu da bilmirsən; dayçanı bir vurarsan, iki sıçrar; dayısını tanıyıb; dedi xanım götün ağırdır, dedi bu daş bu da tərəzi; dedim itə daş atma; deməyə dilim dönmür; desən bazarın itləri də nişan verər; deyəsən qarğa beyni yediriblər; dəli şeytan deyir; dəliotu yeyib; dəmiri isti isti döyərlər; dənliyinin altını fələk də bilməz; dərd görməyəsən; dərin getsin; dərisi altı şahıya dəyməz; dərisi üç qəpiyə dəyməz; dərman üçün tapılmaz; dəvə dəlləklik edir; dəvə durdu dam yaxdı; dəvə gördün mü?; dəvə oynayanda qar yağar; dəvəni aşıqlı udur; dəvəni toya çağırdılar, ya suya, ya da oduna; dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz; dəyirman boğazından salsan, diri çıxar; dəyirmançı darı tökür; şahatta buğda unu gözləyir; dəyirmanı torpak verir; dəyirmanı yaxşı üyüdür; dəyirmanın boğazından ölü salsan, ayağından diri çıxacaq; dəliyə yel ver, əlinə bel; dəyirmanın suyu hardan gəlir?; deyir axtarma məni, yəyəmə sən; dəymə mənə, dəyməmə sənə; dəymişi dura dura kalı tökülür; dırnağı bərk olsun; dırnağı qayım olsun; dırnağına qurban; dil otu yeyib; dili ağzı qurusun!; dili ilan yuvadan çıxarar; dili qurumuş!; dili olmasaydı, qarğalar diri diri gözünü oyardı; dili yanmış; dilik dilik olasan; dilim ağzım qurusun; dilim qurusun!; dilin qurusun!; dilin ağzın qurusun!; dilin tutulsun!; dilin yansın!; dilinə düyün düşsün!; dilinə yara çıxsın!; dilini fərağat qoy; dilini gödək əla; dilini kəs; dilini qoy dinməz yərinə; dilini pişik yeyib?; dilini saxla; dindirmə dəmirçini, dərd alıbdır içini; dilim ağzımda bişər; dişin qısar mısar dinməz; dovşan poxu kimi nə iy verər nə də bulaşar; dördəyaqlıdan pişiyi də yoxdur; duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı; duz çörək gözündən gəlsin; dünya boş qalmasın dəyə; dünya gözünə görünmür; dünya gözünə

qara görünür; dünyalara dəyər; dünyanın götün yırtıb; dünyanın gözüünü çıxarıb; dünyanın malına dəyər; dünyaya dəyişmərəm; dünyaya sığmaz; düşər düşməzi olar; diyiü tapmamış çilov dəmləyir; düzəlmişdi hər yarağı qalmışdı saqqal darağı; ehtiyacın üzü qara olsun; elə addım götür atabiləsən; elə loğma götür udabiləsən; elə bağın elə barı olar; elə bil aclıqdan çıxıb; elə bil ağzına su alıb; elə bil ağzına tüpürüb; elə bil ağzından it boğuşdurur; elə bil alçaq dağları o yaradıb; Elə bil arşın udub; elə bil arvad üstünə gəlir; elə bil at bağışladı; elə bil ayaq daşı itibdir; elə bil aydan düşüb; elə bil ayıya dəyirmançı dedilər; elə bil balığı suya buraxmısan; elə bil başıma bir qazan qaynar su tökdülər; elə bil başımda dəyirman işləyir; elə bil başına daş düşür; elə bil başına daş salmışam; elə bil bir almadır ikiyə bölünüb; elə bil bir birinin ağzına tüpürüblər; elə bil ... burnundan düşüb; elə bil cin vurdu; elə bil cıncırından toz çıxır; elə bil çiynimden dağ götürüldü; elə bil çörəyi tandirdə yandı; elə bil dalından qovurlar; elə bil dalışınca atlı qovur; elə bil dəryada gəməsi batıb; elə bil dəvənin qarnı yırtılıb; elə bil dilinə yarma sarıb; elə bil dilini udub; elə bil dilotu yeyib; elə bil dişində qarışqa tutub; elə bil divara deyirsən; elə bil dörd doğar kəldir; elə bil dövlətli qızı kasıb evə gəlin gəlib; elə bil dünyanı bağışladılar; elə bil dünyaya təzədən gəldim; elə bil ayağını pişik yeyib; elə bil əlləri bişib; elə bil ətdən divar çəkilib; elə bil ətini kəsirlər; elə bil ayninə biçilib; elə bil fala baxmıştı; elə bil gəməsi batıb; elə bil gic toxludur; elə bil göy başına uçub; elə bil göydən düşüb; elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere; elə bil göyün qarnı yırtılıb; elə bil əllə qoymuşdun; götürdün; elə bil gözümdən pərdə götürüldü; elə bil ilan boğazından çıxıb; elə bil ilan çaldı; elə bil ilan qovub; elə bil ildırım vurdu; elə bil it ağzından çıxıb; elə bil it yalayıb; elə bil it yeyib pişik qusub; elə bil iynə üstündə oturmuşam; elə bil iynə üstündə oturub; elə bil kor kişi avradını döyür; elə bil köz üstündə oturub; elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb; elə bil qoduğu içində ölüb; elə bil qurbağa gölünə taş atdılar; elə bil qutuda ilan görür; elə bil meşədə böyüyüb; elə bil meşədən çıxıb; elə bil meşədən tutulub; elə bil pox üstündə qarğa oturub; elə bil satıb alıb; elə bil Rüstəm'in şeyin sındırıb; elə bil ... su ələndi; elə bil suya batdı; elə bil şeytan dilləndirdi; elə bil tulambardan çıxıbdı; elə bil üstümdən dağ düşdü; elə bil üstümə su çiləndi; elə bil üstümə qaynar su caladılar; elə bil üstümə soyuq su tökdülər; elə bil üstünə ölü torpağı səpilib; elə bil üstünə soyuq su ələndi; elə bil yaz qoduğudu o yana tez yıxır bu yana tez yıxır; elə bil yerdən tapmışıq; elə bil yerə girdi; elə bil zənciri qırıb qaçıb; elə bil o qalmışdı; elə eləmə ki; körpü qala çayın o tayında; elə gəldi; belə getdi; elə giryan qalasan; elə ki; ölçürsən; biçirsən əriştə də çıxır; elə söz de ki yetkini duran yerdə kalları tökülməsin; elə söz deyir bişmiş toyuğun gülməyi gəlir; eləsi qismət olsun ki; qapında it pişiyə ehtiyacın

olmasın; elin dinazından çıxmaq olmaz, erkəxsən də balala , dişisən də balala; Erməniyə
 koxa dedilər, çuxasını özgəyə götürtdü; (eşşək həmin eşşəkdir), çulunu dəyişib; eşşək nə
 bilir cümaahşamı nədir?; eşşək nə bilir xoşaf nədir?; eşşək nə bilir xurmanın dadını?;
 eşşəyi palan tutan kimi; ev kişnəyir, ev qalib əyriyə, həm yeyə həm səyriyə; evdə bişməyib,
 qonşudan gəlməyib; evi bərbad olmuş; evin abad olsun; evin abadan; evin şən olsun;
 evin tikilsin; evin yıxılsın; evində ev törəsin; evində həşirinə yətən olmasın, evində ocaq
 yanmasın, (evində ocaq yansın, evində yoxtu urvalıq), könündən keçir kəndxudalıq;
 evindən şadlıq kəsilməsin; evinə qonaq gədəndə bir ovuc torpaq olub düşür adamın
 ayağının altına; evinin qapısı açılmasın; evlənəndə yadından çıxar; evli eşikli olasan;
 eyib olsun; acəb oldu; əda çıxartma; əda gətirmə; ədabazlıq ələmə; əhdinə çatmasın;
 əksin çörək üstünə vursan; ac it də yeməz; əl atıb güdüldə yarmasına; əl ayağını it yeyib?;
 əl ayağını topla; əl bağlamağına dəyməz; əl bulaşmağına dəyməz; əl uzatsan; çatar;
 əlindən gələni beş qaba çək; əlacın kəsilməsin; əldən gəl!; əldən nə gələr?; ələyi ələnib,
 xəlbiri dirəkdən asılıb; əli ağzındadır; əli deyir elə, Vəli deyir belə; əli dursa, ayağı
 tərpanər; əli qurşağını bağlasın; əli qurusun!; əlim qırıldı; əlim yaxanda olsun; əlim
 üzüm; əlimin içindən gəlir; əlimizə iş verdi; əlim ağrımaz; əlin cibində olsun; əlin
 darda qalmasın; əlin götünə yerləşməsin; əlin götür üzün yu; əlin qolun var olsun; əlin
 qurusun!; əlin sinsin!; əlin yağlıdır öz başına çək; əlində ovucunda qalsın; əlindən
 düşsün!; əlindən su dammaz; əlinə çöp verər; əlinə su tökəbilməz; əlinə zurna veriblər
 çala çala gedib; əlini farağat qoy; əlini götür üzünü yu; əlini hara ucadı ora qoy; əlini
 qoy döşünə məni bağışla; əlini öpür; əlini özündə saxla; əlini uzatsan çatar; əlinin dalı
 qabağını tanımır; əlinin duzu yoxdur; əllərim yanıma düşsün; əllərin ağrımaz; əllərinə
 xına qoy; əllərin dərd görməsin; əməlli başlı danış; əməyi gözündən gəlsin; əməyim
 gözüvü tutsun; əməyim ana südü kimi gözündən gəlsin; əmr elə dağlara qar yağsın;
 əndamın açılınsın; ənginə dirəyim; ərə getmərik, bəxt açarıq; ərindiyyindən Erməniyə dayı
 deyir; əskik günün göy əsgiyə düyülsün; əskik olma; ətə baxma, dona baxma, içindəki
 cana bax; ətəyi böyükklər əlindədir; ətəyin əllərdə qalsın; ətəyində namaz qılmaq olar;
 ətəyini at dalına; gör haran görsənir; ətimi tökmə; ətimi yesə də sümüyümü çölə atmaz;
 ətin tökülsün!; əziyyətinə dəyməz; Əzrayıl aparsın; Əzrayıl ilə pasur oynayırdım; Əzrayıl
 qapını tanımasın; Əzrayıla can verməz; Əzrayıl tükü var; fəhmimi Allah əlindən alsın;
 fələyin çərxi dönsün; gah nala vurur, gah mıxa; gec gəldi, tez öyrəndi; gedib hamamdan
 buz gətirə; get Banazur'a, gəl Zamzur'a; get alağını elə , get ay batandan sonra gəl; get
 göldə ossur ki; qurbağalar qorxsun; get naxıra, gəl axıra; get oğul bunlar məndən sənə
 qalıb; gətmə gözümdən, gedərəm özümdən; getsin gəlməsin; geydin mübarək olsun,

çıxart özgə malıdır; gəl görəsən; gəl məni gör, dərdimdən öl; gəldi savab eləsin, kabab elədi; gələn günlərin işıqlı olsun; gəlin erkək çıxdı; gəlinimə güzgü tutan tapılıb; gəlininə güzgü tutan tapılmasın; gəlininin ayağı sayalı olsun; gəlməyi şah gəldisinə çıxdı, gəlmişdi saqqal qayıрмаğa, bığı da qoydu; gilələrin ovcuna düşsün; gora kafənsiz gədəsən!; gora kafənsiz getsin; gorbagor olmuş; goru nurla dolsun; gorun çatdasın; goruna od qalansın; gorunu goreşən eşsin; göbəyini kəsiblər; gödəninə şiş batsın; gördüm deyən olmadı; gördüyü ağaclar kürəkliyə kəsilib; görüm səni çömələn aparsın; görüm səni partlayasan; götün dəlinsin!; götünə vəlim ağacı olsun, göy guruldadı, yer titrədi; göy titrəyir; göydə axtarırdım yerdə elimə düşdün; göydən yerə od yağır; göylər yerə gəlməyib ki; göz üstə gəlib; gözə barmaq soxsan görməz; gözətlə ayağın götverən qəbrinə keçməsin; gözlə boğazında qalar; gözlə göbəyin düşməsin ha; gözlə uşak salmayasan; gözlər olsun görməsin; gözlərindən cin yağır; gözlərinə qara yara çıxsın; gözü atır; gözü çıxmış; gözü kör olsun; gözüüm aydın; gözüüm çıxsın; gözüüm görməsin!; gözüümə çıxan götünə çıxsın; gözüüm aydın; gözüüm çıxsın; gözüüm olsun; gözüüm pis üzlər görməsin; gözüüm yamanlıq görməsin; gözüüm yolda qalsın; gözüündən gəlsin; gözüünə də püfləyəbilməzsən; gözüünə dursun!; gözüünə dünya görünər?; gözüünü aç adamını tanı; gözüünü çörək tutsun; gözüünü sil gözüümə bax!; gözüünün biri alma dərir biri səbədə salır; gözüündən tük də yayınmaz; gözüünün qulağıyla da baxmaz; gül gülü çağırır çiçək çiçəyi; güllə vursan, qanı çıxmaz; gülürəm, oynayıram, oynaş yaddan çıxmır; gün hardan çıxıbdır?; gün işığına həsrət qalasan!; günah məndən getdi; günahını verməz; gündə xoş xəbər eşidəsən; günün gündən ağ olsun; gününə baxarsan!; gürzü yerə vurmusan ki; güvəc yumbalanıb qapağını tapıb; Hadı getdi Hudu gəldi; Haqq'dan yamanlıq görməyəsən; Haqq'ın qapısı üzünə açıq olsun; Haqq'ın gözü üstündə olsun; halvanı başında dolandırır, halvanı yeyib, eşşəyi minib; hamı gedər quş gətirər, Şahqulu bayquş gətirər; hamı ölüsünə ağlayır mən də buna; hamı yatıb cırtıdan oyaqdır; hamını ley vurdu mənim kimi tükü dağılan olmadı; hamının nənəsi arxadan doğdu, onunki qabaqdan; hamıya it hürər bize də çaqqal; hansı bərkdi al düş; hansı dağda qurd öldü?; hansı daşa başımı döyüm?; hansı daşı götürsən altından çıxır; hansı külək gətirdi?; hansı qabristanlığa girse iki üç ölü ordan əskik gələr, haraya mıx çalıram, papağını asır; Hatəm tayı olubdur; havanın qaş qabağından zəhər damır; havası başında çatlasın, hay hayı gedib, vay vayı qalıb; hayanda bir anayın iş var gəlib bizi tapır; heç bir ipə yatmır; heç kəs kəsin kağızını oxumur; heç kəsin toyuğuna daş atmaz; heç kim ona deyəbilməz yerin ayrı düz otur; heç milçəyin də burnunu qanatmayıb; heç peyğambərin qoyununu başacan otarmayıb; heç şeytanın da ağlına gəlməz; heç yanından da ötəbilməz; hiç yanından da ötüb keçəbilməzsən; heç yanından

keçməyib; heçə çıxasan; hesaba soxma görək; hələ ağzından süd iyi gəlir; hələ artıq gələnlik də eləyir; hələ bu kötüyün üstündə çox çırpılar qırılacaq; hələ qırışı açılmayıb; hələ qızlar bulağından su içməmişən; hələ üzü açılmayıb; həmişə əllərə baxasan; hər ağzından bir avaz gəlir; hər bir kəlamı qızıldır; hər biri bir oğula dəyər; hərə bir zurna çalır; hər cür olursa olsun; hər il Novruz şənbə gününə düşməz; hər işə qulp qoyur; hər zad tökülüb başına qalıb; hərçi illah elədi; hərə öz atını minib istədiyi yerə çapır; hərə öz qoturunu qaşıyır; hərə öz milçəyini qovur; hərə öz nehrəsini çalxayır; həşdərhan bezi kimi nə enə yarıyar nə boya; həyan tökülsün; hörmətin ata evində qalsın; hürkütməsən sanamaq olmaz; xala xətinin qalması; xalam bildi, aləm bildi; xan ilə aş yemir ki; bığı yağa batar; xatirinə dəyir soyuq su iç; xeyir xəbər olasan; xeyirin başına dəysin; xeyrini gör; xəccə bəzəkdə qaldı; xəncərinin daşı düşməyəcək; xəncərinin qaşı əyildi?; xəcalət düşmənin olsun; xonçan qara bəzənsin; xora tökəsən; xoruzun quyruğu görünür; xoş gəlib; safa gətirmisən; xoş günə həsrət qalasan!; xoruz banlamasa, səhər açılmayacaqdı; xörəyi xeyirliyə yeyilsin; Xuda'nın qəzəbindən uzaq olasan; Xudavəndi Aləm belini qırsın; içim özümü yandırır; çölüm özgəni; içində yel gəzib; yelkənlər oynayır; iki əlim yanıma gələcek; iki göz gerək tamaşa eləsin; iki göz istəyir baxasan; iki güləşənin biri yığılar; ilan boğazından düşüb; ilan ulduz görməsə ölməz; ilan mələyir; ilan vuran yatdı, yatmadı; ilan yeyib əjdaha olub; ilk atılan daş uzağa düşər; illər gəzdik uşaqsız, bir oğul tapdıq daşşaqsız; iltifatın artıq olsun; iman axtaranda əlin it poxuna batsın; imanına tula bağlayım; insan ip bağlayıblar biləsinə; ipək o qədər xar olub eşşəyə ovsar olub?; ipinə odun yığmaq olmaz; ipiylə quyuya enilməz, isinmədik istisinə, kor olduq tüstüsünə; istədiyin yar olsun; istəmirəm, yan cibimə sal; istəyirsən göyə çıx; iş Allah'a qalıb; iş keçmir; iş ki düşdü arvada, ölən gününü sal yada; iş yoğunlayıb; işiq ucu var; işıqlığa çıxasan!; işi nədir eləməsin; işim daş arasından çıxır; işimiz Allah'a qalıb; işimiz olub ələk apar sac gətir; işin avand olsun; işin olmasın; işinə baxıblar!; işinə var; işini gör; iştahanı şeş elə; iştahası yeddi yerdən açılıb; it ağzına gəldik; it aparan olsun; iş baxandan baxabilməz; it də getdi; ip də getdi; it əlindən qarpız yemək olmur; it itin ayağını basmaz; it kimi hürür; it ölər o ölməz; iti görüm, qurdu görüm, Rəğibi görməyim; it payı olsun; it yesə gözü ağarar; it yeyib; pişik qusub; it yiyəsini tanımır; itə ağac atırsan ... dəyir, itə bax, yattığı yerə bax; itə bax, qarpız yeyir; itələyib yerində oturub; itən yerə getməz; itgin gedəsən; iti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin, ite dedilər: "Gündə neçə dəfə döyülürsən?" Dedi: "Mənimki mərdimazara rast gəlməynəndir"; iti quyruğundan bağlasan durmaz; iti öldürənə sürüdərlər; itin dilini bilir; itin ulasın; itin üstünə atsan götürməz; itirib axtaran çoxdur; iyi də gəlməsin; iynə ağzından çıxmış; iynə

atsan, görünər; iynə atsan, yerə düşməz; iynənin gözündən keçər; iynənin gözündən keçib; izin izlərə qarışsın; kasıblığın üzü qara olsun; kəbini göydə kəsilib; keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgeyə; keçəl başını xartdayır; keçəl başını yudun mu?, yudum da, daradım da; keçən günə çatmaz calasan günü günə; keçənə güzəşt deyərlər; keçinin buynuzu çatlayır; keçinin əcəli çatıb; keçəllər talihində olasan; kefini kök elə; kəfəni çürüyüb; kənardə qalsın; kənd yığılıb ucubuluğa köynək tikir; kənddən gələn varıydı; qatığın arşının soruşurdu; kəndirin kəsilsin!; kimə müsəlman dedik yaxasından xaç çıxdı; kimin iti tutub; kimin nə işinə qalıb, kiş deyirsən getmir, vurursan ölür; kiş kişlər olsun; kişi çöl quşudur; konkadan çıxan, kor getdi korxanaya; kor qəpiyə dəyməz; kor olsun!; kor ölər, adı qalar badamgöz; kor şilə bəzzazlıq edir; kor tutduğun buraxmaz; kosa getdi, saqqal gətirə, bığını da qoyub gəldi; köhnə iy burnunda qalıb; köhnə qəbələdir; kökəlmisən su iç; kökləri kəsilsin; kökü kəsilsin; kökünüz kəsilsin; köməksiz arxasız olmayasan; kömür qazana deyir, “götün qaradır”; körpü qaldı çayın o tayında; kül başına ay Araz üstündən təzək atlanır; küllü də qalmayıb; küpünü yum; kürəkənimizdir nə deyir bilirik; kürəkən paltarı geyinəsən; kimin barmağını kəssən xəbəri olardı?; qabağı qavırğa qovurur, dalı saman sovurur; qabağında dağ dayanmaz; qabırğalarını saymaq olar; qaç at basdı; qadam sənə; qadan mənə gəlsin; qadan qayım olsun; qamaca qalasan; qan tutsun!; qandan göz açmayasan; qanlı görsə qan ağlar; qanmaram, qalasan yana yana; qapazı vur başına, çörəyi əlindən al, qapı az qalır dabanından çıxsın, qapıdan qovursan, bacadan düşür; qapılar üzünə açılsın; qapın qıfıl görməsin; qapına elçi gəlsin; qarğı bizim yerde bitir, sümsünü kengerli çalır; qara məni basınca mən qaranı basım; qapından qara yel əsməsin; qapınızı elçi döyməsin; qapısı çırpılsın; qara bəxt olasan; qara günə qalasan; qara pula dəyməz; qara saçın ağ dişinə dönsün; qara yerə girəsən; qara yerə girsin; (qaraağac kölgəsi deyil) ki oturub gedəsən; qaraçı çalır qurd oynur; Qaradağlının ağillısı gəlsin; qaradan artıq rəng vardır?; qaradan baş açmayasan; (qardan gözəli yoxdur) ancaq üstünə aftafa götürürlər; qardaş qoltuğu görməyədən; qarğalar qara geydi; qarışqanın ayağını basmaz; qarışqa şillaq atdı; dəvənin budu batdı; qarnında paltar yuyullar?; qarnının altını bilmək olmur; qarpız alansan; ya bostan talayan?; qarpızı kəssən mən ordan çıxaram; qaş qabağı yer süpürür; qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz; qaşınmağı mənim başımda tutdu; qaşqabağı yerlə gedir; qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb; qatından çıxmaq olmaz; qatını açmaq olmaz, qatır gəlsə dırnaq salar, quş gəlsə qanad; qatırçının qatırını ürkütmə; qayım qədəm olsun, qaz vur, qazan doldursun; qazan dedi dibim qızıldı, çömçə dedi bulanıb çıxmışam; qazancı dari oldu, qoyduğu tor səbət; qazancın xeyrə çalansın; qeyidən günün olsun; qeyrətivə

qadam olsun; qəbri od tutub yanar; qəbrin ot ilə dolsun; qəbrində gül bitsin; qəbrivə bəzək olsun; qədəmin mübarək; qəm səndən uzaq olsun; qıç qolunu çırmala; qıçın qırılsın; qılincinin dalı da kəsir; qabağı da; qır qolaydı; qıraqdan pazlama; qırğı Şirvanı aşdı; qırx yaşında qıllı dana, təzə düşübdür meydana; qız ətəkli olasan; qız gəlmisən, ya oğlan?; qızdırmasın da özgəsinə verməz; qızıl yataqda yatasan; qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit; qızın əlinə həna qoymasın; qızın gəlinlik gərdəyində qalsın; qızın qara geyinsin; qızıışmadım istisinə kor oldum tüstüsünə; qiblə divarına bir çöp taxın; qismətdən qaçmaq olmaz; qiyamət qopmadı ki; qoca qurda pay olasan; qoduq oynayan günü qar yağar; qol qanadsız qalmayasan; qonağı evə qoyan yox; ox yayını göydən asır; qonşuluqdan əskik olmayasan; qoşa qarıyasan; qoy cəhənnəm ola; qoy ulduzları çiyninə tiksintlər; qoymayırlar götü yerə dəysin; qu deyirsən qulaq tutulur; qucağın boş qalsın; qucağındakı özünə qənim olsun!; qulağı cingildəsin; qulağına yuyucu barmağı girsin; qulağından çıxart; qulağından pambığı çıxart; qulağından tutub ortaya çıxart; qulağının dibini görərsən; qulaq asma; quran tutsun; qurbağa gölünə daş atdılar; qurban kəsir; qurbanın qoyun olsun; qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər; qurddan soruşurlar: “Boynun niyə yoğundur?” Dedi: “Qoltuğa verməmişəm”; qurd quşa dən olasan; qurd qoyun ilə otlayır; qurd Quran oxuyur; qurdla qoyun bir yerdə otlayır; qurtdasan qurdu çıxar; quş da keçəbilməz; quş dimdiyində bir bir gətirib; quş uçmaz, kavran keçməz; quşu havada tutur; quyruğunu belinə qoyub məni dolandırır; lal olasan!; lal olsun!; lap dəmadəmdədir; layla bilirsən; niyə yatmırsan; lələdağı görməyəsən; mal yiyəsinə oxşayar; (malım yox), divan apara; (imanım yox), şeytan apara; matəminə oturum; medalın düşməz; medalın düşməz ki; mələsə əti yeyilər, mən belə qəşəng mən, belə gözəl məni də suya göndərərlər?; mən deyirəm damdan dama, bu da deyir cırığını yama; mən nə haydayam, sen nə hayda; mən sayanı qurd yesin; məndən günah getdi; mənə cücə bastırmaq düşməz; mənə dartdığın sən özünə qismət olsun; məni balalarının başına çevir; mənim daşım onun başına düşüb; mənim iynəmi yəyən təbənə sıçar; mənimlə buruz gəzir; mırğa deyir cırağı pilə; milçək uçsa, eşidilər; milçəyin də burnunu qanatmayıb; min oğlana dəyər; minnətin olsun!; mirat qalasan; miratın başına geçsin; möçüyün düşdü; muştuluğun borc olsun; Müsəlmanın son ağılı məndə olaydı, namaz üstündə doğulub; neyləyim necə eləyim deməyəsən; nə ağ dindi, nə qara; nə başını ağrıdım; nə bilmək olar; nə dərdinə qalıb; nə desən çıxar; nə dil bilsin, nə dodaq; nə etmək; nə edəbilirsən; nə günahın yiyəsiyəm ?; nə hır bilir, nə zır; nə it yəyəsiyəm; nə gön yiyəsi; nə iti azıb?; nə itin yiyəsiyəm?; nə iyi tapıldı, nə piyi; , bağdan ərik kəsildi salam eləyk kəsildi; nə qələt edəyirsən?; nə qoyub, nə axtarısan; nə mal olduğunu

bilirəm; nə olursa olsun; nə öliyə hay verir, nə diriyə pay; nə özü yeyir, nə özgəyə verir; nə sən danış, nə mən eşidim; nə siki kəsilib, nə başı qırılıb; nə şiş yansın, nə kabab; nə umub nə küsürsən?; nə vermişən alabilirmişən?, nə yardan doyur, nə əldən qoyur; nə yatdın, nə yuxu görərsən?; nəfəsi yalanla gedib gəlir; nəmərin qara gəlsin, nənəm mənə qor dedi; gəlib gedəni vur dedi; nənəsinə kəc baxanlardandı; nənəsinin əmcəğini kəsənlərdəndir; nənəsinin əmcəğini dişləyibdir; nəvə nəticədən yarıyasın; nisyə girməz kisəyə; niyə altı aylıq olursan?; o atlı olub mən piyada; o bunun dalında namaz qılar; o bunun yanında ters əyilə əyilə keçər; o dağa yağdı qar bu dağa yağdı qar bəs sənə olmadı xəbər?; o dünyadan gəlmiş; o dünyalıq oldu; o günə daş düşəydi; o vaxtdan bəri çox sular axıb; o yana dursun, oba durur köçməyə gəlin durur sıçmağa; ocağı batsın!; ocağın abad olsun; ocağın boş qalsın!; ocaq başından yanır; od almağa gəlib; od aparmış; od olsa, harını yandıracaq ; odun ocağın canına and olsun; oğlan yaşı ətəyinə dammasın; oğul görərsən gəlin görməyəsən; olan olub; keçən keçdi; on iki imamın altısı sənə qənim olsun, altısı mənə; ona dili çıxmır; ondan Allah verən canı alabilmir; ondan ötrü sağ gözüüm solaxay atır; onu görəndə elə bil anamın oynasın görürəm; onu od aparsın; onun sözünün başına ip salma; orada oturma, burada otur; ossuruğu top səsi verir; ossurağı əl yandırır; od kökü üstə bitər; ovcumu iyləmişdim?; ovçuya dağ nişan verirlər; ovyox; ovun qanlı olsun; öfkən yansın; öfkəsi yansın; öküz öldü, şəriklik pozuldu; öləsən qurtulasan; ölmə eşşəyim ölmə, yaz gələcək yonca bitəcək; ölmüş eşşək axtırır palanın söksün; ölmüşəm götürənim yoxdu; ölü durub mürdəşir yuyur; ölümlər toyvu tutsun; ölüm atı yüyürək olar; ölüstünə də yaxın düşəmməz; övrət ləçəyi olsun; öz başını ye; öz götünü qoruyur; öz gözündə kərəni (~ tiri) görməyib (~ görmür); başqasının (~ özgənin) gözündə türkü seçir; göyde axtarırdım, yərdə buldum; özgələrə möhtəc olasan; özüm deyirəm özüm eşidirəm; özümü yaxşı işə qoydum; özün kimi bala çıxsın uğrana; özünə omac ovanmır; özgəsinə əriştə kəsir; özü özünə elədi; külü gözüünə elədi; özünü tərifləmək olmasın; padişahı yuxuda görüb; palaz qulağı genəltmə; palaza bürün el ilə sürün; papağın uca qoy; papaq aldı qaçdı; papaqla vursan, yxılar; pis adam pis günə qalasan; pis gün görməyəsən; pişi asqırdı; pişik nərdivanı... gətirmeyib?; pişiğimiz oğlan doğub; pox yeməyi bəs deyil; hələ həkimlik də edir; poxu südükdən çıxıb; poxundan çıxmayıb; pul cibini deşir; pulun var giriş; yoxdur sürüş; sabah üzünə gülsün; sabahın qara gəlsin; sağlığına qismət olsun; saqqalı(saqqalın) tökülsün; saqqalım çıxınca canım çıxaydı; (saqqalım yoxdur); sözüm ötmür; saqqalın ağarsın; saqqalın qana bulansın; saqqalın tökülsün; salam verdik, borclu çıxdıq; sanki gözümdən pərdə götürüldü; sayballı yasa gedir; sayən əskilməsin; saymaqla bitməz; sazı köynəkdən çıxart; səbət götündən giləs

tökülmür; sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış; səfərlərin ruhu şad olsun; şəhərin çağı elə bil kəllə payı gətirib; səxavətin rütubət çəkməsin; (sən ağa; mən ağa), inəkləri kim sağa?; sən doğanı cin boğur; sən gəl bu daşı atəyindən at; sən ki (çünkü) oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən koroğlu; sən gedəndə mən gəlirdim; sən ölsən qarğalar qara geyinər; sən saydığını say, gör fəlak nə sayır; sən tutan quşu mən uçurmuşam; səndən ötürü sağ gözüm sola xay atır; səndən yaxşı olmasın; sənə qənd başı (~ qırmızı alma) göndərmişdim; səni görüm min putaq olasan; səni görüm heç vaxt necə eləyim demeyəsən; səni pişik yesin; səni görüm qan əndərəsən; səni qışda birə dişləsə məndən gör; sənin quyruğundan mənə ələk çıxmaz; səninlə mənimki tutmaz; (sərçə nədir); kəllə paçası da ne olsun; səsi sonra çıxacaq; səsin sal (~ salları) altdan (~ altından) gəlsin; səsiniz qoşa gəlsin; sıçıb boxu ilə savaşı; (siçan deyilsən ki), qırpla (qırıpayla) doyasan; sik vurarsan toz qalxır; sikib çimməyinə dəyməz; sinəndə ağ tüklər bitsin; sizə doymaq olmaz; sizə uzun olsa (da) mənə yer ilə gedir; sizi deyib gəlmişəm; soğan yəməmişən niyə için göynəyir?; son beşikdir, zor gəlir da; soyuqdan keçinin buynuzu çatlayır; söz qənim olsun; söz vaxtına çəkər; sözün yerə girsin; sözünü balla kəsir; sözünün arasında balan (~ əzizin) dayansın; (su aydınlıqdır); cala öz qapına; su görəndə tiyəmin pozular; su kibi əziz ol; su qədər ömrün olsun; su sudan təkam yemədi; suratın taxtalarda qalsın; sus, (divarda deşik var); suyu haradan (~ hardan) gəlir?; südlü inək ol, vur sərnici qır; südüm halal olsun; südümü halal etmirəm; süfrən (~ süfrəniz) (hemişə) açıq olsun; Süleyman'ı tahtda, Nuh'u gəmidə görüb; sümüyü sağ olsun; sümbülündən su damır; sürüşməli halis olmasın; şad xəbər olasan; şah gəldisə döndü; şalvarının ağzını kəsərim; şans üstə olasan; şeytan bilir şeytan xarada yatır; şeytanda (özü də) baş çıxarmaz; şeytan kirəyə tutub; şeytana papaq (papiş) tikər; şeytan üzünü görsün; şeytani bulağa (çaya ~ suya) susuz apırıb susuz gətirər; şeytanın da ağlına gəlməz; şeytanın əlinə çöp verər; şeytanın götünə gülləsi dəyir; şeytanın qıçını sındır; şeytanlar xəbər aparmasın; şər deməsək (~ etməsə) (~ deməsən) xeyir (~ gəlməz) olmaz; şirin canından çəkəsən; şirin pulunu acı dərmana verərsən; şoğəribə qalaydı; şorakətdə eşşək tapdın qaldı erkəgi dişisi?; şöhrətin artıq olsun; Tanrı mənəm, yağmaram; Tanrı törpüsü dəyməyib; Tanrın yerə tökülsün; tat dəftərində yazılmayıb; tək damlarda qalasan; təndir piyəsində xəmir yaymaz; təpənə (~ təpəsinə) dəysin; təpənə ildırım çıxsın; təzə dəllək çıxıb kəküli yandan qoyur; tızbağa qınından çıxıb; (öz) qınıni bağənmir; tikəsini ... dən yemişəm; tiyanının qırağına toxundu?; toxumun (~ tuxumunuz tumunuz) kəsilsin; top atılsa, xəbəri olmaz; top (~ topları) vursan dağılmaz; torbanın ağzını büz; toprağa aparasan; torpağı xəbər aparmasın; torpağı qədər (sani) yaşasın; torpağına

ağır getməsin; torpaq çəkdi (~ çekib) apardı; torpaqda əmişdirirəm; torpaqda geyəsən; toyu gördü xəbərgə yadından çıxdı, toyuğa dedilər gündə bir batman buğda vərərik eşimə, - dedi, tökülmüşlərim öyrənipdir; (toyuq deyiləm ki), deyəm (Allah) qanad versən də uçacağam, verməsən də; toyuq toyuqdu suyu içir; toyunda sumax balanda su daşıyacağam; turaç əti yemisən ?; tülküyə dedilər: "Şahidin kimdir?" quyuğunu göstərdi; ucducağın görmüşəm; tükün (~ tükünü) çəksən yağ damar; tülkü həccə gedir; tülkü tülkü buyurur, tülkü de quyuğunu; tumbətün düşsün; tüpürürsən yerə düşmür; tüstüsü düz çıxsın; ucundan tut, göyə çıx; ulduz ulduzu çağırır; onun artımalı olsun; onu özündən olsa da urvası bizdən olmasa çorəyi küt gədər; uşaq sıçdı bir yana, gəlin yaxdı bir yana; uyar qatağını yiyərəm, uymaz südünü; uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz; üç qəpiyə dəgmez; üç misqal dilin qoyub bir batman başı ilə danışır; ürəyin qana dönsün; ürəyin titrəsin; ürəyine güllə dəymiş; ürəyine ox batmış; ürəvin meyvəsin yiyesən; üst dodağı göy süpürür; alt dodağı yer, üstümü unlu görüb adımlı dəyirmançı qoyur; üstünə elə bil bir qazan qaynar su töktülər; üstünə yaşıl alov tökülsün; üz versən astarını da istər; üz (~ üzün) ağ olsun; üz dabbada yuyulub; üz (~ üzün) qara olsun; üzümüzün suyunu tökmə; üzün açıq olsun; üzün iraq olsun; üzün postal altına dönsün; üzünə baxan (~ baxsa,) kəffərə verməlidir; üzünə bir batman darı töksən biri (~ birisi) də yerə düşməz; üzünə dan yeli dəgmayib; üzünə daş yamansın; üzünə daş yapışsın; utanmaz!; üzünə tuman bağı açılmasın; üzündə yazılıb; üzünə ələk tut; üzünü it də görsə yalamaz; üzünü it də yalamaz; üzünü it yalasa doyar; üzünü mürdəşir yusun; var deyən dilinə düşgün düşsün; varın (~ varını) verən utanmaz; vay evin tikilsin; vay şivəndən uzaq olasan; ver yiyeyim, ört yatım, gözlə, canım çıxmasın; vurdu daşa, çıxdı başa; vücudu (~ vücudun) kimyaya dönüb; ya tələf ollam, ya xələf; yadıva şiş batsın; yadlar əlində olasan; yağya üstə töküür ayranın yavan qoyur; yaxama iynə baxmamışsan; (yalan yargan deyil ki); adam yığıla qıçısına; yalançının evinə od düşsün; yalansan, onu fağır ilan sancsın; (yalağın nəsi var); versin yoluğa; yaman dəymiş; yanında toya getməlidir; yanından yel keçəndə soyuq dəyir; yansın çırağı gəlsin sorağı; yaş odun satmamışam ki; yatıb yuxusunda da görməyib; yaylımı gülləyə (tuş) gələsən; yetdi padişahı yuxuda görüb; yediyi (~ yediyin) burnundan (~ burnunun) dəliklərindən tökülsün; yediyi gözüne durub; yediyi nanəyə bax; yediğim burnumdan (~ burnumun deşiklərindən) gəldi; yediyinə dəyməz; yel olub yanımdan (~ yanından) ötə də bilməz; yel vurub yengələr oynayır; yel esib qoz tökülüb, yeməmişən qaz əti, bilmirsən nədir ləzzəti; yer yarılısaydı, yerə girərdim; yerə vursan, yer dağılar, yetənə yetir, yetməyənə (bir) daş atır; yoxsa od almağa gəlmişdin?; yuxun (~ yuxunuz) qara gəlsin; yumruğundan darı düşməz; yumurtadan

dünən (~ təzə təzəcə) çıxıb; yumurtanı düyünlə (gəl) buna söz anlat; yumurtanı suda qızdırmışam?; yükün bağlı qalsın; yüz bağı burma cavana dəyərsən; zərəfat yorgan altında olar; zəhmətin başına dəysin; zəhmətinə dəyər; zoruna dönüm; zurna çalma; zurnayı gümüşləmə; zurnanı tərsə çalandı; zurnası sonraya qalıb.

1.1.2.2. Ad Tümcəsi Biçimindəki Deyimler

Yüklemi çekimli bir fiil değil; isim veya isim soylu bir sözcük ya da sözcük grubu olan ve ek fiil ekleri ile hükme bağlanan cümlelerdir. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindəki deyimler bütüncümüzde yer alan ad tümcesi biçimində oluşturulmuş deyimler şunlardır: *açsa avcundadır, yumsa yumruğunda; ağa Nəzər'əm, (belə gəzərəm); adam deyil cüdan; adam qabağına çıxartmalı deyil; adam olmayan yerdə adamdır; addım atmaq mümkün deyil; adı bizim, dadı özgənin; (adı var) özü yox, adı var, adlığı yox; adın nədir- daşdəmir, yumşalısan, yumşalı; ağa yeyib toxdur, nökrə bir çörək çoxdur; ağ qoyun sənin, qara qoyun mənim; ya qara mənim, ağ qoyun sənin; ağı başından bir qarış yuxarı; ağacın iki başı var; ağıl karı deyil, Ağıllınız kimdir? – qabaqda gədən zincirli; ağıza alınası deyil; ağı başında deyil; ağza deyil; ağzı deyil; ağzı elə bil karvansara qapısıdır; ağzı nedir?; (ağzı var,) dili yox; ağzı yağıdır, ağzıma dad, qarnıma vay şivən; ağzına baxan yoxdur; ağzına gendir; ağzına qavıt vərən yoxdur; ağzında dili yox; ağzının astarı var; ağzının çəki yox; ağzının aşı deyil; ağzının xörəyi deyil; ağzının kəsəri yoxdur; ağzına qurban; ağzının yemi deyil; ağzının zodu yoxdur; ala başına kül başına; alaca qarğaya da borçludur; aləm aləmlədir, keçəl qız da xalamla; aləm aləmlədir, kor qız da xalamnan; Allah bilir ki nə yolun adamıdır; Allah var; Allahdan gizli deyil; Allahım var; Allahü əkbərin eşidilməyən yeri; alnı qaşqa bizovdur; alnında yazılmayıb ki..; alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy; altda qalanın canı çıxsın; altı altta qaldı, üstü üstdə; altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi; aradan çıxan mənim avradım; araz aşığından, Kür topuğundan; arım var arım var eşşək arısı?; armud biş, ağzıma düş; arpa əkdim, darı çıxdı; arvad ləçəyi olsun; arvadın dədə malısı kimi bir gedəndə adamın başına dəyir bir də gələndə; arvadların cortanındandır; armudın sapı var, üzümün çöpü; aslanı yaralayıblar; asta qaçan nəmərdidir; aşağı, aşağı qatıqlı aşdan da aşağı?; aşağı tüpürsən sakal, yuxarı tüpürsən buğ; aş bişirib, üstündə bir qarış yağ; atamın oğlu deyiləm; atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər; ay dadaş, atma daş, bir yaralı quşam məni; ay var, il var; ayaq basmağa yer yoxdur; ayaq basmaq mümkün deyil; aybı yoxdur; ayranı yox içməye (toyla gedir sıçmağa); azarı var; bacağı poxludur, bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, (bağdan ərik kəsildi salam aleyk kəsildi); bağlar var, bağçalar var,*

ondan da yaxşılar var; barmaq basmağa yer yoxdur; barmaqları qızıldır; başı çuvaldan deyil ki; başı əlində deyil; başı özünün deyil; başı samanla doludur; başım üstündə yerin var; başımızdan artıqdır; başına iş qəhətdir?; başındakı arvad ləçəyidi, yoxsa papaq; başqa avazdır; başqa havadır; belə ki Xanbacım çezir, çətin ki tuman dözə; belə olsa, dərd yarıdır; beşdə alımı yox, birdə verimi; bildir gədən bildirçin, hanı sənin bir qılçın?; bildiyini babasına dədəsinə verməz; bir almanın yarısı o, yarısı bu; bir atım barıtı var; bir çeynəm saqqızın var, çeynə yapışdır alnına; bir çuval darının sayından çoxdur; bir dikili ağacı da yoxdur; bir dili var qırx açarı; bir əppəyə muhtacdır; bir kalafa sümükdür; bir qurtum su içməkdən də asan; bir narım var qırx yarım; bir tükünə qurbandır; bir yuvanın quşudurlar; biratım barıtı var; bircə qarış boyu var; bizi bir də əkib doğan yoxdur; bizi gördüyü gözü yoxdur; bizim ağzımızın yemi deyil; bizim pulumuzun şiri qancıqdır?; borcum deyil değil; borcun deyil değil); boyaxana küpü deyil; boyu var dəvəcə, ağı yoxdur zərrəcə; börkün qoy altdan otur üstündə; bu ağız burunla?; bu başqa söhbətdir; bu dünyadan deyil; bu evdə cin var?; bu gün sabahlıqdır; bu gün var sabah yox; bu gün varam sabah yoxam; bu gündən tezi yoxdur; bu hara sığan işdir; bu hələ harasıdır; bu xəmir çox su; bu kol o girən kol deyil; bu kol sən girən kol deyil; bu meydan, bu şeytan; bu onun götü deyil; bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil; burda mənəm, Bağdad'da kor xəlifə; bunu qoy ora, onu qoy bura; canında su çoxdur; canında az yoxdur; cəsədi var, canı yox; cibimə görə deyil; cənəsinin ipi yoxdur; çətini eşşəyi körpünü kəçənə kimidir; çiyində başı yoxdur; çörəyimin duzu yoxdur; dağa daşa düşmək lazım deyil; daha ölsəm də dərdim yoxdur; damda qulaq kəsən var; dana başı bir çatı ?; daşdan səs çıxdı, ondan yox; daşsağına deyil; deməli deyil; deməyə nə var?; deyirəm xədiməm, deyir, neçə uşağın var?; dəmdəm halvasıdır; dəyənəyin iki başı var; dırnağı da deyil; dırnaqsızın biridir; dibi sudadır; dikili ağacı yoxdur; dili bir qarışdır; dili varsa, dilçəyi də var; dilimin ucundadır; dilinin ipi sapı yoxdur; diş qurdalamağa bir çöpü yoxdur; diş qurdalamağa bir şey yoxdur; divarların da qulağı var; dördə alacağım yox beşdə verəcəyim; dünya başına dardır; dünya beş gündür; dünya gözündə deyil; dünya xali deyil; dünya vecinə deyil; dünyanın quyruğu uzundu; düşər düşməzi var; elə bil bayquşdu; elə bil behiştin bir guşəsidir; elə bil birə qabığıdı; elə bil boğazı gəvəhənlə deşilib; elə bil çöp gəlindir; elə bil dünya bunundu; bil iynəsi itib; elə bil küllük sərçəsidir; elə bil qotur qurbağadır; elə bil lal qarğadır; elə bil mal dengidir; elə bil matı meyxanasıdı; elə bil mətəl şəbehidir; elə bil müqəvvadır; elə bil ölü güldürəndi; elə bil peyğəmbər pişiyidi; elə bil sikilmiş sıpadır; elə bil suya düşmüş siçandır; elə bil tamaşa qabağıdır; el üstündə əl var; elə bil bir yer boğmasıdı; elə bil yetimxanadır; elə bil yuxa

arasında halva var; elə bil zəkat keçisidir; elə düyün adamdı Erməni kəndində hamam burqusu?; eşşək həmin eşşəkdir, (çulunu dəyişib); eşşəyim ölüb; başı qızıldı; eşşəyimin qurd dayısıdı; ev bizim, sirr bizim; evi yanan mənəm, əli kösövlü sən?; evində yoxtu urvalıq, könlündən keçir kəndxudalıq; əkəndə yox, biçəndə yox, yeyəndə orta qardaş; əl gərək tez gərək, o da cümə gecəsi; əl üstündə əl var; əldə ovucda nə varsa; ələ əlanda qavaldır, götə soxanda zurna); əli qulağındadır; əlindən yer yox idi; əkik deyil; fələyin minbir oyunu var, minbiri də mənim başımda; mənim heçim ayrı, köçüm ayrı; gələcəyi varsa, görəcəyi də var; girdiyin kol deyil; girməli kol deyil; gördüyün küllü kömbədi; görəcəkli günlərim varmış; görüb görəcəyi budur; göz üstə yerin var; gözləri elə bil qoyun gözüdü; gözüm üstə yerin var; gözün aç üzümə bax, mən sən diyən adamlardan deyiləm; gözünün yaşı əlindədir, xandan gəlmiş nökarəm, dinmə dişlərini tökarəm; harda aşdır, orda baş; Hacı Mütəllib bannasıdır; hamıya adət, mənə bedat?; hansı yuvanın quşudur; hava ilə su kimi lazımdır; hamamçının tası yox, baltacının baltası; heç bir tənqiddə layiq deyil; heç deyiləsi deyil; heç hənanın yeridir; heç kəsin ərizəsini oxuyan yoxdur; heç ruhunun da xəbəri yoxdur; hə düz olsa genə ora qan ayrısı var; həddim nədir; həddin nədir; həndəvərinə dolanmaq mümkün deyil; hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır; hər zadı yerindədir; xeyrə əlamət deyil; xeyrə əlamətdir; xörəyi deyil; İsfahan burada deyil; yüz iynə boyu buradadır; iki göz gerək; iki ucu da poxlu dəyənəkdir; iki ürəyi; dörd böyrəyi var; ikisi də bir bezin qırağıdır; ipi sapı yox; itsisi, soyuğu yoxdur; iş içində iş var; işi yaşdır; işin içində iş var; it dəftərində adı yoxdur; it meyidi xan bağında?; itin dal qıçı da deyil; iydə ağacı kimi düzdür; iynə atmağa yer yox idi; kasıblıq eyib deyil; keçəl suya gedən deyil; keçən ilki qar kimi; kefimin o vaxtı deyil, kimin həddi var; kişilik deyil; korlar şəhəri deyil; köz kimi elədir; qab qaşığa qoymalı deyil; qabağından yeməyən; qanı halaldır; qanlı evində nəyim var? qan ayaqlım; qara ağac kölgəsi deyil ki (oturub gedəsən); qardan gözəli yoxdu ancaq (üstünə aftafa götürürlər); qara dediyinə ağ deyən yoxdur; qarğa məndə qoz var; qarnı doludur; qarnında ilan var; qarnının ağrısı var; qatıq qaradır ki, qaradır; qazan dıbdən qara, səninki məndən qara; qələm düşmən əlindədir; qırxdır biri əskik deyil; qızdan gəlindən həyalıdır; qiyamət adamdır; qoy desinlər Şahqulun da bağı var; quş südü çatmır; lənət kor şeytana, malım yox, (divan apara), imanım yox, (şeytan apara); mənim cəddimin suda əli yoxdur; mənim daşım ağırdır; Məkkədən gələn mən, xəbər verən sən; məscid eşşək bağlamalı yer deyil; mirtının başı yarımçıq; milçək murdar deyil ancaq (ürək bulandırır); nə başı var, nə götü; nə borcumuzdur?; nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ; nə day var, nə daylaq; nə diridir, nə ölü; nə əsli var, nə nesli; nə gecəsi gecə idi, nə

gündüzü gündüz; nə həddi var; nə xəbər var, nə ətər; nə ixtiyarın var; nə izi məlumdur, nə gədər var, nə tozu; bağda ərik vardı salam əleyk vardı; nə ki canımda can var, nə o yanlıqdır, nə bu yanlıq; nə ölüdür, nə diri, nə ölümü var ?; nə ölüsü var, nə dirisi; nə səs var, nə səmir; nə səs var, nə soraq; nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi; nə tüfəğin çaxmağıdır, nə sünbənin toxmağı; nə ucudur, nə bucağı; nə ətdir, nə balıq; nə var, nə yox; nə yuvanın quşudur?, nəbzi mənim əlimdədir; nə nəsinin oğludur; nəslə yox, əslə yox; o da bir quş qəlibi idi; o dünyalıqdır; onun ağzının aşı deyil; öküzün böyüğü pəyədədir; öldü var, döndü yoxdur; pişigi birinci gecə öldürmək gərəkdir; pox yeməyi bəs deyil; saqqalım yoxdur; saqqalında şeytan tükü var; saman sənə deyil; samanlıq ki sənindir, sən girən kol deyil, səndən nə əcəb?, səninki candı, mənimki badımcan?, siçan deyilsən ki, doyasan); sinsiməli deyil; soğan başı deyil; sözüümün canı var; sözün bərəkəti yox, qulağın da qarnı; sözünün canı var; su aydınlıqdır; divarda dəşik var; sürü qoyun sizdə satılıq yağ bizdə?; şəkk şüphəsi yoxdur; şirin şirin öpməsi yox, acı acı dişləməsi var; tavan altda qalan deyil; tərpməsən yaxşıdır; toydan sonra nağara; toyup bir qıçlıdır ki qıçlıdır; toyuq deyiləm ki, qanad versən də uçaçağam, verməsən də); toyuq ölsə bir çəngə tükdür, dəvə ölsə dərisi bir yüktür; tərənizin bir gülləsi əskikdir; torpağı üzü soyuqdur; tövbəsi keçə tövbəsidir; tulambar eşşəyi məxbər palan?; uldunuz sayı var ... yoxdu, üçdə alacağı yox, beşdə verəcəgi; üzə padoştur; üzə yoxdur; üzündə su yoxdur; yaxın durmaq mümkün değıl , yalağın nəsi var; yaman yerdə axşamladıq; yan baxsan, günahkârsan; yanında yalandır; yetmiş iki millətdən azadır; yoxun özü qaradır.

1.1.3. Türkiyə Türkçesinde Ögelerin Dizilişinə Göre Tümce Biçimindəki Deyimler

Ögelerin dizilişinə görə tümceler ikiye ayrılır.

1.1.3.1. Kurallı Tümce Biçimindəki Deyimler

Öge sıralanışı *özne + tümleç + yüklem* biçimine uyğun olan tümceler kurallı tümcelerdir. Yardımcı ögedən ana ögeyə doğru diziliş, Türkçe tümce yapısının temel özelliğidir. Türkiyə Türkçesi tümce biçimindəki deyimler bütüncemizde yer alan kurallı tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *aba altında er yatar; abacı kebeci, sen neci?; abası kendinden yamalı; acından karnı kurlar, başında nergis parlar; açıl susam, açıl!; aç tavuk kendini buğday ambarında sanır; aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü; adam değılim; adamlık bende kalsın; adamlık sende kalsın; adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister; adam kesmez; adamın adı çıkacağına canı çıksın; adını an, yüzünü*

görme; adamın gözü kararır, adım Hıdır, elimden gelen budur; adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim; adımı güveç koy amma ocak üstüne koyma; adımız orospu, ekmeğimizi kuru yeriz; adını bağışla; adın ne? -Mülayim Ağa. -Sert olsan ne halt edersin?; adınızı bağışlar mısınız?; adıyla bin yaşasın; adı var, adı var kendi yok; ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz; ağır endam, (~ ezgi fıstık) makam; ağır ol!; ağza tat, boğaza feryat; ağzı var, dili yok; ağzı dili yok; ağzına (~ ağızlara) layık; ağzına (~ diline) sağlık; ağzı kurusun; ağzına taş almış; ağzın var olsun; ağzını açacağına gözünü aç; ağzını açacağına gözünü aç; ağzından yel alsın; ağzından yel(ler) alsın; ağzından süt kokusu geliyor; ağzını kiraya mı verdin?; ağzını hayra aç; ağzını öpeyim; ağzını seveyim; ağzını topla; ağzının payını aldın mı?; ağzının kâhyası mısın?; ağzının kâhyası değilsin ya; ağzının perhizi yok; ağzımı açtırma; ağzına kurban olayım, akıl akıl, gel çengele takıl; ahı gitmiş, vâhı kalmış; akıl bu ya; akşam ahıra, sabah çayıra; aktan karadan haberi yok; akarı (yok) kokarı yok; akıl kârı değil; akıl işi değil; akıllınız kim?- Öndeki zincirli; akılsızlık parayla değil ya; akılsızlık parayla mı?; akıl var, yakın var; aklını peynir ekmekle mi yedim; aklını peynir ekmekle yemiş; al kiraz üstüne kar yağmış; akli başından bir karış yukarı; akli bir karış havada; aklına şaşayım; aklına turp sıkayım; aklına tüküreyim; aklından zoru var; aklının çivisi eksik; aklının tahtası eksik; aklını peynir ekmekle yemiş; aklınla bin yaşa; aklıma gelen başıma geldi; ak mı, kara mı?, Önüme düşünce görürsün; a köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?; akşamdan kavur, sabaha savur; akşamdan sonra merhaba; akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi; akşamdan sonra sabahlar hayrolsun; akşam kavis, sabah savul; alacağına şahin, vereceğine karga; alacağı olsun; alacağın olsun; alan razı, satan razı; aldın mı?; âlemi var mı?; âleme talih, bize kör Salih mi?; âlemi yok; al giymedim ki alınayım; alın derisi değil, davul derisi; Allah acısını unutturmasın; Allah akıllar versin; Allah akıl fikir versin; Allah ağzından duysun; Allah aratmasın; Allah arttırsın; Allah bahtından güldürsün; Allah bana, ben de sana; Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz; Allah bir yastıkta kocatsın; Allah birini bin etsin; Allah derim; Allah dirlik düzenlik versin; Allah dört gözden ayırmasın; Allah emeklerini eline vermesin; Allah etmesin; Allah gecinden versin; Allah Halil İbrahim bereketi versin; Allah hoşnut olsun; Allah'ı çok, insanı az bir yer; Allah'ından bulsun; Allah'ın işine bak; Allah insanın aklını alacağına canını alsın; Allah'ını seven tutmasın; Allah'ı seversen; Allah iki iyilikten birisini versin; Allah (seni) inandırın; Allah iyiliğini versin; Allah layığını versin; Allah manda şifalığı versin; Allah ömürler versin; Allah övmüş de yaratmış; Allah son gürlüğü versin; Allah sonunu hayır etsin; Allah taksiratını affetsin; Allah utandırmasın; Allah vermesin; Allah versin; Allah

yazdı ise bozsun; Allah yürü ya kulum demiş; almazsın, satmazsın, pazarda işin ne?; almış, satmış, çekmeceyi kapatmış; alnını karışlarım; altı alay, üstü kalay; altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fişki karıştırır; altı kaval, üstü şişhane; altın adı pul oldu, kız adı dul oldu; altta kalanın canı çıksın; altta yok, üstte yok; alt yanı çıkmaz sokak; alt yanı kiraz bahçesi; altından su mu çıktı?, altın taş, üstün tokaç mı?; Ali'ye edik, Veli'ye düdük; aman derim; aması maması yok; aması var; aman zaman demeye kalmadı, Amasya'nın bardağı, biri olmazsa bir daha; , anadan sıska, ne yapsın muska?; ana ata sofrasında büyümemiş; analar neler doğururmuş?; ananın ak sütü gibi helal olsun; ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?; ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?; anaları ne ki danaları ne olsun?; ananız (~ analar) taş yesin, yarım yarım (~ yarımşardan) beş yesin; anan güzel mi?; anan yahşi, baban yahşi; anası (onu) Kadir Gecesi doğurmuş; anası usta (ekmeği) yufka yapar, çocuk usta çift çift yapar; anasının algısı başında imiş; anasından doğduğuna pişman; anasını eşek kovalasın; anasının ipliğini pazarda satmış; anasını sat (~ satayım!), anası sarmısak, babası soğan; anası turp, babası şalgam; anam beni bir daha mı doğuracak?; anca beraber kanca beraber; anladım sa Arap olayım; anır eşşeğim anır, adın deftere geçti; aptala malum olur; aptallık parayla pulla değil (ya); aralarından kara kedi geçti; aramakla bulunmaz; Arabın derdi kırmızı pabuç; aramakla ele geçmez; arkasından sapan taşı yetişmez; aralarından su sızıyor; arkası yere gelmez; aralarında dağlar kadar fark var; Arap Arab'a "Yüzün kara" demiş; Arap olayım; Arap uyandı; Arabın gözü açıldı; arpaya katsan at yemez; kepeğe katsan it yemez; arayıp soranı yok; arı satmış, namusunu kiraya vermiş; arşını ile alır, sindisi ile keser; arif olan anlasın; arkasında yumurta küfesi yok ya; arkasından atlı mı kovalıyor?; armudun sapı var, üzümün çöpü var; armut piş, ağzıma düş; ar namus tertemiz; arpa ekdim, darı çıktı; asılma depoya gider; astığı astık, kestiği kestiktir; aşağı (~ aşağısı) kurtarmaz, aşağı mahalle sen misin, yukarı mahalle şen misin?; aşağı tükürse(m) sakalım, yukarı tükürse(m) bıyığım; aş pişti, bayram geçti; aş pişti, kaşık üstüne dikildi; ata nal çakıldığını görmüş, kurbağa da ayaklarını uzatmış; at avlandı, deli evlendi; at pazarında eşek osurtmuyoruz; at elin, it elin, bize ne?; ateş almaya mı geldin?; ateşe vursan duman çıkmaz; ateş olsa cirmi kadar yer yakar, at görür aksar, su görür susar; atla arpayı dövüştürür; atı alan Üsküdar'ı geçti; atına eşek mi dedik?; atın yüğrükse bin de kaç; atsan atılmaz, satsan satılmaz; atta duran var, durmayan var; at var, meydan yok; av avlanmış, tav tavlanmış; avcı kediye kurnaz fare; aya sen doğma, ben doğayım der; ayağına sıcak su mu dökelim, soğuk mu?; ayağın mı aşınır?; ayağının tozu olamaz; ayağını öpeyim; ayaklarını öpeyim; ayağının bastığı yerde ot bitmez; ayağı uğurlu geldi;

ay aydın, hesap belli; ayaz oldu bulut oldu, geçen günler umut oldu; ayaz paşa kol geziyor; ay bacayı aştı; ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz; ay'ı gördüm, yıldıza itibarım yok; ayı kazana sıçtı; ayıyı fırına atmışlar, yavrusunu ayağının altına almış; ayının kırk türküsü olurmuş, kırkı da ahlat üzerine; ayı var yılı var, ıvecek ne var?; ayı yavrusu ile oynamıyor; ayranım budur, yarısı sudur; ayran içmeye geldik, ara açmaya değil; ayvaz kasap hep bir hesap; az değil; az kaldı; az söyler, uz söyler; az ye de uşak tut; Baba bir hırsız tuttum. –Getir. –Gelmiyor. –Bırak. –O beni bırakmıyor; babamın adı Hıdır, elimden gelen budur; babasının hayrına mı?; bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var; bağdat harap; bakalım deyip bakkala bırakma; balaban aş pişirmiş, çocuklarını başına üşürmüş; bal dök (de) yala; bal tutan parmağını yalar; bana göre hava hoş; başına vur, lokmasını ağzından al; başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi; başında paralansın!; başında kavak yelleri esiyor; başından büyük işlere kalkışıyor; başında torbası eksik; baş üstünde yeri var; başımı kaşıyacak vaktim yok; baş, kış belli değil; başı göl, ayağı sal; başka diye Çingeneye derler; bakmaya doyum olmuyor; battı balık yan gider; bayramlık ağzımı açtırma; bayramdan sonra bayramın mübarek olsun; bayram değil, seyran değil, eniştem beni niye öptü?; bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) e yak; beğenmeyen kızını (~ küçük kızını) vermesin; beğenmeyen; küçük oğluna almasın (küçük kızını almasın); ben bu işte yokum; benden günah gitti; benden uzak (~ ırak) olsun da Mısır' a sultan olsun; bende (~ sende, vb.) o göz var mı?; benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil; benim elim değil, Ayşe Fatma anamızın eli; benim oğlum bina okur, döner döner yine okur; ben sana hayran, sen cama tırman; ben şahımı bu kadar severim; benzetmek gibi olmasın; beş para etmez; beş para mı saydı?; beş parmağın hangisini kessen acımaz?; bıyığımı keserim; bildiğini yedi mahalle bilmez; bildiği yanıldığına yetmez; bin bir ayak bir ayak üstüne; bin yaşa;binin yarısı beş yüz (o da bizde yok), bir abam var atarım, nerde olsa yatarım; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bir alan pişman, bir almayan; bir ayağı içeride, bir ayağı dışarıda; bir ben bilirim bir de Allah; bir ben bilirim bir de Allah bilir; bir bu eksikti; bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister; bir çıktı (ama) bir çıktı; bir don, bir gömlek; bir dudağı yerde bir dudağı gökte; bir içim sudur; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor; bir kuş bir çalıya sinmiş;bir eli kan, bir eli katran; biri eşikte, biri beşikte; bir atımlık barutu var; bir Köroğlu, bir Ayvaz; bir lokma bir hırka; bir mum al da derdine yan; bir tahtası eksik; bir varmış bir yokmuş; bir yana, dünya bir yana; bir iplik çeksen kırk yama düşer; bir yaşına daha girdim; bit pazarında kuyruk toplar, Beyoğlu'nda beylik satar; biz Ermeni'nin haçına mı küfrettik?; biz bizyiz; bize de mi lolo?; bizim evde

yallanırsın, Kirkor'un bağında mı ürürsün?; bizim gelin bizden kaçır, tutar ele kışın açır; bizim it size balta getirdi mi?; bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar; elin kısrağı küheylan doğurur, (hiç) sesi çıkmaz; biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz; biz leblebi deyinceye kadar pazar savrulur; boğaz' içinde kavga var; boğaz ola; bok canına; bok canına olsun; borç benim kasavet senin mi?; boru değil; boru mu?; boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz; boşan da semerini ye; boyacı küpü değil ki; boynu altında kalsın; boynu armut sapına dönmüş; boyu bacadan mı aştı?; boyu bosu devrilsin; boyun bir karış uzadı; bozdur bozdur harca; böylesine can kurban; bu abdestle daha çok namaz kılar; bu abdestle daha çok namaz kılınır; bu ayaklar koktu; bu ayak koktu; bu kör taşı değil; bu işi kan temizler; bugün buldum, bugün yerim, yarına Allah kerim; bu dünyanın adamı değildir; bugünden tezi yok, bugün peşin, yarın veresiye; bu kadar kusur kadı kızında da bulunur; buna değdi, buna değmedi; Bulgurlu'ya gelin mi gidecek?; bulunmaz Hint kumaşı mı?; bunda bir iş var; bundan iyisi can sağlığı; bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?; bu sığağa kar mı dayanır?; bu sığağa kar dayanmaz; burnu havada; burnu Kafdağı'nda; burnunu sıksan canı çıkacak; burnu yere düşse almaz; burnunun yeli harman savurur; büyük sözüme tövbe!; büyümüş de küçülmüş; cami yıkılmış ama mihrabı yerinde; cancağızı isterse; canı çıksın; canı isterse; canı cehenneme; canımı sokakta bulmadım; canıma değsin; canına değsin; canına minnet; canı sağ olsun; canın sağ olsun; canları sağ olsun; canı yok mu?; can kurban; cankurtaran yok mu?; canını al, parasını alma; "canım" dese "Canın çıksın" diyor; cart kaba kâğıt; cebinde akrep var; ce demeye mi geldin?; cehenneme kadar yolu var!; cehennem ol!; ciğeri beş para etmez; cim karnında bir nokta; cin başka, şeytan başka; ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?; çalı idi, çırpı idi, evim idi ya, ayı idi uyu idi erim idi ya; çatladın mı?; çatlamadın ya; çatlasa da patlasa da; çattık teyellemesi kaldı; çeşmeye gitse çeşme kuruyacak; çengelde kokmuş etim yok; çevir kazı, yanmasın; çiğ yemedim ki karnım ağrısın; Çingene çalar, Kürt oynar; çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor; çoğu gitti, azı kaldı; çok yaşa; çuhasını giymedikse kenarını kuşandık, çingene çalar, Kürt oynar; dağda büyümüş; dağ doğura doğura bir fare doğurdu; dağlar dayanmaz; dağ fare doğurdu; dağ yürümezse abdal yürür; dağlar dayanmaz; daha iyisi can sağlığı; dahası var; dakikası dakikasına uymaz; damarı kurusun; dam yandı, içindeki sıçan da (birlikte) yandı; dandini beyim, hoppala paşam; darısı başına; darısı dostlar başına; davul çalsan duymaz; davul çalsan işitmez; davul(falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde; davulu biz çaldık, parsayı el(~ başkası)topladı; değirmenin suyu nereden geliyor?; değirmen taşının altından diri çıkar; delik büyük, yama küçük; deli olmak işten değil; deme gitsin; demem

o değil; denizde kum, onda para; denizden bir avuç su; denize girse kurutur; denizde balık, olmayacak duaya amin diyor; derdini Marko Paşa'ya anlat; der oğlu der; dert benim, tasa senin mi?; dert değil; deve de boy var ama eşşeğin arkasından gidiyor; deve değil ki yedi yerinden boğazlansın; devekuşu gibi, yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve; deveye "Boynun eğri," demişler, "Nerem doğru ki?" demiş; dışı eli yakar, içi beni; dışı kalaylı, içi alaylı; dibi yok; dikkate değer; dile kolay; dilimin ucundadır; dilenciye hıyar vermişler de eğri diye beğenmemiş; dili ensesinden çekilsin; dili kurusun!; dilini eşşek arısı soksun; dilini kedi mi yedi?; dilini sıçan mı yedi?; dilini fare mi yedi?; dili olsa da söylese; dil otu mu yedin?; dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu; dipsiz kile, boş ambar; dil mi güzel, dilber mi (güzel); dirhemini yiyen it kudurur; dokuz köyden kovulmuş; dokuz öksükle bir mağaraya mı kapandı?, doluya koydum, almadı, boşa koydum, dolmadı; dostlar alışverişte görsün; dostlar başından ırak; dostlardan ırak, dostlar şehit; biz gazi; dumanı doğru çıksın; duvara mı konuşuyorum?; durdu; durdu turnayı gözünden vurdu; dur durak yok, dur dinlen, dur otur yok; dur kendime yer edeyim, gör (~ bak) sana neler edeyim?; düğün değil, bayram değil, eniştem beni niye öptü?; düğüne gider, zurna beğenmez, hamama gider, kurna beğenmez; düğününde kalburla su taşıyım (~ taşıyacağım); dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor; dünya yıkılsa umrunda değil; dünya ahret kardeşim olsun; dünya bir araya gelse; dünya yansa içinde bir kuru hasırım yok; dünya durdukça durasın; dünya varmış; düz duvara tırmanıyor; ecel aman verirse; ecinniler top oynuyor; efendim nerede, ben nerede?; eğri düzü beğenmez, bu da bizi beğenmez; ekmediğin yerde biter; ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?; ekmek aslanın ağzında; ekmek Bedir'in, su Hıdır'ın, yiyin kudurun; için kudurun; ekmek çarpsın ki, ekmek elden, su gölden; eksik olma; eksik olmasın; eksik olsun; el değer etek değmez; elden gel!; elden ne gelir?; eleğim var sacım var, komşuma ne borcum var?; eli armut mu devşiriyor?; eli armut mu topluyor?; eli armut devşirmiyor ya; eli dursa ayağı durmaz; eli ermez, gücü yetmez; elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi; Elifi görse mertek (~ direk) sanır; eli kurusun; elinde avucunda nesi varsa; eli kulağındadır; eline (~ elinize ellerinize) sağlık; eline su dökemez; eline vur, ekmeğini al; elin yok mu?; elini ayağını öpeyim; elini veren kolunu alamaz; elinle ver, ayağınla ara; eliyle hamur ovalar, gözüyle dana kovalar; ellerim yanıma gelecek; ellerim yanıma gelsin; elleri dert görmesin; el yahşi, biz yaman; el buğday, biz saman; elim hamur karnım aç, tıngır elek tıngır saç, emret, fındık kabuğuna gireyim; enseye tokat, kıça parmak; en akıllısı (~ akıllımız) Hamza, o da üç (~ kırk) gündür direkte bağlı; ergene karı boşamak kolay; enseye tokat, kıça parmak; erkeklik öldü mü?; Erzurum'un soğuğu

“Gelin beni Gerede’de bulun.” demiş; erkeklik sende kalsın; ervaına yuf olsun; eski çamlar bardak oldu; eski hamam, eski tas; eski pabucumu alırsın; eser ama yağmaz; eşeğin büyüğü ahırda kaldı, eşek büyüdü, semeri küçüldü; eşek başı mıyım?; eşek hoşaftan ne anlar?, eşek kuyruğu gibi, ne uzar ne kısalır; eteğini göstermez; eti ne, budu ne?; evli evine köylü köyüne; evvel ar idi, şimdi kâr oldu; ev yeni, duvar yeni, eleğim seni nerelere asayım?; fare deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış; farklı hamurdan yoğrulmuş; fare düşse başı yarılr; fareler cirit oynuyor; fasulye mi dedin?; feneri nerede söndürdün?; fındık kabuğunu doldurmaz; fırın ekmek yemesi gerek; fol yok, yumurta yok; gayret dayıya düştü; “gel, beni ye.” diyor, gelen ağam, giden paşam; gelirse hane hoş, gelmezse daha hoş; gerisini sen getir; girmedığı bir Gerede zindanı kalmış, onda da altı ay eğlenmiş; göğ merdiven kurar; gökte ararken yerde buldum; göğ merdiven dayamış; gökten zembille mi indi?; gönül ister (~ isterdi ki); görüp göreceğı rahmet bu; götüne kına yak; götüne mi düşmüş?; gözü göz değil; gözü kör olsun; gözüm çıksın; gözüm kör olsun; gözüm görmesin; gözüne dizine dursun; gözünü seveyim; gözünü toprak doyursun; göz var, izan var; güler misin; ağlar mısın; gülü târife ne hacet?, Ne çiçektir biliriz; günah benden gitti; günahını vermez; gün bugün; güttüğüm domuzu bana öğretme; güvendiğimiz dağlara karlar yağdı; güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz; gün ola harman ola; hacet yok; hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı; haddi hesabı yok; haddi mi?; haddine mi?; haddine mi düşmüş?; hak getire; hakkı ödenmez; hakkı var; haklı söze ne denir?; halep oradaysa arşın burada; hâline bakmaz; Hasandağı’na oduna gider; hâline köpekler gülüyor; hamama gider, kurnaya; düğüne gider, zurnaya âşık olur; hamamda deli var; hangi akla hizmet ediyor?; hangi dağda kurt öldü?; hangi keşişin öldüğünden haberi yok, “Vay Vartan!” (~ vay Vasili!) diye ağlıyor; hangi rüzgâr attı?; hangi taşı kaldırsan altından çıkar; hangi taş pekse (~ katıysa) başını ona vur; hani yok mu?; hasta, çorbası tasta; hastaya çorba sorulur mu?; haram olsun!; harbi keriz mantar yemez; harç bitti, yapı paydos; ha şunu bileydin; hava hoş; havan batsın; hay ağzını öpeyim; hayra alamet değil; hayrını gör; helva demesini de bilirim, halva demesini de; hem kaçır, hem davul çalar; hem suçlu hem güçlü(dür); hem şamdan paklandı, hem pilav yağlandı; hem ziyaret hem ticaret; hem kel hem fodul; hepsi bir kapıya çıkar; her aşın kaşığı(dır); her boyayı boyadık da fıstık yeşil mi kaldı?; herkese şapur şupur da bize gelince yarabbi şükür mü?; herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine; her ne pahasına olursa olsun; hesaba (~ hesaba kitaba) gelmez; hık demiş babasının burnundan düşmüş; hık demiş anasının burnundan düşmüş, hımhım bile burunsuz, birbirinden uğursuz; hırlı mıdır, hırsız mıdır?; hilaf olmasın; hile hurda

bilmez; hilesi hurdası yok, horoz evlenir, tavuk tellenir; huyu huyuna, suyu suyuna uygun; ışık yolu göründü; iç güveysinden hallice, içi beni yakar, dışı eli (yakar); iğde de var, ıkırıkta da; iğne atsan yere düşmez; iki eli (kızıl) kanda (da) olsa; iki elim yanıma gelecek; iki kere iki dört eder; ikisi (de) bir kapıya çıkar; iki ucu boklu değnektir, iki şilte bir astık, onu da terkiye astık; ilaç için arasan yok; ilaç için arasan bulamazsın; imi timi yok; imanına yandığım; imanı yok; imaret yapılmadan dilenciler dizildi; in cin top oynuyor; insan olan laftan anlar; incir çekirdeğini doldurmaz; in misin, cin misin?; insan kuş misali(dir); ipi sapı yok; ipiyle kuyuya inilmez; ismi var; cismi yok, istemem, yan cebime koy; ister misin?, istim arkadan gelsin, iş dayıya düştü; iş değil; işe bak; işi ne ?; işine bak; işin içinde iş var; işin mi yok; işi üç nalla bir ata kaldı; iş mi?; iş ola; iş olsun; iş var; iş yok; it boku eme yaradı; it dişi, domuz derisi; ite atsan yemez; itin ayağını taştan mı esirgiyorsun?; it ite (buyurur); it de kuyruğuna; it doydı da Haydar mı kaldı?; itten de ölse kâr, kurttan da; iyi insan lafının üzerine gelir; kaç para eder?; kaç parça olayım?; Kadir Gecesi doğmuş; kafasına vur, ekmeğini elinden al; kafa yok; kafa değil; kahrı çekilir; kahrı çekilmez; kalır yeri yok; Kambersiz düğün olmaz; Kambersiz düğün olur mu?; kalıbının adamı değil; kavun değil ki götünü koklayasın; kapıdan kovsan bacadan düşer; kapik çalışmaz; karada ölüm yok; Karamürsel sepeti mi sandın?; Karadeniz 'de gemilerin mi battı?; karış karış dili var; karınca ezmez; karınca incitmez; karıncanın kavmi var; kasaba et (~ yağ) borcu mu var?; katresi kalmadı; katresi yok; kaval elden, yel Allah'tan (sen yalnız parmaklarını oynat); kavga bizim yorganın başına inmiş; kalıbından kıyafetinden utan; kalıbına tüküreyim; kazın ayağı öyle değil; kazan kazana kara demiş, tavanın da gülmeden aklı gitmiş; kedi ne, budu ne?; kedi olalı bir fare tuttu; kedi yavrusunu yerken fareye benzetir; kediler bile güler; kefenin cebi yok; kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur; kendi çalıp kendi oynuyor; kendi gözündeki merteği görmez, elin gözündeki çöpü görür; kendine gel!; kendi söyler, kendi dinler; kendini pabucu büyüğe okut; keramet buyurdunuz, kestane kabuğundan çıkılmış da kabuğunu beğenmemiş; keyfimin kâhyası mısın?; keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın; kışına(~ götüne) kına yaksın; kırdığı ceviz bini aştı; kırk yılda bir hırsızlığa çıkalım dedik, ay(~ gün) akşamdan (erken) doğdu; kırmızı dipli bal mumu ile dâvet etmedik ya; kıyamet mi kopar?; kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla; kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?; kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır; kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalar; kiminle dans ediyorsun?; kiminle dans ettiğini biliyor musun?; kiminle dans ettiğini bilmiyorsun; kimin nesi ?, kimin nesi, neyin fesi?; kim oluyor?; kolayı var; kolay yutulur lokma değil; korku dağları bekler; komşuda düşer, bize de düşer; koyduğum

yerde otluyor; koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler; kölen olayım; köpeğe atsan yemez; köpeği (~ iti) bağlasan durmaz; köpeksiz köy bulmuş da çomaksız geziyor; köpek yese kudurur; köprülerin altından çok su (~ sular) aktı; kukla mı oynuyor?; kulağı çınlasın; kulağını kiraya mı verdin?; kurban olayım; kuş mu konduracak?; kuş sütünden başka her şey var; küçük deli, büyük deli; beşikteki başını sallar; külahıma anlat; kürek kadar dili var; laf değil; lafı mı olur?; lafın gümrüğü olmaz ya; lafını (~ sözünü) balla kestim; lafkıtlığında asmalar budayayım; laf ola; laf ola, torba dola; laf ola, beri gele; lamı cimi yok; malum değil; mart içeri, pire dışarı; maşallahı var; mavi boncuk kimde?; maymun gözünü açtı; meramı kalaycılık değil kış çalkalamak; Müflise mal mı kaptırdın?; Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır?; nato kafa, nato mermer; ne akla hizmet ediyor; ne âlâ; ne âlâ memleket; ne âlemde?; ne alıp veremiyor?; ne buyrulur?; ne bilirim ne gördüm deveyi yeden ölsün; ne çıkar?; ne çöreğin karnıma, ne osuruğun burnuma; ne çiçektir? Biliriz; ne demek; ne denir?; ne dersin?; ne dese beğenirsin?, ne dağda bağım var, ne çakaldan davam; ne devedir ne kuş; ne gezer?, ne kalburun üstü ne eleğin altı; ne hali varsa görsün; ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor; ne kokar ne bulaşır; ne mal olduğunu bilirim; ne Şam'ın şekeri ne Arab'ın zekeri; ne ölü görmüş ağlamış ne düğün görmüş oynamış; neme lazım; ne od var ne ocak; ne pahasına olursa olsun; nerede bu yoğurdun bolluğu?; nerede kaldı?; nereden esti; nereye kazık çaksam oraya torba asar, ne sakala minnet, ne bıyığa; nesi var?; nesi var nesi yok; ne söylüyorsun?; ne şeker çiğnedi?, ne yenir ne yutulur, ne yer, ne yedirir, tükürür murdar eder; neyin nesi, kimin fesi; neşen bilir; nimet çarpsın; nuh der, peygamber demez; nur içinde yatsın; nur ol!; od yok, ocak yok; oğlan aldı oyuna gitti, çoban aldı koyuna gitti; oğlan mısın, kız mısın?; oh olsun!; o kadar kusur kadı kızında da bulunur; okunu atmış, yayını asmış; olacak gibi değil; olursa çat pat, olmazsa aç yat; on paraya on takla atar; on parmağında on hüner; onu benim külahıma anlat; osuruğu cinlidir; oynadı güldü, yerini buldu; öküz öldü, ortaklık ayrıldı; öküzün büyüğü ahırda kaldı; ölmek var, dönmek yok; ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün; ölüm Allah'ın emri; ölümün ötesi kolay; ölüm var dirim var; ölüm ölüm de hırlamaya ne borcum var?; ölür müsün, öldürür müsün?; ölüsünü öp; ölüye ağlamaz, diriye gülmez; ömürler olsun!; önüne geleni kapar, ardına geleni teper; bundan ötesi var mı?; övünmek gibi olmasın; özrü kabahatinden büyük, öp eşiği, çık dışarı; pabuç kadar dili var; paha biçilmez; papaz her gün pilav yemez; parmağı var, para ile değil sıra ile; para veren altın bulsun; parayı araya değil, paraya vermeli; parayı mezara mı götüreceksin?; pırasa mı dedin?; pislik paçalarından akıyor; pir ol; püf desen uçacak; Rufailer karışır, saçın ak mı, kara mı?,

Önüne düşünce görürsün; saçından başından utan; sağlam ayakkabı değil; sağır sultan bile duydu; sağlık olsun; sağ olsun; yerinde olsun; sağ elinin verdiğini sol elin görmesin; sahibi razı olur, tellal razı olmaz; sakal oynatmaz; sakalım yok ki sözüm dinlensin; sana pişmişse bana kotarılmış; sarmısak yemedim ki ağzım koksun, sarhoştum aydım, böyle yaşamaktan caydım; sayım suyum yok; sebep olan sebepsiz kalsın; selam para, kelim para; serçeden başka kuş, zeyrekten başka yokuş bilmez; selam verdik, borçlu çıktık; senet veririm; sen giderken ben geliyordum; senin kanın benimkinden kırmızı mı?, senin aradığın kantar, Bursa'da kestane tartar; senin canın can da benimki patlıcan mı?; senin gönlün Döndü ile Döne'de, benim gönlüm inek ile danada; senden gelen çıraya püfl; serde kabadayılık var; serin gel!; sıcağa kar mı dayanır?; sıçan deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış; sıçan deliği bin altın; sıçan düşse başı yarılır; sıhhatler olsun!; sıkı mı?; sırtında yumurta küfesi yok ya!; sidiğine basan uyuz olur; sizden iyi olmasın; sormak ayıp olmasın; sorması ayıp olmasın; soyka kalsın; söz anlayan beri gelsin; söz bir, Allah bir; sözüm meclisten dışarı; sözüm meclisten yabana; sözüne sahip ol; sözünü balla kestim; söz yok!; su gibi aziz ol; surata bak, süngüye davran; suratına bakanın kırk yıl işi rast gitmez; suratından düşen bin parçadır; suya götürüp susuz getirir; suyu kesiyor; suyu mu çıktı?; suyundan da koy; suyu nereden geliyor?; suyuna pirinç haşlanmaz; süngüsü depreşmesin; sürüsüne bereket; sinek küçüktür ama mide bulandırır; şahımı bu kadar severim; şakası yok; şap ile şeker bir değil, şaşı, çakır demektense kör de de kurtul; şekerin suya mı düştü?; şeyhin kerameti kendinden menkul; şeytan azapta gerek; şeytan elini çekmiş; şeytan geçti; şeytanınız bol olsun; şeytanın işi yok; şeytanın bile aklına gelmez; şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi; şeytanın bacağını kır; şimdiden tezi yok; şöyle dursun, şunu bunu bilmem; tabakhaneye bok mu götürüyorsun?; tadı tuzu yok; takke düştü, kel göründü; talihim olsaydı anamdan kız doğardım; tam üstüne bastın; tasası sana mı düştü?; taş attı da kolu mu yoruldu?; taşı ölçeyim; taşı sıkısa suyunu çıkarır; taştan yağ çıkar; ondan çıkmaz; taştan ses çıktı, ondan ses çıkmıyor; tavşan bayırı aştı; tavşanın kaçışını gördüm, etinden iğrendim; tazi bizim (~ tazi o tazi) ama çulu değişmiş; tazinın topal olduğu tavşanın kulağına değmiş; tef çalsan oynayacak; tencere dibin kara, seninki benden kara; tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş; teptim keçe oldu, sivirtilim külâh (oldu); tıs yok; turnağı olamaz; tık yok; toprağı bol olsun; toprağına ağır gelmesin; toprak kabul etmez; turşusunu kur; tuzlayayım da kokma; ucunda ölüm yok ya; uçan kuşa borcu var; ufak at da civcivler yesin; ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?; uğurlu kademli olsun; uğur ola; umurumda değil; ununu eleyip eleğini asmış; ustamın adı Hıdır, elimden gelen

budur; üstüne yoktur; var olsun yerinde olsun; vay sen misin?; vazifesi mi?; verilmiş sadakası varmış; ver yiyeyim, ört yatayım; bekle, canım çıkmasın; vursam ölecek vurmasam payımı elimden alacak; vur dedikse öldür demedik ya!; vur patlasın, çal oynasın; vız gelir, tırıs gider; ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli; ya devlet başa ya kuzgun leşe; yağ bal olsun; yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz; yağmur yağsa yaş görmez; dolu olsa taş görmez; yanına salavatla varılır; yanına salavatla varılmaz; yapmak varmış; Yaradan'a kurban olayım, yârden mi geçersin, serden mi?; yarım elmanın yarısı o, yarısı bu; yarından tezi yok; yaşı ne, başı ne?; yavaş gel; yağlıymış, it kaptı; yediği naneye bak; ye kürküm, ye, yediği önünde, yemediği arkasında; yeler onmaz, eve gelmez; yel ese eyyam ola; yel üfürdü, sel götürdü; yeme de yanında yat; yemin etsem başım ağrımaz; yem istemez, su istemez; yengen olur; yenilir yutulur gibi değil; yerinde su mu çıktı?; yeri var; yerin kulağı var; yer kabul etmez; yeşillik olsun; yılanı sen tut, gözüne ben bakayım; yiğitlik sende kalsın; yolun açık olsun; yok, deve; yok, devenin başı; yoksulluğun gözü kör olsun; yorgan gitti, kavga bitti; yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal; yürü de enseni görelim; yürü ya kulum demiş; yüz surat hak getire; yüz surat davul derisi; yüz surat mahkeme duvarı; yüzü ak olsun; yüzü kasap süngeriyle silinmiş; yüzüne bakmaya kıyılmaz; yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır; yüzünü gören cennetlik; yüzünü şeytan görsün; yüzü yok; yüzünde şeytan tüyü var; zahmet olur; zift yesin; ziyade olsun; zorun ne?.

1.1.3.1. Devrik Tümce Biçimindeki Deyimler

Yüklemi sonda bulunmayan tümceler, devrik tümcelerdir. Tümcede bir anlamı öne çıkarma, belirtme veya vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk kaygısı diğer öğelerin olduğu gibi yüklem de yerini değiştirebilmektedir. Devrik tümceye daha çok konuşma dilinde ve şiir türünde rastlanır. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan devrik tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abayı yaktı Fatmacığın bezine; açtı ağzını, yumdu gözünü; açtırma kutuyu, söyletme kötüyü; âdet yerini bulsun; adı çıkmış dokuza, inmez sekize; ağzı açık ayran delisi; al Allah kulunu, zapteyle delini; al aptesini, ver pabucumu; alacağın bir iğne, çeliğin okkasından sana ne?; al aşağı, vur yukarı; al on paralık da ondan, al bundan da beş paralık; al birini, vur birine; al hacı ağa pabucunu, eyvallahı da içinden; al birini, vur ötekine; al dağlardan kengeri, ver devenin ağzına; aldı ele, düştü yola; aldı ele, girdi yola; al gülüm ver gülüm; al haberi, git kabarı kabarı; al külâhını, eyvallahı da içinde; al sana bir daha; al takke, ver külâh; anladık yel değirmeni ama suyu nereden geliyor?; anlaşıldı pederin*

bayraktar olduğu; anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi; amcamla dayım hepsinden aldım payım; arkadaş değil arka taşı; aşına (~ aşına aşına), çıktı ocak başına; atladı gitti Genç Osman; atma Recep, din kardeşiyiz; ağa diyeyim sana, yağın bulaşsın bana; ayağında donu yok, fesleğen ister başına; ayıkla pirincin taşını; ayrıanı yok içmeye, atla gider sıçmaya; ayrıanı yok içmeye, tahtirevanla gider sıçmaya; aza sormuşlar: “Nereye?”, çoğun yanına demiş; baba değil tırabzan babası; bekle yârin köşesini; ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası; ben umarım bacımdan, bacım ölür acından; ben gidemem bendere; alışmışım kaba döşek mindere; ben diyorum; “Hadımım”, o diyor: “Oğul uşaktan neyin var?” ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu ?; besledik, büyüttük danayı, (şimdi) tanımaz oldu anayı; bırak Allah'ını seversen; bilirdin götünün huyunu, niye içtin yahninin suyunu?; bilmiyorsun bu boku; git mektebinde oku; bir düşüncedir aldı birini; biri vardı gecedен, biri düştü bacadan; biz attık kemik diye, el kaptı ilik diye; buldun bal alacak çiçeği; buyurun cenaze namazına; can benim canım, çıksın elin canı; çabalama kaptan, ben gidemem; çek arabanı!; çekiver kuyruğunu, dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı; değme keyfine; doyumluk değil tadımlık; düşün bizim, oyna kızım; düşün düşün boktur işin; eksik olma bayır turpu; el benden, sebep Allah'tan; el kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım; geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye; göreyim seni; göründü Sivas'ın bağları; git başımdan!; halka verir talkını (~ telkini) kendi yutar salkımı; işte geldik gidiyoruz, şen olasin Halep şehri; kadı kızı Kadire, geldi çıktı sedire; kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş; kahve tütün, keyifler oldu bütün; Karadenizde fırtına, al pırtını sırtına; Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu; kır boynunu!; kır dümeni!; körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz; laf söyledi balkabağı; ne balını isterim ne belâsını; ne benden sana bazlama, ne senden bana gözleme; ne çaldın yüzüme, ne çalayım yüzüne; odu var senin budu var; olmadı bostan, bitmedi karpuz;öp babanın elini; rahmet olsun canına, saldıım çayıra, Mevla kayıra; sıçtı Cafer, bez getir; sen zot ben zot, kim verecek ineğe ot?; sıfıra sıfır, elde var sıfır; şeytan görsün yüzünü; şimdi yaya kaldın tatar ağası; taş yağar kıyamet koparken; tut kelin perçeminden; uma uma döndük muma, yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından; yükünü horoz götürüyor, gönlünü deve; yüz verdik deliye, çemrendi sıçtı halıya; zurnanın zırt dediği yerdeyiz.

1.1.4. Azərbaycan Türkçesinde Ögelerin Dizilişinə Göre Tümce Biçimindəki Deyimler

1.1.4.1. Kurallı Tümce Biçimindəki Deyimler

Öge sıralanışı *özne + tümleç + yüklem* biçiminə uyğun olan tümceler kurallı tümcelerdir. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindəki deyimler bütüncəmizdə yer alan kurallı tümce şəklində oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abdal eşşəyin harda qalib; abrina dəyənmir; acan pastar görüb; acığın tutur get soyuq su iç; acından köpük qusur; açaram sandığı, tökərəm pambığı; ~; adam qabağına çıxartmalı deyil; adam ol!; adam öləcək; adam ötürəndir; adamdan ağız istəyir; adamın əli üzünə yapışır; adamın əlini yandırır; adamın əti tökülür; adamın gözü qaralır; adamın sümüyünü gizlədir; addım atmaq mümkün deyil; adı bizim, dadı özgənin; adı üstündə qayım olsun; adı var özü yox; adı var, adlığı yox; adımı dəyişdirərəm; adımı özgədən soruşaram; adın adlara qalsın; adın bata!; adın çək qulağını bur; adın eşit özün görmə, adın nədir- daşdəmir, yumşalısan, yumşalı!; adın yansın!; adına dəyməz; adını bağışla; adını tutub gəlmişəm; ağ qoyun sənin, qara qoyun mənim; ya qara mənim, ağ qoyun sənin; ağ otdan balta sapı qırılar; ağa Nəzər'əm, belə gəzərəm; ağa tapdıq arz elədik; ağac atsan, yerə düşməz; ağacda yatmışdın?; ağacın iki başı var, ağacın birini itdə eləyib, birini məndə; ağıl karı deyil; ağıla gəlməz; Ağıllınız kimdir? – qabaqda gədən zincirli; ağır otur batman gəl; ağız dəyəni qulaq eşitmir; ağıl başında deyil; ağıl başından bir qarış yuxarı; ağıl pərsək aparır; ağılını külək aparıb ağıl sonradan gəlir; ağılın nə kəsir?; ağılın ona buna gətməsin; ağılına dua yaz; ağılına dua yazım; ağılına keçə yamayım; ağrın canıma gəlsin; ağza deyil; ağzı deyil; ağzı elə bil karvansara qapısıdır; ağzı qurusun; ağzı nedir?; ağzı var, dili yox; ağzı yağlıdır; ağzım ağzına dəysin; ağzım qurusun!; ağzım yaradı sulayabilmişəm; ağzıma bir şey dəyməyib; ağzıma dad, qarnıma vay şivən; ağzımı açma; ağzın geri dönsün; ağzın qurusun; ağzın nədir; ağzın pambıqlansın; ağzına bax; ağzına baxan yoxdur; ağzına gendir; ağzına qavıt vərən yoxdur; ağzına vur, çörəyini əlindən al; ağzına yara düşsün; ağzına yaraşmır; ağzına çullu dovşan yerləşmir; ağzında dili yox; ağzında dilin yansın; ağzında yağ əridən gətirməyib ki; ağzından çıxmasın; ağzından külək aparsın; ağzından süd iyi gəlir; ağzından qan qoxusu gəlir; ağzına qurban; ağzından yel aparsın; ağzını açacağına gözünü aç; ağzını açınca gözünü aç; ağzını öpüm; ağzının astarı var; ağzının aşı deyil; ağzının çəki yox; ağzının xörəyi deyil; ağzının kəsəri yoxdur; ağzının qatığını sil; ağzının sarısı gətməmiş; ağzının yemi deyil; ağzının zodu yoxdur; axan sular dayanar; axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür; aqibətin xeyir; ala qarğa*

bala çıxartmaz; ala qarğa balasına aşiq olub; ala başına kül başına; alaca qarğaya da borçludur; alaxdan gələn adama oxşayır; aldım qoz satdım qoz mənə de qaldı şaxşahı; aləm aləmlədir; keçəl qız da xalamla; aləmin zəhləsi məndən gedir, mənim zəxləm də.. aləm aləmlədir; kor qız da xalamnan; aləmə it hürəndə bizə də Mazandaran çaqqalı hürər; Allah ağzından eşitsin; Allah Allahlıqla day öyrədirik; Allah başın dura dura ayağına daş salmasın; Allah başına daş salsın; Allah başından bir tük əskik eləməsin; Allah başını uca eləsin; Allah baxtını güldürsün; Allah bilir ki nə yolun adamıdır; Allah bir yastıqda qocaltsın; Allah birdir dediyindən özgə sözünə inanılmaz; Allah birinə dövlət verib, birinə zillət; Allah birini min eləsin; Allah çarxını çevirsin; Allah dördüz bir eləsin; Allah evini yıxsın; Allah əli üstündə olsun; Allah ətini töksün; Allah götürməz; Allah gözüinə işıq, dizinə taqət versin; Allah havanı alsın; Allah heç nə əsirgəməyib; Allah imanını kamil eləsin!; Allah kəssin; Allah qotur versin dırnaq verməsin; Allah quru şərdən saxlasın; Allah min bərəkət versin; Allah muradına çatdırsın; Allah nə verdisə; Allah öldürmüş; Allah sağ əli sol ələ möhtac eləməsin; Allah səni umud yeri eləsin; Allah sənə əlini yüngül, işini avand eləsin; Allah utandırmasın; Allah üzümə baxdı; Allah üzümün örtüyünü versin; Allah üzünü ağ eləsin; Allah üzünü qara eləsin; Allah var; Allah verdiyi canı alabilməyir; Allah versin; Allah vurmuş; Allah vurmuşdu; Allah yaddaş versin; Allah yaxşı yol versin; Allah yazdısa pozsun; Allah yel də verib yer də verib; Allah yeri ya qulum deyib; Allah yetirib; Allaha ağır getməsin; Allaha bağışla; Allah' a bir can borcum var; Allaha xoş gedər; Allahdan döndün; kirvədən niyə döndün?; Allahdan gizli deyil; Allahı arada gör; Allahım var; Allah'ın bildiyini quldan gizlətmək olmaz; Allahın bir dediyindən savayı sözünə inanmaq olmaz; Allahın işinə bax; Allahın qəzəbi tutmuş; Allahü əkbərin eşidilməyən yeri; alnı qaşqa bizovdur; alnında yazılmayıb ki ..; alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy, altda qalanın canı çıxsın, altı altta qaldı, üstü üstdə; altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi; ana qarnından gətirməyib ki; ana südü sənə haram olsun!; analar necə oğlan doğulub; anaları nədir danası da nə olsun; anamı əmməyəcəm ki; anandan əmdiyn süd burnundan gəlsin; ananın südü halal olsun; anasının burnundan düşüb; anasının südü halal olsun; aradan çıxan mənim avradım; aralarından qara pişik keçdi; aralarından su keçmir; aramızdan getdi; armudın sapı var, üzümün çöpü; araz aşığından, Kür topuğundan; arxa bir də su gələr; armud biş, ağzıma düş; arpa əkdim, darı çıxdı; arvad ləçəyi olsun; arvadın dədə malısı kimi bir gedəndə adamın başına dəyir bir də gələndə; arvadların cortanındandır; aslanı yaralayılar; asta qaçan nəmərdidir; aşağı; aşağı qatıqlı aşdan da aşağı?; aşağı tüpürsən sakal, yuxarı tüpürsən buğ; aş bişirib, üstündə bir qarış yağ; âşuq gördüyünü çağırar; at almamış mıxını çalır; at qaçdı,

palan düşdü; atamın oğlu deyiləm; at yxılrsa, dişi sınar; atəşə atsan, dumanı çıxmaz; atılan dırnağına dəyməz; atına eşşək demişəm?; atının nalı gümüşdü; atların tərkində gədəsən; atlı olub mən piyada; ay doğdu qar yağdı; ay dolandı, il dolandı; ay gədən it gəl mənə qap; ay səni min yaşa; ay var, il var; ayağı bura dəyməsin; ayağın düşər düşməzi olar; ayağın sınısın!; ayağını sindir otur; ayağının altında torpaq yanır; ayağının altına dəmir atın; ayağının altını öpüm; ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz; ayağının tozu da, iyi də qalmasın; ayaq alıb yeriyir; ayaq basmağa yer yoxdur; ayaq basmaq mümkün deyil; aybı yoxdur; ayda ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz; aydınlığa çıxasan; aynı parıldar, qarnı quruldar; ayı çəzib qaban oynayır; ayıbını yər örtsün; ayım çıxdı; ayın nəçəsindən danışsın?; ayranı yox içməyə toyla gedir sıçmağa; az aşın duzu deyil, az qalır adam adam əti yesin; az qalır canı götündən çıxsa; az qalır göyə uçuşsun; azar bezar görməyəsən; azar dəymiş; azarı var; azımızı da çox hesab elə; baba köçüb, yurdu qalıb, bacağı poxludur, bağına ya arxası üstə çevir ya öldür; bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, bağdan ərik kəsildi salam aleyk kəsildi; bağına dolu vurub?; bağlar var, bağçalar var, ondan da yaxşılar var; bax onda çubuq ayrı bitir; baxan deyirdi bir də baxım; baxmaqla doymaq olmur; bal deyil ki barmaqlayalar; bal tök yala; bala dəyəndə ağzında ilanlar balalasın; bala dəyəndə ağzında dilin kösöv olsun; bala qalasan böyüməyəsən; balan qudursun; baltanı dibindən vurmazlar; barın başından aşsın; barıt qoxusu gəlir; barmağımı batırıram bala soxuram ağzına çıxardıram deyir acıdı; barmağından su dammaz; barmağını kəssən xəbər tutmaz; barmaq basmağa yer yoxdur; barmaq hesabı saymaq olar; barmaqları qızıl kəsir; barmaqları qızıldır; basdıqca iyiyir; baş ağrısı olmasın; baş qulağı bir abbasıya dəyməz; başı çuvaldan deyil ki; başı əlində deyil; başı götünə ağırlıq edir; başı özünün deyil; başı samanla doludur; başı yerə batsın!; başım üstündə yerin var; başıma deysin; başıma elə bil bir qazan qaynar su tökdülər; başıma haranın daşını salım?; başıma haranın külünü töküm?; başıma nə kül ələyim başımı dağlayan gərək; başımızdan artıqdır; başın aşağı olsun; başın batsın!; başın daşa dönsün!; başın daşdan daşa değsin; başın ərşə çatsın; başın qoltuq görməsin; başın var olsun; başına and olsun; başına at təpib?; başına daş düşsün; başına daş yağsın; başına əla bil bir qazan qaynar su tökdülər; başına əlləmə düşsün; başına götünə bax hələ; başına güllə dəysin; başına gün deyib?; başına haranın daşını salsın?; başına ildırım çaxsın!; başına iş qəhətdir?; başına kül; başına qar yağsın; başına nə daş salsın?; başına saman təpilib?; başına söz qəhət olub?; başına vur, əlindən al; başında külək oynayır; başındakı arvad ləçəyidi, yoxsa papaq; başından yekə pox yiyib; başını bıçağa sürtür; başını daşa döyüb; başını kəs!; başını orada islat, burada qırx; başını tutursan, ayağı

gedir; başını yerə soxum!; başının bir üzü qırılmış, bir üzü qırılmamış gəlsin; başının daşıyam?; başının sadağası olsun; başının sadağası olum; başının üstündən əskik olmasın; başına dolanım; başınla götünlə oynama; başıva kül ələnsin!; başıva dolanım!; başının tükü ayağına salama gəlsin; başqa avazdır; başqa havadır; başqa xəmindən yoğrulub; başqa onun xəmidir; başlı başın gözləsin; men başımdan bezmişəm; bayaqdan bir batman tənəki çəkilib indi deyir kimin təziyəsidir?; bayatısı çoxdan çağrılıb; baydağın yatmasın; Bayraməlisiz toy olmaz; bayramı qara gəlmiş; bazar ola; bazar olsun; bazara beş atlı ilə girmir; bazarın gözünü çıxardıb; bələ ataram, bələ tutaram; belə olsa dərd yarındır; belə ütülərdən çox çıxıb; beş atlı ilə bazara girmir; beşdə alımı yox, birdə verimi; bəhrəsini görəsən; bəxtin üzünə gülsün, bəli dedin, bəlaya düşdün; bənd olma!; bəs nəyə altı aylıq olursan?; bəyənersən bağla belinə, bəyənmirsən sənə müzvrə bişirək; bıçaq pendir kəsən kimi; bıçaq vursan qanı çıxmaz; bığını balta kəsməz; bıçaq vursaydın qanı çıxmazdı; bil analar necə oğullar doğub; bildiyini babasına dədəsinə verməz, bir abbasiya çalmayan canım, üç qara qəpiyə çalır; bir almanın yarısı o, yarısı bu; bir atım barıtı var; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bir ayağınızın altına da baxasınız; bir çanaq darı atsalar, biri də yerə düşməz; bir çeynəm saqqızın var, çeynə yapışdır alnına; bir çuval darının sayından çoxdur; bir çürük qoza dəyməz; bir deyib min güləsən; bir də qələt eləməsin; bir dəli şeytan deyir; bir dırnağına belə dəyməz; bir dikili ağacı da yoxdur; bir eşşəyə minib əllisini döyəşdəmə; bir əppəyə muhtacdır; bir gözü alça dərir bir gözü səbədə salır; bir xəmindən yoğrulub; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıxıyor; bir kalafa sümükdür; bir kərə də olsun; bir qara pula dəyməz; bir qurtum su içməkdən də asan; bir misqal dilini qoyub bir batman başı ilə danışır; bir narım var qırx yarım; bir o qalmışdı?; bir panabada dəyməz; bir sözünü beş batman balla yemək olmaz; bir şahısı çıxınca canı çıxar; bir şillə çəkəram daşsaqların dişləmə çay içər; bir tükünə qurbandır; bir yuvanın quşudurlar; biratım barıtı var; bircə qarış boyu var; birçəyin ağarsın; biri gedir biri gəlir; biri gəlir biri gedir; biri iki eliyəcəksən ha..!; biri suluya, çəkir biri quruya, birini bilirsən, yüzünü bilmirsən; birinin adı var, birinin dadı; bişmiş toyuğun gülməyi gəlir; bovsan axtarır; biz keşişə söymədik ki...?; bizdən çək özgəsinə sox; bizi bir də əkib doğan yoxdur; bizi dədə nənə yerdən tapmayıb; bizi gördüyü gözü yoxdur; bizim ağzımızın yemi deyil; bizim küçədə də bayram olar; bizim qapımızdan keçməz; bizim pulumuzun şiri qancıqdır?; bizimki zəlzələdən, vəlvələdən keçib; boğazı elə bil gavahınla deşilib; boğazın dəlinsin!; boğazına çatı sal; boğazına şiş girsin!; boğazında başmaq tayı qalıb?; boğazında qalsın!; boğazından tutsan canı çıxar; borcum deyil değıl; borcun deyil değıl); bostançı poxu kimi şişmə; boş ambar sapsız kürək çal ha

*çal; boş beşik görməyədən; boş qoysan, dolmaz, doluya qoysan, götürməz; boy
buxunundan utan; boyaxana küpü deyil; boynu sinsin!; boynuma biçilməyib ki; boynun
altında qalsın; boynun çiyində qalsın; boynun qırılsın; boynuna örkən dolanmaz; boyun
yerə girsin; boyun yer altda qalsın; boyuna kəfən biçim; boyuna qamış ölçüm; boyuna
boz ip ölçüm; boyundan utan; boyunu yerə soxum; börkümüz dəyişik düşəcək; börkün
ananın qoltuğunda qalsın; börkün uca qoy; börkünün yanqılıcı qoy; bunlara qurd yağı
sürtüblər; bu ağız burunla?; bu başqa söhbətdir; bu dünyadan deyil; bu evdə cin var?;
bu əl vurub bu əli kəsib; bu gün sabahlıqdır; bu gün var sabah yox; bu gün varam sabah
yoxam; bu gündən tezi yoxdur; bu hara sığan işdir; bu hələ harasıdır; bu xəmir çox su;
bu xına o xınaya bənzəmir; bu ilki sərçə bildirki sərçəyə cib cib öyrədir; bu istiyə kim
dözər; bu kələk keçməz; bu kol o girən kol deyil; bu kol sən girən kol deyil; bu lap ağ
oldu; bu meydan, bu şeytan; bu onun götü deyil; bu ölsün; bu yel haradan əsir?; bu
yoldan qayıt, bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil; burda mənəm, Bağdad'da
kor xəlifə; buna bir dəstə kavar verməzler; burnu ilə pox eşir; burnu qarnına dəyir;
burnun qurtdasan, foran gedib xəbər verər; burnun tutsan, canı çıxar; burnuna barıt iyi
dəyməyib; burnuna dəyməyib; burnuna şam iyi dəyməyib; burnundan düşən min tikə
olur; burnundan düşüb; burnunu qanadabilməz; burnunu sıxsan, canı çıxar; buynuz
çıxartmışam?; bülbül öldü qaldı gül, istər ağla istər gül; bürünc qiymətinə dəyməz; bütün
iplər gəlib sizin doğanaqdan keçəcək; can alıb, can verir; cah cəlal sahibi olasan; canım
sənə desin; canım sənə sadağa olsun; canıma dəysin; canımı çöldən tapmışam; canımı
çölə atmamışam; canımın canı çıxsın!; canın sağ olsun; canın yansın!; canına yazığın
gəlsin!; canını azar alıb; canında su çoxdur; canında az yoxdur; canından iraq olsun;
cavan dağı çəkməyədən; cebinə qoymusan?; cəddin belindən vursun; cəhənnəm oduna
giriftar olasan; cəhənnəm ol; cəhənnəm olsun!; cəhənnəmdən ipi qırıb qaçıb; cəhənnəmə
get; cəlalın artıq olsun; cənnətlik olsun!; cəsədi var, canı yox; cibimə görə deyil;
cındırından cin hürkür; cibin dolu olsun; cibində siçan oynayır; cibinə sok vursan, toz
qalxar; cibinin pambığı əlivə gəlsin; cin axtarırlar dalına cıqır bağlasınlar; cinə börk
tikir; ciyarım ot tutub; ciyarın pöşlənsin; ciyərini yansın!; ciyərini çıxararam; cuhud qan
gördü; cücəni payızda sararlar; çaqçaq ha çaqqıldasın dəyirman bildiyini oxuyacaqdır;
çarxın çevrilsin!; çay aşağı axıdım, çay yuxarı axtarım; çayda balıq yən gədar; çayda
üzüaşağı axıdım, üzüyuxarı axtarım; çevir tatı, vur tatı; çənəsinin ipi yoxdur; çətini eşşəyi
körpünü kəçənə kimidir; çırağın sönməsin; çırağın sönsün!; çırağın yansın!; çirtma
vursan qanı çıxar; çirtma vursan, qanı çıxmaz; çirtma vursan, yanağından qan damar;
çiçək çiçəyi çağırır; çiyində başı yoxdur; çox yedi tırıqladı, az yedi arıqladı; çox yekə*

sıçıb; başından da dişləyir; çovutma gülləyə rast gələsən; çöldən tapılmayıb; çömçə tutan biza sarıdır; çöpə dəyməz; çörək atlı olsun sən piyada; çörək gözünü tutsun; çörək qanım olsun; çörəyi burnuma yəməmişəm ki; çörəyimin duzu yoxdur; çörəyin atlı özün piyada olasan; çörəyini it yeyər, boynunu bit; çürük qoza dəyməz; dabanına daş dəymiş; dabanına daş dəysin; dadanmısan dolmaya, o da bir gün olmaya; dadına doymaq olmur; dadından yemək olmur; dağı dağ üstünə qoyar; dağa daşa düşmək lazım deyil; dağa əl atsaydı yerindən qopardı; dağarcıq siçana sarı yeriyr; daha ölsəm də dərdim yoxdur; damazlığın kəsilsin; damda qulaq kəsən var; dan atdı gün batdı; danışığa dəyməz; danışığını yəyəsən!; danışiq olabilməz; danışmağa dəyməz; dartma yaxam cırıldı; daş at qolun açılsın; daş atan bəlli, baş tutan bəlli, sizə nə var ki ?; daş atdın, qolun yoruldu?; daş daşı yedi; daş düşsün; daşa dəysə daşdan keçər; daşa dönmüş; daşa vursan daş dağlar; daşdan keçər; daşdan səs çıxdı, ondan yox; daşı sıxsə, suyunu çıxarar; daşlar dilə gəldi; daşsağına deyil; daşsağında qovut gətirib?; davar da yatanda altını qaşıyır, sən onu da bilmirsən; daycanı bir vurarsan, iki sıçrar; dayısını tanıyıb; deməli deyil; deməyə dilim dönmür; deməyə nə var?; desən bazarın itləri də nişan verər; deyəsən qarğa beyni yediriblər; deyirəm xədiməm, deyir, neçə uşağın var?; dəli şeytan deyir; dəliotu yeyib; dəliyə divan yoxdur; dəliyə hər gün bayramdır; dəmdəm halvasıdır!; dəmiri isti isti döyərlər; dənliyinin altını fələk də bilməz; dərd görməyəsən; dərin getsin; dərisi altı şahıya dəyməz; dərisi üç qəpiyə dəyməz; dərman üçün tapılmaz; dəvə durdu dam yaxdı; dəvə gördün mü?; dəvə oynayanda qar yağar; dəvədən böyük fil var; dəvəni aşıqlı udur; dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz; dəyənəyin iki başı var; dəyirman boğazından salsan, diri çıxar; dəyirmançı darı tökür, şahatta buğda unu gözləyir; dəyirmanı torpak verir; dəyirmanı yaxşı üyüdür; dəyirmanın boğazından ölü salsan, ayağından diri çıxacaq; dəyirmanın suyu hardan gəlir?; dəymə mənə, dəymərəm sənə; dəymişi dura dura kalı tökülür; dırnağı bərk olsun; dırnağı da deyil; dırnağı qayım olsun; dırnağına qurban; dırnaqsızın biridir; dibi sudadır!; dikili ağacı yoxdur; dil otu yeyib; dili ağzı qurusun!; dili bir qarışdır; dili ilanı yuvadan çıxarar; dili qurumuş!; dili olmasaydı qarğalar diri diri gözünü oyardı, dili varsa, dilçəyi də var; dili yanmış; dilik olasan; dilim ağzım qurusun; dilim qurusun!; dilimin ucundadır; dilin qurusun!; dilin ağzın qurusun!; dilin tutulsun!; dilin yansın!; dilinə düyün düşsün!; dilinə yara çıxsın!; dilini farağat qoy; dilini gödək əla; dilini kəs; dilini pişik yeyib?; dilini saxla; dilinin ipi sapı yoxdur; diş qurdalamağa bir çöpü yoxdur; dilim ağzımda bişər; diş qurdalamağa bir şey yoxdur; dişin qısar mısır dinməz; divarların da qulağı var; dovşan poxu kimi nə iy verər nə də bulaşar; dördəyaqlıdan pişiyi də yoxdur; dörddə alacağım

yox beşdə verəcəyim; duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı; duz çörək gözündən gəlsin; dünya başına dardır; dünya beş gündür; dünya boş qalmasın dəyər; dünya gözündə deyil; dünya gözüne görünmür; dünya gözüne qara görünür; dünya xali deyil; dünya vecinə deyil; dünyalara dəyər; dünyanın götün yırtıb; dünyanın gözünü çıxarıb; dünyanın quyruğu uzundu; dünyanın malına dəyər; dünyaya dəyişməyəm; dünyaya sığmaz; düşər düşməzi olar; düşər düşməzi var; dünyü tapmamış çilov dəmləyir; düzəlmişdi hər yarağı qalmışdı saqqal darağı; ehtiyacın üzü qara olsun; elə addım götür atabiləsən; elə loğma götür udabiləsən; elə bağın elə barı olar; elə bil aclıqdan çıxıb; elə bil ağzına su alıb; elə bil ağzına tüpürüb; elə bil ağzından it boğuşdurur; elə bil alçaq dağları o yaradıb; elə bil arşın udub; elə bil arvad üstünə gəlir; elə bil at bağışladı; elə bil ayaq daşı itibdir; elə bil aydan düşüb; elə bil ayıya dəyirmançı dedilər; elə bil balığı suya buraxmısan; elə bil başıma bir qazan qaynar su tökdülər; elə bil başımda dəyirman işləyir; elə bil başına daş düşür; elə bil başına daş salmışam; elə bil bayquşdu; elə bil behiştin bir guşəsidir; elə bil bir almadır ikiyə bölünüb; elə bil bir birinin ağzına tüpürüblər; elə bil birə qabığıdı; elə bil boğazı gəvəhənlə deşilib; elə bil ... burnundan düşüb; elə bil cin vurdu; elə bil çiyindən dağ götürüldü; elə bil çöp gəlindir; elə bil çörəyi tandirdə yandı; elə bil dalından qovurlar; elə bil dalışınca atlı qovur; elə bil dəryada gəməsi batıb; elə bil dəvənin qarnı yırtılıb; elə bil dilinə yarma sarıb; elə bil dilini udub; elə bil dilotu yeyib; elə bil dişində qarışqa tutub; elə bil divara deyirsən; elə bil dörd doğar kəldir; elə bil dövlətli qızı kasıb evə gəlin gəlib; elə bil dünya bunundu; elə bil dünyanı bağışladılar; elə bil dünyaya təzədən gəldim; elə bil ayağını pişik yeyib; elə bil əlləri bişib; elə bil ətdən divar çəkilib; elə bil ətini kəsirlər; elə bil ayninə biçilib; elə bil fala baxmıştı; elə bil gəməsi batıb; elə bil gic toxludur; elə bil göy başına uçub; elə bil göydən düşüb; elə bil göyün qarnı yırtılıb; elə bil əllə qoymuşdun; götürdün; elə bil gözümdən pərdə götürüldü; elə bil ilan boğazından çıxıb; elə bil ilan çaldı; elə bil ilan qovub; elə bil ildırım vurdu; elə bil it ağzından çıxıb; elə bil it yalayıb; elə bil it yeyib pişik qusub; elə bil iynə üstündə oturmuşam; elə bil iynə üstündə oturub; bil iynəsi itib; elə bil kor kişi avradını döyür; elə bil köz üstündə oturub; elə bil küllük sərçəsidir; elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb; elə bil qoduğu içində ölüb; elə bil qotur qurbağadır; elə bil qurbağa gölünə taş atdılar; elə bil qutuda ilan görür; elə bil lal qarğadır; elə bil mal dengidir; elə bil matı meyxanasıdı; elə bil mətəl şəbehidir; elə bil müqəvvadır; elə bil ölü güldürəndi; elə bil meşədə böyüyüb; elə bil meşədən çıxıb; elə bil meşədən tutulub; elə bil peyğəmbər pişiyidi; elə bil pox üstündə qarğa oturub; elə bil satıb alıb; elə bil Rüstəm'in şeyin sındırıb; elə bil sikilmiş sıpadır; elə bil ... su ələndi; elə bil suya batdı; elə bil suya düşmüş siçandır; elə

bil şeytan dilləndirdi; elə bil tamaşa qabağıdır; elə bil tulambardan çıxıbdı; elə bil üstümdən dağ düşdü; elə bil üstümə su çiləndi; elə bil üstümə qaynar su caladılar; elə bil üstümə soyuq su tökdülər; el üstündə əl var; elə bil üstünə ölü torpağı səpilib; elə bil üstünə soyuq su ələndi; elə bil yaz qoduğudu o yana tez yıxır bu yana tez yıxır; elə bil bir yer boğmasıdı; elə bil yerdən tapmışıq; elə bil yerə girdi; elə bil yetimxanadır; elə bil yuxa arasında halva var; elə bil zəkat keçisidir; elə bil zənciri qırıb qaçıb; elə bil o qalmışdı; elə düyün adamdı; elə gəldi; belə getdi; elə giryən qalasan!; elə ki; ölçürsən; biçirsən əriştə də çıxır; elə söz de ki yetkini duran yerdə kalları tökülməsin; elə söz deyir bişmiş toyuğun gülməyi gəlir; eləsi qismət olsun ki; qapında it pişiyə ehtiyacın olmasın; elin dinazından çıxmaq olmaz, erkəksən də balala , dişisən də balala; Erməni kəndində hamam burqusu?; erməniyə koxa dedilər çuxasını özgəyə götürtdü; eşşək həmin eşşəkdir, çulunu dəyişib; eşşək nə bilir cümaahşamı nədir?; eşşəyi palan tutan kimi; eşşəyim ölüb, başı qızıldı; eşşəyimin qurd dayısıdı; ev bizim, sirr bizim; ev kişnəyir; evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib; evi bərbad olmuş; evin abad olsun; evin abadan; evin şən olsun; evin tikilsin; evin yıxılsın; evində ev törəsin; evində həşirinə yətən olmasın; evində ocaq yanmasın; evində ocaq yansın; evindən şadlıq kəsilməsin; evinin qapısı açılmasın; evlənəndə yadından çıxar; əvli eşikli olasan; əyib olsun!; acəb oldu; əda çıxartma; ədabazlıq ələmə; əhdinə çatmasın; əksin çörək üstünə vursan, ac it də yeməz; əl atıb güdüldə yarmasına; əl ayağını it yeyib?; əl ayağını topla!; əl bağlamağına dəyməz; əl bulaşmağına dəyməz; əl gərək tez gərək, o da cümə gecəsi; əl uzatsan, çatar; əl üstündə əl var; əlacın kəsilməsin; əldə ovucda nə varsa; əldən gəl!; əldən nə gələr ?; ələ elanda qavaldır, götə soxanda zurna); ələyi ələnib, xəlbiri dirəkdən asılıb; əli ağzındadır; əli deyir elə, Vəli deyir belə; əli dursa, ayağı tərpnənər; əli qulağındadır; əli qurşağını bağlasın; əli qurusun!; əlim qırıldı; əlim yaxanda olsun; əlim üzdüüm; əlimin içindən gəlir; əlimin duzu yoxdur; əlimizə iş verdi; əlim ağrımaz; əlin cibində olsun; əlin darda qalmasın; əlin götünə yerləşməsin; əlin götür üzün yu; əlin qolun var olsun!; əlin qurusun!; əlin sinsin!; əlin yağlıdır öz başına çək; əlində ovucunda qalsın; əlindən düşsün!; əlindən gələni beş qaba çək; əlindən su dammaz əlindən yer yox idi; əlinə çöp verər; əlinə su tökəbilməz; əlinə zurna veriblər çala çala gedib; əlini farağat qoy; əlini götür üzünü yu; əlini hara ucadı ora qoy; əlini qoy döşünə məni bağışla; əlini öpür!; əlini özündə saxla!; əlini uzatsan, çatar; əlinin dalı qabağını tanımır; əllerim yanıma düşsün; əllərin ağrımaz!; əllərinə xına qoy; əllərin dərd görməsin; əməlli başlı danış; əməyi gözüündən gəlsin; əməyim gözüvü tutsun!; əməyim ana südü kimi gözüündən gəlsin; əmr elə dağlara qar yağsın; əndamın açılısın; ənginə dirəyim, ərə getmərik; bəxt açarıq;

ərindiyindən Erməniyə dayı deyir; əkik deyil; əskik günün göy əsgiyə düyülsün; əskik olma; at dırnaqdan ayrılmaz; ətə baxma, dona baxma; içindəki cana bax; ətəyi böyükələr əlindədir; ətəyin əllərdə qalsın; ətəyində namaz qılmaq olar; ətəyini at dalına; gör haran görsənir; ətimi tökmə; ətimi yesə də sümüyümü çölə atmaz; ətin tökülsün!; əziyyətinə dəyməz; Əzrayıl aparsın; Əzrayıl ilə pasur oynayırdım; Əzrayıl qapını tanımasın; Əzrayıla can verməz; Əzrayıl tükü var; fəhmini Allah əlindən alsın; fələyin çərxi dönsün; fələyin minbir oyunu var; minbiri də mənim başımda; gah nala vurur, gah mıxa; gec gəldi, tez öyrəndi; gedib hamamdan buz gətirə; get alağını elə; get ay batandan sonra gəl; get göldə ossur ki, qurbağalar qorxsun; get naxıra, gəl axıra; get oğul bunlar məndən sənə qalib; getsin gəlməsin; geydin mübarək olsun, çıxart özgə malıdır; gəl məni gör; dərdimdən öl; gəldi savab eləsin, kabab elədi; gələcəyi varsa görəcəyi də var; gələn günlərin işıqlı olsun; gəlin erkək çıxdı; gəlinimə güzgü tutan tapılıb; gəlininə güzgü tutan tapılmasın; gəlininin ayağı sayalı olsun; gəlməyi şah gəldisinə çıxdı, gəlmişdi saqqal qayıрмаğa, bıığı da qoydu; gilələrin ovcuna düşsün; girdiyin kol deyil; girməli kol deyil; gora kəfənsiz gədəsən!; gora kəfənsiz getsin; gorbagor olmuş; goru nurla dolsun; gorun çatdasın; goruna od qalansın; gorunu goreşən eşsin; göbəyini kəsiblər; gödəninə şiş batsın; gördüm deyən olmadı; gördüyü ağaclar kürəkliyə kəsilib; gördüyün küllü kömbədi; görüb görəcəyi budur; götün dəlinsin!; götün dəlinsin!; götünə vəlim ağacı olsun; göyde axtarırdım, yərdə buldum; göy guruldadı, yer titrədi; göy titrəyir; göyde axtarırdım yərdə elimə düşdün; göydən yerə od yağır; göylər yerə gəlməyib ki; göz üstə gəlib; göz üstə yerin var; gözə barmaq soxsan, görməz; gözətlə ayağın götverən qəbrinə keçmesin; gözə boğazında qalar; gözə göbəyin düşməsin ha; gözə uşak salmayasan; gözlər olsun görməsin; gözləri elə bil qoyun gözüdü; gözlərindən cin yağır; gözlərinə qara yara çıxsın; gözü atır; gözü çıxmış; gözü kör olsun; gözüm aydın; gözüm çıxsın; gözüm görməsin!; gözüm üstə yerin var; gözümə çıxan götünə çıxsın; gözün aydın; gözün çıxsın; gözün olsun; gözün pis üzlər görməsin; gözün yamanlıq görməsin; gözün yolda qalsın; gözündən gəlsin; gözünə də püfləyəbilməzsən; gözünə dursun; gözünə dünya görünər?; gözünü aç, adamını tanı; gözünü çörək tutsun!; gözünü sil gözümə bax!; gözünün biri alma dərir biri səbədə salır; gözündən tük də yayınmaz; gözünün yaşı əlindədir; gül gülü çağırır çiçək çiçəyi; güllə vursan qanı çıxmaz; gülürəm, oynayıram, oynaş yaddan çıxmır; gün hardan çıxıbdır ?; gün işığına həsrət qalasan!; günah məndən getdi; günahını verməz; gündə xoş xəbər eşidəsən; günün gündən ağ olsun; gününə baxarsan; güzü yerə vurmusan ki; güvəc yumbalanıb qapağını tapıb; Hacı Mütəllib bannasıdır; Hadı getdi Hudu gəldi; Haqq'dan yamanlıq görməyəsən; Haqq'ın qapısı

üzünə açıq olsun; Haqq 'ın gözü üstündə olsun; halvanı başında dolandırır, halvanı yeyib, eşşəyi minib; hamı gedər quş gətirər, Şahqulu bayquş gətirər; hamı ölüsünə ağlayır mən də buna; hamı yatıb cırtdan oyaqdır; hamını ley vurdu mənim kimi tükü dağılan olmadı; hamamçının tası yox, baltacının baltası; hamının nənəsi arxadan doğdu, onunki qabaqdan; harda aşdır, orda baş; hamıya adət, mənə bedat?; hamıya it hürər bize də çaqqal; hansı bərkdi al düş; hansı dağda qurd öldü?; hansı daşa başımı döyüm?; hansı daşı götürsən altından çıxır; hansı külək gətirdi?; hansı qabristanlığa girse iki üç ölü ordan əskik gələr; hansı yuvanın quşudur; haraya mıx çalırım, papağını asır; Hatəm tayı olubdur; hava ilə su kimi lazımdır; havanın qaş qabağından zəhər damır; havası başında çatlasın; hay hayı gedib, vay vayı qalıb; hayanda bir anayın iş var gəlib bizi tapır; heç bir ipə yatmır; heç bir tənqidə layiq deyil; heç deyiləsi deyil; heç hənanın yeridir; heç kəs kəsin kağızını oxumur; heç kəsin ərizəsini oxuyan yoxdur; heç kəsin toyuğuna daş atmaz; heç kim ona deyəbilməz yerin ayrı düz otur; heç milçəyin də burnunu qanatmayıb; heç peyğambərin qoyununu başacan otarmayıb; heç ruhunun da xəbəri yoxdur; heç şeytanın da ağına gəlməz; heç yanından da ötəbilməz; hiç yanından da ötüb keçəbilməzsən; heç yanından keçməyib; heçə çıxasan; hesaba soxma görək; hə düz olsa, genə oraqcan ayrısı var; həddim nədir; həddin nədir; hələ ağzından süd iyi gəlir; hələ artıq gələnlilik də eləyir; hələ bu kötüyün üstündə çox çırpılar qırılacaq; hələ qırışı açılmayıb; hələ qızlar bulağından su içməmişən; hələ üzü açılmayıb; həmişə əllərə baxasan; həndəvərinə dolanmaq mümkün deyil; hər ağzdan bir avaz gəlir; hər bir kəlamı qızıldır; hər biri bir oğula dəyər; hərə bir zurna çalır; hər il Novruz şənbə gününə düşməz; hər işə qulp qoyur; hər nə olursa olsun; hər zad tökülüb başına qalıb; hər zadı yerindədir; hərçi illah elədi; hərə öz atını minib istədiyi yerə çapır; hərə öz qoturunu qaşıyır; hərə öz milçəyini qovur; hərə öz nehrəsini çalxayır; həşdərxan bezi kimi nə enə yarıyar nə boya; həyan tökülsün; hörmətin ata evində qalsın; hürkütməsən sanamaq olmaz; xala xətirin qalmasın; xalam bildi, aləm bildi; xan ilə aş yemir ki, bıǵı yağa batar; xatirinə dəyir soyuq su iç; xeyir xəbər olasan; xeyirin başına dəysin; xeyre əlamət deyil; xeyrə əlamətdir; xeyrini gör; xəccə bəzəkdə qaldı; xəncərinin qaşığı əyildi?; xəcalət düşmənin olsun; xonçan qara bəzənsin; xora tökəsən; xoruzun quyruğu görünür; xoş gəlib; safa gətirmisən; xoş günə həsrət qalasan!; xörəyi deyil; xoruz banlamasa, səhər açılmayacaqdı; xörəyi xeyirliyə yeyilsin; Xuda'nın qəzəbindən uzaq olasan; Xudavəndi Aləm belini qırsın; içim özümü yandırır, çölüm özgəni; içində yel gəzib, yelkənlər oynayır; iki əlim yanıma gələcek; iki göz gerək, iki göz gerək tamaşa eləsin; iki göz istəyir baxasan; iki güləşənin biri yıxılar; iki ürəyi, dörd böyrəyi var; ikisi də bir bezin qırağıdır; ilan boğazından düşüb; ilan ulduz

görməsə ölməz; ilan mələyir; ilan vuran yatdı; yatmadı; ilan yeyib əjdaha olub; ilk atılan daş uzağa düşər, illər gəzdik uşaqsız, bir oğul tapdıq daşşaqsız; iltifatın artıq olsun; iman axtaranda əlin it poxuna batsın; imanına tula bağlayım; ip bağlayıblar biləsinə; ipək o qədər xar olub eşşəyə ovsar olub?; ipi sapı yox; ipinə odun yığmaq olmaz; ipiylə quyuya enilməz; İsfahan burada dəyil; yüz iynə boyu buradadır, isinmədik istisinə, kor olduq tüstüsünə; istədiyini yar olsun!; istəmirəm, yan cibimə sal; istəyirsən göyə çıx; itsisi, soyuğu yoxdur; iş Allah'a qalib; iş içində iş var; iş keçmir; iş ki düşdü arvada; ölənin gününü sal yada; işiq ucu var; işıqlığa çıxasan!; işi nədir eləməsin!; işi yaşıdır; işim daş arasından çıxır; işimiz olub ələk apar sac gətir; işin avand olsun; işin içində iş var; işin olmasın; işinə baxıblar!; işinə var; işini gör; iştahanı şəş elə; iştahası yeddi yerdən açılıb; it ağzına gəldik; it aparan olsun; iş baxandan baxabilməz; it də getdi; ip də getdi; it dəftərində adı yoxdur; it əlindən qarpız yemək olmur; it itin ayağını basmaz; it kimi hürür; it ölər o ölməz; it payı olsun; it yesə gözü ağarar; iti görüm; qurdu görüm, Rəğibi görməyim; it yeyib, pişik qusub; it yiyəsini tanımır; itə ağac atırsan ... dəyir; itə bax, yattığı yerə bax; itə bax; qarpız yeyir; itələyib yerində oturub; itən yerə getməz; itgin gedəsən; iti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin; iti quyruğundan bağlasan durmaz; iti öldürənə sürüdərlər; itin dal qıçı da deyil; itin dilini bilir; itin ulasın; itin üstünə atsan, götürməz; itirib axtaran çoxdur; iydə ağacı kimi düzdür; iyi də gəlməsin; iynə ağzından çıxmış; iynə atmağa yer yox idi; iynə atsan görünər; iynə atsan, yerə düşməz; iynənin gözündən keçər; iynənin gözündən keçib; izin izlərə qarışsın; kasıblığın üzü qara olsun; kasıblıq eyib deyil; kəbini göydə kəsilib; keçəl başını xartdayır; keçəl suya gedən deyil; keçən günə çatmaz calasan günü günə; keçən ilki qar kimi; keçənə güzəşt deyirlər; keçinin buynuzu çatlayır; keçinin əcəli çatıb; keçəllər talihində olasan; kefinin o vaxtı deyil; kefini kök elə; kəfəni çürüyüb; kənardə qalsın; kənd yığılıb ucubuluğa köynək tikir; kənddən gələn varıydı, qatığın arşının soruşurdu; kəndirin kəsilsin!; kimə müsəlman dedik yaxasından xaç çıxdı; kimin həddi var; kimin iti tutub; kimin nə işinə qalib; kiş deyirsən getmir, vurursan ölür; kiş kişlər olsun!; kiş kişlər olsun; kişi çöl quşudur; kişilik deyil!; kimin barmağını kəssən xəbəri olardı?; konkadan çıxan; kor qəpiyə dəyməz; kor olsun!; kor şilə bəzzazlıq edir; kor tutduğun buraxmaz; korlar şəhəri deyil; kosa getdi, saqqal gətirə; bıgını da qoyub gəldi; köhnə iy burnunda qalib; köhnə qəbəladir; kökəlmisən su iç; kökləri kəsilsin; kökü kəsilsin; kökünüz kəsilsin; köməksiz arxasız olmayasan; köz kimi elədir; kül başına ay Araz üstündən təzək atlanır; küllü də qalmayıb; küpünü yum; kürəkənimizdir nə deyir bilirik; kürəkən paltarı geyinəsən; qab qaşığa qoymalı deyil; qabağı qavırğa qovurur; dalı saman sovurur; qabağında dağ dayanmaz;

qabırğalarını saymaq olar; qaç at basdı; qadam sənə; qadan mənə gəlsin; qadan qayım olsun!; qamaca qalasan; qan tutsun; qandan göz açmayasan; qanı halaldır; qanlı görsə qan ağlar; qanlı evində nəyim var? qan ayaqlım; qapazı vur başına, çörəyi əlindən al; qapı az qalır dabanından çıxsın; qapıdan qovursan, bacadan düşür; qapılar üzünə açılsın; qapın qıfıl görməsin; qapına elçi gəlsin; qapından qara yel əsməsin; qapınızı elçi döyməsin; qarışqa şillaq atdı, dəvənin budu batdı; qapısı çırpılsın; qara bəxt olasan; qara dediyinə ağ deyən yoxdur; qara günə qalasan; qara məni basınca mən qaranı basım; qara pula dəyməz; qara saçın ağ dişinə dönsün; qara yerə girəsən; qara yerə girsin; qaraağac kölgəsi deyil ki oturub gedəsən; qaraçı çalır qurd oynur; Qaradağlının ağıllısı gəlsin; qaradan artıq rəng vardır?; qaradan baş açmayasan; qardan gözəli yoxdur ancaq üstünə aftafa götürürlər; qardaş qoltuğu görməyəsən; qarğa məndə qoz var; qarğalar qara geydi; qarışqanın ayağını basmaz; qarnı doludur!; qarnında ilan var; qarnında paltar yuyullar?; qarnının ağrısı var; qarnının altını bilmək olmur; qarpız alansan, ya bostan talayan?; qarpızı kəssən mən ordan çıxaram; qaş qabağı yer süpürür; qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz; qaşınmağı mənim başımda tutdu; qaşqabağı yerlə gedir; qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb; qatıq qaradır ki, qaradır; qatından çıxmaq olmaz; qatını açmaq olmaz; qatır gəlsə dırnaq salar; quş gəlsə qanad; qatırçının qatırını ürkütmə; qayım qədəm olsun, qaz vur; qazan doldursun; qazancı darı oldu, qoyduğu tor səbət; qazan dibdən qara, səninki məndən qara; qazancın xeyrə çalansın; qeyidən günün olsun; qeyrətinə qadam olsun; qəbri od tutub yanar; qəbrin ot ilə dolsun; qəbrində gül bitsin; qəbrivə bəzək olsun; qədəmin mübarək; qələm düşmən əlindədir; qəm səndən uzaq olsun; qıç qolunu çırmala; qıçın qırılsın; qılincinin dalı da kəsir, qabağı da; qır qolaydı; qıraqdan pazlama; qırğı Şirvanı aşdı; qırx yaşında qıllı dana, təzə düşübdür meydana; qırxdır biri əskik deyil; qız ətəkli olasan; qız gəlmisən, ya oğlan?; qızdan gəлиндən hayalıdır; qızdırmasın da özgəsinə verməz; qızıl yataqda yatasan; qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit; qızın əlinə həna qoymasın; qızın gəlinlik gərdəyində qalsın; qızın qara geyinsin; qiblə divarına bir çöp taxın; qismətdən qaçmaq olmaz; qiyamət adamdır; qiyamət qopmadı ki; qoca qurda pay olasan; qoduq oynayan günü qar yağar; qol qanadsız qalmayasan, qonağı evə qoyan yox, ox yayını göydən asır; qoşa qarıyasın; qoy cəhənnəm ola; qoy desinlər Şahqulunun da bağı var; qoy ulduzları çiyninə tixsinlər; qoymayırlar götü yerə dəysin; qu deyirsən qulaq tutulur; qucağın boş qalsın; qucağındakı özünə qənim olsun; qulağı cingildəsin; qulağına yuyucu barmağı girsin; qulağından çıxart; qulağından pambığı çıxart; qulağından tutub ortaya çıxart; qulağının dibini görərsən; qulaq asma; quran tutsun; qurbağa gölinə daş atdılar;

qurbanın qoyun olsun; qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər; qurd quşa dən olasan; qurd qoyun ilə otlayır; qurd Quran oxuyur; qurdla qoyun bir yerdə otlayır; qurtdasan qurdu çıxar; quş da keçəbilməz; quş dimdiyində bir bir gətirib; quş südü çatmır; quş uçmaz, kavran keçməz; quşu havada tutur; quyruğunu belinə qoyub məni dolandırır; lal olasan!; lal olsun!; lap dəmadəmdədir; layla bilirsən niyə yatmırsan; lələdağı görməyəsən; lənət kor şeytana; mal yiyəsinə oxşayar; malım yox divan apara, imanım yox şeytan apara; matəminə oturum; medalın düşməz; medalın düşməz ki; mələsə əti yeyilər, mən belə qəşəng mən, belə gözəl məni də suya göndərərlər?; mən nə haydayam, sen nə hayda; mən sayanı qurd yesin; məndən günah getdi; mənə cücə bastırmaq düşməz; mənə dartdığın sən özünə qismət olsun; Məkkədən gələn mən, xəbər verən sən; məni balalarının başına çevir; mənim cəddimin suda əli yoxdur; mənim daşım ağırdır; mənim daşım onun başına düşüb; mənim iynəmi yəyən təbəmə sıçar; mənim heçim ayrı, köçüm ayrı; mənimlə buruz gəzir; məscid eşşək bağlamalı yer deyil, yarımdu; milçək uçsa eşidilər; milçəyin də burnunu qanatmayıb; min oğlana dəyər; minnətin olsun!; mirat qalasan; miratın başına keçsin; möçüyün düşdü; muştuluğun borc olsun; Müsəlmanın son ağılı məndə olaydı; namaz üstündə doğulub; neyləyim necə eləyim deməyəsən, nə ağ dindi, nə qara; nə başı var, nə götü; nə başını ağrıdım; nə bilmək olar; nə borcumuzdur; nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ; nə day var, nə daylaq; nə dərdinə qalıb; nə desən çıxar; nə dil bilsin, nə dodaq; nə diridir, nə ölü; nə etmək; nə edəbilirsən; nə əsli var, nə nesli; nə gecəsi gecə idi, nə gündüzü gündüz; nə günahın yiyəsiyəm ?; nə həddi var; nə ətdir, nə balıq; nə hır bilir, nə zır; nə xəbər var, nə ətər; nə ixtiyarın var; nə it yəyəsiyəm, nə gön yiyəsi; nə iti azıb?; nə itin yiyəsiyəm?; nə iyi tapıldı, nə piyi; nə izi məlumdur, nə tozu; nə tozu, nə piyi; nə gədər bağda ərik vardı salam əleyk vardı; nə ki canımda can var; nə qələt edəyirsən?; nə qoyub nə axtarısan; nə mal olduğunu bilirəm, nə o yanlıqdır, nə bu yanlıq; nə olursa olsun; nə ölüdür, nə diri; nə ölüsü var, nə dirisi; nə ölüyə hay verir, nə diriyə pay; nə özü yeyir, nə özgəyə verir; nə sən danış, nə mən eşidim; nə səs var, nə səmir; nə səs var, nə soraq; nə siki kəsilib, nə başı qırılıb; nə şiş yansın, nə kabab; nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi; nə tüfəğin çaxmağıdır, nə sümbənin toxmağı; nə ucudur, nə bucağı; nə umub nə küsürsən?; nə vermişən alabilirmişən?; nə yardan doyur, nə əldən qoyur; nə yatdın, nə yuxu görərsən?; nə yuvanın quşudur?; nəbzi mənim əlimdədir; nəfəsi yalanla gedib gəlir; nəmərin qara gəlsin; nənəm mənə qor dedi; gəlib gedəni vur dedi; nənəsinə kəc baxanlardandı; nənəsinin əmcəğini kəsənlərdəndir; nənəsinin əmcəğini dişləyibdir; nənəsinin oğludur, nəsli yox, əsli yox; nəvə nəticədən yarıyasan; niyə altı aylıq olursan?; o atlı olub mən

piyada; o bunun dalında namaz qılar; o bunun yanında ters əylə əylə keçər; o da bir quş qəlibi idi; o dünyadan gəlmiş; o dünyalıq oldu; o dünyalıqdır!; o kənd mənim, bu kənd sən; o günə daş düşəydi; o vaxtdan bəri çox sular axıb; o yana dursun; ocağı batsın!; ocağın abad olsun; ocağın boş qalsın!; ocaq başından yanır; od almağa gəlib; od aparmış; od olsa, harını yandıracaq; odun ocağın canına and olsun; oğlan yaşı atəyinə dammasın; oğul görərsən gəlin görməyəsən; olan olub keçən keçdi; on iki imamın altısı sənə qənim olsun altısı mənə; ona dili çıxmır; ondan Allah verən canı alabilmir; ondan ötrü sağ gözüüm solaxay atır; onu görəndə elə bil anamın oynasın görürəm; onu od aparsın; onun ağzının aşı deyil; onun sözünün başına ip salma; orada oturma; burada otur; ossuruğu top səsi verir; ossurağı əl yandırır; od kökü üstə bitər; ovcumu iyləmişdim?; ovun qanlı olsun; öfkən yansın; öfkəsi yansın; öküz öldü, şəriklik pozuldu; öküzün böyüğü pəyədədir; öldü var, döndü yoxdur; öləsən qurtulasan; ölmə eşşəyim ölmə, yaz gələcək yonca bitəcək; ölmüş eşşəq axtırır palanın söksün; ölü durub mürdəşir yuyur; ölülər toyuvu tutsun; ölüm atı yüyürək olar; ölüsünə də yaxın düşəmməz; övrət ləçəyi olsun; öz başını ye; öz götünü qoruyur; öz gözündə kərəni görməyib; özü özünə elədi, külü gözünə elədi; başqasının gözündə türkü seçir; özgələrə möhtəc olasan; özüm deyirəm özüm eşidirəm; özümü yaxşı işə qoydum; özünə omac ovanmır; özgəsinə əriştə kəsir; özünü tərifləmək olmasın; padişahı yuxuda görüb; palaz qulağı genəltmə; palaza bürün el ilə sürün; papağın uca qoy; papaq aldı qaçdı; papaqla vursan yıxılar; pis adam pis günə qalasan; pis gün görməyəsən; pişi asqırdı; pişik nərdivanı... gətirmeyib?; pişiği birinci gecə öldürmək gərəkdir; pişigimiz oğlan doğub; hələ həkimlik də edir; poxu südükdən çıxıb; poxundan çıxmayıb; pul cibini deşir; pulun var giriş, yoxdur sürüş; sabah üzünə gülsün; sabahın qara gəlsin; sağlığına qismət olsun; saqqalı tökülsün; saqqalım çıxınca canım çıxaydı; saqqalın ağarsın; saqqalın qana bulansın; saqqalın tökülsün; saqqalında şeytan tükü var; salam verdik, borclu çıxdıq; saman sən deyil, samanlıq ki sənindir; sanki gözümdən pərdə götürüldü; sayballı yasa gedir; sayən əskilməsin; saymaqla bitməz; sazı köynəkdən çıxart; səbət götündən gilə tökülmür; səfəxlərin ruhu şad olsun; səhərin çağı elə bil kəllə payı gətirib; səxavətin rütubət çəkməsin; inəkləri kim sağa?; sən doğanı cin boğur; sən gəl bu daşı atəyindən at; sən girən kol deyil; sən ölsən qarğalar qara geyinər!; sən gedəndə mən gəlirdim; sən saydığını say, gör fəlak nə sayır; səni pişik yesin; südlü inək ol, vur sərnici qır; sən tutan quşu mən uçurmuşam; sən vurmadin mən yıxılmadım; səndən nə əcəb?; səndən ötürü sağ gözüüm sola xay atır; səndən yaxşı olmasın; sənə qənd başı göndərmişdim; səni görüm min putaqla olasan; səni görüm heç vaxt necə eləyim deməyəsən; səni görüm qan

əndərəsən; səni qışda birə dişləsə məndən gör; sənin quyruğundan mənə ələk çıxmaz; səninki candı, mənimki badımcən?; səninlə mənimki tutmaz;; kəllə paçası da ne olsun; səsi sonra çıxacaq; səsin sal altdan gəlsin; səsiniz qoşa gəlsin; sıçıb boxu ilə savaşı; siçan deyilsən ki; qırpla doyasən; sikib çimməyinə dəyməz; sinəndə ağ tüklər bitsin; sinsiməli deyil; sizə doymaq olmaz; sizə uzun olsa, mənə yer ilə gedir; sizi deyib gəlmişəm; soğan başı deyil; soğan yəməmişən niyə için göynəyir ?; son beşikdir, zor gəlir da; soyuqdan keçinin buynuzu çatlayır; söz qənim olsun; söz vaxtına çəkər; sözüüm sözdür; sözüümün canı var; sözüün bərəkəti yox; qulağın da qarnı; sözüün yerə girsən; sözüünü balla kəsən; sözüünün arasında balan dayansın; sözüünün canı var; su görəndə tiyəmin pozular; su kibi əziz ol; su qədər ömrün olsun; su sudan təkam yemədi; suratın taxtalarda qalsın; sus; divarda dəşik var; suyu haradan gəlir?; sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış; südüm halal olsun!; südümü halal etmirəm; süfrən açıq olsun!; Süleyman'ı tahtda, Nuh'u gəmidə görüb; sümüyü sağ olsun; sümbülündən su damır; sürüşməli halıs olmasın; sürü qoyun sizdə satılıq yağ bizdə?; şadxəbər olasan; şah gəldisə döndü; şalvarının ağzını kəsərəm; şans üstə olasan; şeytan bilir şeytan xarada yatır; şeytanda baş çıxarmaz; şeytan kirəyə tutub; şeytana papaq tikər; şeytan üzünü görsün; şeytanı bulağa susuz apırıb susuz gətirər; şeytanın da ağına gəlməz; şeytanın əlinə çöp verər; şeytanın götünə gülləsi dəyir; şeytanın qıçını sındır; şeytanlar xəbər aparmasın; şəkk şüphəsi yoxdur; şəər deməsək xeyir olmaz; şirin canından çəkəsən; şirin pulunu acı dərmana verərsən, şirin şirin öpməsi yox, acı acı dişləməsi var; şöhrətin artıq olsun; Tanrı mənəm, yağmaram; Tanrı törpüsü dəyməyib; Tanrın yerə tökülsün; tat dəftərində yazılmayıb; tavan altda qalan deyil; tək damlarda qalasan; təndir piyəsində xəmir yaymaz; təpənə dəysin; təpənə ildirim çıxsın; tərpətməsən yaxşıdır; təzə dəllək çıxıb kəküli yandan qoyur; tızbağa qınından çıxıb; qınıni bağənmir, tikəsini ... dən yemişəm; tiyanının qırağına toxundu?; toxumun kəsilsin; top atılsa xəbəri olmaz; top vursan dağılmaz; torbanın ağzını büz; torpağa aparasan!; torpağı xəbər aparmasın; torpağı qədər yaşasın; torpağına ağır getməsin; torpaq çəkdi apardı; torpaqda əmişdirirəm; torpaqda geyəsən; toydan sonra nağara; toyu gördü xəbəngə yadından çıxdı; toyuğa dedilər gündə bir batman buğda vərərik eşimə; - dedi, tökülmüşlərim öyrənəndir; toyup bir qıçlıdır ki qıçlıdır; toyuq ölsə bir çəngə tükdür, dəvə ölsə dərisi bir yüktür; toyuq toyuqdu suyu içir; toyunda sumax balanda su daşıyacağam; torpağı üzü soyuqdur; tövbəsi keçi tövbəsidir; tulambar eşşəyi məxbər palan?; türaç əti yemişən ?; ucducağın görmüşəm; tükün çəksən yağ damar; tülkü həccə gedir, tülküyə dedilər: "Şahidin kimdir?" quyruğunu göstərdi; ucducağın görmüşəm; tülkü tülkü buyurur, tülkü

de quyruğunu; tümbətün düşsün; tüpürürsən yerə düşmür; tüstüsü düz çıxsın; təpənizin bir gülləsi əskikdir; ucundan tut, göyə çıx; ulduz ulduzu çağırır; uldunuz sayı var ... yoxdu; unun artımalı olsun; unu özündən olsa da urvası bizdən olmasa, çörəyi küt gədər; uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz; üç qəpiyə dəgmez; üç misqal dilin qoyub bir batman başı ilə danışır; üçdə alacağı yox, beşdə verəcəği; ürəyin qana dönsün; ürəyin titrəsin; ürəyinə güllə dəymiş; ürəyinə ox batmış; ürəvin meyvəsin yiyəsən; üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer; üstümü unlu görüb adımlı dəyirmançı qoyur; üstünə elə bil bir qazan qaynar su töktülər; üstünə yaşıl alov tökülsün; üz versən astarını da istər; üzü ağ olsun !; üzü dabbaqda yuyulub; üzü qara olsun; üzü padoştur; üzü yoxdur; üzündə su yoxdur; üzümüziün suyunu tökmə; üzün açıq olsun; üzün iraq olsun; üzün postal altına dönsün; üzünə baxan kəffərə verməlidir; üzünə bir batman darı töksən biri də yerə düşməz; üzünə dan yeli dəgmayib; üzünə daş yamansın; üzünə daş yapışsın; utanmaz!; üzünə tuman bağı açılmasın; üzündə yazılıb; üzünə ələk tut; üzünü it də görsə yalamaz; it də yalamaz; üzünü it yalasa doyar; üzünü mürdəşir yusun; var deyən dilinə düğün düşsün; varın verən utanmaz; vay evin tikilsin!; vay şivəndən uzaq olasan; vay şivəndən uzaq olasan; ver yiyeyim, ört yatım, gözlə, canım çıxmasın; vurdu daşa, çıxdı başa; vücudu kimyaya dönüb; ya tələf ollam, ya xələf; yadıva şiş batsın; yadlar əlində olasan; yağiya üstə tökür ayranın yavan qoyur; yaxama iynə baxmamışsan; yaxın durmaq mümkün deyil; yalançının evinə od düşsün; yalansan, onu fağır ilan sancsın; yaman dəymiş; yaman yerdə axşamladıq; yan baxsan günahkârsan; yanında toya getməlidir; yanında yalandır; yanından yel keçəndə soyuq dəyir; yaş odun satmamışam ki; yatıb yuxusunda da görməyib; yaylımı gülləyə gələsən; yetdi padişahı yuxuda görüb; yediyi burnundan dəliklərindən tökülsün; yediyi gözünə durub; yediyi nanəyə bax; yediğim burnumdan gəldi; yediyinə dəyməz; yel olub yanımdan ötə də bilməz; yel vurub yengələr oynayır; yel esib qoz tökülüb; yer yarılısaydı yerə girərdim; yerə vursan, yer dağılar; yetənə yetir, yetməyəni daş atır; yetmiş iki millətdən azadır; yetmiş iki millətdən azadır; yoxsa od almağa gəlmişdin?; yoxun özü qaradır; yuxun qara gəlsin; yumruğundan darı düşməz; yumurtadan dünən çıxıb; yumurtanı diyyünlə buna söz anlat; yumurtanı suda qızdırmışam?; yükün bağlı qalsın; yüz bağı burma cavana dəyərsən; zərəfat yorgan altında olar; zəhmətin başına dəysin; zəhmətinə dəyər; zoruna dönüm!; zurna çalma; zurnayı gümüşləmə; zurnanı tərsə çalandı; zurnası sonraya qalıb.

1.1.4.2. Devrik Tümce Biçimindeki Deyimler

Yüklemi sonda bulunmayan tümceler, devrik tümcelerdir. Tümcede bir anlamı öne çıkarma, belirtme veya vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk kaygısı diğer ögelerin olduğu gibi yüklemi de yerini değiştirebilmektedir. Devrik tümceye daha çok konuşma dilinde ve şiir türünde rastlanır. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan devrik tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abad olar bülbülüym, xarab olar bayquşu; aç qapını, ört qapını; açıl başımdan!; açdı gül ağzını; adam deyir elə çiy çiy yeyim; adın oldu göbələk, gir səbətə; adını qoydun Rəşid birin de birin eşid; ağlayanımız olubdur kör Şəhrəbanu; ala dana göy dana, götün var çıx meydana; aldın payın; çağır ağa dayın; anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər?; arım var arım var eşşək arısı?; aşuna aşuna çıxdı ocaq başına; ağa dəyir sür dərəyə, sür dərəyə; atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər; ay dadaş, atma daş, bir yaralı quşam mən; aya deyir sən çıxma mən çıxacam, günə deyir sən çıxma mən çıxacam; ayağını verdi yerə; az idi arıq uruq, biri də gəldi dabanı cırıq; bax gör vurmayıbsan; barmağının beşini de bala batırıb ağzına soxsan, dəyəcək-zəhərdir; bilməyirəm yerin altındayam ya üstündə; bir Allah bilsin, bir de sən; bir Allah bilsin, bir de mən; bir çeynəm saqqızın var, çeynə yapışdır alnına; bir dili var qırx açarı; bir əppək oldu uçdu göyə; bir zad dəyəndə körpü qalır suyun o tayında; biz qail olduq daza, daz özün qoydu naza; borc olsun; boyu var dəvəcə, ağı yoxdur zərrəcə; börkün qoy altdan otur üstündə; bu gün ölmüsən; bildir ölmüsən ölmüşsen, bildir dün ölmüşsen); bunu qoy ora, onu qoy bura; burada vurur qılıncı Hələbdə oynayır ucu; buyurun qonaqlar, qoymayın bizimkilər; cavanlığın qalsın yer altda; dağ da mənə qaldı Şeydayi, bağ da mənə qaldı Şeydayi; dedi xanım götün ağırdır, dedi bu daş bu da tərəzi; deyir axtarma məni, yəyəram səni; dedim itə daş atma; dəvəni toya çağırdılar; ya suya, ya da oduna; dilini qoy dinməz yərinə; dindirmə dəmirçini, dərd alıbdır içini; elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere; elə eləmə ki, körpü qala çayın o tayında; eşşək nə bilir xoşaf nədir?, eşşək nə bilir xurmanın dadını?; ev qalıb əyriyə, həm yeyə həm səyriyə; evi yanan mənəm, əli kösövlü sən?; evində yoxtu urvalıq, könündən keçir kəndxudalıq; evinə qonaq gədəndə bir ovuc torpaq olub düşür adamın ayağının altına; Əkəndə yox, biçəndə yox, yeyəndə ortaq qardaş; gətmə gözümdən, gedəram özümdən; görüm səni çömələn aparsın; görüm səni partlayasan; hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır; ite dedilər: “Gündə neçə dəfə döyülürsən?” Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməynəndir”; it meyidi xan bağında?; keçəl baxar güzgiyə, adın*

qoyar özgeyə; keçəl başını yudun mu? yudum da, daradım da; kor getdi korxanaya, kor ölər, adı qalar badamgöz; kömür qazana deyir, “götün qaradır”; körpü qaldı çayın o tayında; qanmaram, qalasan yana yana; qazan dedi dibim qızıldı, çömçə dedi bulanıb çıxmışam; qızıışmadım istisinə kor oldum tüstüsünə; mən deyirəm damdan dama, bu da deyir cırığını yama; mırağa deyir cırağı pilə; nisyə girməz kisəyə; get Banazur’a, gəl Zamzur’a; o dağa yağdı qar bu dağa yağdı qar bəs sənə olmadı xəbər?; qurddan soruşurlar: “Boynun niyə yoğundur?” Dedi: “Qoltuğa verməmişəm”; oba durur köçməyə gəlin durur sıçmağa; ovçuya dağ nişan vərirlər, ovyox; özüni kimi bala çıxsın uğrana; sən ki oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən koroğlu; cala öz qapına; şorakətdə eşşək tapdın qaldı erkəgi dişisi?; toyuq deyiləm ki, deyəm qanad versən də uçaçağam; verməsən də, uşaq sıçdı bir yana, gəlin yaxdı bir yana; uyar qatağını yiyərəm, uymaz südünü, yalan yargan deyil ki; yalağın nəsi var; yansın çırağı gəlsin sorağı; yeməmişən qaz əti, bilmirsən nədir ləzzəti.

1.1.5. Türkiye Türkçesinde Anlamlarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler

Anlamlarına göre tümceler üçe ayrılır.

1.1.5.1. Olumlu Tümce Olan Deyimler

Yüklemi olumluluk kavramı içeren tümcelerdir. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan olumlu tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *aba altında er yatar; abası kendinden yamalı; abayı yaktı Fatmacığın bezine; açıl susam, açıl!; acından karnı kurlar, başında nergis parlar; aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü; aç tavuk kendini buğday ambarında sanır; açtı ağzını, yumdu gözünü; adamlık bende kalsın; adamlık sende kalsın; adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister; adamın adı çıkacağına canı çıksın; adın ne? -Mülayim Ağa. -Sert olsan ne halt edersin?; canını al, (parasını alma); adamın gözü kararır; âdet yerini bulsun; adım Hıdır, elimden gelen budur; adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim; adımız orospu, ekmeğimizi kuru yeriz; adını bağışla; adını an, (yüzünü görme); adı var, (kendi yok;) adıyla bin yaşasın; ağaca çıksa (pabucu yerde kalmaz.); ağır endam, (~ ezgi fıstığı) makam; ağır ol!; ağza tat, boğaza feryat; ağzı açık ayran delisi; ağzı kurusun; ağa diyeyim sana, yağın bulaşsın bana; ağzına (~ ağızlara) layık; ağzına (~ diline) sağlık; ağzına taş almış; ağzın var olsun; ağzını açacağına gözünü aç; ağzını açacağına gözünü aç; ağzından yel alsın; ağzından yel(ler) alsın; ağzından süt kokusu geliyor; ağzını hayra*

aç; ağzını öpeyim; ağzını seveyim; ağzını topla; ağzının payını aldın mı?; ağzına kurban olayım; akşam ahıra, sabah çayıra; akıl akıl, gel çengele takıl!; ahı gitmiş; vâhı kalmış; akıl bu ya; akıl var, yakın var; aklını peynir ekmekle yemiş; aklıma gelen başıma geldi; al dağlardan kengeri, ver devenin ağzına; al kiraz üstüne kar yağmış; akli başından bir karış yukarı; akli bir karış havada; aklına şaşayım; aklına turp sıkayım; aklına tüküreyim; aklından zoru var; aklının çivisi eksik; aklının tahtası eksik; aklını peynir ekmekle yemiş; aklınla bin yaşa, ak mı, kara mı?, Önüne düşünce görürsün; akşamdan kavur, sabaha savur; akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi; akşamdan sonra merhaba; akşamdan sonra sabahlar hayrolsun; akşam kavil, sabah savul; aklın ne (kesiyor?); alacağına şahin, vereceğine karga; alacağın bir iğne, (çeliğin okkasından sana ne?); alacağı olsun; alacağın olsun, âleme talih, bize kör Salih mi?; al Allah kulunu, zaptıyla delini; alan razı, satan razı; al hacı ağa pabucunu, eyvallahı da içinden; al aptesini, ver pabucumu; al aşağı, vur yukarı; al birini, vur birine; al birini, vur ötekine; aldı ele, düştü yola; aldı ele, girdi yola; al giymedim ki alınayım; al gülüm ver gülüm; al haberi, git kabarı kabarı; al külahını, eyvallahı da içinde; al on paralık da ondan, al bundan da beş paralık; Allah akıllar versin; Allah akıl fikir versin; Allah ağzından duysun; Allah arttırsın; Allah yazdı ise bozsun; Allah bahtından güldürsün; Allah bir yastıkta kocatsın; Allah dirlik düzenlik versin; Allah gecinden versin; Allah Halil İbrahim bereketi versin; Allah birini bin etsin; Allah hoşnut olsun; Allah'ı çok, insanı az bir yer; Allah'ından bulsun; Allah'ın işine bak; Allah insanın aklını alacağına canını alsın; Allah'ı seversen; Allah iki iyilikten birisini versin; Allah (seni) inandırsın; Allah iyiliğini versin; Allah layığı versin; Allah manda şifalığı versin; Allah ömürler versin; Allah övmüş de yaratmış; Allah son gürlüğü versin; Allah sonunu hayır etsin; Allah taksiratını affetsin; Allah'tan kork!; Allah versin; Allah yürü ya kulum demiş; almış, satmış, çekmeceyi kapatmış; alnını karışlarım; al takke, ver külah; altı alay, üstü kalay; altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fişki karıştırır; altı kaval, üstü şişhane; altın adı pul oldu, kız adı dul oldu; altta kalanın canı çıksın; Ali'ye edik, Veli'ye düdük; alt yanı kiraz bahçesi; altından su mu çıktı?; altın taş, üstün tokaç mı?; aman derim; aması var; Amasya'nın bardağı, (biri olmazsa.) bir daha; anadan sıska, ne yapsın muska?; analar neler doğurmuş?; anamın ak sütü gibi helal olsun; ananız taş yesin, yarım yarım beş yesin; anan yahşi, baban yahşi; anası (onu) Kadir Gecesi doğurmuş; anası usta (ekmeği) yufka yapar, çocuk usta çift çift yapar; anasının algısı başında imiş; anasından doğduğuna pişman; anasının ipliğini pazarda satmış; anasını sat (~ satayım); anası sarmısak, babası soğan; anası turp, babası şalgam; anam beni birdaha mı doğuracak?;anca beraber

kanca beraber; anladım sa Arap olayım; anlaşıldı pederin bayraktar olduğu; anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi, anır eşşegim anır, adın deftere geçti; amcam'la dayım hepsinden aldım payım; aptala malum olur; aralarından kara kedi geçti; Arabın derdi kırmızı pabuç; aralarında dağlar kadar fark var; Arap Arab'a "Yüzün kara" demiş; Arap olayım; Arap uyandı; Arabın gözü açıldı; arkasından atlı mı kovalıyor?, arı satmış, namusunu kiraya vermiş; arşını ile alır, sindısı ile keser; arif olan anlasın; armudun sapı var, üzümün çöpü var; armut piş, ağzıma düş; ar namus tertemiz; arpa ekim, darı çıktı; arpaya katsan at yemez, kepeğe katsan it yemez; astığı astık, kestiği kestiktir; asılma depoya gider; aşağı mahalle sen misin, yukarı mahalle şen misin?; aşağı tükürse(m) sakalım, yukarı tükürse(m) bıyığım; aşına çıktı ocak başına; aş pişti, bayram geçti; aş pişti, kaşık üstüne dikildi; at avlandı, deli evlendi; ata nal çakıldığını görmüş, kurbağa da ayaklarını uzatmış; at pazarında eşek osurtmuyoruz; ateş olsa cirmi kadar yer yakar; at görür aksar, su görür susar; atı alan Üsküdar'ı geçti; atın yüğrükse bin de kaç; atla arpayı dövüştürür; atladı gitti Genç Osman; attı duran var, durmayan var; av avlanmış, tav tavllanmış; avcı kediye kurnaz fare; (aya sen doğma) ben doğayım der; ben umarım bacımdan, bacım ölür acından; ayağın mı aşınır?; bir kuş bir çalıya sinmiş; ayağını öpeyim; ayaklarını öpeyim; ayağı uğurlu geldi, ay aydın, hesap belli; ayaz oldu bulut oldu, geçen günler umut oldu; ayaz paşa kol geziyor; ay bacayı aştı; ayı kazana sıçtı; ayıyı fırına atmışlar, yavrusunu ayağının altına almış; ayıkla pirincin taşını; ayının kırk türküsü olurmuş, kırkı da ahlat üzerine; ayı yavrusu ile oynuyor; ayranım budur, yarısı sudur; (ayranı yok içmeye.), atla gider sıçmaya; (ayranı yok içmeye.) tahtirevanla gider sıçmaya; ayran içmeye geldik, (ara açmaya değil.) ayvaz kasap hep bir hesap; az kaldı; aza sormuşlar: "Nereye?", çoğun yanına demiş; az söyler, uz söyler; az ye de uşak tut; baba bir hırsız tuttum. –Getir. –(Gelmiyor.) –Bırak. –(O beni bırakmıyor.); babamın adı Hıdır, elimden gelen budur; bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var; Bağdat harap; bakalım deyip (bakkala bırakma.); balaban aş pişirmiş, çocuklarını başına üşürmüş; bal dök (de) yala; bal tutan parmağını yalar; bana (sana ~ ona vb.) göre hava hoş; başına vur, lokmasını ağzından al; başında kavak yelleri esiyor; başından büyük işlere kalkışıyor; başında paralansın; başında torbası eksik; baş üstünde yeri var, başı göl, ayağı sal; başını taşlara vur; başka diye Çingeneye derler; battı balık yan gider; bayramdan sonra bayramın mübarek olsun; (bayram değil, seyran değil.) eniştem beni niye öptü?; bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) yak; bekle yârin köşesini; benden günah gitti; benden uzak (~ ırak) olsun da Mısır' a sultan olsun; (ben gidemem bendere), alışmışım kaba döşek mindere; ben derim bayram haftası, o anlar mangal

tahtası; ben diyorum; “Hadımım”, o diyor: “Oğul uşaktan neyin var?”; benim oğlum bina okur, döner döner yine okur; (benim elim değil), Ayşe Fatma anamızın eli; ben sana hayran, sen cama tırman; ben şahımı bu kadar severim; (ben bilmez miyim.) güttüğüm domuzun huyunu ?; besledik, büyüttük danayı, şimdi (tanımaz oldu anayı); (bilmiyorsun bu boku), git mektebinde oku; bıyığımı keserim; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bin bir ayak bir ayak üstüne; bin yaşa; bir abam var atarım, nerde olsa yatarım; bir ben bilirim bir de Allah; bir ben bilirim bir de Allah bilir; bir bu eksikti; bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister; bir çıktı (ama) bir çıktı; bir don, bir gömlek; bir dudağı yerde bir dudağı gökte; bir düşünce (dir) aldı birini; bir eli kan, bir eli katran; biri eşikte, biri beşikte; biri vardı gecedan, biri düştü bacadan; bir atımlık barutu var; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor; bir Köroğlu, bir Ayvaz; bir ayağı içeride, bir ayağı dışarıda; bir lokma bir hurka; bir mum al da derdine yan; bir söyledi, pir söyledi; bir kuş çalıya sinmiş; bir tahtası eksik; bir içim sudur; bir varmış bir yokmuş; bir yana, dünya bir yana; bir iplik çeksen kırk yama düşer; bir yaşuma daha girdim; bit pazarında kuyruk toplar, Beyoğlu’nda beylik satar; bilirdin götünün huyunu, niye içtin yahninin suyunu?; biz attık kemik diye, el kaptı ilik diye; biz bizemiz; biz Ermeni’nin haçına mı küfrettik?; bizim gelin bizden kaçır, tutar ele kıçın açır; bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar; (elin kısrağı küheylan doğurur, hiç sesi çıkmaz); biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz; biz leblebi deyinceye kadar pazar savrulur; boğaz’inde kavga var; boğaz ola; boşan da semerini ye; boynu altında kalsın; boynu armut sapına dönmüş; boyu bosu devrilsin; boyun bir karış uzadı; bozdur bozdur harca; böylesine can kurban; bu abdestle daha çok namaz kılar; bu abdestle daha çok namaz kılınır; bu ayaklar koktu; bu ayak koktu; bu işi kan temizler, bugün buldum, bugün yerim, yarına Allah kerim; bugün peşin, yarın veresiye; bu (~ o) o kadar kusur kadı kızında da bulunur; buldun bal alacak çiçeği; bunda bir iş var; bundan iyisi can sağlığı; burnu havada; burnu Kafdağı’nda; burnunu sıksan canı çıkacak, buna değdi, (buna değmedi); burnunun yeli harman savurur; buyurun cenaze namazına; buna değdi, (buna değmedi); büyük sözüme tövbe!; büyülmüş de küçülmüş; cami yıkılmış ama mihrabı yerinde; can benim canım, çıksın elin canı; “canım” dese “Canın çıksın” diyor; cancağızı isterse; canı çıksın; canı isterse; canı cehenneme; canıma değsin; canına değsin; canına minnet; canı sağ olsun; canın sağ olsun!; canları sağ olsun!; canı yok mu?; can kurban; cebinde akrep var; cehenneme kadar yolu var!; cehennem ol!; cim karnında bir nokta; cin başka, şeytan başka; ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?; çalı idi, çırpı idi, evim idi ya, ayı idi uyu idi erim idi ya; çattık teyellemesi kaldı; çek arabanı!; çekiver (~ çek) kuyruğunu; çeşmeye gitse

çeşme kuruyacak; çengelde kokmuş etim yok; çevir kazı, yanmasın; (çiğ yemedim.) ki karnım ağrısın; çok yaşa; çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor; çoğu gitti, azı kaldı; (çuhasını giymedikse) kenarını kuşandık; Çingene çalar, Kürt oynar; dağda büyümüş; dağ doğura doğura bir fare doğurdu; dağ fare doğurdu, (dağ yürümezse.) abdal yürür; daha iyisi can sağlığı; dahası var; damarı kurusun; dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı; dam yandı, içindeki sıçan da birlikte yandı; dandini beyim, hoppala paşam; darısı başına; darısı dostlar başına; davul(falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde; davulu biz çaldık, parsayı el(~ başkası)topladı; değirmen taşının altından diri çıkar; delik büyük, yama küçük; denizde kum, onda para; denizden bir avuç su; denize girse kurutur; derdini Marko Paşa'ya anlat; der oğlu der; devede de boy var ama eşşeğin arkasından gidiyor; (deve değil.) ki yedi yerinden boğazlansın, devekuşu gibi, yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve; deveye "Boynun eğri," demişler, ("Nerem doğru ki?") demiş; denizde balık, olmayacak duaya amin diyor; dışı eli yakar, içi beni; dışı kalaylı, içi alaylı; dikkate değer; dile kolay; dilimin ucundadır; dilenciye hıyar vermişler de (eğri diye beğenmemiş.); dili ensesinden çekilsin; dilini eşşek arısı soksun; dili olsa da söylese; Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu; dipsiz kile, boş ambar; dirhemini yiyen it kudurur; dokuz köyden kovulmuş; dostlar alışverişte görsün; dostlar başından ırak; dostlardan ırak; dostlar şehit, biz gazi; (doyumluk değil.) tadımlık; dumanı doğru çıksın; durdu, durdu, turnayı gözünden vurdu; dur kendime yer edeyim, gör (~ bak) sana neler edeyim?; duvara mı konuşuyorum?; düğün bizim, oyna kızım; düğününde kalburla su taşıyım; düşün düşün boktur işin; dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor; dünya ahret kardeşim olsun; dünya durdukça durasın; dünya varmış; düz duvara tırmanıyor; dili kurusun!; ecinniler top oynuyor; ekmediğin yerde biter; ekmek aslanın ağzında; ekmek Bedir'in, su Hıdır'ın, yiyin kudurun, için kudurun; ekmek çarpsın ki; ekmek elden, su gölden; eksik olsun; el benden, sebep Allah'tan; el değer (etek değmez.); elden gel!; elden ne gelir?; eleğim var sacım var, komşuma ne borcum var?; eli armut devşirmiyor ya; eli dursa (ayağı durmaz.); Elifi görse mertek (direk) sanır; elinde avucunda nesi varsa; eline (~ elinize ellerinize) sağlık; eline vur, ekmeğini al; elini ayağını öpeyim; elinle ver, ayağınla ara; eliyle hamur ovalar; gözüyle dana kovalar; el kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım; ellerim yanıma gelecek; ellerim yanıma gelsin; elleri dert görmesin; el yahşi, biz yaman, el buğday, biz saman; emret, fındık kabuğuna gireyim; eli kulağındadır; elim hamur karnım aç, tıngır elek tıngır saç, eşek başı mıyım?; fare düşse başı yarılr; fareler cirit oynuyor; farklı hamurdan yoğrulmuş; enseye tokat, kıça parmak; en akıllısı (~ akıllımız) Hamza, o da üç (~ kırk) gündür direkte

bağlı; ergene karı boşamak kolay; enseye tokat, kışa parmak; erkeklik öldü mü?; erkeklik sende kalsın; Erzurum'un soğuğu "Gelin beni Gerede'de bulun." demiş; ervahına yuf olsun; eski çamlar bardak oldu; eski hamam, eski tas; eski pabucumu alırsın; eser ama (yağmaz.); eşeğin büyüğü ahırda kaldı; eşek büyüdü, semeri küçüldü; eti senin, kemiği benim; eli kurusun; elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi; evli evine köylü köyüne; evvel ar idi, şimdi kâr oldu; (fare deliğe sığmamış.), bir de kuyruğuna kabak bağlamış; fırın ekmek yemesi gerek; gayret dayıya düştü; geçti Bor'un pazarı, sür eşeğini Niğde'ye; gelen ağam, giden paşam; gelirse hane hoş, (gelmezse daha hoş.); "gel, beni ye." diyor; gerisini sen getir; girmedeği bir Gerede zindanı kalmış(onda da altı ay eğlenmiş); gökte ararken yerde buldum; göğ merdiven kurar; göğ merdiven dayamış; gönül ister; göreyim seni; göründü Sivas'ın bağları; görüp göreceği rahmet bu; götüne kına yak; gözü kör olsun; gözüm çıksın; gözüm kör olsun; gözüne dizine dursun; gözünü seveyim; gözünü toprak doyursun; göz var, izan var; (gülü târife ne hacet?), ne çiçektir biliriz; günah benden gitti; gün bugün; gün ola harman ola; güvendiğimiz dağlara karlar yağdı; git başımdan!; hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı; hak getire; hakkı var; Halep oradaysa arşın burada; (hâline bakmaz.), Hasandağı'na oduna gider; hâline köpekler gülüyor; halka verir talkını (~ telkini) kendi yutar salkımı; hasta, çorbası tasta; hastaya çorba sorulur mu?; hamama gider, kurnaya; düğüne gider, zurnaya âşık olur; hamamda deli var; (hangi keşişin öldüğünden haberi yok.) "Vay Vartan!" (~ vay Vasili!) diye ağlıyor; hangi taşı kaldırsan altından çıkar; hangi taş pekse (~ kattıysa) başını ona vur; haram olsun!; harç bitti, yapı paydos; ha şunu bileydin; hava hoş; havan batsın; hay ağzını öpeyim; haydan gelen huya gider; hayrını gör; helva demesini de bilirim, halva demesini de; hem kaçır, hem davul çalar; hem suçlu hem güçlü(dür); hem şamdan paklandı, hem pilav yağlandı; hem kel hem fodul; hepsi bir kapıya çıkar; hem ziyaret hem ticaret; hepsi bir kapıya çıkar; her kafadan bir ses çıkıyor; her aşın kaşığı(dır), herkes gider Mersin'e, biz gideriz tersine; her ne pahasına olursa olsun; hık demiş babasının burnundan düşmüş; hık demiş anasının burnundan düşmüş; hımhım bile burunsuz, birbirinden uğursuz; horoz evlenir, tavuk tellenir; huyu huyuna, suyu suyuna uygun; ışık yolu göründü; iç güveysinden hallice; içi beni yakar, dışı eli (yakar); iğde de var, çıkırıktadır; iki eli (kızıl) kanda (da) olsa; iki elim yanıma gelecek; iki kere iki dört eder; ikisi (de) bir kapıya çıkar; iki şilte bir astık, onu da terkiye astık; imanına yandıgım; imaret yapılmadan dilenciler dizildi; insan olan laftan anlar; in cin top oynuyor; insan kuş misali(dir); (istemem.), yan cebime koy; istim arkadan gelsin; (istemem,) yan cebime koy; iş dayıya düştü; işe bak; işine bak; işin içinde iş var; işi üç nalla bir ata kaldı; iş ola; iş

olsun; işte geldik gidiyoruz, şen olasin Halep şehri; iş var; itten de ölse kâr, kurttan da; it boku eme yaradı; it doydu da Haydar mı kaldı?; it dişi, domuz derisi; it ite (buyurur), it de kuyruğuna; iyi insan lafının üzerine gelir; iki ucu boklu değnektir; kadı kızı Kadire, geldi çıktı sedire; Kadir Gecesi doğmuş; kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş; kafasına vur, ekmeğini elinden al; (kafa değil), balkabağı; kahrı çekilir; kahve tütün, keyifler oldu bütün; kapıdan kovsan bacadan düşer; Karadenizde fırtına, al pırtını sırtına; Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu; karıncanın kavmi var; karış karış dili var; kaval elden, yel Allah'tan sen yalnız parmaklarını oynat; kalıbından kıyafetinden utan; kalıbına tüküreyim; kavga bizim yorganın başına inmiş; (kavun değil) ki götünü koklayasın; kazan kazana kara demiş, tavanın da gülmeden aklı gitmiş; kedi olalı bir fare tuttu; kedi yavrusunu yerken fareye benzetir; kediler bile güler; kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur; kendi çalıp kendi oynuyor; (kendi gözündeki mertegi görmez.), elin gözündeki çöpü görür; kendine gel!; kendi söyler, kendi dinler; kendini pabucu büyüğe okut; keramet buyurdunuz; kestane kabuğundan çıkmış da (kabuğunu beğenmemiş.); keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın; kıcına(~götüne) kına yaksın; kır boynunu!; kır dümeni!; kırdığı ceviz bini aştı; kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla; kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?; kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır; kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalar; kolayı var; korku dağları bekler; komşuda düşer, bize de düşer; koyduğum yerde otluyor; koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler; kölen olayım; köpeksiz köy bulmuş da çomaksız (~değneksiz) geziyor; köpek yese kudurur; köprülerin (~köprüünün) altından çok su (~sular) aktı; körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz; kulağı (~kulakları) çınlasın; kurban olayım; kuş sütünden başka her şey var, küçük deli, büyük deli, beşikteki başını sallar; külahıma anlat; kürek kadar dili var; laf değil; lafını (~sözünü) balla kestim; laf kıtlığında asmalar budayayım; laf ola; laf ola, torba dola; laf ola, beri gele; laf söyledi balkabağı; mart içeri, pire dışarı; maşallahı var; maymun gözünü açtı; Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır?; nato kafa, nato mermer; ne âlâ; ne âlâ memleket; ne çaldın yüzüme, ne çalayım yüzüne; ne çiçektir? Biliriz; ne hali varsa görsün; ne mal olduğunu bilirim; ne pahasına olursa olsun, (ne sihirdir ne keramet.), el çabukluğu marifet; nesi var (nesi yok.); ne yer, ne yedirir; (tükürür murdar eder); nereye kazık çaksam oraya torba asar; neşen bilir; nimet çarpsın; nuh der, (peygamber demez.); nur içinde yatsın; nur ol!; odu var senin budu var; oğlan mısın, kız mısın?; oğlan aldı (~yedi) oyuna gitti, çoban aldı (~yedi) koyuna gitti; oh olsun!; o kadar kusur kadı kızında da bulunur; okunu atmış, yayını asmış; on paraya on takla atar; on parmağında on hüner;

onu benim külâhıma anlat; osuruğu cinlidir, olursa çat pat, (olmazsa aç yat); oynadı güldü, yerini buldu; öküzün büyüğü ahırda kaldı; öküz öldü, ortaklık ayrıldı; ölmek var, (dönmek yok!); ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün; ölüm Allah'ın emri; ölümün ötesi kolay; ölüm var dirim var; ölüsünü öp; ömürler olsun!; önüne geleni kapar; ardına geleni teper; öp babanın elini; özrü kabahatinden büyük; öp eşiği, çık dışarı; pabuç kadar dili var; para dediğin el kiri; (para ile değil.), sıra ile; para veren altın bulsun; (parayı araya değil.), paraya vermeli; parayı mezara mı götüreceksin?; parmağı var; pislik paçalarından akıyor; pir ol; püf desen uçacak; rahmet olsun canına; Rufailer karışır, (saçın ak mı, kara mı?), önüne düşünce görürsün; saçından başından utan;sağır sultan bile (~ Mısır'daki sağır sultan bile) duydu; sağlık olsun; sağ olsun, yerinde olsun; sahibi razı olur,(tellal razı olmaz.); (sakalım yok.) ki sözüm dinlensin; saldıım çayıra, Mevla kayıra; saman elinse samanlık senin; sana pişmişse bana kotarılmış; (sarmısak yemedim.) ki ağzım koksun; sarhoştum aydım, böyle yaşamaktan caydım; sebep olan sebepsiz kalsın; selam verdik, borçlu çıktık; senet veririm; sen giderken ben geliyordum; senin aradığın kantar, Bursa'da kestane tartar; senden gelen çıraya püf!; senin gönlün Döndü ile Döne'de, benim gönlüm inek ile danada; serde kabadayılık var; selam para, kelam para; serde ağalık var; serde erkeklik var; serin gel!, (sıçan deliğe sığmamış.), bir de kuyruğuna kabak bağlamış; sıçan deliği bin altın; sıçan düşse başı yarılır; sıçtı Cafer, bez getir, sıfıra sıfır, elde var sıfır; sıhhatler olsun!; sidiğine basan uyuz olur; sinek küçüktür ama mide bulandırır; soyka kalsın; söz anlayan beri gelsin; söz bir, Allah bir; sözüm meclisten dışarı; sözüm meclisten yabana; sözüne sahip ol; sözünü (sözünüzü) balla kestim; su gibi aziz ol; surata bak, süngüye davran; suratı kasap süngeriyle silinmiş; suratından düşen bin parçadır; suya götürüp susuz getirir; suyu kesiyor; suyundan da koy; sürüsüne bereket; şahımı bu kadar severim; şaşı, çakır demektense kör de de kurtul; şeyhin kerameti kendinden menkul; şeytan azapta gerek; şeytan aldı götürdü, (satamadan getirdi); şeytan elini çekmiş; şeytan geçti; şeytan görsün yüzünü; şeytanınız bol olsun; şeytanın bacağını kır; şimdi yaya kaldın Tatar ağası; şöyle dursun; şunu bunu bilmem; takke düştü, kel göründü; talihim olsaydı anamdan kız doğardım; tam üstüne bastın, Tanrı mənəm, (yağmaram); taşı ölçeyim; taşı sıkısa suyunu çıkarır; taştan yağ çıkar, (ondan çıkmaz.); taştan ses çıktı, (ondan ses çıkmıyor); taş yağar kıyamet koparken; tavşan bayırı aştı; tavşanın kaçışını gördüm, etinden öğrendim; tazi bizim ama çulu değişmiş; tef çalsan oynayacak; tencere dibin kara, seninki benden kara; (para ile değil.),sıra ile; tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş; teptim keçe oldu, sivriltim külâh (oldu); toprağı bol olsun; turşusunu kur; tut kelin perçeminden; tazının topal olduğu

tavşanın kulağına değmiş; uçan kuşa borcu var; ufak at da civcivler yesin; uğurlu kademli olsun; uğur ola; uma uma döndük muma; ununu eleyip eleğini asmış; ustamın adı Hıdır, elimden gelen budur; var olsun yerinde olsun; verilmiş sadakası varmış; ver yiyeyim, ört yatayım, (bekle, canım çıkmasın.); vur dedikse (öldür demedik ya!); vursam ölecek (vurmasam payımı elimden alacak); vur patlasın, çal oynasın; vız gelir, tırıs gider; ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli; ya devlet başa ya kuzgun leşe; yağ bal olsun; yağmur olsa (kimsenin tarlasına yağmaz.); yanına salavatla varılır; yapmak varmış; Yaradan'a kurban olayım; yarım elmanın yarısı o, yarısı bu; yavaş gel; yaya kaldın tatar ağası; yediği naneye bak; yediği önünde, (yemediği arkasında); ye kürküm, ye; yel ese eyyam ola, yel üfürdü, sel götürdü; (yeme.) de yanında yat!; (yemedik bulgurundan.), boğulduk dumanından; (yemin etsem başım ağrımaz.); yengen olur; yeri var; yerin kulağı var; yeşillik olsun, yılanı sen tut, gözüne ben bakayım; yiğitlik sende kalsın; yolun açık olsun; yoksulluğun gözü kör olsun; yorgan gitti, kavga bitti; yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal; yürü de enseni görelim; yürü ya kulum demiş (Allah ona); yüz surat hak getire; yüz surat davul derisi; yüz surat mahkeme duvarı; yüzü ak olsun; yüzü kasap süngeriyile silinmiş; yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır; yağlıymış, it kaptı; yükünü horoz götürüyor, gönlünü deve; yüzünü gören cennetlik; yüzünü şeytan görsün; yüz verdik deliye, çemrendi sıçtı haliya; zahmet olur; zift yesin; ziftin pekini yesin; ziyade olsun; zurnanın zırt dediği yerdeyiz.

1.1.5.2. Olumsuz Tümce Olan Deyimler

Yüklemi olumsuzluk kavramı içeren tümcelerdir. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan olumsuz tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *açtırma kutuyu, söyletme kötüyü; adam değilim; adam kesmez; adı çıkmış dokuza, inmez sekize; (adı var) kendi yok; adımı güveç koy amma ocak üstüne koyma; (adını an,) yüzünü görme; ağzı var, dili yok; ağzı dili yok; ağzının kâhyası değilsin ya; ağzının perhizi yok, (ağaca çıksa.) pabucu yerde kalmaz; ağzımı açtırma; aktan karadan haberi yok; akarı (yok) kokarı yok; akıl kârı değil; akıl işi değil; aklımı peynir ekmekle mi yedim?; akılsızlık parayla mı?; akılsızlık parayla değil ya, (alacağın bir iğne), çeliğin okkasından sana ne?; âlemi var mı?; âlemi yok; alın derisi değil, davul derisi; Allah acısını unutturmasın; Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz; Allah aratmasın; Allah etmesin; Allah'ını seven tutmasın; Allah dört gözden ayırmasın; Allah vermesin; Allah utandırmasın; altta yok, üstte yok; alt yanı çıkmaz sokak; (Amasya'nın bardağı.), biri olmazsa bir daha; aması maması yok; aman zaman demeye kalmadı; ana*

ata sofrasında büyümemiş; anaları ne ki danaları ne olsun?; anan güzel mi?; aptallık parayla pulla değil; aralarından su sızıyor; arkası yere gelmez; aramakla bulunmaz; aramakla ele geçmez; arayıp soranı yok; arkadaş değil arka taşı; arkasında yumurta küfesi yok ya; arkasından sapan taşı yetişmez; aşağı (~ aşağısı) kurtarmaz; ateşe vursan duman çıkmaz; atma Recep, din kardeşiyiz, atsan atılmaz, satsan satılmaz; at var, meydan yok; ayağında donu yok, fesleğen ister başına; aya sen doğma, (ben doğayım der); ayağının tozu olamaz; ayağının bastığı yerde ot bitmez; ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz; Ay'ı gördüm, yıldıza itibarım yok; ayranı yok içmeye, (atla gider sıçmaya.); ayranı yok içmeye, (tahtirevanla gider sıçmaya.); (ayran içmeye geldik.) ara açmaya değil; az değil; (baba bir hırsız tuttum.) (–Getir.) –Gelmiyor.(–Bırak.) –O beni bırakmıyor.; (bakalım deyip.) bakkala bırakma; baba değil tırabzan babası; babasının hayrına mı?; baş, kış belli değil; başımı kaşıyacak vaktim yok; başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi; bakmaya doyum olmuyor; bana da... demesinler; bayramlık ağzımı açtırma; bayram değil, seyran değil (eniştem beni niye öptü?); beğenmeyen kızını (~ küçük kızını) vermesin; beğenmeyen, küçük oğluna almasın (küçük kızını almasın); ben bu işte yokum; bende (~sende) o göz var mı?; ben gidemem bendere, (alışmışım kaba döşek mindere); ben bilmez miyim (güttüğüm domuzun huyunu ?.); benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil; benim elim değil, (Ayşe Fatma anamızın eli); benzetmek gibi olmasın; (besledik, büyüttük danayı,) şimdi tanımaz oldu anayı, beş para etmez; beş para mı saydı?; beş parmağın hangisini kessen acımaz?; bırak Allah'ını seversen; bildiğini yedi mahalle bilmez; bildiği yanıldığına yetmez; bilmiyorsun bu boku, (git mektebinde oku); binin yarısı beş yüz o da bizde yok; bir alan pişman, bir almayan; bize de mi lolo?; (bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar); elin kısrağı küheylan doğurur, hiç sesi çıkmaz; bok canına; bok canına olsun; boru değil; boru mu?; boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz; boyacı küpü değil ki; bu dünyanın adamı değildir; bugünden tezi yok; bu sığağa kar mı dayanır?; bu sığağa kar mı dayanır?; bu sığağa kar dayanmaz; bu kör taşı değil; burnu yere düşse almaz, (buna değdi), buna değmedi; bulunmaz Hint kumaşı mı?; canımı sokakta bulmadım; (canını al), parasını alma; çabalama kaptan, ben gidemem; çatlamadın ya!; çiğ yemedim ki (karnım ağrısın.); çuhasını giymedikse (kenarını kuşandık.); (dağ yürümezse.) abdal yürür; dağlar dayanmaz; dakikası dakikasına uymaz; davul çalsan duymaz; davul çalsan işitmez; değme keyfine; deli olmak işten değil; deme gitsin; demem o değil; dert değil; deve değil ki (yedi yerinden boğazlansın); dibi yok; (dilenciye hıyar vermişler.) de eğri diye beğenmemiş; doluya koydum, almadı, boşa koydum, dolmadı; doyumluk değil,

(tadımlık.); dur durak yok; dur dinlen, dur otur yok; dünya yıkılsa umrunda değil; dünya yansa içinde bir kuru hasırım yok; düğüne gider, zurna beğenmez, hamama gider, kurna beğenmez; eğri düzü beğenmez, bu da bizi beğenmez; eksik olma; eksik olma bayır turpu; eksik olmasın; ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?; (el değer.) etek değmez; (eli dursa.) ayağı durmaz; eli ermez; gücü yetmez; elin yok mu?; eline su dökemez; elini veren kolunu alamaz; (eser.) ama yağmaz; eşek hoşaftan ne anlar?; eşek kuyruğu gibi, ne uzar ne kısalır; eteğini göstermez; fare deliğe sığmamış, (bir de kuyruğuna kabak bağlamış.); fındık kabuğunu doldurmaz; fol yok, yumurta yok; (gelirse hane hoş.) , gelmezse daha hoş; gökten zembille mi indi?; götüne mi düşmüş?; gözü göz değil; gözüm görmesin; gülü târife ne hacet?, (Ne çiçektir biliriz.); günahını vermez; güttüğüm domuzu bana öğretme; güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz; hacet yok; haddi hesabı yok; hakkı ödenmez; haddi mi?; haddine mi?; haddine mi düşmüş?; haklı söze ne denir?; hâline bakmaz , (Hasandağı'na oduna gider.); hangi keşişin öldüğünden haberi yok ("Vay Vartan!" (~vay Vasili!) diye ağlıyor.); harbi keriz mantar yemez; hayra alamet değil; hesaba (~hesaba kitaba) gelmez; hilaf olmasın; hile hurda bilmez; hilesi hurdası yok; iğne atsan yere düşmez; ilaç için arasan yok; ilaç için arasan bulamazsın; imi timi yok; imanı yok; incir çekirdeğini doldurmaz; ipi sapı yok; ipiyle kuyuya inilmez; ismi var, cismi yok; istemem, (yan cebime koy.); iş değil; iş yok; ite atsan yemez; kafa yok; kafa değil; kahrı çekilmez; kalır yeri yok; Kambersiz düğün olmaz; Kambersiz düğün olur mu?; kapık çalışmaz; karada ölüm yok; karınca ezmez; karınca incitmez; katresi kalmadı; katresi yok; kavun değil ki (götünü koklayasın); kazın ayağı öyle değil; kefenin cebi yok; kendi gözündeki merteği görmez; (elin gözündeki çöpü görür.); (kestane kabuğundan çıkmış.) da kabuğunu beğenmemiş; kırmızı dipli bal mumu ile dâvet etmedik ya; kıyamet mi kopar?; kiminle dans ettiğini bilmiyorsun; kolay yutulur lokma değil; köpeğe atsan yemez; köpeği (~ iti) bağlasan durmaz; kul kusursuz olmaz; lafı mı (~ sözü mü) olur?; lafın gümrüğü olmaz ya; lakırdısı mı olur?; lamı cimi yok; malum değil; meramı kalaycılık değil kış çalkalamak; ne balını isterim ne belâsını; ne benden sana bazlama, ne senden bana gözleme; ne bilirim ne gördüm deveyi yeden ölsün; ne dağda bağım var, ne çakaldan davam; ne devedir ne kuş; ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor; ne kokar ne bulaşır; neme lazım; ne od var ne ocak; ne çöreğin karnuma, ne osuruğun burnuma; ne ölü görmüş ağlamış ne düğün görmüş oynamış; ne sakala minnet, ne bıyığa; (ne yer, ne yedirir); tükürür murdar eder; ne sihirdir ne keramet, (el çabukluğu marifet.); (nesi var.) nesi yok; ne Şam'ın şekeri ne Arab'ın zekeri; ne şap oldu ne şeker; ne şiş yansın ne kebab; ne kalburun üstü ne eleğin altı; ne gezer?; ne tadı var, ne tuzu; ne yârdan geçer

(~ geçiyor), ne serden; ne yenir ne yutulur; (Nuh der.), peygamber demez; od yok, ocak yok; olacak gibi değil, (olursa çat pat) olmazsa aç yat; olmadı bostan, bitmedi karpuz; (ölmek var.), dönmek yok!; bundan ötesi var mı?; övünmek gibi olmasın; ölüye ağlamaz, diriye gülmez; paha biçilmez; papaz her gün pilav yemez; para ile değil, (sıra ile.); parayı araya değil, (paraya vermeli.); (sahibi razı olur.) ,tellal razı olmaz; sakal oynatmaz; sakalım yok ki (sözüm dinlensin.); sağlam ayakkabı değil; sağ elinin verdiğini sol elin görmesin; sarmısak yemedim ki (ağzım koksun.); sayım suyum yok; serçeden başka kuş, zeyrekten başka yokuş bilmez; sığağa kar mı dayanır?; sıçan deliğe sığmamış , (bir de kuyruğuna kabak bağlamış.); sıkı mı?; sırtında yumurta küfesi yok ya; sizden iyi olmasın; sormak ayıp olmasın; sorması ayıp olmasın; söz yok; suratına bakanın kırk yıl işi rast gitmez; suyuna pirinç haşlanmaz; süngüsü depreşmesin; şakası yok; şap ile şeker bir değil; (şeytan aldı götürdü), satamadan getirdi; şeytanın işi yok; şeytanın bile aklına gelmez; şimdiden tezi yok; tadı tuzu yok; (taştan yağ çıkar.), ondan çıkmaz; (taştan ses çıktı), ondan ses çıkmıyor; tıs yok; tırnağı olamaz; tık yok; toprağına ağır gelmesin; toprak kabul etmez; tuzlayayım da kokma; ucunda ölüm yok ya; umurumda değil; üstüne yoktur; vazifesi mi?; (ver yiyeyim, ört yatayım.), bekle, canım çıkmasın; (vursam ölecek) vurmasam payımı elimden alacak; (vur dedikse.) öldür demedik ya!; (yağmur olsa.) kimsenin tarlasına yağmaz; yağmur yağsa yaş görmez, dolu olsa taş görmez; yanına salavatla varılmaz; yarından tezi yok; (yediği önünde), yemediği arkasında; yeler onmaz, eve gelmez; yeme de (yanında yat!); yemedik bulgurundan, (boğulduk dumanından.); (yemin etsem.) başım ağrımaz; yem istemez, su istemez; yenilir yutulur gibi değil; yer kabul etmez; yok, deve; yok, devenin başı; yok oğlu yok; yüzüne bakmaya kıyılmaz; yüzü yok; yüzünde şeytan tüyü var.

1.1.5.3. Soru Tümcəsi Olan Deyimler

Soru kavramı içeren hangi? kaç? kim? ne? nerede? nasıl? gibi soru sıfatı, soru zamiri veya soru zarflarından biriyle ya da evet veya hayır karşılığı gerektiren soru eki *mI/mU* ile kurulan tümcelerdir. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan soru tümcesi biçiminde oluşturulmuş deyimler şunlardır: (*abacı kebeci*), *sen neci?*; *adınızı bağışlar mısınız?*; (*adın ne? -Mülayim Ağa.*) -*Sert olsan ne halt edersin?*; *ağzını kiraya mı verdin?*; *ağzının kâhyası mısın?*; *ağzının payını aldın mı?*; -*Akıllınız kim?*- (*Öndeki zincirli*); *akılsızlık parayla mı?*; *a köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?*; (*alacağın bir iğne*); *çeliğin okkasından sana ne?*; *aldın mı?*; *altın taş, üstün tokaç mı?*; *âlemi var mı?*; (*almazsın, satmazsın*), *pazarda işin ne?*; *altından su mu çıktı?*;

anadan sıska, ne yapsın muska?; ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?; ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?; anaları ne ki danaları ne olsun?; anan güzel mi?; anam beni birdaha mı doğuracak?; (anladık yel değirmeni) ama suyu nereden geliyor?; (at elin, it elin), bize ne?; arkasından atlı mı kovalıyor?; ateş almaya mı geldin?; atına eşek mi dedik?; âleme talih, bize kör Salih mi?; ayağına sıcak su mu dökelim, soğuk mu?; ayağın mı aşınır?; (ayı var yılı var), ıvecek ne var?; babasının hayrına mı?; (bayram değil, seyran değil), eniştem beni niye öptü?; bende (~ sende vb.) o göz var mı?; ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu ?; beş para mı saydı?; beş parmağın hangisini kessen acımaz?; bilirdin götünün huyunu, niye içtin yahninin suyunu?; bize de mi lolo?; (bizim evde yallanırsın), Kirkor'un bağında mı ürürsün?; bizim it size balta getirdi mi?; (borç benim), kasavet senin mi?; boru mu?; boyu bacadan mı aştı?; Bulgurlu'ya gelin mi gidecek?; bulunmaz Hint kumaşı mı?; (bu ne perhiz,) bu ne lahana turşusu?; biz Ermeni'nin haçına mı küfrettik?; canı yok mu?; cankurtaran yok mu?; ce demeye mi geldin?; (ciğeri görmüş bayılmış), eti görse ne yapar?; ciğeri beş para etmez; çatladın mı?; değirmenin (~ bu değirmenin) suyu nereden geliyor?; (dert benim), tasa senin mi?; (deveye "Boynun eğri," demişler.), "Nerem doğru ki?" demiş; dilini kedi mi yedi?; dilini sıçan mı yedi?; dilini fare mi yedi?; dil otu mu yedin?; dil mi güzel, dilber mi? (güzel); dokuz öksükle bir mağaraya mı kapandı?; düğün değil, bayram değil, eniştem beni niye öptü?; efendim nerede, ben nerede?; ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?; eli armut mu devşiriyor?; eli armut mu topluyor?; elin yok mu?; eşek başı mıyım?; eşek hoşaftan ne anlar?; eti ne, budu ne?; (ev yeni, duvar yeni), eleğim seni nerelere asayım?; fasulye mi dedin?; feneri nerede söndürdün?; gökten zembille mi indi?; götüne mi düşmüş?; güler misin, ağlar mısın?; haddi mi?; haddine mi?; haddine mi düşmüş?; haklı söze ne denir?; hangi (~ ne) akla hizmet ediyor?; hangi dağda kurt öldü?; hangi rüzgâr attı?; hani yok mu?; hastaya çorba sorulur mu?; her boyayı boyadık da fıstıkı yeşil mi kaldı?; herkese şapur şupur da bize gelince yarabbi şükür mü?; hırlı mıdır, hırsız mıdır?; in misin, cin misin?; ister misin?; işi ne ?; işin mi yok; iş mi?; it doydu da Haydar mı kaldı?; itin ayağını taştan mı esirgiyorsun?; kaç para eder?; kaç parça olayım?; Kambersiz düğün olur mu?; Karamürsel sepeti mi sandın?; Karadeniz'de gemilerin mi battı?; kasaba et (~ yağ) borcu mu var?; kedi ne, budu ne?; keyfimin kâhyası mısın?; kıyamet mi kopar?; kiminle dans ediyorsun?; kiminle dans ettiğini biliyor musun?; kimin nesi?, kimin nesi; neyin fesi?; kim oluyor?; kukla mı oynuyor?; kulağını kiraya mı verdin?; kuş mu konduracak?; lakırdısı mı olur?; mavi boncuk kimde?; Müflise mal mı kaptırdın?; Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır?; ne akla hizmet ediyor?; ne âlemde?; ne

alıp veremiyor?; ne buyrulur?; ne çaldın yüzüme?, ne çalayım yüzüne?; ne demek?; ne denir?; ne dersin?; ne dese beğenirsin?; ne güne duruyor?; nerede bu yoğurdun bolluğu?; nerede kaldı?; nereden esti?; nesi var?; ne söylüyorsun?; ne şeker çiğnedi?; ne yazar?; neyin nesi, kimin fesi; ölür müsün, öldürür müsün?; ölüm ölüm de hırlamaya ne borcum var?; bundan ötesi var mı?; parayı mezara mı götüreceksin?; oğlan mısın, kız mısın?; pırasa mı dedin?; saçın ak mı, kara mı?, (Önüne düşünce görürsün.); senin canın (~ seninki) can da benimki patlıcan mı?; sığağa kar mı dayanır?; sıkı mı?; suyu mu çıktı?; suyu nereden geliyor?; sen zot ben zot, kim verecek ineğe ot?; senin kanın benimkinden kırmızı mı?; şekerin suya mı düştü?; tabakhaneye bok mu götürüyorsun?; tasası sana mı düştü?; taş attı da kolu mu yoruldu?; ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?; vay sen misin?; vazifesi mi?; yârden mi geçersin, serden mi?; yaşı ne, başı ne?; yerinde su mu çıktı?; zorun ne?.

1.1.7. Azerbaycan Türkçesinde Anlamlarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler

1.1.7.1. Olumlu Tümce Olan Deyimler

Yüklemi olumluluk kavramı içeren eden tümcelerdir. Azerbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan olumlu tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır *abad olar bülbülüiyəm, xarab olar bayquşu; abdal eşşəyin harda qalıb; abrina dəyənmir; acan pastar görüb; acığın tutur, get soyuq su iç; acından köpük qusur; aç qapını, ört qapını; açıl başımdan!; açaram sandığı, tökərəm pambığı; açdı gül ağzını; açsa, ovcundadır, yumsa, yumruğunda; (adam deyil) cüdan; adam deyir elə çiy çiy yeyim; adam ol!; adam olmayan yerdə adamdır; adam oləcək; adam ötürəndir; adamdan ağız istəyir; adamın əli üzünə yapışır; adamın əlini yandırır; adamın əti tökülür; adamın gözü qaralır; adamın qanı donur; adamın (insanın) sümüyünü gizildədir; adamlıq sende qalsın; adı bizim, dadı özgənin; adı üstündə qayım olsun; adı var (özü yox); adı var, (adlığı yok); adımı dəyişdirərəm; adımı özgədən soruşaram; adın adlara qalsın; adın bata!; adın çək (tut) qulağını bur; adın (~ adını) eşit, (özün görmə); adın nədir?- Daşdəmir, yumşalısan, yumşalı; adın oldu göbələk, gir səbətə; adın yansın!; adını bağışla; adını qoydun Rəşid birin de birin eşid; adını tutub gəlmişəm; afat aparmış; ağ qoyun sənin, qara qoyun mənim; ya qara mənim, ağ qoyun sənin; ağ otdan balta sapı qırıqlar(sınar), birini də üzəldərəm; ağa dəyir sür dərəyə, sür dərəyə; Ağa Nəzər'əm, belə gəzərəm; ağa tapdıq, arz elədik; ağacda yatmışdın?; ağacın birini itdə eləyib, birini*

məndə; ağacın iki başı var; ağıllınız kimdir? – qabaqda gədən zincirli; ağır otur batman gəl; ağlayanımız olubdur kör Şəhrəbanu; ağı başından bir qarış yuxarı; ağı pərsək (pərsəng) aparır; ağı sonradan gəlir; ağıl ona buna (başqasına) gətməsin; ağına ayrı (başqa) şey gəlməsin; ağına dua yaz; ağına keçə yamayım; ağrın canıma (məna) gəlsin; ağzı elə bil karvansara qapısıdır; ağzı (~ ağzın) qurusun!; ağzı (nədi?) nedir!; ağzı var, (dili yox); ağzı yağlıdır; ağzım ağzına dəysin; ağzım (~ dilim) qurusun!; (ağzım yaradı), sulayabilmirəm; ağzıma bir şey dəyməyib; ağzıma dad, qarnıma vay şivən; ağzın əyilər; ağzın fal olsun; ağzın geri dönsün; ağzın qurusun; ağzın nədir; ağzın pambıqlansın!; ağzına bax; ağzına gendir; ağzına vur, çörəyini əlindən al; ağzına yara düşsün; ağzına qurban; ağzına yaraşmur; ağzında dilin yansın; ağzından külək aparsın; ağzından süd iyi (qoxusu) gəlir; ağzından qan qoxusu (~ iyi) gəlir; ağzından yel (~ alsın) aparsın; ağzını açacağına (~ açana kimi) gözüni aç; ağzını açınca gözüni aç; ağzını öpüm; ağzının astarı var; ağzının qatığını sil; axan qan damarda durmaz; axan sular dayanar; axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür; aqibətin (~ aqibətiniz) xeyir (olsun); ala dana göy dana, götün var (~ varsa) çıx meydana; ala qarğa bala çıxartmaz; ala qarğa balasına aşiq olub; ala başına kül başına; alaca qarğaya da borçludur; alaxdan gələn adama oxşayır; aldım qoz satdım qoz, məna de qaldı saxşahı; aldın payın(ı), çağır ağa dayın(ı); aləm aləmlədir, keçəl qız da xalamla; aləmin zəhləsi məndən gedir, mənim zəxləm də; aləm aləmlədir, kor qız da xalamnan; aləmə it hürəndə bizə də Mazandaran çaqqalı hürər; Allah ağzından eşitsin; Allah Allahlıqla day öyrədirik; Allah başın dura dura (~ duran yerdə) ayağına daş salmasın; Allah başına daş salsın; Allah başından bir tük əskik eləməsin; Allah başını uca eləsin; Allah baxtını güldürsün; Allah bir yastıqda qocaltsın; Allah birdir dediyindən özgə sözünə inanılmaz; Allah birinə dövlət vərrib, birinə zillət; Allah birini min eləsin; Allah çarxını çevirsin; Allah dərt verip dərman verməsin; Allah dördüz bir eləsin; Allah evini yıxsın; Allah əli üstündə olsun; Allah ətini töksün; Allah gözüne işıq, dizinə taqət versin; Allah havanı alsın; Allah heç nə əsirgəməyib; Allah kəssin; Allah qəbul eləsin!; Allah qənim olsun; Allah qotur versin, (dırnaq verməsin); Allah qovuşdursun; Allah quru şərdən saxlasın; Allah nə verdisə; Allah öldürmüş; Allah sağ əli sol ələ möhtac eləməsin; Allah səni umud yeri eləsin; Allah sənini əlini yüngül, işini avand eləsin; Allah utandırmasın; Allah üzümə baxdı; Allah üzümün örtüyünü versin; Allah üzünü ağ eləsin; Allah üzünü qara eləsin; Allah var; Allah versin; Allah vurmuş; Allah vurmuşdu; Allah yaddaş versin; Allah yaxşı yol versin; Allah yazdısa pozsun; Allah yel də verib yer də verib; Allah yeri ya qulum deyib; Allah yetirib; Allaha bağışla; Allah' a bir can borcum var; Allaha xoş gedər; Allahdan döndün, kirvədən niyə

döndün?; Allahı arada gör; Allahım (~ Allahın) var; Allahın işinə bax; Allahın qəzəbi tutmuş; Allahü əkbərin eşidilməyən yeri; alnı qaşqa bizovdur; alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy; at yıxılsa, dişi sınar; altda qalanın canı çıxsın; altı altta qaldı, üstü üstdə; ana südü (ağ südü) kimi halal olsun; ana (~ ananın) südü sənə haram olsun; analar necə (~ ne cür) oğlan (oğul) doğulub; anaları (~ anası) nədir (ki) danası da nə olsun; anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər?; anandan əmdiyyin süd burnundan gəlsin; ananın südü halal olsun; anasının burnundan düşüb; anasının südü halal olsun; aradan çıxan mənim avradım; aralarından qara pişik keçdi; aramızdan getdi; armudın sapı var, üzümün çöpü; Araz aşığından, Kür topuğundan; arxa bir də su gələr; arığın nə işi var ki, qoruqda vurub qıçın(ı) qıralar (~ sındıralar); arım var arım var eşşək arısı?; armud biş, ağzıma düş; arpa əkdim, darı çıxdı; arvad ləçəyi olsun; arvadın dədə malısı kimi bir gedəndə adamın başına dəyir bir də gələndə; arvadların cortanındandır; aslanı yaralayblar; asta qaçan nəmərdidir; aş bişirib, üstündə bir qarış yağ; aşı içdin qaşıqları hara qoydun?; âşiq gördüyünü çağırar; aşağı; aşağı qatıqlı aşdan da aşağı?; aşağı tüpürsən sakal, yuxarı tüpürsən buğ; aşuna aşuna çıxdı ocaq başına; (at almamış), mıxını çalır; at gedib örkəni apardı; at qaçdı, palan düşdü; atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər; atına eşşək demişəm?; atının nalı gümüşdü; atların tərkində gədəsən; ... atlı olub (~ oldu), mən piyada; ay dadaş, (atma daş), bir yaralı quşam mən; ay doğdu qar yağdı; ay dolandı, il dolandı (~ keçdi); ay gədən it gəl məni qap; ay səni min yaşa; ay var, il var; aya deyir, (sən çıxma mən çıxacam), günə deyir, (sən çıxma mən çıxaca(ğ)a)m); ayağın düşər düşməzi olar; ayağın sayalı olsun; ayağın sinsin!; ayağını sındır, otur; ayağını sındıraram; ayağını verdi yerə; ayağının altında torpaq (yer) yanır; ayağının altına dəmir (ərsin) at(ın); ayağının altını öpüm; ayaq alıb yeriyir; aydan ildən bir tamaşa, unuda göz qamaşa; aydınlığa çıxasan; ayni parıldar, qarnı quruldar; ayı bitdi; ayı çəzib qaban oynayır; ayıbını yər örtün; ayım çıxdı; ayın nəçəsindən danışırsan?, (ayranı yox), içmeye toyla gedir sıçmağa; az idi arıq uruq, biri də gəldi dabanı cırıq; az qalır(dı) adam adam əti yesin; az qalır canı götündən çıx; az qalır göyə uçsun; azar dəymiş; azarı var; azımızı da çox hesab elə; baba(lələ) köçüb, yurdu qalıb; bacağı poxludur; bacardığını beş qaba çək; bağanı ya arxası üstə çevir ya öldür; bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, bağdan ərik kəsildi (~ qurtardı) salam aleyk kəsildi (~ qurtardı); bağını dolu vurub?; bağlar var, bağçalar var, ondan da yaxşılar var; bax gör vurmayıbsan; bax onda çubuq ayrı bitir; baxan deyirdi bir də baxım; baxmağa dəyməz; (bal deyil) ki barmaqlayalar; bal tök yala; bala dəyəndə ağzında ilanlar balalasın; bala dəyəndə ağzında dilin kösöv olsun; bala qalasan (~ böyüməyəsən); balan qudursun;

*barın başından aşsın; barıt qoxusu gəlir; barmağımlı batırıram bala soxuram ağzına
 çıxardıram deyir acıdı; barmağını kəssən (xəbər tutmaz); barmağının beşini de bala
 batırıb ağzına soxsan, dəyəcək- zəhərdir; barmaq hesabı saymaq olar; barmaqları qızıl
 kəsir; barmaqları qızıldır; basdıqca iyyir; baş olsun, (börk əskik deyil); başı batsın; başı
 çatmır; başı çiyninə ağırlıq edir; başı götünə ağırlıq edir; başı samanla doludur; başı
 yerə batsın!; başım (~ başımız) üstündə yerin (~ yeriniz) var; başıma (~ başına başınıza)
 deysin; başıma elə bil bir qazan qaynar su tökdülər; başıma haranın daşını salım?;
 başıma haranın külünü töküm?; başıma nə kül ələyim; başımı dağlayan gərək;
 başımızdan artıqdır; başın aşağı olsun; başın batsın!; başın daşa dönsün!; başın daşdan
 daşa değsin; başın ərşə çatsın; başın var olsun; başına and olsun; başına at təpib?;
 başına daş düşsün; başına daş yağsın; başına əla bil bir qazan qaynar su tökdülər; başına
 əlləmə düşsün; başına götünə bax hələ; başına güllə dəysin; başına gün deyib?; başına
 haranın daşını salsın?; başına ildırım çaxsın; başına (~başıma) iş (~ sənət) qəhətdir?;
 başına (~ başınıza) kül! (olsun!); başına qar yağsın; başına nə daş salsın?; başına saman
 təpilib?; başına söz qəhət olub; başına vur, əlindən (çörəyini) al; başında külək (~ yel)
 oynayır; başındakı arvad ləçəyidi, (yoxsa papaq); başından yekə pox yiyib; başını bıçağa
 sürtür; başını daşa (~ divara) döyüb; başını kəs!; başını orada islat, burada qırx; başını
 tutursan, ayağı gedir; başını yerə soxum!; başının bir üzü qırılmış, (bir üzü qırılmamış
 gəlsin); başının daşıyam?; başının sadağası olsun; başının sadağası olum; başının
 üstündən (. . .) əskik olmasın; başın(ız)ı dolanım; başıma (~ başına) kül ələnsin!; başıma
 dolanım!; (~ başının) tükü ayağına salama gəlsin; başqa avazdır; başqa havadır; başqa
 xəmindən yoğrulub; başqa onun xəmiridir; başlı başın gözləsin; mən başımdan
 bezmişəm; bayaqdan bir batman tənəki çəkilib indi, deyir kimin təziyəsidir?; bayatısı
 çoxdan çağrılıb; baydağın (~ bayrağın) yatmasın; bayramı qara gəlmiş; bazar ola; bazar
 olsun; bazarın gözünü çıxardıb; bələ ataram, bələ tutaram; belə olsa, dərd yarıdır; elə
 ütülərdən çox çıxıb; bədəninə qurd düşsün; bəhrəsini görəsən; bəxti verib; bəxtin üzünə
 gülsün; bələ ataram, bələ tutaram; bəli dedin, bəlaya düşdün; bəs nəyə altı aylıq
 olursan?; bəyənersən bağla belinə, bəyənmirsən sənə müzvrə bişirək; bıçaq pendir kəsən
 kimi; bıçaq vursaydın qanı çıxmazdı; bil (~ gör) analar necə oğullar doğub; bildir gədən
 bildirçin, hanı sənin bir qılçın?; bir Allah bilsin, bir de mən; (bir abbasiyə çalmayan
 canım), üç qara qəpiyə çalır; bir almanın yarısı o, yarısı bu; bir atım (~ atımlıq) barıtı
 var; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bir ayağınızın altına da baxasınız; bir
 çanaq darı atsalar, (biri də yerə düşməz); bir çeynəm saqqızın var, çeynə yapışdır alnına;
 bir çuval darının sayından çoxdur; bir deyib min güləsən; bir dəli şeytan deyir; bir dili*

var qırx açarı; bir əppək oldu, uçdu göyə; bir əppəyə muhtacdır; bir gözü alça dərir bir
 gözü səbədə salır; bir xəmərdən (~ undan) yağrulub; bir kalafa sümükdür; bir kərə də
 olsun; bir qara pula dəyməz; bir qəpiyə dəyməz; bir qurtum su içməkdən də asan; bir
 misqal dilini qoyub bir batman başı ilə danışır; bir narım var qırx yarım; bir o qalmışdı?;
 bir şahısı çıxınca canı çıxar; bir şillə çəkəram daşşaqaların dişləmə çay içər; bir tükünə
 qurbandır; bir yuvanın quşudurlar; bir zad dəyəndə körpü qalır suyun o tayında; biratım
 (biratımlıq) barıtı var; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıxıyor; bircə qarış boyu
 var; birçəyin ağarsın; biri gedir biri gəlir, biri gəlir biri gedir; biri iki eliyəcəksən ha.!.
 biri suluya, çəkir biri quruya; birini bilirsən, (yüzünü bilmirsən); birinin adı var, birinin
 dadı; bişmiş toyuğun (da) gülməyi gəlir; bovşan axtarır; biz keşişə söymədik ki...?; bizdən
 çək özgəsinə sox; bizi dədə nənə yerdən tapmayıb; bizim küçədə də bayram olar; bizim
 pulumuzun şiri qancıqdır?; bizimki zəlzələdən, vəlvələdən keçib; boğazı elə bil gəvəhənlə
 deşilib!; boğazın dəlinsin! (~ qovuşsun); boğazına çatı sal; boğazına şiş girsin!;
 boğazında başmaq tayı qalıb?; boğazında qalsın!; boğazından tutsan, canı çıxar; boş
 ambar sapsız kürək çal ha çal; boy buxunundan utan; boynu sinsin!; boynun altında
 qalsın; boynun çiyində qalsın; boynun qırılsın (~ sinsin!); boyu var dəvəcə, (ağlı yoxdur
 zərrəcə); boyun yerə girsin; boyun yər altda qalsın; boyuna kəfən biçim; boyuna qamış
 ölçüm; boyuna boz ip ölçüm; boyundan utan; boyunu yerə soxum; bərkümüz dəyişik
 düşəcək; bərkün ananın qoltuğunda qalsın; bərkün qoy altdan (~ altına) otur üstündə;
 bərkün uca qoy; bərkünü yanqılıcı qoy; bunlara qurd yağı sürtüblər; bu ağız burunla?;
 bu başqa söhbətdir; bu evdə cin var?; bu əl vurub bu əli kəsib; bu gün (~ il) ölmüsən,
 bildir (dünən) ölmüsən; bu gün sabahlıqdır; bu gün var (sabah yox); bu gün varam
 (sabah yoxam); bu hara sığan işdir; bu hələ harasıdır; bu xəmir (~ xəmirə) (hələ) çox su
 (lazımdır ~ aparacaq (~ aparar götürəcək götürər)); bu ilki sərçə bildirki, sərçəyə cib cib
 öyrədir; bu istiyə kim dözər; bu lap ağ oldu; bu meydan; bu (da) şeytan; bu ölsün; bu sən
 öləsən; bu sizə bəha oturur; bu yel haradan əsir?; bu yoldan qayıt; bulud altdan çıxan
 gün, yaşmaq altdan çıxan dil; burda mənəm, Bağdad'da kor xəlifə; bunu qoy ora, onu
 qoy bura; burada vurur qılını, Hələbdə oynayır ucu; burnu ilə pox eşir; burnu qarnına
 dəyir; burnun qurtdasan, foran gedib xəbər verər; burnun tutsan, canı çıxar; burnundan
 düşən min tikə olur; burnundan düşüb; burnunu sıxsan (~ tutsan,) canı çıxar; buyuz
 çıxartmışam?; buyurun qonaqlar, (qoymayın bizimkilər); bülbul öldü qaldı gül, istər ağla
 istər gül; bütün iplər gəlib sizin doğanaqdan keçəcək (~ ötəcək); can alıb, can verir; cah
 cəlal sahibi olasan; canı çıxsın!; canı it canıdır; canı (~ canınız) sağ olsun!; canı yansın!;
 canım sənə (~ sizə) desin; canım sənə sadəgə olsun; canıma dəysin; canımı çöldən

tapmışam; canımın canı çıxsın!; canın sağ olsun; canın yansın!; canına yazığın gəlsin;
 canını azar (~ dərd) alıb; canında (hələ) su çoxdur; canından iraq olsun!; cavanlığın
 qalsın yer altda; cebinə qoymusan?; cəddin belindən vursun; cəhənnəm oduna giriftar
 olasan!; cəhənnəm ol (~ olun)!; cəhənnəm olsun!; cəhənnəmdən ipi qırıb qaçıb;
 cəhənnəmə get; cəlalın artıq olsun; cənnətlik olsun!; cəsədi var, (canı yox); cındırından
 cin hürkür; cibin dolu olsun; cibində siçan (~ yel) oynayır; cibinə sok vursan toz qalxar;
 cibinin pambığı əlivə (~ əlinə) gəlsin!; cin axtarırlar (ki) dalına cıqır bağlasınlar; cinə
 börk tikir; ciyarım ot tutub (pöşlənilib); ciyarın pöşlənsin!; ciyərin yansın!; ciyərini
 çıxararam; Cuhud (~ Erməni) qan gördü; cücəni payızda sararlar; çaqçaq ha
 çaqqıldasın dəyirman bildiyini oxuyacaqdır; çarxın çevrilsin!, çay aşağı axıdım, çay
 yuxarı axtarım; çayda balıq yən gədar; çayda üzüaşağı axıdım, üzüyuxarı axtarım; çevir
 tatı, vur tatı; çətini eşşəyi körpünü kəçənə kimidir; çırağın sönsün!; çırağın yansın!;
 çırtma vursan, qanı çıxar; çırtma vursan, yanağından qan damar; çiçək çiçəyi çağırır;
 çox yedi tırıqladı, az yedi arıqladı; çox yekə sıçıb; başından da dişləyir (~ dişlir); çovutma
 gülləyə rast gələsən; çöldən tapılmayıb ~ tapmamışam (ki); çömçə tutan bizə sarıdır;
 çörək atlı olsun, sən piyada; çörək gözünü tutsun; çörək qanım olsun; çörəyin atlı özün
 piyada olasan; çörəyini it yeyər, boynunu bit; dabanına daş dəymiş; dabanına daş dəysin;
 dadanmışan dolmaya, (o da bir gün olmaya); dağ da mənə qaldı Şeydayi, bağ da mənə
 qaldı Şeydayi; dağı dağ üstünə qoyar; dağa əl atsaydı yerindən qopardı; dağarcıq siçana
 sarı yeriyir; damazlığın kəsilsin; damda qulaq kəsən var; damından bayquş ötsün; dan
 atdı gün batdı; dana başı bir çatı ?; danışığını yəyəsən; daş at qolun açılısın; daş atan
 bəlli, baş tutan bəlli, sizə nə var ki ?; daş atdın, qolun yoruldu?; daş daşı yedi; daş
 düşsün; daşa dəysə (vursan) daşdan keçər; daşa dönmüş; daşa vursan, daş dağılar;
 daşdan keçər (~ arizəsi, yazısı); dartma yaxam cırıldı; daşdan səs çıxdı, (ondan yox);
 daşı sıxsa, suyunu çıxarar; daşlar dilə gəldi; daşsağında qovut gətirib?; davar (keçi də)
 da yatanda altını qaşıyır, (sən onu da bilmirsən); daycanı bir vurarsan, iki sıçrar;
 dayısını tanıyıb; dedi xanım götün ağırdır, dedi bu daş bu da tərəzi; deməyə nə var?;
 desən bazarın itləri də nişan verər; deyəsən qarğa beyni yediriblər?; (deyir axtarma
 məni), yəyəram səni; deyirəm xədiməm, deyir, neçə uşağın var?; dəli şeytan deyir...;
 dəliotu yeyib; dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır; dəmiri isti isti döyərlər; dərd yarındır; dərin
 getsin; ya da pərpətöyün (~ pərpətikan) kökü; dəvə dəlləklik edir; dəvə durdu dam yaxdı;
 dəvə gördün mü?; dəvə oynayanda qar yağar; dəvədən böyük fil var; dəvəni aşıqlı udur;
 dəvəni toya çağırırlar; ya suya, ya da oduna; dəyənəyin iki başı var; dəyirman (~
 dəyirmanın) boğazından salsan (~ altdan) diri çıxar; dəyirmançı darı tökür, şahatta

buğda unu gözləyir; dəyirmanı yaxşı üyüdür; dəyirmanın boğazından ölü salsan, ayağından diri çıxacaq; dəyirmanın suyu hardan gəlir?; dəymişi dura dura kalı tökülür; dırnağı bərk olsun; dırnağı qayım olsun; dırnağına qurban (olsun); dırnaqsızın biridir; dibi sudadır!; dil otu yeyib; dili (~ dilin) ağzı (~ ağzın) qurusun!; dili bir qarışdır; dili ilanı yuvadan çıxarar (~ çıxardır); dili qurumuş!; dili olmasaydı qarğalar (gözünü) diri diri gözünü oyardı (~ yəyərdi); dili varsa, dilçəyi də var; dili yanmış (~ yansın!); dilik dilik olasan (~ olsun!); dilim ağzım qurusun; dilim qurusun!; dilimin ucundadır; dilin (~ dilim) qurusun!; dilin ağzın qurusun!; dilin tutulsun!; dilin yansın!; dilinə düyün düşsün!; dilinə yara çıxsın!; dilini farağat qoy; dilini gödək (~ qısa) əla; dilini kəs; dilini qoy dinməz yerinə; dilini pişik yeyib?; dilini saxla; (dindirmə dəmirçini), dərd alıbdır içini; dilim ağzımda bişər; divarların da qulağı var; duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı; duz çörək gözündən gəlsin; dünya başına dardır; dünya beş gündür; dünya boş qalmasın dəyə; dünya gözüinə qara (~ qaranlıq) görünür; dünyalara (~ dünyaya) dəyər; dünyanın götün(ü) yırtıb; dünyanın gözünü çıxarıb; dünyanın quyruğu uzundu; dünyanın malına (~ dünyaya) dəyər; düşər düşməzi olar; düşər düşməzi var; düyü tapmamış çilov (~ plov) dəmləyir; düzəlmişdi hər yarağı qalmışdı saqqal darağı; ehtiyacın üzü qara olsun; elə addım götür atabiləsən; elə loğma götür udabiləsən; elə bağın elə barı olar; elə bil aclıqdan çıxıb; elə bil ağzına su (qavıt ~ qovut) alıb; elə bil ağzına tüpürüb; elə bil ağzından it boğuşdurur; elə bil alçaq dağları o yaradıb; elə bil arşın (~ cida ilan iynə) udub; elə bil arvad üstünə gəlir; elə bil at bağışladı (~ bağışladın); elə bil ayaq daşı itibdir; elə bil aydan düşüb (~ gəlib); elə bil ayıya dəyirmançı dedilər; elə bil balığı suya buraxmısan; elə bil başıma bir qazan qaynar su tökdülər; elə bil başımda dəyirman işləyir; elə bil başına daş düşür; elə bil başına daş salmışam; elə bil bayquşdu; elə bil behiştin bir guşəsidir; elə bil bir almadır (~ almanı) ikiyə (~ yarı) bölünüb (~ bölüblər); elə bil bir birinin ağzına tüpürüblər; elə bil birə qabığıdı; elə bil boğazı gəvəhənlə deşilib; elə bil ... burnundan düşüb; elə bil (başına) cin vurdu; elə bil cıncırından toz çıxır; elə bil çiyimdən (bir) dağ götürüldü; elə bil çöp gəlindir; elə bil çörəyi tandirdə yandı; elə bil dalından qovurlar; elə bil dalışınca atlı qovur; elə bil dəryada gəməsi batıb; elə bil dəvənin qarnı yırtılıb; elə bil dilinə yarma sarıb; elə bil dilini udub; elə bil dilotu yeyib; elə bil dişində qarışqa tutub; elə bil divara deyirsən; elə bil dörd doğar kəldir; elə bil dövlətli qızı kasıb evə gəlin gəlib; elə bil dünya bunundu; elə bil dünyanı bağışladılar (~ verdilər); elə bil dünyaya təzədən gəldim (gəlmişəm); elə bil ayağını pişik yeyib; elə bil əlləri bişib; elə bil ətdən divar çəkilib; elə bil ətini kəsirlər; elə bil ayninə biçilib; (~ tikilib), elə bil fala baxmıştı; elə bil gəməsi batıb; elə bil gic toxludur; elə bil göy başına

uçub; *elə bil göydən düşüb* (~ *gəlib*); *elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere*; *elə bil əllə qoymuşdun, götürdün*; *elə bil gözümdən* (~ *gözündən*) *pərdə götürüldü*; *elə bil ilan boğazından çıxıb*; *elə bil ilan çaldı*; *elə bil ilan qovub*, *elə bil ildırım vurdu*; *elə bil it ağzından çıxıb*; *elə bil it yalayıb*; *elə bil it yeyib pişik qusub*; *elə bil iynə üstündə oturmuşam*; *elə bil iynə* (~ *tikan*) *üstündə oturub*; *elə bil iynəsi itib*; *elə bil kasıb evinə gəlin gedir*; *elə bil ki bizi yerdən götürübdür*; *elə bil ki*; *fil burnundan düşüb*; *elə bil kor kişi avradını döyür*; *elə bil köz üstündə oturub*; *elə bil küllük sərçəsidi*; *elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb*; *elə bil qoduğu içində* (~ *qarnında*) *ölüb*; *elə bil qotur qurbağadır*; *elə bil qurbağa gölünə taş atdılar*; *elə bil qutuda ilan görür*; *elə bil lal qarğadır*; *elə bil mal dengidir*; *elə bil matı meyxanasıdı*; *elə bil mətəl şəbehidir*; *elə bil müqəvvadır*; *elə bil ölü güldürəndi*; *elə bil meşədə böyüyüb*; *elə bil meşədən çıxıb* (~ *gəlib*); *elə bil meşədən tutulub*; *elə bil peyğəmbər pişiyidi*; *elə bil pox üstündə qarğa oturub*; *elə bil satıb alıb*; *elə bil Rüstəm'in şeyin sındırıb*; *elə bil sikilmiş sıpadır*; *elə bil (ki)...* *su ələndi*; *elə bil suya batdı*; *elə bil suya düşmüş siçandır*; *elə bil şeytan dilləndirdi*; *elə bil tamaşa qabağıdır*; *elə bil tulambardan çıxıbdı*; *elə bil üstümdən (bir) dağ düşdü* (*götürüldü*); *elə bil üstümə* (~ *üstünə*) *su çiləndi*; *elə bil üstümə qaynar su caladılar*; *elə bil üstümə soyuq su tökdülər*; *el üstündə əl var*; *elə bil üstünə ölü torpağı səpilib*; *elə bil üstünə soyuq su ələndi* (~ *töküldü*); *elə bil yaz qoduğudu*; *elə bil o yana tez yıxır bu yana tez yıxır*; *elə bil bir yer boğmasıdı*; *elə bil yerdən tapmışıq*; *elə bil yerə girdi*; *elə bil yetimxanadır*; *elə bil yuxa arasında halva var*; *elə bil zəkat keçisidir*; *elə bil zənciri qırıb qaçıb*; *elə bil o qalmışdı*; *elə eləmə ki, körpü qala çayın o tayında*; *elə gəldi, belə getdi*; *elə giryan qalasan!*; *elə ki, ölçürsən, biçirsən əriştə də çıxır*; *elə söz deyir bişmiş toyuğun gülməyi gəlir*; *eləsi qismət olsun ki, (qapında it pişiyə ehtiyacın olmasın)*; *erkəksən də balala (doğ), dişisən də balala (doğ)*; *Erməni kəndində hamam burqusu?*; *Erməniyə koxa dedilər çuxasını özgəyə götürtdü*; *eşşək həmin eşşəkdir, çulunu dəyişib*; *eşşək nə bilir cümaahşamı* (~ *döşək*) *nədir?*; *eşşək nə bilir xoşaf* (~ *zəfəran plov*) *nədir?*; *eşşək nə bilir xurmanın dadını?*; *eşşəyi palan tutan kimi (tutur)*; *eşşəyim ölüb, başı qızıldı*; *eşşəyimin qurd dayısıdı*; *ev bizim, sirr bizim*; *ev kişnəyir*; *ev qalıb əyriyə, həm yeyə həm səyriyə*; *evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib*; *evi bərbad olmuş*; *evi yanan mənəm, əli kösövlü sən?*; *evin abad olsun*; *evin abadan*; *evin şən olsun*; *evin tikilsin*; *evin yıxılsın*; *evində ev törəsin*; *evində həşirinə yətən olmasın*; *evində ocaq yanmasın*; *evində ocaq yansın*; *evində yoxtu urvalıq, könündən keçir kəndxudalıq*; *evindən şadlıq kəsilməsin*; *evinə qonaq gədəndə bir ovuc torpaq olub düşür adamın ayağının altına*; *evlənəndə yadından çıxar*; *evli eşikli olasan*; *eyib olsun*; *əcəb adamdır*; *əcəb işdir*; *əcəb oldu*; *əl atıb güdüldə*

yarmasına; əl ayağını it yeyib?; əl ayağını topla! (~ yığışdır!); əl gərək tez gərək, o da cümə gecəsi; əl uzatsan, çatar; əl üstündə əl var; əldə ovucda nə varsa; əldən gəl!; əldən nə gələr ?; ələ əlanda qavaldır, götə soxanda zurna; ələyi ələlib, xəlbiri (qəlbiri) dirəkdən asılıb (~ sulanıb); əli ağzındadır; əli deyir elə, Vəli deyir belə; əli dursa, ayağı tərpanər; əli qulağındadır; əli qurşağını bağlasın; əli (~ əlin) qurusun!; əlim qırıldı; əlim yaxanda olsun; əlim üzüm (~ yudum); əlimin içindən (~ ortasından) gəlir; əlimizə iş verdi; əlin cibində olsun; əlin götünə yerləşməsin; əlin götür üzün yu; əlin qolun var olsun!; əlin qurusun!; əlin sinsın!; əlin yağıdır öz başına çək; əlində ovucunda qalsın; əlindən düşsün!; əlinə çöp (~ çöpü cüt cüt, cütleyib) verər; əlinə zurna veriblər çala çala gedib; əlini fərağat qoy; əlini götür üzünü yu; əlini hara ucadı ora qoy; əlini qoy döşünə mənə bağışla; əlini öpür!; əlini özündə saxla!; əlindən gələni beş qaba çək; əlini uzatsan, çatar; əllərim yanıma düşsün; əllərinə xına qoy; əməlli başlı danış; əməyi (~ əməyim) gözümdən gəlsin!; əməyim (gözünü) tutsun!; əməyim ana südü kimi gözümdən gəlsin!; əmr elə dağlara qar yağsın; əndamın açılsın (~ yansın)!; ənginə dirəyim; (ərə getmərik), bəxt açarıq; ərindiyyindən Erməniyə dayı deyir; əkik deyil; əskik günün göy əsgiyə düyülsün; (ətə baxma, dona baxma); içindəki cana bax; ətəyi böyüklər əlindədir; ətəyin əllərdə qalsın; ətəyində namaz qılmaq olar; ətəyini at dalına, gör haran görsənir; ətin tökülsün!; Əzrayıl aparsın!; Əzrayıl ilə pasur oynayırdım; Əzrayıl tükü var; fəhmini Allah əlindən alsın; fələyin çərxi dönsün; fələyin minbir oyunu var, minbiri də mənim başımda; gah nala vurur(~ döyür), gah mıxa; gec gəldi, tez öyrəndi; gedib hamamdan buz gətirə; get alağını elə; get Banazura, gəl Zamzura; get ay batandan sonra gəl; get göldə ossur ki, qurbağalar qorxsun; get naxıra, gəl axıra; get oğul (bala) bunlar məndən sənə qalıb; (gətmə gözümdən), gedərəm özümdən; getsin,(gəlməsin), geydin mübarək olsun, çıxart özgə malıdır; gəl görəsən; gəl mənə gör, dərdimdən öl; gəldi savab eləsin; kabab elədi; gələcəyi varsa, görəcəyi də var; gələnin günlərin işıqlı olsun; gəlin erkək çıxdı; gəlinimə (~ gəlinimizə) güzgü tutan tapılıb; gəlininin ayağı sayalı olsun; gəlməyi şah gəldisinə çıxdı; gəlmişdi saqqal qayırmağa, bıqı da (üstəlik) qoydu; gilələrin ovcuna düşsün; gora kəfənsiz gədəsən!; gora kəfənsiz getsin; gorbəgor olmuş; goru nurla dolsun; gorun çatdasın; goruna od qalansın; gorunu gərəşən eşsin; göbəyini kəsiblər; gördüm deyən olmadı; gördüyü ağaclar (çoxdan) kürəkliyə (~ odunluğa) kəsilib; gördüyün küllü kömbədi; görüb görəcəyi budur (~ odur); görüm səni çömələn aparsın; görüm səni partlayasan; götün dəlinsin!; götünə vəlim ağacı olsun; göy guruldadı, yer titrədi; göy (~yer göy) titrəyir; göydə axtarırdım yerdə elimə düşdün (düşmüşən keçdin keçmişən); göydən yerə od yağır; göz üstə gəlib; göz (~ gözüm) üstə (üstündə) yerin (~ yeriniz) var;

gözətlə, (ayağın götverən qəbrinə keçməsin); gözə boğazında qalar; gözləri elə bil qoyun
 gözüdü; gözlərindən cin yağır; gözlərinə qara yara çıxsın; gözü (~ gözüm) atır; gözü
 çıxmış; gözü kör olsun; gözüm (gözlərim) aydın!; gözüm çıxsın; gözüm üstə yerin (~
 yeriniz) var; gözümə çıxan götünə çıxsın; gözün (gözlərin) aydın! (~ olsun !); gözün çıxsın
 (~ tökülsün); gözün (üstündə) olsun; gözün yolda qalsın; gözündən gəlsin!; gözünə
 dursun; gözünə dünya görünər?; gözünü aç; adamını tanı; gözünü (~ gözlərini) çörək (~
 əmək) tutsun!; gözünü sil, gözümə bax!; gözünün biri alma dərir, biri səbədə salır;
 gözünün yaşı əlindədir; gül gülü çağırır; gülürəm, oynayıram, (oynaş yaddan çıxmır);
 gün hardan (hayandan) çıxıbdır (~ doğubdur)?; gün işığına həsrət qalasan!; günah
 məndən getdi; gündə xoş xəbər eşidasən; günün gündən ağ olsun; gününə baxarsan!;
 güzü yerə vurmusan ki; güvəc yumbalanıb qapağını tapıb; xandan gəlmiş nökrəm,
 dinmə dişlərini tökrəm; Hacı Mütəllib bannasıdır; hadı getdi Hudu gəldi; Haqq'ın
 qapısı üzünə açıq olsun; Haqq'ın gözü üstündə olsun; halvanı başında dolandırır;
 halvanı yeyib, eşşəyi minib; hamı gedər quş gətirər; Şahqulu bayquş gətirər; harda aşdır,
 orda baş; hamı ölüsünə ağlayır mən də buna; hamıya adət, mənə bedat?; hamı yatıb
 cırıtdan oyaqdır; hamını ley vurdu (mənim kimi tükü dağılan olmadı); hamının nənəsi
 arxadan (~ daldan) doğdu, onunki qabaqdan; hamıya it hürər, bize də çaqqal; hansı
 bərkdi al düş; hansı dağda qurd öldü?; hansı daşa başımı döyüm?; hansı daşı götürsən
 (~ qaldırsan) altından (o) çıxır; hansı külək gətirdi?; hansı qabrıstanlığa girse iki üç ölü
 ordan əskik gələr; hansı yuvanın quşudur; haraya mix çalırım, papağını asır; hatəm tayı
 olubdur; hava ilə su (~ çörək) kimi lazımdır; havanın qaş qabağından zəhər damır;
 havası başında çatlasın, hay hayı gedib, vay vayı qalıb; hayanda bir anayın iş var gəlib
 bizi tapır; heç hənanın yeridir; (heç kim ona deyəbilməz) yerin ayrı düz otur; heçə
 çıxasan; hə düz olsa genə oraqcan ayrısı var; həddim nədir?; həddin nədir?; hələ
 ağzından süd iyi gəlir; hələ artıq gələnlik də eləyir; hələ bu kötüyün üstündə çox çırpılar
 qırılacaq; həmişə əllərə baxasan; hər ağızdan bir avaz (~ səs) gəlir (~ çıxır); hər bir
 kəlamı (~ sözü) qızıldır; hər biri bir oğula dəyər; hərə bir zurna çalır; hər xoruz öz
 küllüyündə banlayar; hər işə (~ şeyə) qulp qoyur; hər kəs öz suvatını bilməlidir; hər
 qoyun öz ayağından (~ qıçından) asılar; hər nə olursa olsun; hər yana üz qoydum,
 gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır; hər yoqquşun bir enişi, hər enişin bir
 yoqquşu vardır; hər zad tökülüb başına qalıb; hər zadı yerindədir; hərçi illah elədi (~
 elədilər); hərə öz atını minib istədiyi yerə çapır; hərə öz qoturunu qaşıyır; hərə öz
 milçəyini qovur; hərə öz nehrəsini çalxayır; həyan tökülsün; hörmətin ata evində qalsın;
 xalam bildi, aləm bildi; (xan ilə aş (~ plov) yemir) ki, bığı yağa batar; xatirinə dəyir soyuq

*su iç; xeyir xəbər olasan! (~ olasınız!); xeyirin başına dəysin; xeyrə əlamətdir; xeyrini
 gör (~ görəsən!); xəccə bəzəkdə qaldı; xəncərinin qaşığı əyildi?; xəcalət düşmənin olsun;
 Xonçan qara bəzənsin; (~ bəzenmiş gəlmiş!); xora tökəsən; xoruzun quyruğu görünür;
 xoş gəlib, safa gətirmisən; xoş günə həsrət qalasan!; xoş xəbər olasan; Xörəyi xeyirliyə
 yeyilsin; Xuda'nın qəzəbindən uzaq olasan; Xudavəndi Aləm belini qırsın, (İsfahan
 burada dəyil); yüz iynə boyu buradadır; içim özümü yandırır, çölüm özgəni; içində yel
 gəzib, yelkənlər oynayır; iki əlim yanıma gələcek; iki göz gerək (~ lazımdır) ağlasın; iki
 göz gerək (~ istəyir) tamaşa eləsin (~ etsin); iki göz istəyir baxasan; iki güləşənin biri
 yıxılar; iki ucu da poxlu dəyənəkdir; iki ürəyi, dörd böyrəyi var; ikisi də bir bezin
 qırağıdır; ilan boğazından düşüb; ilan(lar) mələyir; ilan vuran yatdı, yatmadı; ilan yeyib
 əjdaha olub; ilk atılan daş uzağa düşər; illər gəzdik uşaqsız, bir oğul tapdıq daşsaqsız;
 iltifatın (~ iltifatınız) artıq olsun; iman axtaranda əlin it poxuna batsın; imanına tula
 bağlayım; indiki kimi yadımdadı; ip bağlayıblar biləsinə; ipək o qədər xar olub eşşəyə
 ovsar olub?; (isinmədik istisinə), kor olduq tüstüsünə; istədiyin yar olsun!; istəmirəm,
 yan cibimə sal (qoy); istəyirsən göyə çıx, iş (iş, işiniz, işləri) Allah'a qalib; iş içində iş
 var; iş ki düşdü arvada, ölən gününü sal yada; iş şuluqdur; iş yoğunlayıb; işiq ucu var;
 işıqlığa çıxasan! (~ çıxasınız); işi nədir eləməsin! (~ görməsin!); işi yaşıdır; işim daş
 arasından çıxır; işimiz (işiniz) Allah'a qalib; işimiz olub ələk apar sac gətir; işin (işiniz)
 avand olsun!; işin içində iş var; işinə baxıblar!; işinə var; işini gör; iştahanı şeş elə;
 iştahası yeddi yerdən açılıb; ite dedilər: "Gündə neçə dəfə döyülürsən?" Dedi:
 ("Mənimki mərdimazara rast gəlməyəndir"); it ağzına gəldik; it aparan olsun; it də
 getdi, ip də getdi; it kimi hürür; it meyidi xan bağında?; it ölər, (o ölməz); it payı olsun;
 it yesə gözü (~ gözləri) ağarar (~ bozarar); it yeyib, pişik qusub; itə ağac atırsan ... dəyir;
 itə bax, yattığı yerə bax; ittə bax; qarpız yeyir; itələyib yerində oturub; itgin gedəsən; iti
 öldürənə sürüdərlər; (iti görüm, qurdu görüm), Rəğibi görməyim; iti görüm, qurdu
 görüm, (Rəğibi görməyim); itin dilini bilir; itin ulasın; itirib axtaran çoxdur; iydə ağacı
 kimi düzdür; iynə ağzından çıxmış; iynə atsan görünər; iynənin gözündən keçər; iynənin
 gözündən keçib; izin izlərə qarışsın; kasıblığın üzü qara olsun; kəbin(lər)i göydə kəsilib;
 keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgeyə; keçəl başını xartdayır (~ qaşıyır); keçəl başını
 yudun mu? yudum da, daradım da; (keçən günə çatmaz), calasan günü günə; keçən ilki
 qar kimi (lazımdır); keçənə güzəşt deyərlər; keçinin buynuzu çatlayır; keçinin əcəli çatıb;
 keçəllər talihində olasan!; kefini kök elə (~ et); kəfəni (çoxdan) çürüyüb; kənardə
 (kənara) qalsın; kənd yığılıb ucubuluğa köynək tikir; kənddən gələn varıydı, qatığın
 arşının soruşurdu; kəndirin kəsilsin!; kimə müsəlman dedik yaxasından xaç çıxdı; kimin*

*həddi var; kimin iti tutub; kimin nə işinə qalib; (kiş deyirsən getmir), vurursan ölür; kiş
 kişlər olsun; kişi çöl quşudur; konkadan çıxan (çıxmış); kor getdi korxanaya; kor olsun!;
 kor ölər, adı qalar badamgöz; kor şilə bəzzazlıq edir!; kosa getdi, saqqal gətirə; bığını
 da qoyub gəldi (~ qayıtdı); köhnə iy burnunda qalib; köhnə qəbələdir; kökəlmisən su iç;
 kökləri kəsilsin; kökü kəsilsin; kökünüz kəsilsin; kömür qazana deyir, “götün qaradır”;
 körpü qaldı çayın (Araz’ın) o tayında; köz kimi elədir; kül başına ay Araz üstündən təzək
 atlanır; küpünü yum; kürəkənimizdir nə deyir bilirik; kürəkən paltarı geyinəsən; kimin
 barmağını kəsən xəbəri olardı?; qabağı qavırğa qovurur, dalı saman sovurur;
 qabırğalarını saymaq olar; qaç at basdı; qadam sənə (ürəyinə) (olsun); qadan mənə
 gəlsin; qadan qayım olsun!; qamaca qalasan; qan tutsun; qanı halaldır; qanlı görsə qan
 ağlar; qanlı evində nəyim var?, qan ayaqlım; qanmaram, qalasan yana yana; qapazı vur
 başına, çörəyi əlindən al; qarğı bizim yerde bitir, sümsünü kengerli çalır; qapı az qalır
 dabanından çıxsın; qapıdan qovursan, bacadan düşür; qapılar üzünə açılsın; qapına elçi
 gəlsin; qapısı çırpılsın; qara bəxt olasan; qara günə qalasan; qara saçın ağ dişinə
 dönsün; qara yerə girəsən; qara yerə girsin; qaraçı çalır qurd oynur; qaradağlının
 ağıllısı gəlsin; qaradan artıq rəng vardır?; (qardan gözəli yoxdur) ancaq üstünə aftafa
 götürürlər; qarışqa şillaq atdı, dəvənin budu batdı; qarğa məndə qoz var; qarğalar qara
 geydi; qarnı (sözlə) doludur; qarnında ilan var; qarnında paltar yuyullar?; qarnının
 ağrısı var; qarpız alansan, ya (yoxsa) bostan talayan?; qarpızı kəsən mən ordan çıxaram
 (~ orda olaram); qaş qabağı yer süpürür; qaşınmağı mənim başımda tutdu; qaşqabağı
 yerlə gedir (~ sürünür); qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb; qatıq qaradır ki, qaradır;
 qatır gəlsə dırnaq salar, quş gəlsə qanad; qatırçının qatırını ürkütmə(yin); qayım qədəm
 olsun;... qayıtdı!; qaz vur, qazan doldursun (~ dolsun); qazan dedi dibim qızıldı, çömçə
 dedi bulanıb çıxmışam; qazancı darı oldu, qoyduğu tor səbət; qazan dibdən qara, səninki
 məndən qara; qazancın xeyrə çalansın; qeyidən (qayıdan) günün olsun!; qeyrətivə qadam
 olsun; qəbri od tutub yanar (yanardı); qəbrin ot (od) ilə dolsun; qəbrində gül bitsin;
 qəbrivə (~ qəbrinə) bəzək olsun; qədəmin mübarək (olsun!); qələm düşməni əlindədir;
 qəm səndən uzaq olsun; qıç qolunu çırmala; qıçın qırılsın (~ sinsin), qılının dalı da
 kəsir, qabağı da; qır qolaydı; qırğı Şirvanı aşdı; qırx yaşında qıllı dana, təzə düşübdür
 meydana; qız ətəkli olasan; qız gəlmisən, ya oğlan?; qızdan gəlindən hayalıdır; qızıl
 yataqda yatasan; qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit (~ düşün fikirləş); qızın əlinə həna
 qoymasın; qızın gəlinlik gərdəyində qalsın; qızın qara geyinsin; qızıışmadım istisinə kor
 oldum tüstüsünə; qiblə divarına bir çöp taxın; qiyamət adamdır; qoca qurda pay olasan;
 qoduq oynayan günü qar yağar; (qonağı evə qoyan yox), ox yayını göydən asır; qoşa*

qarıyasən (~ qarıyasınız); qoy cəhənnəm ola; qoy desinlər Şahqulunun da bağı var; qoy ulduzları çiyinə tiksinslər; qoymayırlar götü yerə dəysin; qu deyirsən qulaq tutulur; qucağın boş qalsın; qucağındakı özünə qənim olsun; qulağı cingildəsin; qulağına yuyucu barmağı girsən; qulağından çıxart; qulağından pambığı çıxart; qulağından tutub ortaya çıxart; qulağının dibini görərsən; qurddan soruşurlar: “Boynun niyə yoğundur?” Dedi: (“Qoltuğa verməmişəm”); quran tutsun; qurbağa (~ qurbağanın) gölüne daş atdılar (~ atıldı); qurban kəsım (olum); qurbanın qoyun olsun; qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər; qurd quşa dən olasan; qurd qoyun (~ quzu) ilə otlayır; qurd Quran oxuyur; qurdlar qoyun (quzu) bir yerdə otlayır; qurtdasan qurdu çıxar; quş dimdiyində bir bir gətirib; quşu havada tutur; quyruğunu belinə qoyub məni dolandırır; lal olasan!; lal olsun!; lap dəmadəmdədir; layla (laylay) bilirsən, (niyə yatmırsan?); lənət (sənə) kor şeytana; mal yiyəsinə oxşayar; (malım yox), divan apara, (imanım yox), şeytan apara; matəminə oturum; mələsə əti yeyilər; mən belə qəşəng mən, belə gözəl məni də suya göndərərlər?; mən deyirəm damdan dama, bu da deyir (sən deyirsən) cırıqımı yama (damdan dama); mən nə haydayam, sen nə hayda (~ haydasan), o nə hayda (~ haydadır); mən sayanı qurd yesin; məndən günah getdi; mənə dartdığın sən özünə qismət olsun; məni balalarının başına çevir; mənim daşım ağırdır; mənim heçim ayrı, köçüm ayrı; mənim daşım onun başına düşüb; mənim iynəmi yəyən təbəmə sıçar; mənimlə buruz gəzir; Məkkədən gələn mən, xəbər verən sən; murağa deyir cırağı pilə; mirtinin başı yarımdu; milçək uçsa, eşidilər; min oğlana dəyər; minnətin olsun!; mirat qalasan; miratın başına keçsin; möçüyün düşdü?; muştuluğun borc olsun; Müsəlmanın son (sonrakı) ağı məndə (mənim) olaydı; namaz üstündə doğulub; nə başını (~ başınızı) ağrıdım; nə desən çıxar (~ gözləmək olar); nə etmək; nə edə bilərsiniz; nə günahın yiyəsiyəm?; nə gədər bağda ərik vardı salam əleyk vardı, bağdan ərik kəsildi salam ələyk kəsildi; nə qələt edəyirsən?; nə qoyub nə axtarısan (~ axtarırsınız); nə mal olduğunu bilirəm; nə ətdir, nə balıq; nə o yanıqdır, nə bu yanıq; nə olursa olsun; nə ölümü var?; nə umub nə küsürsən?; nə vermişən alabilirmişən?; nə yatdın nə yuxu görərsən?; nə yuvanın quşudur?; nəbz mənə əlimdədir; nəfəsi yalanla gedib gəlir; nəmərin qara gəlsin; nənəm mənə qor dedi, gəlib gedəni (~ her gələnini) vur dedi; nənəsinə kəc baxanlardandı; nənəsinin əmcəğini kəsənlərdəndir; nənəsinin əmcəğini dişləyibdir; nənəsinin oğludur; nəvə nəticədən yarıyasən; niyə altı aylıq olursan?; o atlı olub (oldu) mən piyada; o bunun dalında namaz qılar; o bunun yanında ters əyilə əyilə keçər; o da bir quş qəlibi idi; o dağa yağdı qar bu dağa yağdı qar bəs sənə olmadı xəbər?; o dünyadan gəlmiş; o dünyalıq oldu; o dünyalıqdır; o günə daş düşəydi (~ yağaydı); o xaxtdan çox sular axıb; o yana dursun (~

qalsın); oba durur köçməyə gəlin durur sıçmağa; ocağı batsın!; o kənd mənim, bu kənd sənin; ocağın abad olsun; ocağın boş (~ qor) qalsın! (~ sönsün yıxılsın); ocaq başından yanır; od almağa gəlib; od aparmış; od düşüüyü yeri yandırır; od olsa, harını yandıracaq; odun ocağın canına and olsun, olan olub (~ oldu) keçən keçdi (~ keçib); on iki imamın altısı sənə qənim olsun altısı mənə; ondan ötrü sağ gözümlə solaxay atır; onu görəndə elə bil anamın oynasın (ı) görürəm; onu od aparsın; (orada oturma), burada otur; ossuruğu top səsi verir; ossurağı əl yandırır; od kökü (~ kök) üstə bitər; ovcumu (ovcumun içini) iyləmişdim?; ovçuya dağ nişan verirlər, ovyox; ovun qanlı olsun; öfkən yansın; öfkəsi yansın; öküz öldü, şəriklik pozuldu; öküzün böyüğü pəyədədir; öldü var, (döndü yoxdur); ölən qurtulasın; ölmə eşşəyim ölmə, yaz gələcək yonca bitəcək; ölmüş eşşək axtırır palanın söksün; ölü durub mürdəşir yuyur; ölümlər toyunu (~ toyunu) tutsun; ölüm atı (~ xəbəri) yüyürək olar; övrət ləçəyi olsun; öz başını ye; öz götünü qoruyur; (öz gözündə kərəni (~ tiri) görməyib); özü özünə elədi, külü gözüne elədi; başqasının (~ özgənin) gözündə türkü seçir; özgələrə möhtəc olasan; özüm deyirəm özüm eşidirəm; özümü yaxşı işə qoydum; özün kimi bala çıxsın (uğruna); özünə omac ovanmır; özgəsinə əriştə kəsir; palaza bürün el ilə sürün; papağın uca qoy; papaq aldı qaçdı; papaqla vursan yıxılar; pis adam pis günə qalasan; pişi asqırdı; pişiği birinci gecə öldürmək gərəkdir; pişiğimiz oğlan doğub; (pox yeməyi bəs deyil), hələ həkimlik də edir; poxu südükdən çıxıb; pul cibini deşir (~ yeyir); pulun var giriş, yoxdur sürüş; sabah üzünə gülsün; sabahın qara gəlsin; sağlığına qismət olsun; saqqalı (~ saqqalın) tökülsün!; saqqalım çıxınca canım çıxaydı; saqqalın ağarsın!; saqqalın qana bulansın; saqqalın tökülsün; saqqalında şeytan tükü var; salam verdik, borclu çıxdıq, saman sənindir, samanlıq ki sənindir; sanki gözümədən pərdə götürüldü; sayballı yasa gedir; sayən əskilməsin; sazı köynəkdən çıxart; səbət götündən gilə tökülmür; səfərlərin ruhu şad olsun; səhərin çağı elə bil kəllə payı gətirib; sən ağa, mən ağa inəkləri kim sağa?; sən doğanı cin boğur; sən gedəndə mən gəlirdim; sən gəl bu daşı atəyindən at (tök); sən ki (çünkü) oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən koroğlu; sən ölsən qarğalar qara geyinər; sən saydığını say, gör fəlakət nə sayır; sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış; südlü inək ol, vur sərnici qır; sən tutan quşu mən uçurmuşam; səndən (~ sizdən) nə əcəb?; səndən ötürü sağ gözümlə sola xay atır; sənə qənd başı (qırmızı alma) göndərmişdim; səni görüm min putaq olasan; səni görüm qan əndərəsən; səni pişik yesin; səni qışda birə dişləsə məndən gör (~ görərsən); səninki candı, mənimki badımcan?; sərçə nədir, kəllə paçası da ne olsun?; səsi sonra çıxacaq; səsin sal (~ sallər) altdan (~ altından) gəlsin; səsiniz qoşa gəlsin; sıçıb boxu ilə savaşırsın; siçən deyilsən ki, qırpla (qırıpayla) doyasın;

sik vurarsan toz qalxır; sinəndə ağ tüklər bitsin; sizə uzun olsa (da) mənə yer ilə gedir; sizi deyib gəlmişəm; son beşikdir, zor gəlir da; soyuqdan keçinin buynuzu çatlayır; söz qənim olsun; söz vaxtına çəkər; sözüm (üz) sözdür; sözümün canı var; sözün bərəkəti yox, (qulağın da qarnı); sözün yerə girsin; sözünü balla kəsim; sözünün arasında balan (~ əzizin) dayansın (~ dursun); sözünün canı var; su aydınlıqdır, cala öz qapına; su görəndə tiyəmin pozular; su kibi əziz ol; su qədər ömrün olsun; suratin taxtalarda qalsın; sus divarda deşik var; ... suyu haradan (~ hardan) gəlir?; südüm halal olsun!; süfrən (~ süfrəniz) (hemişə) açıq olsun!; Süleyman'ı tahtda, Nuh'u gəmidə görüb; sümüyü sağ olsun; sümbülündən su damır; sürü qoyun sizdə satılıq yağ bizdə?; şad xəbər olasan; şah gəldisə döndü; şalvarının ağzını kəsərim; şans üstə olasan; şeytan bilir; şeytan xarada yatır; şeytan kirəyə tutub; şeytana papaq (~ papiş) tikər; şeytan üzünü görsün; şeytani bulağa (çaya ~ suya) susuz apırıb susuz gətirər; şeytanın əlinə çöp verər; şeytanın götünə gülləsi dəyir; şeytanın qıçını sındır; şirin canından çəkəsən!; şirin pulunu acı dərmana verərsən; (şirin şirin öpməsi yox), acı acı dişləməsi var; şoğəribə qalaydı (~ qalsın); şorakətdə eşşək tapdın qaldı erkəgi dişisi?; şöhrətin artıq olsun; Tanrın yerə tökülsün; tək damlarda qalasan; təpənə (~ təpəsinə) dəysin; təpənə ildırım çıxsın; tərpətməsən yaxşıdır; təzə dəllək çıxıb kəkülü yandan qoyur; tikəsini ... dən yemişəm; tiyanının qırağına toxundu?; toxumun (~ tuxumunuz tumunuz) kəsilsin; torbanın ağzını büz; torpağa aparasan!; torpağı qədər (sanı) yaşasın; torpaq çəkdi (çekib) apardı; torpaqda əmişdirirəm; torpaqda geyəsən; toydan sonra nağara; toyu gördü xəbəngə yadından çıxdı; toyuğa dedilər gündə bir batman buğda vərərək eşimə, - dedi; tökülmüşlərim öyrənəpdir; toyup bir qıçlıdır ki qıçlıdır; toyuq ölsə bir çəngə tükdür, dəvə ölsə dərisi bir yüktür; toyuq toyuqdu suyu içir (bir də) dönüb Allah'a (göyə) baxır; toyunda sumax balanda su daşıyacağam; torpağı üzü soyuqdur; tövbəsi keçi tövbəsidir; tulambar eşşəyi məxbər palan?; turaç əti yemisən ? uducağın görmüşəm; tükün (~ tükünü) çəksən yağ damar; tülkü həccə gedir; tülküyə dedilər: "Şahidin kimdir?" quyruğunu göstərdi; təpənizin bir gülləsi əskikdir; uducağın görmüşəm; tülkü tülkü buyurur, tülkü de quyruğunu; tumbətün düşsün (~ olsun); tüstüsü düz çıxsın; ucundan tut, göyə çıx; ulduz ulduzu çağırır; onun artımalı olsun; unu özündən olsa da urvası bizdən olmasa, çörəyi küt gədar; uşaq sıçdı bir yana, gelin yaxdı bir yana; uyar qatağını yiyərim, (uymaz südünü); üç misqal dilin qoyub bir batman başı ilə danışır; ürəyin qana dönsün; ürəyin titrəsin; ürəyine güllə dəymiş (~ dəysin); ürəyine ox batmış (~ batsın); ürəvin meyvəsini yiyəsən; üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer; üstümü unlu görüb adımlı dəyirmançı qoyur; üstünə elə bil bir qazan qaynar su töktülər; üstünə yaşıll alov tökülsün; üz versən

astarını da istər; üzü (~ üzün) ağ olsun; üzü dabbaqda yuyulub; üzü (~ üzün) qara olsun; üzü padoştur; üzün açıq olsun; üzün iraq olsun; üzün postal altına dönsün; üzünə baxan (~ baxsa) kəffarə verməlidir (versin); üzünə daş yamansın; üzünə daş yapışsın, utanmaz; üzündə yazılıb (~ yazılmışdır); üzünə ələk tut; üzünü it yalasa doyar; üzünü mürdəşir yusun; var deyən dilinə düğün düşsün; vay evin tikilsin; vay şivəndən uzaq olasan; ver yiyeyim, ört yatım, (gözlə canım çıxmasın); vurdu daşa, çıxdı başa; vücudu (vücudun) kimyaya dönüb; ya tələf ollam, ya xələf; yadıva şiş batsın; yadlar əlində olasan; yağya üstə tökür ayranın yavan qoyur; yalançının evinə od düşsün; yalansan, onu fağır ilan sancsın; yalağın nəsi var versin yoluğa; yaman dəymiş (~ dəysin)!; yaman yerdə axşamladıq (qaranlıqladıq, səhər açdıq); yan baxsan günahkârsan; yanında toya getməlidir; yanında yalandır; yanından yel keçəndə soyuq dəyir; yansın çırağı gəlsin sorağı (ışığı); yaylını gülləyə (tuş) gələsən; yetdi padişahı yuxuda görüb; yediyi (yediyn) burnundan (~ burnunun) dəliklərindən tökülsün; yediyi gözünə durub; yediyi nanəyə bax; yediğim burnumdan (burnumun dəşiklərindən) gəldi; yel vurub yengələr oynayır; yel esib qoz tökülüb; yer yarılısaydı yerə girərdim; yerə vursan yer dağılar; yetənə yetir, (yetməyə (bir) daş atır); yetmiş iki millətdən azadır; yoxsa od almağa gəlmişdin?; yoxun özü qaradır; yuxun (~ yuxunuz) qara gəlsin; yumurtadan dünən (təzə ~ təzəcə) çıxıb; yumurtanı diyyünlə (gəl) buna söz anlat (~ öyrət); yumurtanı suda qızdırmışam?; yükün bağlı qalsın; yüz bağı burma cavana dəyərsən; zərafət yorgan altında olar; zəhmətin başına dəysin; zəhmətinə dəyər; zoruna dönüm!; zurnanı tərsə çalandı; zurnası sonraya qalıb.

1.1.7.2. Olumsuz Tümce Olan Deyimler

Yüklemi olumsuzluk kavramı içeren tümcelerdir. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindəki deyimler bütüncemizde yer alan olumsuz tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *adam deyil (cüdan); adam qabağına çıxartmalı deyil; addım atmaq mümkün deyil; adı xahərim yoxdur; (adı var) özü yox; (adı var), adlığı yok; (adın (~ adını) eşit), özün görmə; adına dəyməz; ağac atsan, yerə düşməz; ağıl karı deyil; ağıla gəlməz; ağız deyənə qulaq eşitmir; ağıza alınası deyil; ağı başında deyil; ağza (alası) deyil; ağzı deyil; (ağzı var,) dili yox; ağzım yaradı, (sulayabilmirəm); ağzımı açma; ağzına baxan yoxdur; ağzına qavıt (~ qovut) vərən yoxdur; ağzına çullu dovşan yerləşmir; ağzında dili yox; ağzında yağ əridən gətirməyib ki; ağzından çıxmasın; ağzının aşısı deyil; ağzının çəki yox; ağzının xərəyi (~ qaşığı) deyil; ağzının kəsəri yoxdur; ağzının sarısı gətməmiş; ağzının yemi deyil; ağzının zodu yoxdur; Allah götürməz; (Allah qotur versin),*

dırnaq verməsin; Allah verdiyi canı alabilməyir; Allaha ağır getməsin; Allahdan gizli(n) deyil; Allah'ın bildiyini quldan gizlətmək olmaz; Allahın bir dediyindən savayı sözüənə inanmaq olmaz; alnında yazılmayıb ki..; altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi; ana qarnından gətirməyib ki; anamı əmməyəcəm ki; aralarından su keçmir; arxası yerə gəlməz; at almamış, (mıxını çalır); atamın oğlu deyiləm; atəşə atsan, dumanı çıxmaz; atılan dırnağına dəyməz; ay dadaş, atma daş, (bir yaralı quşam mən); (aya deyir), sən çıxma mən çıxacam, (günə deyir), sən çıxma mən çıxaca(ğ)a)m; ayağı bura dəyməsin; ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz; ayağının tozu da olabilməz; ayağının tozu da, iyi də qalması; ayaq basmağa yer yoxdur; ayaq basmaq mümkün deyil; aybı yoxdur; ayda ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz; ayranı yox, (içmeye toyla gedir sıçmağa); az (~ azacıq) aşın duzu deyil; azacıq aşın duzu deyil; azar bezar görməyəsen; baxmaqla doymaq olmur; bal deyil ki (barmaqlayalar); (bala qalasan), böyüməyəsen; baltanı dibindən(~ kökündən) vurmazlar; barmağından su dammaz; (barmağını kəssən) xəbər tutmaz; barmaq basmağa yer yoxdur; baş ağrısı olmasın; baş qulağı bir abbasiya dəyməz; (baş olsun); börk əskik deyil; başağrısı olmasın!; başı çuvaldan deyil ki; başı əlində deyil; başı özünün deyil; başın qoltuq görməsin, (başındakı arvad ləçəyidi), yoxsa papaq; (başının bir üzü qırılmış), bir üzü qırılmamış gəlsin; başınla götünlə oynama; Bayraməlisiz toy olmaz; bazara beş atlı ilə girmir; beş atlı ilə bazara girmir; beşdə alımı yox, birdə verimi; beyin deyil peyindir; bədə tuş gəlməyəsen; bədnəzər qapını tanımasın; bənd olma!; bıçaq vursan, qanı çıxmaz; bığını balta kəsməz; bildiyini babasına (da) dədəsinə (də)verməz; bilməyirəm yerin altındayam ya üstündə; bir Allah bilsin, bir de sən; (bir çanaq darı atsalar,) biri də yerə düşməz; bir çürük qoza dəyməz; bir də qələt eləməsin; bir dırnağına belə dəyməz; bir dikili ağacı da yoxdur; bir eşşəyə minib əllisini döyəşdəmə; bir panabada dəyməz; bir sözünü beş batman balla yemək olmaz; (birini bilirsən), yüzünü bilmirsən; bizi bir də əkib doğan yoxdur; bizi gördüyü gözü yoxdur; bizim ağzımızın yemi deyil; bizim qapımızdan keçməz; borcum (borcuma) deyil; borcun (~borcuna) deyil; bostançı poxu kimi şişmə; boş beşik görməyəsen; boşə qoysan, dolmaz, doluya qoysan, götürməz; boyaxana küpü deyil; boynuma biçilməyib ki; boynuna örkən dolanmaz; (boyu var dəvəcə), ağı yoxdur zərrəcə; bu dünyadan (dünyanın adamı) deyil; (bu gün var), sabah yox; (bu gün varam), sabah yoxam; bu gündən tezi yoxdur; bu xına o xınaya bənzəmir; bu kələk keçməz; bu kol o girən kol deyil; bu kol sən girən kol deyil; bu onun götü deyil; buna bir dəstə kavar verməzler; burnuna barıt iyi (~qoxusu) dəyməyib; burnuna dəyməyib; burnuna şam iyi dəyməyib; burnunu (da) qanadabilməz; (buyurun qonaqlar), qoymayın bizimkilər; бүрүnc qiymətinə dəyməz; bir abbasiya

çalmayan canım, üç qara qəpiyə çalır; canımı çölə atmamışam; canında az yoxdur; cavan dağı çəkməyəsən!; (cəsədi var), canı yox; cibimə (~ cibinə) görə deyil; çənəsinin ipi yoxdur; çırağın sönməsin; çırtma vursan, qanı çıxmaz; çiyində başı yoxdur; çöpə dəyməz; çörəyi burnuma (~ qulağıma) yəməmişəm ki; çörəyimin (çörəyimizin ~ çörəyinin) duzu yoxdur; çürük qoza (da) dəyməz; (dadanmışan dolmaya), o da bir gün olmaya; dadına doymaq olmur; dadından yemək olmur; dağa daşa düşmək lazım deyil; daha ölsəm də dərdim yoxdur; danışığa dəyməz; danışiq olabilməz; danışmağa dəyməz; (daşdan səs çıxdı), ondan yox; daşsağına deyil; (davar (keçi də) da yatanda altını qaşır); sən onu da bilmirsən; dedim itə daş atma; deməli deyil; deməyə dilim dönmür; deməyə dilim dönmür; dəliyə divan yoxdur; dənliyinin altını fələk də bilməz; dərd görməyəsən; dərisi altı şahıya dəyməz; dərisi üç qəpiyə dəyməz; dərman üçün tapılmaz; dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz; deyir axtarma məni, (yəyəmə səni); dəymə məna, dəyməmə səna; dırnağı da deyil (~ olabilməz); dikili ağacı yoxdur; dilinin ipi sapı (qaltağı, qaytanı) yoxdur; dindirmə dəmirçini, (dərd alıbdır içini); diş qurdalamağa bir çöpü yoxdur; diş qurdalamağa bir şey yoxdur; dişin qısar mısır dinməz; (doğru sarsılar), amma yıxılmaz; əskik olmayasan; dovşan poxu kimi nə iy verər nə də bulaşar; dördəyahlıdan pişiyi də yoxdur; dörddə alacağım (alacağı, alacağın) yox, beşdə verəcəyim (verəcəyi); dünya gözündə deyil; dünya gözüne görünmür; dünya xali deyil; dünya vecinə deyil; dünyaya dəyişməmə; dünyaya (~ dünyalara) sığmayan (~ sığmaz); elə söz de ki yetkini duran yerdə kalları tökülməsin; (eləsi qismət olsun) ki, qapında it pişiyə ehtiyacın olmasın; elin dinazından çıxmaq olmaz; evinin qapısı açılmasın; eybi yox (~ yoxdur); eyninə deyil; əda çıxartma; əda gətirmə; ədabazlıq ələmə; əhdinə çatmasın; əkəndə yox, biçəndə yox, yeyəndə orta qardaş; əksin çörək üstünə vursan, ac it də yeməz; əl bağlamağına dəyməz; əl bulaşmağına dəyməz; əlacın kəsilməsin; əlimin duzu yoxdur; əlim ağrımaz; əlin darda qalmasın; əlin götünə yerləşməsin; əlindən su dammaz; əlindən yer yox idi (~ yoxdu); əlinə su tökəbilməz; əlinin dalı qabağını tanımır; əllərin ağrımaz!; əllərin dərd görməsin; ərə getmərik, (bəxt açarıq); əskik olma (olmayasan, olmayasınız); ətə baxma, dona baxma, (içindəki cana bax); ətimi (~ ətimizi) tökmə; ətimi yesə də sümüyümü (sümüyünü) çölə atmaz; əziyyətinə dəyməz; Əzrayıl qapını tanımasın; Əzrayıla can verməz; gətmə gözümdən, (gedəmə özümdən); (getsin) , gəlməsin; gəlininə güzgülü tutan tapılmasın; girdiyin(iz) kol deyil; girməli kol deyil; göylər yerə gəlməyib ki; gözə barmaq soxsan görməz; (gözətlə), ayağın götverən qəbrinə keçməsin; gözlə göbəyin düşməsin ha; gözlə, uşak salmayasan (~ salarsan); gözlər olsun görməsin; gözüm görməsin!; gözümə çıxan götünə çıxsın; gözün pis üzlər görməsin; gözün yamanlıq

görməsin; gözünə də püfləyəbilməzsən; gözündən tük də yayınmaz; gözüünün qulağıyla da baxmaz; gözündən tük də yayınmaz; gözüünün qulağıyla da baxmaz; güllə vursan, qanı çıxmaz; (gülürəm, oynayıram), oynaş yaddan çıxmır; günahını verməz; Haqq'dan yamanlıq görməyəsen; hamamçının tası yox, baltacının baltası; (hamını ley vurdu), mənim kimi tükü dağılan olmadı; heç bir ipə yatmur; heç bir tənqidə layiq deyil; heç deyiləsi deyil; heç kəs kəsin kağızını (~ kitabını) oxumur; heç kəsin (~ kimin) ərizəsini oxuyan yoxdur; heç kəsin toyuğuna daş atmaz; heç kim ona deyəbilməz (yerin ayrı düz otur); heç milçəyin də burnunu qanatmayıb; heç peyğambərin qoyununu başacan otarmayıb; heç ruhunun da xəbəri yoxdur; heç şeytanın da ağına gəlməz;... heç yanından da ötəbilməz; heç yanından da ötüb keçəbilməzsən; heç yanından keçməyib (~ ötməyib); hesaba soxma görək; hələ qırışı açılmayıb; hələ qızlar bulağından su içməmişən; hələ üzü açılmayıb; həndəvərinə dolanmaq mümkün deyil; hər il Novruz şənbə gününə düşməz; hər quşun əti yeyilməz; Həşdər xan bezi kimi nə enə yarıyar nə boya; hürkütməsən sanamaq (~ saymaq) olmaz; xala xətirin qalması; xan ilə aş (~ plov) yemir ki, (bıqı yağa batar); xeyrə əlamət deyil; xəncərinin daşı (qaşı) düşməyəcək (~ düşməz); xoruz banlamasa, səhər açılmayacaqdı; xörəyi deyil; ilan ulduz görməsə ölməz; ipi sapı yox; ipinə (~ ipinin üstünə) odun yığmaq olmaz; ipiylə quyuya enilməz; isinmədik istisinə, (kor olduq tüstüsünə); itsisi, soyuğu yoxdur; iş keçmir; işin (işiniz) olmasın; iş baxandan baxabilməz; (ite dedilər: “Gündə neçə dəfə döyülürsən?”) Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməyənəndir”; İsfahan burada dəyil, (yüz iynə boyu buradadır); it dəftərində adı yoxdur; it əlindən qarpız yemək olmur; it itin ayağını basmaz; (it ölər), o ölməz; it yiyəsini tanımır; itən yerə getməz; iti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin; (iti görüm, qurdu görüm), Rəğibi görməyim; iti quyruğundan bağlasan, durmaz; itin dal qıçı da deyil; itin üstünə atsan götürməz; iyi də gəlməsin; iynə atmağa yer yox idi; iynə atsan, yerə düşməz; kasıblıq eyib deyil; keçəl suya gedən deyil; keçən günə çatmaz, (calasan günü günə); kefinin o vaxtı deyil; kiş deyirsən getmir, (vurursan ölür); kişilik (kişilikdən) deyil!; kor qəpiyə (~ quruşa) dəyməz; kor tutduğun buraxmaz; korlar şəhəri deyil; köməksiz arxasız olmayasan; külü də qalmayıb; qab qaşığa qoymalı deyil; qabağında dağ dayanmaz; qabağından yeməyən (yeyən deyil); qandan göz açmayasan; qapın qfıl görməsin; qapından qara yel əsməsin; qapınızı elçi döyməsin; qara dediyinə ağ deyən yoxdur; qara məni basınca mən qaranı basım; qara pula dəyməz; qaraağac kölgəsi deyil ki oturub gedəsən; qaradan baş açmayasan; qardan gözəli yoxdur ancaq (üstünə aftafa götürürlər); qardaş qoltuğu görməyəsen; qarışqanın ayağını basmaz; qarnının altını bilmək olmur; qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz; qatından çıxmaq olmaz;

qatını açmaq olmaz; qıraqdan pazlama; qırxdır biri əskik (~ kəm) deyil; qızdırmasın(ı) da özgəsinə verməz; qismətdən qaçmaq olmaz; qiyamət qopmadı ki; qol qanadsız qalmayasan; qonağı evə qoyan yox, (ox yayını göydən asır); qonşuluqdan əskik olmayasan; qulaq asma; quş da keçəbilməz; quş südü çatmır; quş uçmaz, kavran keçməz; (qurddan soruşurlar: “Boynun niyə yoğundur?”) Dedi: “Qoltuğa verməmişəm” (layla (laylay) bilirsən); niyə yatmırsan?; Lələdağı görməyəsən; malım yox, (divan apara), imanım yox, (şeytan apara); medalın düşməz; medalın düşməz ki; mənə cücə bastırmaq düşməz; mənim cəddimin suda əli yoxdur; məscid eşşək bağlamalı yer deyil; milçəyin də burnunu qanatmayıb; neyləyim necə eləyim deməyəsən; nə ağ dindi, nə qara; nə başı var, nə götü (ayağı); nə bilmək olar; nə borcumuzdur!; nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ; nə day var, nə daylaq; nə dərdinə (~ dərdimə) qalıb; nə dil bilsin, nə dodaq; nə diridir; nə ölü; nə əsli var, nə nesli; nə gecəsi gecə idi, nə gündüzü gündüz; nə həddi var; nə hır bilir, nə zır; nə xəbər var, nə ətər; nə ixtiyarın (~ ixtiyarım) var?; nə it yəyəsiyəm, nə gön yiyəsi; nə iti (~ itin, itim) azıb?; nə itin yiyəsiyəm?; nə iyi tapıldı, nə piyi; nə izi məlumdur (~ var); nə tozu, nə ölüdür; nə diri, nə ölüsü var; nə dirisi, nə ölüyə hay verir; nə diriyə pay, nə özü yeyir, nə özgəyə verir; nə sən danış, nə mən eşidim; nə səs var, nə səmir; nə səs var, nə soraq; nə siki kəsilib, nə başı qırılıb; nə şiş yansın, nə kabab; nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi; nə tufəğin çaxmağıdır, nə sünbənin toxmağı; nə ucudur, nə bucağı; nə yardan doyur, nə əldən qoyur; nəslə yox, əsli yox; nisyə girməz kisəyə; o yan bu yanı yoxdur; ocaq yanmasa, tütsü çıxmaz; oğlan yaşı ətəyinə (~ ətəyinə) dammasın; oğul görərsən gəlin görməyəsən; ona dili çıxmır; ondan Allah verən canı alabilmir; onun ağzının aşı deyil; onun sözünün başına ip salma; orada oturma, (burada otur); (öldü var,) döndü yoxdur; ölüsünə də yaxın düşəmməz; öz gözündə kərəni (~ tiri) görməyib; (başqasının (~ özgənin) gözündə türkü seçir); özünü tərifləmək olmasın; özüvə (özünə) qismət olsun; padişahı yuxuda görüb; palaz qulağı genəltmə; pis gün görməyəsən!; pişik nərdivanı... gətirmeyib?; pox yeməyi bəs deyil; (hələ həkimlik də edir); poxundan çıxmayıb; saqqalım yoxdur, sözüm ötmür; saymaqla bitməz; səxavətin rütubət çəkməsin; sən girən kol deyil; səndən yaxşı olmasın!; səni görüm heç vaxt necə eləyim deməyəsən; sənənin quyuğundan mənə ələk çıxmaz; sənəninlə mənimki tutmaz; sikib çimməyinə dəyməz; sinsiməli (adam) deyil; sizə doymaq olmaz; soğan başı deyil; soğan yəməmişən, (niyə için göynəyir?); sözün bərəkəti yox, (qulağın da qarnı); su sudan təkam yəmədi; südümü halal etmirəm; sürüşməli halıs olmasın; şeytanda (özü də) baş çıxarmaz; şeytanın da ağına gəlməz; şeytanlar xəbər aparmasın; şəkk şüphəsi yoxdur; şər deməsək (etməsə) (deməsən) xeyir (~ gəlməz) olmaz; şirin şirin öpməsi yox, (acı acı dişləməsi var);

Tanrı törpüsü dəyməyib; tat dəftərində yazılmayıb (~ yoxdur); tavan altı (altında) qalan deyil; təndir piyəsində xəmir yaymaz; tızbağa qınından çıxıb; (öz) qınıni bağənmir; top atılsa, xəbəri olmaz; top (topla) vursan, dağılmaz; toprağı xəbər aparmasın; torpağına ağır getməsin; toyuq deyiləm ki, deyəm; (Allah) qanad versən də uçaçağam, verməsən də; tüpürürsən yerə düşmür; uldunuz sayı var yoxdu; (uyar qatağını yiyərəm), uymaz südiünü; uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz; üç qəpiyə dəgmez; üçdə alacağı yox, beşdə verəcəği; üzü (~ üzüm) yoxdur!; üzündə su yoxdur; üzümünün suyunu tökmə; üzünə bir batman darı töksən biri (birisi) də yerə düşməz; üzünə dan yeli dəgəyib; üzünə tuman bağı açılmasın; üzünü it də görsə yalamaz; üzünü it də yalamaz; varın (~ varını) verən utanmaz; (ver yiyeyim, ört yatım), gözlə canım çıxmasın; yaxama iynə baxmamışsan; yaxın durmaq (düşmək) mümkün değil; yaş odun satmamışam ki; yatıb yuxusunda da görməyib; yediyinə dəyməz; yel olub yanımdan (~ yanından) ötə də bilməz; yeməmişən qaz əti, bilmirsən nədir ləzzəti; (yetənə yetir), yetməyəmə (bir) daş atır; yumruğundan darı düşməz; zurna çalma; zurnayı gümüşleme.

1.1.7.3. Soru Tümcəsi Olan Deyimler

Soru anlamı içeren hani? kaç? kim? ne? nerede? nasıl? gibi soru sıfatı, soru zamiri veya soru zarflarından biriyle ya da evet veya hayır karşılığı gerektiren soru eki *mI/mU* ile kurulan tümcelerdir. Azərbaycan Türkçesinde soru eki doğrudan sonda yazılır ve imlâ kuralına uygun olarak bitişik olarak yazılmaktadır. Kimi zaman soru ekine gerek kalmadan son hecedeki vurgu ve tonlamayla soru cümlesi kurulabilmektedir. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan soru tümcesi biçiminde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *adın nədir?*- (*daşdəmir, yumşalısan, yumşalı!*); *ağacda yatmışdın?*; *ağıllınız kimdir?* – (*qabaqda gədən zincirli*); *ağlın(ağlınız) nə kəsir?*; *ağzı (nədi?) nedir?*; (*Allahdan döndün*), *kirvədən niyə döndün?*; (*anan sarımsaq, atan soğan*), *hardan oldun gülməşəkər?*; *arım var arım var eşşək arısı?*; *aşağı, aşağı qatıqlı aşdan da aşağı?*; *aşı içdin qaşıqları hara qoydun?*; *atına eşşək demişəm?*; *ayın nəçəsindən danışırısan?*; *bağını dolu vurub?*; *başına haranın daşını salım?*; *başına haranın külünü töküm?*; *başına at təpib?*; *başına (~ başıma) iş (~ sənət) qəhətdir?*; *başının daşıyam?*; *bəs nəyə altı aylıq olursan?*, (*bildir gədən bildirçin*), *hanı sən bir qılçın?*; *bir o qalmışdı?*; *biz keşişə söymədik ki...?*; *bizim pulumuzun şiri qancıqdır?*; *boğazında başmaq tayı qalıb?*; *bu ağız burunla?*; *bu evdə cin var?*; *bu hara sığan işdir?*; *bu hələ harasıdır?*; *bu istiyə kim dözər?*; *buynuz çıxartmışam?*; *canımı çöldən tapmışam; cebinə qoymusan?*; (*daş atan bəlli, baş tutan bəlli*), *sizə nə var ki ?*; *baş tutan bəlli, sizə nə var*

ki ?; daş atdın, qolun yoruldu?; deyəsən qarğa beyni yediriblər?; (deyirəm xədiməm), deyir neçə uşağın var?; dəvə gördün mü?; dəyirmanın suyu hardan gəlir?; dilini pişik yeyib?; Erməni kəndində hamam burqusu?; eşşək nə bilir cümaahşamı (döşək) nədir?; eşşək nə bilir xoşaf (zəfəran plov) nədir?; eşşək nə bilir xurmanın dadını?; (evi yanan mənəm), əli kösövlü sən?; əl ayağını it yeyib?; əldən nə gələr?; duvara mı konuşuyorum?; gün hardan (~ hayandan) çıxıbdır (~ doğubdur)?; güzü yerə vurmusan ki; hamıya adət, mənə bedat?; hansı dağda qurd öldü?; hansı daşa başımı döyüm?; hansı külək gətirdi?; həddim nədir?; həddin nədir?; xəncərinin qaşığı əyildi?, (ite dedilər): “Gündə neçə dəfə döyülürsən?” (Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməyənəndir”); ipək o qədər xar olub eşşəyə ovsar olub?; iş nə yerdədi?; it meyidi xan bağında?; keçəl başını yudun mu? (yudum da, daradım da); qoca at arpa yemir?; qanlı evində nəyim var? (qan ayaqlım); qaradan artıq rəng vardır?; qarpız alansan, ya (yoxsa) bostan talayan?; qız gəlmisən, ya oğlan?; (qurddan soruşurlar): “Boynun niyə yoğundur?” Dedi: (“Qoltuğa verməmişəm”); (layla (laylay) bilirsən); niyə yatmırsan?; (mən belə qəşəng mən), belə gözəl məni də suya göndərirlər?; möcüyün düşdü?; nə günahın yiyəsiyəm ?; nə ixtiyarın (~ ixtiyarım) var?; nə iti (~ itin, itim) azıb?; nə itin yiyəsiyəm?; nə qələt edəyirsən?; nə ölümü var ?; nə vermisən, alabilirmisən?; nə yatdın, nə yuxu görərsən?; nə yuvanın quşudur?; niyə altı aylıq olursan?, (o dağa yağdı qar bu dağa yağdı qar), bəs sənə olmadı xəbər?; ovcumu (ovcumun içini) iyləmişdim?; pişik nərdivanı... gətirmeyib?; (sən ağa; mən ağa), inəkləri kim sağa?; səndən (~ sizdən) nə əcəb?; səninki candı, mənimki badımcan?; sərçə nədir, kəllə paçası da ne olsun?; (soğan yəməmişəm), niyə için göynəyir?... suyu haradan (~ hardan) gəlir?; sürü qoyun sizdə, satılıq yağ bizdə?; (şorakətdə eşşək tapdın), qaldı erkəgi dişisi?; kimin barmağını kəssən xəbəri olardı?; tiyanının qırağına toxundu?; tulambar eşşəyi məxbər palan?; türaç əti yemisən ?; (ucducağın görmüşəm); (tülkü tülkü buyurur), tülkü de quyuğunu; (tülküyə dedilər): “Şahidin kimdir?” (quyuğunu göstərdi); ucducağın görmüşəm; yoxsa od almağa gəlmişdin?; yumurtanı suda qızdırmışam?.

1.1.8. Türkiyə Türkçesinde Yapılarına Göre Tümce Biçimindeki Deyimler

Yapılarına görə tümceler dörde ayrılır.

1.1.8.1. Basit Tümce Biçimindeki Deyimler

Çekimli bir fiil ya da ek fiil ekli bir isimle kurulan ve en az bir özne ile bir yüklemədən oluşan tümcedir. Türkiyə Türkçesi tümce biçimindeki deyimlər bütüncemizə yer alan

basit tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *aba altında er yatar; abası kendinden yamalı; abayı yaktı Fatmacığın bezine; aç tavuk kendini buğday ambarında sanır; adamlık bende kalsın; adam değilim; adamlık sende kalsın; adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister; adam kesmez; adamın adı çıkacağına canı çıksın; adamın gözü kararır; adını bağışla; adınızı bağışlar mısınız?; adı var; adıyla bin yaşasın; ağır ol!; ağzı dili yok; ağzına (~ ağızlara) layık; ağzına (~ diline) sağlık; ağzı kurusun; ağzına taş almış; ağzın var olsun; ağzını açacağına gözünü aç; ağzını açacağına gözünü aç; ağzından yel alsın; ağzından süt kokusu geliyor; ağzından yel(ler) alsın; ağzını kiraya mı verdin?; ağzını hayra aç; ağzını öpeyim; ağzını seveyim; ağzını topla; ağzının kâhyası mısın?; ağzının payını aldın mı?; ağzının kâhyası değilsin ya; ağzının perhizi yok; ağzımı açtırma; ağzına kurban olayım; aktan karadan haberi yok; akıl kârı değil; akıl işi değil; akılsızlık parayla değil ya; akılsızlık parayla mı?; aklını peynir ekmekle mi yedim; aklını peynir ekmekle yemiş; al kiraz üstüne kar yağmış; akli başından bir karış yukarı (~ yukarıda); akli bir karış havada; aklına şaşayım; aklına turp sıkayım; aklına tüküreyim; aklından zoru var; aklının çivisi eksik; aklının tahtası eksik; aklını peynir ekmekle yemiş; aklınla bin yaşa; aklın ne (kesiyor?); aklıma gelen başıma geldi; a köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?; akşamdan sonra merhaba; akşamdan sonra sabahlar hayrolsun; alacağı olsun; alacağın olsun; aldın mı?; âlemi var mı?; âlemi yok; Allah acısını unutturmasın; Allah akıllar versin; Allah akıl fikir versin; Allah aratmasın; Allah arttırsın; Allah ağzından duysun; Allah bahtından güldürsün; Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz; Allah bir yastıkta kocatsın; Allah birini bin etsin; Allah dirlik düzenlik versin; Allah dört gözden ayırmasın; Allah emeklerini eline vermesin; Allah etmesin; Allah gecinden versin; Allah Halil İbrahim bereketi versin; Allah hoşnut olsun; Allah'ından bulsun; Allah'ın işine bak; Allah insanın aklını alacağına canını alsın; Allah'ı seversen; Allah'ını seven tutmasın; Allah iki iyilikten birisini versin; Allah (seni) inandırсын; Allah iyiliğini versin; Allah layığını versin; Allah manda şifalığı versin; Allah ömürler versin; Allah son gürlüğü versin; Allah sonunu hayır etsin; Allah taksiratını affetsin; Allah utandırmasın; Allah vermesin; Allah versin; Allah yürü ya kulum demiş; alnını karışlarım; al sana bir daha; altta kalanın canı çıksın; alt yanı çıkmaz sokak; alt yanı kiraz bahçesi; altından su mu çıktı?; aman derim; aması maması yok; aması var; ana ata sofrasında büyümemiş; analar neler doğururmuş?; ananın ak sütü gibi helal olsun; ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?; ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?; anan güzel mi?; anasının algısı başında imiş; anası Kadir Gecesi doğurmuş; anasından doğduğuna pişman; anasını eşek kovalasın; anasının ipliğini (~ ipini) pazarda satmış;*

anasını sat (~ satayım); anam beni birdaha mı doğuracak?; anlaşıldı pederin bayraktar olduğu; anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi; aman zaman demeye kalmadı; aptala malum olur; aptallık parayla pulla değil (ya); aralarından kara kedi geçti; aralarında dağlar kadar fark var; aralarından su sızıyor; arkası yere gelmez; aramakla bulunmaz; aramakla ele geçmez; Arabın derdi kırmızı pabuç; Arap Arab'a "Yüzün kara" demiş; Arap olayım; Arap uyandı; Arabın gözü açıldı; arayıp soranı yok; arif olan anlasın; arkasında yumurta küfesi yok ya; arkasından sapan taşı yetişmez; ar namus tertemiz; astığı astık, kestiği kestiktir; asılma depoya gider; aşağı (~ aşağısı) kurtarmaz; aşına; çıktı ocak başına; at pazarında eşek osurtmuyoruz; ateş almaya mı geldin?; ateşe vursan duman çıkmaz; atı alan Üsküdar'ı geçti; atına eşek mi dedik?; atladı gitti Genç Osman; atma Recep, din kardeşiyiz; avcı kediye kurnaz fare; ayağının tozu olamaz; ayağını öpeyim; ayaklarını öpeyim; ayağının bastığı yerde ot bitmez; ayağın mı aşınır?; ayağı uğurlu geldi; ay aydın; hesap belli; ayaz paşa kol geziyor; ay bacayı aştı; ayı kazana sıçtı; ayıkla pirincin taşını; ayı yavrusu ile oynuyor; az değil; az kaldı; babasının hayrına mı?; Bağdat harap; bal dök (de) yala; bal tutan parmağını yalar; bana göre hava hoş; başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi; başında paralansın!; başımı kaşıyacak vaktim yok; başında torbası eksik; başında kavak yelleri esiyor; başından büyük işlere kalkışıyor; baş üstünde yeri var; baş, kış belli değil; başını taşlara vur; başka diye Çingeneye derler; bakmaya doyum olmuyor; bakalım deyip bakkala bırakma; bayramlık ağzımı açtırma; bayramdan sonra bayramın mübarek olsun; bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) yak; beğenmeyen kızını (~ küçük kızını) vermesin; beğenmeyen küçük oğluna almasın (küçük kızını almasın); bekle yârin köşesini; ben bu işte yokum; benden günah gitti; bende (~ sende, vb.) o göz var mı?; ben şahımı bu kadar severim; ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu ?; benzetmek gibi olmasın; beş para etmez; beş para mı saydı?; beş parmağın hangisini kessen acımaz?; bıyığımı keserim; bırak Allah'ını seversen; bildiğini yedi mahalle bilmez; bildiği yanıldığına yetmez; bin bir ayak bir ayak üstüne; bin yaşa; bir bu eksikti; bir deri bir kemik(tir), bir atımlık barutu var; bir içim sudur; bir tahtası eksik; bir kuş çalıya sinmiş; bir yana, dünya bir yana; bir yaşıma daha girdim; biz bizeyiz; biz Ermeni'nin haçına mı küfrettik?; bize de mi lolo?; bizim it size balta getirdi mi?; biz leblebi deyinceye kadar pazar savrulur; boğaz'inde kavga var; boğaz ola; bok canına; bok canına olsun; borç benim kasavet senin mi?; boru değil; boru mu?; boşan da semerini ye; boyacı küpü değil ki; boynu altında kalsın; boynu armut sapına dönmüş; boyu bacadan mı aştı?; boyu bosu devrilsin; boyun bir karış uzadı; bozdur bozdur harca; böylesine can kurban; bu abdestle daha çok namaz kılar; bu abdestle daha çok namaz

kılınır; bu ayaklar koktu; bu ayak koktu; bu dünyanın adamı değildir; bugünden tezi yok; bu kör taşı değil; bu (~ o) o kadar kusur kadı kızında da bulunur; bu işi kan temizler; buldun bal alacak çiçeği; Bulgurlu'ya gelin mi gidecek?; bunda bir iş var; bundan iyisi can sağlığı; bu sığağa kar mı dayanır?; bu sığağa kar dayanmaz; burnu havada; burnu Kafdağı'nda; burnunun yeli harman savurur; bulunmaz Hint kumaşı mı?; buyurun cenaze namazına; büyük sözüme tövbe; canı çıksın; cancağızı isterse; canı isterse; canı cehenneme; canımı sokakta bulmadım; canıma değsin; canına değsin; canına minnet; canı sağ olsun; canın sağ olsun; canları sağ olsun; canı yok mu?; can kurban; cankurtaran yok mu?; cebinde akrep var; ce demeye mi geldin?; cehenneme kadar yolu var; cehennem ol!; ciğeri beş para etmez; cim karnında bir nokta; çabalama kaptan, ben gidemem; çattık teyellemesi kaldı; çek arabanı!; çekiver (~ çek) kuyruğunu; çeşmeye gitse çeşme kuruyacak; çengelde kokmuş etim yok; çevir kazı, yanmasın; çok yaşa; çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor; dağda büyümüş; dağ doğura doğura bir fare doğurdu; dağlar dayanmaz; dağ fare doğurdu; dağlar dayanmaz; daha iyisi can sağlığı; dahası var; dakikası dakikasına uymaz; damarı kurusun; dağlar dayanmaz; daha iyisi can sağlığı; dahası var; dakikası dakikasına uymaz; damarı kurusun; darısı başına; darısı dostlar başına; değirmenin (~ bu değirmenin) suyu nereden geliyor?; değirmen taşının altından diri çıkar; değme keyfine; deli olmak işten değil; deme gitsin; demem o değil; denizden bir avuç su; denize girse kurutur; derdini Marko Paşa'ya anlat; der oğlu der; dert değil; dibi yok; dikkate değer; dile kolay; dili ensesinden çekilsin; dili kurusun!; dilini eşşek arısı soksun; dilini kedi mi yedi?; dilini sıçan mı yedi?; dilini fare mi yedi?; dil otu mu yedin?; dilimin ucundadır; Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu; dirhemini yiyen it kudurur; dokuz köyden kovulmuş; dokuz öksükle bir mağaraya mı kapandı?; dostlar başından ırak; dostlardan ırak; dostlar alışverişte görsün (diye); dumanı doğru çıksın; dur durak yok; duvara mı konuşuyorum?; düğününde kalburla su taşırum; düşün düşün baktır işin; dünya ahret kardeşim olsun; dünya bir araya gelse; dünya durdukça durasın; dünya yıkılsa umrunda değil; dünya varmış; düz duvara tırmanıyor; ecel aman verirse; ecinniler top oynuyor; ekmediğin yerde biter; ekmek aslanın ağzında; ekmek çarpsın ki; eksik olma; eksik olma bayır turpu; eksik olmasın; eksik olsun; elden gel!; elden ne gelir?; eli armut mu devşiriyor?; eli armut mu topluyor?; eli armut devşirmiyor ya; eli kulağındadır; elifi görse mertek (~ direk) sanır; eli kurusun; eline (~ elinize ellerinize) sağlık; eline su dökemez; elin yok mu?; elini ayağını öpeyim; elinden geleni ardına koy(ma); elini veren kolunu alamaz; ellerim yanıma gelecek; ellerim yanıma gelsin; elleri dert görmesin; ergene karı boşamak kolay; erkeklik

öldü mü?; erkeklik sende kalsın; ervahına yuf olsun; eski çamlar bardak oldu; eski pabucumu alırsın; eşeğin büyüğü ahırda kaldı; eşek başı mıyım?; eşek hoşaftan ne anlar?; eteğini göstermez; denizde balık, olmayacak duaya amin diyor; farklı hamurdan yoğrulmuş; fareler cirit oynuyor; fasulye mi dedin?; feneri nerede söndürdün?; fındık kabuğunu doldurmaz; (...)fırın ekmek yemesi gerek; gayret dayıya düştü; gerisini sen getir; göğre merdiven kurar; göğre merdiven dayamış; gökten zembille mi indi?; gönül ister; göreyim seni; göründü Sivas'ın bağları; gökte ararken yerde buldum; görüp göreceği rahmet bu; götüne kına yak; götüne mi düşmüş?; gözü göz değil; gözü kör olsun; gözüm çıksın; gözüm kör olsun; gözüm görmesin; gözüne dizine dursun; gözünü seveyim; gözünü toprak doyursun; günah benden gitti; günahını vermez; gün bugün; güttüğüm domuzu bana öğretme; güvendiğimiz dağlara karlar yağdı; git başımdan!; hacet yok; hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı; haddi hesabı yok; haddi mi?; haddine mi?; haddine mi düşmüş?; hak getire; hakkı ödenmez; hakkı var; haklı söze ne denir?; hâline köpekler gülüyor; hamamda deli var; hangi (~ ne) akla hizmet ediyor?; hangi dağda kurt öldü?; hangi rüzgâr attı?; hangi taşı kaldırsan altından çıkar; hani yok mu?; hastaya çorba sprulur mu?; haram olsun!; harbi keriz mantar yemez; ha şunu bileydin; hava hoş; hay ağzını öpeyim; hayra alamet değil; hayrını gör; hepsi bir kapıya çıkar; hepsi bir kapıya çıkar; her aşın kaşığı(dır); her ne pahasına olursa olsun; her kafadan bir ses çıkıyor; hesaba (~ hesaba kitaba) gelmez; hilaf olmasın; hile hurda bilmez; hilesi hurdası yok; ılık yolu göründü; iç güveysinden hallice; iğne atsan yere düşmez; iki elim yanıma gelecek; iki kere iki dört eder; iki ucu boklu değnektir; ikisi (de) bir kapıya çıkar; ilaç için arasan yok; ilaç için arasan bulamazsın; imi timi yok; imanına yandığım; imanı yok; imaret yapılmadan dilenciler dizildi; in cin top oynuyor; incir çekirdeğini doldurmaz; insan kuş misali(dir); insan olan laftan anlar; ipi sapı yok; ipiyle kuyuya inilmez; ister misin?; istim arkadan gelsin; iş dayıya düştü; iş değil; işe bak; işi ne ?; işine bak; işin içinde iş var; işin mi yok?; işi üç nalla bir ata kaldı; iş mi?; iş ola; iş olsun; iş var (~ bir kimsede bir şeyde) iş yok; it boku eme yaradı; it dişi, domuz derisi; ite atsan yemez; itin ayağını taştan mı esirgiyorsun?; iyi insan lafının üzerine gelir; iki eli (kızıl) kanda (da) olsa; kaç para eder?; kaç parça olayım?; Kadir Gecesi doğmuş; kafa yok; kahır çekilir; kahır çekilmez; kalır yeri yok; Kambersiz düğün olmaz; Kambersiz düğün olur mu?; kalıbının adamı değil; kalıbına tüküreyim; kapıdan kovsan bacadan düşer; kapık çalışmaz; karada ölüm yok; Karamürsel sepeti mi sandın?; Karadeniz'de gemilerin mi battı?; karınca ezmez; karınca incitmez; karıncanın kavmi var; karış karış dili var; kasaba et (~ yağ) borcu mu var?; katresi kalmadı; katresi yok; kalıbından kıyafetinden

utan; kavga bizim yorganın başına inmiş; kazın ayağı öyle değil; kedi olalı bir fare tuttu; kedi yavrusunu yerken fareye benzetir; kediler bile güler; kefenin cebi yok; kendi çalıp kendi oynuyor; kendine gel!; kendini pabucu büyüğe okut; keramet buyurdunuz; keyfimin kâhyası mısın?; kışına(~ götüne) kına yaksın; kır boynunu!; kırmızı dipli bal mumu ile dâvet etmedik ya; kır dümeni!; kırdığı ceviz bini aştı; kıyamet mi kopar?; kiminle dans ediyorsun?; kiminle dans ettiğini biliyor musun?; kiminle dans ettiğini bilmiyorsun?; kimin nesi ?; kim oluyor?; kolayı var; kolay yutulur lokma değil; korku dağları bekler; koyduğum yerde otluyor; koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler; kölen olayım; köpeğe atsan yemez; köpek yese kudurur; köprülerin (~ köprüünün) altından çok su (~ sular) aktı; kukla mı oynuyor?; kulağı (~ kulakları) çınlasın; kulağını kiraya mı verdin?; kurban olayım; kuş mu konduracak?; kuş sütünden başka her şey var; külahıma anlat; kürek kadar dili var; laf değil; lafı mı olur?; lafin gümrüğü olmaz ya; lafını (~ sözünü) balla kestim; laf kıtlığında asmalar budayayım; laf ola; laf ola, torba dola; laf ola, beri gele; laf söyledi balkabağı; lakırdısı mı olur?; lamı cimi yok; malum değil; maşallahı var; mavi boncuk kimde?; maymun gözünü açtı; Müflise mal mı kaptırdın?; Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır?; ne akla hizmet ediyor; ne âlâ; ne âlâ memleket; ne âlemde?; ne alıp veremiyor?; ne buyrulur?; ne çıkar?; ne çiçektir? Biliriz; ne dedim de...; ne demek?; ne denir?; ne dersin?; ne dese beğenirsin?; ne güne duruyor? (bir kimse ~ şey); ne gezer?; ne hali varsa görsün; ne mal olduğunu bilirim; neme lazım (~ gerek); ne pahasına olursa olsun; nerede bu yoğurdun bolluğu?; nerede kaldı?; nereden esti?; nereye kazık çaksam oraya torba asar; nesi var?; ne söylüyorsun?; ne şeker çiğnedi?; ne yazar?; neşen bilir; nimet çarpsın; nur içinde yatsın; oh olsun!; o kadar kusur kadı kızında da bulunur; olacak gibi değil; on paraya on takla atar; on parmağında on hüner (~ marifet); onu benim külahıma anlat; osuruğu cinlidir; ölüm Allah'ın emri; ölümün ötesi kolay; ölüsünü öp; öküzün büyüğü ahırda kaldı; ömürler olsun!; öp babanın elini; bundan ötesi var mı?; övünmek gibi olmasın; özrü kabahatinden büyük; pabuç kadar dili var; paha biçilmez; papaz her gün pilav yemez; para dediğin el kiri; para ile değil; para veren altın bulsun; parayı mezara mı götüreceksin?; parmağı var; pırasa mı dedin?; pislik paçalarından akıyor; pir ol; rahmet olsun canına; Rufailer karışır (bu işe); saçından başından utan; sağlık olsun; sağ elinin verdiği sol elin görmesin; sakal oynatmaz; sağlam ayakkabı değil; sayım suyum yok; sebep olan sebepsiz kalsın; senet veririm; sen giderken ben geliyordum; senden gelen çıraya püf!; senin kanın benimkinden kırmızı mı?; serde kabadayılık var; serde ağalık var; serde erkeklik var; serin gel!; sığağa kar mı dayanır?; sıçan deliği bin altın; sıhhatler olsun; sıkı mı?;

sırtında yumurta küfesi yok ya!; sidiğine basan uyuz olur; sizden iyi olmasın; sormak ayıp olmasın; sorması ayıp olmasın; soyka kalsın; söz anlayan beri gelsin; sözüüm meclisten dışarı; sözüüm meclisten yabana; sözüne sahip ol; sözünü (sözünüzü) balla kestim; söz yok!; su gibi aziz ol; surata bak, süngüye davran; suratı kasap süngeriyle silinmiş; suratına bakanın kırk yıl işi rast gitmez; suratından düşen bin parçadır; suya götürüp susuz getirir; suyu kesiyor; suyu mu çıktı?; suyundan da koy; suyu nereden geliyor?; suyuna pirinç haşlanmaz; süngüsü depreşmesin; sürüsüne bereket; şahımı bu kadar severim; şakası yok; şap ile şeker bir değil; şekerin suya mı düştü?; şeyhin kerameti kendinden menkul; şeytan azapta gerek; şeytan elini çekmiş; şeytan geçti; şeytan görsün yüzünü; şeytanınız bol olsun; şeytanın işi yok; şeytanın bacağını kır; şimdiden tezi yok; şimdi yaya kaldın Tatar ağası; şöyle dursun; şunu bunu bilmem; şüphe yok; şeytanın bile aklına gelmez; tabakhaneye bok mu götürüyorsun?; tadı tuzu yok; tam üstüne bastın; tasası sana mı düştü?; taşı ölçeyim; tavşan bayırı aştı; tıs yok; tırnağı olamaz; tık yok; toprağı bol olsun; toprağına ağır gelmesin; toprak kabul etmez; turşusunu kur; tut kelin perçeminden; tazının topal olduğu tavşanın kulağına değmiş; ucunda ölüm yok ya; uçan kuşa borcu var; uğurlu kademli olsun; uğur ola; uma uma döndük muma; umurumda değil; ununu eleyip eleğini asmış; üstüne yoktur; vay sen misin?; vazifesi mi?; verilmiş sadakası varmış; yağ bal olsun; yanına salavatla varılır; yanına salavatla varılmaz; yapmak varmış; Yaradan'a kurban olayım; yarından tezi yok; yavaş gel; yaya kaldın tatar ağası; yağlıymış, it kaptı; yediği naneye bak; ye kürküm, ye; yengen olur; yenilir yutulur gibi değil; yerinde su mu çıktı?; yeri var; yerin kulağı var; yer kabul etmez; yeşillik olsun; yiğitlik sende kalsın; yolun açık olsun; yok deve,; yok, devenin başı; yoksulluğun gözü kör olsun; yürü ya kulum demiş (Allah ona); yüz surat hak getire; yüz surat davul derisi; yüz surat mahkeme duvarı; yüzü ak olsun; yüzü kasap süngeriyle silinmiş; yüzüne bakmaya kıyılmaz; yüzünü gören cennetlik; yüzünü şeytan görsün; yüzü yok; yüzünde şeytan tüyü var; zahmet olur; zift yesin; ziftin pekini yesin; ziyade olsun; zorun ne?; zurnanın zırt dediği yerdeyiz.

1.1.8.2. Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

İçinde esas yargının bulunduğu bir temel tümceyle, temel tümceyi anlam ve görev bakımından tamamlayan, fiil çekimli olan ve değişik yapı özelliklerine sahip bulunan bir veya daha fazla yan tümcecikten oluşmuş tümcelerdir. Dört tür birleşik tümce vardır.

1.1.8.2.1. İç İçe Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

Bir tümcenin başka bir tümcenin içine girmesiyle oluşan birleşik tümcelerdir. Bu tür tümcelerde yan tümce, temel tümcenin tümleci durumundadır. Temel tümcenin yüklemi genellikle *bil-*, *de-farzet-*, *gör-*, *san-*, *say-*, *zannet-* fiillerinin çekimlenmiş şeklidir. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde iç içe birleşik tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *Erzurum'un soğuğu "Gelin beni Gerede'de bulun." demiş; "canım" dese "Canın çıksın" diyor.*

1.1.8.2.2. Şartlı Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

Yüklemi dilek-şart kipiyle çekimlenmiş bir yan tümce ile temel tümceden oluşan birleşik tümcedir. Yan tümce temel tümceyi şart, benzetme, zaman ve sebep anlamlarıyla tamamlar. Şart tümcesi temel tümcenin yüklemi durumundadır. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan şartlı birleşik tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz; Allah yazdı ise bozsun; anladım sa Arap olayım; ateş olsa cirmi kadar yer yakar; atın yüğükse bin de kaç; atsan atılmaz, satsan satılmaz; bir iplik çeksen kırk yama düşer; burnunu sıksan canı çıkacak; burnu yere düşse almaz; "canım" dese "Canın çıksın" diyor; ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?; çuhasını giymedikse kenarını kuşandık; dağ yürümezse abdal yürür; davul çalsan duymaz; davul çalsan işitmez; dili olsa da söylese; dünya yansa içinde bir kuru hasırım yok; fare düşse başı yarılır; eli dursa ayağı durmaz; güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz; Halep oradaysa arşın burada; hangi taş pekse (~ katıysa) başını ona vur; kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır; kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalar; köpeği (~ iti) bağlasan durmaz; olursa çat pat, olmazsa aç yat; saman elinse samanlık senin; sana pişmişse bana kotarılmış; sıçan düşse başı yarılır; şaşı, çakır demektense kör de de kurtul; püf desen uçacak; talihim olsaydı anamdan kız doğardım; taşı sıkça suyunu çıkarır; tef çalsan oynayacak; vursam ölecek vurmasam payımı elimden alacak; vur dedikse öldür demedik ya; yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz; yağmur yağsa yağ görmez; dolu olsa taş görmez; yemin etsem başım ağrımaz; yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır.*

1.1.8.2.3 .ki'li Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

Farsçadan dilimize giren *ki* bağlacıyla yapılan ve aslında Türkçe söz dizimine uygun olmayan bir tümce tipidir. Bu tür tümcelerde *ki* bağlacıyla temel tümce yardımcı

tümceye bağlanır. İlk sırada temel tümce, ikinci sırada yardımcı tümce yer alır. Bu diziliş asıl unsurun sonda, yardımcı unsurun başta bulunması esas olan Türkçe söz dizimine uymamaktadır. Bu tür tümcelerde yan tümce temel tümcenin ya tümleci ya da temel tümcenin bir unsurunun tamamlayıcısı olmaktadır. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde ki'li birleşik tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *al giymedim ki alınayım; anaları ne ki danaları ne olsun?; çiğ yemedim ki karnım ağrısın; deve değil ki yedi yerinden boğazlansın; sakalım yok ki sözüm dinlensin; sarmısak yemedim ki ağzım koksun; kavun değil ki götünü koklayasın.*

1.1.8.3. Bağlı Tümce Biçimindeki Deyimler

Tek başlarına da birer anlam taşıyan, bağlaçlarla birbirine bağlanmış tümceler topluluğudur. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan bağlı tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *Allah övmüş de yaratmış; az ye de uşak tut; benden uzak (~ irak) olsun da Mısır' a sultan olsun; benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil; bir çıktı ama bir çıktı; bir mum al da derdine yan; büyümüş de devede de boy var ama eşşeğin arkasından gidiyor; cami yıkılmış ama mihrabı yerinde; dilenciye hıyar vermişler de eğri diye beğenmemiş; eser ama yağmaz; her boyayı boyadık da fıstıki yeşil mi kaldı?; herkese şapur şupur da bize gelince yarabbi şükür mü?; ne balını isterim ne belâsını; ne benden sana bazlama, ne senden bana gözleme; (ne çaldın yüzüme?, ne çalayım yüzüne?); ne çöreğin karnıma, ne osuruğun burnuma; ne dağda bağım var, ne çakaldan devam; ne kalburun üstü ne eleğin altı; ne devedir, ne kuş; ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor; ne kokar ne bulaşır; ne od var, ne ocak; ne ölü görmüş ağlamış ne düğün görmüş oynamış; ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet; nesi var, nesi yok; ne Şam'ın şekeri ne Arab'ın zekeri; ne şap oldu, ne şeker; ne şiş yansın ne kebab; ne bilirim ne gördüm deveyi, yeden ölsün; ne tadı var, ne tuzu; ne yârdan geçer (~ geçiyor), ne serden; ne yenir ne yutulur; ne yer, ne yedirir; tükürür murdar eder; it doydu da Haydar mı kaldı?; iki şilte bir astık, onu da terkiye astık; kestane kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş; itten de ölse kâr, kurttan da; köpeksiz köy bulmuş da çomaksız (~değneksiz) geziyor; senin canın (~ seninki) can da benimki patlıcan mı?; sinek küçüktür ama mide bulandırır; taş attı da kolu mu yoruldu?; tazi bizim ama çulu değişmiş; tuzlayayım da kokma; ufak at da civcivler yesin; ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?; yeme de yanında yat; yürü de enseni görelim.*

1.1.8.4. Sıralı Tümce Biçimindeki Deyimler

Tek başlarına da birer anlam taşıyan, birden çok tümcenin virgül veya noktalı virgülle birbirine bağlanmasıyla oluşan tümceler topluluğudur. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan sıralı tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abacı kebeci, sen neci?*; *acından karnı kurlar, başında nergis parlar*; *açıl susam, açıl!*; *aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü; açtı ağzını, yumdu gözünü; açtırma kutuyu, söyletme kötüyü; adı çıkmış dokuza, inmez sekize; adı var, kendi yok; adım Hıdır, elimden gelen budur; adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim; adımı güveç koy amma ocak üstüne koyma; adımız orospu, ekmeğimizi kuru yeriz; adını an, yüzünü görme; adın ne? -Mülayim Ağa. -Sert olsan ne halt edersin?, ağır endam, (~ ezgi fıstıklı makam); ağza tat, boğaza feryat; ağzı var, dili yok; ahı gitmiş, vâhı kalmış; akarı (yok), kokarı yok; akıl akıl, gel çengele takıl!; (-Akıllınız kim?), - Öndeki zincirli; akıl var, yakın var; (ak mı, kara mı?), Öüne düşünce görürsün; akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi; akşam ahıra, sabah çayıra; akşamdan kavur, sabaha savur; akşam kavil, sabah savul; alacağın bir iğne, çeliğin okkasından sana ne; alacağına şahin, vereceğine karga; al on paralık da ondan, al bundan da beş paralık, al hacı ağa pabucunu, eyvallahı da içinden; al Allah kulunu, zapteyle delini; altı kaval, üstü şişhane; altı alay, üstü kalay; alan razı, satan razı; al aptesini, ver pabucumu; al aşağı, vur yukarı; al birini, vur birine; al birini, vur ötekine; al dağlardan kengeri, ver devenin ağzına, aldı ele, düştü yola; âleme talih, bize kör Salih mi?, al gülüm, ver gülüm; al haberi, git kabarı kabarı; alın derisi değil, davul derisi; Ali'ye edik, Veli'ye düdük; al külahını, eyvallahı da içinde; Allah'ı çok, insanı az bir yer; almazsın, satmazsın, (pazarda işin ne?); almış, satmış, çekmeceyi kapatmış; al takke, ver külah; altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fıski karıştırır; altın adı pul oldu, kız adı dul oldu; altın taş, üstün tokaç mı?, altta yok, üstte yok; amcam'la dayım hepsinden aldım payım; Amasya'nın bardağı, biri olmazsa bir daha; anadan sıska, ne yapsın muska?, anası usta (ekmeği) yufka yapar, çocuk usta çift çift yapar; ananız taş yesin, yarım yarım beş yesin; anan yahşi, baban yahşi; anası sarmısak, babası soğan; anası turp, babası şalgam; anca beraber, kanca beraber; anladık yel değirmeni ama (suyu nereden geliyor?); anır eşşegim anır, adın deftere geçti; arı satmış, namusunu kiraya vermiş; arpaya katsan at yemez, kepeğe katsan it yemez; armudun sapı var, üzümün çöpü var; armut piş, ağzıma düş; aşağı mahalle sen misin, yukarı mahalle sen misin?; aşağı tükürsem sakalı(m), yukarı tükürse(m) bıyığım; aş pişti, bayram geçti; aş pişti, kaşık üstüne dikildi; at avlandı, deli evlendi; ata nal çakıldığını görmüş, kurbağa*

da ayaklarını uzatmış; at elin, it elin, (bize ne?); at görür aksar, su görür susar; atta duran var, durmayan var; at var, meydan yok; atla arpayı dövüştürür; arşını ile alır, sindısı ile keser; av avlanmış, tav tavlanmış; arkadaş değil, arka taşı; ağa diyeyim sana, yağın bulaşsın bana, arpa ekim, darı çıktı; ayvaz kasap, hep bir hesap; ayağında donu yok, fesleğen ister başına; aya sen doğma, ben doğayım der; ayaz oldu bulut oldu, geçen günler umut oldu; ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz; ay'ı gördüm, yıldıza itibarım yok; ayıyı fırına atmışlar, yavrusunu ayağının altına almış; ayının kırk türküsü olurmuş, kırkı da ahlat üzerine; ayı var yılı var, (ivecek ne var?); ayranım budur, yarısı sudur; ayranı yok içmeye, atla gider sıçmaya; ayranı yok içmeye, tahtirevanla gider sıçmaya; ayran içmeye geldik, ara açmaya değil; aza sormuşlar: “Nereye?”, çoğun yanına demiş; az söyler, uz söyler; baba değil tırabzan babası; babamın adı Hıdır, elimden gelen budur; bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var; balaban aş pişirmiş, çocuklarını başına üşürmüş; başına vur, lokmasını ağzından al; başı göl, ayağı sal, bayram değil, seyran değil, (eniştem beni niye öptü?); ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası; ben diyorum; “Hadımım”, o diyor: “Oğul uşaktan neyin var?”; ben umarım bacımdan, bacım ölür acımdan; benim oğlum bina okur, döner döner yine okur; ben gidemem bendere, alışmışım kaba döşek mindere; ben sana hayran, sen cama tırman; benim elim değil, Ayşe Fatma anamızın eli; besledik, büyüttük danayı, (şimdi) tanımaz oldu anayı; bilmiyorsun bu boku, git mektebinde oku; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bir abam var atarım, nerde olsa yatarım; bir alan pişman, bir almayan; bir ayağı içeride, bir ayağı dışarıda; bir ben bilirim, bir de Allah; bir ben bilirim, bir de Allah bilir; bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister; bir dudağı yerde, bir dudağı gökte; bir don, bir gömlek; bir eli kan, bir eli katran; bir Koroğlu, bir Ayvaz; bir eli eşikte, bir eli beşikte; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor; bir lokma, bir hırka; biri vardı gecedan, biri düştü bacadan; bir söyledi, pir söyledi; bir varmış, bir yokmuş; bit pazarında kuyruk toplar, Beyoğlu'nda beylik satar, binin yarısı beş yüz, o da bizde yok; bilirdin götünün huyunu, niye içtin yahninin suyunu?; biz attık kemik diye, el kaptı ilik diye; bizim evde yallanırsın, (Kirkor'un bağında mı ürürsün?); bizim gelin bizden kaçır, tutar ele kışın açar; bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar; elin kısrağı küheylan doğurur, (hiç) sesi çıkmaz; biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz; boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz; borç benim, (kasavet senin mi?); buna değdi, buna değmedi; bugün buldum, bugün yerim, yarına Allah kerim; bu ne perhiz, (bu ne lahana turşusu?); bugün peşin, yarın veresiye; can benim canım, çıksın elin canı; canını al, parasını alma; cin başka, şeytan başka; çalı idi, çırpı idi, evim idi ya, ayı idi uyu idi erim

idi ya; çoğu gitti, azı kaldı; Çingene çalar, Kürt oynar; dam yandı, içindeki sıçan da (birlikte) yandı; dam üstünde saksağan, vur beline kazmayı; dandini beyim, hoppala paşam; davul (falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde; davulu biz çaldık, parsayı el(~ başkası)topladı; delik büyük, yama küçük; denizde kum, onda para; dert benim, (tasa senin mi?); devede gibi, yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve; deveye “Boynun eğri,” demişler, (“Nerem doğru ki?”) demiş; dışı eli yakar, içi beni; dışı kalaylı, içi alaylı; dipsiz kile, boş ambar; (dil mi güzel, dilber mi?) (güzel); doluya koydum, almadı, boşa koydum, dolmadı; dostlar şehit, biz gazi; doyumluk değil tadımlık; durdu, durdu, turnayı gözünden vurdu; dur dinlen, dur otur yok; dur kendime yer edeyim, gör (bak) sana neler edeyim?; düğün bizim, oyna kızım; düğün değil, bayram değil, (eniştem beni niye öptü?); düğüne gider, zurna beğenmez; hamama gider, kurna beğenmez; dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor; (efendim nerede, ben nerede?); eğri düzü beğenmez, bu da bizi beğenmez; ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?; ekmek Bedir’in, su Hıdır’ın, yiyin kudurun, için kudurun; ekmek elden, su gölden; el benden, sebep Allah’tan; el değer, etek değmez; eleğim var sacım var, komşuma ne borcum var?; eli ermez, gücü yetmez; el değer, etek değmez; eline vur, ekmeğini al; elinle ver, ayağınla ara; eliyle hamur ovalar, gözüyle dana kovalar; el kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım; el yahşi, biz yaman; el buğday, biz saman; elim hamur karnım aç, tıngır elek tıngır saç, elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi; emret, fındık kabuğuna gireyim; en akıllısı (~ akıllımız) Hamza, o da üç (~ kırk) gündür direkte bağlı; enseye tokat, kışa parmak; eski hamam, eski tas; eşek büyüdü, semeri küçüldü; eşek kuyruğu gibi, ne uzar ne kısalır; eti ne, budu ne?; evli evine, köylü köyüne; evvel ar idi, şimdi kâr oldu; ev yeni, duvar yeni, (eleğim seni nerelere asayım?); fare deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış; fol yok, yumurta yok; geçti Bor’un pazarı, sür eşeğini Niğde’ye; “gel, beni ye.” diyor; gelen ağam, giden paşam; gelirse hane hoş, gelmezse daha hoş; göz var, izan var; (güler misin, ağlar mısın?); gülü târife ne hacet?, Ne çiçektir biliriz; gün ola, harman ola; girmedığı bir Gereke zindanı kalmış, onda da altı ay eğlenmiş; hâline bakmaz, Hasandağı’na oduna gider; halka verir talkını (~ telkini) kendi yutar salkımı; hamama gider kurnaya, düğüne gider zurnaya âşık olur; harç bitti, yapı paydos; hem kaçır, hem davul çalar; hem suçlu hem güçlü(dür); hem şamdan paklandı, hem pilav yağlandı; hem ziyaret, hem ticaret; hem kel, hem fodul; herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine; helva demesini de bilirim, halva demesini de; hasta, çorbası tasta; hık demiş, babasının burnundan düşmüş; hık demiş, anasının burnundan düşmüş; hımhım bile burunsuz, birbirinden uğursuz; hırlı mıdır, hırsız mıdır?; horoz evlenir, tavuk tellenir; huyu huyuna,

suyu suyuna uygun; içi beni yakar, dışı eli (yakar); iğde de var, çıkırıktı da; (in misin, cin misin?); ismi var, cismi yok; istemem, yan cebime koy; işte geldik gidiyoruz, şen olasın Halep şehri; it ite (buyurur), it de kuyruğuna; kadı kızı Kadire, geldi çıktı sedire; kafa büyük içi boş; tut kulağından, çifte koş; kafasına vur, ekmeğini elinden al; kafa değil, balkabağı; kahve tütün, keyifler oldu bütün; Karadenizde fırtına, al pırtını sırtına; Karaman'ın koyunu, sonra çıkar oyunu; kaval elden, yel Allah'tan sen yalnız parmaklarını oynat; kazan kazana kara demiş, tavanın da gülmeden aklı gitmiş; (kedi ne, budu ne?); kel ölür, sırma saçlı olur, kör ölür, badem gözlü olur; kendi söyler, kendi dinler; kendi gözündeki merteği görmez, elin gözündeki çöpü görür; keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın; kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla; kırk yılda bir hırsızlığa çıkarım dedik, ay(gün) akşamdan (erken) doğdu; kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?; (kimin nesi, neyin fesi?); komşuda pişer, bize de düşer; körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz; küçük deli, büyük deli, beşikteki başını sallar; nato kafa, Nato mermer; neyin nesi, kimin fesi; Nuh der, peygamber demez; mart içeri, pire dışarı; meramı kalaycılık değil, kış çalkalamak; od yok, ocak yok; odu var, senin budu var; oğlan aldı (~ yedi) oyuna gitti, çoban aldı (~ yedi) koyuna gitti; okunu atmış, yayını asmış; oynadı güldü, yerini buldu; olmadı bostan, bitmedi karpuz; öküz öldü, ortaklık ayrıldı; ölmek var, dönmek yok; ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün; ölüm var dirim var; ölüm ölüm de hırlamaya ne borcum var?, ölür müsün, öldürür müsün?; ölüye ağlamaz, diriye gülmez; önüne geleni kapar, ardına geleni teper; öp eşiği, çık dışarı, para ile değil, sıra ile; parayı araya değil, paraya vermeli; saçın ak mı, kara mı?, Önüne düşünce görürsün; sağır sultan bile (~ Mısır'daki sağır sultan bile) duydu; saldım çayıra, Mevla kayıra; sağ olsun, yerinde olsun; sahibi razı olur, tellal razı olmaz; sarhoştum aydım, böyle yaşamaktan caydım; selam para, kelam para; selam verdik, borçlu çıktık; sen zot ben zot, kim verecek ineğe ot?; senin aradığın kantar, Bursa'da kestane tartar; senin gönlün Döndü ile Döne'de, benim gönlüm inek ile danada; serçeden başka kuş, zeyrekten başka yokuş bilmez; sıçan deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış; sıçtı Cafer, bez getir; sıfıra sıfır, elde var sıfır; söz bir, Allah bir; şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi; takke düştü, kel göründü; taştan yağ çıkar, ondan çıkmaz; tavşanın kaçışını gördüm, etinden iğrendim; taştan ses çıktı, ondan ses çıkmıyor; tencere dibin kara, seninki benden kara; tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş; teptim keçe oldu, sivriltilim külah (oldu); ustamın adı Hıdır, elimden gelen budur; var olsun, yerinde olsun; ver yiyeyim, ört yatayım, bekle, canım çıkmasın; vız gelir, tırıs gider; bekle canım çıkmasın; vur patlasın, çal oynasın; ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli; ya devlet başa ya kuzgun leşe;

(yârdən mi geçərsin, serdən mi?); yarım elmanın yarısı o, yarısı bu; (yaşı ne, başı ne?); yediği önündə, yemediği arkasında; yeler onmaz, eve gelmez; yel ese, eyyam ola; yel üfürdü, sel götürdü; yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından; yem istemez, su istemez; yılanı sen tut, gözüne ben bakayım; yükünü horoz götürüyor, gönlünü deve, yok oğlu yok; yorgan gitti, kavgə bitti; yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal.

1.1.9. Azərbaycan Türkçesinde Yapılarına Göre Tümcə Biçimindəki Deyimler

Yapılarına görə tümcələr dördə ayrılır.

1.1.9.1. Basit Tümcə Biçimindəki Deyimler

Çekimli bir fiil ya da ek fiil ekli bir isimle kurulan ve en az bir özne ilə bir yüklemədən oluşən çekimli tümcədir. Azərbaycan Türkçesi tümcə biçimindəki deyimler bütüncemizə yer alan basit tümcə şəklində oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abdəl eşşəyin harda qalıb; abırına dəyənmir; acan pastar görüb; acından köpük qusur; açıl başımdan!; açdı gül ağzını; adam qabağına çıxartmalı deyil; adam ol!; adam öləcək; adam ötürəndir; adam sözündən bəlli olar; adamdan ağız istəyir; əli üzünə yapışır; adamın əlini yandırır; adamın əti tökülür; adamın gözü qaralır; adamın qanı donur; adamın (~ insanın) sümüyünü gizlədir; adamlıq sendə qalsın; addım atmaq mümkün deyil; adı üstündə qayım olsun; adımı dəyişdirərəm; adımı özgədən soruşaram; adın adlara qalsın; adın bata!; adın yansın!; adına dəyməz; adını bağışla; adını tutub gəlmişəm; afət aparmış; ağac atsan, yerə düşməz; ağacın iki başı var; ağıl karı deyil; ağıla gəlməz; ağır otur batman gəl; ağız dəyəni qulaq eşitmir; ağıza alinası deyil; ağlayanımız olubdur kör Şəhrəbanu; ağılı başında deyil; ağılı başından bir qarış yuxarı; ağılı pərsək (~ pərsəng) aparır; ağılını külək aparıb; ağılı sonradan gəlir; ağılin (~ ağılınız) nə kəsir?; ağılin ona buna (başqasına) gətməsin; ağılına dua yaz; ağılına keçə yamayım; ağrın canıma (~ mənə) gəlsin; ağza (alası) deyil; ağzı deyil; ağzı elə bil karvansara qapısıdır; ağzı (~ ağzın) qurusun!; ağzı yağlıdır; ağzım ağzına dəysin; ağzım (~ dilim) qurusun!; ağzıma bir şey dəyməyib; ağzımı açma; ağzın əylər; ağzın fal olsun; ağzın geri dönsün; ağzın qurusun; ağzın nədir; ağzın pambıqlansın!; ağzına bax; ağzına baxan yoxdur; ağzına gəndir; ağzına qurban; ağzına qavıt (~ qovut) vərən yoxdur; ağzına yara düşsün; ağzına çullu dovşan yerləşmir; ağzında dili yox; ağzında dilin yansın; ağzında yağ əridən gətirməyib ki!; ağzından çıxmasın; ağzından külək aparsın; ağzından süd iyi (~ qoxusu) gəlir!; ağzından qan qoxusu (~ iyi) gəlir; ağzından yel (~ alsın) aparsın; ağzını açacağına (~ açana kimi) gözünü aç; ağzını açınca gözünü aç; ağzını öpüm; ağzının astarı var; ağzının*

aşı deyil; ağzının çəki yox; ağzının xörəyi (~ qaşığı) deyil; ağzının kəsəri yoxdur; ağzının qatığını sil; ağzının sarısı gətməmiş; ağzının yemi deyil; ağzının zodu yoxdur; axan sular dayanar; axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür; aqibətin (~ aqibətiniz) xeyir (olsun!); ala qarğa bala çıxartmaz; ala qarğa balasına aşıq olub; ala başına kül başına; alaca qarğaya da borçludur; alaxdan gələn adama oxşayır; Allah ağzından eşitsin; Allah Allahlıqla day öyrədirik; Allah başın dura dura (~ duran yerdə) ayağına daş salmasın; Allah başına daş salsın; Allah başından bir tük əskik eləməsin; Allah başını uca eləsin; Allah baxtini güldürsün; Allah bir yastıqda qocaltsın; Allah birdir dediyindən özgə sözünə inanılmaz; Allah birinə dövlət verib; birinə zillət; Allah birini min eləsin; Allah çarxını çevirsin; Allah dördüz bir eləsin; Allah evini yıxsın; Allah əli üstündə olsun; Allah ətini töksün; Allah götürməz; Allah havanı alsın; Allah heç nə əsirgəməyib; Allah kəssin; Allah quru şərdən saxlasın; Allah nə verdisə; Allah öldürmüş; Allah sağ əli sol ələ möhtac eləməsin; Allah səni umud yeri eləsin; Allah sənə əlini yüngül; işini avand eləsin; Allah utandırmasın; Allah üzümə baxdı; Allah üzümün örtüyünü versin; Allah üzünü ağ eləsin; Allah üzünü qara eləsin; Allah var; Allah verdiyi canı alabilməyir; Allah versin; Allah vurmuş; Allah vurmuşdu; Allah yaddaş versin; Allah yaxşı yol versin; Allah yeri ya qulum deyib; Allah yetirib; Allaha ağır getməsin; Allaha bağışla; Allah' a bir can borcum var; Allaha xoş gedər; Allahdan gizli(n) deyil; Allahı arada gör; Allahım (~ Allahın) var; Allah'ın bildiyini quldan gizlətmək olmaz; Allahın bir dediyindən savayı sözünə inanmaq olmaz; Allahın işinə bax; Allahın qəzəbi tutmuş; Allahü əkbərin eşidilməyən yeri; alını qaşqa bizovdur; alnında yazılmayıb ki . . . ; alt dodağı yer süpürür; üst dodağı göy; altda qalanın canı çıxsın; ana südü (~ ağ südü) kimi halal olsun; ana qarnından gətirməyib ki; ana (~ ananın) südü sənə haram olsun!; analar necə (~ ne cür) oğlan (~ oğul) doğulub!; anamı əmməyəcəm ki; anandan əmdiyyin süd burnundan gəlsin; ananın südü halal olsun; anasının burnundan düşüb; anasının südü halal olsun; aradan çıxan mənim avradım; aralarından qara pişik keçdi; aralarından su keçmir; aramızdan getdi; aşağı; aşağı qatıqlı aşdan da aşağı?; arxa bir də su gələr; arxası yerə gəlməz; arvad ləçəyi olsun; arvadların cortanındandır; arığın nə işi var ki; aslanı yaralayılar; asta qaçan nəmərdidir; âşiq gördüyünü çağırar; aşuna aşuna çıxdı ocaq başına; at gedib örkəni apardı; atamın oğlu deyiləm; atılan dırnağına dəyməz; atının nalı gümüşdü; atların tərkində gədəsən; ay gədən it gəl məni qap; ay səni min yaşa; ayağı bura dəyməsin; ayağın düşər düşməzi olar; ayağın sayalı olsun; ayağın sinsin!; ayağını sındıraram; ayağını verdi yerə; ayağının altında torpaq (~ yer) yanır; ayağının altına dəmir (ərsin) at(ın); ayağının altını öpüm; ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz; ayağının tozu da

olabilməz; ayaq alıb yeriyir; ayaq basmağa yer yoxdur; ayaq basmaq mümkün deyil; aybı yoxdur; ayda ildə bir namaz; onu da şeytan qoymaz; aydınlığa çıxasan; ayıbını yər örtsün; ayım çıxdı; az (~ azacıq) aşın duzu deyil; az qalır(dı) adam adam əti yesin; az qalır canı götündən çıxsa; az qalır göyə uçuşsun; azacıq aşın duzu deyil; azar bezar görməyəsen; azar dəymiş; azarı var; azımızı da çox hesab elə; bacağı poxludur; bacardığını beş qaba çək; bax gör vurmayıbsan; bax onda çubuq ayri bitir; baxan deyirdi bir də baxım; baxmaqla doymaq olmur; bal tök yala; bala dəyəndə ağzında ilânlar balalasın; bala dəyəndə ağzında dilin kösöv olsun; balan qudursun; baltanı dibindən(~ kökündən) vurmazlar; barın başından aşsın; barıt qoxusu gəlir; barmağından su dammaz; barmaq basmağa yer yoxdur; barmaq hesabı saymaq olar; barmaqları qızıl kəsir; barmaqları qızıldır; basdıqca iyiyir; baş ağrısı olmasın; baş qulağı bir abbasiya dəyməz; başağrısı olmasın!; başı batsın; başı çatmır; başı çiyinə ağırlıq edir; başı əlində deyil; başı götünə ağırlıq edir; başı samanla doludur; başı yerə batsın!; başım (~ başımız) üstündə yerin (~ yeriniz) var; başıma(başına, başınıza) deysin; başıma elə bil bir qazan qaynar su tökdülər; başıma nə kül ələyim; başımı dağlayan gərək; başımızdan artıqdır; başın aşağı olsun; başın batsın!; başı çuvaldan deyil ki; başın daşa dönsün!; başın daşdan daşa deşsin; başın ərsə çatsın; başın qoltuq görməsin; başın var olsun; başına and olsun; başına daş düşsün; başına daş yağsın; başına əla bil bir qazan qaynar su tökdülər; başına əlləmə düşsün; başına götünə bax hələ; başına güllə dəysin; başına gün deyib?; başına haranın daşını salsın?; başına ildırım çaxsın; başına (başınıza) kül! (olsun!); başına qar yağsın; başına nə daş salsın?; başına söz qəhət olub; başında külək (~ yel) oynayır; başından yekə pox yiyib; başını bıçağa sürtür; başını daşa (~ divara) döyüb; başını kəs!; başını yerə soxum!; başının sadağası olsun; başının sadağası olum; başının üstündən (. . .) əskik olmasın; başın(ız)a dolanım; başınla götünlə oynama; başıva (başına) kül ələnsin!; başıva dolanım!; başının tükü ayağına salama gəlsin; başqa avazdır; başqa havadır; başqa xəmərdən yoğrulub; başqa onun xəmiridir; bayatısı çoxdan çağrılıb; baydağın (~ bayrağın) yatmasın; Bayraməlisiz toy olmaz; bayramı qara gəlmiş; bazar ola; bazar olsun; bazara beş atlı ilə girmir; bazarın gözünü çıxardıb; elə ütülərdən çox çıxıb; beş atlı ilə bazara girmir; beyin deyil peyindir; bədə tuş gəlməyəsen; bədəninə qurd düşsün; bədnəzər qapını tanımasın; bəhrəsini görəsən; bəxti verib; bəxtin üzünə gülsün; bənd olma!; bəyənmişən sənə müzvrə bişirək; bıçaq pendir kəsən kimi; bığını balta kəsməz; bil (~ gör) analar necə oğullar doğub; bişmiş toyuğun (da) gülməyi gəlir; bildiyini babasına (da) dədəsinə (də)verməz; bir atım (~ atımlıq) barıtı var; bir ayağınızın altına da baxasınız; bir çuval darının sayından çoxdur; bir çürük qoza

dəyməz; bir deyib min güləsən; bir də qələt eləməsin; bir dəli şeytan deyir; bir dırnağına belə dəyməz; bir dikili ağacı da yoxdur; bir eşşəyə minib əllisini döyəşdəmə; bir əppəyə muhtacdır; bir xəmərdən (~ undan) yoğrulub; bir kalafa sümükdür; bir kərə də olsun; bir qara pula dəyməz; bir qəpiyə dəyməz; bir qurtum su içməkdən də asan; bir panabada dəyməz; bir sözünü beş batman balla yemək olmaz; bir şahısı çıxınca canı çıxar; bir şillə çəkəram daşsaqların dişləmə çay içər; bir tükünə qurbandır; bir yuvanın quşudurlar; bir zad dəyəndə körpü qalır suyun o tayında; biratım (~ biratımlıq) barıtı var; bircə qarış boyu var; birçəyin ağarsın; biri iki eliyəcəksən ha..!; bovsan axtarır; bizi bir də əkib doğan yoxdur; bizi dədə nənə yerdən tapmayıb; bizi gördüyü gözü yoxdur; bizim ağzımızın yemi deyil; bizim küçədə də bayram olar; bizim qapımızdan keçməz, bizimki zəlzələdən vəlvələdən keçib; boğazı elə bil gəvahiylə deşilib; boğazın dəlinsin! (qovuşsun); boğazına çatı sal; boğazına şiş girsən!; boğazında qalsın!; boğazından tutsan canı çıxar; borcum (~ borcuma) deyil; borcun (~ borcuna) deyil; bostançı poxu kimi şişmə; boş beşik görməyəsən; boy buxunundan utan; boyaxana küpü deyil; boynu sinsin!; boynuma biçilməyib ki; boynun altında qalsın; boynun çiynində qalsın; boynun qırılsın (sinsin!); boynuna örkən dolanmaz; boyun yerə girsən; boyun yerə altda qalsın; boyuna kəfən biçim; boyuna qamış ölçüm; boyuna boz ip ölçüm; boyundan utan; boyunu yerə soxum; börkümüz dəyişik düşəcək; börkün ananın qoltuğunda qalsın; börkün uca qoy; börkünə yanqılıcı qoy; bunlara qurd yağı sürtüblər; bu başqa söhbətdir; bu dünyadan (~ dünyanın adamı) deyil; bu gün sabahlıqdır; bu gündən tezi yoxdur; bu xına o xınaya bənzəmir; bu kələk keçməz; bu kol o girən kol deyil; bu kol sən girən kol deyil; bu lap ağ oldu; bu ölsün; bu sən öləsən; bu sizə bəla oturur; bu yel haradan əsir?; bu yoldan qayıt; buna bir dəstə kavar verməzler; burnu ilə pox eşir; burnu qarnına dəyir; burnuna barıt iyi (~ qoxusu) dəyməyib; burnuna dəyməyib; burnuna şam iyi dəyməyib; burnundan düşən min tikə olur; burnundan düşüb; burnunu (da) qanadabilməz; burnunu sıxsan (~ tutsan) canı çıxar; buyruq olmasın!; bürünc qiymətinə dəyməz; bütün iplər gəlib sizin doğanaqdan keçəcək (~ ötəcək); cah cəlal sahibi olasan; canı çıxsın!; canı it canıdır; canı (~ canınız) sağ olsun!; canı yansın!; canım sənə (~ sizə) desin; canım sənə sadağa olsun; canıma dəysin; canımı çölə atmamışam; canımın canı çıxsın!; canın sağ olsun; canın yansın!; canına yazığın gəlsin; canını azar (~ dərd) alıb; canında (hələ) su çoxdur; canında az yoxdur; canından iraq olsun; cavan dağı çəkməyəsən!; cavanlığın qalsın yer altda; cəddin belindən vursun; cəhənnəm oduna giriftar olasan!; cəhənnəm ol (~ olun)!; cəhənnəm olsun!; cəhənnəmdən ipi qırıb qaçıb; cəhənnəmə get; cəlalın artıq olsun; cənnətlik olsun!; cibimə (~ cibinə) görə deyil; cındırından cin hürkür; cebin dolu olsun;

cibində siçan (~ yel) oynayır; cibinin pambığı əlivi (~ əlinə) gəlsin!; cinə börk tikir; ciyarım ot tutub (~ pöşlənib); ciyarın pöşlənsin!; ciyərin yansın!; ciyərini çıxararam; Cuhud (~ Erməni) qan gördü; cücəni payızda sararlar; çarxın çevrilsin!; çayda balıq yən gədər; çənəsinin ipi yoxdur; çətini eşşəyi körpünü kəçənə kimidir; çırağın sönməsin; çırağın sönsün!; çırağın yansın!; çiçək çiçəyi çağırır; çiyində başı yoxdur; çovutma gülləyə rast gələsən; çöldən tapılmayıb (~ tapmamışam) (ki!); çömçə tutan biza sarıdır; çöpə dəyməz; çörək gözünü tutsun; çörək qanim olsun; çörəyi burnuma (~ qulağıma) yəməmişəm ki; çörəyimin (~ çörəyimizin çörəyinin) duzu yoxdur; çörəyin atlı özün piyada olasan; çürük qoza (da) dəyməz; dabanına daş dəymiş; dabanına daş dəysin; dadına doymaq olmur; dadından yemək olmur; dağı dağ üstünə qoyar; dağa daşa düşmək lazım deyil; dağarcıq siçana sarı yeriyir; damazlığın kəsilsin; damda qulaq kəsən var; damundan bayquş ötsün; dan atdı gün batdı; dana başı bir çatı ?; danışığa dəyməz; danışığını yəyəsən; danışiq olabilməz; danışmağa dəyməz; dartma yaxam cırıldı; daş at qolun açılsın; daş daşı yedi; daş düşsün; danışığını yəyəsən; daş at qolun açılsın; daş atan bəlli; daş yerində ağırdı; dartma yaxam cırıldı; daşlar dilə gəldi; daşsağına deyil; daşsağında qovut gətirib?; dayısını tanıyıb; dedim itə daş atma; dənliyinin altını fələk də bilməz; deməli deyil; deməyə nə var?; desən bazarın itləri də nişan verər; dəli şeytan deyir...; dəliotu yeyib; dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır; dəmiri isti isti döyərlər; dərd görməyəsən; dərd yarıdır; dərin getsin; dərisi altı şahıya dəyməz; dərisi üç qəpiyə dəyməz; dərman üçün tapılmaz; dəvə dəlləklik edir; dəvə oynayanda qar yağar; dəvədən böyük fil var; dəvəni aşıqlı udur; dəyəbəyin iki başı var; dəyirmanı yaxşı üyüdür; dəymişi dura dura kalı tökülür; dırnağı bərk olsun; dırnağı da deyil (olabilməz); dırnağı qayım olsun; dırnağına qurban (olsun); dırnaqsızın biridir; dibi sudadır; dikili ağacı yoxdur; dil otu yeyib; dili (~ dilin) ağzı (~ ağzın) qurusun!; dili bir qarışdır; dili ilan yuvadan çıxarar (~ çıxardır); dili qurumuş!; dili yanmış (~ yansın!); dilik dilik olasan (~ olsun!); dilim ağzım qurusun; dilim qurusun!; dilimin ucundadır; dilin (~ dilim) qurusun!; dilin ağzın qurusun!; dilin tutulsun!; dilin yansın!; dilinə düyün düşsün!; dilinə yara çıxsın!; dilini farağat qoy; dilini gödək (~ qısa) əla; dilini kəs; dilini qoy dinməz yərinə; dilini saxla; dilinin ipi sapı (qaltağı ~ qaytanı) yoxdur; diş qurdalamağa bir çöpü yoxdur; dilim ağzımda bişər; diş qurdalamağa bir şey yoxdur; dişin qısar mısar dinməz; divarların da qulağı var; dördayaqlıdan pişiyi də yoxdur; duz çörək gözündən gəlsin; dünya başına dardır; dünya beş gündür; dünya boş qalmasın dəyə; dünya gözündə deyil; dünya gözünə görünmür; dünya gözünə qara (qaranlıq) görünür; dünya xali deyil; dünya vecinə deyil, dünyalara (~ dünyaya) dəyər; dünyanın götün(ü) yırtıb; dünyanın gözünü çıxarıb;

dünyanın quyruğu uzundu; dünyanın malına (~ dünyaya) dəyər; dünyaya dəyişmərəm; dünyaya (~ dünyalara) sığmayan (~ sığmaz); düşər düşməzi olar; düşər düşməzi var; dünyü tapmamış çilov (~ plov) dəmləyir; ehtiyacın üzü qara olsun; elə bağın elə barı olar; elə bil aclıqdan çıxıb; elə bil ağzına su (qavıt, qovut) alıb; elə bil ağzına tüpürüb; elə bil ağzından it boğuşdurur; elə bil alçaq dağları o yaradıb; elə bil arşın (~ cida ilan iynə) udub; elə bil arvad üstünə gəlir; elə bil at bağışladı (bağışladın); elə bil ayaq daşı itibdir; elə bil aydan düşüb (~ gəlib); elə bil ayıya dəyirmançı dedilər; elə bil balığı suya buraxmısan; elə bil başıma bir qazan qaynar su tökdülər; elə bil başımda dəyirman işləyir; elə bil başına daş düşür; elə bil başına daş salmışam; elə bil bayquşdu; elə bil behiştin bir guşəsidir; elə bil bir almadır (~ almanı) ikiyə (~ yarı) bölünüb (~ bölüblər); elə bil bir birinin ağzına tüpürüblər; elə bil birə qabığıdı; elə bil boğazı gəvəhənlə deşilib; elə bil ... burnundan düşüb; elə bil (başına) cin vurdu; elə bil cıncırından toz çıxır; elə bil çiynimden (bir) dağ götürüldü; elə bil çöp gəlindir; elə bil çörəyi tandirdə yandı; elə bil dalından qovurlar; elə bil dalışınca atlı qovur; elə bil dəryada gəməsi batıb; elə bil dəvənin qarnı yırtılıb; elə bil dilinə yarma sarıb; elə bil dilini udub; elə bil dilotu yeyib; elə bil dişində qarışqa tutub; elə bil divara deyirsən; elə bil dörd doğar kəldir; elə bil dövlətli qızı kasıb evə gəlin gəlib; elə bil dünya bunundu; elə bil dünyanı bağışladılar (~ verdilər); elə bil dünyaya təzədən gəldim (~ gəlmişəm); elə bil ayağını pişik yeyib; elə bil əlləri bişib; elə bil ətdən divar çəkilib; elə bil ətini kəsirlər; elə bil ayninə biçilib (~ tikilib); elə bil fala baxmıştı; elə bil gəməsi batıb; elə bil gic toxludur; elə bil göy başına uçub; elə bil göydən düşüb (~ gəlib); elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere; elə bil gözümdən (~ gözündən) pərdə götürüldü; elə bil ilan boğazından çıxıb; elə bil ilan çaldı; elə bil ilan qovub; elə bil ildırım vurdu; elə bil it ağzından çıxıb; elə bil it yalayıb; elə bil it yeyib pişik qusub; elə bil iynə üstündə oturmuşam; elə bil iynə (~ tikan) üstündə oturub; elə bil iynəsi itib; elə bil kasıb evinə gəlin gedir; elə bil ki bizi yerdən götürübdür; elə bil ki; fil burnundan düşüb; elə bil kor kişi avradını döyür; elə bil köz üstündə oturub; elə bil küllük sərçəsidir; elə bil qoduğu içində (~ qarnında) ölüb; elə bil qotur qurbağadır; elə bil qurbağa gölünə taş atdılar; elə bil qutuda ilan görür; elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb; elə bil lal qarğadır; elə bil mal dengidir; elə bil matı meyxanasıdır; elə bil mətəl şəbehidir; elə bil müqəvvadır; elə bil ölü güldürəndi; elə bil meşədə böyüyüb; elə bil meşədən çıxıb (~ gəlib); elə bil meşədən tutulub; elə bil peyğəmbər pişiyidi; elə bil pox üstündə qarğa oturub; elə bil satıb alıb; elə bil Rüstəm'in şeyin sındırıb; elə bil sikilmiş sıpadır; elə bil (ki)... su ələndi; elə bil suya batdı; elə bil suya düşmüş siçandır; elə bil şeytan dilləndirdi; elə bil tamaşa qabağıdır; elə bil tulambardan çıxıbdı; elə bil üstümdən

(bir) dağ düşdü (götürüldü); elə bil üstümə (~ üstünə) su çiləndi; elə bil üstümə qaynar su caladılar; elə bil üstümə soyuq su tökdülər; el üstündə əl var; elə bil üstünə ölü torpağı səpilib; elə bil üstünə soyuq su ələndi (~ töküldü); elə bil yaz qoduğudu; elə bil bir yer boğmasıdı; elə bil yerdən tapmışıq; elə bil yerə girdi; elə bil yetimxanadır; elə bil yuxa arasında halva var; elə bil zəkat keçisidir; elə bil zənciri qırıb qaçıb; elə bil o qalmışdı; elə giryan qalasan!; elə söz deyir bişmiş toyuğun gülməyi gəlir; elin dinazından çıxmaq olmaz; eşşəyi palan tutan kimi (tutur); evi bərbad olmuş; evin abad olsun; evin abadan; evin şən olsun; evin tikilsin; evin yıxılsın; evində ev törəsin; evində həşirinə yatən olmasın; evində ocaq yanmasın; evində ocaq yansın; evindən şadlıq kəsilməsin; evinə qonaq gədəndə bir ovuc torpaq olub düşür adamın ayağının altına; evinin qapısı açılmasın; evlənəndə yadından çıxar; evli eşikli olasan; eyib olsun; əcəb oldu; əda çıxartma; əda gətirmə; ədabazlıq ələmə; əhdinə çatmasın; əl atıb güdüldə yarmasına; əl ayağını topla! (~ yığışdır!); əl bağlamağına dəyməz; əl bulaşmağına dəyməz; əl üstündə əl var; əlacın kəsilməsin; əldə ovucda nə varsa; əldən gəl!; əli ağzındadır; əli qulağındadır; ... əli qurşağını bağlasın; əli (əlin) qurusun!; əlim qırıldı; əlim yaxanda olsun; əlim üzüm (~ yudum); əlimin içindən (~ ortasından) gəlir; əlimizə iş verdi; əlim ağrımaz; əlin darda qalmasın; əlin cibində olsun; əlin götünə yerləşməsin; əlin götürüzün yu; əlin qolun var olsun!; əlin qurusun!; əlin sinsin!; əlində ovucunda qalsın; əlindən düşsün!; əlindən gələnə beş qaba çək; əlindən su dammaz; əlindən yer yox idi (~yoxdu); əlinə çöp (~ çöpü cüt cüt cütləyib) verər; əlinə su tökəbilməz; əlini fərağat qoy; əlini öpür!; əlini özündə saxla!; əlini uzatsan, çatar; əlinin dalı qabağını tanımır; əlinin duzu yoxdur; əllərin ağrımaz!; əllərim yanıma düşsün; əllərin dərd görməsin; əllərinə xına qoy; əməlli başlı danış; əməyi (əməyim) gözündən gəlsin!; əməyim gözüvü (~ gözüünü) tutsun!; əməyim ana südü kimi gözündən gəlsin!; əmr elə dağlara qar yağsın; əndamın açılsın (yansın)!; ənginə dirəyim; ərindiyindən Erməniyə dayı deyir; əkik deyil; əskik günün göy əsgiyə düyülsün; əskik olma (olmayasan, olmayasınız); ətəyi böyükələr əlindədir; ətəyin əllərdə qalsın; ətəyində namaz qılmaq olar; əti sənin, sümüyü mənim; ətin tökülsün!; əziyyətinə dəyməz; Əzrayıl ilə pasur oynayırdım; Əzrayıl qapını tanımasın; Əzrayıla can verməz; Əzrayıl tükü var; Fəhmini Allah əlindən alsın; fələyin çərxi dönsün; gedib hamamdan buz gətirə; get alağını elə; get ay batandan sonra gəl; gəl görəsən; gələnin günlərin işıqlı olsun; gəlin erkək çıxdı; gəlinimə (gəlinimizə) güzgü tutan tapılıb; gəlininə güzgü tutan tapılmasın; gəlininin ayağı sayalı olsun; gəlməyi şah gəldisinə çıxdı; gilələrin ovcuna düşsün; girdiyin(iz) kol deyil; girməli kol deyil; gora kəfənsiz gədəsən!; gora kəfənsiz getsin; gorbagor olmuş; goru nurla dolsun; gorun

çatdasın; goruna od qalansın; gorunu goreşan eşsin; göbəyini kəsiblər; gördüm deyən
 olmadı; gördüyü ağaclar (çoxdan) kürəkliyə (~ odunluğa) kəsilib; gördüyün küllü
 kömbədi; görüb görəcəyi budur (~ odur); görüm səni çömələn aparsın; görüm səni
 partlayasan; götün dəlinsin!; götünə vəlim ağacı olsun; göy (~ yer göy) titrəyir; göydə
 axtarırdım yerdə elimə düşdün (düşmüşən ~ keçdin ~ keçmişən); göydən yerə od yağır;
 göylər yerə gəlməyib ki; göz üstə gəlib; göz (~ gözüüm) üstə (~ üstündə) yerin (~ yeriniz)
 var; gözlə boğazında qalar; gözlə göbəyin düşməsin ha; gözlər olsun görməsin; gözləri
 elə bil qoyun gözüdü; gözlərindən cin yağır; gözlərinə qara yara çıxsın; gözü (~ gözüüm)
 atır; gözü çıxmış; gözü kör olsun; gözüüm (~ gözlərim) aydın!; gözüüm çıxsın; gözüüm
 görməsin!; gözüüm üstə yerin (~ yeriniz) var; gözüümə çıxan götünə çıxsın; gözüün (~
 gözlərin) aydın! (~ olsun !); gözüün çıxsın (~ tökülsün!); gözüün (üstündə) olsun; gözüün pis
 üzlər görməsin; gözüün yamanlıq görməsin; gözüün yolda qalsın; gözüündən gəlsin!; gözüünə
 də püfləyəbilməzsən; gözüünə dursun; gözüünə dünya görünər?; gözüünü (~ gözlərini) çörək
 (~ əmək) tutsun!; gözüünün yaşı əlindədir; gül gülü çağırır; güllə vursan, qanı çıxmaz;
 gün işığına həsrət qalasan!; günah məndən getdi; günahını verməz; gündə xoş xəbər
 eşidəsən; günün gündən ağ olsun; gününə baxarsan; güvəc yumbalanıb qapağını tapıb;
 Hacı Mütəllib bannasıdır; Haqq'dan yamanlıq görməyəsən; Haqq'ın qapısı üzünə açıq
 olsun; Haqq'ın gözü üstündə olsun; halvanı başında dolandırır; hamı yatıb cırıdan
 oyaqdır; hansı yuvanın quşudur; hava ilə su (~ çörək) kimi lazımdır; hatəm tayı olubdur;
 havanın qaş qabağından zəhər damır; havası başında çatlasın; hayanda bir anayın iş var
 gəlib bizi tapır; heç bir ipə yatmır; heç bir tənqiddə layiq deyil; heç deyiləsi deyil; heç
 hənanın yeridir; heç kəs kəsin kağızını (~ kitabını) oxumur; heç kəsin (~ kimin) ərizəsini
 oxuyan yoxdur; heç kəsin toyuğuna daş atmaz; heç milçəyin də burnunu qanatmayıb; heç
 peyğəmbərin qoyununu başacan otarmayıb; heç ruhunun da xəbəri yoxdur; heç şeytanın
 da ağına gəlməz; heç yanından da ötəbilməz; heç yanından da ötüb keçəbilməzsən; heç
 yanından keçməyib (~ ötməyib); heçə çıxasan; hesaba soxma görək!; hələ ağzından süd
 iyi gəlir; hələ artıq gələnlik də eləyir; hələ bu kötüyün üstündə çox çırıplar qırılacaq;
 hələ qırışı açılmayıb; hələ qızlar bulağından su içməmişən; hələ üzü açılmayıb;
 həndəvərinə dolanmaq mümkün deyil; həmişə əllərə baxasan; hər ağzından bir avaz (~
 səs) gəlir (~ çıxır); hər bir kəlamı (~ sözü) qızıldır; hər biri bir oğula dəyər; hərə bir zurna
 çalır; hər il Novruz şənbə günüünə düşməz; hər işə (~ şeyə) qulp qoyur; hər zad tökülüb
 başına qalıb; hər zadı yerindədir; hərçi illah elədi (~ elədiler); hərə öz atını minib istədiyi
 yerə çapır; hərə öz qoturunu qaşıyır; hərə öz milçəyini qovur; hərə öz nehrəsini çalxayır;
 həyan tökülsün; hörmətin ata evində qalsın; hürkütməsən sanamaq (~ saymaq) olmaz;

xala xətirin qalmasın; xatirinə dəyir soyuq su iç; xeyir xəbər olasan (~ olasınız); xeyirin başına dəysin; xeyre əlamət deyil; xeyrə əlamətdir; xeyrini gör (~ görəsən!); xəccə bəzəkdə qaldı; xəncərinin daşı (~ qaş) düşməyəcək (~ düşməz); xəcalət düşmənin olsun; xonçan qara bəzənsin! (bəzenmiş! ~ gəlmiş!); xora tökəsən; xoruzun quyruğu görünür; xoş günə həsrət qalasan!; xoş xəbər olasan; xörəyi deyil; xörəyi xeyirliyə yeyilsin; Xuda'nın qəzəbindən uzaq olasan; Xudavəndi Aləm belini qırsın; içində yel gəzib yelkənlər oynayır; iki ucu da poxlu dəyənəkdir; ikisi də bir bezin qırağıdır; iki əlim yanıma gələcek; iki güləşənin biri yıxılar; ilan boğazından düşüb; ilan ulduz görməsə ölməz; ilan(lar) mələyir; ilk atılan daş uzağa düşər; iltifatın (~ iltifatınız) artıq olsun; iman axtaranda əlin it poxuna batsın; imanına tula bağlayım; ip bağlayıblar biləsən; ipi sapı yox; ipinə (~ ipinin üstünə) odun yığmaq olmaz; ipiylə quyuya enilməz; istədiyin yar olsun; itsisi, soyuğu yoxdur, iş (iş, işiniz, işləri) Allah'a qalıb; iş içində iş var; iş keçmir; iş şuluqdur; iş yoğunlayıb; işiq ucu var; işıqlığa çıxasan! (~ çıxasınız!); işi nədir eləməsin (~ görməsin); işi yaşıdır; işim daş arasından çıxır; işimiz (işiniz) Allah'a qalıb; işin (işiniz) avand olsun; işin içində iş var; işin (~ işiniz) olmasın; işinə baxıblar; işinə var; işini gör; iştahını şeş elə; iştahası yeddi yerdən açılıb; it ağzına gəldik; it apararı olsun; iş baxandan baxabilməz; it dəftərində adı yoxdur; it əlindən qarpız yemək olmur; it itin ayağını basmaz; it kimi hürür; it payı olsun; it yesə gözü (~ gözləri) ağarar (bozarar); it yiyəsini tanımır; itələyib yerində oturub; itən yerə getməz; itgin gedəsən; iti öldürənə sürüdərlər; itin dal qıçı da deyil; itin dilini bilir; itin ulasın; itirib axtaran çoxdur; indiki ağlım olsaydı; iydə ağacı kimi düzdür; iyi də gəlməsin; iynə ağzından çıxmış; iynə atmağa yer yox idi; iynə atsan, görünər; iynənin gözündən keçər; iynənin gözündən keçib; izin izlərə qarışsın; kasıblığın üzü qara olsun; kasıblıq eyib deyil; kəbin(lər)i göydə kəsilib; keçəl başını xartdayır (~ qaşıyır); keçəl suya gedən deyil; keçən ilki qar kimi (lazımdır); keçənə güzəşt deyərlər; keçinin buynuzu çatlayır; keçinin əcəli çatıb; keçəllər talihində olasan; kefinin o vaxtı deyil; kefini kök elə (et); kəfəni (çoxdan) çürüyüb; kənardə (~ kənara) qalsın; kənd yığılıb ucubuluğa köynək tikir; kəndirin kəsilsin!; kimin həddi var; kimin iti tutub; kimin nə işinə qalıb; kiş kişlər olsun; kişi çöl quşudur; kişilik (~ kişilikdən) deyil; kimin barmağını kəsən xəbəri olardı?; konkadan çıxan (çıxmış); kor getdi korxanaya; kor qəpiyə (~ quruşa) dəyməz; kor olsun!; kor şilə bəzzazlıq edir; kor tutduğun buraxmaz; korlar şəhəri deyil; köhnə iy burnunda qalıb; köhnə qəbələdir; kökəlmisən su iç; kökləri kəsilsin; kökü kəsilsin; kökünüz kəsilsin; köməksiz arxasız olmayasan; körpü qaldı çayın (~ Araz'ın) o tayında; köz kimi elədir; kül başına ay Araz üstündən təzək atlanır; külü də qalmayıb; küpünü yum; kürəkən paltarı geyinəsən; qab

qaşığa qoymalı deyil; qabağında dağ dayanmaz; qabağından yeməyən (yeyən deyil); qabırğalarını saymaq olar; qaç at basdı; qadam sənə (~ ürəyinə) (olsun); qadan mənə gəlsin!; qadan qayım olsun!; qamaca qalasan; qan tutsun!; qandan göz açmayasan; qanı halaldır; qanmaram, qalasan yana yana; qapılar üzünə açılsın; qapın qıfıl görməsin; qapına elçi gəlsin; qapından qara yel əsməsin; qapınızı elçi döyməsin; qapısı çırpılsın; qara bəxt olasan; qara dediyinə ağ deyən yoxdur; qara günə qalasan; qara pula dəyməz; qara saçın ağ dişinə dönsün; qara yerə girəsən; qara məni basınca mən qaranı basım; qara yerə girsin; qaraçı çalır qurd oynur; qaradağlının ağıllısı gəlsin; qaradan baş açmayasan; qarğa məndə qoz var; qarğalar qara geydi; qarışqanın ayağını basmaz; qarnı (sözlə) doludur; qarnında ilan var; qarnında paltar yuyullar?; qarnının ağrısı var; qarnının altını bilmək olmur; qarpızı kəssən mən ordan çıxaram (~ orda olaram); qaş qabağı yer süpürür; qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz; qaşınmağı mənim başımda tutdu; qaşqabağı yerlə gedir (~ sürünür); qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb; qatından çıxmaq olmaz; qatını açmaq olmaz; qatırçının qatırını ürktümə(yin); qayım qədəm olsun; ... qayıtdı!; qazancın xeyrə çalansın; qeyidən (qayıdan) günün olsun; qeyrətivə qadam olsun; qəbri od tutub yanar (yanardı); qəbrin ot (~ od) ilə dolsun!; qəbrində gül bitsin; qəbrivə (~ qəbrinə) bəzək olsun; qədəmin mübarək (olsun!); qələm düşmən əlindədir; qəm səndən uzaq olsun; qıç qolunu çırmala; qıçın qırılsın (~ sinsin); qır qolaydı; qıraqdan pazlama; qırğı Şirvanı aşdı; qız ətəkli olasan; qızdan gəлиндən hayalıdır; qızdırmasın(ı) da özgəsinə verməz; qızıl yataqda yatasan; qızın əlinə həna qoymasın; qızın gəlinlik gərdəyində qalsın; qızın qara geyinsin; qiblə divarına bir çöp taxın; qismətdən qaçmaq olmaz; qiyamət adamdır; qiyamət qopmadı ki; qoca qurda pay olasan; qoduq oynayan günü qar yağar; qonşuluqdan əskik olmayasan; qoşa qarıyasan (~ qarıyasınız); qoy cəhənnəm ola; qoy ulduzları çiyninə tiksinsinlər; qoymayırlar götü yerə dəysin; qu deyirsən qulaq tutulur; qucağın boş qalsın; qucağındakı özünə qənim olsun; qulağı cingildəsin; qulağına yuyucu barmağı girsin; qulağından çıxart; qulağından pambığı çıxart; qulağından tutub ortaya çıxart; qulağının dibini görərsən; qulaq asma; quran tutsun; qurbağa (~ qurbağanın) gölünə daş atdılar (~ atıldı); qurban kəsim (~ olum); ... qurbanın qoyun olsun; qurd quşa dən olasan; qurd Quran oxuyur; qurd qoyun (~ quzu) ilə otlayır; qurdla qoyun (~ quzu) bir yerdə otlayır; quş da keçəbilməz; quş dimdiyində bir bir gətirib; quşu havada tutur; quyruğunu belinə qoyub məni dolandırır; lal olasan!; lal olsun!; lap dəmadəmdədir; Lələdağı görməyəsən; lənət (sənə) kor şeytana; mal yiyəsinə oxşayar; matəminə oturum; medalın düşməz; medalın düşməz ki; mələsə əti yeyilər; mən sayanı qurd yesin; məndən günah getdi; mənə cücə bastırmaq

düşməz; mənə dardıgın sən özünə qismət olsun; mənə balalarının başına çevir, mənim cəddimin suda əli yoxdur; mənim daşım ağırdır; mənim daşım onun başına düşüb; mənim iynəmi yəyən təbəyə sıçar; mənimlə buruz gəzir; məscid eşşək bağlamalı yer deyil; murağa deyir cırağı pilə; murtının başı yarım idi; milçəyin də burnunu qanatmayıb; min oğlana dəyər; minnətin olsun!; mirat qalasan; miratın başına keçsin; muştuluğun borc olsun; müsəlmanın son (~ sonrakı) ağılı məndə (~ mənim) olaydı; namaz üstündə doğulub; neyləyim necə eləyim deməyəsən; nə başını (başınızı) ağrıdım; nə bilmək olar; nə borcumuzdur?; nə dərdinə (dərdimə) qalıb; nə desən çıxar (gözləmək olar); nə etmək; nə edə bilərsən; nə həddi var; nə qoyub nə axtarısan (~ axtarırsanız); nə mal olduğunu bilirəm; nə olursa olsun; nəbzi mənim əlimdədir; nəfəsi yalanla gedib gəlir; nəmərin qara gəlsin; nə nəsinə kəc baxanlardandı; nə nəsinin əmcəğini kəsənlərdəndir; nə nəsinin əmcəğini dişləyibdir; nə nəsinin oğludur; nəvə nəticədən yarıyasın?; nisyə girməz kisəyə; o bunun dalında namaz qılar; o bunun yanında ters əyilə əyilə keçər; o da bir quş qalibi idi; o dünyadan gəlmiş; o dünyalıq oldu; o dünyalıqdır; o günə daş düşəydi (~ yağaydı); o xaxtdan çox sular axıb; o yana dursun (~ qalsın); ocağı batsın!; ocağın abad olsun; ocağın boş (~ qor) qalsın (~ sönsün yıxılsın); ocaq başından yanır; ocaq yanmasa, tütsü çıxmaz; od almağa gəlib; od aparmış; od düşüyü yeri yandırır; odun ocağın canına and olsun; oğlan yaşı atəyinə (~ atəyinə) dammasın; oğul görərsən gəlin görməyəsən; ona dili çıxmır; o yan bu yanı yoxdur; ondan Allah verən canı alabilmir; ondan ötrü sağ gözüüm solaxay atır; onu görəndə elə bil anamın oynasın (1) görürəm; onu od aparsın; onun ağzının aşı deyil; onun sözünün başına ip salma; ossuruğu top səsi verir; ossurağı əl yandırır; od kökü (kök) üstə bitər; ovun qanlı olsun; öfkən yansın; öfkəsi yansın; öküzün böyüğü pəyədədir; ölənlə ölünməz; öləsən qurtulasan; ölü durub mürdəşir yuyur; ölümlər toyuvu (~ toyunu) tutsun; ölüm atı (~ xəbəri) yüyürək olar; ölüsünə də yaxın düşəmməz; övrət ləçəyi olsun; öz başını ye; öz götünü qoruyur; öz gələlərə möhtəc olasan; özümü yaxşı işə qoydum; özün kimi bala çıxsın uğrava; özünü tərifləmək olmasın; padişahı yuxuda görüb; palaz qulağı genəltmə; papağın uca qoy; pis adam pis günə qalasan; pis gün görməyəsən; pişi asqırdı; pişiği birinci gecə öldürmək gərəkdir; pişiğimiz oğlan doğub; poxu südükdən çıxıb; poxundan çıxmayıb; pul cibini deşir (~ yeyir); sabah üzünə gülsün; sabahın qara gəlsin; sağlığına qismət olsun; saqqalı (~saqqalın) tökülsün; saqqalım çıxınca canım çıxaydı; saqqalın ağarsın; saqqalın qana bulansın; saqqalın tökülsün; saqqalında şeytan tükü var; sanki gözümdən pərdə götürüldü; sayballı yasa gedir; sayən əskilməsin; saymaqla bitməz; sazı köynəkdən çıxart; səbət götündən gilə tökülmür; səfərlərin ruhu şad olsun; səfərin uğurlu olsun; səhərin çağı elə bil kəllə payı gətirib;

səxavətin rütubət çəkməsin; sən doğanı cin boğur; sən gəl bu daşı atəyindən at (~ tök); sən girən kol deyil; sən tutan quşu mən uçurmuşam; səndən ötürü sağ gözüm sola xay atır; səndən yaxşı olmasın; sənə qənd başı (~ qırmızı alma) göndərmişdim; səni pişik yesin; səni görüm; min putaq olasan; səni görüm heç vaxt necə eləyim demeyəsən; sən gedəndə mən gəlirdim; səni görüm qan əndərəsən; sən qıyruğundan mənə ələk çıxmaz; sənəninlə mənəimki tutmaz; səsi sonra çıxacaq; səsin sal (~ salları) altdan (~ altından) gəlsin; səsiniz qoşa gəlsin; sıçıb boxu ilə savaşırsın; sikib çimməyinə dəyməz; sinəndə ağ tüklər bitsin; sinsiməli (adam) deyil; sizə doymaq olmaz; sizi deyib gəlmişəm; soğan başı deyil; son beşikdir, zor gəlir də; soyuqdan keçinin buynuzu çatlayır; söz qənim olsun; söz vaxtına çəkər; sözümün canı var; sözün yerə girsin; sözünü balla kəsim; sözünün arasında balan (~ əzizin) dayansın (~ dursun); sözünün canı var; su görəndə tiyəmin pozular; su kibi əziz ol; su qədər ömrün olsun; su sudan təkam yemədi; suratın taxtalarda qalsın; sus divarda deşik var; süd ilə gələn, can ilə çıxar; südüm halal olsun!; südümü halal etmirəm; süfrən (~ süfrəniz) (həmişə) açıq olsun!; sümüyü sağ olsun; sümübülündən su damır; sürüşməli halis olmasın; şad xəbər olasan; şalvarının ağzını kəsərim; şans üstə olasan; şeytanda (özünə də) baş çıxarmaz; şeytan kirəyə tutub; şeytana papaq (~ papış) tikər; şeytan üzünü görsün; şeytanı bulağa (~ çaya suya) susuz apırıb susuz gətirər; şeytanın götünə gülləsi dəyir; şeytanın qıçını sındır; şeytanlar xəbər aparmasın; şəkk şübhəsi yoxdur; şirin canından çəkəsən; şirin pulunu acı dərmana verərsən; şogəribə qalaydı (~ qalsın); şöhrətin artıq olsun; Tanrı törpüsü dəyməyib; Tanrın yerə tökülsün; tat dəftərində yazılmayıb (~yoxdur); tavan altda (~ altında) qalan deyil; tək damlarda qalasan; təndir piyəsində xəmir yaymaz; təpənə (~ təpəsinə) dəysin; təpənə ildırım çıxsın; təzə dəllək çıxıb kəküli yandan qoyur; tikəsin ... dən yemişəm; toxumun (tuxumunuz, tumunuz) kəsilsin; torbanın ağzını büz; torpağa aparasan!; torpağı xəbər aparmasın; torpağı qədər (sanı) yaşasın; torpağına ağır getməsin; torpaq çəkdi (~ çekib) apardı; torpaqda əmişdirirəm; torpaqda geyəsən; toydan sonra nağara; torpağı üzünə soyuqdur; tövbəsi keçdi tövbəsidir; tülkü həccə gedir; tymbətün düşsün (~ olsun); tüpürürsən yerə düşmür; tüstüsü düz çıxsın; təpənizin bir gülləsi əskikdir; ulduz ulduzu çağırır; uldunuz sayı var yoxdu; onun artımalı olsun; üç qəpiyə dəgmez; üç misqal dilin qoyub bir batman başı ilə danışır; ürəyin qana dönsün; ürəyin titrəsin; ürəyinə güllə dəymiş (~ dəysin); ürəyinə ox batmış (~ batsın); ürəvin meyvəsin yiyəsən; üstümü unlu görüb adımlı dəyirmançı qoyur; üstünə elə bil bir qazan qaynar su töktülər; üstünə yaşıl alov tökülsün; üzün (~ üzün) ağ olsun; üzünə dabbaqda yuyulub; üzün (~ üzün) qara olsun; üzünə padoştur; üzün (üzüm) yoxdur; üzündə su yoxdur; üzümünün suyunu tökmə; üzün açıq olsun; üzün

irraq olsun; üzün postal altına dönsün; üzünə dan yeli dəğməyib; üzünə daş yamansın; üzünə daş yapışsın; utanmaz!; üzünə tuman bağı açılmasın; üzündə yazılıb (yazılmışdır); üzünə ələk tut; üzünü it də yalamaz; üzünü mürdəşir yusun; var deyən dilinə düğün düşsün; varın (~ varını) verən utanmaz; vay evin tikilsin; vay şivəndən uzaq olasan; vücudu (vücudun) kimyaya dönüb; yadıva şiş batsın; yadlar əlində olasan; yaxama iynə baxmamışsan; yaxın durmaq (~ düşmək) mümkün değil; yalançının evinə od düşsün; yalağın nəsi var versin yoluğa; yaman dəymiş (~ dəysin)!; yaman yerdə axşamladıq (qaranlıqladıq, səhər açdıq); yan baxsan günahkârsan; yanında toya getməlidir; yanında yalandır; yanından yel keçəndə soyuq dəyir; yansın çırağı gəlsin sorağı (~ işığı); yaş odun satmamışam ki; yatıb yuxusunda da görməyib; yaylını gülləyə (~ tuş) gələsən; yetdi padişahı yuxuda görüb; yediyi (yediyin) burnundan (burnunun) dəliklərindən tökülsün; yediyi gözüne durub; yediyi nəyəyə bax; yediğim burnumdan (burnumun deşiklərindən) gəldi; yediyinə dəyməz; yel olub yanımdan (~ yanından) ötə də bilməz; yel vurub yengələr oynayır; yel esib qoz tökülüb; yetmiş iki millətdən azadır; yoxun özü qaradır; yuxun (~ yuxunuz) qara gəlsin !; yumruğundan darı düşməz; yumurtadan dünən (~ təzə, təzəcə) çıxıb; yükün bağlı qalsın; yüz bağı Burma cavana dəyərsən; zərəfat yorgan altında olar; zəhmətin başına dəysin; zəhmətinə dəyər; zoruna dönüm!; zurna çalma!; zurnayı gümüşleme; zurnanı tərsə çalandı; zurnası sonraya qalıb.

1.1.9.2. Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

İçinde esas yargının bulunduğu bir temel tümceyle, temel tümceyi anlam ve görev bakımından tamamlayan, fiil çekimli olan ve değişik yapı özelliklerine sahip bulunan bir veya daha fazla yan tümceciğin oluşmuş tümcelerdir. Dört tür birleşik tümce vardır.

1.1.9.2.1. İç İç Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

Bir tümcenin başka bir tümcenin içine girmesiyle oluşur ve yan tümce temel tümce içerisinde tümleç görevinde bulunur. Temel tümcenin yüklemi genellikle bil-, de-, farzet-, gör-, san-, say-, zannet- fiillerinin çekimlenmiş şeklidir. *ite dedilər: “Gündə neçə dəfə döyülürsən?” Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməyənəndir”; qurddan soruşurlar: “Boynun niyə yoğundur?” Dedi: “Qoltuğa verməmişəm”; Tülküyə dedilər: “Şahidin kimdir?” Quyruğunu göstərdi.*

1.1.9.2.2. Şartlı Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

Yüklemi dilek- şart kipinde olan yan tümce ile temel tümceden oluşan birleşik

tümcedir. Yan tümce temel tümceyi şart, benzetme, zaman ve sebep anlamlarıyla tamamlar. Şart tümcesi temel tümcenin tümleci durumundadır. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan şartlı birləşik tümce şəklində oluşturulmuş deyimlər şunlardır: *ala dana göy dana, götün var (~ varsa,) çıx meydana; Allah yazdısa pozsun; at yıxılsa, dişi sınar; atəşə atsan dumanı çıxmaz; barmağını kəssən, xəbər tutmaz; barmağının beşini de bala batırıb ağzına soxsan, dəyəcək- zəhərdir; (basma üstə gül bitməz); bitsə də zibil qoxuyar; bəyənirsən bağla belinə; bıçaq vursan, qanı çıxmaz; bıçaq vursaydın qanı çıxmazdı; bir çanaq darı atsalar, biri də yerə düşməz; burnun qurtdasan, foran gedib xəbər verər; burnun tutsan, canı çıxar; cibinə sok vursan, toz qalxar; çirtma vursan, qanı çıxar; çirtma vursan, qanı çıxmaz; çirtma vursan, yanağından qan damar; ağa əl atsaydı yerindən qopardı; daha ölsəm də dərdim yoxdur; daşa dəysə, (~ vursan) daşdan keçər; daşa vursan, daş dağılar; daşı sıxsə, suyunu çıxarar; dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz; dəyirman (~ dəyirmanın) boğazından salsan, (altdan) diri çıxar; ili olmasaydı qarğalar (gözünü) diri diri gözünü oyardı (~ yəyərdi); dili varsa, dilçəyi də var; elə addım götür atabiləsən, elə loğma götür udabiləsən; əksin çörək üstünə vursan, ac it də yeməz; əl uzatsan, çatar; əli dursa, ayağı tərpanər; ətimi yesə də sümüyümü (~ sümüyünü) çölə atmaz; gələcəyi varsa, görəcəyi də var; gözə barmaq soxsan, görməz; hansı daşı götürsən, (~ qaldırsan) altından (o) çıxır; hansı qabrıstanlığa girse, iki üç ölü ordan əskik gələr; hə düz olsa, genə oraqcan ayrısı var; hər cür (necə) olursa, olsun; hər nə olursa, olsun; xoruz banlamasa, səhər açılmayacaqdı; istəyirsən, göyə çıx; iti quyruğundan bağlasan, durmaz; itin üstünə atsan, götürməz; iynə atsan, yerə düşməz; qanlı görsə, qan ağlar; qarpızı kəssən, mən ordan çıxaram (orda olaram); qaradır, qatır gəlsə, dırnaq salar, quş gəlsə, qanad; qonşu qonşuya tən gərək, (tən olmasa, gen gərək); qurtdasan, qurdu çıxar; min bilsən də bilənə danış; milçək uçsa, eşidilər; od olsa, harını yandıracaq ; papaqla vursan, yıxılar; sən ölsən, qarğalar qara geyinər!; səni qışda birə dişləsə, məndən gör (~ görərsən); sik vurarsan, toz qalxır; şah gəldisə, döndü; şəər deməsək, (~ etməsə) (~ deməsən); xeyir (~ gəlməz) olmaz; tərptəməsən, yaxşıdır; top atılsa, xəbəri olmaz; top (~ topla) vursan, dağılmaz; toyuq deyiləm ki, deyəm, (Allah) qanad versən də uçaçağam, verməsən də; toyuq ölsə, bir çəngə tükdür, dəvə ölsə, dərisi bir yüktür; tükün (~ tükünü) çəksən yağ damar; unu özündən olsa da urvası bizdən olmasa çörəyi küt gədar; üz versən, astarını da istər; üzünə baxan (~ baxsa) kəffarə verməlidir (~ versin); üzünə bir batman darı töksən biri (~ birisi) də yerə düşməz; üzünü it də görsə, yalamaz; üzünü it yalasa, doyar; yalansan, onu fağır ilan sancsın; yanlı yanın buraxsa da yönliüyün buraxmaz; yer*

yarılsaydı yerə girərdim; yerə vursan, yer dağılar.

1.1.9.2.3. ki'li Birleşik Tümce Biçimindeki Deyimler

Farsçadan dilimize giren *ki* bağlacıyla yapılan ve aslında Türkçe söz dizimine uygun olmayan bir tümce tipidir. Bu tür tümcelerde *ki* bağlacıyla temel tümce yardımcı tümceye bağlanır. İlk sırada temel tümce, ikinci sırada yardımcı tümce yer alır. Bu diziliş asıl unsurun sonda, yardımcı unsurun başta bulunması esas olan Türkçe söz dizimine uymamaktadır. Bu tür tümcelerde yan tümce temel tümcenin ya tümleci ya da temel tümcenin bir unsurunun tamamlayıcısı olmaktadır. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncümüzde ki'li birleşik tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *Allah bilir ki nə yolun adamıdır; anaları (~ anası) nədir (ki) danası da nə olsun; qoruqda vurub qıçın(ı) qıralar (sındıralar); bal deyil ki barmaqlayalar; cin axtarırlar (ki) dalına cıncır bağlasınlar; elə eləmə ki, körpü qala çayın o tayında; elə ki, ölçürsən, biçirsən əriştə də çıxır; elə söz de ki yetkini duran yerdə kalları tökülməsin; eləsi qismət olsun ki, qapında it pişiyə ehtiyacın olmasın; get göldə ossur ki, qurbağalar qorxsun; xan ilə aş (~ plov) yemir ki, bıçığı yağa batar; iti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin; qaraağac kölgəsi deyil ki oturub gedəsən; qatıq qaradır ki, qaradır; siçan deyilsən ki, qırpla (qırıpayla) doyasan; toyup bir qıçlıdır ki qıçlıdır.*

1.1.9.3. Bağlı Tümce Biçimindeki Deyimler

Tek başlarına da birer anlam taşıyan, bağlaçlarla birbirine bağlanmış tümceler topluluğudur. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncümüzde yer alan bağlı tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır: *Allah yel də verib yer də verib; bağanı ya arxası üstə çevir ya öldür; bilməyirəm yerin altındayam ya üstündə; bir Allah bilsin, bir de sən; bir Allah bilsin, bir de mən; elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb; keçəl başını yudun mu? (yudum da, daradım da); nə ağ dindi, nə qara; nə başı var, nə götü (ayağı); nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ; nə day var, nə daylaq; nə dil bilsin, nə dodaq; nə diridir, nə ölü; nə əsli var, nə nesli; nə gecəsi gecə idi, nə gündüzü gündüz; nə hır bilir, nə zır; nə xəbər var, nə ətər; nə it yəyəsiyəm, nə gön yiyəsi; nə iyi tapıldı, nə piyi; nə izi məlumdur (var), nə tozu; nə gədər bağda ərik vardı salam ələyk vardı, bağdan ərik kəsildi salam ələyk kəsildi; nə o yanlıqdır, nə bu yanlıq; nə ölüdür, nə diri; nə ölüsü var, nə dirisi; nə ölüyə hay verir, nə diriyə pay, nə özü yeyir, nə özgəyə verir, nə sən danış, nə mən eşidim, nə səs var, nə səmir, nə səs var, nə soraq, nə siki kəsilib, nə başı qırılıb, nə şiş yansın, nə kabab, nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi, nə tufəğin çaxmağıdır,*

nə sünbənin toxmağı, nə ucudur, nə bucağı, nə ətdir, nə balıq; nə yardan doyur, nə əldən qoyur; qardan gözəli yoxdur ancaq üstünə aftafa götürürlər; sizə uzun olsa, (da) mənə yer ilə gedir.

1.1.9.4. Sıralı Tümce Biçimindəki Deyimler

Tek başlarına da birer anlam taşıyan, birdən çox tümcenin virgül veya noktalı virgülle birbirinə bağlanmasıyla oluşan tümceler topluluğudur. Azərbaycan Türkçesi tümce biçimindəki deyimler bütüncəmizdə yer alan sıralı tümce şəklində oluşturulmuş deyimler şunlardır: *abad olar bülbüliyəm, xarab olar bayquşu; acığın tutur, get soyuq su iç; aç qapını, ört qapını; açaram sandığı, tökəram pambığı; açsa, ovcundadır, yumsa, yumruğunda; adam deyil cüdan; adam deyir elə çiy çiy yeyim; adı bizim, dadı özgənin; adı var, özü yox; adı var, adlığı yox; adın çək (~ tut), qulağını bur; (adın (~ adını) eşit), özü görmə; (adın nədir?)- daşdəmir, yumşalısan, yumşalı; adın oldu göbələk, gir səbətə; adını qoydun Rəşid, birin de birin eşid; ağ otdan balta sapı qırılar(~ sınar), birini də üzəldəram; Ağa Nəzər'əm, belə gəzəram; ağa tapdıq, arz elədik; ağa yeyib toxdur, nökrə bir çörək çoxdur; ağacın birini itdə eləyib, birini məndə; (ağıllınız kimdir?) – qabaqda gədən zincirli; ağzı var, dili yox; ağa dəyir sür dəyəyə, sür dəyəyə; ağ qoyun sənin, qara qoyun mənim; ya qara mənim, ağ qoyun sənin; ağzım yaradı, sulayabilmirəm; ağzıma dad, qarnıma vay şivən; ağzına vur, çörəyini əlindən al, aldım qoz satdım qoz, mənə de qaldı şaxşahı; aldın payın(ı), çağır ağa dayın(ı); aləm aləmlədir, keçəl qız da xalamla; aləmə it hürəndə bizə də Mazandaran çaqqalı hürər; aləmin zəhləsi məndən gedir, mənim zəxləm də; aləm aləmlədir, kor qız da xalamnan; Allah gözüne işıq, dizinə taqət versin; Allah qotur versin, dırnaq verməsin, Allah sənini əlini yüngül, işini avand eləsin, Allahdan döndün, (kırədən niyə döndün?), alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy, altı altta qaldı, üstü üstə, altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi, anan sarımsaq, atan soğan, (hardan oldun gülməşəkər?); Araz aşığından, Kür topuğundan; armud biş, ağzıma düş; armudın sapı var, üzümün çöpü; arpa əkdim, darı çıxdı; arvadın dədə malısı kimi bir gedəndə adamın başına dəyir, bir də gələndə; aş bişirib, üstündə bir qarış yağ; aşağı tüpürsən sakal, yuxarı tüpürsən buğ; at almamış, mıxını çalır, at qaçdı, palan düşdü, atan soğan, anan sarımsaq, özü də olubsan gülməşəkər; ... atlı olub (~ oldu), mən piyada; ay dadaş, atma daş, bir yaralı quşam mən; ay doğdu qar yağdı; ay dolandı, il dolandı (keçdi); ay var, il var, aya deyir, sən çıxma mən çıxacam, günə deyir, sən çıxma mən çıxaca(ğa)m; ayağını sındır, otur; ayağının tozu da, iyi də qalmasın; aydan ildən bir tamaşa, unuda göz qamaşa; ayni parıldar, qarnı quruldar; ayı çəzib, qaban oynayır, ayrıanı yox, içmeye*

toyla gedir sıçmağa; az idi arıq uruq, biri də gəldi dabanı cırıq; baba(lələ) köçüb, yurdu qalıb; bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, bağdan ərik kəsildi (qurtardı) salam aleyk kəsildi (~ qurtardı); bağlar var, bağçalar var, ondan da yaxşılar var; bala qalasan, böyüməyəsən; barmağımı batırıram bala, soxuram ağzına çıxardıram, deyir acıdı; baş olsun, börk əskik deyil, başına vur, əlindən (çörəyini) al; başındakı arvad ləçəyidi, yoxsa papaq; başını orada islat, burada qırx, başını tutursan, ayağı gedir, başının bir üzü qırxılmış, bir üzü qırxılmamış gəlsin, başlı başın gözləsin, men başımdan bezmişəm, başlı başın gözləsin, men başımdan bezmişəm; bayaqdan bir batman tənbəki çəkilib indi, deyir kimin təziyəsidir?; beşdə alımı yox, birdə verimi, bəli dedin, bələyə düşdün, bələ gəldi, bələ getdi; bələ olsa, dərd yarıdır; bələ ataram, bələ tutaram; bildir gədən bildirçin, (hanı sənin bir qılçın?); bir abbasıya çalmayan canım, üç qara qəpiyə çalır; bir almanın yarısı o, yarısı bu; bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; bir çeynəm saqqızın var, çeynə yapışdır alnına; bir dili var, qırx açarı; bir əppək oldu, uçdu göyə; bir gözü alça dərir bir gözü səbədə salır; bir misqal dilini qoyub bir batman başı ilə danışır; bir narım var, qırx yarım; biri gedir, biri gəlir; biri gəlir, biri gedir; biri suluya, çəkir, bir kulağından giriyor, bir kulağından çıxıyor; biri quruya; birini bilirsən, yüzünü bilmirsən; birinin adı var, birinin dadı; biz qail (~ ümid) olduq daza, daz özün (~ özünü) qoydu naza; bizdən çək, özgəsinə sox; boş ambar sapsız kürək, çal ha çal; boş qoysan, dolmaz, doluya qoysan, götürməz; boyu var dəvəcə, ağı yoxdur zərrəcə; börkün qoy altdan, (~ altına) otur üstündə; bu əl vurub bu əli kəsib, bu gün (~ il) ölmüsən, bildir (dünən) ölmüsən; bu gün var, sabah yox; bu gün varam (varsan), sabah yoxam; bu xəmir (~ xəmirə) (hələ) çox su (~ lazımdır), aparacaq (~ aparar, götürəcək, götürər); bu ilki sərçə bildirki, sərçəyə cib cib öyrədir, bu meydan, bu (da) şeytan, bu meydan, bu (da) şeytan, bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil; burda mənəm, Bağdad'da kor xəlifə; bunu qoy ora, onu qoy bura; burada vurur qılıncı, Hələbdə oynayır ucu; buyurun qonaqlar, qoymayın bizimkilər; bülbül öldü qaldı gül, istər ağla istər gül; can alıb, can verir; cəsədi var, canı yox; çaqçaq ha çaqqıldasın, dəyirman bildiyini oxuyacaqdır; çay aşağı axıdım, çay yuxarı axtarım; çayda üzəaşağı axıdım, üzüyuxarı axtarım; çevir tət, vur tət; çox yedi tırıqladı, az yedi arıqladı; çox yekə sıçıb, başından da dişləyir (~ dişlir); çörək atlı olsun, sən piyada; çörəyini it yeyər, boynunu bit; dadanmisan dolmaya, o da bir gün olmaya; dağ da mənə qaldı Şeydayi, bağ da mənə qaldı Şeydayi; dan atdı, gün batdı; daşdan səs çıxdı, ondan yox; davar (~ keçi də) da yatanda altını qaşıyır, sən onu da bilmirsən; daycanı bir vurarsan, iki sıçrar; dedi xanım götün ağırdır, dedi bu daş bu da tərəzi; deyirəm xədiməm, (deyir neçə uşağın var?); dəvəni toya çağırırlar; ya suya, ya da oduna;

dəyirmançı darı tökür, şahatta buğda unu gözləyir; dəyirmanın boğazından ölü salsan, ayağından diri çıxacaq; deyir axtarma məni, yəyəmə sənə; dəymə mənə, dəyməmə sənə; dindirmə dəmirçini, dərd alıbdır içini; dovşan poxu kimi nə iy verər nə də bulaşar; dördə alacağım (alacağı ~ alacağın) yox, beşdə verəcəyim (~ verəcəyi); duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı; düzəlmişdi hər yarağı, qalmışdı saqqal darağı; elə bil əllə qoymuşdun, götürdün; elə gəldi, belə getdi, elə bil yaz qoduğudu o yana tez yıxır, bu yana tez yıxır; erkəksən də balala (doğ), dişisən də balala (doğ); Erməniyə koxa dedilər, çuxasını özgəyə götürtdü; eşşək həmin eşşəkdir, çulunu dəyişib; eşşəyim ölüb, başı qızıldı; ev bizim, sirr bizim; ev qalib əyriyə, həm yeyə həm səyriyə; evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib; evi yanan mənəm, (əli kösövlü sən?); evində yoxtu urvalıq, könlündən keçir kəndxudalıq; əkəndə yox, biçəndə yox, yeyəndə orta qardaş; əl gərək tez gərək, o da cümə gecəsi; ələ əlanda qavaldır, gətə soxanda zurna; ələyi ələlib, xəlbiri (qəlbiri) dirəkdən asılıb (~ sulanıb); əli deyir elə, Vəli deyir belə; əlin yağlıdır, öz başına çək; əlinə zurna veriblər, çala çala gedib; əlini götür üzünü yu; əlini hara ucadı ora qoy; əlini qoy döşünə, məni bağışla; ərə getmərik, bəxt açarıq; ətə baxma, dona baxma, içindəki cana bax; ətəyini at dalına, gör haran görsənir; fələyin minbir oyunu var, minbiri də mənim başımda; gah nala vurur(döyür), gah mixə; gec gəldi, tez öyrəndi; get Banazur'a, gəl Zamzur'a; get naxıra, gəl axıra; get oğul (bala), bunlar məndən sənə qalib; gətmə gözümdən, gedərəm özümdən; gətmə gözümdən, gedərəm özümdən; getsin, gəlməsin; geydin mübarək olsun, çıxart özgə malıdır; gəl məni gör, dərdimdən öl; gəldi savab eləsin, kabab elədi; gəlmişdi saqqal qayımağa, bıçığı da (üstəlik) qoydu; göy guruldadı, yer titrədi; gözətlə, ayağın götverən qəbrinə keçməsin; gözlə, uşak salmayasan (~ salarsan); gözünü aç, adamını tanı; gözünü sil, gözümə bax; gözünün biri alma dərir, biri səbədə salır; gülürəm, oynayıram, oynaş yaddan çıxmır; xandan gəlmiş nökrəm, dinmə dişlərini tökrəm; hadı getdi Hudu gəldi; hamı gedər quş gətirər, Şahqulu bayquş gətirər; hamamçının tası yox, baltacının baltası; hamı ölüsünə ağlayır mən də buna; hamını ley vurdu, mənim kimi tükü dağılan olmadı; hamının nənəsi arxadan (~ daldan) doğdu, onunki qabaqdan; hamıya it hürər, bize də çaqqal; hamıya adət, mənə bedat?, hansı bərkdi, al düş; harda aşdır, orda baş; haraya mix çalıram, papağını asır; hay hayı gedib, vay vayı qalib; heç kim ona deyəbilməz, yerin ayri düz otur; hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır; Həşdər xan bezi kimi nə enə yarıyar nə boya; xalam bildi, aləm bildi; xoş gəlib, safa gətirmisən; içim özümü yandırır, çölüm özgəni; iki göz gerək, (~ lazımdır) ağlasın; iki göz gerək, (~ istəyir) tamaşa eləsin (~ etsin); iki göz istəyir, baxasan; iki ürəyi, dörd böyrəyi var; ilan vuran yatdı, yatmadı; ilan yeyib əjdaha olub; illər gəzdik

uşaqsız, bir oğul tapdıq daşşqsız; isinmədik istisinə, kor olduq tüstüsünə; İsfahan
 burada dəyil, yüz iynə boyu buradadır, istəmirəm, yan cibimə sal (~ qoy); iş ki düşdü
 arvada, ölən gününü sal yada, iti görüm, qurdu görüm, Rəğibi görməyim, it də getdi, ip
 də getdi; itə ağac atırsan ... dəyir; itə bax, yattığı yerə bax; ite dedilər: “Gündə neçə dəfə
 döyülürsən?” Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməynəndir”; itə bax, qarpız yeyir; it
 yeyib pişik kusub; keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgeyə; keçən günə çatmaz, calasan
 günü günə; kənddən gələn varıydı, qatığın arşının soruşurdu, kimə müsəlman dedik
 yaxasından xaç çıxdı; kiş deyirsən getmir, vurursan ölür; kor ölər, adı qalar badamgöz;
 kosa getdi, saqqal gətirə, bığını da qoyub gəldi (~ qayıtdı); kömür qazana deyir, “götün
 qaradır”; kürəkənimizdir, nə deyir bilirik; qabağı qavırğa qovurur, dalı saman sovurur;
 (qanlı evində nəyim var?) qan ayaqlım; qarışqa şıllaq atdı, dəvənin budu batdı, qarğı
 bizim yerde bitir, sümsünü kengerli çalır; qapazı vur başına, çörəyi əlindən al; qapı az
 qalır dabanından çıxsın; qapıdan qovursan, bacadan düşür; qaz vur, qazan doldursun (~
 dolsun), qazan dedi dibim qızıldı, çömçə dedi bulanıb çıxmışam; qazancı darı oldu,
 qoyduğu tor səbət; qazan dibdən qara, səninki məndən qara, qılincının dalı da kəsir,
 qabağı da, qırx yaşında qıllı dana, təzə düşübdür meydana; qırxdır biri əskik (~ kəm)
 deyil; qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit (~ düşün fikirləş); qızıışmadım istisinə kor
 oldum tüstüsünə; qonağı evə qoyan yox, ox yayını göydən asır; qoy desinlər Şahqulunun
 da bağı var; qurd kimi qaranlıqda qara, şumda qara qılı seçər; quş uçmaz, kavran
 keçməz; qurddan soruşurlar: (“Boynun niyə yoğundur?”) Dedi: “Qoltuğa
 verməmişəm”; layla (laylay) bilirsən, (niyə yatmırsan?), Məkkədən gələn mən, xəbər
 verən sən; mən belə qəşəng mən, (belə gözəl məni də suya göndərərlər?), mən deyirəm
 damdan dama, bu da deyir (sən deyirsən) cırığımı yama (damdan dama); mənim heçim
 ayrı, köçüm ayrı; mən nə haydayam, sen nə hayda (~ haydasan), o nə hayda (~ haydadır);
 nənəm mənə qor dedi, gəlib gedəni (~ her gələni) vur dedi; nəslə yox, əslə yox; o atlı olub
 (~ oldu), mən piyada; o dağa yağdı qar bu dağa yağdı qar, (bəs sənə olmadı xəbər?); oba
 durur köçməyə, gəlin durur sıçmağa; olan olub (~ oldu) keçən keçdi (~ keçib); on iki
 imamın altısı sənə qənim olsun, altısı mənə; o kənd mənim, bu kənd sən; orada oturma,
 burada otur; ovçuya dağ nişan vərirlər, ovyox; öküz öldü, şəriqlik pozuldu; öldü var,
 döndü yoxdur; ölmə eşşəyim ölmə, yaz gələcək yonca bitəcək; ölmüş eşşək axtırır palanın
 söksün; öz gözündə kərəni (~ tiri) görməyib, başqasının (~ özganin) gözündə türkü seçir;
 özüm deyirəm, özüm eşidirəm; özü özünə elədi, külü gözünə elədi; özünə omac ovanmır,
 özgəsinə əriştə kəsir; papaq aldı, qaçdı; pox yeməyi bəs deyil, hələ həkimlik də edir; pulun
 var giriş, yoxdur sürüş; saqqalım yoxdur, sözüm ötmür; salam verdik, borclu çıxdıq;

saman sənin deyil, samanlıq ki sənindir; sən ağa, mən ağa, (inəkleri kim sağa?), sən ki (çünkü) oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən koroğlu; sən saydığını say, gör fəlak nə sayır; sən vurmadın, mən yıxılmadım; soğan yəməmişən, (niyə için göynəyir ?); su aydınlıqdır, cala öz qapına; sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış; südlü inək ol, vur sərnici qır; Süleyman'ı tahtda, Nuh'u gəmidə görüb; şeytan bilir, şeytan xarada yatır; şirin şirin öpməsi yox, acı acı dişləməsi var; şorakətdə eşşək tapdın, (qaldı erkəgi dişisi?); Tanrı mənəm, yağmaram; tərə yəyən də yazı çıxartdı, kərə yeyəndə; toyu gördü xərəngə yadından çıxdı; toyuğa dedilər gündə bir batman buğda vərərik eşimə, - dedi, tökülmüşlərim öyrənəndir; toyuq toyuqdu suyu içir, (bir də) dönüb Allah'a (göyə) baxır; toyunda sumax, balanda su daşıyacağam; tızbağa qınından çıxıb, (öz) qınıni bağənmir; (türaç əti yemişən ?) , ucducağın görmüşəm; tülkü tülkü buyurur, (tülkü de quyruğunu?), tülküyə dedilər: ("Şahidin kimdir?") quyruğunu göstərdi, ucundan tut, göyə çıx; uşaq sıçdı bir yana, gəlin yaxdı bir yana; uyar qatağını yiyərəm, uymaz südünü; uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz; üçdə alacağı yox, beşdə verəcəği; üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer; ver yiyeyim, ört yatım, gözlə, canım çıxmasın; palaza bürün el ilə sürün; vurdu daşa, çıxdı başa; ya tələf ollam, ya xələf, yağıya üstə tökür , ayranın yavan qoyur; yəməmişən qaz əti, bilmirsən nədir ləzzəti; yetənə yetir, yetməyənə (bir) daş atır; yumurtanı diyyünlə (gəl), buna söz anlat (öyrət).

1.1.10. Türkiye Türkçesinde Eksiltili Tümce Biçimindeki Deyimler

Çoğunlukla konuşma dilinde rastlanan ve bazı öğeleri eksiltilerek söylenen, genellikle yüklemi kullanılmadan yargı bildiren tümcelerdir. Böyle tümcelerin anlamı bağlamdan anlaşılır ve tümce, dinleyenin ve okuyanın muhayyilesinde tamamlanır. Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan eksiltili tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır:

1.1.10.1. Öznesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Öznesi ektilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: [o] abayı yaktı Fatmacığın bezine; [o] açtı ağzını, yumdu gözünü; [sen] açtırma kutuyu, söyletme kötüyü; [ben]adam değilim; [o]adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister; [o] adam kesmez; [o] adı çıkmış dokuza, [o] inmez sekize; adımız orospu, [biz] ekmeğimizi kuru yeriz; [o] adıyla bin yaşasın; [sen]ağır ol!; [o] ağza tat, boğaza feryat; [o] ağzı ile kuş tutsa..; [o] ağzına taş almış; [sen] ağzını açacağına gözünü aç; [sen] ağzını açacağına gözünü aç; [sen] ağzını kiraya mı verdin?; [sen] ağzını hayra aç; [sen]ağzını topla; [ben]ağzına kurban

olayım; [sen] ağzımı açtırma; [sen] ağzının payını aldın mı?; [o] aklını peynir ekmekle yemiş; [ben] aklına şaşayım; [ben] aklına turp sıkayım; [ben] aklına tüküreyim; [o] aklını peynir ekmekle yemiş; [sen]aklınla bin yaşa; [o]akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi; [o] alacağına şahin, vereceğine karga; [o] aldı ele, düştü yola; [o] aldı ele, girdi yola; [sen] aldın mı?; [o] Allah'ından bulsun; [sen]Allah'ın işine bak; [sen] almazsın, satmazsın, pazarda işin ne?; [sen] al külahını, eyvallahı da içinde; [sen]al on paralık da ondan, al bundan da beş paralık; [o] almış, satmış çekmeceyi kapatmış; [ben] alnını karışlarım; [o] altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fışkı karıştırır; [o]anadan sıska, ne yapsın muska?; [o]ana ata sofrasında büyümemiş; [sen] ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?; [sen] ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?; [o] anasından doğduğuna pişman; [o] anasının ipliğini [~ ipini] pazarda satmış; [ben] anladım sa Arap olayım; [ben]amcam'la dayım hepsinden aldım payım; [o] arı satmış, namusunu kiraya vermiş; [o]atla arpayı dövüştürür; [biz] at pazarında eşek osurtmuyoruz; [sen] ateş almaya mı geldin?; [o] ateş olsa cirmi kadar yer yakar; [o] at görür aksar, su görür susar; [biz] atına eşek mi dedik?; [o] atsan atılmaz, satsan satılmaz; [o]aya sen doğma, ben doğayım der; [o]ayağının tozu olamaz; [biz] ayağına sıcak su mu dökelim, soğuk mu?; [o] ayağında donu yok, fesleğen ister başına; [ben] ayağını öpeyim; [ben] ayaklarını öpeyim; [sen] ayıkla pirincin taşını; [o] ayranı yok içmeye, atla gider sıçmaya; [o] ayranı yok içmeye, tahtirevanla gider sıçmaya; [biz] ayran içmeye geldik, ara açmaya değil; [o] az söyler, uz söyler; [sen] az ye de uşak tut; [o]baba değil tırabzan babası; [o]bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var; [sen] bakalım deyip bakkala bırakma; [sen] bal dök [de] yala; [o] başından büyük işlere kalkışıyor; [o] başına vur, lokmasını ağzından al; [sen] başını taşlara vur; [sen]bayramlık ağzımı açtırma; [sen]bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı [götüne] yak; [o] benden uzak [ırak] olsun da Mısır' a sultan olsun; [o]beş para mı saydı?; [sen] bırak Allah'ını seversen; [ben] bıyığımı keserim; [sen]bilmiyorsun bu boku, git mektebinde oku; [sen]bin yaşa; [ben] bir abam var atarım, nerde olsa yatarım; [o]bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada; [o] bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister; [o]bir çıktı [ama] bir çıktı; [o] bir deri bir kemik(tir); [sen]bir mum al da derdine yan; [o] bir söyledi, pir söyledi; [o]bir içim sudur; [o] bir varmış bir yokmuş; [o] bir yana, dünya bir yana; [ben] bir yaşıma daha girdim; [o]bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor; [o] bit pazarında kuyruk toplar, Beyoğlu'nda beylik satar; [sen]bilirdin götünün huyunu, niye içtin yahninin suyunu?; [sen] bizim evde yallanırsın, Kirkor'un bağında mı ürürsün?; [sen]boşan da semerini ye; [o]boyacı küpü değil ki; [o] boynu altında kalsın; [sen]bozdur bozdur harca; [o]bu abdestle daha çok

namaz kılar; [o]bu dünyanın adamı değildir; [ben]bugün buldum, bugün yerim, yarına Allah kerim; [sen] buldun bal alacak çiçeği; [o] Bulgurlu'ya gelin mi gidecek?; [o]burnu yere düşse almaz; [o]bulunmaz Hint kumaşı mı?; [o] büyümiş de küçülmüş; [ben] canımı sokakta bulmadım; [o]"canım" dese "Canın çıksın" diyor; [sen] ce demeye mi geldin?; [sen]cehennem ol!; [o]ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?; [sen]çatladın mı?; [sen] çatlamadın ya; [sen]çek arabanı!; [sen]çekiver [~ çek] kuyruğunu; [o]çeşmeye gitse çeşme kuruyacak; [ben] çiğ yemedim ki karnım ağrısın; [sen] çok yaşa; [o] çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor; [biz] çuhasını giymedikse kenarını kuşandık; [o]dağda büyümüş; [o] dakikası dakikasına uymaz; [o] davul çalsan duymaz; [o] davul çalsan işitmez; [o]değirmen taşının altından diri çıkar; [o] denize girse kurutur; [sen] derdini Marko Paşa'ya anlat; [o]der oğlu der; [o] devede gibi, yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve; [o]denizde balık, olmayacak duaya amin diyor; [o] dili olsa da söylese; [sen]dil otu mu yedin?; [o]dilimin ucundadır; [o] Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu; [o] dokuz köyden kovulmuş; [o]dokuz öksükle bir mağaraya mı kapandı?; [o]durdu, durdu, turnayı gözünden vurdu; [ben] duvara mı konuşuyorum?; [o]düşüne gider, zurna beğenmez, hamama gider, kurna beğenmez; [ben]düşününde kalburla su taşırım; [o] dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor; [o]dünya yıkılsa umrunda değil; [o]dünya ahret kardeşim olsun; [sen] dünya durdukça durasın; [o]düz duvara tırmanıyor; [biz] ekmeğine kuru, ayranına duru mu dedik?; [sen] eksik olma; [o] eksik olmasın; [o]eksik olsun; [sen] elden gel!; [o] eli dursa ayağı durmaz; [o]eli ermez, gücü yetmez; [o] elifi görse mertek [direk] sanır; [o] eline su dökemez; [ben]elini ayağını öpeyim; [o] eliyle hamur ovalar, gözüyle dana kovalar; [o] eli kulağındadır; [ben] emret, fındık kabuğuna gireyim; [sen] eski pabucumu alırsın; [o]eser ama yağmaz; [ben]eşek başı mıyım?; [o]eşek kuyruğu gibi, ne uzar ne kısalır; [o]eteğini göstermez; [o]farklı hamurdan yoğrulmuş; [sen]fasulye mi dedin?; [sen] feneri nerede söndürdün?; [o] fındık kabuğunu doldurmaz; [o] "gel, beni ye." diyor; [o] gelirse hane hoş, gelmezse daha hoş; [o]göğ merdiven kurar; [o]göğ merdiven dayamış; [ben] gökte ararken yerde buldum; [o]gökten zembille mi indi?; [o]götüne kına yak; [ben]gözünü seveyim; [sen]gül misin, ağlar mısın?; gülü târife ne hacet, [biz] Ne çiçektir biliriz; [o]günahını vermez; [sen] güttüğüm domuzu bana öğretme; [o] güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz; [sen] git başımdan!; [o]hâline bakmaz, Hasandağı'na oduna gider; [o]hamama gider, kurnaya, düşüne gider, zurnaya âşık olur; [o] hangi keşişin öldüğünden haberi yok, "Vay Vartan!" (~vay Vasili!) diye ağlıyor; [o]hangi taşı kaldırsan altından çıkar; [sen] hangi taş pekse başını ona vur; [sen]ha şunu bileydin; [o] hasta, çorbası tasta; [ben] hay ağzını öpeyim;

[sen]hayrını gör; [o]hem kaçar, hem davul çalar; [o]hem suçlu hem güçlü(dür); [o]hem kel hem fodul; [o]her aşın kaşığı(dır); [o]hık demiş babasının burnundan düşmüş; [o]hık demiş anasının burnundan düşmüş; [o] hurlı mıdır, hırsız mıdır?; [o] hile hurda bilmez; [biz] iki şilte bir astık, onu da terkiye astık; [o]iki ucu boklu değnektir; [ben] imanına yandığım; [sen] in misin, cin misin?; [o] incir çekirdeğini doldurmaz; [sen] ister misin?; [sen] işine bak; [sen] itin ayağını taştan mı esirgiyorsun?; [o]Kadir Gecesi doğmuş; [o]kafa değil, balkabağı; [o] kahrı çekilir; [o] kahrı çekilmez; kapıdan kovsan bacadan düşer [o]; [sen] Karamürsel sepeti mi sandın?; [o]karınca ezmez; [o]karınca incitmez; [o] kasaba et [yağ] borcu mu var?; [sen]kalıbından kıyafetinden utan; [ben]kalıbına tüküreyim; [o]kalıbının adamı değil; [İstanbul] kazan ben [biz, o] kepçe; [o] kedi olalı bir fare tuttu; [o] kendi çalıp kendi oynuyor; [o] kendi gözündeki merteği görmez; elin gözündeki çöpü görür; [sen] kendine gel!; [o] kendi söyler, kendi dinler; [sen] kendini pabucu büyüğe okut; [siz] keramet buyurdunuz; [sen] keyfimin kâhyası mısın?; [o]kıçına(~ götüne) kına yaksın; [sen]kır boynunu!; [sen] kır dümeni!; [biz] kırmızı dipli bal mumu ile dâvet etmedik ya!; [o] kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır; [o]kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalar; [sen] kiminle dans ediyorsun?; [sen] kiminle dans ettiğini biliyor musun?; [sen] kiminle dans ettiğini bilmiyorsun; [o] koyduğum yerde otluyor; [ben]kölen olayım; [o]köpeksiz köy bulmuş da çomaksız [~ değneksiz] geziyor; [sen] kulağını kiraya mı verdin?; [o]kuş mu konduracak?; [sen] külahıma anlat; [o]kürek kadar dili var; [ben] lafını (~ sözünü) balla kestim; [ben] laf kıtlığında asmalar budayayım; [sen] Müflise mal mı kaptırdın?; [o] ne akla hizmet ediyor?; [o]ne âlemde?; [o] ne alıp veremiyor?; [biz] ne çiçektir? Biliriz; [sen] ne dersin?; [o]ne dese beğenirsin?; [o]ne devedir ne kuş; [o]ne güne duruyor?; [o]ne hali varsa görsün; [o] ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor; [o]ne kalburun üstü ne eleğin altı; [o] ne kokar ne bulaşır; [o]ne yenir ne yutulur; [o] ne ölü görmüş ağlamış ne düğün görmüş oynamış; [o]ne yer, ne yedirir; tükürür murdar eder; [ben]ne mal olduğunu bilirim; [sen]ne söylüyorsun?; [o]ne şeker çiğnedi?; [o]neyin nesi, kimin fesi; [o] nerede kaldı?; [o]nereye kazık çaksam oraya torba asar; [o] Nuh der, peygamber demez; [o] nur içinde yatsın; [sen]nur ol!; [o] okunu atmış, yayını asmış; [sen] onu benim külahıma anlat; [o] oynadı güldü, yerini buldu; [o] ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün; [sen]ölür müsün, öldürür müsün?; [o]ölüye ağlamaz, diriye gülmez; [sen] ölüsünü öp; [o]önüne geleni kapar, ardına geleni teper; [sen]öp babanın elini; [sen]öp eşiği, çık dışarı; [o] pabuç kadar dili var; [sen]parayı mezara mı götüreceksin?; [sen] pırasa mı dedin?; [sen]pir ol; [o] püf desen uçacak; [sen]saçından başından utan; [o]sağolsun, yerinde

olsun; [o]sakal oynatmaz; [o]sağlam ayakkabı değil; [ben]saldım çayıra, Mevla kayıra; [ben] sarmısak yemedim ki ağzım koksun; [ben]sarhoştum aydım, böyle yaşamaktan caydım; [biz] selam verdik, borçlu çıktık; [ben] senet veririm; [sen] serin gel!; [o]sizden iyi olmasın; [sen]sözüne sahip ol; [ben] sözünü [sözünüzü] balla kestim; [sen] su gibi aziz ol; [sen] surata bak, süngüye davran; [o] suya götürüp susuz getirir; [o]suyu kesiyor; [ben] şahımı bu kadar severim; [sen] şaşı, çakır demektense kör de de kurtul; [sen]şeytanın bacağını kır; [ben]şunu bunu bilmem; [sen] tabakhaneye bok mu götürüyorsun?; [ben]talihim olsaydı anamdan kız doğardım; [sen] tam üstüne bastın; tasası sana mı düştü?; [o] taş attı da kolu mu yoruldu?; [ben]taşı ölçeyim; [o] taşı sıkısa suyunu çıkarır; [ben]tavşanın kaçışını gördüm, etinden iğrendim; [o] tef çalsan oynayacak; [sen] turşusunu kur; [sen]tut kelin perçeminden; [sen] tuzlayayım da kokma; [sen]ufak at da civcivler yesin; [sen]ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın?; [biz]uma uma döndük muma; [o]ununu eleyip eleğini asmış; [o]var olsun yerinde olsun; [o]vursam ölecek vurmasam payımı elimden alacak; [biz] vur dedikse öldür demedik ya; [o]yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz; [o]yağmur yağsa yaş görmez, dolu olsa taş görmez; [sen] yavaş gel; [sen]yediği naneye bak; [o] yeler onmaz, eve gelmez; [biz]yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından; [ben] yemin etsem başım ağrımaz; [o]yem istemez, su istemez; [o]yengen olur; [sen] yürü de enseni görelim; yüzüne tükürseler [o]yağmur yağıyor sanır; [o]zift yesin; [o]ziftin pekini yesin.

1.1.10.2. Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Yükleme eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *Allah bana [versin]; ben de sana [vereyim]; akarı [yok], kokarı yok; al hacı ağa pabucunu, eyvallahı da içinden [olsun]; Amasya'nın bardağı, biri olmazsa bir daha [dene]; aza sormuşlar: "Nereye?" [gidiyorsun], çoğun yanına demiş; bir alan pişman, bir almayan [pişman]; bir ben bilirim bir de Allah [bilir]; büyük sözüme tövbe! [olsun]; canı cehenneme [gitsin]; dil mi güzel, dilber mi? [güzel?]; dünya bir araya gelse [olmaz]; ecel aman verirse [olur]; evli evine, köylü köyüne [gitsin]; içi beni yakar, dışı eli [yakar]; iğde de var, çakırda da [var]; it ite [buyurur], it de kuyruğuna [buyurur]; ne dağda bağım var, ne çakaldan devam [var]; ne çöreğin karnıma [gelsin], ne osuruğun burnuma [gelsin]; ne şap oldu ne şeker [oldu]; ne yârdan geçer, ne serden [geçer]; sürüsüne bereket [olsun].*

1.1.10.3. Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Tümleci eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *[bana]adını bağışla; [bana]adınızı bağışlar mısınız?; Allah [size] Akıllar versin; Allah [size] akıl fikir versin; Allah [size] Halil İbrahim bereketi versin; Allah [size] ömürler versin; ateşe vursan [ondan]duman çıkmaz; [buna] dağlar dayanmaz; ecinniler [burada] top oynuyor; [buraya] fare düşse başı yarılr; [burada] fareler cirit oynuyor; [ortada] fol yok, yumurta yok; [ona] hava hoş; [burada] her kafadan bir ses çıkıyor; [burada] in cin top oynuyor; [onda] kafa yok; [buna] kediler bile güler; [burada]köpeği bağlasan durmaz; [size] ömürler olsun!; [buna]sahibi razı olur, tellal razı olmaz; [size] sıhhatler olsun!; şeytan elini çekmiş [birinden]; [buradan] şeytan geçti; [burada] tıs yok; [bir yerde] tık yok.*

1.1.10.4. Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Nesnesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *Allah [varlığını] aratmasın; Allah [söylediğini] ağzından duysun; Allah'ını seven [beni] tutmasın; Allah [seni] utandırmasın; anası [onu] Kadir Gecesi doğurmuş; [onu]arpaya katsan at yemez, kepeğe katsan it yemez; [onu] anladık, yel değirmeni; ama suyu nereden geliyor?; [onu] köpeğe atsan yemez; [onu]sağır sultan bile [~ Mısır'daki sağır sultan bile] duydu; [onu] toprak kabul etmez; [onu]yapmak varmış; [onu] yel üfördü, sel götürdü.*

1.1.10.5. Öznesi ve Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Öznesi ve yükleme eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *[o]akşam ahıra, sabah çayıra [gider]; [o]çatlarsa da patlarsa da [olacak]; [ben] helva demesini de bilirim, halva demesini de [bilirim]; [o]jitten de ölse kâr, kurttan da [kâr]; on parmağında on hüner [var]; [ben] teptim keçe oldu, sivriltilim külâh [oldu]; [o]serçeden başka kuş [bilmez], zeyrekten başka yokuş bilmez.*

1.1.10.6. Öznesi ve Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde öznesi ve tümleci eksiltilmiş tümce şeklinde oluşturulmuş deyim örneği tespit edilememiştir.

1.1.10.7. Öznesi ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde öznesi ve nesnesi eksiltilmiş tümce şeklinde oluşturulmuş deyim örneği tespit edilememiştir.

1.1.10.8. Yüklemi ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Türkiye Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yüklemi ve nesnesi eksiltilmiş tümce şeklinde oluşturulmuş deyim örneği tespit edilememiştir.

1.1.11. Azerbaycan Türkçesinde Eksiltili Tümce Biçimindeki Deyimler

Çoğunlukla konuşma dilinde rastlanan ve bazı öğeleri eksiltilerek söylenen, genellikle yüklemi kullanılmadan yargı bildiren tümcelerdir. Böyle tümcelerin anlamı bağlamdan anlaşılır ve tümce, dinleyenin ve okuyanın muhayyilesinde tamamlanır. Azerbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yer alan eksiltili tümce şeklinde oluşturulmuş deyimler şunlardır:

1.1.11.1. Öznesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Öznesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *[o] abrina dəyənmir; [o] acan pastar görüb; [sən] acığın tutur get soyuq su iç!; [o] acından köpük qusur; [sən] aç qapını, ört qapını; [sən] açıl aşımından!; [mən] açaram sandığı, tökərəm pambığı; [o] açdı gül ağzını; [o] açsa, ovcundadır, yumsa, yumruğunda; [o] adam deyil cüdan; [o] adam qabağına çıxartmalı deyil; [sən] adam ol!; [o] adam olmayan yerdə adamdır; [o] adam ötürəndir; [o] adama yovuşmaz; [o] adamdan ağız istəyir; [o] adamın əlini yandırır; [o] adamın (insanın) sümüyünü gizlədir; [o] adı üstündə qayım olsun; [ben] adımlı dəyişdirərəm; [mən] adımlı özgadən soruşaram; [sən] adın çək (tut) qulağını bur; [sen] adın (~ adını) eşit özün görmə; [sən] adın oldu göbələk, gir səbətə; [sən] adını bağışla; [sən] adını qoydun Rəşid birin de birin eşid; [mən] adını tutub gəlmişəm; [ben] ağ otdan balta sapı qırılar(sınar), birini də üzəldərəm; [mən] ağa Nəzər'əm, belə gəzərəm; [biz] ağa tapdıq arz elədik; [sən] ağacda yatmışdın?; [o] ağacın birini itdə eləyib, birini məndə; [sən] ağır otur batman gəl; [siz] ağlın(ağlınız) nə kəsir?; [sən] ağlına dua yaz; [mən] ağlına dua yazım; [mən] ağlına keçə yamayım; [o] ağza (alası) deyil; [mən] ağzım yaradı sulayabilmirəm; [o] ağzında yağ əridən gətirməyib ki; [sən] ağzını açacağına (~ açana kimi) gözünü aç; [sən] ağzını açınca gözünü aç; [o] ağzının çəki yox; [sən] ağzının qatığını sil; [o] axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür; [o] ala qarğa balasına aşıq olub; [o] alaca qarğaya da borçludur; [o] alaxdan gələn adama oxşayır; [sen] aldın payın(ı), çağır ağa dayın(ı); [biz] Allah Allahlıqla day öyrədirik; [o] Allah bilir ki nə yolun adamıdır; [sen] Allahı arada gör; [mən] anamı əmməyəcəm ki; [o] anasının burnundan düşüb; [o] aramızdan getdi; [mən] arpa əkdim, darı çıxdı; [o] arvadların cortanındandır; [sən] aşı içdin qaşıqları hara qoydun?; [o] aşuna aşuna*

çıxdı ocaq başına; [o] at almamış mıxını çalır; [mən] atamın oğlu deyiləm; [o]at yıxılsa, dişi sınar; [mən] atına eşşək demişəm?; [sən] atların tərkində gədəsən; [o] aya deyir sən çıxma mən çıxacam, günə deyir sən çıxma mən çıxaca(ğ)a)m; [sən] ayağını sındır otur; [mən] ayağını sındıraram əgər; [o] ayağını verdi yerə; [mən] ayağının altını öpüm; [o] ayağının tozu da olabilməz; [o] ayaq alıb yeriyyir; [sən] aydınlığa çıxasan; [o] ayı çəzib qaban oynayır; [sən] ayın nəçəsindən danışsın?; [o] ayrıanı yox içməyə toyla gedir sıçmağa; [o] az (azacıq) aşın duzu deyil; [o] az qalır(dı) adam adam əti yesin; [o] az qalır canı götündən çıxar; [o] az qalır göyə ucsun; [o] azacıq aşın duzu deyil; [o]azar bezar görməyəsən; [sən] azımızı da çox hesab elə; [sen] bacardığını beş qaba çək; [o] baxan deyirdi bir də baxım; [sən] bala qalasan böyüməyəsən; [o] barmağımı batırıram bala soxuram ağzına çıxardıram deyir acıdı; [o] barmağının beşini də bala batırıb ağzına soxsan, dəyəcək- zəhərdir; [o] basdıqca iyiyir; [o] başını bıçağa sürtür; [o] başını daşa (divara) döyüb; [sən] başını kəs!; [sən] başını orada islat, burada qırx (qırxdır); [mən] başını yerə soxum!; [mən] başının daşıyam?; [mən] başın(ız)a dolanım; [sen] başınla götünlə oynama; [o] başqa avazdır; [o] başqa havadır; [o] başqa xəmərdən yoğrulub; [o] başqa unun xəmiridir; [o] bayaqdan bir batman tənəki çəkilib indi deyir kimin təziyəsidir?; [o] bazara beş atlı ilə girmir; [o] bazarın gözünü çıxardı; [o] belə ütülərdən çox çıxıb; [mən]bələ ataram, bələ tutaram; [o] beş atlı ilə bazara girmir; [sən] bədə tuş gəlməyəsən; [sən] bəhrəsini görəsən; [sən] bəli dedin, bəlaya düşdün; [sən] bənd olma!; [sən] bəs nəyə altı aylıq olursan?; [sən] bəyənersən bağla belinə, [sən] bəyənmirsən sənə müzvrə bişirək; [o] bıçaq pendir kəsən kimi; [o] bildiyini babasına (da) dədəsinə (də)verməz (verən deyil); [siz] bir ayağınızın altına da baxasınız; [o] bir kulağından giriyor, bir kulağından çıxıyor; [o] bir çürük qoza dəyməz; [sen] bir deyib min güləsən; [o] bir də qələt eləməsin; [o] bir dırnağına belə dəyməz; [sen] bir eşşəyə minib əllisini döyəşdəm; [o]bir əppək oldu uçdu göyə; [o] bir əppəyə muhtacdır; [o] bir xəmərdən (undan) yoğrulub; [o] bir kalafa sümükdür; [o] bir qara pula dəyməz; [o] bir qəpiyə dəyməz; [o] bir qurtum su içməkdən də asan; [o] bir misqal dilini qoyub bir batman başı ilə danışır; [o] bir panabada dəyməz; [o]bir sözünü beş batman balla yemək olmaz; [o]bir şahısı çıxınca canı çıxar; [mən] bir şillə çəkərəm daşsaqların dişləmə çay içər; [sən] birini bilirsən, yüzünü bilmirsən; [o] bovsan axtarır; [sən] bizdən çək özgəsinə sox; [o] bizim qapımızdan keçməz; [sen] boğazına çatı sal; [sən] boş beşik görməyəsən; [o] boşa qoysan, dolmaz, doluya qoysan, götürməz; [sən] boy buxunundan utan; [o] boynuma biçilməyib ki; [mən] boyuna kəfən biçim; [mən] boyuna qamış ölçüm; [ben] boyuna boz ip ölçüm; [sən] boyundan utan; [mən] boyunu yerə soxum; [sən]

*börkün qoy altdan (altına) otur üstündə (üstünə); [sen] börkün uca qoy; [sən] börkünü
 yanqılıcı qoy; [sən] bu gün (il) ölmüsən, bildir (dünən) ölmüsən; [o] bu gün sabahlıqdır;
 [sen] bu yoldan qayıt; [o] burnundan düşüb; [o] burnunu (da) qanadabilməz; [mən]
 buynuz çıxartmışam?; [sən] bülbül öldü qaldı gül, istər ağla istər gül; [o]bürünc
 qiymətinə dəyməz; [o] can alıb, can verir; [sən] cah cəlal sahibi olasan; [sən] cavan dağı
 çəkməyəsen; [mən] canımı çöldən tapmışam; [mən] canımı çölə atmamışam; [sən] cavan
 dağı çəkməyəsen; [sən]cəhənnəm oduna giriftar olasan!; [o]cəhənnəmdən ipi qırıb
 qaçıb; [sən] cəhənnəmə get; [o] cənnətlik olsun!; [o] cibimə (cibinə) görə deyil; [o] cinə
 börk tikir; [mən] ciyərini çıxararam; [mən]çay aşağı axıdım, çay yuxarı axtarım; [mən]
 çayda üzüaşağı axıdım, üzüyuxarı axtarım; [o] çox yedi tırıqladı, az yedi arıqladı; [o]
 çox yekə sıçıb; başından da dişləyir (dişli); [sən] çovutma gülləyə rast gələsən; [o]
 çöldən tapılmayıb; [o] çöpə dəyməz; [o] çürük qoza (da) dəyməz; [sən] dadanmısan
 dolmaya, o da bir gün olmaya; [sən]danışığını yəyəsen; [o] daşa dəysə (vursan) daşdan
 keçər; [o] daşa dönmüş; [o]daşı sıxsə, suyunu çıxarar; [o] daşsağında qovut gətirib?;
 [o] dayısını tanıyıb; [o] dağı dağ üstünə qoyar, [o] dedi xanım götün ağırdır, dedi bu daş
 bu da tərəzi; [mən]dedim itə daş atma; [mən] deyirəm xədiməm, [o] deyir neçə uşağın
 var?; [o] dəliotu yeyib; [o] dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır; [sən]dərd görməyəsen; [o]
 dərman üçün tapılmaz; [sən] dəvə gördün mü?; [o] deyir axtarma məni, [mən] yəyəmə
 səni; [o] dəyirman (~ dəyirmanın) boğazından salsan, (altdan) diri çıxar; [sən] dəymə
 mənə, [mən] dəymərəm sənə; [o]dırnağına qurban (olsun); [o] dırnaqsızın biridir; [o]
 dil otu yeyib; [sən] dilik dilik olasan; [sən] dilini farağat qoy; [sən] dilini gödək (~ qısa)
 əla; [sən] dilini kəs; [sən]dilini qoy dinməz yərinə; [sən] dilini saxla; [sən] dindirmə
 dəmirçini, dərd alıbdır içini; [o]dişin qısar mısır dinməz; [o] dovşan poxu kimi nə iy
 verər nə də bulaşar; [o]dünyalara (~ dünyaya) dəyər; [o] dünyanın götün(ü) yırtıb; [o]
 dünyanın gözünü çıxarıb; [o] dünyanın malına (dünyaya) dəyər; [mən]dünyaya
 dəyişməyəm; [o] dünyaya (~ dünyalara) sığmayan (sığmaz); [sən] elə addım götür
 atabiləsən; elə loğma götür udabiləsən; [o] elə bil acliqdan çıxıb; [o] elə bil ağzına su
 (~ qavıt, qovut) alıb; [o] elə bil ağzına tüpürüb; [o] elə bil ağzından it boğuşdurur; [o]
 elə bil arşın (cida ilan iynə) udub; [o] elə bil at bağısladı; [o] elə bil ayaq daşı itibdir;
 [o] elə bil aydan düşüb (~ gəlib); [o] elə bil aydan düşüb; [mən] elə bil başına daş
 salmışam; [o]elə bil bayquşdu; [o] elə bil behiştin bir guşəsidir; [o] elə bil birə qabığıdı;
 [o] elə bil ... burnundan düşüb; [o] elə bil çöp gəlidir; [o] elə bil dilini udub; [o] [elə bil
 dilotu yeyib; [o] elə bil dişində qarışqa tutub; [o]elə bil fala baxmıştı; [o]elə bil gəmişi
 batıb; [o]elə bil gic toxludur; [o] elə bil göy başına uçub; [o] elə bil göydən düşüb; [sən]*

elə bil əllə qoymuşdun, götürdün; [o] elə bil ilan çaldı; [o] elə bil ilan qovub; [o] elə bil it ağzından çıxıb; [o] elə bil it yalayıb; [mən] elə bil iynə üstündə oturmuşam; [o] elə bil iynə (tikan) üstündə oturub; [o] elə bil kasıb evinə gəlin gedir; [o] elə bil ki bizi yerdən götürübdür; [o] elə bil ki, fil burnundan düşüb; [o] elə bil köz üstündə oturub; [o] elə bil küllük sərçəsidi; [o] elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb; [o] elə bil qoduğu içində (qarnında) ölüb; [o] elə bil qotur qurbağadır; [o] elə bil qutuda ilan görür; [o] elə bil lal qarğadır; [o] elə bil mal dengidir; [o] elə bil matı meyxanasıdı; [o] elə bil mətəl şəbehidir; [o] elə bil müqəvvadır; [o] elə bil ölü güldürəndi; [o] elə bil meşədə böyüyüb; [o] elə bil meşədən çıxıb(gəlib); [o] elə bil meşədən tutulub; elə bil peyğəmbər pişiyidi; [o] elə bil satıb alıb; elə bil Rüstəm'in şeyin sındırıb; elə bil sikilmiş sıpadır; [o] elə bil suya batdı; [o] elə bil suya düşmüş siçandır; [o] elə bil tamaşa qabağıdır; [o] elə bil tulambardan çıxıbdı; [o] elə bil bir yer boğmasıdı; [o] elə bil yerə girdi; [o] elə bil yetimxanadır; [o] elə bil zəkat keçisidir; [o] elə bil zənciri qırıb qaçıb; [o] elə dəyün adamdı; [sən] elə eləmə ki, körpü qala çayın o tayında; [sən] elə giryan qalasan!; [o] elə söz deyir bişmiş toyuğun gülməyi gəlir; [o] eşşəyi palan tutan kimi (tutur); [o] eşşəyimin qurd dayısıdı; [o] əcəb adamdır; [sən] əda çıxartma; [sən] əda gətirmə; [sən] ədabazlıq ələmə; [o] əksin çörək üstünə vursan, ac it də yeməz; [sən] əl ayağını topla; [o] əl uzatsan, çatar; [sən] əldən gəl!; [o] ələ əlanda qavaldır, gətə soxanda zurna; [mən] əlim üzüm (~ yudum); [o] əlimizə iş verdi; [sən] əlin götür üzün yu; [sən] əlin yağlıdır öz başına çək; [o] əlinə çöp (~ çöpü cüt cüt cütləyib) verər; [o] əlinə su tökəbilməz (~ tökməyə yaramaz); [sən] əlini fərağat qoy; [sən] əlini götür üzünü yu; [sən] əlini hara ucadı ora qoy; [sən] əlini qoy döşünə məni bağışla; [o] əlini öpür!; [sən] əlini özündə saxla!; [sən] əlindən gələn beş qaba çək; [sən] əllərinə xına qoy; [sən] əməlli başlı danış; [mən] ənginə dirəyim; [o] ərindiyyindən Erməniyə dayı deyir; [o] əkik deyil; [sən] əskik olma; [sən] ətəyini at dalına, gör haran görsənir; [sən] ətimi (~ ətimizi) tökmə; [o] ətimi yesə də sümüyümü (~ sümüyünü) çölə atmaz; [mən] əzrayıl ilə pasur oynayırdım; [o] Əzrayıla can verməz; [o] gah nala vurur(döyür), gah mıxa; [o] gec gəldi, tez öyrəndi; [o] gedib hamamdan buz gətirə; [sən] get alağını elə; [sən] get Banazura, gəl Zamzura; [sən] get ay batandan sonra gəl; [sən] get göldə ossur ki, qurbağalar qorxsun; [sən] get naxıra, gəl axıra; [o] getsin gəlməsin; [sən] geydin mübarək olsun, çıxart özgə malıdır; [sən] gəl görəsən; [sən] gəl məni gör, dərdimdən öl; gəldi [o] savab eləsin, kabab elədi; [o] gəlməyi şah gəldisinə çıxdı; [o] gəlmişdi saqqal qayıрмаğa, bıqı da (üstəlik) qoydu; [o] girməli kol deyil; [o] gorbəgər olmuş; [sən] göz üstə gəlib (gəlmisən); [sən] gözünə də püfləyəbilməzsən; [sən] gözünü aç adamını tanı; [sən]

gözünü sil gözümə bax!; [o] gözünün qulağıyla da baxmaz; [sən] gün işığına həsrət qalasan; [o] günahını verməz; [sən] gündə xoş xəbər eşidəsən; [sən] gününə baxarsan!; [sən] güürzü yerə vurmusan ki; [mən] xandan gəlmiş nökrəm, dinmə dişlərini tökrəm; [o] Hacı Mütəllib bannasıdır; [sən] Haqq'dan yamanlıq görməyəsən; [o] halvanı başında dolandırır; [o] halvanı yeyib, eşşəyi minib; [sən] hansı bərkdi al düş; [ben]hansı daşa başımı döyüm?; [o] hansı qabrıstanlığa girse iki üç ölü ordan əskik gələr; [o] hansı yuvanın quşudur; [o]harda aşdır, orda baş; [o] haraya mıx çalıram, papağını asır; [o] Hatəm tayı olubdur; [o] hava ilə su (çörək) kimi lazımdır; [o] heç bir ipə yatmır; [o] heç bir tənqidə layiq deyil; [o] heç deyiləsi deyil; [o] heç kəs kəsin kağızını (kitabını) oxumur; [o] heç kəsin toyuğuna daş atmaz; [o] heç milçəyin də burnunu qanatmayıb; [o] heç peyğəmbərin qoyununu başacan otarmayıb; [sən] heç yanından da ötüb keçəbilməzsən; [o] heç yanından keçməyib; [sən] heçə çıxasan; [sən] hesaba soxma görək; [o] hələ artıq gələnlük də eləyir; [sən]hələ qızlar bulağından su içməmişən; [sən] həmişə əllərə baxasan; [o] hərə bir zurna çalır; [o] hər işə (şeyə) qulp qoyur; [o] hərə öz atını minib istədiyi yerə çapır; [o] hərə öz qoturunu qaşıyır; [o] hərə öz milçəyini qovur; [o] hərə öz nehrəsini çalxayır; [o] xatirinə dəyir soyuq su iç; [sən] xeyir xəbər olasan!; [o] xeyre əlamət deyil; [o]xeyrə əlamətdir; [sən] xeyrini gör; [o] xəccə bəzəkdə qaldı; [sən]xora tökəsən; [sən] xoş günə həsrət qalasan!; [sən] xoş xəbər olasan; [sən] Xudanın qəzəbindən uzaq olasan; [o] ilan boğazından düşüb; [o] ilan ulduz görməsə ölməz; [o] ilan vuran yatdı, yatmadı; [o] ilan yeyib əjdaha olub; [ben]imanına tula bağlayım; [sən] istəmirəm, yan cibimə sal; [sən] istəyirsən göyə çıx; [sən] işıqlığa çıxasan!; [o] işi nədir eləməsin!; [sən] işimiz olub ələk apar sac gətir; [sən] işinə var; [sən] işini gör; [sən] iştahanı şeş elə; [o] it yiyəsini tanımır; [sən] itgin gedəsən; [sən] iti an dəyənəyi al (götür); [o] iti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin; [o] itin dilini bilir; [o] itin üstünə atsan götürməz; [mən]iti görüm, qurdu görüm, Rəğibi görməyim; [o] iydə ağacı kimi düzdür; [o] iynə ağzından çıxmış; [o] iynənin gözündən keçər; [o] iynənin gözündən keçib; [o] keçəl başını xartdayır; [sən] keçəl başını yudun mu?; [o] keçəl suya gedən deyil; [o] keçən ilki qar kimi (lazımdır); [sən] keçəllər talihində olasan; [sən] kefini kök elə; [o] kənardə (kənara) qalsın; [o] kənd yığılıb ucubuluğa köynək tikir; [o] kiş deyirsən getmir, vurursan ölür; [o] konkadan çıxan (~ çıxmış); [o] kor getdi korxanaya; [o] kor qəpiyə (~ quruşa) dəyməz; [o] kor olsun!; [o] kor şilə bəzzazlıq edir; [o] kor tutduğun buraxmaz; [o] korlar şəhəri deyil; [o] köhnə iy burnunda qalıb; [o] köhnə qəbələdir; [sən] kökəlmisən su iç; [sən] köməksiz arxasız olmayasan; [o]kömür qazana deyir, "götün qaradır"; [o] köz kimi elədir; [sən] küpünü yum; [sən] kürəkən paltarı geyinəsən;

[o] qab qaşığa qoymalı deyil; [o] qabağından yeməyən (yeyən deyil); [sən] qamaca qalasan; [sən] qandan göz açmayasan; [sən] qanmaram, qalasan yana yana; [sən] qapazı vur başına, çörəyi əlindən al; [o] qapıdan qovursan, bacadan düşür; [sən] qara bəxt olasan; [sən] qara günə qalasan; [o] qara pula dəyməz; [sən] qara yerə girəsən; [o] qara yerə girsin; [sən] qaradan baş açmayasan; [sən] qardaş qoltuğu görməyəsen; [o] qarışqanın ayağını basmaz; [sən] qarpız alansan, ya (yoxsa) bostan talayan?; [o] qatıq qaradır ki, qaradır; [o] qayım qədəm olsun; [o] qayıtdı!, [sən] qıç qolunu çirmala; [sən] qıraqdan pazlama; [o] qırx yaşında qıllı dana, təzə düşübdür meydana; [sən] qız əməkli olasan; [o] qızdan gəлиндən hayalıdır; [o] qızdırməsən(ı) da özgəsinə verməz; [sən] qızıl yataqda yatasan; [mən] qızıışmadım istisinə kor oldum tüstüsünə; [o] qiyamət adamdır; [sən] qoca qurda pay olasan; [sən] qol qanadsız qalmayasan; [sən] qonşuluqdan əskik olmayasan; [sən] qoşa qarıyasən; [sən] qulağından pambığı çıxart; [sən] qulağından tutub ortaya çıxart; [sən] qulağının dibini görərsən; [sən] qulaq asma; [mən] qurban kəsəm; [o] qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər; [sən] qurd quşa dən olasan; [o] quşu havada tutur; [o] quyruğunu belinə qoyub məni dolandırır; [sən] lal olasan!; [o] lal olsun!; [o] lap dəmadəmdədir; [sən] layla (laylay) bilirsən niyə yatmırsən?; [sən] lələdəği görməyəsen; [mən] matəminə oturum; [sən] məni balalarının başına çevir; [o] mənimlə buruz gəzir; [sən] mırağa deyir cırağı pilə; [o] milçəyin də burnunu qanatmayıb; [o] min oğlana dəyər; [sən] mirat qalasan; [ben] nə başını (başınızı) ağrıdım; [o] nə dərdinə (dərdimə) qalıb; [o] nə ətdir, nə balıq; [o] nə diridir, nə ölü; [mən] nə günahın yiyəsiyəm ?; [mən] nə itin yiyəsiyəm?; [sən] nə qələt edəyirsən?; [sən] nə qoyub, nə axtarısan; [mən] nə mal olduğunu bilirəm; [o] nə o yanlıqdır, nə bu yanlıq; [o] nə ölüdür, nə diri; [o] nə özü yeyir, nə özgəyə verir; [sən] nə umub nə küsürsən?; [sən] nə vermişən alabilirmişən?; [o] nə yardan doyur, nə əldən qoyur; [sən] nə yatdın nə yuxu görərsən?; [o] nə yuvanın quşudur?; [o] nə nəsinə kəc baxanlardandı; [o] nə nəsinin əmcəğini kəsənlərdəndir; [o] nə nəsinin əmcəğini dişləyibdir; [o] nə nəsinin oğludur; [sən] nəvə nəticədən yarıyasən; [sən] niyə altı aylıq olursən?; [o] od almağa gəlib; [o] od olsa harını yandıracaq; [sən] oğul görərsən gəlin görməyəsen; [mən] onu görəndə elə bil anamın oynaşın (ı) görürəm; [sən] onun sözünün başına ip salma; [sən] orada oturma, burada otur; [mən] ovcumu (~ ovcumun içini) iyləmişdim?; [sən] öləsən qurtulasən; [o] ölü durub mürdəşir yuyur; [sən] öz başını ye; [o] öz götünü qoruyur; [o] öz gözündə kərəni (tiri) görməyib (~ görmür); başqasının (~ özganin) gözündə türkü seçir; [sən] özgələrə möhtac olasan; [mən] özümü yaxşı işə qoydum; [o] özü özünə elədi, küllü gözünə elədi; [o] özünə omac ovanmır; özgəsinə əriştə

kəsir; [o] padişahı yuxuda görüb; [sən] palaz qulağı genəltmə; [sən] palaza bürün el ilə sürün; [sən] papağın uca qoy; [o] papaqla vursan yıxılar; [sən] pis adam pis günə qalasan; [sən] pis gün görməyəsən; [o] pox yeməyi bəs deyil, hələ həkimlik də edir; [sən] sazı köynəkdən çıxart; [o] sıçıb boxu ilə savaşı; [sən] siçan deyilsən ki, qırpla (qırıpayla) doyasən; [o] sinsiməli (adam) deyil; [sən] südlü inək ol, vur sərnici qır; [sən] su kibi əziz ol; [o] su sudan təkam yemədi; [mən] südümü halal etmirəm; [o] Süleyman'ı tahtda, Nuh'u gəmidə görüb; [sən] şadxəbər olasan; [o] şah gəldisə döndü; [ben] şalvarının ağzını kəsərim; [sən] şans üstə olasan; [o] şeytan kirəyə tutub; [o] şeytana papaq (~ papış) tikər; [o] şeytani bulağa (çaya suya) susuz apırıb susuz gətirər; [o] şeytanın da ağlına gəlməz; [o] şeytanın əlinə çöp verər; [sən] şeytanın qıçını sındır; [o] şeytanlar xəbər aparmasın; [sən] şirin canından çəkəsən; [sən] şirin pulunu acı dərmana verərsən; [o] şoğəribə qalaydı (qalsın); [o] tavan altda (altında) qalan deyil; [sən] tək damlarda qalasan; [o] tızbağa qınından çıxıb, (oz) qınıni bağənmir; [mən] tikəsini ... dən yemişəm; [o] top (~ topla) vursan dağılmaz; [sən] torbanın ağzını büz; [sən] toprağa aparasan!; [o] torpağı qədər (sanı) yaşasın; [mən] torpaqda əmişdirirəm; [sən] torpaqda geyəsən; [o] toyu gördü xərəngə yadından çıxdı; [mən] toyunda sumax balanda su daşıyacağam; [o] uyar qatağını yiyərəm, uymaz südünü; [o] uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz; [o] üç qəpiyə dəgmez; [o] üç misqal dilin qoyub bir batman başı ilə danışır; [sən] ürəvin meyvəsin yiyəsən; [o] üstümü unlu görüb adımı dəyirmançı qoyur; [o] üz versən astarını da istər; [sən] üzümüzin suyunu tökmə; [sən] üzünə ələk tut; [sən] yadlar əlində olasan; [o] yağıya üstə tökür ayranın yavan qoyur; [sən] yaxama iynə baxmamışsan; [sən] yan baxsan günahkârsən; [o] yanında toya getməlidir; [o] yanında yalandır; [o] yanından yel keçəndə soyuq dəyir; [ben] yaş odun satmamışam ki; [o] yatıb yuxusunda da görməyib; [sən] yaylımı gülləyə (~ tuş) gələsən; [o] yetdi padişahı yuxuda görüb; [o] yel olub yanımdan (~ yanından) ötə də bilməz; [sən] yeməmişən qaz əti, bilmirsən nədir ləzzəti; [mən] yer yarılısaydı yerə girərdim; [o] yetənə yetir, yetməyənə (bir) daş atır; [o] yetmiş iki millətdən azadır; [sən] yoxsa od almağa gəlmişdin?; [o] yumurtadan dünən (~ təzə təzəcə) çıxıb; [mən] yumurtanı suda qızdırmışam?; [mən] zoruna dönüm!; [sən] zurna çalma!; [sən] zurnayı gümüşleme.

1.1.11.2. Yüklemlə Eksiltilmiş Tümce Biçimindəki Deyimlər

Yüklemlə eksiltilmiş tümce biçimindəki deyimlər şunlardır: *armıdın sapı var, üzümün çöpü [var]; aləmin zəhləsi məndən gedir, mənim zəxləm də... [aləmdən gedir]; Allah birinə dövlət verib, birinə zillət [verib]; Allah dərtdə yaradıb, dərman da [yaratıb];*

alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy [süpürür]; altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi [yox]; aş bişirib, üstündə bir qarış yağ [var]; bir Allah bilsin, bir de sən (mən) [bileyim]; bir narım var qırx yarım [var]; biri suluğa çəkir, biri quruya [çəkir]; birinin adı var, birinin dadı [var]; ciki de sənindir bökü də [sənindir]; çörək atlı olsun sən piyada [ol]; [o] dəstərxansız yola çıxan (düşən) ya yelmik yeyər, ya da pərpətöyün (pərpətikən) kökü [yer]; dördə alacağım (alacağı, alacağın) yox beşdə verəcəyim (~ verəcəyi) [yox]; Erməni kəndində hamam burqusu? [satılır]; evin abadan [olsun]; gül güllü çağırır (~ dindirir) çiçək çiçəyi [çağırır], hamı ölüsünə ağlayır mən de buna [ağlayıram]; hamının nənəsi arxadan (~ daldan) doğdu, onunki qabaqdan (öndən) [doğdu]; hamamçının tası yox, baltacının baltası [yox]; hamıya it hürər bize də çaqqal [hürer]; həşdərhan bezi kimi nə enə yarıyar, nə boya [yarıyar]; içim özümü yandırır, çölüm özgəni [yandırır]; islanmış yağışdan nə qorxusu [olub]; qılının dalı da kəsir, qabağı da [kəsir]; nə ağ dindi, nə qara [dindi]; nə başı var nə götü [var]; nə day var, nə daylaq [var]; nə əsli var, nə nesli [var]; nə hür bilir, nə zır [bilir]; nə xəbər var, nə ətər [var]; nə iyi tapıldı, nə piyi [tapıldı]; nə izi məlumdur (var), nə tozu [məlumdur]; nə səs var, nə səmir [var]; nə səs var, nə soraq [var]; nə şiş yansın, nə kabab [yansın]; nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi [var]; o atlı olub (oldu) mən piyada [olub]; on iki imamın altısı sənə qənim olsun altısı mənə [olsun]; sözün bərəkəti yox, qulağın da qarnı [yox]; tərə yəyən də yazı çıxartdı, kərə yeyəndə! [çıxartdı]; tülkü tülkü buyurur, tülkü de quyruğunu? [buyurur]; üçdə alacağı yox, beşdə verəcəgi [yox]; üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer [süpürür].

1.1.11.3. Tümləci Eksiltilmiş Tümcə Biçimindəki Deyimler

Tümləci eksiltilmiş tümcə biçimindəki deyimlər şunlardır: [burada] addım atmaq mümkün deyil, Allah [sizə] yaddaş versin, Allah [sizə] min bərəkət versin, ayaq basmağa yer yoxdur, [burada] ayaq basmaq mümkün deyil, [sizə] ayıb olmasın, [burada] barmaq basmağa yer yoxdur, [sizə] baş ağrısı olmasın, [sizə] buyruq olmasın!, [kafana] daş düşsün, [burada] milçək uçsa, eşidilər, [buraya] Qaradağlının ağıllısı gəlsin, [yanından] quş da keçəbilməz, [sofrada] quş südü çatmır, [burada] quş uçmaz, kavran keçməz, [sana]südümlə halal olsun!, [burada] yel vurub yengələr oynayır.

1.1.11.4. Nesnesi Eksiltilmiş Tümcə Biçimindəki Deyimler

Nesnesi eksiltilmiş tümcə biçimindəki deyimlər şunlardır: ağa dəyir sür dərəyə, [onu] sür dərəyə; Allah [sizi] bir yastıqda qocaltsın; Allah [onu] vurmuş; Allah [onu] vurmuşdu; Allah [onu] muradına çatdırsın; Allah [onu] öldürmüş; Allah [onu]

öldürsün!; Allah [sizi] utandırmasın; [onu] bal tök yala; cəddin [seni] belindən vursun; [yazısı] daşdan keçər; [onu] danışmağa dəyməz; [onu] deməyə dilim dönmür; [onu] deməyə nə var?; [onu] elə bil ildırım vurdu; [onu] elə bil yerdən tapmışıq; [seni] Azrayıl aparsın!; [səni] hansı külək gətirdi?; [səni] qan tutsun!; [onu] qulağından çıxart; şeytanda (özü də) [onu] baş çıxarmaz; [onu] torpaq çəkdi (çekib) apardı.

1.1.11.5. Öznesi ve Yükleme Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Öznesi ve yükleme eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *[o] atlı olub (oldu) mən piyada [oldum]; [mən] ağzına qurban [olayım]; [o] çörəyini it yeyər, boynunu bit [yer]; [o] nə ölüyə hay verir, nə diriyə pay [verir]; [mən] toyuq deyiləm ki, deyəm (Allah) qanad versən də uçacağam, verməsən də [uçacağam]; [mən] ya tələf olam, ya xələf [olam].*

1.1.11.6. Öznesi ve Tümleci Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Öznesi ve tümleci eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *[sən] cəhənnəm ol! [buradan]; [o] cəhənnəm olsun! [buradan]. [sən] adını [bana] bağışla.*

1.1.11.7. Öznesi ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Öznesi ve nesnesi eksiltilmiş tümce biçimindeki deyimler şunlardır: *[sən] ağına [onu] gətirmə; [sən] cebinə [onu] qoymusan? , [siz] cansağlığı ilə [onu] geyinin.*

1.1.11.8. Yükleme ve Nesnesi Eksiltilmiş Tümce Biçimindeki Deyimler

Azerbaycan Türkçesi tümce biçimindeki deyimler bütüncemizde yükleme ve nesnesi eksiltilmiş tümce şeklinde oluşturulmuş deyim örneği tespit edilememiştir.

Sonuç: Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde Tümce Biçimindeki Deyimlerin Söz Dizimsel Karşılaştırılması

Yüklem türüne göre Türkiye Türkçesinde 813 fiil tümcesi, 334 ad tümcesi; Azerbaycan Türkçesinde 2606 fiil tümcesi, 361 ad tümcesi biçiminde deyim tespit edilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde Türkiye Türkçesine göre hem fiil tümcesi biçiminde hem de ad tümcesi biçiminde daha çok deyim kullanılmaktadır. Türkiye Türkçesinde fiil yüklemine göre tümce biçimli deyimlerde 1. Tekil şahıs çekimli 60, Azerbaycan Türkçesinde 68; 2. Tekil şahıs çekimli 49, Azerbaycan Türkçesinde 93; 3. Tekil şahıs çekimli 42, Azerbaycan Türkçesinde 64; 1. Çoğul şahıs çekimli 11, Azerbaycan

Türkçesinde 12; 3. Çoğul şahıs çekimi Türkiye Türkçesinde kullanılmamışken Azerbaycan Türkçesinde 5 adet tümce biçimli deyim vardır. 2. Çoğul şahıs çekimli her iki yazı dilinde de tespit edilmemiştir. Türkiye Türkçesinde ad yüklemine göre tümce biçimli deyimlerde 1. Tekil şahıs 4, Azerbaycan Türkçesinde 12; 2. Tekil şahıs çekimli 7, Azerbaycan Türkçesinde 1, 3. Tekil şahıs çekimli 16, Azerbaycan Türkçesinde 49; 3. Çoğul şahıs biçiminde Türkiye Türkçesinde tespit edilmemişken Azerbaycan Türkçesinde 1 adet tespit edilmiştir. 1. Çoğul şahıs ve 2. Çoğul şahıs biçiminde her iki yazı dilinde de tespit edilmemiştir. Zaman eklerine göre Türkiye Türkçesinde fiil yüklemine görülen geçmiş zaman biçimli 105, Azerbaycan Türkçesinde 93; öğrenilen geçmiş zaman biçimli 61, Azerbaycan Türkçesinde 169; şimdiki zaman biçimli 64, Azerbaycan Türkçesinde 155; geniş zaman biçimli 112, Azerbaycan Türkçesinde 87; gelecek zaman biçimli 12, Azerbaycan Türkçesinde 10; şart kipiyle kurulmuş fiil tümcesinde Türkiye Türkçesinde 29, Azerbaycan Türkçesinde 11; ad tümcesinde 9, Azerbaycan Türkçesinde 4, istek kipiyle kurulmuş fiil tümcesinde Türkiye Türkçesinde 112, Azerbaycan Türkçesinde 132; ad tümcesinde 77, Azerbaycan Türkçesinde 1, emir kipiyle kurulmuş fiil tümcesinde 106, Azerbaycan Türkçesinde 51; ad tümcesinde Azerbaycan Türkçesinde 1, Türkiye Türkçesinde tespit edilememiştir. Gereklilik kipiyle kurulmuş Türkiye Türkçesi fiil tümcesinde 4, Azerbaycan Türkçesinde 2, ad tümcesinde Azerbaycan Türkçesinde 1, Türkiye Türkçesinde tespit edilememiştir.

Ögelerin dizilişine göre Türkiye Türkçesinde 1069 kurallı, 92 devrik tümce; Azerbaycan Türkçesinde 1839 kurallı, 79 devrik tümce biçiminde deyim tespit edilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde Türkiye Türkçesine göre kurallı tümce biçiminde daha çok deyim bulunmaktadır. Devrik tümce biçimindeki deyim sayısı Azerbaycan Türkçesinde daha çoktur.

Anlamına göre Türkiye Türkçesinde olumlu tümce biçiminde 805, olumsuz tümce biçiminde 309 olumsuz; Azerbaycan Türkçesinde 1565 olumlu, 432 olumsuz tümce, Türkiye Türkçesinde soru tümcesi biçiminde 158, Azerbaycan Türkçesinde soru tümcesi biçiminde 98 deyim tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesinde Azerbaycan Türkçesine göre olumlu ve olumsuz tümce biçiminde daha az, soru tümcesi biçiminde daha çok deyim bulunmaktadır.

Yapılarına göre Türkiye Türkçesinde basit tümce biçiminde 765, Azerbaycan Türkçesinde 1419 deyim tespit edilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde Türkiye Türkçesine göre basit tümce biçiminde daha çok deyim bulunmaktadır. İç içe birleşik tümce biçiminde Türkiye Türkçesinde 2 adet, Azerbaycan Türkçesinde ise 3 adet iç içe birleşik deyim tespiti yapılmıştır. Şartlı birleşik tümce biçiminde Türkiye Türkçesinde 41, Azerbaycan Türkçesinde 78 deyim tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesinde şartlı birleşik tümce biçiminde Azerbaycan Türkçesine göre daha az deyim bulunmaktadır. Ki'li birleşik tümce biçiminde Türkiye Türkçesinde 7, Azerbaycan Türkçesinde 20 deyim tespit edilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde Türkiye Türkçesine göre daha çok ki'li birleşik tümce biçiminde deyim bulunmaktadır. Bağlı tümce biçiminde Türkiye Türkçesinde 48, Azerbaycan Türkçesinde 34 deyim tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesinde Azerbaycan Türkçesine göre daha çok bağlı tümce biçiminde deyim bulunmaktadır. Sıralı tümce biçiminde Türkiye Türkçesinde 338, Azerbaycan Türkçesinde 265 deyim tespit edilmiştir. Sıralı Tümce biçiminde Türkiye Türkçesinde daha fazla deyim bulunmaktadır. Eksiltili tümce biçimindeki deyimlerde öznesi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 398, Azerbaycan Türkçesinde 654, yüklemi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 21, Azerbaycan Türkçesinde 47, tümleci eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 21, Azerbaycan Türkçesinde 15, nesnesi eksiltimiş; Türkiye Türkçesinde 13, Azerbaycan Türkçesinde 19; öznesi ve yüklemi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 7, Azerbaycan Türkçesinde 8, öznesi ve tümleci eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde tespit edilememiştir. Azerbaycan Türkçesinde 2, öznesi ve nesnesi eksiltilmiş; 1, Azerbaycan Türkçesinde 2, yüklemi ve nesnesi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde tespit edilememiştir. Azerbaycan Türkçesinde 1 adet tespit edilmiştir.

Eksiltili tümce biçimindeki deyimlerde öznesi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 399, Azerbaycan Türkçesinde 647, yüklemi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 26, Azerbaycan Türkçesinde 46, tümleci eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 21, Azerbaycan Türkçesinde 15, nesnesi eksiltimiş; Türkiye Türkçesinde 13, Azerbaycan Türkçesinde 19; öznesi ve yüklemi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde 14, Azerbaycan Türkçesinde 7, öznesi ve tümleci eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde tespit edilememiştir. Azerbaycan Türkçesinde 2, öznesi ve nesnesi eksiltilmiş; 1, Azerbaycan Türkçesinde 2, yüklemi ve nesnesi eksiltilmiş; Türkiye Türkçesinde tespit edilememiştir. Azerbaycan Türkçesinde 1 adet tespit edilmiştir.

2. TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDEKİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLERİN ANLAM BİLGİSEL KARŞILAŞTIRILMALI İNCELEMESİ

2.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ - AZERBAYCAN TÜRKÇESİ ANLAMDAŞ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER

Tür. *Açtı ağzını, yumdu gözünü* = Azr. *Açdı gül ağzını* “Çok öfkelenerek ağzına geleni söyledi.” anlamında kullanılır.

Tür. *Aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü* = Azr. *Ağzını açınca gözünü aç* “Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamına gelir.

Tür. *Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü* = Azr. *Açaram sandığı, tökəram pambığı* “Açıp her şeyi söylerim, her şeyi ifşa ederim.” anlamında söylenir.

Tür. *Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister* = Azr. *Bu xəmir (~xəmirə) (hələ) çox su (~aparacaq lazımdır)* Bir işin halledilmesi için daha çok emek sarfedilmesi gerektiğini ifade eder.

Tür. *Adam ol!* = Azr. *Adam ol!* Bir kimseye uyarı maksatlı söylenir.

Tür. *Adam kesmez* = *Adamdan ağız istəyir* Kesmeyen makas, bıçak vs. anlamında söylenir.

Tür. *Adamın adı çıkacağına canı çıksın* = Azr. *Adamın adı çıxana kimin canı çıxsın* “Adı kötüye çıkmış bir insanın sonraki bütün davranışları hep o gözle değerlendirilir.” anlamında söylenir.

Tür. *Adamın gözü kararır* = Azr. *Adamın gözü qaralır* Uçsuz bucaksız, sonu görünmeyen veya çok yüksek olan şeyler için söylenir.

Tür. *Adamlık sende kalsın* = Azr. *Adamlıq sende qalsın* “Her şeye rağmen sen iyi davran.” anlamında söylenir.

Tür. *Adı çıkmış dokuza, inmez sekize* = Azr. *Adamın adı çıxana kimin canı çıxsın; adın oldu göbələk, gir səbətə* “Bir kimsenin adı bir kez iyi ya da kötü diye tanındıktan sonra, bu genel düşünce kolay kolay değişmez, kişi bir konuda ünlendi mi o ün sürüp gider.” anlamındadır.

Tür. *Adıyla bin yaşasın* = Azr. *Adı üstündə qayım olsun* Ömrü uzun olsun anlamında söylenir.

Tür. *Adını bağışla* = Azr. *Adını bağışla* “Adını söyler misin?” , “Adın nedir?” anlamlarına gelir.

Tür. *Adın batsın* = Azr. *Adın bata!* “Beter ol!” anlamında söylenir.

Tür. *Adını an, yüzünü görme* = Azr. *Adın eşit özün görmə* Görmeye bile değmez anlamına gelir.

Tür. *Ağır endam, (~ ezgi fistiki) makam* = Azr. *Sayballı yasa gedir* “Hiç acele etmeksizin, ivmeksizin, çok yavaş bir biçimde.” anlamında kullanılır.

Tür. *Ağzına (~ ağızlara) layık* = Azr. *Dadından yemək olmur* Çok lezzetli, güzel yemek anlamında kullanılır.

Tür. *Ağzına kurban olayım!* = Azr. *Ağzına qurban* “Ağzına kurban olayım.” anlamında söylenir.

Tür. *Ağzı süt kokuyor* = Azr. *Yumurtadan dünən (~ təzə təzəcə) çıxıb* Sözü edilen kişinin henüz genç ve deneyimsiz olduğunu, bu nedenle sözü edilen işi yapamayacağını anlatır.

Tür. *Ağzı kurusun* = Azr. *Ağzı qurusun!* “Çok kötü dilekte bulunanlar için bir beddua.” anlamına gelir.

Tür. *Ağzı var, dili yok* = Azr. *Ağzı var, dili yox* Hakkını arayamayacak kadar çekingen ve sessiz, çok kendi halinde kimseler için kullanılır.

Tür. *Ağzından yel alsın* = Azr. *Ağzından yel (~ aparsın) alsın; ağzından külək aparsın* Birinin söylediği, gerçekleşmesi durumunda kötülük getirecek bir olasılık için “Tanrı saklasın.”, “Dilerim gerçekleşmesin.” anlamında kullanılır.

Tür. *Ağzından süt kokusu geliyor* = Azr. *Ağzından süd iyi (~ qoxusu) gəlir!* “Daha büyümemişsin, olgunlaşmamışsın.” anlamında söylenir.

Tür. *Ağzını açacağına gözünü aç* = Azr. *Ağzını açacağına (~ açana kimi) gözünü aç; ağzını açınca gözünü aç; gözünü aç adamını tanı* “Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamına gelir.

Tür. *Ağzını açacağına gözünü aç* = Azr. *Ağzını açacağına (~ açana kimi) gözünü aç* “Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamına gelir.

Tür. *Ağzını öpeyim* = Azr. *Ağzını öpüm* “Hoşa gidici, sevindirici, yerinde bir söz söyleyene “Yaşa”, “Var ol” , “Ne iyi söyledin”, “Çok iyi, çok yerinde söyledin.” anlamlarında söylenir.

Tür. *Ağzın fal olsun* = Azr. *Allah ağzından duysun* Geleceğe yönelik bir şeyden bahsedilirken zaman temenni olarak söylenir.

Tür. *Ağzını topla* = Azr. *Əməlli başlı danış* “Sözlerine dikkat et, edepli konuş, kötü söz söylemeyi bırak.” anlamında söylenen bir ihtar sözüdür.

Tür. *Ağzını kiraya mı verdin?* = Azr. *Boğazında başmaq tayı qalıb?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

Tür. *Ağzının payını aldın mı?* = Azr. *Aldın payını, çağır ağa dayını* Bir kimseye yaptığı kötü bir davranış sonucunda onu pişman ettiğini belirten bir karşılık olarak söylenir.

Tür. *Ağzını hayra aç* = Azr. *Dilini farağat qoy; dilini saxla* “Diline kötü söz getirme!” , “Diline sahip ol!” “Ağzını kapa!” anlamında söylenir.

Tür. *Ağzına taş almış* = Azr. *Elə bil ağzına su alıb; elə bil dilinə yarma sarıb* Sanki dilini yutmuş, konuşmayan, susan kimseler için söylenir.

Tür. *Ağzına yakışmıyor* = Azr. *Ağzına yaraşmır* Söylenilen bir sözün bir kimseye uyuşmadığını anlatır.

Tür. *Ağzının perhizi yok* = Azr. *Ağzının çəki yox; çənəsinin ipi yoxdur* “Ağzına geleni söyler, aklına nasıl eserse öyle konuşur.” anlamındadır.

Tür. *Ağzını açtırma* = Azr. *Ağzını açma* “Beni kötü konuşturma.” anlamına gelir.

Tür. *Ağzıma bir şey girmedir* = Azr. *Ağzıma bir şey dağməyib* Henüz hiçbir şey yenilmediği zaman söylenir.

Tür. *Akşam ahıra, sabah çayıra* = Azr. *Abad olar bülbülüyəm, xarab olar bayquşu* Kaygısız, ilgisiz, hiçbir şeyden çekinmeyen kimseleri ifade etmek için kullanılır.

Tür. *Akşam kavi, sabah savul* = Azr. *Pişi asqırdı* Bahane, bir şey yapmamak veya yapmak konusunda söz verip de onu tutmamak için bir sebep uydurulduğu zaman söylenir.

Tür. *Aklı başından bir karış yukarıda* = Azr. *Ağlı başından bir qarış yuxarı* Ölçüp biçmeden iş yapan kimse hakkında söylenir.

Tür. *Aklı sonradan gelir* = Azr. *Ağlı sonradan gəlir* İş işten geçtikten sonra bir durumun farkedildiğini anlatmak için söylenir.

Tür. *Akl işi değil* = Azr. *Ağıl karı deyil* “Aklı olan kimsenin yapacağı şey değil.” anlamındadır.

Tür. *Akl kârı değil* = Azr. *Ağıl karı deyil* “Aklı olan kimsenin yapacağı şey değil.” anlamındadır.

Tür. *Aklı başından bir karış yukarı (~ yukarıda)* = Azr. *Ağıl karı deyil* “Aklı olan kimsenin yapacağı şey değil.” anlamındadır.

Tür. *Ak gün yâr olsun* = Azr. *Ağ gün yâr olsun* “Mutluluk seninle olsun.” anlamında söylenir.

Tür. *Aklı bir karış havada* = Azr. *Ağa Nəzər’əm, belə gəzərəm; altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi; dünya vecinə deyil; eyninə deyil; elə bil dünya bunundu; gözünə dünya görünər?* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.

Tür. *Aklının çivisi eksik* = Azr. *Ağlı pərsək (~pərsəng) aparır* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Tür. *Aklının tahtası eksik* = Azr. *Ağlı başında deyil* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Tür. *Aklından zoru var* = Azr. *Ağlı başında deyil* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Tür. *Aklını peynir ekmekle yemiş* = Azr. *Ağlı başında deyil; baş qulağı bir abbasiya dəyməz* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Tür. *Aklınla bin yaşa* = Azr. *Ay səni min yaşa (~ yaşayasan)* Bir kimseye yaptığı işten dolayı söylenen alkış, övgü ifadesi anlamına gelir.

Tür. *Aktan karadan haberi yok* = Azr. *Burnuna barıt iyi (qoxusu) dəyməyib* “Hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz (kimse).” anlamına gelir.

Tür. *Akarı yok kokarı yok* = Azr. *Elə bil ilan boğazından çıxıb; heç deyiləsi deyil; hər zadı yerindədir* “Belli başlı bir kusûru yok, temiz sağlam.” anlamında söylenir.

Tür. *Akan sular durur* = Azr. *Axan sular dayanar* İtiraz edilecek bir durum olmadığını ifade eder.

Tür. *Akılsızlık parayla değil ya* = Azr. *Başına at təpib?; beyin deyil peyindir* Akılsız hareket eden, akılsız davranışlar sergileyen kimselere azarlama anlamında söylenir.

Tür. *Aklın ne kesiyor?* = Azr. *Ağlın (~ ağlınız) nə kəsir?* Bir konu hakkında karşısındaki kimsenin fikrini sormak için söylenir.

Tür. *Aklına şaşayım* = Azr. *Ağlına dua yazım* Akıllıca olmayan bir davranış, bir düşünce karşısında, “Bu akıllıca bir iş değil.” anlamında kullanılır.

Tür. *Aklına turp sıkayım* = Azr. *Ağlına keçə yamayım* Akıllıca olmayan bir davranış, bir düşünce karşısında, “Bu akıllıca bir iş değil.” anlamında kullanılır.

Tür. *Aklına tüküreyim* = Azr. *Ağlına keçə yamayım* Akıllıca olmayan bir davranış, bir düşünce karşısında, “Bu akıllıca bir iş değil.” anlamında kullanılır.

Tür. *Akşamdan kavur, sabaha savur* = Azr. *Pul cibini deşir (~ yeyir)* Ne kazanırsa onu hemen harcayan, yarın kavgası gütmeyen tutumsuz kimseyi anlatmak için kullanılır.

Tür. *Altta kalanın canı çıksın* = Azr. *Altta kalanın qalanın canı çıxsın* “Bu halledilmesi güç işten kurtulmak için herkes başının çaresine baksın, bakamayanlar ne olursa olsun.” anlamındadır.

Tür. *Al birini, vur birine (~ ötekine)* = Azr. *Boşa qoysan dolmaz, doluya qoysan götürməz* “Her ikisi de işe yaramaz, ikisi de birbirinden kötü.” anlamında söylenir.

Tür. *Alın derisi değil, davul derisi* = Azr. *Üzü padoştur* Utanmaz arlanmaz kimseler için kullanılır.

Tür. *Allah akıl fikir versin* = Azr. *Allah yaddaş versin* “Tanrı akıl izan ihsan etsin.” anlamındadır.

Tür. *Allah arttırsın* = Azr. *Allah birini min eləsin* “Tanrı daha da çoğunu versin.” anlamında söylenir.

Tür. *Allah ağzından duysun* = Azr. *Ağzın fal olsun; Allah ağzından eşitsin* “Söylediğin gerçek olsun.” anlamında söylenir.

Tür. *Allah bahtından güldürsün* = Azr. *Allah baxtini güldürsün* “Allah bahtını açık etsin.” anlamında iyi dilek temennisi olarak kullanılır.

Tür. *Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz* = Azr. *Bələ ataram, bələ tutaram* Bir kimsenin çok yalancı olduğunu ifade eder.

Tür. *Allah birini bin etsin* = Azr. *Allah birini min eləsin* “Allah daha fazlasını versin.” anlamında söylenir.

Tür. *Allah’a bir can borcum var* = Azr. *Allaha bir can borcum var; min oğlana dəyər; iki ürəyi, dörd böyrəyi var* “Kimseden korkum yok, kaybedecek bir şeyim yok.” anlamında söylenir.

Tür. *Allah bir yastıkta kocatsın* = Azr. *Allah bir yastıqda qocaltsın* Yeni evlilere “Evliliğiniz ömür boyu sürsün.” anlamında alkış ve iyi dilek temennisi olarak söylenir.

Tür. *Allah’ı çok, insanı az bir yer* = Azr. *Nə səs var, nə səmir* “Hiç kimse yok, ıssız ve sessiz.” anlamında kullanılır.

Tür. *Allah’ın gücüne gitmesin* = Azr. *Allaha ağır getməsin* Yapılan yanlış bir davranış karşısında ifade edilir.

Tür. *Allah kuru iftiradan saklasın* = Azr. *Allah quru şərdən saxlasın* Bir suçlama karşısında ifade edilir.

Tür. *Allah utandırmasın* = Azr. *Allah utandırmasın* Bir işe girişenlere başarı temennisi anlamında kullanılır.

Tür. *Allah versin* = Azr. *Allah versin* İyi bir şey ele geçirenlere, buna sevinildiğini anlatmak için, kimi zaman da şaka yollu söylenir.

Tür. *Allah yazdı ise bozsun* = Azr. *Allah yazdısa pozsun* Gerçekleşmesi, ortaya çıkması bulması istenmeyen bir olay veya durum için kullanılır.

Tür. *Allah yürü ya kulum demiş* = Azr. *Allah yeri ya qulum deyib* Az zamanda büyük bir zenginliğe kavuşanlar için söylenir.

Tür. *Allah'ın işine bak* = Azr. *Allahın işinə bax* Bir işin, bir olayın şaşılacak, beklenmeyen bir durum almasında kullanılır.

Tür. *Alacağın olsun* = Azr. *Borc olsun* “Gün gelir öcümü ondan (~senden) alırım.”, “Bana yaptığının acısını günün birinde ondan (senden) çıkarırım.” anlamına kullanılır.

Tür. *Almış başını gidiyor* = Azr. *Ayaq alıb yeriyyir* Bir şeyin arttığını, çoğaldığını bildirir.

Tür. *Almış, satmış, çekmeceyi kapatmış* = Azr. *Bizimki zəlzələdən vəlvələdən keçib* “Artık yapacak bir işi kalmamış.” anlamında söylenir.

Tür. *Altta yok, üstte yok* = Azr. *Nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi* Çok yoksul anlamına gelir.

Tür. *Anandan emdiğin süt burnundan gelsin* = Azr. *Anandan əmdiyyin süd burnundan gelsin* Yapılan iş hakkında sıkıntı çekilmesini dileyen beddua anlamında bir sözdür.

Tür. *Analar neler doğururmuş?* = Azr. *bil (~gör) analar necə oğullar doğub; gec gəldi, tez öyrəndi; qabağında dağ dayanmaz* Bir kimse için, “Çok üstün, çok becerikli ve kabiliyetli, çok güçlü, çok yaman.” anlamında kullanılır.

Tür. *Ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin? (~durdun)* = Azr. *Bəs nəyə altı aylıq olursan?; elə bil dalından qovurlar; elə bil dalışınca atlı qovur* Çok aceleci olanlara, sabırsızca davrananlara sabırsızlığını anlatma anlamında söylenir.

Tür. *Anamın ak sütü gibi helal olsun* = Azr. *Ananın südü halal olsun* “Anamın sütü nasıl bana helal ise bu da sana öyle helal olsun.” anlamına söylenir.

Tür. *Anası sarımsak, babası soğan* = Azr. *Anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər?* “Ne olduğu belirsiz, görgüsüz ve kasıntı kibirli kimse.” anlamlarına gelir.

Tür. *Anası turp, babası şalgam* = Azr. *Atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər; anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər?* “Ne olduğu belirsiz, görgüsüz ve kasıntı kibirli kimse.” anlamlarına gelir.

Tür. *Anasından doğduğuna pişman* = Azr. *Ərindiyindən Erməniyə dayı deyir* Çok tembel kimseler için kullanılır.

Tür. *Aralarından kara kedi geçti* = Azr. *Aralarından qara pişik keçdi* İyi anlaşılan iki kişinin aralarının bozulduğunu ifade etmek için söylenir.

Tür. *Armudun sapı var, üzümün çöpü var* = Azr. *Armudın sapı var, üzümün çöpü* Her şeye bir kusur kulan kimseler için söylenir.

Tür. *Aralarından su sızıyor* = Azr. *Aralarından su keçmir* Çok samimi kimseler

için kullanılır.

Tür. *Arkası yere gelmez* = Azr. *Arxası yerə gəlməz* “Çok güçlü, yenilmeyen kimse, arkası güçlü kimse.” anlamında söylenir.

Tür. *Arap uyandı* = Azr. *Elə bil gözümdən (~ gözündən) pərdə götürüldü* “Birdenbire her şeyi anladım.” (anladı), “İdrak ettim.” (etti) , “Haberdar olmadığım bir şeyi öğrendim.” (öğrendi) anlamlarında söylenir.

Tür. *Arabın gözü açıldı* = Azr. *Elə bil gözümdən (~ gözündən) pərdə götürüldü* “Birdenbire her şeyi anladım.” (anladı), “İdrak ettim.” (etti) , “Haberdar olmadığım bir şeyi öğrendim.” (öğrendi) anlamlarında söylenir.

Tür. *Arap Arab’a “Yüzün kara” demiş* = Azr. *Öz gözündə kərəni (~təri) görməyib (~görmür), başqasının (~ özganin) gözündə türkü seçir; kömür qazana deyir, “götün qaradır”* Kendi kusurunu görmeyip başkalarının kusurlarını yüzüne vuran kişileri ifade etmek anlamında kullanılır.

Tür. *Arayıp soranı yok* = Azr. *Abdal eşşəyin harda qalib* “Hâlimi hatrımı soran yok.” anlamındadır.

Tür. *Armut piş, ağzıma düş* = Azr. *Armud biş, ağzıma düş* Bir şey için hiç emek harcamadan onun kendiliğinden olmasını bekleyen insanları anlatır.

Tür. *Arpa ekтім, darı çıktı* = Azr. *Arpa əkdim, darı çıxdı* “Başladığım iş istediğim sonucu vermedi, ters sonuç verdi.” anlamında kullanılır.

Tür. *Astığı astık, kestiği kestiktir* = Azr. *Burada vurur qılıncı Hələbdə oynayır ucu* “Önünde kimse laf söyleyemiyor.” anlamında söylenir.

Tür. *Aş pişti, bayram geçti* = Azr. *At gedib örkəni apardı* “Daha önce davranmak gerekirdi, artık yapılacak bir iş kalmadı, işin tavağı geçti.” anlamında kullanılır.

Tür. *Ateş almaya mı geldin?* = Azr. *Od almağa gəlib; yoxsa od almağa gəlmişdin?* Bir yere gidip hemen ayrılmak isteyen kimseler için söylenir.

Tür. *Ateş olsa cirmi kadar yer yakar* = Azr. *Od olsa, harını yandıracaq* “Bütün gücüyle saldırsa da ondan çekinmiyorum, bana bir şey yapamaz.” anlamında kullanılır.

Tür. *Ateşe vursan duman çıkmaz* = Azr. *Bir şahısı çıxınca canı çıxar; iti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin; yumruğundan darı düşməz* Çok elisiki, çok cimri anlamına gelir.

Tür. *Atı alan Üsküdar’ı geçti* = Azr. *Qırğı Şirvanı aşdı; toydan sonra nağara (hoşgəldin bayram ağa)* “Artık yapılacak bir şey kalmadı, iş işten geçti, fırsat kalmadı.” anlamında söylenir.

Tür. *Atına eşek mi dedik?* = Azr. *Atına eşşək demişəm?* “Sana ait olan şeyi küçümsedim mi?, söylediğim şey seni incitecek derecede değil niçin darılıyorsun?” anlamında söylenir.

Tür. *Av avlanmış, tav tavllanmış* = Azr. *Bizimki zəlzələdən, vəlvələdən keçib; get Banazura, gəl Zamzura* “Çok geç kalınmış, iş olup bitmiş, artık yapacak bir şey yok, iş işten geçmiş.” anlamındadır.

Tür. *Ay bacayı aştı* = Azr. *Bizimki zəlzələdən, vəlvələdən keçib* “İşin yapılabilceği uygun zaman geçti, iş işten geçti.” anlamındadır.

Tür. *Ayağında donu yok, fesleğen ister başına* = Azr. *Acından köpük qusur* Yoksulluğuna bakmayıp süs, gösteriş düşünen ya da yapan kimseler için söylenir.

Tür. *Ayağının bastığı yerde ot bitmez* = Azr. *Ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz ; dabanına daş dəymiş* Gelişi veya gidişi uğursuzluk getirdiğine inanılan kimseler için kullanılır.

Tür. *Ayağının (~ ayaklarının) altını öpeyim* = Azr. *Ayağının altını öpüm* Birinin önünde onur kırıcı bir şekilde yalvarma, kendini alçatarak yalvarma veya rica ifadesi anlamında söylenir.

Tür. *Ayağının tozu olamaz* = Azr. *Ayağının tozu da olabilməz* İki şey veya şahıs karşılaştırılırken kullanılır.

Tür. *Ayaklarını öpeyim* = Azr. *Ayağının altını öpüm* Birinin önünde onur kırıcı bir şekilde yalvarma, kendini alçatarak yalvarma veya rica ifadesi anlamında söylenir.

Tür. *Ayaz paşa kol geziyor* = Azr. *Adamın qanı donur* “Dışarda keskin, kuru bir soğuk var, çok soğuk bir yel esiyor, ayaz var.” anlamında söylenir.

Tür. *Ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz* = Azr. *Ayda ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz; aydan ildən bir tamaşa, unuda göz qamaşa* “Kırk yılda bir fırsat düşer ona da engel olur.” anlamında söylenir.

Tür. *Ayının kırk türküsü olurmuş, kırkı da ahlāt üzerine* = Azr. *Çevir tati, vur tati* = Sürekli olarak hep aynı şeyleri tekrarlayan, aynı öyküleri anlatan ya da aynı işleri yapan, aynı şeyleri isteyen kimseler için kullanılır.

Tür. *Ayı kazana sıçtı* = Azr. *Allah Allahlıqla day öyrədirik* Zor bir işin yoluna konması esnasında birinin çıkıp işi berbat etmesi anında söylenen ve hoşnutsuzluğu bildirmek için kullanılır.

Tür. *Ayrarı yok içmeye, tahtirevanla gider sıçmaya* = Azr. *Acından köpük qusur; ayrarı yox içmeye toyla gedir sıçmağa; ayni parıldar, qarnı quruldar* Çok yoksul olduğu halde bu durumuna bakmadan hava atmaya çalışanlar için alay yollu söylenir.

Tür. *Az değil* = Azr. *Az* (~ *azacıq*) *aşın duzu deyil* Bir kimsenin görüldüğü, sanıldığı gibi olmadığını, kurnaz, işbilir, şakacı vb. olduğunu anlatmak için kullanılır.

Tür. *Bal dök (de) yala* = Azr. *Bal tök yala* Çok temiz, pırıl pırıl, tertemiz anlamlarına gelmektedir.

Tür. *Baş üstünde yeri var* = Azr. *Başımız üstündə yeriniz var; göz üstə yerin var* Arzu ettiği kimseyi evine davet ederken söylenir.

Tür. *Başını taşlara vur* = Azr. *Başını daşla döyüb* İş işten geçtiğini anlatmak için söylenir.

Tür. *Başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi* = Azr. *İynənin gözündən keçib* “Akla gelmeyecek üzüntülere mâruz kaldı.” anlamında kullanılır.

Tür. *Başına güneş mi çarptı?* = Azr. *Başına gün deyib?* Uygunsuz davranan kimselere söylenir.

Tür. *Başından aşağı kaynar sular döküldü* = Azr. *Başına əla bil bir qazan qaynar su tökdüler* “Neye uğradığını şaşırdı.” anlamında söylenir.

Tür. *Başına vur, lokmasını ağzından al* = Azr. *Ağzına vur, çörəyini əlindən al; başına vur əlindən çörəyini al; heç milçəyin də burnunu qanatmayıb; heç kəsin toyuğuna daş atmaz* (~ *kiş deməz*) Çok uysal, kimseye zararı dokunmayan, sessiz kimseler için kullanılır.

Tür. *Başında kavak yelleri esiyor* = Azr. *Başında külək* (~ *yel*) *oynayır* “Gerçekleri kabul etmiyor, hayal aleminde yaşıyor.” anlamındadır.

Tür. *Başından büyük işlere kalkışıyor* = Azr. *Başından yekə pox yiyib* Büyük edepsizlik yapan, terbiyesizce bir tavır sergileyen kimsenin davranışını kendine şikâyet eden kimseye bu davranışı uygun görmediğini anlatmak için kullanılır.

Tür. *Baş çavuşun beygirini osurtmuyoruz* = Azr. *Səbət götündən gilas tökülmür* Konuşulan söze kayıtsız kalındığı durumda söylenir.

Tür. *Başını tutuyorsun, ayağı gidiyor* = Azr. *Başını tutursan, ayağı gedir* Hiçbir türlü baş edilmeyen iş hakkında söylenir.

Tür. *Başımı kaşıyacak vaktim yok* = Azr. *Adımı özgədən soruşaram* “İşim başımdan aşkındır, kafam çok karışıktır.” anlamında söylenir.

Tür. *Başım üstünde yerin var* = Azr. *Başım üstündə yerin var* Söylenilen kimseye karşı her zaman ilgi alakanın olacağını ifade eder.

Tür. *Bakmaya doyum olmaz* = Azr. *Baxmaqla doymaq olmur* Çok güzel şeyler için kullanılır.

Tür. *Bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) yak* = Azr. *Bizimki zəlzələdən, vələlədən keçib* “Artık yapacak bir işi kalmamış.” anlamında söylenir.

Tür. *Bayramdan sonra bayramın mübarek olsun* = Azr. *Bizimki zəlzələdən, vələlədən keçib* “Artık yapacak bir işi kalmamış.” anlamında söylenir.

Tür. *Bayramlık ağzımı açtırma* = Azr. *Ağzımı açma* “Beni kötü konuşturma.” anlamında söylenir.

Tür. *Besledik, büyüttük danayı, (şimdi) tanımaz oldu anayı* = Azr. *Aşımın duzu yoxdur* “Yaptığımız iyilikler yeterince değerlendirilmiyor.” şeklinde yaptığı iyiliğe kötülükle karşılık veren kimseler için kullanılır.

Tür. *Beş para etmez* = Azr. *Arvadların cortanındandır; bir çürük qoza dəyməz; bir qara pula dəyməz; bir qəpiyə dəyməz; buna bir dəstə kavar verməzler; bürünc qiymətinə dəyməz; əl bağlamağına dəyməz; danışığa dəyməz; əziyyətinə dəyməz kor qəpiyə (~quruşa) dəyməz; qara pula dəyməz; itin üstünə atsan, götürməz; sərçə nədir, kəllə paçası da ne olsun?; üç qəpiyə dəğmez* “Anlamsız, önemsiz ehemmiyetsiz şey.” anlamına gelir.

Tür. *Bekle yârin köşesini* = Azr. *Bovşan axtarır* Gerçekleşeceği sanılmayan beklentiler, umutlar karşısında söylenir.

Tür. *Benden günah gitti* = Azr. *Məndən günah getdi* “Ben uyarıda bulundum, üzerime düşeni yerine getirdim, gerisi onun sorumluluğundadır.” anlamında söylenir.

Tür. *Ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu ?* = Azr. *Qazan dedi dibim qızıldı, çömçə dedi bulanıb çıxmışam* “Uzun zaman bir arada olduğum o kötü kişiyi tanırım, böyle şeyleri yapar o .” anlamında söylenir.

Tür. *Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası* = Azr. *Mən deyirəm damdan dama, bu da deyir (~ sən deyirsən) cırığını yama (~ damdan dama)* “Söylediğimi ters anlıyor.” anlamında söylenir.

Tür. *Ben diyorum; “Hadımım”, o diyor: “Oğul uşaktan neyin var?”* = Azr. *Deyirəm xədiməm, deyir, neçə uşağın var?* Bir kimsenin bir iş hakkında karşı tarafa yapamacağını bildirmesine karşın ısrarla zorlandığı durumda söylenir.

Tür. *Bırak Allah'ını seversen* = Azr. *Uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz* Hiçbir şeye yaramayan, kimseye faydası dokunmayan kimse için kullanılır.

Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* = Azr. *Az (~ azacıq) aşın duzu deyil; canında az yoxdur; cinə börk tikir; gözündən tük də yayınmaz; itin dilini bilir qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər; iydə ağacı kimi düzdür; şeytanın əlinə çöp verər; şeytana papaq (~ papış) tikər* Bir kimsenin çok uyanık olduğunu belirtmek için söylenir.

Tür. *Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada* = Azr. *Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada* Ölümüne çok az kalmış kimse, ölümü beklenen kimse için söylenir.

Tür. *Bir iplik çeksen kırk yama düşer* = Azr. *Alaxdan gələn adama oxşayır* Üstü başı çok perişân kimseler için kullanılır.

Tür. *Bir tahtası eksik* = Azr. *Ağlı başında deyil* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Tür. *Bir yana, dünya bir yana* = Azr. *Hər biri bir oğula dəyər* Bir şeye, bir kimseye çok değer verildiğini belirtmek için söylenir.

Tür. *Bir atımlık barutu var* = Azr. *Bir atım (~ atımlıq) barıtı var* Bir konuda yapılacak şeylerin sınırlı olduğunu anlatır.

Tür. *Bir deri bir kemiktir* = Azr. *Bir kalafa sümükdür; elə bil zəkat keçisidir* Çok zayıf kimse hakkında söylenir.

Tür. *Bir hamurdan yoğrulmuş* = Azr. *Bir xəmərdən yoğrulub* Benzer özelliklere sahip kimseler için söylenir.

Tür. *Bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor* = Azr. *Bir qulağından alır, o biri qulağından çıxır* Umursamaz kimse hakkında söylenir.

Tür. *Biri geliyor, biri gidiyor* = Azr. *Biri gəlir, biri gedir* “Kalabalık yer, gelip gideni çok olan yer.” anlamında söylenir.

Tür. *Bir içim sudur* = Azr. *Baxan deyirdi bir də baxım; baxmaqla doymaq olmur* Çok güzel şeyler için kullanılır.

Tür. *Bin bir ayak bir ayak üstüne* = Azr. *Addım atmaq mümkün deyil (~ olmur) ; ayaq basmaq mümkün deyil ; it yiyəsini tanımır* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” için kullanılır.

Tür. *Bin yaşa* = Azr. *Ay səni min yaşa (~ yaşayasan)* Bir kimseye yaptığı işten dolayı söylenen alkış, övgü ifadesi anlamına gelir.

Tür. *Binin yarısı beş yüz (o da bizde yok)* = Azr. *Elə bil dəryada gəmisini batıb* Derin derin düşünmekte olanlar için “Ne düşünüyorsun?” anlamında söylenir.

Tür. *Biz Ermeni'nin haçına mı küfrettik?* = Azr. *Biz keşişə söymədik ki...?* Bir konu üzerinde tartışırken taraflardan biri diğerine bu sözlerle memnuniyetsizliğini, duruma itiraz ettiğini belirtmek için kullanılır.

Tür. *Bizim gelin bizden kaçır, tutar ele kışın açar* = Azr. *Ağlı başında deyil* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Tür. *Boyacı küpü değil ki* = Azr. *Boyaxana küpü deyil; dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır* “Öyle kolay ve çabucak yapılacak bir iş değil, zaman ve emek ister.” anlamında söylenir.

Tür. *Boyundan posundan utan* = Azr. *Boy buxundan utan* “Yaşına göre hareket etmeyen kimseleri eleştiri amaçlı söylenir.

Tür. *Boru değil* = Azr. *Başı çuvaldan deyil ki; dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır* “Öyle kolay ve çabucak yapılacak bir iş değil, zaman ve emek ister.” anlamında söylenir.

Tür. *Boynu altında kalsın* = Azr. *Qara yerə girsın* “Ölsün!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

Tür. *Boyu bosu devrilsin* = Azr. *Qara yerə girsın* “Ölsün!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

Tür. *Boynu armut sapına dönmüş* = Azr. *Bir kalafa sümükdür; boğazından tutsan canı çıxar; cəsədi var, canı yox; elə bil birə qabığıdı; elə bil zəkat keçisidir; qabırğalarını saymaq olar* Çok zayıf kimse anlamına gelir.

Tür. *Böylesine can kurban* = Azr. *Zəhmətinə dəyər* “Eziyete, her türlü özveriye değer.” anlamındadır.

Tür. *Bu dünyanın adamı değildir* = Azr. *Bu dünyadan deyil* Davranışları, hareketleri, düşünceleri zamana uymayan kimseler için söylenir.

Tür. *Bugün var, yarın yok* = Azr. *Bugün var, sabax yox* Gelip geçici şey hakkında söylenir.

Tür. *Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur* = Azr. *Hə düz olsa, genə oraqcan ayrısı var* “Her şeyin bir kusuru veya noksan tarafı vardır, bu denli eksikliğin sözü edilmez.” anlamında söylenir.

Tür. *Bunda bir iş var* = Azr. *İşin içində iş var* “İşin içinde iş var, çok karanlık meseledir, çok müphemdir, anlaşılmaz meseledir.” anlamına gelir.

Tür. *Burnu havada* = Azr. *Beş atlı ilə bazara girmir; elə bil göydən düşüb (~ gəlib); elə bil peyğəmbər pişiyidi; ossurağı əl yandırır; mən belə qəşəng mən, belə gözəl mənə də suya göndərərlər?*; Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Tür. *Burnunun yeli harman savurur* = *Bazara beş atlı ilə girmir* Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Tür. *Burnu Kafdağı’nda* = Azr. *Mən belə qəşəng mən, belə gözəl mənə də suya göndərərlər?* Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Tür. *Burnu yere düşse almaz* = Azr. *Xan ilə aş (~ plov) yemir ki, bığı yağa batar* “Çok gururlu, kibirli, kasıntı adam.” hakkında söylenir.

Tür. *Bulunmaz Hint kumaşı mı?* = Azr. *Elə bil göydən düşüb (~ gəlib)* Kendini beğenmiş kibirli kimseler hakkında söylenir.

Tür. *Bugünden tezi yok* = Azr. *Bu günden tezi yoxdur* Hiç gecikilmeden, hemen yarın, hızlı olarak, gecikmeksizin anlamlarında kullanılır.

Tür. *Burnunu sıksan canı çıkacak* = Azr. *Burnunu sıxsan, (~ tutsan) canı çıxar* Çok zayıf ve güçsüz kimseler için kullanılır.

Tür. *Buyurun cenaze namazına* = Azr. *Bizimki zəlzələdən, vələlədən keçib* Beklenmedik bir durum karşısında “Artık iş işten geçmiş.” anlamında kullanılır.

Tür. *Canı çıksın* = Azr. *Canı çıxsın* “Ölsün.”, “Gebersin.” anlamlarına gelir.

Tür. *Canı sağ olsun* = Azr. *Canı (~ canınız) sağ olsun* Çok önemli olmayan yitikler karşısında, karşısındakini rahatlatmak için, “Zararı yok, önemli değil!” anlamında söylenir.

Tür. *Canıma değsin* = Azr. *Canıma dəysin* “Çok hoşlandım.” anlamında lezzetli bir şey konuşulduğunda söylenir.

Tür. *Canımı sokakta bulmadım* = Azr. *Canımı çölə atmamışam; canımı çöldən tapmışam* “Hayatım benim için çok önemlidir.” anlamında söylenir.

Tür. *Cebinde akrep var* = Azr. *Əlindən su dammaz* Çok cimri kimseler için kullanılır.

Tür. *Cehennem ol!* = Azr. *Cəhənnəm ol (~ olun)* “Defol git!” anlamında söylenir.

Tür. *Cehennem ol* = Azr. *Cəhənnəmə get* Kızgınlık anlamında söylenir.

Tür. *Cehenneme kadar yolu var!* = Azr. *Cəhənnəm olsun!* “Cehenneme gitsin.” anlamında bir öfke sözü olarak kullanılır.

Tür. *Ceviz kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmiyor* = Azr. *Tızbağa qınından çıxıb, (öz) qınıni bağənmir* İçinde büyüyüp çıktığı aileyi, semti, yeri grubu beğenmeyen kimse için kullanılır.

Tür. *Civciv kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş* = Azr. *Tızbağa qınından çıxıb, (öz) qınıni bağənmir* İçinde büyüyüp çıktığı aileyi, semti, yeri grubu beğenmeyen kimse için kullanılır.

Tür. *Cim karnında bir nokta* = Azr. *Burnuna barıt iyi (~ qoxusu) dəyməyib; danışığa dəyməz* “Hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz (kimse).” anlamına gelir.

Tür. *Ciğeri beş para etmez* = Azr. *Dərisi altı şahıya dəyməz* “Değersiz insan.” anlamında söylenir.

Tür. *Ciğirim yandı* = Azr. *Ciyarım ot tutub* 1. “Çok susadım” anlamında söylenir.
2. Çok acı çekilmesi durumunda söylenir.

Tür. *Çeşmeye gitse çeşme kuruyacak* = Azr. *Dünya gözünə qara (~ qaranlıq) görünür* Çok bahtsız, mutsuz, işleri yolunda gitmeyen kimseler için söylenir.

Tür. *Çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor* = Azr. *Axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür; evində yoxtu urvalıq, könlündən keçir kəndxudalıq* Ulaşamayacağı, elde edemeyeceği bir şeyi hayal edip onun hayalini görüyor.” Anlamında söylenir.

Tür. *Çingene çalar, Kürt oynar* = Azr. *Qaraçı çalır, qurd oynur* Bir ortamdaki uyumsuzluğu anlatır.

Tür. *Dağda büyümiş* = Azr. *Elə bil mal dengidir; elə bil meşədə böyüyüb; elə bil meşədən çıxıb (~ gəlib); elə bil meşədən tutulub; nə hır bilir, ne zır* “Yol yordam bilmez, görgüsüz ve kaba saba kişi.” anlamında söylenir.

Tür. *Dandini beyim, hoppala paşam* = Azr. *Son beşikdir, zor gəlir da* Çok nazlı kimseler için alay yollu söylenir.

Tür. *Davul(falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde* = Azr. *Adı bizim, dadı özgənin* “Bana ait olduğu hâlde keyfini başkaları sürüyor.” anlamında söylenir.

Tür. *Davul çalsan duymaz (~işitmez)* = Azr. *Barmağını kəssən xəbər tutmaz; duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı; top atılsa, xəbəri olmaz* Uykusu ağır kişiler için veya kendini yaptığı işe çok kaptırmış kimseler için söylenir.

Tür. *Dert değil* = Azr. *Danışığa dəyməz* “Hiçbir önemi olmayan, üzerinde durmaya değmez, değersiz, çok küçük.” anlamlarında söylenir.

Tür. *Dert benim, tasa senin mi?* = Azr. *Nə qəlat edəyirsən?* “Seni ne ilgilendirir?”, “Sana ne!?” anlamına gelir.

Tür. *Deliye yel ver, eline bel* = Azr. *Dəliyə yel ver, əlinə bel* Bir kimseye yardım ederken dikkatli olunması gerektiğini ifade eder.

Tür. *Değirmen taşının altından diri çıkar* = Azr. *Dəyirman (~ dəyirmanın) boğazından salsan, (altdan) diri çıxar* “En ağır koşullar, en tehlikeli durumlar bile onu yıpratmaz, bütün güçlükleri alt eder.” anlamında söylenir.

Tür. *Değirmenin (~ bu değirmenin) suyu nereden geliyor?* = Azr. *Dəyirmanın suyu hardan gəlir?; suyu haradan (hardan) gəlir?* “Bu işin, bu harcamanın parası nereden bulunuyor, nasıl elde ediliyor?” anlamında söylenir.

Tür. *Denize girse kurutur* = Azr. *Hamı gedər quş gətirər, Şahqulu bayquş gətirər* “En uygun koşullar içinde bile beceri gösteremez, o koşulları, o ortamı tersine çevirir.” anlamında beceriksiz kimseler için söylenir.

Tür. *Denizde balık, olmayacak duaya amin diyor* = Azr. *At almamış, mıxını çalır* ; *düyü tapmamış çilov (~ plov) dəmləyir* Sonuç vermeyecek bir işe girişilmesi durumunda söylenir.

Tür. *Demeye dilim varmaz* = Azr. *Deməyə dilim dönmür* Bir sözü söylemekte zorlanıldığını ifade eder.

Tür. *Devede de boy var ama eşşeğin arkasından gidiyor* = Azr. *Boyu var dəvəcə, ağıl yoxdur zərrəcə* Yaşı ile hareketleri ve davranışları birbirini tutmayan kimseler için kullanılır.

Tür. *Dışı eli yakar, içi beni* = Azr. *Az (~ azacıq) aşın duzu deyil* Bir kimsenin görüldüğü, sanıldığı gibi olmadığını, kurnaz, işbilir, şakacı vb. olduğunu anlatmak için kullanılır.

Tür. *Dilim dönmez* = Azr. *Dilim dönmür* Bir sözü doğru söyleyememek anlamında ifade edilir.

Tür. *Dil otu mu yedin?* = Azr. *Dil otu yeyib; dili bir qarışdır; dişin qısar mısır dinməz; dili qurumuş; elə bil dilotu yeyib* Çenesi düşük, çok konuşan kimseler için şaka amaçlı söylenir.

Tür. *Dilini eşşek arısı soksun* = Azr. *Dilinə yara çıxsın!* Hoşa gitmeyen bir şey söyleyene karşı ilenç olarak ya da bir sözcüğü doğru söylemeyene şaka yollu söylenir

Tür. *Dilini fare (~kedi) mi yedi?* = Azr. *boğazında başmaq tayı qalıb?; elə bil dilini udub ; dilini pişik yeyib?; elə bil dilinə yarma sarıb* Sanki dilini yutmuş, konuşmayan, susan kimseler için söylenir.

Tür. *Dilini sıçan mı yedi?* = Azr. *Boğazında başmaq tayı qalıb?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

Tür. *Dilimin ucundadır* = Azr. *Dilimin ucundadır* Bir sözü veya adı tam anımsayamayınca söylenir.

Tür. *Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu* = Azr. *Kosa getdi, saqqal gətirə, bığını da qoyub gəldi (~ qayıtdı)* “Daha iyisini isterken elindeki imkanlarını da kaybetti.” anlamında söylenir.

Tür. *Dirhemini yiyen it kudurur* = Azr. *Bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil* Kırıcı olan konuşma anlamında söylenir.

Tür. *Dumanı doğru çıksın* = Azr. *Tüstüsü düz çıxsın* “Asıl olan bir şeyin mahiyetidir, gerisi önemli değil!” Bir şeyin sonu iyi olsun anlamında söylenir.

Tür. *Düz duvara tırmanıyor (~ tırmanır)* = Azr. *Kiş deyirsən getmir, vurursan, ölür* Çok yaramaz çocuklar için kullanılır.

Tür. *Dünyalar onun oldu* = Azr. *Elə bil dünyanı bağışladılar* Çok sevindirici bir haber alan kimse hakkında söylenir.

Tür. *Doluya koydum, almadı, boşa koydum, dolmadı* = Azr. *Boşa qoysan, dolmaz, doluya qoysan götürməz; hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır* Her ikisi de verimsiz olan iki şık karşısında kalındığı zaman işin içinden çıkılamadığını uygun bir çare bulunamadığını belirtmek için kullanılır.

Tür. *Duvara mı konuşuyorum?* = Azr. *Elə bil divara deyirsən* Tepki vermeyen bir kimse için kullanılır.

Tür. *Düşününde kalburla su taşıyım (~ taşıyacağım)* = Azr. *Toyunda sumax balanda su daşıyacağam* “İşe yarayacak bir iş yapmam, dostlar alış verişte görsün türünden yapıyor görünürüm.” anlamında kullanılan şaka yollu kullanılır.

Tür. *Dünyalara değışmem* = Azr. *Dünyaya dəyişmərəm* Çok sevilen bir şey hakkında söylenir.

Tür. *Dünya yıkılsa umrunda değil* = Azr. *Yetmiş iki millettən azadır* “Hiçbir şey umrunda değil.” anlamında söylenir.

Tür. *Ecinniler top oynuyor* = Azr. *Nə səs var, nə səmir* “Hiç kimse yok, ıssız ve sessiz.” anlamında kullanılır.

Tür. *Efendim nerede, ben nerede?* = Azr. *Mən deyirəm damdan dama, bu da deyir (~ sən deyirsən) cırığını yama (~ damdan dama)* “Söylediğimi ters anlıyor.” anlamında söylenir.

Tür. *Eli dursa ayağı durmaz* = Azr. *Əli dursa, ayağı tərpnər; kiş deyirsən getmir, vurursan ölür* Çok hareketli kimseler için söylenir.

Tür. *Eline vur, ekmeğini al* = Azr. *Qapazı vur başına, çörəyi əlindən al* Çok sessiz, fukara kimseler için söylenir.

Tür. *Elini ayağını öpeyim* = Azr. *başın(ız)a dolanım (~dönüm dönərəm); qurban kəsım (~olum)* Birine çok yalvardığını belirtmek için kullanılır.

Tür. *Elin yok mu?* = Azr. *Əl ayağını it yeyib?* “Neden böyle beceriksizsin?” anlamında söylenir.

Tür. *Eline su dökemez* = Azr. *Əlinə su tökəbilməz (~ tökməyə yaramaz)* “Değerce ondan çok geridedir, kıyas bile kabul etmez.” anlamındadır.

Tür. *El kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım* = Azr. *Ver yiyeyim, ört yatım, gözəl, canım çıxmasın* Hiçbir iş yapmayıp boş oturan ve başkasının kazancıyla geçinen kimsenin bu durumunu belirtmek için kullanılır.

Tür. *Ellerim yanıma gelecek* = Azr. *Əllərim yanıma düşsün* “Öleceğim, öteki dünyada hesap vereceğim, onun için doğru söylemeliyim.” anlamında söylenir.

Tür. *Elleri dert görmesin* = Azr. *Əllərin dərd görməsin* Memnuniyet ifadesi olarak kullanılır.

Tür. *Ekmek elden, su gölden* = Azr. *Ver yiyeyim, ört yatım, gözlə, canım çıxmasın* Hiçbir iş yapmayıp boş oturan ve başkasının kazancıyla geçinen kimsenin bu durumunu belirtmek için kullanılır.

Tür. *Ekmek çarpsın ki* = Azr. *Çörək qanım olsun* “Doğru söylediğine karşısındakini inandırmak için söylenen bir ant.” anlamındadır.

Tür. *Eti ne, budu ne?* = Azr. *Cibinə sok vursan, toz qalxar; cəsədi var, canı yox; cibində siçan (~ yel) oynayır; elə bil birə qabığıdı; iynənin gözündən keçər; papaqla vursan yıxılar* Fakir, beş parasız kimseler için kullanılır.

Tür. *Eşek hoşaftan ne anlar?* = Azr. *Eşşək nə bilir xoşaf (~ zəfəran plov) nədir?; eşşək nə bilir cümaahşamı (~ döşək) nədir?; eşşək nə bilir xurmanın dadını?* Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

Tür. *Eksik olma* = Azr. *Əskik olma (~ olmayasan olmayasınız); səxavətin rütubət çəkməsin* “Sağ ol, var ol, teşekkürler.” anlamına gelir.

Tür. *Elden ne gelir?* = Azr. *Əldən nə gələr?* “Çaresi yok, ne yapılabilir, yapılacak bir şey yok.” anlamında söylenir.

Tür. *Ellerin dert görmesin* = Azr. *Əllərin dərd görməsin* İyi dilek temennisi olarak söylenir.

Tür. *Eli kulağındadır* = Azr. *Əli qulağındadır* Bir şeyin olma arefesinde olması, yapılma vaktinin yaklaşmasını bildirir.

Tür. *Elinden geleni ardına koyma* = Azr. *Bacardığını beş qaba çək* “İstediyini yap, çekinmiyorum.” anlamında söylenir.

Tür. *Eline yüzüne bulaştırır* = Azr. *Adamın əli üzünə yapışır* Şaşkınlık, üzüntü veya utanma durumlarını ifade eder.

Tür. *Elime düştün* = Azr. *Əlime düşdün* “Yapacak bir şeyin kalmadı.” anlamında söylenir.

Tür. *Emret, fındık kabuğuna gireyim* = Azr. *Açsa, ovcundadır, yumsa, yumruğunda* Birinin emrinden çıkmayan, birine bağlı olan kimseler için söylenir.

Tür. *Farklı hamurdan yoğrulmuş* = Azr. *Başqa xəmərdən yoğrulub* Farklı kimseler için kullanılır.

Tür. *Fareler cirit oynuyor* = Azr. *Qu deyirsən qulaq tutulur* “Kimselerin uğramadığı çok sessiz yer.” anlamına gelir.

Tür. *Fındık kabuğunu doldurmaz* = Azr. *çöpə dəyməz; danışığa dəyməz* “Hiçbir önemi olmayan, üzerinde durmaya değmez, değersiz, çok küçük.” anlamlarında söylenir.

Tür. *Geçti Bor’un pazarı, sür eşeğini Niğde’ye* = Azr. *keçmiş ola!; qırğı Şirvanı aşdı* “Artık iş işten geçti, fırsat kaçtı beklemek gerekir.” anlamında söylenir.

Tür. “*Gel, beni ye.*” *diyor* = Azr. *Adam deyir elə çiy çiy yeyim* “Görünüşü çok güzel olan şey, insanı cezbeden güzel yiyecek.” anlamında söylenir.

Tür. *Geleceği varsa göreceği de var* = Azr. *Gələcəyi varsa, görəcəyi də var* Bir kimsenin yaptığığın sonucunu mutlaka göreceğini ifade eder.

Tür. *Görüp göreceği rahmet bu* = Azr. *Görüb görəcəyi budur (~ odur)* “Bundan başka iyilik göremez, göreceği iyiliğin tamamı budur.” anlamında söylenir.

Tür. *Görecek günlerimiz varmış* = Azr. *Görəcəkli günlerimiz varmış* “Daha bizi bekleyen günler varmış.” anlamında söylenir.

Tür. *Götüne kına yak* = Azr. *Əllərinə xına qoy* “İsteddiği oldu, bu kötü durum için sevin.” anlamında kullanılır.

Tür. *Götüne mi düşmüş?* = Azr. *Həddin nədir? ; işin (~ işiniz) olmasın; nə iti (~ itin) azıb?* “Seni ilgilendirmes, sen karışma!” anlamında söylenir.

Tür. *Gökte ararken yerde buldum* = Azr. *Göyde axtarırdım, yərdə buldum; göyde axtarırdım yərdə elimə düşdün* Çok güçlükle elde edilebileceği zannedilen bir durumla kolaylıkla karşılaşılnca yaşanan durumu ifade eder.

Tür. *Gözü kör olsun* = Azr. *Gözü kör olsun* “Çok gerekli ama ne yapmalı ki elde yok, ele geçmiyor.” anlamına gelir.

Tür. *Gözüm çıksın* = Azr. *Gözüm çıxsın* Bir şeyin doğruluğuna birini inandırmak için söylenir.

Tür. *Gözün aydın* = Azr. *Gözün aydın* Tebrik amaçlı söylenir.

Tür. *Gözüm görmesin* = Azr. *Gözüm görməsin!* “Bana göstermeyin, gözüme görünmesin, görmek istemem.” anlamına gelir.

Tür. *Gözüne dizine dursun* = Azr. *Gözünə dursun* Nankör insanlara söylenir.

Tür. *Günah benden gitti* = Azr. *Günah məndən getdi* “Ben bana düşeni, görevimi yaptım, bundan sonrası için herhangi bir sorumluluk kabul etmem.” anlamında söylenir.

Tür. *Günahını vermez* = Azr. *Barmağından su dammaz; əlindən su dammaz; Əzrayıla can verməz; günahını verməz; qızdırmasın(ı) da özgəsinə verməz; nə özü yeyir, nə özgəyə verir* “Çok elisiki, pek cimri.” anlamına gelir.

Tür. *Güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz* = Azr. *Yediyinə dəyməz* Kimseye faydası olmayan kimseler için kullanılır.

Tür. *Güvendiğimiz dağlara karlar yağmış* = Azr. *Biz qail (~ ümid) olduq daza, daz özün (özünü) qoydu naza, sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış* Güvenilen bir kimse itibarsızlık yaptığı zaman söylenir.

Tür. *Git başımdan!* = Azr. *Açıl başımdan!* “Beni rahat bırak!” anlamında söylenir.

Tür. *Hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı* = Azr. *Kimə müsəlman dedik yaxasından xaç çıxdı* “İyi sandığımız, öyle kabul ettiğimiz kişinin gerçek kişiliğini gizlediği, kötü bir kimse olduğu farkedildi.” anlamında söylenir.

Tür. *Haddi mi?* = Azr. *Ağzı deyil; ağzı (~ nədi! nedir!, eləməsin!, görməsin) ağzının yemi deyil; bu kol o girən kol deyil; onun ağzının aşı deyil* “O yapamaz”, “Onun harcı değil” anlamında söylenir.

Tür. *Haddine mi?* = Azr. *Onun ağzının aşı deyil* “O yapamaz”, “Onun harcı değil” anlamında söylenir.

Tür. *Haddine mi düşmüş?* = Azr. *Onun ağzının aşı deyil* “O yapamaz”, “Onun harcı değil” anlamında söylenir.

Tür. *Hangi dağda kurt öldü?* = Azr. *Hansı dağda qurd öldü?; qiblə divarına bir çöp taxın (~ taxaq)* “Bir kimsenin umulmadık, beklenmedik olumlu bir davranışı karşısında “Ne oldu da böyle güzel bir davranışta bulundun?” anlamında şaşkınlık ve sitem sözü olarak kullanılır.

Tür. *Hangi rüzgâr attı?* = Azr. *Hansı külək gətirdi?* Bir yere uzun zaman gitmeyen birinin beklenmeyen bir zamanda görülmesi karşısında sitem yollu söylenir.

Tür. *Hangi taşı kaldırsan altından çıkar* = Azr. *Hansı daşı götürsən, (~ qaldırsan) altından (o) çıxır* Her işe karışan kimseler için söylenir.

Tür. *Hayra alamet değil* = Azr. *Xeyre əlamət deyil* Görülen, duyulan, hissedilen şeyin kötü durumun işareti olduğunu, uğursuzluk getireceğini bildirir.

Tür. *Hayrını gör* = Azr. *Xeyrini gör (~ görəsən); sağlığına qismət olsun* Yeni alınan bir şeyin hayırlı olmasını temenni etmek için söylenir.

Tür. *Her ne pahasına olursa olsun* = Azr. *Hər cür (~necə) olursa olsun* “Ne olursa olsun, hiçbir şey engel olamaz.” anlamındadır.

Tür. *Her kafadan bir ses çıkıyor* = Azr. *Ayı çəzib qaban oynayır; hər ağızdan bir avaz gəlir* “Kimse kimseyi dinlemiyor.” anlamında kullanılır.

Tür. *Hesaba (~ hesaba kitaba) gelmez* = Azr. *Ağıla gəlməz; bir çuval darının sayından çoxdur* “Sayılmayacak kadar çoktur.” anlamındadır.

Tür. *Hık demiş anasının(~babasının) burnundan düşmüş* = Azr. *Anasının(~ babasının) burnundan düşüb; burnundan düşüb; elə bil burnundan düşüb* Her yönden anasına (~ babasına) çok benzeyen çocuklar için söylenir.

Tür. *Işık yolu göründü* = Azr. *İşiq ucu var* “İşin olması için bir umut doğdu” anlamında söylenir.

Tür. *İçi beni yakar, dışı eli yakar* = Azr. *İçim özümü yandırır, çölüm özgani; yalansan, onu fağır ilan sancsın* Dış görünüşünün iç dünyasıyla tezat teşkil ettiğini ve zahiri görünüşüne aldanmamasının, başkalarının hoşuna giden görünüşün gerçeği yansıtmadığını bildirir.

Tür. *İğne atsan yere düşmez* = Azr. *Addım atmaq mümkün deyil (~ olmur); ağac atsan yerə düşməz; barmaq basmağa yer yoxdur; biri gəlir biri gedir; elə bil matı meyxanasıdı; iynə atmağa yer yox idi; iynə atsan, yerə düşməz* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” için kullanılır.

Tür. *İki elim yanıma gelecek* = Azr. *İki əlim yanıma gələcek* “Bir gün nasıl olsa öleceğim ve öteki dünyada sorguya çekileceğim, Tanrı’dan korkarım, onun için yalan söyleyemem, doğruyu söylüyorum.” anlamında kullanılır.

Tür. *İmanı yok* = Azr. *Daşa dönmüş; dırnaqsızın biridir; qarnında ilan var* “Acımasız, insafsız, zalim kimse.” anlamına gelir.

Tür. *İn cin top oynuyor* = Azr. *Nə səs var, nə səmır* “Hiç kimse yok, ıssız ve sessiz.” anlamında kullanılır.

Tür. *İnsan olan laftan anlar* = Azr. *Adama sözü bir yol diyərlər* “İnsan olan nasihatten anlar.” anlamında söylenir.

Tür. *İnsan çiğ süt emmiştir* = Azr. *İnsan çiy süd əmibdir* “İyi sandığımızı, öyle kabul ettiğimiz kişinin gerçek kişiliğini gizlediği, kötü bir kimse olduğu farkedildi.” anlamında söylenir.

Tür. *İncir çekirdeğini dolduramaz* = Azr. *Bir çürük qoza dəyməz; bir panabada dəyməz* “Anlamsız, önemsiz ehemmiyetsiz şey.” anlamına gelir.

Tür. *İpiyle kuyuya inilmez* = Azr. *İpiylə quyuya enilməz* “Kendisine güvenilmez, güvenilerek bir işe girilmez.” anlamındadır.

Tür. *İpi sapı yok* = Azr. *İpi sapı yox* 1. İşsiz güçsüz kimse hakkında söylenir. 2. Anlamsız şeyler hakkında söylenir.

Tür. *İş yok* = Azr. *İtsisi, soyuğu yoxdur* İşe yaramayan, gereksiz kimse için söylenir.”

Tür. *İt dişi domuz derisi* = Azr. *İkisi də bir bezin qırağıdır* İkisinin de aynı karakterlerde olduğunu bildirir.

Tür. *İte atsan yemez* = Azr. *İt yeyib, pişik qusub* Çok kötü anlamında kullanılır.

Tür. *İstemem, yan cebime koy* = *İstəmirəm, yan cibimə qoy* Bir şeyi almak isteyen ancak nazlanan kimselerin tavrını belirtmek için söylenir.

Tür. *İş ola* = Azr. *Gürzü yerə vurmusan ki* “Sözde iş görüyor.” anlamında söylenir.

Tür. *İş olsun* = Azr. *Gürzü yerə vurmusan ki* “Sözde iş görüyor.” anlamında söylenir.

Tür. *İş değil* = Azr. *Ağ otdan balta sapı qırılar (~ sınar) birini də üzəldərəm* “Üzerinde durmaya, anmaya değmez, çok kolay önemsiz.” anlamına gelir.

Tür. *İşin içinde iş var* = Azr. *İşin içində iş var* “İşin içinde iş var, çok karanlık meseledir, çok müphemdir, anlaşılmaz meseledir.” anlamına gelir.

Tür. *İşine bak* = Azr. *İşini gör; işinə var; borcun (~ borcuna) deyil; işin (~ işiniz) olmasın* “Seni ilgilendirmez, sen karışma” anlamında söylenir.

Tür. *İki ucu boklu değnektir* = Azr. *İki ucu da poxlu dəyənektir* Hangi yönden bakılırsa bakılsın içinden çıkılması zor durumu anlatmak için söylenir.

Tür. *İyi insan lafının üstüne gelir* = Azr. *Adın çək (~ tut) qulağını bur* “Temiz kalpli olduğundan dolayı anarsan lafının üstüne gelir.” anlamında söylenir.

Tür. *Kaç para eder?* = Azr. *Bir qara pula dəyməz* “Hiç değeri yok, işe yaramaz, değersiz.” anlamına gelir.

Tür. *Kafasına vur, ekmeğini elinden al* = Azr. *Ağzına vur, çörəyini əlindən al; qapapazı vur başına, çörəyi əlindən al* Çok uysal, kimseye zararı dokunmayan, sessiz kimseler için kullanılır

Tür. *Kambersiz düğün olmaz (~ olur mu?)* = Azr. *Bayraməlisiz toy olmaz* Her olayın, her toplantının içinde bulunma merakında olanlar için söylenir.

Tür. *Kapıdan kovsan bacadan düşer* = Azr. *Abrına dəyənmir; qapıdan qovursan, bacadan düşür; üz versən astarını da istər* Çok arsız, sırnaşık, yüz­süz kimseleri anlatmak için söylenir.

Tür. *Kaş yapayım derken göz çıkardı* = *Gəlmişdi saqqal qayırmağa, bığı da (üstəlik) qoydu* Bir işte fayda sağlamak isterken tamamen berbat etmek anlamında söylenir.

Tür. *Karadeniz’de gemilerin mi battı?* = Azr. *Bağını dolu vurub?* Derin derin düşünmekte olanlar için “Ne düşünüyorsun” anlamında söylenir.

Tür. *Karınca ezmez* = Azr. *Qarışqanın ayağını basmaz* Hiç kimseyi incitmeyen, acıma duygusu olan, çok ince, çok duygulu (kimse).” anlamında söylenir.

Tür. *Karınca incitmez* = Azr. *Qarışqanın ayağını basmaz* Hiç kimseyi incitmeyen, acıma duygusu olan, çok ince, çok duygulu (kimse).” anlamında söylenir.

Tür. *Kafa yok* = Azr. *Beyin deyil peyindir* Akılsız hareket eden, akılsız davranışlar sergileyen kimselere azarlama anlamında söylenir.

Tür. *Kedi ne, budu ne?* = Azr. *Burnunu sıxsan, canı çıkar; papaqla vursan, yıxılar* Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

Tür. *Kendi gözündeki merteği görmez, elin gözündeki çöpü görür* = Azr. *Keçal baxar güzgülə, adın qoyar özgeyə* “Kendi kusuruna görmez ancak başkalarına kusur bulur.” anlamında söylenir.

Tür. *Kendine gel* = Azr. *Bu yoldan qayıt* “Aklını başına topla, davranışın doğru değil” vb. anlamında bir uyarma sözü olarak kullanılır.

Tür. *Kestane kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş* = Azr. *Tızbağa qınından çıxıb, (öz) qınını bağənmir* İçinde büyüyüp çıktığı aileyi, semti, yeri grubu beğenmeyen kimse için kullanılır.

Tür. *Kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur* = Azr. *Kor ölər, adı qalar badamgöz; eşşəyim ölüb, başı qızıldı* “Ölen veya yiten kıymetli olur.” anlamında söylenir.

Tür. *Keyfimin kâhyası mısın?* = Azr. *İşində ol* “Seni ilgilendirmez, sen karışma.” anlamında söylenir.

Tür. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* = Azr. *Abad olar bülbülüyəm, xarab olar bayquşu; ağzım yaradı sulayabilmirəm; araz aşığından, Kür topuğundan; dörddə alacağım (~ alacağı alacağın) yox beşdə verəcəyim (~ verəcəyi); üçdə alacağı yox, beşdə verəcəği; yetmiş iki millətdən azadır* Kaygısız, ilgisiz, hiçbir şeyden çekinmeyen kimseleri ifade etmek için kullanılır.

Tür. *Kızım sana diyorum, gelinim sen anla* = Azr. *Qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit (~ işit)* İma yoluyla birisine söz anlatmak istenildiğinde söylenir.

Tür. *Kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?* = Azr. *Duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı; ərə getmərik, bəxt açarıq* “Nimetinden eziyetini çekenler değil başkaları faydalandı.” anlamında söylenir.

Tür. *Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler* = Azr. *Adam olmayan yərdə adamdır* “Adam kıtlığında adamdır.” anlamında söylenir.

Tür. *Koyduğum yerde otluyor* = Azr. *Ay var, il var; nə diridir, nə ölü* Tembellik ve kayıtsızlık bildirir.

Tür. *Köpeğe atsan yemez* = Azr. *Ağza (alası) deyil; it yeyib, pişik qusub; itə atsan, gözü ağarar (~ bozarar yeməz)* “Yenmeyecek nitelikte, çok kötü, tatsız tutsuz.” anlamına gelir.

Tür. *Köprülerin (~köprüünün) altından çok su (~ sular) aktı (~ geçti)* = Azr. *Gördüyü ağaclar (çoxdan) kürəkliyə (~ odunluğa) kəsilib; o xaxtdan çox sular axıb* “Aradan çok zaman geçti, bu zaman içinde durumlar, koşullar çok değişti, eski durum kalmadı.” anlamında kullanılır.

Tür. *Kölen olayım* = Azr. *Qurban kəsım (~ olum)* Birine çok yalvardığını belirtmek için kullanılır.

Tür. *Kulağı (~ kulakları) çınlasın* = Azr. *Qulağı cingildəsin* Konuşulan yerde bulunmayan, sevilen biri zikredildiğinde söylenir.

Tür. *Kuş mu konduracak?* = Azr. *Daşsağında qovut gətirib?; elə bil (ki)... su ələndi*; “Çok büyük iş mi yaptın” anlamında söylenir.

Tür. *Kuş uçmaz, kervan geçmez* = Azr. *Qu deyirsən qulaq tutulur ; quş uçmaz, kavran keçməz* “Kimselerin uğramadığı yer.” anlamına gelir.

Tür. *Kuş sütünden başka her şey var* = Azr. *Quş südü çatmır* “Bulunmayan hiçbir şey yok, her türlü yiyecek var.” anlamında söylenir.

Tür. *Kurban olayım* = Azr. *Qurban kəsım (~ olum)* Birine çok yalvardığını belirtmek için kullanılır.

Tür. *Külahıma anlat (~ onu benim külahıma anlat)* = Azr. *Əlim üzdüüm (~ yudum)* “Söylediklerinin hiçbirine inanmıyorum.” anlamında söylenir.

Tür. *Laf değil* = Azr. *Ağ otdan balta sapı, qırılar (~ sınar) birini də üzəldəram; bir qurtum su içməkdən də asan* “Üzerinde durmaya, anmaya değmez, çok kolay önemsiz.” anlamına gelir.

Tür. *Lafını (~ sözünü) balla kestim* = Azr. *Sözünü balla kəsım* Bir anımsatmada bulunmak için karşındakinin konuşmasını kesmek gerektiğinde “Sözünüzü kesmemi bağışlayın.” anlamında kullanılır.

Tür. *Lafı mı olur?* = Azr. *Danışq olabilməz; bir tükünə qurbandır* “Sözünü etmeye, anmaya değmez, bir şey değil, önemli değil.” anlamında söylenir.

Tür. *Laf kıtlığında asmalar budayayım* = Azr. *Zırta pırt eləmə* “Saçma sapan konuşma.” anlamında söylenir.

Tür. *Lakırdısı mı olur?* = Azr. *Danışq olabilməz* “Sözünü etmeye, anmaya değmez, bir şey değil, önemli değil.” anlamında söylenir.

Tür. *Lamı cimi yok* = Azr. *Hər nə olursa olsun* “Kesinlikle olmalı, başka yolu yok.” anlamındadır.

Tür. *Ne çiçektir? Biliriz* = Azr. *Nə mal olduğunu bilirəm* “Onun işe yaramaz, hatta kötü bir kimse olduğunu bilmez miyiz?” anlamında söylenir.

Tür. *Ne devedir ne kuş* = Azr. *Nə ətdir, nə balıq; nə ölüdür, nə diri* Kendisine bile faydası olmayan insanlar için kullanılır.

Tür. *Ne kokar ne bulaşır* = Azr. *Dovşan poxu kimi nə iy verər, nə də bulaşar; Həşdər xan bezi kimi nə enə yarıyar, nə boya; nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ* “Kimseye iyiliği veya kötülüğü dokunmaz.” anlamına gelir.

Tür. *Ne mal olduğunu bilirim* = Azr. *Nə mal olduğunu bilirəm* “Onun işe yaramaz, hatta kötü bir kimse olduğunu bilmez miyiz?” anlamında söylenir.

Tür. *Ne olursa olsun* = Azr. *Öldü var, döndü yoxdur; nə olursa olsun* Bir şeyin mutlaka yapılacağını bildirir.

Tür. *Ne od var ne ocak* = Azr. *Bir dikili ağacı yoxdur; bir əppəyə muhtacdır; diş qurdalamağa bir şey yoxdur; nə ölüsü var, nə dirisi; nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi* Çok yoksul anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

Tür. *Ne sen söyle ne ben işiteyim* = Azr. *Nə sən danış, nə mən eşidim* Birisine söylediklerini duymak istemediğini anlatmak için söylenir.

Tür. *Ne şiş yansın ne kebab* = Azr. *Nə şiş yansın, nə kabab* “Kimse, hiçbir şey zarar görmesin.” anlamında söylenir.

Tür. *Ne tadı var ne tuzu* = Azr. *İtə atsan, gözü ağarar (~ bozarar yeməz)* Tatsız bir yemeği anlatmak için söylenir.

Tür. *Ne hali varsa görsün* = Azr. *Borcum (borcuma) deyil* “Beni ilgilendirmez.” anlamında söylenir.

Tür. *Nuh der, peygamber demez* = Azr. *Bildiyini babasına (da) dədəsinə (də) verməz ~ verən deyil; elə düyün adamdı; kor tutduğun buraxmaz; qatıq qaradır ki, qaradır* Ters, inatçı kimse için kullanılır.

Tür. *Nimet çarpsın* = Azr. *Çörək qanım olsun* “Doğru söylediğine karşısındakini inandırmak için söylenen bir ant.” anlamındadır.

Tür. *O kadar kusur kadı kızında da bulunur* = Azr. *Ağ otdan balta sapı, qırılar(~ sınar) birini də üzəldərəm* “Üzerinde durmaya, anmaya değmez, çok kolay önemsiz.” anlamına gelir.

Tür. *Od yok, ocak yok* = Azr. *Nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi* Çok yoksul birini anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

Tür. *On parmağında on hüner (~ marifet)* = Azr. *Barmaqları qızıl kəsir; barmaqları qızıldır; quşu havada tutur; min oğlana dəyər* Çok becerikli kimseler için kullanılır.

Tür. *Öküz öldü, ortaklık ayrıldı (~ bozuldu bitti)* = Azr. *Öküz öldü şəriklik pozuldu ; bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, bağdan ərik kəsildi (~ qurtardı) salam aleyk kəsildi (~ qurtardı); çətini eşşəyi körpünü kəçənə kimidir (~ keçincədir* İki taraf arasındaki yakınlığa sebep olan nesnenin ortadan kalkmasıyla birlikte yakınlığın bittiğini bildirir.

Tür. *Ölmek var, dönmek yok* = Azr. *Öldü var, döndü yoxdur; nə olursa olsun* Bir şeyin mutlaka yapılacağını bildirir.

Tür. *Ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün* = Azr. *Barmağından su dammaz ; ölmüş eşşək axtarır, palanın söksün* Çok elisiki, pek cimri.” anlamına gelir.

Tür. *Ölsem de gam yemem* = *Daha ölsəm də dərdim yoxdur* Gerçekleştirilmek istenen bütün hedeflere ulaşıldığında söylenir.

Tür. *Öküzün büyüğü ahırda kaldı* = Azr. *Öküzün böyüğü pəyədədir* Önemsiz olan işlerin halledilmiş olmasına karşın esas önemli işlerin beklediğini ifade eder.

Tür. *Ötesi var mı?* = Azr. *Malım yox divan apara, imanım yox şeytan apara* “Hiçbir şeyden korkum yoktur, korkulacak herhangi bir şeyim yoktur.” anlamında söylenir.

Tür. *Övünmek gibi olmasın* = Azr. *Özünü tərifləmək olmasın* Kendini övmeye hazırlanan ya da alçakgönüllü görünmek isteyenlerce “Övünmek amacıyla değil, bir gerçeği belirtmek üzere kendimle ilgili bir güzel durumu anlatmak istiyorum.” anlamında söylenir.

Tür. *Saçından başından utan* = Azr. *Boyundan utan; boy buxundan utan* “Yaşına göre hareket etmeyen kimseleri eleştiri amaçlı söylenir.

Tür. *Sakalım yok ki sözüm dinlensin (~ tutulsun)* = Azr. *Saqqalım yoxdur, sözüm ötmür (~ keçmir)* “Yaşça, yetkice küçüğüm ama söylediğim yol, çözüm doğrudur, yazık ki düşünceme önem verilmiyor.” anlamında söylenir.

Tür. *Sarmısak yemedim ki ağzım koksun* = Azr. *Yaş odun satmamışam ki* “Kötü bir şey yapmadım ki sonucundan sorumlu olayım, korkayım.” anlamında söylenir.

Tür. *Sen giderken ben geliyordum* = Azr. *Sən gedəndə mən gəlirdim; sən tutan quşu mən uçurmuşam* “Bu oyunları senden iyi bilirim, beni aldatamazsın.” anlamında söylenir.

Tür. *Senin canın (~ seninki) can da benimki patlıcan mı?* = Azr. *Səninki candı, məninki badımcın?* “Menfi davranışı bir şey karşısında birden öfkelenmesi sebebiyle kendisi hakkında uyarı bildirir.”

Tür. *Selam verdik, borçlu çıktık* = Azr. *Salam verdik, borçlu çıxdıq* Ufak bir şey yaptık ancak üzerimize büyük bir yük aldık.” anlamında söylenir.

Tür. *Sıkı mı?* = Azr. *Girməli kol deyil* “Kolay iş değil, çok zordur, yapılması müşküldür.” anlamında kullanılır.

Tür. *Size doyum olmaz* = Azr. *Sizə doymaq olmaz* Birisiyle geçirilen vaktin çok değerli olduğunu ifade eder.

Tür. *Suratı kasap süngeriyle silinmiş* = Azr. *Üzü padəştur* Çok arsız ve onursuz, çok yüz­süz kimseler için kullanılır.

Tür. *Surata bak, süngüyle davran* = Azr. *Elə bil qotur qurbağadır; qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz; qaş qabağı yer süpürür; qaşqabağı yerlə Qaşqabağı gedir; üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer; üzünə baxan (~ baxsa) (gərək) kəffarə verməlidir (~ versin)* Çok asık suratlı kimseler için kullanılır.

Tür. *Suratından düşen bin parçadır* = Azr. *Burnundan düşən bin tikə olur qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb; qaşqabağı yerlə Qaşqabağı gedir* Bir kimsenin bütün sıkıntısının yüz ifadesinden belli olduğunu anlatmak için söylenir.

Tür. *Suya götürüp susuz getirir* = Azr. *Allah birdir dediyindən özgə sözlünə inanılmaz; gözlərindən cin yağır; şeytanı bulağa (~ çaya suya) susuz apırıb susuz gətirər* Sözü edilen iki kişiden birinin ötekinden çok daha kurnaz, hileci, düzensi olduğunu belirtmek için söylenir.

Tür. *Suyu nereden geliyor?* = Azr. *Dəyirmanın suyu hardan gəlir?* “Bu işin, bu harcamanın parası nereden bulunuyor, nasıl elde ediliyor?” anlamında söylenir.

Tür. *Su gibi aziz ol* = Azr. *Su kibi əziz ol* Su veren veya getiren kimseye iyi dilek temennisi olarak söylenir.

Tür. *Söylemeye ne (var)?* = Azr. *Deməyə nə var?* Söylemesi kolay, yapılması zor bir iş hakkında söylenir.

Tür. *Sözüm meclisten dışarı (~ yabana)* = Azr. *Üzün iraq olsun* “Yanınızda ağza alınmayacak, kaba sözler kullanacağım, özür dilerim.” anlamında söylenir.

Tür. *Sözü mü olur?* = Azr. *Bir tükünə qurbandır* “Sözünü etmeye, anmaya değmez, bir şey değil, önemli değil.” anlamında söylenir.

Tür. *Sözünü (~ sözünüzü) balla kestim* = Azr. *Sözünün arasında balan (~ əzizin) dayansın (~ dursun)*; *sözünü balla kəsım* Bir anımsatmada bulunmak için karşındakinin konuşmasını kesmek gerektiğinde “Sözünüzü kesmemi bağışlayın.” anlamında kullanılır.

Tür. *Size pahalıya patlar* = Azr. *Bu sizə baha oturur* Çok özveri ve emek gerektiren bir iş hakkında söylenir.

Tür. *Sizden iyi olmasın* = Azr. *Səndən yaxşı olmasın* Bir kimsenin adını iyilikle, güzellikle ve övünçle anarken karşındakine incitmemek için söylenen ve onu da bahsedilen kişiden geri kalır yanı olmadığını bildirir.

Tür. *Şakası yok* = Azr. *Şəkk şüphəsi yoxdur* “Kesindir, şakası yoktur.” anlamında söylenir.

Tür. *Şekerin suya mı düştü?* = Azr. *Niyə altı aylıq olursan?* Çok acele eden kimseler için kullanılır.

Tür. *Şeytanın bacağını kır* = Azr. *Şeytanın qıçını sındır* “Tembellik etme, sen de ayağa kalk.” anlamına gelir.

Tür. *Şeytanın bile aklına gelmez* = Azr. *Heç şeytanın da ağına gəlməz; şeytanın da ağına gəlməz* Herkesi hayrete düşürecek hareket, iş, düşünce vs. için kullanılır.

Tür. *Şimdiden tezi yok* = Azr. *Bu günden tezi yoxdur; daş daşı yedi* Bir an bile gecikmeden, hemen şu anda, hiç gecikmeksizin, hemen, şimdi anlamlarına gelir.

Tür. *Şüphe yok* = Azr. *Heç şübhə yoxdur ki* “Başka türlü olamaz, kesin.” anlamına gelir.

Tür. *Tabakhaneye bok mu götürüyorsun?* = Azr. *Elə bil dalından qovurlar* Çok acele eden kimseler için kullanılır.

Tür. *Tadı tuzu yok* = Azr. *İtə atsan, gözü ağarar (~ bozarar yeməz)* Tatsız bir yemeği anlatmak için söylenir.

Tür. *Tasası sana mı düştü?* = Azr. *Qarpız alansan, ya (yoxsa) bostan talayan?; nə qələt edəyirsən?* “Seni ne ilgilendirir!?”, “Sana ne!?” anlamına gelir.

Tür. *Taş attı da kolu mu yoruldu?* = Azr. *Daş atdın, qolun yoruldu?; daş atan bəlli, baş tutan bəlli, sizə nə var ki ?* Bir kazancın fazla emek harcanmadan edildiğini bildirir.

Tür. *Taşlar dile geldi* = Azr. *Daşlar dilə gəldi* Genellikle kültürel bir mekândan bahsedilirken cansız nesnelerin bile bir anlam ifade ettiğini anlatmak için söylenir.

Tür. *Taşı sıksa suyunu çıkarır* = Azr. *Dağa əl atsaydı yerindən qopardı; daşı sıksa suyunu çıxarar* Çok güçlü, kuvvetli adam için söylenir.

Tür. *Taştan yağ çıkar, ondan çıkmaz* = Azr. *Yumruğundan darı düşməz* Çok cimri kimseler için kullanılır.

Tür. *Taştan ses çıktı, ondan ses çıkmıyor* = Azr. *Daşdan səs çıxdı, ondan yox* Olanlara razı olduğunu, kabul ettiğini sessizce bildiren insanlar için kullanılır.

Tür. *Takke düştü, kel göründü* = Azr. *At qaçdı, palan düşdü* “Her şey karmakarışık oldu.” anlamına gelir.

Tür. *Tencere dibin kara, seninki benden kara* = Azr. *Qazan dibdən qara, səninki məndən qara* Herhangi bir nitelik yönünden hoşla gitmeyenler için, “İkisi de değersiz, kötü kişi; arkadaşlıkları, bir araya geldikleri yakışmış.” anlamında kullanılır.

Tür. *Tırnağı etmez* = Azr. *Atılan dırnağına dəyməz* Önemsiz, kıymetsiz bir şey hakkında bahsedilirken söylenir.

Tür. *Uçan kuşa borcu var* = Azr. *Alaca qarğaya da borçludur* “Uçan kuşa da borçludur, herkese borcu vardır.” anlamındadır.

Tür. *Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş* = Azr. *Güvəc yumbalanıb qapağını tapıb* Herhangi bir nitelik yönünden hoşla gitmeyenler için, “İkisi de değersiz, kötü kişi; arkadaşlıkları, bir araya geldikleri yakışmış.” anlamında kullanılır.

Tür. *Tırnağı olamaz* = Azr. *Bir dırnağına belə dəyməz; dırnağı da deyil (~olabilməz)* “Tırnağı bile etmez, ondan çok değersizdir, onun kadar kıymeti yoktur.” anlamına gelir.

Tür. *Toprağına ağır gelmesin* = Azr. *Toprağı xəbər aparmasın* Bir ölünün arkasından konuşulacağı zaman kullanılır.

Tür. *Ufak at da civcivler yesin* = Azr. *Elə cır cılıqqalıq qalsın; elə cır yamaq saxlasın (~tapılsın)* “Çok fazla abartma, abartılı konuşma.” anlamında söylenir.

Tür. *Ununu eleyip eleğini asmış* = Azr. *Ələyi ələnib, xəlbiri (~qəlbiri) dirəkdən asılıb (~sulanıb)* İş bitmiş anlamında söylenir.

Tür. *Üstüne ölü toprağı serpilmiş* = Azr. *Ərindiyyindən Erməniyə dayı deyir; elə bil üstünə ölü torpağı səpilib* Çok tembel ve uyuşuk kimseler için söylenir.

Tür. *Paha biçilmez* = Azr. *Dünyalara (~dünyaya) dəyər* Değeri ölçülemeyecek denli yüksek anlamına gelir.

Tür. *Ver yiyeyim, ört yatayım, bekle, canım çıkmasın* = Azr. *Harda aşdır, orda baş; ver yiyeyim, ört yatım, gözlə, canım çıxmasın* Hiçbir iş yapmayıp boş oturan ve başkasının kazancıyla geçinen kimsenin bu durumunu belirtmek için kullanılır.

Tür. *Yanına salavatla varılır* = Azr. *Adamın əlini yandırır; atının nalı gümüşdü; bizim ağzımızın yemi deyil; cibimə (~ cibinə) görə deyil; dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz; elə bil alçaq dağları o yaradıb; elə bil arşın (~ cida ilan iynə) udub; elə bil cıqırından toz çıxır; elə bil ki, fil burnundan düşüb; elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere; elə bil peyğəmbər pişiyidi; xan ilə aş (~ plov) yemir ki, bığı yağa batar* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Tür. *Yarım elmanın yarısı o, yarısı bu* = Azr. *Bir almanın yarısı o, yarısı bu; elə bil bir almadır (~ almanı) ikiye (~ yarı) bölünüb (~ bölüblər)* “Bu kişiler her yönden birbirlerine çok benzerler.” anlamında söylenir.

Tür. *Yaşı ne, başı ne?* = Azr. *Yumurtadan dünən (~ təzə təzəcə) çıxıb* Sözü edilen kişinin henüz genç ve deneyimsiz olduğunu, bu nedenle sözü edilen işi yapamayacağını anlatır.

Tür. *Yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz* = Azr. *Yediyinə dəyməz* Kimseye faydası olmayan kimseler için kullanılır.

Tür. *Yavaş gel* = Azr. *Elə cır yamaq saxlasın (~ tapılsın); elə cır cılıqqalıq qalsın* “Çok fazla abartma, abartılı konuşma.” anlamında söylenir.

Tür. *Yediği naneye bak* = Azr. *Yediyi nanəyə bax* Uygunsuz, yersiz bir iş yapana söylenir.

Tür. *Yeme de yanında yat* = Azr. *Dadına doymaq olmur; dadından yemək olmur* Çok lezzetli, güzel yemek anlamında kullanılır.

Tür. *Yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından* = Azr. *İsinmədik istisinə, kor olduq tüstüsünə* “Çektiğimiz eziyete göre semeresini görmedik.” anlamına gelir.

Tür. *Yer kabul etmez* = Azr. *Ayağının altında torpaq (~ yer) yanır* Çok günahkar kimseler için kullanılır.

Tür. *Yerin kulağı var* = Azr. *Divarların da qulağı var; sus divarda deşik var* “Yerin de kulağı var.” anlamında söylenir.

Tür. *Yenilir yutulur gibi değil* = Azr. *Adamın əlini yandırır; ağza (~ alası) deyil* Çok pahalı anlamında kullanılır.

Tür. *Yok oğlu yok* = Azr. *Nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi* Çok yoksul birini anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

Tür. *Yorgan gitti, kavga bitti* = Azr. *Öküz öldü şərliklik pozuldu* İki taraf arasındaki yakınlığa sebep olan nesnenin ortadan kalkmasıyla birlikte yakınlığın bittiğini bildirir.

Tür. *Yolun açık olsun* = Azr. *Səfərin uğurlu olsun* Yolculara uğurlama sözü olarak söylenir.

Tür. *Yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal* = Azr. *Aşağı tüpürsən sakal, yuxarı tüpürsən buğ; boş qoysan, dolmaz, doluya qoysan götürməz* “Her ikisi de işe yaramaz, ikisi de birbirinden kötü.” anlamına söylenir.

Tür. *Yüzü kasap süngeriyle silinmiş* = Azr. *Üzünə daş yapışsın, utanmaz; üzü dabbaqda yuyulub; üzünə dan yeli dəğməyib; üzü padoştur; ipi sapı yox* Yüzsüz, rezil kimse için söylenir.

Tür. *Yüz surat davul derisi* = Azr. Azr. *Üzü padoştur* Çok arsız ve onursuz, çok yüzsüz kimseler için kullanılır.

Tür. *Yüz surat hak getire* = Azr. *Üzü padoştur* Çok arsız ve onursuz, çok yüzsüz kimseler için kullanılır.

Tür. *Yüzünü şeytan görsün* = Azr. *Şeytan üzünü görsün* Sevilmeyen birine karşı hissedilen nefreti bildirmek için söylenir.

Tür. *Yüzüne bakmaya kıyılmaz* = Azr. *Allah heç nə əsirgəməyib; baxmaqla doymaq olmur; gəl görəsən; iki göz gerək (~ istəyir) tamaşa eləsin (~ etsin); iki göz istəyir baxasan* “Çok güzel kimse.” anlamına gelir.

Tür. *Yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır* = Azr. *Üzü padoştur* Çok arsız ve onursuz, çok yüzsüz kimseler için kullanılır.

Tür. *Yüz surat mahkeme duvarı* = Azr. *Üzü padoştur* Çok arsız ve onursuz, çok yüzsüz kimseler için kullanılır.

Tür. *Yüzünde şeytan tüyü var* = Azr. *Saqqalında şeytan tükü var* İnsanları yoldan çıkaran, kötü yola sevk eden kimseler için kullanılır.

Tür. *Yüz versen astarını da ister* = Azr. *Üz versən astarını da istər* Çok arsız, sırnaşık, yüzsüz kimseleri anlatmak için söylenir.

Tür. *Yoksulluğun gözü kör olsun* = Azr. *Ehtiyacın üzü qara olsun; kasıblığın üzü qara olsun* “Gerekli ama ne yapmalı ele geçmiyor.” anlamında söylenir.

Tür. *Zararı yok* = Azr. *Eybi yox (~ yoxdur)* “Önemi yok, önemli değil!” anlamında kullanılır.

2.2. AZERBAIJAN TÜRKÇESİ - TÜRKİYE TÜRKÇESİ ANLAMDAŞ TUMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER

Azr. *Abad olar bülbülyəm, xarab olar bayquşu* = Tür. *Akşam ahıra, sabah çayıra; keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* Kaygısız, ilgisiz, hiçbir şeyden çekinmeyen kimseleri ifade etmek için kullanılır.

Azr. *Abdal eşşəyin harda qalib* = Tür. *Arayıp soranı yok* “Hâlimi hatrımı soran yok.” anlamındadır.

Azr. *Abrına dəyənmir* = Tür. *Kapıdan kovsan bacadan düşer* Çok arsız, sırnaşık, yüz­süz kimseleri anlatmak için söylenir.

Azr. *Acından köpük qusur* = Tür. *Ayağında donu yok, fesleğen ister başına; ayranı yok içmeye, atla (~ tahtirevanla) gider sıçmaya* Yoksulluğuna bakmayıp süs, gösteriş düşünen ya da yapan kimseler için söylenir.

Azr. *Açaram sandığı, tökərəm pambığı* = Tür. *Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü* “Açıp her şeyi söylerim, her şeyi ifşa ederim.” anlamında söylenir.

Azr. *Açsa, ovcundadır, yumsa, yumruğunda* = Tür. *Emret, fındık kabuğuna gireyim* Birinin emrinden çıkmayan, birine bağlı olan kimseler için söylenir.

Azr. *Açıl başımdan!* = Tür. *Git başımdan!* “Beni rahat bırak!” anlamında söylenir.

Azr. *Açdı gül ağzını* = Tür. *Açtı ağzını, yumdu gözünü* “Çok öfkelenerek ağzına geleni söyledi.” anlamında kullanılır.

Azr. *Adam ol!* = *Adam ol!* Bir kimseye uyarı maksatlı söylenir.

Azr. *Adamdan ağız istəyir* = Tür. *Adam kesmez* = “Kesmeyen makas, bıçak vs.” anlamında söylenir.

Azr. *Adamın adı çıxana kimin canı çıxsın* = Tür. *Adamın adı çıkacağına canı çıksın; adı çıkmış dokuza, inmez sekize* “Bir kimsenin adı bir kez iyi ya da kötü diye tanındıktan sonra, bu genel kanı kolay kolay değişmez, kişi bir konuda ünlendi mi o ün sürüp gider.” anlamındadır.

Azr. *Adamın gözü qaralır* = Tür. *Adamın gözü kararır* Uçsuz bucaksız, sonu görünmeyen veya çok yüksek olan şeyler için söylenir.

Azr. *Adamın əlini yandırır* = Tür. *Yanına salavatla varılmaz; yenilir yutulur gibi değil* Çok pahalı anlamında kullanılır.

Azr. *Adam deyir elə çiy çiy yeyim* = Tür. “*Gel, beni ye.*” diyor “Görünüşü çok güzel olan şey, insanı cezbeden güzel yiyecek.” anlamında söylenir.

Azr. *Adamın qanı donur* = Tür. *Ayaz paşa kol geziyor* “Dışarda keskin, kuru bir soğuk var, çok soğuk bir yel esiyor, ayaz var.” anlamında söylenir.

Azr. *Adamlıq sende qalsın* = Tür. *Adamlık sende kalsın* “Her şeye rağmen sen iyi davran.” anlamında söylenir.

Azr. *Adam olmayan yərdə adamdır* = Tür. *Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler* “Adam kıtlığında adamdır.” anlamında söylenir.

Azr. *Adama sözü bir yol diyərlər* = Tür. *İnsan olan laftan anlar* “İnsan olan nasihatten anlar.” anlamında söylenir.

Azr. *Adamın əli üzünə yapışır* = Tür. *Eline yüzüne bulaştırır* Şaşkınlık, üzüntü veya utanma durumlarını ifade eder.

Azr. *Addım atmaq mümkün deyil (~ olmur)* = Tür. *Bin bir ayak bir ayak üstüne; iğne atsan yere düşmez* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” için kullanılır.

Azr. *Adın çək (~ tut) qulağını bur* = Tür. *İyi insan lafının üstüne gelir* “Temiz kalpli olduğundan dolayı anarsan lafının üstüne gelir.” anlamında söylenir.

Azr. *Adın oldu göbələk, gir səbətə* = Tür. *Adı çıkmış dokuza, inmez sekize* “Bir kimsenin adı bir kez iyi ya da kötü diye tanındıktan sonra, bu genel düşünce kolay kolay değişmez, kişi bir konuda ünlendi mi o ün sürüp gider.” anlamındadır.

Azr. *Adını bağışla* = Tür. *Adını bağışla* “Adını söyler misin?” , “Adın nedir?” anlamına gelir.

Azr. *Adın bata!* = Tür. *Adın batsın* “Beter ol!” anlamında söylenir.

Azr. *Adın eşit özün görmə* = Tür. *Adını an, yüzünü görme* Görmeye bile değmez anlamına gelir.

Azr. *Adı bizim, dadı özgənin* = Tür. *Davul (falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde* “Bana ait olduğu hâlde keyfini başkaları sürüyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Adı üstündə qayım olsun* = Tür. *Adıyla bin yaşasın* Ömrü uzun olsun anlamında söylenir.

Azr. *Adımı özgədən soruşaram* = Tür. *Başımı kaşıyacak vaktim yok* “İşim başımdan aşkındır, kafam çok karışıktır.” anlamında söylenir.

Azr. *Ağ gün yâr olsun* = Tür. *Ak gün yâr olsun* “Mutluluk seninle olsun.” anlamında söylenir.

Azr. *Ağ otdan balta sapı, qırılar (~ sınar) birini də üzəldəram* = Tür. *O kadar kusur kadı kızında da bulunur; iş değil; laf değil* “Üzerinde durmaya, anmaya değmez, çok kolay önemsiz.” anlamına gelir.

Azr. *Ağa Nəzər’əm, belə gəzəram* = Tür. *Aklı bir karış havada* “Kimseyi takmayan, başına buyruk kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Ağzın fal olsun* = Tür. *Allah ağzından duysun* “Söylediğin gerçek olsun.” anlamında söylenir.

Azr. *Ağzının çəki yox* = Tür. *Ağzının perhizi yok* “Ağzına geleni söyler, aklına nasıl eserse öyle konuşur.” anlamındadır.

Azr. *Ağzının(~ ağzınızın) sözünü bil (~ bilin)* = Tür. *Sözüne sahip ol* “Kuşuşmana dikkat et!”, “Söylediğın lafları kulakların duysun!” anlamlarında kullanılır.

Azr. *Ağzını açınca gözünü aç* = Tür. *Aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü; ağzını açacağına gözünü aç* “Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamına gelir.

Azr. *Ağzımı açma* = Tür. *Ağzımı açtırma; bayramlık ağzımı açtırma* “Beni kötü konuşurma.” anlamına gelir.

Azr. *Ağzıma bir şey dāğmāyib* = Tür. *Ağzıma bir şey girmedi* Henüz hiçbir şey yenilmediğı zaman söylenir.

Azr. *Ağac atsan, yerā düşmāz* = Tür. *İğne atsan yere düşmez* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğı yer.” anlamında söylenir.

Azr. *Ağıl karı deyil* = Tür. *Akıl kârı değıl; akıl işi değıl; akli başından bir karış yukarı (~ yukarıda)* “Akli olan kimsenin yapacağı şey değıl.” anlamındadır.

Azr. *Ağıla gālmāz* = Tür. *Hesaba (~ hesaba kitaba) gelmez* “Akla gelmez, umulmayan, umulmadık.” anlamındadır.

Azr. *Ağlı başında deyil* = Tür. *Aklının tahtası eksik; aklından zoru var; aklını peynir ekmekle yemiş; bir tahtası eksik; bizim gelin bizden kaçır, tutar ele kıçın açır* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Azr. *Ağlı başından bir qarış yuxarı* = Tür. *Aklı başından bir karış yukarıda* Ölçüp biçmeden iş yapan kimse hakkında söylenir anlamına gelir.

Azr. *Ağlı sonradan gālır* = Tür. *Aklı sonradan gelır* İş işten geçtikten sonra bir durumun farkedildiğini anlatmak için söylenir.

Azr. *Ağlı pārsāk (~ pārsāng) aparır* = Tür. *Aklının çivisi eksik* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamına gelir.

Azr. *Ağlına dua yazım* = Tür. *Aklına şaşayım* Akıllıca olmayan bir davranış, bir düşünce karşısında, “Bu akıllıca bir iş değıl.” anlamında kullanılır.

Azr. *Ağlına keçā yamayım* = Tür. *Aklına turp sıkayım ; aklına tüküreyim* Akıllıca olmayan bir davranış, bir düşünce karşısında, “Bu akıllıca bir iş değıl.” anlamında kullanılır.

Azr. *Ağlın(~ ağlınız) nā kāsır?* = Tür. *Aklın ne kesiyor?* Bir konu hakkında karşısındaki kimsenin fikrini sormak için söylenir.

Azr. *Ağza (alası) deyil* = Tür. *Köpeğē atsan yemez; yenilir yutulur gibi değıl* “Yenmeyecek nitelikte, çok kötü, tatsız tutsuz.” anlamına gelir.

Azr. *Ağzı deyil* = Tür. *Haddi mi?* “O yapamaz”, “Onun harcı değıl” anlamında söylenir.

Azr. *Ağzı* (~ *nədi*) *nədir* (~ *eləməsin görməsin*) = Tür. *Haddi mi?* “O yapamaz”, “Onun harcı değil” anlamında söylenir.

Azr. *Ağzı* (~ *ağzın*) *qurusun!* = Tür. *Ağzı kurusun* “Çok kötü dilekte bulunanlar için bir beddua.” anlamına gelir.

Azr. *Ağzım yaradı sulayabilmirəm* = Tür. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* Dertsizlik, gamsızlık, kaygısızlık anlamında söylenir.

Azr. *Ağzı var, dili yox* = Tür. *Ağzı var, dili yok* Hakkını arayamayacak kadar çekingen ve sessiz, çok kendi halinde kimseler için kullanılır.

Azr. *Ağzına vur, çörəyini əlindən al* = Tür. *Başına vur, lokmasını ağzından al; kafasına vur, ekmeğini elinden al* Çok uysal, kimseye zararı dokunmayan, sessiz kimseler için kullanılır.

Azr. *Ağzına yaraşmır* = Tür. *Ağzına yakışmıyor* Söylenilen bir sözün bir kimseye uyuşmadığını anlatır.

Azr. *Ağzından yel* (~ *alsın aparsın*) = Tür. *Ağzından yel alsın* Birinin söylediği, gerçekleşmesi durumunda kötülük getirecek bir olasılık için “Tanrı saklasın.”, “Dilerim gerçekleşmesin.” anlamında kullanılır.

Azr. *Ağzından külək aparsın* = Tür. *Ağzından yel alsın* Birinin söylediği, gerçekleşmesi durumunda kötülük getirecek bir olasılık için “Tanrı saklasın.”, “Dilerim gerçekleşmesin.” anlamında kullanılır.

Azr. *Ağzından süd iyi* (~ *qoxusu*) *gəlir* = Tür. *Ağzından süt kokusu geliyor* “Daha büyümemişsin, olgunlaşmamışsın.” anlamında söylenir.

Azr. *Ağzını açacağına* (~ *açana kimi*) *gözünü aç* = Tür. *Ağzını açacağına gözünü aç* “Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamına gelir.

Azr. *Ağzını öpüm* = Tür. *Ağzını öpeyim* “Hoşa gidici, sevindirici, yerinde bir söz söyleyene “Yaşa”, “Var ol”, “Ne iyi söyledin”, “Çok iyi, çok yerinde söyledin.” anlamlarında söylenir.

Azr. *Ağzının yemi deyil* = Tür. *Haddi mi?* “O yapamaz”, “Onun harcı değil” anlamında söylenir.

Azr. *Ağzına qurban* = Tür. *Ağzına kurban olayım* “Ağzına kurban olayım.” anlamında söylenir.

Azr. *Ala başına kül başına* = Tür. *Altı alay, üstü kalay* Baştan savma özenilmeden yapılan iş anlamına gelir.

Azr. *Alaca qarğaya da borçludur* = Tür. *Uçan kuşa borcu var* “Uçan kuşa da borçludur, herkese borcu vardır.” anlamındadır.

Azr. *Aldın payını, çağır ağa dayını* = Tür. *Ağzının payını aldın mı?* Bir kimseye yaptığı kötü bir davranış sonucunda onu pişman ettiğini belirten bir karşılık olarak söylenir.

Azr. *Altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi* = Tür. *Aklı bir karış havada* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.

Azr. *Altıda qalanın canı çıxsın* = Tür. *Altta kalanın canı çıksın* “Bu halledilmesi güç işten kurtulmak için herkes başının çaresine baksın, bakamayanlar ne olursa olsun.” anlamındadır.

Azr. *Alaxdan gələn adama oxşayır* = Tür. *Bir iplik çeksen kırk yama düşer* Üstü başı çok perişân kimseler için kullanılır.

Azr. *Allah Allahlıqla day öyrədirik* = Tür. *Ayı kazana sıçtı* Zor bir işin yoluna konması esnasında birinin çıkıp işi berbat etmesi anında söylenen ve hoşnutsuzluğu bildirmek için kullanılır.

Azr. *Allaha ağır getməsin* = Tür. *Allah'ın gücüne gitmesin* Yapılan yanlış bir davranış karşısında ifade edilir.

Azr. *Allah ağzından eşitsin* = Tür. *Allah ağzından duysun* “Keşke söylediğin gerçek olsa, Tanrı gerçekleştirse.” anlamında söylenir.

Azr. *Allah ağzından duysun* = Tür. *Ağzın fal olsun* Geleceğe yönelik bir şeyden bahsedilirken zaman temenni olarak söylenir.

Azr. *Allah baxtini güldürsün* = Tür. *Allah bahtından güldürsün* “Tanrı bahtını açık etsin.” anlamında iyi dilek temennisi olarak kullanılır.

Azr. *Allah birini min eləsin* = Tür. *Allah arttırsın; Allah birini bin etsin* “Tanrı daha fazlasını versin.” anlamında söylenir.

Azr. *Allaha bir can borcum var* = Tür. *Allah'a bir can borcum var* “Kimseden korkum yok, kaybedecek bir şeyim yok.” anlamında söylenir.

Azr. *Allah bir yastıqda qocaltsın* = Tür. *Allah bir yastıkta kocatsın* Yeni evlilere “Evliliğiniz ömür boyu sürsün.” anlamında alkış ve iyi dilek temennisi olarak söylenir.

Azr. *Allah yazdısa, bozsun* = Tür. *Allah yazdıysa bozsun* Bir kimsenin kendisine verilen öneriyi hiçbir zaman yapmayacağını anlatır.

Azr. *Allah quru şərdən saxlasın* = Tür. *Allah kuru iftiradan saklasın* Bir suçlama karşısında ifade edilir.

Azr. *Allah birdir dediyindən özgə sözünə inanılmaz* = Tür. *Suya götürüp susuz getirir* “Kurnaz, hileci, düzenbaz anlamında kullanılır.

Azr. *Allahın bir dediyindən savayı sözünə inanmaq olmaz* = Tür. *Suya götürüp susuz getirir* “Kurnaz, hileci, düzenbaz anlamında kullanılır.

Azr. *Allahdan qorx* = Tür. *Allah’tan kork* “Yapma, Yazıktır.” anlamına gelir.

Azr. *Allah heç nə əsirgəməyib* = Tür. *Yüzünə bəkməyə kəyılmaz* “Çok güzel kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Allah utandırmasın* = Tür. *Allah utandırmasın* Bir işe girişenlere başarı temennisi anlamında kullanılır.

Azr. *Allah versin* = Tür. *Allah versin* İyi bir şey ele geçirenlere, buna sevinildiğini anlatmak için, kimi zaman da şaka yollu söylenir.

Azr. *Allah yaddaş versin* = Tür. *Allah akıl fikir versin* “Tanrı akıl izan ihsan etsin.” anlamındadır.

Azr. *Allah yazdısa, pozsun* = Tür. *Allah yazdı ise bozsun* Gerçekleşmesi, ortaya çıkması bulması istenmeyen bir olay veya durum için kullanılır.

Azr. *Allah yeri ya qulum deyib* = Tür. *Allah yürü ya kulum demiş* Az zamanda büyük bir zenginliğe kavuşanlar için söylenir.

Azr. *Allahın işinə bax* = Tür. *Allah’ın işinə bak* Bir işin, bir olayın şaşılacak, beklenmeyen bir durum almasında kullanılır.

Azr. *Anandan əmdiyn süd burnundan gəlsin* = Tür. *Anandan emdiğin süd burnundan gəlsin* Yapılan iş hakkında sıkıntı çekilmesini dileyen beddua anlamında bir sözdür.

Azr. *Anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər?* = Tür. *Anası sarmısak, babası soğan; anası turp, babası şalgam* “Ne olduğu belirsiz, görgüsüz ve kasıntı kibirli kimse.” anlamlarına gelir.

Azr. *Atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər* = Tür. *Anası turp, babası şalgam; anası sarmısak, babası soğan* “Ne olduğu belirsiz, görgüsüz ve kasıntı kibirli kimse.” anlamlarına gelir.

Azr. *Ananın südü halal olsun* = Tür. *Anamın ak sütü gibi helal olsun* “Anamın sütü nasıl bana helal ise bu da sana öyle helal olsun.” anlamına söylenir.

Azr. *Anasının burnundan düşüb* = Tür. *Hık demiş anasının burnundan düşmüş* Her yönden anasına (~ babasına) çok benzeyen çocuklar için söylenir.

Azr. *Analar necə oğlan doğulub* = Tür. *Analar nice oğlanlar doğururmuş* Bir kimse övülürken söylenir.

Azr. *Armut biş, ağzıma düş* = Tür. *Armut piş, ağzıma düş* Bir şey için hiç emek harcamadan onun kendiliğinden olmasını bekleyen insanları anlatır.

Azr. *Aralarından qara pişik keçdi* = Tür. *Aralarından kara kedi geçti* İyi anlaşılan iki kişinin aralarının bozulduğunu ifade etmek için söylenir.

Azr. *Aralarından su keçmir* = Tür. *Aralarından su sızıyor* Çok samimi kimseler için kullanılır.

Azr. *Armudın sapı var, üzümün çöpü* = Tür. *Armudun sapı var, üzümün çöpü var* Her şeye bir kusur kulan kimseler için söylenir.

Azr. *Arxası yerə gəlməz* = Tür. *Arkası yere gelmez* “Çok güçlü, yenilmeyen kimse, arkası güçlü kimse.” anlamında söylenir.

Azr. *Araz aşığından, Kür topuğundan* = Tür. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* Kaygısız, ilgisiz, hiçbir şeyden çekinmeyen kimseleri ifade etmek için kullanılır.

Azr. *Arpa əkdim, darı çıxdı* = Tür. *Arpa ekdim, darı çıktı* “Başladığım iş istediğim sonucu vermedi, ters sonuç verdi.” anlamında kullanılır.

Azr. *Aşağı tüpürsən sakal, yuxarı tüpürsən buğ* = Tür. *Yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal* “Her ikisi de işe yaramaz, ikisi de birbirinden kötü.” anlamına söylenir.

Azr. *Aşımın duzu yoxdur* = Tür. *Besledik, büyüttük danayı, (şimdi) tanımaz oldu anayı* “Yaptığımız iyilikler yeterince değerlendirilmiyor.” şeklinde yaptığı iyiliğe kötülükle karşılık veren kimseler için kullanılır.

Azr. *At almamış, mıxını çalır* = Tür. *Denizde balık, olmayacak duaya amin diyor* Sonuç vermeyecek bir işe girişilmesi durumunda söylenir.

Azr. *At gedib örkəni apardı* = Tür. *Aş pişti, bayram geçti* “Daha önce davranmak gerekirdi, artık yapılacak bir iş kalmadı, işin tavrı geçti.” anlamında kullanılır.

Azr. *At qaçdı, palan düşdü* = Tür. *Takke düştü, kel göründü* “Her şey karmakarışık oldu.” anlamına gelir.

Azr. *Atına eşşək demişəm?* = Tür. *Atına eşek mi dedik?* “Sana ait olan şeyi küçümsedim mi, söylediğim şey seni incitecek derecede değil niçin darılıyorsun?” anlamında söylenir.

Azr. *Atının nalı gümüşdü* = Tür. *Yanına salavatla varılır* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Atılan dırnağına dəyməz* = Tür. *Tırnağı etmez* Önemsiz, kıymetsiz bir şey hakkında bahsedilirken söylenir.

Azr. *Axan sular dayanar* = Tür. *Akan sular durur* İtiraz edilecek bir durum olmadığını ifade eder.

Azr. *Axurda yatıb sultan Məcid yuxusu görür* = Tür. *Çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor* Ulaşamayacağı, elde edemeyeceği bir şeyi hayal edip onun hayalini görüyor.” Anlamında söylenir.

Azr. *Ayağının altında torpaq (~ yer) yanır* = Tür. *Yer kabul etmez* Çok günahkar kimseler için kullanılır.

Azr. *Ayağının altını öpüm* = Tür. *Ayağının(~ ayaklarının) altını öpeyim ayaklarını öpeyim* Birinin önünde onur kırıcı bir şekilde yalvarma, kendini alçatarak yalvarma veya rica ifadesi anlamında söylenir.

Azr. *Ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz* = Tür. *Ayağının bastığı yerde ot bitmez* “Uğradığı yere bereketsizlik, uğursuzluk getirir.” anlamında kullanılır.

Azr. *Ayağının tozu da olabilməz* = Tür. *Ayağının tozu olamaz* İki şey veya şahıs karşılaştırılırken kullanılır.

Azr. *Ayaq basmağa yer yoxdur (~basmaq mümkün deyil)* = Tür. *Bin bir ayak bir ayak üstüne* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” için kullanılır.

Azr. *Ayaq alıb yeriyir* = Tür. *Almış başını gidiyor* Bir şeyin arttığını, çoğaldığını bildirir.

Azr. *Aybı yoxdur* = Tür. *Akın derisi değil, davul derisi* Utanmaz arlanmaz kimseler için kullanılır.

Azr. *Ayda ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz* = Tür. *Ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz* “Kırk yılda bir fırsat düşer ona da engel olur.” anlamında söylenir.

Azr. *Aydan ildən bir tamaşa, unuda göz qamaşa* = Tür. *Ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz* “Kırk yılda bir fırsat düşer ona da engel olur.” anlamında söylenir.

Azr. *Aynı parıldar, qarnı quruldar* = Tür. *Ayrılanı yok içmeye, tahtirevanla gider sıçmaya* Çok yoksul olduğu halde bu durumuna bakmadan hava atmaya çalışanlar için alay yollu söylenir.

Azr. *Ayrılanı yox içmeye, toyla gedir sıçmağa* = Tür. *Ayrılanı yok içmeye, atla (~ tahtirevanla) gider sıçmaya* Çok yoksul olduğu halde bu durumuna bakmadan hava atmaya çalışanlar için alay yollu söylenir.

Azr. *Ay səni min yaşa (~ yaşayasan)* = Tür. *aklınla bin yaşa; bin yaşa* Bir kimseye yaptığı işten dolayı söylenen alkış, övgü ifadesi anlamına gelir.

Azr. *Ayı çəzib qaban oynayır* = Tür. *Her kafadan bir ses çıkıyor* “Kimse kimseyi dinlemiyor.” anlamında kullanılır.

Azr. *Az (~ azacıq) aşın duzu deyil* = Tür. *Az değil; bildiğini yedi mahalle bilmez; dışı eli yakar, içi beni* Bir kimsenin görüldüğü, sanıldığı gibi olmadığını, kurnaz, işbilir, şakacı vb. olduğunu anlatmak için kullanılır.

Azr. *Bacardığını beş qaba çək* = Tür. *Elinden geleni ardına koyma* “İstediğini yap, çekinmiyorum.” anlamında söylenir.

Azr. *Başına gün deyib?* = Tür. *Başına güneş mi çarptı?* Uygunsuz davranan kimselere söylenir.

Azr. *Başını tutursan, ayağı gedir* = Tür. *Başını tutuyorsun, ayağı gidiyor* Hiçbir türlü baş edilmeyen iş hakkında söylenir.

Azr. *Baxmaqla doymaq olmur* = Tür. *Bakmaya doyum olmuyor; bir içim sudur; yüzüne bakmaya kıyılmaz* “Çok güzel kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Baxan deyirdi bir də baxım* = Tür. *Bakmaya doyum olmuyor; bir içim sudur* Çok güzel şeyler için kullanılır.

Azr. *Bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, bağdan ərik kəsildi (~qurtardı) salam aleyk kəsildi (~ qurtardı)* = Tür. *Öküz öldü, ortaklık ayrıldı (~ bozuldu bitti)* “İki yan arasındaki yakınlığı sağlayan şey ortadan kalkınca bu yakınlık da sona erdi.” anlamında kullanılır.

Azr. *Bağını dolu vurub?* = Tür. *Karadeniz’de gemilerin mi battı?* Derin derin düşünmekte olanlar için “Ne düşünüyorsun?” anlamında söylenir.

Azr. *Bal tök yala* = Tür. *Bal dök (de) yala* (yer için) Çok temiz, pırıl pırıl, tertemiz yer anlamlarına gelmektedir.

Azr. *Başı çuvaldan deyil ki* = Tür. *Boru değil* “Öyle kolay ve çabucak yapılacak bir iş değil, zaman ve emek ister.” anlamında söylenir.

Azr. *Başım üstündə yerin var* = Tür. *Başım üstünde yerin var* Söylenilen kimseye karşı her zaman ilgi alanının olacağını ifade eder.

Azr. *Başın(ız)a dolanım (~ dönüm dönərəm)* = Tür. *Elini ayağını öpeyim* Birine çok yalvardığını belirtmek için kullanılır.

Azr. *Barmaq basmağa yer yoxdur* = Tür. *İğne atsan yere düşmez* “Kalabalık yer, gelip gideni çok olan yer.” anlamında söylenir.

Azr. *Barmağından su dammaz* = Tür. *Günahını vermez; ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün* “Çok elisiki, pek cimri.” anlamına gelir.

Azr. *Barmağını kəssən xəbər tutmaz* = Tür. *Davul çalsan işitmez* Uykusu ağır kişiler için veya kendini yaptığı işe çok kaptırmış kimseler için söylenir.

Azr. *Barmaqları qızıl kəsir* (~ *qızıldır*) = Tür. *On parmağında on hüner* (~ *marifet*) “Elinden her iş gelir, çok becerikli.” anlamında söylenir.

Azr. *Bazara beş atlı ilə girmir* = Tür. *Burnu havada; burnunun yeli harman savurur* Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Azr. *Başımız üstündə yeriniz var* = Tür. *Baş üstünde yeri var* Arzu ettiği kimseyi evine davet ederken söylenir.

Azr. *Başına vur, əlindən (çörəyini) al* = Tür. *Başına vur, lokmasını ağzından al* Çok mülayim ve mazlum kimse için kullanılır.

Azr. *Başına əla bil bir qazan qaynar su tökdüler* = Tür. *Başından aşağı kaynar sular döküldü* = “Neye uğradığını şaşırır.” anlamında söylenir.

Azr. *Başında külək (~ yel) oynayır* = Tür. *Başında kavak yelleri esiyor* “Gerçekleri kabul etmiyor, hayal aleminde yaşıyor.” anlamındadır.

Azr. *Başından yekə pox yiyib* = Tür. *Başından büyük işlere kalkışıyor* Büyük edepsizlik yapan, terbiyesizce bir tavır sergileyen kimsenin davranışını kendine şikâyet eden kimseye bu davranışı uygun görmediğini anlatmak için kullanılır.

Azr. *Başqa xəmərdən yoğrulub* = Tür. *Farklı hamurdan yoğrulmuş* Farklı kimseler için kullanılır.

Azr. *Bayraməlisiz toy olmaz* = Tür. *Kambersiz düğün olmaz; kambersiz düğün olur mu?* Her olayın, her toplantının içinde bulunma merakında olanlar için söylenir.

Azr. *Bələ ataram, bələ tutaram* = Tür. *Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz* Bir kimsenin çok yalancı olduğunu ifade eder.

Azr. *Bəs nəyə altı aylıq olursan?* = Tür. *Ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?* Çok aceleci olanlara, sabırsızca davrananlara sabırsızlığını anlatma anlamında söylenir.

Azr. *Beş atlı ilə bazara girmir* = Tür. *Burnu havada* Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Azr. *Bil (~ gör) analar necə oğullar doğub* = Tür. *Analar neler doğurmuş?* Bir kimse için, “Çok üstün, çok becerikli ve kabiliyetli, çok güçlü, çok yaman.” anlamında kullanılır.

Azr. *Bildiyni babasına (da) dədəsinə (də) verməz (~ verən deyil)* = Tür. *Nuh der, peygamber demez* “İnanç ve düşüncelerini kolay kolay değiştirmez, çok inatçı (kimse).” anlamında kullanılır.

Azr. *Bir atım (~ atımlıq) barıtı var* = Tür. *Bir atımlık barutu var* Bir konuda yapılacak şeylerin sınırlı olduğunu anlatır.

Azr. *Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada* = Tür. *Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada* Ölümüne çok az kalmış kimse, ölümü beklenen kimse için söylenir.

Azr. *Bir almanın yarısı o, yarısı bu* = Tür. *Yarım elmanın yarısı o, yarısı bu* “Bu kişiler her yönden birbirlerine çok benzerler.” anlamında söylenir.

Azr. *Bir çuval darının sayından çoxdur* = Tür. *Hesaba* (~ *hesaba kitaba*) *gelmez* “Sayılmayacak kadar çoktur.” anlamındadır.

Azr. *Bir çürük qoza dəyməz* = Tür. *Beş para etmez; incir çekirdeğini doldurmaz* “Anlamsız, önemsiz ehemmiyetsiz şey.” anlamına gelir.

Azr. *Bir əppəyə muhtacdır* = Tür. *Ne od var ne ocak* Çok yoksul birini anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

Azr. *Bir dikili ağacı da yoxdur* = Tür. *Ne od var ne ocak* Çok yoksul birini anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

Azr. *Bir xəmərdən yoğrulub* = Tür. *Bir hamurdan yoğrulmuş* Benzer özelliklere sahip kimseler için söylenir.

Azr. *Bir kalafa sümükdür* = Tür. *Bir deri bir kemiktir; boynu armut sapına dönmüş* Çok zayıf kimse anlamına gelir.

Azr. *Bir tükünə qurbandır* = Tür. *Sözü mü olur?; lafı mı olur?* “Sözünü etmeye, anmaya değmez, bir şey değil, önemli değil.” anlamında söylenir.

Azr. *Bir qara pula dəyməz* = Tür. *Beş para etmez; kaç para eder?* “Hiç değeri yok, işe yaramaz, değersiz.” anlamına gelir.

Azr. *Bir qəpiyə dəyməz* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Bir qurtum su içməkdən də asan* = Tür. *Laf değil* “Üzerinde durmaya, anmaya değmez, çok kolay önemsiz.” anlamına gelir.

Azr. *Bir şahısı çıxınca canı çıxar* = Tür. *Ateşe vursan duman çıkmaz* Çok elisıkı, çok cimri anlamına gelir.

Azr. *Bir panabada dəyməz* = Tür. *İncir çekirdeğini doldurmaz* “Anlamsız, önemsiz ehemmiyetsiz şey.” anlamına gelir.

Azr. *Biri gəlir biri gedir* = Tür. *İğne atsan yere düşmez* “Kalabalık yer, gelip gideni çok olan yer.” anlamında söylenir.

Azr. *Biz keşişə söymədik ki...?* = Tür. *Biz Ermeni'nin haçına mı küfrettik?* Bir konu üzerinde tartışırken taraflardan biri diğerine bu sözlerle memnuniyetsizliğini, duruma itiraz ettiğini belirtmek için kullanılır.

Azr. *Biz qail* (~ *ümid*) *olduq daza, daz özün* (~ *özünü*) *qoydu naza* = Tür. *Güvendiğimiz dağlara karlar yağmış* “Güvendiğimiz kimseler bizi yanılgıya uğrattı.” anlamında söylenir.

Azr. *Bizim ağzımızın yemi deyil* = Tür. *Yanına salavatla varılmaz* Çok pahalı anlamında kullanılır.

Azr. *Bu xəmir* (~ *xəmirə*) (*hələ*) *çox su* (~ *lazımdır aparacaq*) = Tür. *Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister* Bir işin halledilmesi için daha çok emek sarfedilmesi gerektiğini ifade eder.

Azr. *Bu gündən tezi yoxdur* = Tür. *Bugünden tezi yok; şimdiden tezi yok; yarından tezi yok* Hiç gecikilmeden, hemen yarın, hızlı olarak, gecikmeksizin anlamlarında kullanılır.

Azr. *Bugün var, sabax yox* = Tür. *Bugün var, yarın yok* Gelip geçici şey hakkında söylenir.

Azr. *Bu sizə baha oturur* = Tür. *Size pahalıya patlar* Çok özveri ve emek gerektiren bir iş hakkında söylenir.

Azr. *Burada vurur qılıncı Hələbdə oynayır ucu* = Tür. *Astığı astık, kestiği kestiktir* “Önünde kimse laf söyleyemiyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Buna bir dəstə kavar verməzler* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Burnunu sıxsan, (~ tutsan) canı çıxar* = Tür. *Burnunu sıksan canı çıkar* Çok zayıf ve güçsüz kimseler için kullanılır.

Azr. *Baş qulağı bir abbasiya dəyməz* = Tür. *Aklını peynir ekmekle yemiş* Akıl harcı olmayan şeyler yapan ve söyleyen kimseler için söylenir.

Azr. *Başına at təpib?* = Tür. *Akılsızlık parayla değil ya* Akılsız hareket eden, akılsız davranışlar sergileyen kimselere azarlama anlamında söylenir.

Azr. *Bal tutan barmağını yalayar* = Tür. *Bal tutan parmağını yalar* İnsanların dolayısı ile karışmış oldukları bir işin kârından az da olsa faydalanmaktan kendilerini alamadığını anlatır.

Azr. *Beyin deyil peyindir* = Tür. *Akılsızlık parayla değil ya; kafa yok* Akılsız hareket eden, akılsız davranışlar sergileyen kimselere azarlama anlamında söylenir.

Azr. *Bircə qarış boyu var* = Tür. *Büyümüş de küçülmüş* Boyundan, yaşından büyük işler yapmaya kalkanlar için kullanılır.

Azr. *Bir dırnağına belə dəyməz* = Tür. *Tırnağı olamaz* “Tırnağı bile etmez, ondan çok değersizdir, onun kadar kıymeti yoktur.” anlamına gelir.

Azr. *Bir qulağından alır, o biri qulağından çıxır* = Tür. *Bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor* Umursamaz kimse hakkında söylenir.

Azr. *Biri gəlir, biri gedir* = Tür. *Biri geliyor, biri gidiyor* “Kalabalık yer, gelip gideni çok olan yer.” anlamında söylenir.

Azr. *Bizimki zəlzələdən, vəlvələdən keçib* = Tür. *Almış, satmış, çekmeceyi kapatmış; av avlanmış, tav tavllanmış; ay bacayı aştı; bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) e yak; bayramdan sonra bayramın mübarek olsun; buyurun cenaze namazına* “İşin yapılabileceği uygun zaman geçti, iş işten geçti.” anlamındadır.

Azr. *Boğazında başmaq tayı qalıb?* = Tür. *Ağzını kiraya mı verdin?; dilini sıçan mı yedi?; dilini fare mi yedi?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

Azr. *Boğazından tutsan, canı çıxar* = Tür. *Boynu armut sapına dönmüş* Sıksa, çok zayıf kimseler için kullanılır.

Azr. *Boşa qoysan, dolmaz, doluya qoysan götürməz* = Tür. *Al birini, vur birine; al birini, vur ötekine; doluya koydum, almadı, boşa koydum, dolmadı; yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal* “Her ikisi de işe yaramaz, ikisi de birbirinden kötü.” anlamına söylenir.

Azr. *Borcum (~ borcuma) deyil* = Tür. *Ne hali varsa görsün* “Beni ilgilendirmez!” anlamında söylenir.

Azr. *Borcun (~ borcuna) deyil* = Tür. *İşine bak* “Seni ilgilendirmez, sen karışma” anlamında söylenir.

Azr. *Borc olsun* = Tür. *Alacağın olsun* “Gün gelir öcümü ondan (senden) alırım.”, “Bana yaptığının acısını günün birinde ondan (senden) çıkarırım.” anlamına kullanılır.

Azr. *Bovşan axtarır* = Tür. *Bekle yârin köşesini* Gerçekleşeceği sanılmayan beklentiler, umutlar karşısında söylenir.

Azr. *Boy buxundan utan* = Tür. *Boyundan posundan utan; saçından başından utan* “Yaşına göre hareket etmeyen kimseleri eleştiri amaçlı söylenir.

Azr. *Boyundan utan* = Tür. Tür. *Saçından başından utan* “Yaşına göre hareket etmeyen kimseleri eleştiri amaçlı söylenir.

Azr. *Boyu var dəvəcə, ağı yoxdur zərrəcə* = Tür. *Devede de boy var ama eşşəğin arkasından gidiyor* Yaşı ile hareketleri ve davranışları birbirini tutmayan kimseler için kullanılır.

Azr. *Boyaxana küpü deyil* = Tür. *Boyacı küpü değil ki* “Öyle kolay ve çabucak yapılacak bir iş değil, zaman ve emek ister.” anlamında söylenir.

Azr. *Bu dünyadan deyil* = Tür. *Bu dünyanın adamı değildir* Davranışları, hareketleri, düşünceleri zamana uymayan kimseler için söylenir.

Azr. *Burnundan düşüb* = Tür. *Hık demiş burnundan düşmüş* Her yönden anasına (~ babasına) çok benzeyen çocuklar için söylenir.

Azr. *Burnundan düşən bin tikə olur* = Tür. *Suratından düşen bin parçadır* Bir kimsenin bütün sıkıntısının yüz ifadesinden belli olduğunu anlatmak için söylenir.

Azr. *Burnuna barıt iyi (~ qoxusu) dəyməyib* = Tür. *Aktan karadan haberi yok; cim karnında bir nokta* “Hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz (kimse).” anlamına gelir.

Azr. *Bulud altdan çıxan gün, yaşmaq altdan çıxan dil* = Tür. *Dirhemini yiyen it kudurur* Kırıcı olan konuşma anlamına gelir.

Azr. *Bu yoldan qayıt* = Tür. *Kendine gel* “Aklını başına topla, davranışın doğru değil” ’vb. anlamında bir uyarma sözü olarak kullanılır.

Azr. *Bürünc qiymətinə dəyməz* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Canında az yoxdur* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* Bir kimsenin çok uyanık olduğunu belirtmek için söylenir.

Azr. *Canı (canınız) sağ olsun* = Tür. *Canı sağ olsun* Çok önemli olmayan yitikler karşısında, karşısındakini rahatlatmak için, “Zararı yok, önemli değil!” anlamında söylenir.

Azr. *Canı çıxsın* = Tür. *Canı çıksın* “Ölsün.”, “Gebersin” anlamlarına gelir.

Azr. *Canıma dəysin* = Tür. *Canıma değsin* “Çok hoşlandım.” anlamında lezzetli bir şey konuşulduğunda söylenir.

Azr. *Canımı çöldən tapmışam(~ çölə atmamışam)* = Tür. *Canımı sokakta bulmadım* “Hayatım benim için çok önemlidir.” anlamında söylenir.

Azr. *Cəhənnəm ol (~ olun)!* = Tür. *Cehennem ol!* “Defol git!” anlamında söylenir.

Azr. *Cəhənnəm olsun!* = Tür. *Cehenneme kadar yolu var* “Cehenneme gitsin.” anlamında bir öfke sözü olarak kullanılır.

Azr. *Cəhənnəmə get* = Tür. *Cehennem ol* Kızgınlık anlamında söylenir.

Azr. *Cəsədi var, canı yox* = Tür. *Eti ne, budu ne?* Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

Azr. *Cibinə sok vursan, toz qalxar* = Tür. *Eti ne, budu ne?* Fakir, beş parasız kimseler için kullanılır.

Azr. *Cibində siçan (~ yel) oynayır* = Tür. *Eti ne, budu ne?* Fakir, beş parasız kimseler için kullanılır.

Azr. *Cibimə (~ cibinə) görə deyil* = Tür. *Yanına salavatla varılmaz* Çok pahalı anlamında kullanılır.

Azr. *Cinə börk tikir* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* “Son derece kurnaz kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Ciyarım ot tutub* = Tür. *Ciğerim yandı* “Çok susadım” anlamında söylenir.
2. Çok acı çekilmesi durumunda söylenir.

Azr. *Çənəsinin ipi yoxdur* = Tür. *Ağzının perhizi yok* “Ağzına geleni söyler, aklına nasıl eserse öyle konuşur.” anlamındadır.

Azr. *Çətini eşşəyi körpünü kəçənə kimidir (~ keçincədir)* = Tür. *Öküz öldü, ortaklık ayrıldı (~ bozuldu bitti)* “İki yan arasındaki yakınlığı sağlayan şey ortadan kalkınca bu yakınlık da sona erdi.” anlamında kullanılır.

Azr. *Çevir tatı, vur tatı* = Tür. *Aynın kırk türküsü olurmuş, kırkı da ahlat üzerine* Sürekli olarak hep aynı şeyleri tekrarlayan, aynı öyküleri anlatan ya da aynı işleri yapan, aynı şeyleri isteyen kimseler için kullanılır.

Azr. *Çörək qanım olsun* = Tür. *Nimet çarpsın* “Doğru söylediğine karşısındakini inandırmak için söylenen bir ant.” anlamındadır.

Azr. *Çöldən tapılmayıb* = Tür. *Sokakta bulmadım* Bir şeyin kolay elde edilmediğini ifade eder.

Azr. *Dabanına daş dəymiş* = Tür. *Ayağının bastığı yerde ot bitmez* Gelişi veya gidişi uğursuzluk getirdiğine inanılan kimseler için kullanılır.

Azr. *Dadına doymaq olmur* = Tür. *Yeme de yanında yat* Çok lezzetli, güzel yemek anlamında kullanılır.

Azr. *Dadından yemək olmur* = Tür. *Ağzına (~ ağızlara) layık ; yeme de yanında yat* Çok lezzetli, güzel yemek anlamında kullanılır.

Azr. *Danışğa dəyməz* = Tür. *Cim karnında bir nokta; dert değil* “Hiçbir önemi olmayan, üzerinde durmaya değmez, değersiz, çok küçük.” anlamlarında söylenir.

Azr. *Danışq olabilməz* = Tür. *Lakırdısı mı olur?* “Sözünü etmeye, anmaya değmez, bir şey değil, önemli değil.” anlamında söylenir.

Azr. *Daşsağında qovut gətirib?* = Tür. *Kuş mu konduracak?* “Çok büyük iş mi yaptın?” anlamında söylenir.

Azr. *Daşa dönmüş* = Tür. *İmanı yok!* “Acımasız, insafsız, zalim kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Daş atan bəlli, baş tutan bəlli, sizə nə var ki ?* = Tür. *Taş attı da kolu mu yoruldu?* Bir kazancın fazla emek harcanmadan edildiğini bildirir.

Azr. *Daş atdın, qolun yoruldu?* = Tür. *Taş attı da kolu mu yoruldu?* Bir kazancın fazla emek harcanmadan edildiğini bildirir.

Azr. *Daşı sıksa, suyunu çıxarar* = Tür. *Taşı sıksa suyunu çıkarır* Çok güçlü, kuvvetli adam için söylenir.

Azr. *Daşdan səs çıxdı, ondan yox* = *Taştan ses çıktı, ondan ses çıkmıyor* Olanlara razı olduğunu, kabul ettiğini sessizce bildiren insanlar için kullanılır.

Azr. *Daşlar dilə gəldi* = Tür. *Taşlar dile geldi* Genellikle kültürel bir mekândan bahsedilirken cansız nesnelerin bile bir anlam ifade ettiğini anlatmak için söylenir.

Azr. *Daş daşı yedi* = Tür. *Şimdiden tezi yok* Bir an bile gecikmeden, hemen şu anda, hiç gecikmeksizin, hemen, şimdi anlamlarına gelir.

Azr. *Daha ölsəm də dərdim yoxdur* = Tür. *Ölsəm de gam yemem* Gerçekleştirilmek istenen bütün hedeflere ulaşıldığında söylenir.

Azr. *Dağa əl atsaydı yerindən qopardı* = Tür. *Taşı sıksa suyunu çıkarır* Çok güçlü, kuvvetli adam için söylenir.

Azr. *Dovşan poxu kimi nə iy verər nə də bulaşar* = Tür. *Ne kokar ne bulaşır* “Kimseye iyiliği veya kötülüğü dokunmaz.” anlamına gelir.

Azr. *Deməyə dilim dönmür* = Tür. *Demeye dilim varmaz* Bir sözü söylemekte zorlanıldığını ifade eder.

Azr. *Dəliyə yel ver, əlinə bel* = Tür. *Deliye yel ver, eline bel ver* Bir kimseye yardım ederken dikkatli olunması gerektiğini ifade eder.

Azr. *Dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır* = Tür. *Boyacı küpü değil ki* “Öyle kolay ve çabucak yapılacak bir iş değil, zaman ve emek ister.” anlamında söylenir.

Azr. *Deməyə nə var?* = Tür. *Söylemeye ne var?* Söylemesi kolay, yapılması zor bir iş hakkında söylenir.

Azr. *Dərisi altı şahıya dəyməz* = Tür. *Ciğeri beş para etmez* “Değersiz insan.” anlamında söylenir.

Azr. *Dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz* = Tür. *Yanına salavatla varılır* Kasıyan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Deyirəm xədiməm, deyir, neçə uşağın var?* = Tür. *Ben diyorum; “Hadımım”, o diyor: “Oğul uşaktan neyin var?”* Bir kimsenin bir iş hakkında karşı tarafa yapamacağını bildirmesine karşın ısrarla zorlandığı durumda söylenir.

Azr. *Dəyirman (~ dəyirmanın) boğazından salsan (~ altdan) diri çıxar* = Tür. *Değirmen taşının altından diri çıkar* “En ağır koşullar, en tehlikeli durumlar bile onu yıpratmaz, bütün güçlükleri alt eder.” anlamında söylenir.

Azr. *Dəyirmanın suyu hardan gəlir?* = Tür. *Değirmenin (~ bu değirmenin) suyu nereden geliyor?*; *suyu nereden geliyor?* “Bu işin, bu harcamanın parası nereden bulunuyor, nasıl elde ediliyor?” anlamında söylenir.

Azr. *Dırnağı da deyil (~ olabilməz)* = Tür. *Tırnağı olamaz* “Tırnağı bile etmez, ondan çok değersizdir, onun kadar kıymeti yoktur.” anlamına gelir.

Azr. *Dilini farağat qoy* = Tür. *Ağzını hayra aç* “Diline kötü söz getirme.!” , “Diline sahip ol!” “Ağzını kapa!” anlamında söylenir.

Azr. *Dil otu yeyib* = Tür. *Dil otu mu yedin?* Çenesi düşük, çok konuşan kimseler için şaka amaçlı söylenir.

Azr. *Dili bir qarışdır* = Tür. *Dil otu mu yedin?* Çenesi düşük, çok konuşan kimseler için şaka amaçlı söylenir.

Azr. *Dili qurumuş!* = Tür. *Dili kurusun!* “Konuşamaz, söz söyleyemez olsun.” anlamında bir ilenç olarak kullanılır.

Azr. *Dilinə yara çıxsın* = Tür. *Dilini eşşək arısı soksun* Hoşa gitmeyen bir şey söyleyene karşı ilenç olarak ya da bir sözcüğü doğru söylemeyene şaka yollu söylenir.

Azr. *Dilini pişik yeyib?* = Tür. *Dilini fare mi yedi?; dilini kedi mi yedi?; dilini sıçan mı yedi?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

Azr. *Dilim dönmür* = Tür. *Dilim dönmez* Bir sözü doğru söyleyememek anlamında ifade edilir.

Azr. *Dilimin ucundadır* = Tür. *Dilimin ucundadır* Bir sözü veya adı tam anımsayamayınca söylenir.

Azr. *Divarların da qulağı var* = Tür. *Yerin kulağı var* “Yavaş konuş veya bu konuyu açma duyarlar.” anlamında söylenir.

Azr. *Dırnaqsızın biridir* = Tür. *İmanı yok* “Acımasız, insafsız, zalim kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Diş qurdalamağa bir şey yoxdur* = Tür. *Ne od var ne ocak* Çok yoksul birini anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

Azr. *Dişin qısar mısar dinməz* = Tür. *Dil otu mu yedin?* Çenesi düşük, çok konuşan kimseler için şaka amaçlı söylenir.

Azr. *Duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı* = Tür. *Davulu biz çaldık, parsayı el (~ başkası) topladı; kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?* “İşin sıkıntısını biz çektik, biz çalıştık çabaladık işi yaptık, yararını başkası gördü, sonuçtan yabancı yararlandı.” anlamında söylenir.

Azr. *Dünya gözünə qara (~ qaranlıq) görünür* = Tür. *Dünya başına dardır* Çok bahtsız, mutsuz, işleri yolunda gitmeyen kimseler için söylenir.

Azr. *Dünya vecinə deyil* = Tür. *Aklı bir karış havada* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.

Azr. *Dünyalara (~ dünyaya) dəyər* = Tür. *Paha biçilmez* Değeri ölçülemeyecek denli yüksek anlamına gelir.

Azr. *Dünyaya dəyişməram* = Tür. *Dünyalara dəyişmem* = Çok sevilen bir şey hakkında söylenir.

Azr. *Düyü tapmamış çilov (~ plov) dəmləyir* = Tür. *Denizde balık, olmayacak duaya amin diyor* Gerçekleşmeyeceği belli olan bir iş için onay vermek anlamında söylenir.

Azr. *Dörddə alacağım (~ alacağı alacağın) yox beşdə verəcəyim (~ verəcəyi)* = Tür. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* Dertsizlik, gamsızlık, kaygısızlık anlamında söylenir.

Azr. *Eşşək nə bilir xoşaf (~ zəfəran plov) nədir?* = Tür. *Eşək hoşaftan ne anlar?* Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

Azr. *Eşşək nə bilir cümaahşamı (~ döşək) nədir?* = Tür. *Eşək hoşaftan ne anlar?* Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

Azr. *Eşşək nə bilir xurmanın dadını?* = Tür. *Eşək hoşaftan ne anlar?* Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

Azr. *Eşşəyim ölüb, başı qızıldı* = Tür. *Kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur* “Ölen veya yiten kıymetli olur.” anlamında söylenir.

Azr. *Eyninə deyil* = Tür. *Aklı bir karış havada* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.

Azr. *Ehtiyacın üzü qara olsun* = Tür. *Yoksulluğun gözü kör olsun* “Gerekli ama ne yapmalı ele geçmiyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil bir almadır (~ almanı) ikiye (~ yarı) bölünüb (~ bölüblər)* = Tür. *Yarım elmanın yarısı o, yarısı bu* “Bu kişiler her yönden birbirlerine çok benzerler.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil arşın (~ cida ilan iynə) udub* = Tür. *Yanına salavatla varılır* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Elə bil ... burnundan düşüb* = Tür. *Hık demiş burnundan düşmüş* Her yönden anasına (~ babasına) çok benzeyen çocuklar için söylenir.

Azr. *Elə bil alçaq dağları o yaradı* = Tür. *Yanına salavatla varılır* “Çok kendini beğenmiş, çok kibirli.” anlamındadır.

Azr. *Elə bil birə qabığıdı* = Tür. *Eti ne, budu ne?* Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

Azr. *Elə bil dalından qovurlar* = Tür. *Ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?; tabakhaneye bok mu götürüyorsun?* Çok aceleci olanlara, sabırsızca davrananlara sabırsızlığını anlatma anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil dilini udub* = Tür. *Dilini fare mi yedi?* Sanki dilini yutmuş, konuşmayan, susan kimse için kullanılır.

Azr. *Elə bil dilotu yeyib* = Tür. *Dil otu mu yedin?* Çenesi düşük, çok konuşan kimseler için şaka amaçlı söylenir.

Azr. *Elə bil dilinə yarma sarıb* = Tür. *Ağzına taş almış; dilini kedi mi yedi?* Sanki dilini yutmuş, konuşmayan, susan kimseler için söylenir.

Azr. *Elə bil ağzına su alıb* = Tür. *Ağzına taş almış* Sanki dilini yutmuş, konuşmayan, susan kimseler için söylenir.

Azr. *Elə bil dalışınca atlı qovur* = Tür. *Ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?* Çok aceleci olanlara, sabırsızca davrananlara sabırsızlığını anlatma anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil deryada gəmişi batıb* = Tür. *Binin yarısı beş yüz (o da bizde yok); Karadeniz’de gemilerin mi battı?* Derin derin düşünmekte olanlar için “Ne düşünüyorsun?” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil dünya bunundu* = Tür. *Aklı bir karış havada* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.

Azr. *Elə bil dünyanı bağışladılar* = Tür. *Dünyalar onun oldu* Çok sevindirici bir haber alan kimse hakkında söylenir.

Azr. *Elə bil divara deyirsən* = Tür. *Duvara mı konuşuyorum?* Tepki vermeyen bir kimse için kullanılır.

Azr. *Elə düyün adamdı* = Tür. *Nuh der, peygamber demez* Ters, inatçı kimse için kullanılır.

Azr. *Elə bil cıncırından toz çıxır* = Tür. *Yanına salavatla varılır* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Elə bil göydən düşüb* (~ *gəlib*) = Tür. *Bulunmaz Hint kumaşı mı? ; burnu havada* Kendini beğenmiş kibirli kimseler hakkında söylenir.

Azr. *Elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere* = Tür. *Yanına salavatla varılır* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Elə bil gözümdən* (~ *gözündən*) *pərdə götürüldü* = Tür. *Arap uyandı ; Arabın gözü açıldı* “Haberdar olmadığım bir şeyi birdenbire anladım.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil ki, fil burnundan düşüb* = Tür. *Yanına salavatla varılır* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Elə bil matı meyxanasıdı* = Tür. *İğne atsan yere düşmez* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil mal dengidir* = Tür. *Dağda büyümüş* “Yol yordam bilmez, görgüsüz ve kaba saba kişi.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil meşədə böyüyüb* = Tür. *Dağda büyümüş* “Yol yordam bilmez, görgüsüz ve kaba saba kişi.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil meşədən çıxıb* (~ *gəlib tutulub*) = Tür. *Dağda büyümüş* “Yol yordam bilmez, görgüsüz ve kaba saba kişi.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil (ki)... su ələndi* = Tür. *Kuş mu konduracak?* “Çok büyük iş mi yaptın?” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil üstümə qaynar su caladılar* = Tür. *Bir yaşma daha girdim* Hayret ve şaşkınlık anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil qotur qurbağadır* = Tür. *Surata bak, süngüyle davran* Çok asık suratlı kimseler için kullanılır.

Azr. *Elə bil ilan boğazından çıxıb* = Tür. *Akarı yok kokarı yok* “Belli başlı bir kusûru yok, temiz sağlam.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil üstünə ölü torpağı səpilib* = Tür. *Üstünə ölü toprağı serpilmiş* Çok tembel ve uyuşuk kimseler için söylenir.

Azr. *Elə bil peyğəmbər pişiyidi* = Tür. *Burnu havada* Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Azr. *Elə cır cılıqqalıq qalsın* = Tür. *Ufak at da civcivler yesin* “Çok fazla abartma, abartılı konuşma.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə cır yamaq saxlasın* (~ *tapılsın*) = Tür. *Ufak at da civcivler yesin* “Çok fazla abartma, abartılı konuşma.” anlamında söylenir.

Azr. *Elə bil zəkat keçisidir* = Tür. *Bir deri bir kemiktir* Sıksa, çok zayıf kimseler için kullanılır.

Azr. *Evində yoxtu urvalıq, könlündən keçir kəndxudalıq* = Tür. *Çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor* “Ulaşamayacağı bir şeyi hayal edip onun hayalini kuruyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Əməlli başlı danış* = Tür. *Ağzını topla* “Sözlerine dikkat et, edepli konuş, kötü söz söylemeyi bırak.” anlamında söylenen bir ihtar sözüdür.

Azr. *Əl ayağını it yeyib?* = Tür. *Elin yok mu?* “Neden böyle beceriksizsin?” anlamında söylenir.

Azr. *Əl bağlamağına dəyməz* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.”

Azr. *Əldən nə gələr ?* = Tür. *Elden ne gelir?* “Çaresi yok, ne yapılabilir, yapılacak bir şey yok.” anlamında söylenir.

Azr. *Əli dursa, ayağı tərpanər* = Tür. *Eli dursa ayağı durmaz* Çok hareketli kimseler için söylenir.

Azr. *Əli qulağındadır* = Tür. *Eli kulağındadır* Bir şeyin olma arefesinde olması, yapılma vaktinin yaklaşmasını bildirir.

Azr. *Əlim üzdüm (~ yudum)* = Tür. *Onu benim külahıma anlat (~ onu benim külahıma anlat)* “Söylediklerinin hiçbirine inanmıyorum.” anlamında söylenir.

Azr. *Əlime düşdün* = Tür. *Elime düştün* “Yapacak bir şeyin kalmadı.” anlamında söylenir.

Azr. *Ələyi ələlib, xəlbiri (~ qəlbiri) dirəkdən asılıb (~ sulanıb)* = Tür. *Ununu eleyip eleğini asmış* = İş bitmiş anlamında söylenir.

Azr. *Əllerinə xına qoy* = Tür. *Götüne kına yak* = “İstedığı oldu, bu kötü durum için sevin.” anlamında kullanılır.

Azr. *Əllərin dərd görməsin* = Tür. *Elleri dert görmesin* Memnuniyet ifadesi olarak kullanılır.

Azr. *Əllərim yanıma düşsün* = Tür. *Ellerim yanıma gelecek* “Öleceğim, öteki dünyada hesap vereceğim, onun için doğru söylemeliyim.” anlamında söylenir.

Azr. *Əlindən su dammaz* = Tür. *Cebinde akrep var; günahını vermez* Çok cimri kimseler için kullanılır.

Azr. *Əlinə su tökəbilməz (~ tökməyə yaramaz)* = Tür. *Eline su dökemez* “Değerce ondan çok geridedir, kıyas bile kabul etmez.” anlamındadır.

Azr. *Ərə getmərik, bəxt açarıq* = Tür. *Kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?* “Nimetinden eziyetini çekenler değil başkaları faydalandı.” anlamında söylenir.

Azr. *Ərindiyindən Erməniyə dayı deyir* = Tür. *Anasından doğduğuna pişman; it ite (buyurur), it de kuyruğuna* Çok tembel ve uyuşuk kimseler için söylenir.

Azr. *Əzrayıla can verməz* = Tür. *Günahını vermez* “Çok cimridir.” anlamında söylenir.

Azr. *Əziyyətinə dəyməz* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Gəl görəsən* = Tür. *Yüzüne bakmaya kıyılmaz* “Çok güzel kimse.” anlamına gelir.

Azr. *Gözü kör olsun* = Tür. *Gözü kör olsun* “Çok gerekli ama ne yapmalı ki elde yok, ele geçmiyor.” anlamına gelir.

Azr. *Gec gəldi, tez öyrəndi* = Tür. *Analar neler doğururmuş?* Bir kimse için, “Çok üstün, çok becerikli ve kabiliyetli, çok güçlü, çok yaman.” anlamında kullanılır.

Azr. *Get Banazura, gəl Zamzura* = Tür. *Av avlanmış, tav tavllanmış* “İş işten geçmiş, artık yapacak bir şey kalmamış.” anlamında söylenir.

Azr. *Gələcəyi varsa, görəcəyi də var* = Tür. *Geleceği varsa göreceği de var* Bir kimsenin yaptığıнын sonucunu mutlaka göreceğini ifade eder.

Azr. *Gəlmişdi saqqal qayırmağa, bığı da (üstəlik) qoydu* = Tür. *Kaş yapayım derken göz çıkardı* Bir işte fayda sağlamak isterken tamamen berbat etmek anlamında söylenir.

Azr. *Gördüyü ağaclar (çoxdan) kürəkliyə (~ odunluğa) kəsilib* = Tür. *Köprülerin (~köprüünün) altından çok su (~ sular) aktı (~ geçti)* “Aradan çok zaman geçti, bu zaman içinde durumlar, koşullar çok değişti, eski durum kalmadı.” anlamında kullanılır.

Azr. *Görüb görəcəyi budur (~ odur)* = Tür. *Görüp göreceği rahmet bu* “Bundan başka iyilik göremez, göreceği iyiliğin tamamı budur.” anlamında söylenir.

Azr. *Görəcəkli günlerimiz varmış* = Tür. *Görecek günlerimiz varmış* “Daha bizi bekleyen günler varmış.” anlamında söylenir.

Azr. *Göyde axtarırdım, yərde buldum* = Tür. *Gökte ararken yerde buldum* Çok güçlkle elde edilebileceği zannedilen bir durumla kolaylıkla karşılaşılınca yaşanan durumu ifade eder.

Azr. *Göyde axtarırdım, yərde elimə düşdün* = Tür. *Gökte ararken yerde buldum* Çok güçlkle elde edilebileceği zannedilen bir durumla kolaylıkla karşılaşılınca yaşanan durumu ifade eder.

Azr. *Gözüm çıxsın* = Tür. *Gözüm çıksın* Bir şeyin doğruluğuna birini inandırmak için söylenir.

Azr. *Gözüm görməsin* = Tür. *Gözüm görməsin* “Bana göstermeyin, gözüme görünmesin, görmek istemem.” anlamına gelir.

Azr. *Gözün aydın* = Tür. *Gözün aydın* Tebrik amaçlı söylenir.

Azr. *Gözünə dursun* = Tür. *Gözünə dizine dursun* Nankör insanlara söylenir.

Azr. *Gözünə dünya görünər* = Tür. *Aklı bir karış havada* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.

Azr. *Gözünü aç, adamını tanı* = Tür. *Ağzını açacağına gözünü aç* “Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamına gelir.

Azr. *Gözlərindən cin yağır* = Tür. *Suya götürüp susuz getirir* “Kurnaz, hileci, düzenbaz anlamında kullanılır.

Azr. *Göz üstə yerin var* = Tür. *Baş üstünde yeri var* Arzu ettiği kimseyi evine davet ederken söylenir.

Azr. *Günah məndən getdi* = Tür. *Günah benden gitti* “Ben bana düşeni, görevimi yaptım, bundan sonrası için herhangi bir sorumluluk kabul etmem.” anlamında söylenir.

Azr. *Günahını verməz* = Tür. *Günahını vermez* “Çok cimri kimse.” anlamında söylenir.

Azr. *Güvəc yumbalanıb qapağını tapıb* = Tür. *Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş* Herhangi bir nitelik yönünden hoşla gitmeyenler için, “İkisi de değersiz, kötü kişi; arkadaşlıkları, bir araya geldikleri yakışmış.” anlamında kullanılır.

Azr. *Gürzü yerə vurmusan ki* = Tür. *İş ola; iş olsun* “Sözde iş görüyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Hamı gedər quş gətirər, Şahqulu bayquş gətirər* = Tür. *Denize girse kurutur* “En uygun koşullar içinde bile beceri gösteremez, o koşulları, o ortamı tersine çevirir.” anlamında beceriksiz kimseler için söylenir.

Azr. *Hansı dağda qurd öldü?* = Tür. *Hangi dağda kurt öldü?* “Bir kimsenin umulmadık, beklenmedik olumlu bir davranışı karşısında “Ne oldu da böyle güzel bir davranışta bulundun?” anlamında şaşkınlık ve sitem sözü olarak kullanılır.

Azr. *Hansı daşı götürsən (~ qaldırsan) altından (o) çıxır* = Tür. *Hangi taşı kaldırsan altından çıkar* Her işe karışan kimseler için söylenir.

Azr. *Hansı külək gətirdi?* = Tür. *Hangi rüzgâr attı?* Bir yere uzun zaman gitmeyen birinin beklenmeyen bir zamanda görülmesi karşısında sitem yollu söylenir.

Azr. *Harda aşdır, orda baş* = Tür. *Ver yiyeyim, ört yatayım, bekle, canım çıkmasın* Hazır seven, eziyet çekmeden hazıra konmak isteyen kimse hakkında söylenir.

Azr. *Həddin nədir?* = Tür. *Götünə mi düşmüş?* “Seni ilgilendirməz, sen karışma.” anlamında söylenir.

Azr. *Heç deyiləsi deyil* = Tür. *Akarı yok kokarı yok* “Belli başlı bir kusûru yok, temiz sağlam.” anlamında söylenir.

Azr. *Heç kəsin toyuğuna daş atmaz* (~ *kiş deməz*) = Tür. *Başına vur, lokmasını ağzından al* Çok mülayim ve mazlum kimse için kullanılır.

Azr. *Heç şeytanın da ağına gəlməz* = Tür. *Şeytanın bile aklına gelmez* Herkesi hayrete düşürecek hareket, iş, düşünce vs. için kullanılır.

Azr. *Həşdər xan bezi kimi nə enə yarıyar nə boyar* = Tür. *Ne kokar ne bulaşır* “Kimseye iyiliği veya kötülüğü dokunmaz.” anlamına gelir.

Azr. *Hər cür* (~ *necə*) *olursa olsun* = Tür. *Her ne pahasına olursa olsun ; lamı cimi yok* “Ne olur olsun, hiçbir şey engel olamaz.” anlamındadır.

Azr. *Hə düz olsa genə oraqcan ayrisi var* = Tür. *Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur* “Her şeyin bir kusuru veya noksan tarafı vardır, bu denli eksikliğin sözü edilmez.” anlamında söylenir.

Azr. *Hər ağızdan bir avaz gəlir* = Tür. *Her kafadan bir ses çıkıyor* Bir ortamda çok ses olduğunu bildirir.

Azr. *Hər biri bir oğula dəyər* = Tür. *Bir yana, dünya bir yana* Bir şeye, bir kimseye çok değer verildiğini belirtmek için söylenir.

Azr. *Hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır* = Tür. *Doluya koydum, almadı, boş a koydum, dolmadı* Her ikisi de verimsiz olan iki şık karşısında kalındığı zaman işin içinden çıkılamadığını uygun bir çare bulunamadığını belirtmek için kullanılır.

Azr. *Hər zadı yerindədir* = Tür. *Akarı (yok) kokarı yok* “Belli başlı bir kusûru yok, temiz sağlam.” anlamında söylenir.

Azr. *Xan ilə aş* (~ *plov*) *yemir ki, bıqtı yağa batar* = Tür. *Burnu yere düşmez; yanına salavatla varılır* Kasınan, kibirlenen kimse için söylenir.

Azr. *Xeyre əlamət deyil* = Tür. *Hayra alamet değil* Görülen, duyulan, hissedilen şeyin kötü durumun işareti olduğunu, uğursuzluk getireceğini bildirir.

Azr. *Xeyrini gör* (~ *görəsən*) = Tür. *Hayrını gör* Yeni alınan bir şeyin hayırlı olmasını temenni etmek için söylenir, bazen kırınglık veya alay ifadesi olarak da kullanılır.

Azr. *İçim özümü yandırır, çölüm özgani* = Tür. *İçi beni yakar, dışı eli (yakar)* Dış görünüşünün iç dünyasıyla tezat teşkil ettiğini ve zahiri görünüşüne aldanmamasının, başkalarının hoşuna giden görünüşün gerçeği yansıtmadığını bildirir.

Azr. *İki elim yanıma gələcek* = Tür. *İki elim yanıma gelecek* “Bir gün nasıl olsa öleceğim ve öteki dünyada sorguya çekileceğim, Tanrı’dan korkarım, onun için yalan söyleyemem, doğruyu söylüyorum.” anlamında kullanılır.

Azr. *İkisi də bir bezin qırağıdır* = Tür. *İt dişi, domuz derisi* İkisinin de aynı karakterlerde olduğunu bildirir.

Azr. *İnsan çiy süd əmibdir* = Tür. *İnsan çiğ süt emmiştir* “İyi sandığımız, öyle kabul ettiğimiz kişinin gerçek kişiliğini gizlediği, kötü bir kimse olduğu farkedildi.” anlamında söylenir.

Azr. *İpiylə quyuya enilməz* = Tür. *İpiyle kuyuya inilmez* “Kendisine güvenilmez, güvenilirle bir işe girilmez.” anlamındadır.

Azr. *İsinmədik istisinə, kor olduq tüstüsünə* = Tür. *Yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından* “Çektiğimiz eziyete göre semeresini görmedik.” anlamına gelir.

Azr. *İstəmirəm, yan cibimə qoy* = Tür. *İstemem yan cebime koy* Bir şeyi almak isteyen ancak nazlanan kimselerin tavrını belirtmek için söylenir.

Azr. *İşin içində iş var* = Tür. *Bunda bir iş var; işin içinde iş var* “İşin içinde iş var, çok karanlık meseledir, çok müphemdir, anlaşılmaz meseledir.” anlamına gelir.

Azr. *İşini gör* = Tür. *İşine bak* = “Seni ilgilendirmez, sen karışma.” anlamında söylenir.

Azr. *İşinə var* = Tür. *İşine bak* = “Seni ilgilendirmez, sen karışma.” anlamında söylenir.

Azr. *İşində ol* = Tür. *Keyfimin kâhyası mısın?* “Seni ilgilendirmez, sen karışma.” anlamında söylenir.

Azr. *İşin (~ işiniz) olmasın* = Tür. *İşine bak; götüne mi düşmüş?* “Seni ilgilendirmez, sen karışma!” anlamında söylenir.

Azr. *İşiq ucu var* = Tür. *Işık yolu göründü* “İşin olması için bir umut doğdu” anlamında söylenir.

Azr. *İt yeyib, pişik qusub* = Tür. *Köpeğe atsan yemez; ite atsan yemez* Çok kötü anlamında kullanılır.

Azr. *İt yiyəsini tanımır* = Tür. *Bin bir ayak bir ayak üstüne* “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” için kullanılır.

Azr. *İtə atsan, gözü ağarar* (~ *bozarar yeməz*) = Tür. *Köpeğe atsan yemez; ne tadı var ne tuzu; tadı tuzu yok* “Yenmeyecek nitelikte, çok kötü, tatsız tutsuz.” anlamına gelir.

Azr. *İti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin* = Tür. *Ateşe vursan duman çıkmaz* Çok cimri kimseler için söylenir.

Azr. *İtin dilini bilir* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* Bir kimsenin çok uyanık olduğunu belirtmek için söylenir.

Azr. *İtin üstünə atsan, götürməz* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *İtsisi soyuğu yoxdur* = Tür. *İş yok* İşe yaramayan, gereksiz kimse için söylenir.

Azr. *İki göz gerək (istəyir) tamaşa eləsin* (~ *baxasan etsin*) = Tür. *Yüzüne bakmaya kıyılmaz* “Çok güzel kimse.” anlamına gelir.

Azr. *İki ucu da poxlu dəyənəkdir* = Tür. *İki ucu boklu değnektir* Hangi yönden bakılırsa bakılsın içinden çıkılması zor durumu anlatmak için söylenir.

Azr. *İki ürəyi, dörd böyrəyi var* = Tür. *Allaha bir can borcum var* Korkusuz, cesur kimse hakkında söylenir.

Azr. *İpi sapı yox* = Tür. *İpi sapı yok ; yüzü kasap süngeriyle silinmiş* Yüzsüz, rezil kimse için söylenir.

Azr. *İydə ağacı kimi düzdür* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* “Son derece kurnaz kimse.” anlamına gelir.

Azr. *İynə atmağa yer yox idi* = Tür. *İğne atsan yere düşmez* Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer için söylenir.

Azr. *İynə atsan yerə düşməz* = Tür. *İğne atsan yere düşmez* Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer için kullanılır.

Azr. *İynənin gözündən keçib*(~ *keçər*) = Tür. *Başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi; eti ne, budu ne?* “Akla gelmeyecek üzüntülere mâruz kaldı.” anlamında kullanılır.

Azr. *Kasıblığın üzü qara olsun* = Tür. *Yoksulluğun gözü kör olsun* “Gerekli ama ne yapmalı ele geçmiyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgeyə* = Tür. *Kendi gözündeki merteyi görmez, elin gözündeki çöpü görür* “Kendi kusuruna görmez ancak başkalarına kusur bulur.” anlamına gelir.

Azr. *Kor qəpiyə* (~ *quruşa*) *dəyməz* = Tür. *Beş para etmez* “Beş para etmez, hiçbir değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Kor ölər, adı qalar badamgöz* = Tür. *Kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur* “Ölen veya yiten kıymetli olur.” anlamında söylenir.

Azr. *Keçmiş ola* = Tür. *Geçti Bor’un pazarı, sür eşeğini Niğde’ye* “Artık iş işten geçti, fırsat kaçtı beklemek gerekir.” anlamında söylenir.

Azr. *Kor tutduğun buraxmaz* = Tür. *Nuh der, peygamber demez* Ters, inatçı kimse için kullanılır.

Azr. *Kosa getdi, saqqal gətirə, bığını da qoyub gəldi* (~ *qayıtdı*) = Tür. *Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu* “Daha iyisini isterken elindeki imkanlarını da kaybetti.” anlamında söylenir.

Azr. *Kömür qazana deyir, “götün qaradır”* = Tür. *Arap Arab’a “Yüzün kara” demiş* Kendi kusurunu görmeyip başkalarının kusurlarını yüzüne vuran kişileri ifade etmek anlamında kullanılır.

Azr. *Kiş deyirsən getmir, vurursan ölür* = Tür. *Düz duvara tırmanıyor* (~ *tırmanır*); *eli dursa ayağı durmaz* Çok hareketli kimseler için kullanılır.

Azr. *Kimə müsəlman dedik yaxasından xaç çıxdı* = Tür. *Hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı* “İyi sandığımız, öyle kabul ettiğimiz kişinin gerçek kişiliğini gizlediği, kötü bir kimse olduğu farkedildi.” anlamında söylenir.

Azr. *Qabağında dağ dayanmaz* = Tür. *Analar neler doğururmuş?* Bir kimse için, “Çok üstün, çok becerikli ve kabiliyetli, çok güçlü, çok yaman.” anlamında kullanılır.

Azr. *Qaş qabağı yer süpürür* = Tür. *Surata bak, süngüyle davran* Çok asık suratlı kimseler için kullanılır.

Azr. *Qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz* = Tür. *Surata bak, süngüyle davran* Çok asık suratlı kimseler için kullanılır.

Azr. *Qaşqabağı yerlə Qaşqabağı gedir* (~*sürünür*) = Tür. *Suratından düşen bin parçadır* Bir kimsenin bütün sıkıntısının yüz ifadesinden belli olduğunu anlatmak için söylenir.

Azr. *Qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb* = Tür. *Suratından düşen bin parçadır* Bir kimsenin bütün sıkıntısının yüz ifadesinden belli olduğunu anlatmak için söylenir.

Azr. *Qatıq qaradır ki, qaradır* = Tür. *Nuh der, peygamber demez* Ters, inatçı kimse için kullanılır.

Azr. *Qara pula dəyməz* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Qara yerə girsın* = Tür. *Boynu altında kalsın; boyu bosu devrilsin* “Ölsün!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

Azr. *Qaraçı çalır, qurd oynur* = Tür. *Çingene çalar, Kürt oynar* Bir ortamdaki uyumsuzluğu anlatır.

Azr. *Qarpız alansan, ya (yoxsa) bostan talayan?* = Tür. *Tasası sana mı düştü?* “Seni ne ilgilendirir!?”, “Sana ne!?” anlamına gelir.

Azr. *Qarnında ilan var* = Tür. *İmanı yok* “Acımasız, insafsız, zalim kimse.” anlamında kullanılır.

Azr. *Qarışqanın ayağını basmaz* = Tür. *Karınca ezmez; karınca incitmez* Hiç kimseyi incitmeyen, acıma duygusu olan, çok ince, çok duygulu (kimse) için.” anlamında söylenir.

Azr. *Qapazı vur başına, çörəyi əlindən al* = Tür. *Eline vur, ekmeğini al* Çok sessiz, fukara anlamında söylenir.

Azr. *Qapıdan qovursan, bacadan düşür* = Tür. *Kapıdan kovsan bacadan düşer* Çok arsız, sırnaşık, yüz­süz kimseleri anlatmak için söylenir.

Azr. *Qazan dedi dibim qızıldı, çömçə dedi bulanıb çıxmışam* = Tür. *Ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu?* “Uzun zaman bir arada olduğum o kötü kişiyi tanırım, böyle şeyleri yapar o .” anlamında söylenir.

Azr. *Qazan dibdən qara, səninki məndən qara* = Tür. *Tencere dibin kara, seninki benden kara* Herhangi bir nitelik yönünden hoşla gitmeyenler için, “İkisi de değersiz, kötü kişi; arkadaşlıkları, bir araya geldikleri yakışmış.” anlamında kullanılır.

Azr. *Qırğı Şirvanı aşdı* = Tür. *Atı alan Üsküdar’ı geçti; geçti Bor’un pazarı, sür eşeğini Niğde’ye* “Artık yapılacak bir şey kalmadı, iş işten geçti, fırsat kalmadı.” anlamında söylenir.

Azr. *Qızdırmasın(ı) da özgəsinə verməz* = Tür. *Günahını vermez* = Çok cimri kimseler için kullanılır.

Azr. *Qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit* = Tür. *Kızım sana diyorum, gelinim sen anla (~ işit)* İma yoluyla birisine söz anlatmak istenildiğinde söylenir.

Azr. *Qiblə divarına bir çöp taxın (~ taxağ)* = Tür. *Hangi dağda kurt öldü?* “Bir kimsenin umulmadık, beklenmedik olumlu bir davranışı karşısında “Ne oldu da böyle güzel bir davranışta bulundun?” anlamında şaşkınlık ve sitem sözü olarak kullanılır.

Azr. *Qu deyirsən qulaq tutulur* = Tür. *Fareler cirit oynuyor; kuş uçmaz, kervan geçmez* “Kimselerin uğramadığı yer.” anlamına gelir.

Azr. *Qulağı cingildəsin* = Tür. *Kulağı (~ kulakları) cınlasın* Konuşulan yerde bulunmayan, sevilen biri zikredildiğinde söylenir.,

Azr. *Qurban kəsim (~ olum)* = Tür. *Elini ayağını öpeyim; kurban olayım; kölen olayım* Birine çok yalvardığını belirtmek için kullanılır.

Azr. *Qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* “Son derece uyanıktır, son derece açıkgözdür.” anlamına gelir.

Azr. *Quş uçmaz, kavran keçməz* = Tür. *Kuş uçmaz, kervan geçmez* “Kimselerin uğramadığı yer.” anlamına gelir.

Azr. *Quş südü çatmır* = Tür. *Kuş sütünden başka her şey var* “Bulunmayan hiçbir şey yok, her türlü yiyecek var.” anlamında söylenir.

Azr. *Quşu havada tutur* = Tür. *On parmağında on hüner (~ marifet)* Çok becerikli kimseler için kullanılır.

Azr. *Malım yox divan apara, imanım yox şeytan apara* = Tür. *Bundan ötesi var mı?* “Hiçbir şeyden korkum yoktur, korkulacak herhangi bir şeyim yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Mən belə qəşəng mən, belə gözəl məni də suya göndərərlər?* = Tür. *Burnu havada; burnu Kafdağı’nda* Kendini beğenmiş kibirli kimseler için kullanılır.

Azr. *Mən deyirəm damdan dama, bu da deyir (~ sən deyirsən) cırıgımı yama (damdan dama)* = Tür. *Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası; efendim nerede, ben nerede?* “Söylediğimi ters anlıyor.” anlamında söylenir.

Azr. *Məndən günah getdi* = Tür. *Benden günah gitti* “Ben uyarıda bulundum, üzerime düşeni yerine getirdim, gerisi onun sorumluluğundadır.” anlamında söylenir.

Azr. *Min oğlana dəyər* = Tür. *Allah’a bir can borcum var; on parmağında on hüner (~ marifet)* “Elinden her iş gelir, çok becerikli.” anlamında söylenir.

Azr. *Nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ* = Tür. *Ne kokar ne bulaşır* “Kimseye iyiliği veya kötülüğü dokunmaz.” anlamına gelir.

Azr. *Nə diridir, nə ölü* = Tür. *Koyduğum yerde otuluyor* Tembellik ve kayıtsızlık bildirir.

Azr. *Nə mal olduğunu bilirəm* = Tür. *Ne çiçektir? Biliriz; ne mal olduğunu bilirim* “Onun işe yaramaz, hatta kötü bir kimse olduğunu bilmez miyiz?” anlamında söylenir.

Azr. *Nə səs var, nə səmir* = Tür. *Allah’ı çok, insanı az bir yer; ecinniler top oynuyor; in cin top oynuyor* “Hiç kimse yok, ıssız ve sessiz.” anlamında kullanılır.

Azr. *Nə sən danış, nə mən eşidim* = Tür. *Ne sen söyle ne ben işiteyim* Birisine söylediklerini duymak istemediğini anlatmak için söylenir.

Azr. *Nə olursa olsun* = Tür. *Ölmek var, dönmek yok; ne olursa olsun* Bir şeyin mutlaka yapılacağını bildirir.

Azr. *Nə ölüsü var, nə dirisi* = Tür. *Ne ölüsü var ne dirisi* “Hiçbir şekilde mevcut değil.” anlamında söylenir.

Azr. *Nə şiş yansın, nə kabab* = Tür. *Ne şiş yansın ne kebab* “Kimse, hiçbir şey zarar görmesin.” anlamında söylenir.

Azr. *Nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəgi* = Tür. *Altta yok, üstte yok ; od yok, ocak yok; ne od var ne ocak; yok oğlu yok* Çok yoksul anlamına gelir.

Azr. *Nə hır bilir, ne zır* = Tür. *Dağda büyümüş* “Yol yordam bilmez, görgüsüz ve kaba saba kişi.” anlamında söylenir.

Azr. *Niyə altı aylıq olursan?* = Tür. *Şekerin suya mı düştü?* Çok acele eden kimseler için kullanılır.

Azr. *Nə qəlat edəyirsən?* = Tür. *Tasası sana mı düştü?; dert benim, tasa senin mi?* “Seni ne ilgilendirir?”, “Sana ne?” anlamına gelir.

Azr. *Nə ətdir, nə balıq* = Tür. *Ne devedir ne kuş* Kendisine bile faydası olmayan insanlar için kullanılır.

Azr. *Nə ölüdür, nə diri* = Tür. *Ne devedir ne kuş* Kendisine bile faydası olmayan insanlar için kullanılır.

Azr. *Nə özü yeyir, nə özgəyə verir* = Tür. *Günahını vermez* Çok cimri kimseler için kullanılır.

Azr. *Nə iti (~ itin) azıb?* = Tür. *Götüne mi düşmüş?* “Seni ilgilendirmez, sen karışma!” anlamında söylenir.

Azr. *O xaxtdan çox sular axıb* = Tür. *Köprülerin (~ köprüünün) altından çok su (~ sular) aktı (~ geçti)* “Aradan çok zaman geçti, bu zaman içinde durumlar, koşullar çok değişti, eski durum kalmadı.” anlamında kullanılır.

Azr. *Od olsa, harını yandıracaq* = Tür. *Ateş olsa cirmi kadar yer yakar* “Bütün gücüyle saldırsa da ondan çekinmiyorum, bana bir şey yapamaz.” anlamında kullanılır.

Azr. *Od almağa gəlib* = Tür. *Ateş almaya mı geldin?* Bir yere gidip hemen ayrılmak isteyen kimseler için söylenir.

Azr. *Onun ağzının aşı deyil* = Tür. *Haddi mi?* “O yapamaz”, “Onun harcı değil” anlamında söylenir.

Azr. *Onun ağzının aşı deyil* = Tür. *Haddine mi?; haddine mi düşmüş?* “O yapamaz”, “Onun harcı değil.” anlamında söylenir.

Azr. *Ossurağı əl yandırır* Tür. *Burnu havada* Çok havalı kimseler için söylenir.

Azr. *Öküz öldü, şariklik pozuldu* = Tür. *Öküz öldü, ortaklık ayrıldı (~ bozuldu bitti)*; *yorgan gitti, kavga bitti* İki taraf arasındaki yakınlığa sebep olan nesnenin ortadan kalkmasıyla birlikte yakınlığın bittiğini bildirir.

Azr. *Öldü var, döndü yoxdur* = Tür. *Ölmek var, dönmek yok* Bir şeyin mutlaka yapılacağını bildirir.

Azr. *Ölmüş eşşək axtarır, palanın söksün* = Tür. *Ölmüş eşşək arıyor ki nalını söksün* Her şeyden çıkar sağlamaya çalışan kimseler hakkında söylenir.

Azr. *Öküzün böyüğü pəyədədir* = Tür. *Öküzün böyüğü ahırda kaldı* Önemssiz olan işlerin halledilmiş olmasına karşın esas önemli işlerin beklediğini ifade eder.

Azr. *Öz gözündə kərəni (~ tiri) görməyib (~ görmür)* , *başqasının (~ özganin) gözündə türkü seçir* = Tür. *Arap Arab'a "Yüzün kara" demiş* "Kendinin büyük kabahatini görmüyor başkasının en küçük hatasının üstünde duruyor." anlamında söylenir.

Azr. *Öz götünü qoruyur* = Tür. *Güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz* "Yalnızca kendini düşünüyor ondan başkasına fayda gelmez." anlamına gelir.

Azr. *Özünü tərifləmək olmasın* = Tür. *Övünmek gibi olmasın* Kendini övmeye hazırlanan ya da alçakgönüllü görünmek isteyenlerce "Övünmek amacıyla değil, bir gerçeği belirtmek üzere kendimle ilgili bir güzel durumu anlatmak istiyorum." anlamında söylenir.

Azr. *Papaqla vursan, yıxılar* = Tür. *Eti ne, budu ne?; kedi ne, budu ne?* Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

Azr. *Papazı vur başına, çörəyi əlindən al* = Tür. *Kafasına vur, ekmeğini elinden al* Çok uysal, kimseye zararı dokunmayan, sessiz kimseler için kullanılır.

Azr. *Pul cibini deşir (~ yeyir)* = Tür. *Akşamdan kavur, sabaha savur* Ne kazanırsa onu hemen harcayan, yarın kavgası gütmeyen tutumsuz kimseyi anlatmak için kullanılır.

Azr. *Pişi asqırdı* = Tür. *Akşam kəvil, sabah savul* Bahane, bir şey yapmamak veya yapmak konusunda söz verip de onu tutmamak için bir sebep uydurulduğu zaman söylenir.

Azr. *Salam verdik, borçlu çıxdıq* = Tür. *Selam verdik, borçlu çıktık* Ufak bir şey yaptık ancak üzerimize büyük bir yük aldık." anlamında söylenir.

Azr. *Saqqalım yoxdur, sözüm ötmür (~ keçmir)* = Tür. *Sakalım yok ki sözüm dinlənsin (~ tutulsun)* "Yaşça, yetkice küçüğüm ama söylediğim yol, çözüm doğrudur, yazık ki düşünceme önem verilmiyor." anlamında söylenir.

Azr. *Saqqalında şeytan tükü var* = Tür. *Yüzünde şeytan tüyü var* İnsanları yoldan çıkaran, kötü yola sevk eden kimseler için kullanılır.

Azr. *Sayballı yasa gedir* = Tür. *Ağır endam, (~ ezgi fistiki) makam* “Hiç acele etmeksizin, ivmeksizin, çok yavaş bir biçimde.” anlamında kullanılır.

Azr. *Səbət götündən gilas tökülmür* = Tür. *Baş çavuşun beygirini osurtmuyoruz* Konuşulan söze kayıtsız kalındığı durumda söylenir.

Azr. *Sən tutan quşu mən uçurmuşam* = Tür. *Sen giderken ben geliyordum* “Bu oyunları senden iyi bilirim, beni aldatamazsın.” anlamında söylenir.

Azr. *Səndən yaxşı olmasın* = Tür. *Sizden iyi olmasın* Bir kimsenin adını iyilikle, güzellikle ve övünçle anarken karşındakine incitmemek için söylenen ve onu da bahsedilen kişiden geri kalır yanı olmadığını bildirir.

Azr. *Sən gedəndə mən gəlirdim* = Tür. *Sen giderken ben geliyordum* Bir konuda tecrübe sahibi olunduğunu ifade eder.

Azr. *Sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış = Güvəndiyimiz dağlara karlar yağmış* Güvenilen bir kimse itibarsızlık yaptığı zaman söylenir.

Azr. *Səninki candı, mənimki badımcan?* = Tür. *Senin canın (~ seninki) can da benimki patlıcan mı?* Menfi davranışı bir şey karşısında birden öfkelenmesi sebebiyle kendisi hakkında uyarı bildirir.

Azr. *Səfərin uğurlu olsun* = Tür. *Yolun açık olsun* Yolculara uğurlama sözü olarak söylenir.

Azr. *Sərçə nədir, kəllə paçası da ne olsun?* = Tür. *Beş para etmez* “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Səxavətin rütubət çəkməsin* = Tür. *Eksik olma* “Sağ ol, var ol, teşekkürler.” anlamına gelir.

Azr. *Sağlığına qismət olsun* = Tür. *Hayrını gör* Yeni alınan bir şeyin hayırlı olmasını temenni etmek için söylenir.

Azr. *Su kibi əziz ol* = Tür. *Su gibi aziz ol* Su veren veya getiren kimseye iyi dilek temennisi olarak söylenir.

Azr. *Sus divarda deşik var* = Tür. *Yerin kulağı var* “Yerin de kulağı var.” anlamında söylenir.

Azr. *Suyu haradan (~ hardan) gəlir?* = Tür. *Değirmenin (~ bu değirmenin) suyu nereden geliyor?* “Bu işin, bu harcamanın parası nereden bulunuyor, nasıl elde ediliyor?” anlamında söylenir.

Azr. *Son beşikdir, zor gəlir da* = Tür. *Dandini beyim, hoppala paşam* Çok nazlı kimseler için alay yollu söylenir.

Azr. *Sözünün arasında balan (~ əzizin) dayansın (~ dursun)* = Tür. *Sözünü (sözünüzü) balla kestim* Bir anımsatmada bulunmak için karşındakinin konuşmasını kesmek gerektiğinde “Sözünüzü kesmemi bağışlayın.” anlamında kullanılır.

Azr. *Sözünü balla kəsim* = Tür. *Lafını (~ sözünü) balla kestim* Bir anımsatmada bulunmak için karşındakinin konuşmasını kesmek gerektiğinde “Sözünüzü kesmemi bağışlayın.” anlamında kullanılır.

Azr. *Sizə doymaq olmaz* = Tür. *Size doyum olmaz* Birisiyle geçirilen vaktin çok değerli olduğunu ifade eder.

Azr. *Şəkk şüphəsi yoxdur* = Tür. *Şakası yok* “Kesindir, şakası yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Şeytana papaq (~ papış) tikər* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* Bir kimsenin çok uyanık olduğunu belirtmek için söylenir.

Azr. *Şeytan üzünü görsün* = Tür. *Yüzünü şeytan görsün* Sevilmeyen birine karşı hissedilen nefreti bildirmek için söylenir.

Azr. *Şeytanı bulağa (~ çaya suya) susuz apırıp susuz gətirər* = Tür. *Suya götürüp susuz getirir* Sözü edilen iki kişiden birinin ötekinden çok daha kurnaz, hileci, düzenci olduğunu belirtmek için söylenir.

Azr. *Şeytanın da ağına gəlməz* = Tür. *Şeytanın bile aklına gelmez* Herkesi hayrete düşürecek hareket, iş, düşünce vs. için kullanılır.

Azr. *Şeytanın qıcını sındır* = Tür. *Şeytanın bacağını kır* “Tembellik etme, sen de ayağa kalk.” anlamına gelir.

Azr. *Şeytanın əlinə çöp verər* = Tür. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* Bir kimsenin çok uyanık olduğunu belirtmek için söylenir.

Azr. *Tüstüsü düz çıxsın* = Tür. *Dumanı doğru çıksın* “Asıl olan bir şeyin mahiyetidir, gerisi önemli değil!” Bir şeyin sonu iyi olsun anlamında söylenir.

Azr. *Tızbağa qınından çıxıb, (öz) qınını bağənmir* = Tür. *Ceviz kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmiyor; civciv kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş; kestane kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş* İçinde büyüüp çıktığı aileyi, semti, yeri grubu beğenmeyen kimse için kullanılır.

Azr. *Toydan sonra nağara (hoşgəldin bayram ağa)* = Tür. *Atı alan Üsküdar’ı geçti* “Artık yapılacak bir şey kalmadı, iş işten geçti, fırsat kalmadı.” anlamında söylenir.

Azr. *Top atılsa, xəbəri olmaz* = Tür. *Davul çalsan duymaz* (~ *işitmez*) Uykusu ağır kişiler için veya kendini yaptığı işe çok kaptırmış kimseler için söylenir.

Azr. *Toprağı xəbər aparmasın* = Tür. *Toprağına ağır gəlməsin* Bir ölünün arkasından konuşulacağı zaman kullanılır.

Azr. *Toyunda sumax balanda su daşıyacağam* = Tür. *Düğününde kalburla su taşıırım* (~ *taşıyacağım*) “İşe yarayacak bir iş yapmam, dostlar alışverişte görsün türünden yapıyor görünürüm.” anlamında kullanılan şaka yollu kullanılır.

Azr. *Uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz* = Tür. *Bırak Allah'ını seversen* Hiçbir şeye yaramayan, kimseye faydası dokunmayan kimse için kullanılır.

Azr. *Üçdə alacağı yox, beşdə verəcəği* = Tür. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* Kaygısız, ilgisiz, hiçbir şeyden çekinmeyen kimseleri ifade etmek için kullanılır.

Azr. *Üç qəpiyə dəğmez* = Tür. *Beş para etmez* “Beş para etmez, hiçbir değeri yoktur.” anlamında söylenir.

Azr. *Üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer* = Tür. *Surata bak, süngüye davran* Çok asık suratlı kimseler için kullanılır.

Azr. *Üzü dabbaqda yuyulub* = Tür. *Yüzü kasap süngeriyle silinmiş* Yüzsüz, rezil kimse için söylenir.

Azr. *Üzünə daş yapışsın, utanmaz* = Tür. *Yüzü kasap süngeriyle silinmiş* Yüzsüz, rezil kimse için söylenir.

Azr. *Üzü padoştur* = Tür. *Alın derisi değil, davul derisi suratı kasap süngeriyle silinmiş; yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır; yüz surat davul derisi; yüz surat hak getire; yüz surat mahkeme duvarı* Utanmaz arlanmaz kimseler için kullanılır.

Azr. *Üz versən astarını da istər* = Tür. *Kapıdan kovsan bacadan düşer; yüz versen astarını da ister* Çok arsız, sırnaşık, yüzsüz kimseleri anlatmak için söylenir.

Azr. *Üzün iraq olsun* = Tür. *Sözüm meclisten dışarı; sözüm meclisten yabana* “Yanınızda ağza alınmayacak, kaba sözler kullanacağım, özür dilerim.” anlamında söylenir.

Azr. *Üzünə dan yeli dəğməyib* = Tür. *Yüzü kasap süngeriyle silinmiş* Yüzsüz, rezil kimse için söylenir.

Azr. *Üzünə baxan* (~ *baxsa*) (*gərək*) *kəffarə verməlidir* (~ *versin*) = Tür. *Surata bak, süngüye davran* Çok asık suratlı kimseler için kullanılır.

Azr. *Ver yiyeyim, ört yatım, gözəl, canım çıxmasın!* = Tür. *Ekmek elden, su gölden; el kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım; ver yiyeyim, ört yatayım,*

bekle, canım çıkmasın Hiçbir iş yapmayıp boş oturan ve başkasının kazancıyla geçinen kimsenin bu durumunu belirtmek için kullanılır.

Azr. *Yalansan, onu fağır ilan sancsın* = Tür. *İçi beni yakar, dışı eli yakar* Dış görünüşünün iç dünyasıyla tezat teşkil ettiğini ve zahiri görünüşüne aldanmamasının, başkalarının hoşuna giden görünüşün gerçeği yansıtmadığını bildirir.

Azr. *Yaş odun satmamışam ki* = Tür. *Sarmısak yemedim ki ağzım koksun* “Kötü bir şey yapmadım ki sonucundan sorumlu olayım, korkayım.” anlamında söylenir.

Azr. *Yediyi nanəyə bax* = Tür. *Yediği naneye bak* Uygunsuz, yersiz bir iş yapana söylenir.

Azr. *Yediyinə dəyməz* = Tür. *Güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz; yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz* Kimseye faydası olmayan kimseler için kullanılır.

Azr. *Yetmiş iki millətdən azadır* = Tür. *Dünya yıkılsa umrunda değil; keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* Kaygısız, ilgisiz, hiçbir şeyden çekinmeyen kimseleri ifade etmek için kullanılır.

Azr. *Yumruğundan darı düşməz* = Tür. *Ateşe vursan duman çıkmaz; taştan yağ çıkar, ondan çıkmaz* Çok cimri kimseler için kullanılır.

Azr. *Yumurtadan dünən (~ təzə təzəcə) çıxıb* = Tür. *Ağzı süt kokuyor; Yaşı ne, başı ne?* Sözü edilen kişinin henüz genç ve deneyimsiz olduğunu, bu nedenle sözü edilen işi yapamayacağını anlatır.

Azr. *Yoxsa od almağa gəlmişdin?* = Tür. *Ateş almaya mı geldin?* Bir yere gidip hemen ayrılmak isteyen kimseler için söylenir.

Azr. *Zəhmətinə dəyər* = Tür. *Böylesine can kurban* “Eziyete, her türlü özveriye değer.” anlamındadır.

Azr. *Zırta pırt eləmə* = Tür. *Laf kutluğında asmalar budayayım* “Saçma sapan konuşma.” anlamında söylenir.

Sonuç: Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde Tümce Biçimindeki Deyimlerin Anlam Bilgisel Karşılaştırılması

Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi tümce biçimli deyimlerin anlam bilgisel incelenmesi sonucunda, 432 tane Türkiye Türkçesi tümce biçimli anlamdaş deyim olduğu, Azerbaycan Türkçesinde ise 528 tane tümce biçimli anlamdaş deyim olduğu tespit edilmiştir. Türkiye Türkçesinde anlamdaşı olmayan deyim sayısı 645, Azerbaycan Türkçesinde 1501 olarak tespit edilmiştir. Azerbaycan Türkçesinde, tümce biçiminde

Türkiye Türkçesine göre anlamdaşı olmayan ve anlamdaşı olan tümce biçiminde deyim sayısı daha çoktur. İki yazı dilinde aynı kavramla ilgili aynı ya da farklı deyimler yapıldığı gibi ayrı kavramlarla ilgili deyimler de yapılmıştır.

Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinde anlamdaş olan deyimler aynı sözcük ya da sözcük biçimleriyle kurulduğu gibi ayrı sözcük ya da sözcük biçimleriyle kurulmuştur: Azr. *Daşı sıksa, suyunu çıxarar* = Tür. *Taşı sıksa suyunu çıkarır* Çok güçlü, kuvvetli adam için söylenir; Azr. *Quş uçmaz, kavran keçməz* = Tür. *Kuş uçmaz, kervan geçmez* “Kimselerin uğramadığı yer.” anlamına gelir; Azr. *İpiylə quyuya enilməz* = Tür. *İpiyle kuyuya inilmez* “Kendisine güvenilmez, güvenilerek bir işe girilmez.” anlamındadır ama Azr. *Zırta pırt eləmə* = Tür. *Laf kılığında asmalar budayayım* “Saçma sapan konuşma!” anlamında söylenir; Azr. *Yaş odun satmamışam ki* = Tür. *Sarmısak yemedim ki ağzım koksun* “Kötü bir şey yapmadım ki sonucundan sorumlu olayım, korkayım.” anlamında söylenir; Azr. *Nə özü yeyir, nə özgəyə verir* = Tür. *Günahını vermez* Çok cimri kimseler için kullanılır vb.

Türkiye Türkçesi tümce biçimli deyimlere anlam bilgisel olarak baktığımızda özellikle cimrilik, kendini beğenmişlik, nankörlük, akılsızlık, umursamazlık gibi olumsuz kavramlarla ilgili, alçak gönüllülük, beceriklilik, iyi niyetlilik, cesurluk, gibi olumlu kavramlarla ilgili deyimler yapılmıştır: *Parayı mezara mı götüreceksin?; ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün; taştan yağ çıkar, ondan çıkmaz; burnu havada; yanına salavatla varılır; burnu Kafdağı’nda; gözüne dizine dursun; gözünə dursun; can benim canım, çıksın elin canı; akılsızlık parayla mı?; akılsızlık parayla değil ya; aklını peynir ekmekle yemiş; keyif benim, köy Mehmet Ağa’nın; bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor; karınca ezmez; eline vur, ekmeğini al; kafasına vur, ekmeğini elinden al; kafasına vur, ekmeğini elinden al; eline vur, ekmeğini al; on parmağında on hüner (~ marifet); analar neler doğururmuş?; Allah’a bir can borcum var; bundan ötesi var mı?* vb.

Azerbaycan Türkçesi tümce biçimli deyimlere anlam bilgisel olarak baktığımızda da özellikle cimrilik, kendini beğenmişlik, nankörlük, akılsızlık, umursamazlık gibi olumsuz kavramlarla ilgili; alçak gönüllülük, beceriklilik, iyi niyetlilik, cesurluk, gibi olumlu kavramlarla ilgili deyimler yapılmıştır: *yumruğundan darı düşməz; barmağından su dammaz; ölmüş eşək axtarır, palanın söksün; bazara beş atlı ilə girmir; elə bil alçaq dağları o yaradı; atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər; gözünə dursun; aşımın duzu yoxdur; barmağının beşini de bala batırır*

ağzına soxsan, dəyəcək- zəhərdir; baş qulağı bir abbasiya dəyməz; başına at təpib?; beyin deyil peyindir; bir qulağından alır, o biri qulağından çıxır, daşsağına deyil, yetmiş iki millettən azadır; qapazı vur başına, çörəyi əlindən al; qarışqanın ayağını basmaz; ağzına vur, çörəyini əlindən al; bil (~ gör) analar necə oğullar doğub, gec gəldi, tez öyrəndi; min oğlana dəyər; malum yox divan apara, imanım yox şeytan apara, Allaha bir can borcum var; min oğlana dəyər; iki ürəyi, dörd böyrəyi var vb.

Her iki yazı dilinde bazı tümce biçimli deyimler birden çok anlamda kullanılmaktadır: Tür. *Ciğərim yan(dı)* = Azr. *Ciyarım ot tutub* 1. “Çok susadım” anlamında söylenir. 2. Çok acı çekilmesi durumunda söylenir; Tür. *İpi sapı yok* = Azr. *İpi sapı yox* 1. İşsiz güçsüz kimse hakkında söylenir. 2. Anlamsız şeyler hakkında söylenir; *aşağı (~ aşağısı) kurtarmaz* 1. “Daha ucuza satılırsa zarar eder.” 2 - (şaka yollu) “Daha aşağısını kendine yaraşık görmez, hep yüksek yaşamak ister.” anlamlarında kullanılır; *burnunun yeli harman savurur* 1. “Çok böbürleniyor, büyükleniyor.” anlamında söylenir. 2. Çok öfkelenmiş anlamındadır; *Adamın qanı donur* 1. Çok ürkütücü, korkutucu, hayrete düşürücü şeyler için söylenir. 2. Çok soğuk havalar için kullanılır; *bir çanaq darı atsalar, biri də yerə düşməz* 1. ş. “Çok eski, yırtık pırtık elbise.” 2. Yüzü çopurlu kimse için kullanılır; *bu gün sabahlıqdır* [Bugün sabahlıktır] 1. “Çok yaşamaz, ölümü yakındır.” 2. Bir işin veya olayın çok yakında olacağını bildirir vb.

Türkiye ve Azerbaycan Türkçelerinin her birinde bazı tümce biçimli deyimlerin aynı kavramı ifade edecek şekilde kurulduğu gibi benzer yapı özelliği de gösterir: ‘Değersiz, kıymetsiz, önemsiz’ anlamında Türkiye Türkçesinde *ciğeri beş para etmez; findık kabuğunu doldurmaz; beş para etmez; incir çekirdeğini doldurmaz*. Azerbaycan Türkçesinde *bir çürük qoza dəyməz; bir panabada dəyməz; dərisi altı şahıya dəyməz; atılan dırnağına dəyməz*; ‘kurnaz kimse için’ Türkiye Türkçesinde *az değil; bildiğini yedi mahalle bilmez; dışı eli yakar, içi beni; suya götürüp susuz* getirir; Azerbaycan Türkçesinde; *az (~ azacıq) aşın duzu deyil; gözlərindən cin yağır; şeytani bulağa (çaya ~ suya) susuz apırıb susuz gətirər* vb.

Bir yazı dilindeki tümce biçimli deyme diğer yazı dilinde birkaç eşdeğer tümce biçimli deyim kullanılabilmektedir: Tür. *Doluya koydum, almadı, boşa koydum, dolmadı* = Azr. *Boşa qoysan, dolmaz, doluya qoysan götürməz; hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır*; Tür. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa'nın* = Azr. *Abad olar bülbülüyəm, xarab olar bayquşu; ağzım yaradı sulayabilmirəm; araz aşığından, Kür topuğundan; dörddə alacağım (~ alacağı alacağın) yox beşdə verəcəyim*

(~ verəcəyi); üçdə alacağı yox, beşdə verəcəyi; yetmiş iki millətdən azadır; Tür. *Eti ne, budu ne?* = Azr. *Cibinə sok vursan, toz qalxar; cəsədi var, canı yox; cibində siçan (~ yel) oynayır; elə bil birə qabığıdı; iynənin gözündən keçər; papaqla vursan yıxılar.* vb. Azr. *Bizimki zəlzələdən, vəlvalədən keçib* = Tür. *Almış, satmış, çekmeceyi kapatmış; ay bacayı aştı; bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) e yak; bayramdan sonra bayramın mübarek olsun; buyurun cenaze namazına;* Azr. *Dadından yemək olmur* = Tür. *Ağzına (~ ağızlara) layık; yeme de yanında yat;* Azr. *Ağlı başında deyil* = Tür. *Aklının tahtası eksik; aklından zoru var; aklını peynir ekmekle yemiş; bir tahtası eksik; bizim gelin bizden kaçır, tutar ele kışın açar* vb.

3. TÜRKİYE VE AZERBAYCAN TÜRKÇELERİNDE TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER LİSTESİ

3.1. TÜRKİYE TÜRKÇESİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER

1. *Aba altında er yatar* “Giysi kişiliği belirlemez, kaba saba giysinin içinde de yiğit kişi bulunabilir.” anlamında kullanılır.
2. *Abacı kebeci, sen neci?* “Bu işle herkesin ilgisini anladık, senin ne ilgin var?”, “Sana ne oluyor?”, “Sen bu işe ne karışyorsun?”, “Bu konu, bu sorun seni ilgilendirmez.”, “Bu konuya sen burnunu sokma.” anlamına gelir.
3. *Abası kendinden yamalı* Fakir ve yoksul anlamında kullanılır.
4. *Abayı yaktı Fatmacığın bezine* “(O kimsenin) giyimine, gösterişine gönlünü kaptırdı.” anlamındadır.
5. *Acından karnı kurlar, başında nergis parlar* Maddi durumu kötü olmasına rağmen lüks içinde yaşamaya çalışan kimseler hakkında söylenir.
6. *Açıl susam, açıl!* Bir çıkmaz, bir güçlük karşısında alay yollu kullanılır.
7. *Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır* Herhangi bir şeyden yoksun olan bir kimsenin olmadık hayâller kurduğunu bildirir.

8. *Açtı ağzını, yumdu gözünü* “Çok öfkelenerek ağzına geleni söyledi.” anlamında kullanılır.
9. *Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü* “Açıp her şeyi söylerim, her şeyi ifşa ederim.” anlamında söylenir.
10. *Aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü* “Aklını başına topla, yoksa halin kötü olur.” anlamında söylenir.
11. *Adamlık bende kalsın* 1. “Bu işi nasıl olsa yapmak zorunda kalacağım, iyisi mi yapip onurumu korumuş olayım.” 2. “O bana kötülük yaptı ama ben gene de ona iyilik yapip kötülüğüne iyilikle karşılık vereceğim.” anlamlarındadır.
12. *Adamlık sende kalsın* 1. “Bu işi nasıl olsa yapmak zorunda kalacaksın, iyisi mi yap da onurunu korumuş ol.” 2. “O sana kötülük yaptı ama sen gene de ona iyilik yap, kötülüğüne iyilikle karşılık ver.” anlamlarına gelir.
13. *Adam oluncaya kadar dokuz fırın ekmek ister* “Yetişip topluma yararlı olabilmesi için çok uzun bir zaman gerek.” anlamında kullanılır.
14. *Adam değilim* Bir şeye takınılan olumsuz tavır, kızgınlığı göstermek için kullanılır.
15. *Adam kesmez* Kesmeyen makas, bıçak vs. anlamında söylenir.
16. *Adamın adı çıkacağına canı çıksın* “Adı kötüye çıkmış bir insanın

sonraki bütün davranışları o gözle değerlendirilir.” anlamında söylenir.

17. Adamın gözü kararır Uçsuz bucaksız, sonu görünmeyen veya çok yüksek olan şeyler için söylenir.

18. Âdet yerini bulsun “Yapılması gerektiği için değil, herkes öyle yapageldiği, alışılmış olduğu için.” anlamına gelir.

19. Adı çıkmış dokuza, inmez sekize “Bir kimsenin adı bir kez iyi ya da kötü diye tanındıktan sonra, bu genel düşünce kolay kolay değişmez, kişi bir konuda ünlendi mi o ün sürüp gider.” anlamındadır.

20. Adım Hıdır, elimden gelen budur “Elimden ancak bu kadar geliyor, daha fazlasını yapamam.” anlamına gelir.

21. Adım adım yer edeyim, gör sana neler edeyim “Bir yere yavaş yavaş yerleşeyim, güçleneyim de sonra sana ne yapacağımı bilirim.” anlamına gelir.

22. Adımı güveç koy amma ocak üstüne koyma “Kimi zor işleri yapıyormuşum gibi göster ama o işleri bana yaptırma.” anlamında söylenir.

23. Adımız orospu, ekmeğimizi kuru yeriz “Bir şeyler elde etmek için en kötü, en aşağılık işleri yapıyoruz, buna karşın elimizde avucumuzda bir şey yok.” anlamındadır.

24. Adını bağışla “Adını söyler misin?”, “Adın nedir?” anlamlarına gelir.

25. Adınızı bağışlar mısınız? “Lütfen bana adınızı söyler misiniz?” yerine kullanılan bir saygı sözü anlamındadır.

26. Adını an, yüzünü görme Görmeye bile değmez anlamına gelir.

27. Adın ne? -Mülayim Ağa. -Sert olsan ne halt edersin? “Seni kim ciddiye alır?” anlamında söylenir.

28. Adı var “Hak etmediği iyi bir nitelikle tanınmış.” anlamına gelir.

29. Adıyla bin yaşasın Ömrü uzun olsun anlamında söylenir.

30. Adı var, kendi yok Hakkında konuşulan, fakat gerçekte olmayan uydurulmuş şey için kullanılır.

31. Ağaca çıksa pabucu yerde kalmaz “İstediği gibi hareket etmesine engel teşkil edecek bir takıntısı bulunmayanlar.” anlamında söylenir.

32. Ağa diyeyim sana, yağın bulaşsın bana “Sana yaranayım ki beni gözetesin.” anlamında söylenir.

33. Ağır endam, (~ ezgi), fıstıki makam “Hiç istifini bozmadan, hiç acele etmeksizin, ivmeksizin, çok yavaş bir biçimde.” anlamında kullanılır.

34. Ağır ol! “Soğukkanlılığımı yitirme, sabırlı davran, ağırbaşlılığı elden bırakma.” anlamında kullanılır.

35. *Ağza tat, boğaza feryat* (yiyecek şeyler için) “Yeteri kadar olmayan, çok az olan.” anlamında söylenir.

36. *Ağzı açık ayran delisi* “Gördüğü şeylere aptal aptal bakan, her gördüğünden şaşkınlık duyan ya da sağa sola bakarak ortalıkta salak salak dolaşan (kimse).” anlamında söylenir.

37. *Ağzı var, dili yok* “Hakkını arayamayacak kadar çekingen ve sessiz, çok kendi halinde (kimse).” anlamındadır.

38. *Ağzı dili yok* Hakkını arayamayacak kadar çekingen ve sessiz, çok kendi halinde kimseler için kullanılır.

39. *Ağzı ile kuş tutsa* “Olmayacak şeyleri de başarsa.” anlamında söylenir.

40. *Ağzına (~ ağızlara) layık* (yiyecek için) “Çok lezzetli, çok güzel.” anlamında kullanılır.

41. *Ağzına (~ diline) sağlık* Bir sözü tam yeri geldiğinde söyleyen kimselere teşekkür yollu söylenir.

42. *Ağzı kurusun* “Çok kötü dilekte bulunanlar için bir beddua.” anlamına gelir.

43. *Ağzına taş almış* Söyleşiye, konuşmaya katılmayıp susanlar için söylenen bir ifadedir.

44. *Ağzın var olsun* “Ne güzel söyledin, yaşa!” anlamında kullanılan övgü sözüdür.

45. *Ağzını açacağına gözünü aç* “Dikkatsizlik yüzünden zarara uğrayan veya kötü düşen birine, “Dikkatli ve uyanık olsaydın.” anlamında söylenir.

46. *Ağzını açacağına gözünü aç* Dikkatsizlik yüzünden zarara uğrayan birine, “Dikkatli ve uyanık olsaydın.” anlamında söylenir.

47. *Ağzının payını aldın mı?* Cevabını aldın mı? anlamında söylenir.

48. *Ağzından yel alsın* “Birinin söylediği, gerçekleşmesi durumunda kötülük getirecek bir olasılık için “Tanrı saklasın.”, “Dilerim gerçekleşmesin.” anlamında kullanılır.

49. *Ağzından yel(ler) alsın* “Birinin söylediği, gerçekleşmesi durumunda kötülük getirecek bir olasılık için “Tanrı saklasın.”, “Dilerim gerçekleşmesin.” anlamında kullanılır.

50. *Ağzından süt kokusu geliyor* “Daha büyümemişsin, olgunlaşmamışsın.” anlamında söylenir.

51. *Ağzını kiraya mı verdin?* Konuşmak istemeyip susanlara karşı, “Niçin konuşmuyorsun, sende bir şeyler söylesene!” anlamında söylenir.

52. *Ağzını hayra aç* “Kötü bir olasılıktan söz edene, “Tanrı saklasın!” anlamında kullanılır.

53. *Ağzını öpeyim* Hoşa gidici söz söyleyene “Yaşa.”, “Var ol.”, “Ne iyi söyledin.”, “Çok iyi, çok yerinde söyledin.” anlamlarında söylenir.

54. *Ağzını seveyim* Hoşa gidici, sevindirici, yerinde bir söz söyleyene “Yaşa”, “Var ol”, “Ne iyi söyledin”, “Çok iyi, çok yerinde söyledin.” anlamlarında söylenir.

55. *Ağzını topla* “Sözlerine dikkat et, edepli konuş, kötü söz söylemeyi bırak.” anlamında söylenen bir ihtar sözüdür.

56. *Ağzını açtırma* “Beni kötü konuşturma!” anlamına gelir.

57. *Ağzına kurban olayım* Hayranlık ve teşekkür anlamında söylenir.

58. *Ağzının kâhyası mısın?* “Konuşmasına ne karışyorsun, müdahaleye ne hakkın var?” anlamında kullanılır.

59. *Ağzının kâhyası değilsin ya* “Konuşmasına ne karışyorsun, müdahaleye ne hakkın var?” anlamında kullanılır.

60. *Ağzının perhizi yok* “Ağzına geleni söyler, aklına nasıl eserse öyle konuşur.” anlamındadır.

61. *Akul akıl, gel çengele takıl!* Akılsızca yapılan bir iş karşısında ya da bir işte çözüm bulamamaktan bunalınca söylenen bir ifadedir.

62. *Ahı gitmiş, vâhı kalmış* “Tâzeliği, gençliği, dinçliği kalmamış, eski güzelliği kaybolmuş.” anlamında kullanılır.

63. *Akul bu ya* Olmaması gereken ama yapılmış bir davranış, iş için “Akıldır ne denir?” anlamındadır.

64. *Aktan karadan haberi yok* Câhil kimseler için söylenir.

65. *Akarı (yok) kokarı yok* “Belli başlı bir kusûru yok, temiz sağlam.” anlamında söylenir.

66. *Akul kârı değil* “Akıllı olan kimsenin yapacağı şey değil.” anlamındadır.

67. *Akul işi değil* “Akıllı olan kimsenin yapacağı şey değil.” anlamındadır.

68. *-Akıllınız kim?- Öndeki zincirli* “Hepsi (hepiniz, hepimiz) zır deli.” anlamına söylenir.

69. *Akılsızlık parayla değil ya* Önlensizce düşüncesizce davranıldığında söylenir.

70. *Akılsızlık parayla mı?* Önlensizce düşüncesizce davranıldığında söylenir.

71. *Akul var, yakın var* “Akla uygun iş böyle olur.”, “İşin doğrusunun ne olduğu açık.”, “Doğrusu budur.”, “Akıllı olan kişiler böyle yapar.” anlamında kullanılır.

72. *Aklımı peynir ekmekle mi yedim?* Akıllı harcı olmayan şeyler yapan ve söyleyen kimseler için söylenir.

73. *Aklını peynir ekmekle yemiş* Akıllı harcı olmayan şeyler yapan ve söyleyen kimseler için söylenir.

74. *Al kiraz üstüne kar yağmış* En olmaz denilen şeyin bile olabileceğini anlatmak için kullanılır.

75. *Aklı başından bir karış yukarı (~ yukarıda)* “Hiç düşünüp taşınmadan davranan, olgunca davranmayan, delice davranışları olan, aklına esen her şeyi yapan (kimse).” anlamlarında kullanılır.
76. *Aklı bir karış havada* Kimseyi takmayan, başına buyruk kimseler için kullanılır.
77. *Akşam ahıra, sabah çayıra* “Hayatta yiyip içip yatmaktan başka kaygısı yok.” anlamında söylenir.
78. *Aklına şaşayım* 1. Akıllıca olmayan bir davranış, bir düşünce karşısında, “Bu akıllıca bir iş değil.” anlamında kullanılır.
79. *Aklına turp sıkayım* arg. Akıllıca olmayan, bir iş, bir davranış, bir düşünce için, “Akıllıca değil.”, “Aptalca.”, “Budalaca.” vb. gibi anlamlarda kullanılır.
80. *Aklına tüküreyim* arg. Akıllıca olmayan bir işi yapana, kınamak için söylenir.
81. *Akluma gelen başıma geldi* “Korktuğuma uğradım.” anlamında söylenir.
82. *Aklından zoru var* Ara sıra tutarsız, delice davrananlar için söylenir.
83. *Aklının çivisi eksik* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamındadır.
84. *Aklının tahtası eksik* Delişmen, deli, dengesiz, budala anlamındadır.

85. *Aklını peynir ekmekle yemiş al.* Pek akılsızca bir iş yapan için söylenen bir ifadedir.
86. *Aklınla bin yaşa* Bir konuda yerinde olmayan bir düşünce ileri sürene şaka yollu söylenir.
87. *Ak mı, kara mı?, Önüne düşünce görürsün* “Sonucun, düşündüğün gibi olup olmadığını iş gerçekleşince anlarsın.” anlamında kullanılır.
88. *A köse, sayılmadık kaç tel sakalın var?* Kendini uğraşını pek önemli görenler için, “Yaptığın şey ortada ne öğünüp duruyorsun?” anlamında alay yollu söylenir.
89. *Akşam Hacı Mehmet, sabah eskici Yahudi* Hileci kimseler hakkında söylenir.
90. *Akşamdan kavur, sabaha savur* Ne kazanırsa onu hemen harcayan, yarın kavgası gütmeyen tutumsuz kimseyi anlatmak için kullanılır.
91. *Akşamdan sonra merhaba* İş işten geçtikten sonra gösterilen ilginin, yardımın, desteğin pek bir değeri olmadığını belirtmek için söylenir.
92. *Akşamdan sonra sabahlar hayrolsun* İş işten geçtikten sonra gösterilen ilginin, yardımın, desteğin pek bir değeri olmadığını belirtmek için söylenir.

93. Akşam kavis, sabah savul Verdiği sözden çabuk dönenler için kullanılır.

94. Alacağına şahin, vereceğine karga Alacağı oldu mu bütün gücünü kullanıp alan; vereceğini vermeye gelince zavallı, güçsüz görünüp, ödememeye çalışan kimseler için kullanılır.

95. Alacağı olsun “Gün gelir öcümü ondan alırım.”, “Bana yaptığının acısını günün birinde ondan çıkarırım.” anlamında kullanılır.

96. Alacağın olsun “Gün gelir öcümü ondan alırım.”, “Bana yaptığının acısını günün birinde ondan çıkarırım.” anlamına kullanılır.

97. Al Allah kulunu, zapteyle delini (bir kimse için) “Çok delidir, deliliğine Tanrı’dan başka kimse engel olamaz.” anlamındadır.

98. Alan razı, satan razı (bir iş, bir konu için) “İki yan anlaşmış, uyuşmuş, artık buna kimse karışmamalı.” anlamında kullanılır.

99. Al aptesini, ver pabucumu “Senden gördüğüm yarar, bu yüzden uğradığım zarara değmedi, yaptığın iyilik senin olsun.” anlamında kullanılır.

100. Al aşığı, vur yukarı Didişe didişe, çekişe çekişe anlamına gelir.

101. Al birini, vur birine “Her ikisi de işe yaramaz, ikisi de birbirinden kötü.” anlamına söylenir.

102. Al birini, vur ötekine “Her ikisi de işe yaramaz, ikisi de birbirinden kötü.” anlamındadır.

103. Aldı ele, düştü yola “Konuyu yakaladı, üzerinde durdukça durdu, uzattıkça uzattı.” anlamındadır.

104. Aldı ele, girdi yola “Konuyu yakaladı, üzerinde durdukça durdu, uzattıkça uzattı.” anlamındadır.

105. Al dağlardan kengeri, ver devenin ağzına “Emek ve para harcamadan işini gör, çıkarını sağla.” anlamında söylenir.

106. Aldın mı? arg. “Senin istediğin de olmadı.”, “İşte böyle bozulursun.” “Oh olsun!” anlamındadır.

107. Âlemi var mı? Uygun olmayan davranışlar için, “Uygun mu?”, “Yerinde mi?”, “Yakışık alır mı?”, “Uygun olmaz.”, “Yakışık almaz.” anlamlarında kullanılır.

108. Âlemi yok Uygun olmayan davranışlar için, “Uygun mu?”, “Yerinde mi?”, “Yakışık alır mı?”, “Uygun olmaz.”, “Yakışık almaz.” anlamlarında kullanılır.

109. Âleme talih, bize kör Sâlih mi? Herkesin payını aldığı bir işte bir kimsenin faydalanamadığını ifade eder.

110. Al giymedim ki alınayım “Bu işle herhangi bir ilgim yok, onun için söylenenler beni ilgilendirmiyor, söylenenlere alınmıyorum.”, “Alınacak

bir durumum, işim yok, alınacak bir iş yapmadım.” anlamlarına gelir.

111. *Al gülüm, ver gülüm* “Karşılıksız hiçbir şey olmaz, yapılmaz.” anlamlarında kullanılır.

112. *Al haberi, git kabarı kabarı* “Sevindirici bir haber aldın ya, şişinerek gidersin.” anlamındadır.

113. *Alın derisi değil, davul derisi* Utanmaz arlanmaz kimseler için kullanılır.

114. *Al külahını, eyvallahı da içinde* “Yaptığın iyiliği, yardımı kabul etmekten vazgeçmek gerektiğini duyuyorum, teşekkürlerimle birlikte.” anlamında kullanılır.

115. *Allah acısını unutturmasın* “Tanrı bu acıyı bile unutturacak daha büyük acı vermesin.” anlamında söylenir.

116. *Allah ağzından duysun* “Söylediğin gerçek olsun.” anlamında söylenir.

117. *Allah akıllar versin* Akılsızca iş yapanlar için bunu dolaylıca anlatmakta kullanılır.

118. *Allah akıl fikir versin* Akılsızca iş yapanlar için bunu dolaylıca anlatmakta kullanılır.

119. *Allah aratmasın* Yakınılacak bir durum için, “Kusursuz değil ama işe yarıyor, olmasa ortada kalırız.” anlamında kullanılır.

120. *Allah arttırsın* “Tanrı daha da çoğunu versin.” anlamında söylenir.

121. *Allah’a yalvar* Uyarılara aldırmayarak, kendi kusuru nedeniyle güç bir duruma düşüp bundan yakınan kimseye, “Benden yardım bekleme, umma.” anlamında söylenir.

122. *Allah bahtından güldürsün* Evlenme çağına gelmiş ya da evlenecek kız için, mutluluk dileği olarak söylenir.

123. *Allah bana, ben de sana* “Borcumu şu anda ödeyebilecek durumum yok, kazanırsam öderim.” anlamındadır.

124. *Allah bir dediğinden başka sözüne inanılmaz* Birinin inanılmaz, çok yalancı olduğunu anlatmak için kullanılır.

125. *Allah bir yastıkta kocatsın* Yeni evlilere “Yaşam boyu birlikte olun, hiç ayrılmayın.” anlamında söylenir.

126. *Allah birini bin etsin* “Tanrı daha fazla versin.” anlamında kullanılır.

127. *Allah derim* Pek iç açıcı olmayan bir iş için, “Ne dersin?” diye sorulduğunda, “Söylenecek bir söz bulamıyorum.” anlamında söylenir.

128. *Allah dirlik düzenlik versin* “Tanrı evde huzursuzluk vermesin.” anlamında söylenir.

129. *Allah dört gözden ayırmasın* Çocuklar için söylenen, “Tanrı anasız babasız bırakmasın.” anlamında kullanılır.

130. Allah emeklerini eline vermesin

“Çok çalıştın, Tanrı bunca çalışmanı, didinmeni değerlendirsin, onu boşa çıkarmasın, bu çalışmanın iyi sonucunu almanı dilerim.” anlamında kullanılır.

131. Allah etmesin “Dilerim ki böyle bir şey gerçekleşmesin.” anlamında söylenir.

132. Allah gecinden versin Biri için, sözgeşi olarak ortaya atılan ölümünden konuşulurken, “Tanrı ona ölümü çok geç zamanda versin.”, “Çok yaşasın.” anlamında kullanılır.

133. Allah Halil İbrahim bereketi versin (alışverişte, kazançta) “Tanrı daha çok etsin, bereket versin.” anlamında söylenir.

134. Allah hoşnut olsun “Bir kimsenin, kendisine iyilik yapan kişi için kullandığı bir iyi dilek sözü.” anlamına gelir.

135. Allah’ı çok, insanı az bir yer “Pek ıssız, kimselerin bulunmadığı kuytu bir yer.” anlamında kullanılır.

136. Allah’ından bulsun “İşlediği kötülüğe karşılık vermeyeceğim, cezasını Tanrı versin.” anlamında söylenir.

137. Allah’ın işine bak Bir işin, bir olayın şaşılacak, beklenmeyen bir durum almasında kullanılır.

138. Allah insanın aklını alacağına canını alsın “Bunaklık ve delilik ölümünden beterdir.” anlamında kullanılır.

139. Allah’ını seven tutmasın

Öfkeyle bir davranışa geçen kimsenin bu durumunu anlatmak için söylenir.

140. Allah’ı seversen Ant vermek için ya da şaşkınlık, bıkkınlık bildirmede kullanılır.

141. Allah iki iyilikten birisini versin “Ya ölsün, böyle çekmekten kurtulsun ya da sağlığına kavuşsun, iyileşsin.” anlamında söylenir.

142. Allah (seni) inandırсын İnanılması güç bir şeyden söz ederken, “Doğruyu söylüyorum.”, “İnan ki.” anlamında söylenir.

143. Allah iyiliğini versin Birinin hoşla gitmeyen bir davranışı karşısında hoşgörü belirtisi olarak söylenir.

144. Allah layığını versin Birinin hoşla gitmeyen bir davranışı karşısında memnuniyet belirtisi olarak söylenir.

145. Allah manda şifalığı versin Çok yemek yiyenler için, bunu belirtmek üzere, şaka yollu söylenir.

146. Allah ömürler versin Saygı gösterilen birine selam olarak ya da teşekkür için söylenir.

147. Allah övmüş de yaratmış Çok güzel kimseler için kullanılır.

148. Allah son gürlüğü versin “Tanrı, insana asıl yaşlılık yıllarında gönenç versin, kişinin son yılları rahat geçsin.” anlamında kullanılır.

149. Allah sonunu hayır etsin Sonucu pek de iyi olmayacak görünen bir iş ya

da gidişi iyi olmayan bir kimse için, “Dilerim ki öyle olmasın.” anlamında söylenir.

150. Allah taksiratını affetsin “Tanrı, günahlarını, kusurlarını bağışlasın.” anlamında söylenir.

151. Allah utandırmasın İyi sonuç alınacağı umularak girişilen bir iş için, “İnşallah başarılır.” anlamında kullanılır.

152. Allah vere de “Dilerim ki, inşallah.” anlamında söylenir.

153. Allah vermesin Kötü, korkulacak bir şeyin gerçekleşmemesini isteme anlamında söylenir.

154. Allah versin İyi bir şey ele geçirenlere, buna sevinildiğini anlatmak için, kimi zaman da şaka yollu söylenir.

155. Allah yazdı ise bozsun Gerçekleşmesi istenilmeyen bir durum ya da olay için ifade edilir.

156. Allah “yürü ya kulum” demiş Kısa bir süre çok zenginleşen kimselerin bu durumlarını anlatmak için söylenir.

157. Al on paralık da ondan, al bundan da beş paralık Bir mesele üzerinde olur olmaz, yerli yersiz fikir yürütüldüğü zaman söylenir.

158. Almazsın, satmazsın, pazarda işin ne? “Bir iş yapmayacaksan orada ne duruyorsun?” anlamında kullanılır.

159. Almış, satmış, çekmeceyi kapatmış “Artık yapacak bir işi kalmamış.” anlamında söylenir.

160. Alınını karışlarım “Bu işi kimse yapamaz, çok güç bir iştir.” anlamındadır.

161. Al sana bir daha Yeni bir terslik olunca usanç, bezginlik bildirmek anlamında kullanılır.

162. Al takke, ver külah Aralarındaki senlibenli dostluğu sürdürerek anlamında kullanılır.

163. Alacağın bir iğne, çeliğin okkasından sana ne? “Uğraştığın konu, o denli büyük işlerle ilgilenmeni gerektirmiyor.” anlamında söylenir.

164. Altı alay, üstü kalay “Görünüşü güzel, gösterişli ama içi, özü işe yaramaz, bozuk; içine, özüne özenilmemiş.” anlamlarındadır.

165. Altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fışkı karıştırır “Yenidir, deneyisizdir ama çok şey biliyormuş gibi ortalığı birbirine katacak işler yapıyor.” anlamına söylenir.

166. Altı kaval, üstü şişhane (giyim kuşam için) “Alt yanı üst yanıyla, alt parçası üst parçasıyla uyumlu değil.” anlamındadır.

167. Altın adı pul oldu, kız adı dul oldu “Uygunsuz davranışları yüzünden temiz tanınan kişiliği lekелendi.” anlamında söylenir.

168. Ali’ye edik, Veli’ye düdük Önemli önemsiz şeyler hakkında harcanan para için söylenir.

169. *Altından su mu çıktı?* “Ne oldu, neden yerinde duramıyorsun?” anlamında söylenir.

170. *Altta kalanın canı çıksın* “Bu halledilmesi güç işten kurtulmak için herkes başının çaresine baksın, bakamayanlar ne olursa olsun.” anlamındadır.

171. *Al hacı ağa pabucunu, eyvallahı da içinden* “Söz verdiğim işten vazgeçmek zorundayım.” anlamında söylenir.

172. *Altta yok, üstte yok* Çok yoksul anlamına gelir.

173. *Alt yanı çıkmaz sokak* Sonuç alınamayan, sonu gelmeyen işler için kullanılır.

174. *Alt yanı kiraz bahçesi* “Yapılmakta olan işin bundan sonraki evresi çok kolay.” anlamında kullanılır.

175. *Altın taş, üstün tokaç mı?* Bir kimseye, “Seni sıkı bir durum mu var?”, “Neden gitmek istiyorsun?” anlamında söylenir.

176. *Amcamla dayım, hepsinden aldım payım* Kimseden yardım beklenmeyeceği anlamında söylenir.

177. *Aman derim* “Sakın ola, böyle bir şey yapayım deme.” anlamında söylenir.

178. *Aması maması yok* Hiçbir özürün kabul edilmeyeceği bir kesinliği anlatır.

179. *Aması var* “Herkesin bilmediği sakıncası ya da kusuru var.” anlamlarına gelir.

180. *Aman zaman demeye kalmadı* Bir şeyin insanı kendisini toplamasına izin vermeden oluverdiğini anlatmak için kullanılır.

181. *Amasya’nın bardağı, biri olmazsa bir daha* “Bol bulunan bir şey elden kaçtı diye üzülmemeli, yenisi sağlanabilir.” anlamında söylenir.

182. *Anadan sıksa, ne yapsın muska?* “Sağlam ve güçlü yetişmemiş, sonradan olması zor.” anlamında söylenir.

183. *Ana ata sofrasında büyümemiş* “Aile için eğitimi iyi almamış, kaba ve görgüsüz.” anlamında söylenir.

184. *Analar neler doğururmuş?* Bir kimse için “Çok üstün, çok becerikli ve kabiliyetli, çok güçlü, çok yaman.” anlamında kullanılır.

185. *Anamın ak sütü gibi helal olsun* Bir alacak ya da verilen bir şey için kullanılır.

186. *Ananın karnında dokuz ay nasıl bekledin?* Çok aceleci olanlara, sabırsızca davrananlara sabırsızlığını anlatma anlamında söylenir.

187. *Ananın karnında dokuz ay nasıl durdun?* Çok aceleci olanlara, sabırsızca davrananlara sabırsızlığını anlatma anlamında söylenir.

188. *Anaları ne ki danaları ne olsun?*

Bir kimsenin ailesine benzediğini, onun huylarını taşıdığını ifade eder.

189. *Ananız (Ânalar) taş yesin, yarım*

yarım (~ yarımşardan) beş yesin Fedâkarlık yapıyormuş gibi görünüp de kazançlı çıkan kimseler için söylenir.

190. *Anan güzel mi?*

“Nerde bu bolluk?”, “Kendini akıllı sanıyorsun ama ben aldanmam.” gibi bir anlamlarında kullanılır.

191. *Anan yahşi, baban yahşi*

Birini, bir şeye razı etmek için çok güçlük çekildiğini, çok diller döküldüğünü başkasına aktarırken kullanılır.

192. *Anası (onu) Kadir Gecesi*

doğurmuş Her işi rast giden, bahtı iyi kimseler için kullanılır.

193. *Anasından doğduğuna pişman*

Tembellik ve kayıtsızlık bildirir.

194. *Anasını eşek kovalasın*

Sözü edilen kişi ya da işten duyulan bıkkınlığı ifade etmek için söylenir.

195. *Anasının ipliğini (~ ipini)*

pazarda satmış Kendisinden her türlü soysuzca davranışlar, işler beklenebilecek, ipsiz sapsız (kimse). anlamında söylenir.

196. *Anasını sat (~ satayım!)*

“Hiç önemseme, aldırma, ne olursa olsun, bunun için gam yeme.” anlamına gelir.

197. *Anası usta (ekmeği) yufka*

yapar, çocuk usta çift çift yapar “Bir şeyler yapması gereken kişi, az az verip

sayıyı çoğaltmak istiyor. Ama alan da bunlardan birkaçını birleştirip aldanmadığını gösteriyor.” anlamında söylenir.

198. *Anası sarmısak, babası soğan*

“Ne olduğu belirsiz, görgüsüz ve bayağı kimselerin çocuğu.” anlamında kullanılır.

199. *Anası turp, babası şalgam*

“Ne olduğu belirsiz, görgüsüz ve bayağı kimselerin çocuğu.” anlamında kullanılır.

200. *Anasının algısı başında imiş*

Bir tehlikeyi ucuz atlatan kadınlar için söylenir.

201. *Anam beni bir daha mı*

doğuracak? “Kafama göre yaşarım.” anlamında söylenir.

202. *Anca beraber kanca beraber*

İki ya da daha çok kimsece birlikte girilen bir işte, “Sonuç ne olursa olsun birbirimizden ayrılmayacağız.” anlamında kullanılır.

203. *Anır eşşeğim anır, adın deftere*

geçti Haketmediği bir makama gelip yetkilerini kötüye kullanan kimseler veya ortalığı velveleye veren kişiler için söylenir.

204. *Anladık yel değirmeni ama suyu*

nereden geliyor? “Bu işin parasını kim ödüyor?” anlamına söylenir.

205. *Anladımsa Arap olayım*

tkz. “Yemin içerim ki hiçbir şey anlamadım.” anlamında söylenir.

206. *Anlaşıldı pederin bayraktar*

olduğu “Dolambaçlı anlatımdan sözün nereye varacağı belli oldu, durum aydınlandı, işin içyüzü anlaşıldı.” anlamlarında kullanılır.

207. *Anlaşıldı Vehbi'nin kerrakesi*

“Amaç belli oldu, işin içyüzü anlaşıldı.” anlamında kullanılır.

208. *Aptala malum olur*

Kısaca “Gezgin derviş” anlamına gelen “Abdal” sözcüğünü “Aptal” (ahmak) biçimine sokarak, bir şeyi önceden sezip söyleyenler için şaka yollu söylenir.

209. *Aptallık parayla pulla değil (ya)*

Akılsızca hareket eden kimse için, “Aptallığın zor tarafı yok ki, isteyen rahat rahat aptallık edebilir.” anlamında söylenen alaylı bir söz.

210. *Aramakla bulunmaz*

“Çok az bulunan, çok değerli bir şey, kolay kolay bulunmayan bir şey.” anlamında kullanılır.

211. *Aramakla ele geçmez*

“Çok az bulunan, çok değerli bir şey, kolay kolay bulunmayan bir şey.” anlamında kullanılır.

212. *Aralarında dağlar kadar fark var*

İki şey arasındaki büyük farkları anlatmak için söylenir.

213. *Arap Arab'a "Yüzün kara"*

demiş Kendi kusurunu görmeyip başkalarının kusurlarını yüzüne vuran kişileri ifade etmek anlamında kullanılır.

214. *Arap olayım*

Söylenen bir şeyin gerçek olduğuna, doğruluğuna karşındakini inandırmak için şaka maksatlı söylenir.

215. *Arap uyandı*

Başa gelen bir olaydan ders alındığını anlatmak için kullanılır.

216. *Arabın gözü açıldı*

Başa gelen bir olaydan ders alındığını anlatmak için kullanılır.

217. *Arabın derdi kırmızı pabuç*

İşin aslıyla ilgilenmeyip gereksiz detaylar üzerinde duran kimseler için söylenir.

218. *Arayıp soranı yok*

Kimse için kullanılır.

219. *Arı satmış, namusunu kiraya*

vermiş “Utanma, onur, namus gibi değerleri kalmamış (kimse).” anlamına gelir.

220. *Arkasından sapan taşı yetişmez*

Bir şeyin çok hızlı gittiğini anlatmak için söylenir.

221. *Arif olan anlasın*

“Herkesin anlayabileceği açıklıkta söylenmemiştir, anlayabilen anlar, bu da yeterlidir.” anlamındadır.

222. *Aralarından kara kedi geçti*

İyi anlaşılan iki kişinin aralarındaki ilişkinin bozulduğunu ifade etmek için söylenir.

223. *Aralarından su sızıyor*

Çok samimi kimseler için kullanılır.

224. *Arkası yere gelmez*

“Çok güçlü, yenilmeyen kimse, arkası güçlü kimse.” anlamında söylenir.

225. Arkadaş değil arka taşı “Sözde arkadaş ama sıkıntısından, zahmetinden başka bir şeyi şeyi yok.” anlamındadır.

226. Arkasında yumurta küfesi yok ya Sözünü hızlıca ve kolayca değiştiriverenler, sözünde durmayanlar için kullanılır.

227. Arkasından atlı mı kovalıyor? Çok hızlı koşar gibi yürüyenler için söylenir.

228. Armudun sapı var, üzümün çöpü var Her şeye bir kusur bulup hiçbir şeyi beğenmemek anlamında kullanılır.

229. Armut piş, ağzıma düş Bir şey için hiç emek harcamadan onun kendiliğinden olmasını bekleyen insanları anlatır.

230. Ar namus tertemiz Utanmaz arlanmaz kimseler için kullanılır.

231. Arpa ekim, darı çıktı “Başladığım iş istediğim sonucu vermedi, ters sonuç verdi.” anlamında kullanılır.

232. Arpaya katsan at yemez, kepeğe atsan it yemez Hiçbir işe yaramayan, gereksiz ve beceriksiz kimseler için söylenir.

233. Arşını ile alır, sındısı ile keser “İşine gelen konuyu ele alır, onu istediği biçimde yürütür.” anlamında söylenir.

234. Astığı astık, kestiği kestiktir “Önünde kimse laf söyleyemiyor.” anlamında söylenir.

235. Asılma depoya gider arg. “Boşuna üsteleme.”, “Sırnaşma.”, “Yılışma.” vb. anlamlarında kullanılır.

236. Aşağı (~ aşağısı) kurtarmaz 1. “Daha ucuza satılırsa zarar eder.” 2 - (şaka yollu) “Daha aşağısını kendine yaraşık görmez, hep yüksek yaşamak ister.” anlamlarında kullanılır.

237. Aşağı mahalle sen misin, yukarı mahalle şen misin? İşe güce bakmaksızın durup dinlenmeden anlamında kullanılır.

238. Aşağı tükürse(m) sakalım, yukarı tükürse(m) bıyığım “İki yan da yakınım, birini ayırsam diğeri küser.” anlamında, yakınlar arasındaki bir durumla ilgili karar verme güçlüğü anlatmak için kullanılır.

239. Aşına (~ aşına aşına), çıktı ocak başına Kendisine gösterilen içtenlik ve yakınlığı kötüye kullananları, arsızlaşanları anlatmak için kullanılır.

240. Aş pişti, bayram geçti “Daha önce davranmak gerekirdi, artık yapılacak bir iş kalmadı, işin tavi geçti.” anlamında kullanılır.

241. Aş pişti, kaşık üstüne dikildi “Her şey hazır.” anlamında söylenir.

242. Ata nal çakıldığını görmüş, kurbağa da ayaklarını uzatmış “Yetenekli, değerli kimselerin hakkı olan şeyleri, buna lâyık olmayan da istiyor.” anlamında kullanılır.

243. *At avlandı, deli evlendi* “Her şey oldu bitti” anlamında söylenir.

244. *At pazarında eşek osurtmuyoruz* Kaba, söyleneni dinlemeyene uyarı amacıyla söylenir.

245. *At elin, it elin, bize ne?* “Herkes kendi malını dilediği gibi kullanır, kendi yakınına istediği gibi davranır, bizim bunlarla ilgilenip üzerinde fikir yürütmemiz gereksizdir, yakışık almaz.” anlamında söylenir.

246. *Ateş almaya mı geldin?* Uğradığı yerde çok az kalıp hemen gitmeye kalkan kimseye “Neden böyle çabuk gitmek istiyorsun?”, “Olur mu bu?” anlamında bir kınama sözü olarak söylenir.

247. *Ateşe vursan duman çıkmaz* Çok elisiki, çok cimri anlamına gelir.

248. *Ateş olsa cirmi kadar yer yakar* “Bütün gücüyle saldırırsa da ondan çekinmiyorum, bana bir şey yapamaz.” anlamında kullanılır.

249. *At görür aksar, su görür susar* “Kendisine gerekli olsun olmasın, gördüğü her şeyden edinmek ister.” anlamında söylenir.

250. *Atı alan Üsküdar’ı geçti* “Artık yapılacak bir şey kalmadı, iş işten geçti, fırsat kalmadı.” anlamında söylenir.

251. *Atına eşek mi dedik?* “Küçümseyecek bir davranışta bulunmadık.” anlamında kullanılır.

252. *Atın yüğrükse bin de kaç* “İmkânların var ve yeterliyse kendini kurtar.” anlamında söylenir.

253. *Atla arpayı dövüştürür* Birbirlerinden ayrılma olanağı bulunmayan iki arkadaşı bile ayıracak kadar fesat bir kimse hakkında söylenir.

254. *Atladı gitti Genç Osman* Bir tehlikenin geçtiğini, atlatıldığını, bir işin bittiğini, yapıldığını anlatmak için söylenir.

255. *Atma Recep, din kardeşiyiz* arg. “Palavra savurma, birbirimizi biliriz; söylediklerin hep yalan, çok abartıyorsun.” anlamında kullanılır.

256. *Atsan atılmaz, satsan satılmaz* Gözden çıkarılacak, atılacak kadar değersiz olmayan ama bir işe de yaramayan şeyler ya da kişiler için söylenir.

257. *Atta duran var, durmayan var* “Herkes ata binemez, atın üstünde duramaz; bunun gibi, herkes her işin üstesinden gelemmez.” anlamına gelir.

258. *At var, meydan yok* “İş yapacak güç ve araç var ama yapılacak iş yok.” anlamında söylenir.

259. *Av avlanmış, tav tavlanmış* “Çok geç kalınmış, iş olup bitmiş, artık yapılacak bir şey yok, iş işten geçmiş.” anlamındadır.

260. *Avcı kediye kurnaz fare* Tuzağa düşürmekte usta olanın karşısında tuzağa düşmemekte usta olan anlamına gelir.

261. Aya sen doğma, ben doğayım der Çok güzel, güzellikte ayla yarışabilecek kimseler için söylenir.

262. Ayağına sıcak su mu dökelim, soğuk mu? Çok seyrek gelen bir misafire “Çoktandır gelmiyordun, nasıl ettin de gelebildin, teşekkürümüzü nasıl belirteceğimizi bilemiyoruz.” anlamında, yarı sitem yarı sevinç sözü olarak söylenir.

263. Ayağında donu yok, fesleğen ister başına Yoksulluğuna bakmayıp süs, gösteriş düşünen ya da yapan kimseler için anlamında söylenir.

264. Ayağını öpeyim ha. “Yalvarırım.” anlamında söylenir.

265. Ayağın mı aşınır? Üşenenlere alay sözü olarak kullanılır.

266. Ayaklarını öpeyim ha. “Yalvarırım.” anlamında söylenir.

267. Ayağının bastığı yerde ot bitmez “Uğradığı yere bereketsizlik, uğursuzluk getirir.” anlamında kullanılır.

268. Ayağı uğurlu geldi Bir kimse bir yere geldiği sıralarda, o yer sahibi iyi bir iş ile karşılaşması durumunda kullanılır.

269. Ay aydın, hesap belli “Durumda anlaşılmayacak bir yön yok.” anlamında söylenir.

270. Ayaz oldu bulut oldu, geçen günler umut oldu “Geçmişte iyi kötü günler oldu, şimdi hepsini geride bıraktık.” anlamında kullanılır.

271. Ayaz paşa kol geziyor “Dışarda keskin, kuru bir soğuk var, çok soğuk bir yel esiyor, ayaz var.” anlamında, şaka yollu söylenir.

272. Ayağının tozu olamaz İki şey veya şahıs karşılaştırılırken kullanılır.

273. Ay bacayı aştı “İşin yapılabileceği uygun zaman geçti, iş işten geçti.” anlamındadır.

274. Ayda yılda bir namaz, onu da şeytan komaz “Kırk yılda bir fırsat düşer ona da engel olur.” anlamında söylenir.

275. Ay’ı gördüm, yıldıza itibarım yok “En güzelini, en iyisini buldum, ondan aşağısına gönül indirmem, bakmam.” anlamında söylenir.

276. Ayı kazana sıçtı “Küstah adam güzel işi, güzel durumu berbat etti.” anlamında söylenir.

277. Ayıyı fırına atmışlar, yavrusunu ayağının altına almış “Duygusuz insanlar kendilerini kurtarmak için gerekiyorsa çocuklarını bile tehlikeye atmaktan çekinmezler.” anlamında kullanılır.

278. Ayıkla pirincin taşını “Çok karışmış olan bu işin içinden çıkabilirsen çık.” anlamında söylenir.

279. Ayının kırk türküsü olurmuş, kırkı da ahlat üzerine (üstüne) Sürekli olarak hep aynı şeyleri tekrarlayan, aynı öyküleri anlatan ya da aynı işleri yapan, aynı şeyleri isteyen kimseler için kullanılır.

280. *Ayı var yılı var, ıvecek ne var?*
Bir işi zamanında yapmayan, erteleyen insanlara bunu üstü kapalı olarak söylemek için kullanılır.

281. *Ayı yavrusu ile oynuyor* al. İriyarı ya da yetişkin birinin ufak tefek birine ya da bir çocuğa el şakası yapması ya da gücünü onda sınaması durumunda alay yollu ayıplama olarak söylenir.

282. *Ayranım budur, yarısı sudur*
“Size güzel bir şey sunamıyorum, çünkü elimde ancak bu var.” ya da “Bu iş ancak böyle yapabiliyorum, elimden gelen budur.” anlamlarında kullanılır.

283. *Ayrarı yok içmeye, atla gider sıçmaya* ka. Çok yoksul olduğu halde bu durumuna bakmadan hava atmaya çalışanlar için alay yollu söylenir.

284. *Ayrarı yok içmeye, tahtirevanla gider sıçmaya* ka. Çok yoksul olduğu halde bu durumuna bakmadan hava atmaya çalışanlar için alay yollu söylenir.

285. *Ayran içmeye geldik, ara açmaya değil* “Buraya, aradaki soğukluğu ortadan kaldırmaya, dostluğu güçlendirmeye geldik, anlaşmazlığı arttırmak istemeyiz.” anlamında söylenir.

286. *Ayvaz kasap hep bir hesap*
“Hangi seçenek yeğlenirse yeğlensin sonuç değişmez, ha öyle olmuş ha böyle aynı kapıya çıkar, hepsi bir.” anlamlarında söylenir.

287. *Az değil* Bir kimsenin görüldüğü, sanıldığı gibi olmadığını, kurnaz, işbilir, şakacı vb. olduğunu anlatmak için kullanılır.

288. *Az kaldı* (~az kalsın az daha) Bir işin neredeyse olmak, gerçekleşmek üzereyken olmadığını anlatır.

289. *Aza sormuşlar: “Nereye?”, çoğun yanına demiş* Küçük bir kazanç zengin bir kimsenin eline geçtiği zaman söylenir.

290. *Az söyler, uz söyler* “Az ama yerinde ve işe yarar sözler söyler.” anlamında söylenir.

291. *Az ye de uşak tut* “İkide bir iş buyurma, herkes senin uşağın değil.” anlamındadır.

292. *Baba bir hırsız tuttum. –Getir. –Gelmiyor. –Bırak. –O beni bırakmıyor* İstenildiği yönde geliştirilemeyen, büyük zararları göze almadan da bırakılamayan işi anlatmak için kullanılır.

293. *Baba değil tırabzan babası* Çocuklarına karşı babalık görevlerini yerine getirmeyen, onlara faydası olmayan babalar için kullanılır.

294. *Babamın adı Hıdır, elimden gelen budur* “Ancak bu kadarını becerdim, gücüm, yeteneğim ancak bu kadar.” anlamında söylenir.

295. *Babasının hayrına mı?* Bir kimsenin mutlaka bir çıkarının olduğunu ifade etmek anlamında kullanılır.

296. Bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var “Yaşı küçük ama çeşitli alışkanlıklar, huylar edinmiş.” anlamında söylenir.

297. Bağdat harap “Karnım çok aç.” anlamına söylenir.

298. Bakalım deyip bakkala bırakma Kesin bir cevap vermeyip şüphe ve tereddüt ifadesi olarak “Bakalım.” diyen bir kimseye karşı “Beni atlatma, oyalama.” anlamında kullanılır.

299. Bakmaya doyum olmuyor Çok güzel şeyler hakkında söylenir.

300. Balaban aş pişirmiş, çocuklarını başına üşürmüş “Yaptığı, ortaya getirdiği iyi ve güzel şeylerden yalnız kendisi ve yakınları yararlanıyor.” anlamında söylenir.

301. Bal dök (de) yala Çok temiz, pırıl pırıl, tertemiz anlamlarına gelmektedir.

302. Bal tutan parmağını yalar İnsanların dolayısı ile karışmış oldukları bir işin kârından az da olsa faydalanmaktan kendilerini alamadığını anlatır.

303. Bana da... demesinler Bir şeyin mutlaka, kesinlikle yapılacağını ifade etmek için söylenir.

304. Bana göre hava hoş “Ne biçimde olursa olsun benim (senin, onun vb) için hepsi bir, öyle de olsa böyle de olsa değişmez.” anlamlarında kullanılır.

305. Başı göl, ayağı sal Ters giden bir işten dolayı sorumlu veya suçlu duruma düşmek anlamında söylenir.

306. Başımı kaşıyacak vaktim yok “İşim başımdan aşkındır, kafam çok karışıktır.” anlamında söylenir.

307. Başına vur, lokmasını ağzından al Çok mülayim ve mazlum kimse için kullanılır.

308. Başına gelen pişmiş tavuğun başına gelmedi “Akla gelmeyecek üzüntülere mâruz kaldı.” anlamında kullanılır.

309. Başını taşlara vur “Kaçırdığın fırsat için üzül.” anlamında söylenir.

310. Başında paralansın! Yapılan bir iyilik baş kakacak şekilde yapıldığında, artık o iyiliğin istenmediğini belirtmek için söylenen bir beddua anlamındadır.

311. Başında kavak yelleri esiyor “Gerçekleri kabul etmiyor, hayal aleminde yaşıyor.” anlamındadır.

312. Büyük edepsizlik yapan, terbiyesizce bir tavır sergileyen kimsenin davranışını kendine şikâyet eden kimseye bu davranışını uygun görmediğini anlatmak için kullanılır.

313. Başında torbası eksik “Hayvan” anlamında söylenir.

314. Baş, kık belli değil Sözü edilen toplulukta kimlerin yönetici, kimlerin yönetilen olduğu anlaşılmayacak kadar düzensizlik olduğunu bildirir.

315. Baş üstünde yeri var (sözü edilen biri için) “Büyük bir saygı ile karşılanır, el üstünde tutulur, çok iyi konuk edilir, ağırlanır.” anlamlarına gelir.

316. Başka diye Çingeneye derler “Sen başkasın, senin işin başka..” diyen birine karşı yarı şaka, yarı ciddi olarak kullanılır.

317. Battı balık yan gider “İşler kötü gittiğine göre artık istenildiği gibi davranılabilir.”, “Durum iyi değil, ben de ipin ucunu bıraktım, bildiğimi işliyorum.”, “Ne olursa olsun.” anlamlarında söylenir.

318. Bayramdan sonra bayramın mübarek olsun Yapılması gereken bir incelik görevinin, bir teşekkürün geciktiğini anlatmak için söylenir.

319. Bayram değil, seyran değil, eniştem beni niye öptü? “Durup dururken gösterilen bu yakınlığın, açık bir nedeni olmadığına göre açık olmayan bir nedeni var demek ki.” anlamında kullanılır.

320. Bayram geçtikten sonra getirdiğin kınayı (götüne) yak “Çok gerekli olduğu zamanda göstermediğin yardımı artık istemiyorum, başına çal.” anlamında söylenir.

321. Bayramlık ağzımı açtırma “Beni kırıcı ve kötü sözler söylemek zorunda bırakma.” anlamında söylenir.

322. Beğenmeyen kızını (~ küçük kızını) vermesin “Beğenilmek ya da

beğenilmemek umurunda değil, beğenmeyen beğenmesin.” anlamında söylenir.

323. Beğenmeyen, küçük oğluna almasın Bir kimsenin, yaptıkları hoş gitmediği veya kusurlu bulunduğu zaman kendisini beğenmeyenleri umursamadığını anlatmak için alay yollu söylenir.

324. Bekle yârin köşesini Gerçekleşeceği sanılmayan beklentiler, umutlar karşısında söylenir.

325. Ben bu işte yokum “Bu işte yer almam, bu işe karışmam.” anlamında söylenir.

326. Ben gidemem bendere, alışmışım kaba döşek mindere Nazlı büyümüş, refah içinde yaşamış kimseler için bu rahat koşulların devam etmesi gerektiğini ifade eder.

327. Benden günah gitti “Ben uyarıda bulundum, üzerime düşeni yerine getirdim, gerisi onun sorumluluğundadır.” anlamında söylenir.

328. Benden uzak (~ ırak) olsun da Mısır’ a sultan olsun “Yeter ki benim çevremde bulunup bana zararı dokunmasın da isterse en üstün yerlere gelsin, onunla muhabbetimi sürdürmek istemem.” anlamında söylenir.

329. Bende (~ sende vb.) o göz var mı? “Ben buna inanacak denli aptal mıyım?” anlamında söylenir.

330. Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası “Söylediğimi ters anlıyor.” anlamında söylenir.

331. Ben diyorum; “Hadımım”, o diyor: “Oğul uşaktan neyin var?” “Ben güçsüz olduğumu, bu işi yapamayacağımı söylüyorum, o hâlâ yapmamı istiyor.” anlamında söylenir.

332. Benim de adım Yakup ama o kadar uzun değil “Benim durumum da onunkinden aşağı değil ama ben onun gibi gösteriş meraklısı değilim.” anlamında kullanılır.

333. Benim elim değil, Ayşe Fatma anamızın eli Hanımların bir işe başlarken dua olarak söylediği tekerlemeye denir.

334. Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur al. “Hep aynı şeyleri yapıp duruyor, çabaları verimli olmuyor, aynı şeyleri boyuna yineliyor.” anlamında söylenir.

335. Ben sana hayran, sen cama tırman al. “Biri ötekine tutkun ama ötekinin aldırış ettiği yok.” anlamında kullanılır.

336. Ben şahımı bu kadar severim “Yeterince özveride bulundum, bundan daha çok özveride bulunamam, benden bu kadar.” anlamında söylenir.

337. Ben bilmez miyim güttüğüm domuzun huyunu ? “Uzun zaman bir arada olduğum o kötü kişiyi tanırım,

böyle şeyleri yapar o .” anlamında söylenir.

338. Ben umarım bacımdan, bacım ölür acından “Yardıma hali vakti yerinde olandan istemeli; bir başkasına muhtaç olan kimseden ne beklenir ki?” anlamında söylenir.

339. Benzetmek gibi olmasın “Benzerlik kurmak amacıyla söylemiyorum ama bu durumda olan şöyle bir kötü örnek vardı.” anlamında söylenir.

340. Besledik, büyüttük danayı, (şimdi) tanımaz oldu anayı “Yaptığımız iyilikler yeterince değerlendirilmiyor.” şeklinde yaptığı iyiliğe kötülükle karşılık veren kimseler için kullanılır.

341. Beş para etmez “Hiç değeri yok, işe yaramaz, değersiz.” anlamına gelir.

342. Beş para mı saydı? “Bunu para vererek almadı ya!” anlamına gelir.

343. Beş parmağın hangisini kessen acımaz? “İnsan evlatlarını birbirinden ayırt etmez, hangisine zarar gelse aynı üzüntüyü hisseder.” anlamında kullanılır.

344. Bırak Allah’ını seversen Bir kimsenin, bir şeyin değersizliğini, işe yaramazlığını belirtmek için söylenir.

345. Bıyığımı keserim Bir iddiaya girildiğinde bir şeyin olması veya olmaması konusu tartışıldığında kullanılır.

346. *Bilirdin götünün huyunu, niye içtin yahninin suyunu?* “Sonucunun olumsuz olacağını bildiğin bir işe bile bile niye girişiyorsun?” anlamında söylenir.

347. *Bildiğini yedi mahalle bilmez* Bir kimsenin çok uyanık olduğunu belirtmek için söylenir.

348. *Bildiği yanıldığına yetmez* Bildiğini sandığı halde aslında hiçbir şey bilmeyenler için kullanılır.

349. *Bilmiyorsun bu boku, git mektebinde oku* ka. “Bu lanet şeyi bilmediğin belli, öğren de öyle yap.” anlamında söylenir.

350. *Bin bir ayak bir ayak üstüne* “Hepsi ayakta büyük bir insan kalabalığı, çok büyük kalabalık.” anlamında söylenir.

351. *Bin yaşa* Birinin davranışından hoşnut olduğunu belirtmek için söylenir.

352. *Binin yarısı beş yüz (o da bizde yok)* (şaka sözü) çok düşünceli görünen birine “Öyle uzun uzun düşünüp kederlenecek ne var, aldırma!” anlamında söylenir.

353. *Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada* Ölümüne çok az kalmış kimse, ölümü beklenen kimse için söylenir.

354. *Bir abam var atarım, nerde olsa yatarım* Gözün gösterişte, zengin yaşamda olmadığını, az şeylerle

yetinildiğini anlatmak anlamında kullanılır.

355. *Bir alan pişman, bir almayan* Çok gösterişli ama bir işe yaramayan şeyler için söylenir.

356. *Bir ben bilirim bir de Allah* “Çektiğim sıkıntıları kimselere açmadım, ama onun ağırlığını benimle Tanrı’dan başka kimse bilmez.” anlamında sıkıntılı bir durum anlatır.

357. *Bir ben bilirim bir de Allah bilir* “Çektiğim sıkıntıları kimselere açmadım, ama onun ağırlığını benimle Tanrı’dan başka kimse bilmez.” anlamında sıkıntılı bir durum anlatır.

358. *Bir bu eksikti* “Sürüp giden sıkıntı yetmezmiş gibi bir de bu sıkıntı çıktı.” anlamında söylenir.

359. *Bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister* “Eline geçene şükretmez de hep daha fazlasını ister.” anlamında kullanılır.

360. *Bir çıktı (ama) bir çıktı* “Bir tane yetiştirdi ama tam yetiştirdi doğrusu.” anlamında kullanılır.

361. *Bir don, bir gömlek* Yarı çıplak anlamında söylenir.

362. *Bir dudağı yerde bir dudağı gökte* “Masallarda geçen dev gibi çirkin.” anlamına gelir.

363. *Bir düşünce(dir) aldı birini* “İçinden çıkılması zor bir durum için uzun uzun düşünmeye, bir çözüm yolu aramaya başladı.” anlamında söylenir.

364. *Bir eli kan, bir eli katran* “Her türlü kötülüğü yapabilen kimse.” anlamındadır.

365. *Biri eşikte, biri beşikte* Çocukları birbiri ardınca doğmuş ya da küçük küçük çocukları olduğu halde doğurmaya hazır kimseler için söylenir.

366. *Biri vardı gecedен, biri düştü bacadan* “Eski sıkıntının, derdin üzerine yenisi geldi.” anlamında söylenir.

367. *Bir atımlık barutu var* Bir konuda yapılacak şeylerin sınırlı olduğunu anlatır.

368. *Bir ayağı içeride, bir ayağı dışarıda* Gitmeye hazır durumda kimseler için söylenir.

369. *Bir kulağından giriyor, bir kulağından çıkıyor* Umursamaz kimse hakkında söylenir.

370. *Bir kuş çalıya sinmiş* “Hayatta kimsesiz ve yalnız bir kimse, bir başkasının korumasına sığınmış, ondan yardım bekler.” anlamında söylenir.

371. *Bir Köroğlu, bir Ayvaz* Karı kocanın, tek başlarına olduklarını anlatır.

372. *Bir lokma bir hırka* Dervişçe yetinmeyi, az şeyle geçinmeyi, çok malda gözü olmamayı anlatır.

373. *Bir mum al da derdine yan* “Başkalarıyla uğraşacağına sen kendi halini düşün, ona üzül.” anlamında söylenir.

374. *Bir söyledi, pir söyledi* “Uzatmadan, gereği gibi, az ama öz söyledi.” anlamında söylenir.

375. *Bir tahtası eksik* “Biraz delice.” anlamındadır.

376. *Bir varmış bir yokmuş* 1. “Masal gibi geçip gitmiş, artık bir düş olmuş, eskide kalmış.” 2.(kişi için) “Daha dün sağ idi, yazık ki bugün ölüdür.” anlamlarında kullanılır.

377. *Bir yana, dünya bir yana* Bir şeye, bir kimseye çok değer verildiğini belirtmek için söylenir.

378. *Bir içim sudur* Çok güzel kimse hakkında söylenir.

379. *Bir iplik çeksen kırk yama düşer* Üstü başı çok perişân kimseler için kullanılır.

380. *Bir yaşıma daha girdim* Hayret ve şaşkınlık anlamında söylenir.

381. *Biz attık kemik diye, el kaptı ilik diye* “Bizim beğenmeyip attığımızı başkaları kapıştı.” anlamında söylenir.

382. *Bit pazarında kuyruk toplar, Beyoğlu’nda beylik satar* Ortamına göre davranan kimseler için söylenir.

383. *Biz bizyiz* “Aramızda yabancı yok.” anlamında söylenir.

384. *Biz Ermeni’nin haçına mı küfrettik?* Bir konu üzerinde tartışırken taraflardan biri diğerine bu sözlerle memnuniyetsizliğini, duruma itiraz ettiğini belirtmek için kullanılır.

385. *Bize de mi lolo?* “Herkesi yutturabilirsin ama biz senin daleverelerini çok iyi biliriz, bizi aldatamazsın, buna kalkışma.” anlamında söylenir.

386. *Bizim evde yallanırsın, Kırkor’un bağında mı ürürsün?* “İyiliği bizden görüyorsun ama başkalarına hizmet ediyorsun.” anlamında kullanılır.

387. *Bizim gelin bizden kaçar, tutar ele kıçın açar* Davranışlarında dengesiz birini anlatmak için söylenir.

388. *Bizim it size balta getirdi mi?* Daha önce tanışmadığı biriyle ilişki kurmak için giden ama söze nasıl başlayacağını bilmeyen kimsenin durumunu, bu tanışmanın saçmalığını anlatmak için kullanılır.

389. *Bizim tavuk bir yumurta yumurtlar, yedi mahalle duyar; elin kırsığı küheylan doğurur, (hiç) sesi çıkmaz* “Bizim küçük bir kazancımız herkesin dilinde dolaşır ama başkalarının kazandığı milyonları kimse görmez.” anlamında söylenir.

390. *Biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz* “Birbirini çok yakından tanıyan kimseleriz, onun öyle üstün bir durumda olmadığını ya da ne yapacağını, nasıl davranacağını biliriz.” anlamında söylenir.

391. *Biz leblebi deyinceye kadar pazar savrulur* “Biz kararımızı verinceye değin yapılacak işin zamanı

geçecek, iş bizi beklemez.” anlamına gelir.

392. *Boğaz’ içinde kavga var* Gırtlak, boğazı İstanbul Boğaz’ına, Boğaziçi’ne benzeterek, yemek yerken şaka yollu söylenir.

393. *Boğaz ola* ha. Yemek yiyenlere söylenen “Afiyet olsun, iştahınız açık olsun, yarasın.” anlamında söylenir.

394. *Bok canına* ka. Kötülüğü görülen, bıkılan şeylere karşı bir sövgü sözü olarak kullanılır.

395. *Bok canına olsun* ka. Kötülüğü görülen, bıkılan şeylere karşı bir sövgü sözü olarak kullanılır.

396. *Borç benim kasavet senin mi?* “Borcunu düşünmek, kaygılanmak borçluya düşer, sen neden üzülüyorsun ki?” anlamında söylenir.

397. *Boru değil* arg. “Önem verilmeyecek, azımsanacak şey değil, kolay iş değil.” anlamına gelir.

398. *Boru mu?* arg. “Önem verilmeyecek, azımsanacak şey değil, kolay iş değil.” anlamına gelir.

399. *Boşa koysan dolmaz, doluya koysan almaz* İçinden çıkılması güç bir durumda kalındığında, bunu belirtmek için söylenir.

400. *Boşan da semerini ye* Çok fazla yemek yiyenler doymak bilmeyenler için şaka yollu söylenir.

401. *Boyacı küpü değil ki* Hemen daldırıp çıkarasın hemen yapılması

istenen bir işin kolay olmadığını anlatmak için, “Öyle kolay ve çabucak yapılacak bir iş değil, zaman ve emek ister.” anlamında söylenir.

402. *Boynu altında kalsın* “Ölsün!, “Gebersin!” anlamında bir beddua sözü olarak kullanılır.

403. *Boynu armut sapına dönmüş* Sıksa, çok zayıf kimseler için kullanılır.

404. *Boyu bacadan mı aştı?* (Kız için) “Daha evlenecek yaşa gelmedi.” anlamında söylenir.

405. *Boyu bosu devrilsin* “Ölsün.” anlamında bir ilenç sözü olarak kullanılır.

406. *Boyun bir karış uzadı* Gereksiz bir iş yapan, kötü bir davranışta bulunan için, “Bunu yapmakla sanki yükseldin.” anlamında alay yollu söylenir.

407. *Bozdur bozdur harca* Çok az olan ya da verilen şeyler, özellikle para için, azlığı belirtmek üzere alay yollu söylenir.

408. *Böylesine can kurban* “Ötekilerle karşılaştırılmayacak denli güzel olan bu ve benzeri, her türlü özveriye değer.” anlamındadır.

409. *Bu abdestle daha çok namaz kılar* “Bu ders, bu azar ona uzun süre yeter.” anlamında söylenir.

410. *Bu abdestle daha çok namaz kılınır* “Bu tutumla, bu araçla ya da bu inanışla işler böyle, bu biçimde daha yıllarca yürütülür.” anlamına gelir.

411. *Bu ayaklar koktu* arg. “Bu yollar, bu hileler artık çok biliniyor, bunları kimse yutmaz.” anlamında söylenir.

412. *Bu ayak koktu* arg. “Bu yollar, bu hileler artık çok biliniyor, bunları kimse yutmaz.” anlamında söylenir.

413. *Bu işi kan temizler* Bu işin sonu ölüme gider anlamında söylenir.

414. *Buna değdi, buna değmedi* Önce iyilerinin, sonra yavaş yavaş seçe seçe kalanlarının hepsinin alınması, yenilmesi vb. durumlarında kullanılır.

415. *Bu kör taşı değil* Hiç umulmayan bir kimseden olumlu davranışlar görüldüğü zaman söylenir.

416. *Bugün buldum, bugün yerim, yarına Allah kerim* “Her gün elime ne geçerse harcar, yarını düşünmem, günümü gün etmek isterim.” anlamında söylenir.

417. *Bu dünyanın adamı değildir* Davranışları, hareketleri, düşünceleri zamana uymayan kimseler için söylenir.

418. *Bugünden tezi yok* “Hemen şimdi, hemen bugün, derhal.” anlamında söylenir.

419. *Bugün peşin, yarın veresiye* “Bugün peşin parayla satış yapıyorum, yarın veresiye vereceğim.” (ama her gün bunu söylediğim için veresiye satış zamanı hiç gelmeyecektir.) anlamında, satıcılar şaka yollu kullanır.

420. Bu (~ o) o kadar kusur kadı kızında da bulunur “Her şeyin bir kusuru veya noksan tarafı vardır, bu denli eksikliğin sözü edilmez.” anlamında söylenir.

421. Bulunmaz Hint kumaşı mı? “Niye bu kadar üsteliyorsun?”, “O kadar önemli mi, bir daha ele geçmez mi?” anlamında söylenir.

422. Buldun bal alacak çiçeği “Yararlanılacak kimseyi ya da şeyi yakaladın.” anlamında söylenir.

423. Bulgurlu’ya gelin mi gidecek? Gereği yokken, ivedi ve sürekli bir biçimde dikiş, nakış gibi şeylerle uğraşan kadınlar için şaka yollu söylenir.

424. Bunda bir iş var “Bu olayın gizli bir yönü, bir içyüzü var.” anlamında söylenir.

425. Bundan iyisi can sağlığı “Bundan daha iyisi olamaz, en iyisi bu, bu çok iyi.” anlamında söylenir.

426. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu? Bir kimsenin söz ile davranışı birbirini tutmadığı, çeliştiği zaman, bunu belirtmek üzere söylenir.

427. Bu sığağa kar mı dayanır? Aşırı harcama durumunda elde avuçta bir şey kalmayacağını, paranın çabuk tükeneceğini anlatmak için kullanılır.

428. Bu sığağa kar dayanmaz Aşırı harcama durumunda elde avuçta bir şey kalmayacağını, paranın çabuk tükeneceğini anlatmak için kullanılır.

429. Burnu havada Kendini çok beğenmiş, kibirli kimseler için kullanılır.

430. Burnu Kafdağı’nda Kendini çok beğenmiş, kibirli kimseler için kullanılır.

431. Burnunu sıkısan canı çıkacak Çok zayıf ve güçsüz kimseler için kullanılır.

432. Burnu yere düşse almaz “Kendini beğenmiş, kibirli (kimse).” anlamında söylenir.

433. Burnunun yeli harman savurur 1. “Çok böbürleniyor, büyükleniyor.” anlamında söylenir. 2. Çok öfkelenmiş anlamındadır.

434. Buyurun cenaze namazına Beklenmedik bir durum karşısında “Artık iş işten geçmiş.” anlamında kullanılır.

435. Büyük sözüme tövbe! “Kötü bir duruma olanak vermeyeceğimi, böyle bir duruma düşmeyeceğimi söylüyorum ama, düşebilirim de; dilerim ki Tanrı beni böyle bir durumla karşılaştırmasın!” anlamında söylenir.

436. Büyümüş de küçülmüş Konuşmaları, davranışları yaşının gerektirdiğinin üstünde olan, bu yönden büyükleri andıran çocuklar için söylenir.

437. Cami yıkılmış ama mihrabı yerinde Yaşlanmış ama hâlâ güzelliğinden izler taşıyan kadınlar için söylenir.

438. Can benim canım, çıksın elin canı “Ben sıkıntı çekmeyeyim, rahat

yaşayayım da başkaları isterse ölsün.”
diyen bencil kimseler için söylenir.

439. *Cancağızı isterse* “Kendisi bilir,
canı isterse.” anlamına gelir.

440. *Canı çıksın* “Gebersin, ölsün.”
anlamındadır.

441. *Canı isterse* “İstemezse
istemessin, bundan kendisi zarar görür.”
anlamında söylenir.

442. *Canı cehenneme* “Ne denli kötü
duruma düşerse düşün umurumda değil,
isterse gebersin.” anlamında sevilmeyen
bir kimse için duyulan öfke ve nefreti
anlatır.

**443. “*Canım*” dese “*Canın çıksın*”
*diyor*** Sevilmeyen birinin her sözünün
batması anlamında kullanılır.

444. *Canımı sokakta bulmadım*
“Hayatım benim için çok önemlidir.”
anlamında söylenir.

445. *Canıma değsin* Şaka yollu öç
alma olarak söylenir.

446. *Canına değsin* (ölü için verilen
sadaka, yapılan iyilik vb. için) “Ona
ulaşsın, ölünün ruhu şad olsun.”
anlamında söylenir.

447. *Canına minnet* “Bu onun pek
işine gelir, arayıp da bulamadığı bir
şeydir.” anlamında söylenir.

448. *Canı sağ olsun* Çok önemli
olmayan yitikler karşısında,
karşısındakini rahatlatmak için, “Zararı
yok, önemli değil.” anlamında söylenir.

449. *Canını al, parasını alma* Çok
cimri kimseler hakkında kullanılır.

450. *Canın sağ olsun* Çok önemli
olmayan yitikler karşısında,
karşısındakini rahatlatmak için, “Zararı
yok, önemli değil!” anlamında söylenir.

451. *Canları sağ olsun* Çok önemli
olmayan yitikler karşısında,
karşısındakini rahatlatmak için, “Zararı
yok, önemli değil!” anlamında söylenir.

452. *Canı yok mu?* Birinin katlandığı
durumu başkalarına örnek göstermek,
sıkıntıya dayanılması gerektiğini, ancak
böylece bir şey elde edilebileceğini
belirtmek için söylenir.

453. *Can kurban* İyi ve güzel şeyler,
davranışlar, durumlar vb. karşısında
beğenmeyi, onay vermeyi anlatmak için
söylenir.

454. *Cankurtaran yok mu?* Ölüm ve
benzeri büyük bir tehlike karşısında
yardım isteme sözü olarak kullanılır.

455. *Cart kaba kâğıt* arg. Yüksekten
atana, çalımlı konuşana, gözdağı verene
karşı “Senin bu tavrına değer veren var
sanki!” anlamında bir hafifseme sözü
olarak söylenir.

456. *Cebinde akrep var* Bir yerde bir
iki arkadaşla yenilen içilen şeylerin
gideri ödenirken, ödemeyi yapmak ya da
gidere katılmak için elini cebine,
cüzdanına atmayan kimseler için şaka
yollu söylenir.

457. *Ce demeye mi geldin?* Bir yere gelen ve çok az oturup gitmek isteyenlere şaka yollu söylenir.

458. *Cehenneme kadar yolu var* “Başımdan gitsin de nereye giderse gitsin, defolsun, isterse cehenneme gitsin.” anlamında bir öfke sözü olarak kullanılır.

459. *Cehennem ol!* “Defol!” anlamındadır.

460. *Ceviz kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş* Atasını, geçmişini beğenmeyip küçük görenler için kullanılır.

461. *Civciv kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş* Atasını, geçmişini beğenmeyip küçük görenler için kullanılır.

462. *Ciğeri beş para etmez* İşe yaramaz, değersiz, aşağılık kimseler için söylenir.

463. *Ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?* Çirkin bir kadına aşık olan kimseler hakkında söylenir.

464. *Cim karnında bir nokta* 1. Hiçbir şey bilmeyen, bilgisiz (kimse). 2. Hiçbir önemi olmayan, önemsiz (şey). anlamlarına gelir.

465. *Cin başka, şeytan başka* Bir kimse için doğru, yerinde olanın bir başkası için böyle olmayabileceğini, birinin yaptığını ötekinin yapmayabileceğini anlatmak için şaka yollu söylenir.

466. *Çabalama kaptan, ben gidemem* Bütün çabaların boşuna olduğunu anlatmak için söylenir.

467. *Çalı idi, çırpı idi, evim idi ya, ayı idi uyu idi erim idi ya* “Evim derme çatma, kocam anlayışsız da olsa kendime göre bir düzenim vardı, onlardan ayrılmak istemezdim.” anlamında söylenir.

468. *Çatladın mı?* Aşırı sabırsızlık gösterenler için kaba bir uyarı sözü anlamında söylenir.

469. *Çatlamadın ya!* Aşırı sabırsızlık gösterenler için kaba bir uyarı sözü anlamında söylenir.

470. *Çatlasa da patlasa da* tkz. “Ne denli karşı çıkarsa çıksın, ne denli zorlarsa zorlasın, elinden gelen her şeyi yapsa da.” anlamında kullanılır.

471. *Çattık teyellemesi kaldı* “Kötü, sıkıntı verici bir duruma düştük, bunun arkası da gelir.” anlamında söylenir.

472. *Çek arabanı!* hkr. “Çek git buradan!” anlamında söylenir.

473. *Çekiver* (~ çek) *kuyruğunu* arg. (aşağılanan bir kimse ya da iş için) “Artık ondan bir şey bekleme, onu at bir yana, ondan bir yarar gelmez, aldırma, önem verme.” anlamında söylenir.

474. *Çeşmeye gitse çeşme kuruyacak* Çok bahtsız kimseler için söylenir.

475. *Çengelde kokmuş etim yok* “Kızımı hemen evlendirmek zorunda

değilim, uygun bir eş buluncaya değin beklerim.” anlamında söylenir.

476. Çevir kazı, yanmasın “Kırdığın potu anlar anlamaz, sözünü kimseye dokunmayacak bir biçime çevirmek istiyorsun.” anlamında söylenir.

477. Çingene çalar, Kürt oynar Kimin ne yaptığının belli olmadığı, karmakarışık bir ortam için söylenir.

478. Çiğ yemedim ki karnım ağrısın Yersiz, gerçek olmayan bir suçlama karşısında “Suçum yok ki korkayım, kaygılanayım.” anlamlarında söylenir.

479. Çok yaşa Uzun bir yaşam dilemek için ya da bir davranış beğenildiğinde söylenen bir iyi dilek sözü anlamındadır.

480. Çoğu gitti, azı kaldı Önemli kısmı bitti, artık kalan kısmı kolay olur.” anlamında söylenir.

481. Çuhasını giymedikse kenarını kuşandık “O güzel şeyin, benzerlerini kullandığım için, yabancısı değilim.” 2.“Bu konuda benim de kendi çapımda bilgim, görgüm vardır.” anlamlarında söylenir.

482. Çoban kulübesinde padişah rüyası görüyor “Ulaşamayacağı, elde edemeyeceği bir şeyi hayal edip onun hayalini kuruyor.” anlamında söylenir.

483. Dağda büyümüş “Yol yordam bilmez, görgüsüz ve kaba saba kişi, dağ ayısı.” anlamında söylenir.

484. Dağ doğura doğura bir fare doğurdu Büyük umutlar bağlanan bir işten önemsiz bir sonuç alındığında söylenir.

485. Dağlar dayanmaz (tutumsuzluk için) 1. “Ne denli çok olsa erir, tükenir.” 2.(acı için) “Böyle bir acı insanı, dağ gibi bile olsa, yıkar, çökertir.” anlamlarında söylenir.

486. Dağ fare doğurdu Büyük umutlar bağlanan bir işten önemsiz bir sonuç alındığında söylenir.

487. Dağ yürümezse abdal yürür Barışmaya gönlü olmayan biriyle barışmak isteyen kimseler tarafından sitem yollu söylenir.

488. Dağlar dayanmaz 1. (tutumsuzluk için) “Ne denli çok olsa erir, tükenir.” 2.(acı için) “Böyle bir acı insanı, dağ gibi bile olsa, yıkar, çökertir.” anlamlarına gelir.

489. Daha iyisi can sağlığı “Bundan iyisi olamaz.” anlamında kullanılır.

490. Dahası var Bir konuda, bir olayda bilinmesi gereken başka yönler, başka şeyler de olduğunu anlatmak için söylenir.

491. Dakikası dakikasına uymaz “Her an başka bir durum gösterir.” anlamında söylenir.

492. Damarı kurusun Birinin huysuzluğuna öfkelenildiği zaman ilenme olarak söylenir.

493. Dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı Görüşülen konuyla hiç ilgisi olmayan saçma sapan sözler söylendiğinde, bunu belirtmek için hafifseme yollu kullanılır.

494. Dam yandı, içindeki sıçan da (birlikte) yandı “Bu bir büyük yitik ama, varken yol açtığı bütün rahatsızlıklar da bitmiş oldu.” anlamında söylenir.

495. Dandini beyim, hoppala paşam Çok nazlı kimseler için alay yollu söylenir.

496. Darısı başına Güzel bir başarı, bir mutluluktan sonra, “Dilerim ki bu güzel duruma sen de kavuşasın.” anlamında söylenir.

497. Darısı dostlar başına Güzel bir başarı, bir mutluluktan sonra, “Dilerim ki bu güzel duruma sen de kavuşasın.” anlamında söylenir.

498. Davul çalsan duymaz 1. “Çok sağır.” 2. “Uykusu çok ağır, kolay uyanmaz.” 3. “Kendini verdiği için, dışındaki hiçbir şeyle ilgilenmez, kendini işine çok verir.” anlamlarına gelir.

499. Davul çalsan işitmez Uykusu ağır kişiler için veya kendini yaptığı işe çok kaptırmış kimseler için söylenir.

500. Davul (falan kişinin) boynunda, tokmak (filan kişinin) elinde “İşi yapan, sorumluluğu yüklenen, bütün yükü çeken falan kişidir ama o işten

faydalanan, o işte sözü geçen filan kişidir.” anlamında söylenir.

501. Davulu biz çaldık, parsayı el (~ başkası) topladı “İşin sıkıntısını biz çektik, biz çalıştık çabaladık işi yaptık, yararını başkası gördü, sonuçtan yabancı yararlandı.” anlamında söylenir.

502. Değirmenin (~ bu değirmenin) suyu nereden geliyor? “Bu işin, bu harcamanın parası nereden bulunuyor, nasıl elde ediliyor?” anlamında söylenir.

503. Değirmen taşının altından diri çıkar “En ağır koşullar, en tehlikeli durumlar bile onu yıpratmaz, bütün güçlükleri alt eder.” anlamında söylenir.

504. Değme keyfine 1. (kimse için) “Durumundan çok memnun, çok keyifli.” 2. (iş, durum için) Çok hoşlandığını anlatmak için kullanılır.

505. Delik büyük, yama küçük “Eldeki olanaklar gerekenden çok az, gereksinim çok ve olanaklar yetersiz.” anlamında söylenir.

506. Deli olmak işten değil Densiz bir davranışa karşı ya da güç durumlarda çaresizliği, elden bir şey gelmeme durumunu anlatır.

507. Deliye yel ver, eline bel ver Bir kimseye pohpohlayarak yaklaşmanın olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ifade eder.

508. Deme gitsin “Anlatılacak gibi değil, anlatılamaz.” anlamında kullanılır.

509. Demem o değil “Anlatmak, söylemek, istediğim o değil.” anlamındadır.

510. Denizde kum, onda para “Denizdeki kum nasıl çoksa, onda da o denli para vardır.” anlamında, çok paralı kimseler için şaka yollu söylenir.

511. Denizde balık, olmayacak duaya amin diyor Sonuç vermeyecek bir iş hakkında söylenir.

512. Denizden bir avuç su “Çok büyük, tükenmez bir varlıktan pek küçük bir parça.” anlamında kullanılır.

513. Denize girse kurutur “En uygun koşullar içinde bile beceri gösteremez, o koşulları, o ortamı tersine çevirir.” anlamında beceriksiz kimseler için söylenir.

514. Derdini Marko Paşa’ya anlat “Yakınmanı dinleyecek kimse bulamazsın.” anlamında söylenir.

515. Der oğlu der 1. Bir kimsenin bir sürü bahane uydurabileceğini, bir sürü şey söyleyebileceğini anlatır. 2. Bir konuda herkesin değişik şeyler söyleyebileceğini anlatır.

516. Dert benim, tasa senin mi? “Sorun benim olduğu halde aldırış etmiyorum, sen ne tasalanıyorsun?” anlamında söylenir.

517. Dert değil “Önemsenmeye, üzüntüye değmez.” anlamında kullanılır.

518. Devede de boy var ama eşşeğin arkasından gidiyor Yaşı ile hareketleri

ve davranışları birbirini tutmayan kimseler için kullanılır.

519. Deve değil ki yedi yerinden boğazlansın “Her özveride bulundu, yeni birçok özveride bulunması isteniyor, bu kadarı da artık çok oluyor.” anlamında söylenir.

520. Devekuşu gibi, yüke gelince kuş, uçmaya gelince deve Uygun koşullarda bile terslik çıkaranlar için kullanılır.

521. Deveyi gördün mü? Yeden ölsün Tanıklığına başvurulmuş bir kimsenin başından savuşturması hakkında söylenir.

522. Deveye “Boynun eğri,” demişler, “Nerem doğru ki?” demiş Baştan aşağı yanlış olan bir iş için söylenir.

523. Dışı eli yakar, içi beni Dışarıdan görüntüsü imrenilecek kadar güzel ama içyüzü sahibi için hiç de öyle olmayan, üzücü olan şeyler için “Görünüşe aldanmamalı.” anlamında söylenir.

524. Dışı kalaylı, içi alaylı “Dışı çok süslü, güzel görünümlü ama içi çok kötü.” anlamında kullanılır.

525. Dibi yok “Sonu yok, çözümsüz.” anlamına gelir.

526. Dikkate değer Göz önüne alınacak değerde olan anlamına gelir.

527. Dile kolay “Sözle yapılması, yapılabilir denilmesi kolay ama gerçekte yapılması, katlanılması çok zor.” anlamındadır.

528. *Dilenciye hıyar vermişler de eğri diye beğenmemiş* tkz. Kendisine verilen çok gereksinim duyduğu bir şeyi kusur bularak, küçümseyerek, azımsayarak geri çeviren kimseler için söylenir.

529. *Dili ensesinden çekilsin* Kötü sözler söyleyen ya da usandıracak denli konuşan bir kimse için bir ilenme sözü olarak yokluğunda söylenir.

530. *Dili kurusun!* “Konuşamaz, söz söyleyemez olsun.” anlamında bir ilenç olarak kullanılır.

531. *Dilini eşşek artısı soksun* Hoşa gitmeyen bir şey söyleyene karşı ilenç olarak ya da bir sözcüğü doğru söylemeye şaka yollu söylenir.

532. *Dilini kedi mi yedi?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

533. *Dilini sıçan mı yedi?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

534. *Dilini fare mi yedi?* “Niçin susmaktasın, niçin bir şeyler söylemiyorsun?” anlamında kullanılır.

535. *Dilimin ucundadır* Bir sözü veya adı tam anımsayamayınca söylenir.

536. *Dili olsa da söylese* (cansız nesneler için) “Konuşabilse neler neler anlatırdı, ne olaylara şahitlik ederdi.” anlamında söylenir.

537. *Dil otu mu yedin?* Çok konuşkan kimselere şaka yollu söylenir.

538. *Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu* “Evde bulgurdan, Bağdat’da hurmadan oldu, daha iyisini isterken elindekini de kaybetti.”, “Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu.” anlamında söylenir.

539. *Dipsiz kile, boş ambar* “Çalışıp çabalamalar sonuçsuz, verimsiz, boş.” anlamında söylenir.

540. *Dil mi güzel, dilber mi? (güzel?)* “Tatlı dil güzelliğinden daha etkilidir.” anlamında söylenir.

541. *Dirhemini yiyen it kudurur* “Çok kırıcı, çok sert olan konuşma.” anlamında kullanılır.

542. *Dokuz köyden kovulmuş* “Geçimsizliği ya da hoş olmayan davranışları nedeniyle birçok yerden ya da işten uzaklaştırılmış, atılmış (kimse).” anlamına gelir.

543. *Dokuz öksükle bir mağaraya mı kapandı?* “Geçim sıkıntısı çekmiyor, yakınıp tasalanmasının hiçbir nedeni yok.” anlamında söylenir.

544. *Doluya koydum, almadı, boş koydum, dolmadı* Her ikisi de verimsiz olan iki şık karşısında kalındığı zaman işin içinden çıkılamadığını uygun bir çare bulunamadığını belirtmek için kullanılır.

545. *Dostlar alışverişte görsün* “İş yapıyor densin, gösteriş, iş olsun.” anlamında söylenir.

546. Dostlar başından ırak Kötü bir durumun ağırlığını belirtmek için kullanılır.

547. Dostlardan ırak Kötü bir durumun ağırlığını belirtmek için kullanılır.

548. Dostlar şehit, biz gazi Tehlikeli işleri başkalarına bırakıp kendileri sonuçtan yararlanmak için bir yana çekilenlerin tutumunu anlatmak için alay yollu kullanılır.

549. Doyumluk değil tadımlık “Yemeniz için sunduğum şey, doyuracak kadar değil, ancak tatmaya yeter.” anlamında söylenir.

550. Dumanı doğru çıksın “Doğru dürüst, iyi ve güzel olması o kadar önemli değil, iş yöntemine uygun olarak yapılıyor görünsün yeter.” anlamında söylenir

551. Durdu, durdu, turnayı gözünden vurdu “Hiç acele etmedi, uzun süre bekledi ama sonunda çok güzel bir şey, büyük bir kazanç elde etti, en iyi şeyi ele geçirdi.” anlamında söylenir.

552. Dur durak yok Hiç dinlenme olanağı, zamanı bulamadan sürekli olarak çalışma zorunluluğu içinde olmayı anlatır.

553. Dur dinlen, dur otur yok Hiç dinlenme olanağı, zamanı bulamadan sürekli olarak çalışma zorunluluğu içinde olmayı anlatır.

554. Dur kendime yer edeyim, gör (bak) sana neler edeyim? “Bu çalıştığım yerde, bulunduğum yerde kendimi sağlama alınca sana yapacağımı bilirim.” diyen içten pazarlıklı kimselerin bu davranışlarını anlatmak için söylenir.

555. Duvara mı konuşuyorum? Tepki vermeyen bir kimse için kullanılır.

556. Düşün bizim, oyna kızım “Kendi işimizdir, en büyük çabayı biz göstermeliyiz.” anlamında kullanılır.

557. Düşün değil, bayram değil, eniştem beni niye öptü? “Gösterilen bu iltifatın, yakınlığın, ilginin gizli bir nedeni olacak.” anlamında söylenir.

558. Düşüne gider, zurna beğenmez; hamama gider, kurna beğenmez Hiçbir şeyi beğenmeyen, her şeye bir kusur bulanlar için söylenir.

559. Düşününde kalburla su taşıırım (~ taşıyacağım) “İşe yarayacak bir iş yapmam, dostlar alış verişte görsün türünden yapıyor görünürüm.” anlamında kullanılan şaka yollu kullanılır.

560. Düşün düşün baktır işin arg. Kötü bir durum için bir çözüm yolu bulunamadığı, uzun uzun düşünmenin bir fayda sağlamadığı zaman söylenir.

561. Dün cin olmuş, bugün adam çarpıyor “Mesleğinde ustalaşmadan işi hilesine kaçıyor, hile yollarına başvuruyor.” anlamında kullanılır.

562. Dünya yıkılsa umrunda değil “Hiçbir şeyle ilgilenmez, sorumluluk duygusu taşımaz, tasasız kimse.” anlamındadır.

563. Dünya yansa içinde bir kuru hasırım yok Dünya malına kıymet vermeyenlerin halini belirtir.

564. Dünya ahret kardeşim olsun Bir kimseye kardeşlik duygusundan başka bir gözle bakılmadığını anlatmak için kullanılır.

565. Dünya bir araya gelse 1. “Herkes tersini savunsa bile, herkes birleşse de.” 2. “Bütün insanlar birleşip engel olmaya kalksa bile.” anlamlarına gelir.

566. Dünya durdukça durasın “Tanrı sana çok uzun bir ömür versin, çok yaşa!” anlamında kullanılır.

567. Dünya varmış Çok güç bir durumdan kurtulunca söylenir.

568. Düz duvara tırmanıyor (~turmanır) Çok yaramaz çocuklar için kullanılır.

569. Ecel aman verirse “Ölmezsem.”, “Ömrüm yeterse.”, “Ölüm zaman bırakırsa.” anlamlarına gelir.

570. Ecinniler top oynuyor “Hiç kimse yok, ıssız ve sessiz.” anlamında kullanılır.

571. Efendim nerede, ben nerede? “Söylediklerimi yanlış anlıyorsunuz.” anlamında kullanılır.

572. Eğri düzü beğenmez, bu da bizi beğenmez “Bunun beni beğenmemesine şaşmıyorum, çünkü yanlış yolda olanlar doğruluktan ayrılmayanları beğenmez.” anlamında söylenir.

573. Ekmediğin yerde biter Hiç umulmadık ve istenilmeyen yerlerde karşılaşılan can sıkıcı kimseler için söylenir.

574. Ekmeğine kuru, ayranına durumu dedik? “Seni küçük düşürecek, sana dokunacak bir söz mü söyledik, bir davranışta mı bulunduk?” anlamında söylenir.

575. Ekmek aslanın ağzında “Geçinmek için iş bulmak, para kazanmak çok zorlaştı.” anlamında söylenir.

576. Ekmek Bedir’in, su Hıdır’ın, yiyin kudurun, için kudurun “Başkaları kazanıyor, siz yiyorsunuz; gücünüzü harcayacak iş yapmadığınız için de azıyorsunuz.” anlamında şaka yollu söylenir.

577. Ekmek çarpsın ki “Doğru söylediğine karşısındakini inandırmak için söylenen bir ant.” anlamındadır.

578. Ekmek elden, su gölden Hiçbir iş yapmayıp boş oturan ve başkasının kazancıyla geçinen kimsenin bu durumunu belirtmek için kullanılır.

579. Eksik olma “Sağ ol, var ol, teşekkürler.” anlamına gelir.

580. Eksik olma bayır turpu “Kendini yardım etmiş gibi gösteriyorsun ama beni kandıramazsın.” anlamında alay yollu söylenir.

581. Eksik olmasın “Sağ olsun, var olsun, teşekkürler ona.” anlamlarında kullanılır.

582. Eksik olsun 1. “Olmaması olmasından iyidir, olmamasını yeğlerim, istemem, gereği yok.” 2 –“Gebersin, ölsün.” anlamlarında kullanılır.

583. El benden, sebep Allah’tan “Hastayı iyileştirmek için ben elimden geleni yaptım ama iyileştiren Tanrı’dır.” anlamında söylenir.

584. El değer etek değmez ha. “Büyük bir çabuklukla, çarçabuk.” anlamına gelir.

585. Elden gel! 1. arg. “Hemen öde, hemen ver.” 2.tkz. “Aferin!”, “Bravo!”, “Kutlarım!” anlamlarında söylenir.

586. Elden ne gelir? Çaresiz bir durumda yapılacak bir şey olmadığını, çaresizliği anlatır.

587. Eleğim var sacım var, komşuma ne borcum var? “Kendi imkanlarım yeterli, kimseden yardıma gerek duymuyorum.” anlamında söylenir.

588. Eli armut mu devşiriyor? Birisinin bir işi yaparken ötekinin de boş durmayarak aynı işi yapabileceğini belirtmek için söylenir.

589. Eli armut mu topluyor? Birisinin bir işi yaparken ötekinin de boş

durmayarak aynı işi yapabileceğini belirtmek için söylenir.

590. Eli armut devşirmiyor ya Birisinin bir işi yaparken ötekinin de boş durmayarak aynı işi yapabileceğini belirtmek için söylenir.

591. Eli dursa ayağı durmaz (genellikle çocuklar için) Çok hareketli, yerinde duramayan anlamında kullanılır.

592. Eli kulağındadır Bir şeyin olma arefesinde olması, yapılma vaktinin yaklaşmasını bildirir.

593. Elinden geleni ardına koy(ma) “Dilediğin gibi davran, çekinmiyorum.” anlamında söylenir.

594. Eli ermez, gücü yetmez “Çok çaresiz, zavallı.” anlamındadır.

595. Elifi görse mertek (~ direk) sanır “Okuyup yazması yoktur, bilgisizdir.” anlamında söylenir.

596. Eli kurusun “Eli iş göremez olsun, eli tutmaz olsun.” anlamında bir ilenç olarak kullanılır.

597. Elin yok mu? “Neden böyle beceriksizsin?” anlamlarında söylenir.

598. Elinde avucunda nesi varsa Parasının, varlığının tümü, bütün varlığı anlamında söylenir.

599. Eline (~ elinize ellerinize) sağlık El emeğiyle bir iş görene söylenen bir övgü sözü anlamına gelir.

600. Eline su dökemez “Değerce ondan çok geridedir, kıyas bile kabul etmez.” anlamındadır.

601. *Eline vur, ekmeğini al* Çok sessiz, çok zavallı, çok pısrık kimseler için söylenir.

602. *Elini ayağını öpeyim* Birine çok yalvardığını belirtmek için kullanılır.

603. *Elini veren kolunu alamaz* “Ona verilen bir şeyi geri almak olanaksızdır.” ya da “Kendisine küçük bir yardımda bulunacak olsan, seni daha büyüklerine zorlar.” anlamlarında söylenir.

604. *Elim hamur, karnım aç, tıngır elek tıngır saç* “Çabalarım ile başkalarına yarar sağlıyorum, ama bundan kendim yararlanamıyorum.” anlamında söylenir.

605. *Elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi* Bir kimsenin istediği bir şeyi elde etmekte kendisine olan güvenini ifade eder.

606. *Elinle ver, ayağınla ara* Geri vermek üzere aldığı bir şeyi getirmeyenlerden, getirmeyi geciktirenlere sitem için söylenir.

607. *Eliyle hamur ovalar, gözüyle dana kovalar* “Dikkatini, yaptığı işe vermez, iş yaparken başka şeylerle de ilgilenir.” anlamında kullanılır.

608. *El kesesinden sultanım, develer olsun kurbanım* Başkalarının parasıyla şatafatlı bir yaşam süren ve gereksiz yere bol para harcayan kimseleri anlatmak için söylenir.

609. *Ellerim yanuma gelecek* “Öleceğim, öteki dünyada hesap

vereceğim, onun için doğru söylemeliyim.” anlamında söylenir.

610. *Ellerim yanuma gelsin* “Tanrı canımı alsın ki doğru söylüyorum.” anlamında kullanılır.

611. *Elleri dert görmesin* El ile yapılan bir işe teşekkür etmek için kullanılır.

612. *El yahşi, biz yaman, el buğday, biz saman* “Yabancılar bizden kıymetli görülüyor, el üstünde tutuluyor.” anlamında söylenir.

613. *Emret, fındık kabuğuna gireyim* “Ne kadar güç olursa olsun yaparım, yeter ki sen emret.” anlamında söylenir.

614. *Enseyeye tokat, kıça parmak* arg. İki ya da daha çok kimse arasındaki aşırı senlibenliliği anlatmak için kullanılır.

615. *En akıllısı (~ akıllımız) Hamza, o da üç (kırk) gündür direkte bağlı* Bir kimse akılsızca bir iş yaptığı zaman söylenir.

616. *Ergene karı boşamak kolay* “İnsan başına gelmeyen şey hakkında çok kolay hüküm verir, bekâra kız boşamak kolay.” anlamlarında söylenir.

617. *Erkeklik öldü mü?* Haksızlığa karşı yiğitlik gösterilmesi gerektiğini anlatır.

618. *Erkeklik sende kalsın* “Karşımdakinin kötü, yakışsız davranışına, densizliğine uyma, sen ağırbaşlılığını bozma.” anlamında söylenir.

619. *Ervahına yuf olsun*
Öfkelenildiğinde bir sövgü olarak kullanılır.

620. *Erzurum'un soğuğu “Gelin beni Gerede’de bulun.” demiş* “Gerede Erzurum kadar soğuktur.” anlamında söylenir.

621. *Eski çamlar bardak oldu*
“Dönem değişti, eski tutumların bir değeri kalmadı, durumlar tümünden değişti.” anlamındadır.

622. *Eski hamam, eski tas* “Durumda hiçbir değişme yok, her şey eskisi gibi, hiçbir şey değişmiş değil.” anlamında söylenir.

623. *Eski pabucumu alırsın* “Hiçbir şey alamazsın.” nispet verme anlamına kullanılır.

624. *Eser ama yağmaz* Bağırıp çağıran ama cezalandırmayan ya da bol keseden söz veren ama sözlerini yerine getirmeyenler için söylenir.

625. *Eşek başı mıyım?* “Ben burada neciyim?, “Niye bana sorulmuyor?” anlamında söylenir.

626. *Eşeğin büyüğü ahırda kaldı* tkz. Bir iş yapılırken, o işle ilgili çok önemli bir şeyin unutulmuş olduğu anımsanınca söylenir.

627. *Eşek büyüdü, semeri küçüldü*
Büyüyünce giysisi dar gelen çocuklar için şaka olarak söylenir.

628. *Eşek hoşaftan ne anlar?*

Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

629. *Eşek kuyruğu gibi, ne uzar ne kısalır* tkz. (geliri, iş durumu, görevi vb. aynı kalan kimseler için) “Hiçbir gelişme, ilerleme göstermez, olduğu gibi sürer gider.” anlamında söylenir.

630. *Eteğini göstermez* (kadın için) “Erkeklerden uzak durur, namusunu korumada çok titiz, namuslu.” anlamındadır.

631. *Eti ne, budu ne?* Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

632. *Fol yok, yumurta yok* Ortada konuyla ilgili hiçbir belirti yokken varmış gibi havaya girildiğinde bu durumu ifade etmek için söylenir.

633. *Gayret dayıya düştü* “İşi başarmak, onunla yakından ilgisi olan kimsenin çabasına kaldı.” anlamında söylenir.

634. *Geçti Bor’un pazarı, sür eşeğini Niğde’ye* “Artık iş işten geçti, fırsat kaçtı beklemek gerekir.” anlamında söylenir.

635. *“Gel, beni ye.” diyor* “Görünüşü çok güzel olan şey, insanı cezbeden güzel yiyecek.” için söylenir.

636. *Gelen ağam, giden paşam*
“Yönetime geçen büyüğüme de, yönetimden ayrılan büyüğüme de saygılıyım, benim için ikisi de birdir.” anlamında söylenir.

637. *Geleceği varsa göreceği de (var)* “Karşılığını mutlaka alır.” anlamında söylenir.

638. *Gelirse hane hoş, gelmezse daha hoş* “Gelirse geri çevirecek değilim, işte ev, buyursun gelsin ama gelmezse daha çok memnun olurum.” anlamında söylenir.

639. *Gerisini sen getir* ha. Bir şey anlatırken sözü karıştırınca söylenen, “Anlayıver işte.” ya da “Arkasını anlarsın artık.” anlamlarında kullanılır.

640. *Girmediği bir Gerede zindanı kalmış (onda da altı ay eğlenmiş)* Sürekli olarak ve her gittiği yerde suç işlemiş, yaşamı hapishanelerde geçmiş kimse için söylenir.

641. *Git başımdan!* “Beni rahat bırak!” anlamında söylenir.

642. *Göğe merdiven kurar* “Ulaşılması çok güç, yüksek yerlere çıkar.” anlamlarında söylenir.

643. *Göğe merdiven dayamış* “Çok uzun boylu.” anlamındadır.

644. *Gökte ararken yerde buldum* Güçlülükle elde edileceği zannedilen bir durum kolaylıkla elde edildiği zaman söylenir.

645. *Gökten zembille mi indi?* “O, Tanrı’nın dünyaya özel bir özenle gönderdiği, saygınlık ve ayrıcalık görmesini istediği bir kişi ya da bir şey mi ki, başkalarına tanınmayan haklar ona tanınıyor?” anlamında söylenir.

646. *Gökten zembille inmedi ya* “O, Tanrı’nın dünyaya özel bir özenle gönderdiği, saygınlık ve ayrıcalık görmesini istediği bir kişi ya da bir şey mi ki, başkalarına tanınmayan haklar ona tanınıyor?” anlamında söylenir.

647. *Gönül ister (~ isterdi ki)* “İsterim ama olmuyor, yapmak elimden gelmiyor.” vb. anlamında söylenir.

648. *Göreyim seni* 1. “Senden başarılı işler yapmanı, iyi sonuç almanı bekliyorum, kendini, kabiliyetini göster.” 2.(tehdit olarak) “Böyle bir şey yaparsan karşılığını görürsün, beni korkutamazsın, dediğini yap da bakalım seni ne duruma sokarım.” anlamlarında kullanılır.

649. *Göründü Sivas’ın bağları* “Umut içinde beklenen, olumlu olması umulan sonuç öyle olmadı, iş ters yönde gerçekleşti.” anlamında söylenir.

650. *Görüp göreceği rahmet bu* “Bundan başka iyilik göremez, göreceği iyiliğin tamamı budur.” anlamında söylenir.

651. *Götüne kına yak* arg. “İsteddiği oldu, bu kötü durum için sevin.” anlamında kullanılır.

652. *Götüne mi düşmüş?* arg. “Bu, onun yapacağı, başaracağı, cesaret edeceği şey değil.” anlamında söylenir.

653. *Gözü göz değil* “İyi biri olmadığı bakışından belli.” anlamında kullanılır.

654. Gözü kör olsun tkz. 1. “Yerin dibine geçsin, istemiyorum, vazgeçtim.” 2.“Çok gerekli ama ne yapmalı ki elde yok, ele geçmiyor.” anlamlarında kullanılır.

655. Gözüm çıksın Bir şeyin doğru söylendiğine inandırma maksadıyla kullanılan ant anlamındadır.

656. Gözüm kör olsun Bir şeyin doğru söylendiğine inandırma maksadıyla kullanılan ant anlamındadır.

657. Gözüm görmesin 1. (kimse için) “Onu görmek istmiyorum, bana görünmesin, ortalıkta dolaşmasın, defolup gitsin.” 2.(bir şey için) “Onu görmeye dayanamıyorum, onu benden uzaklaştırın, atın.” anlamlarında kullanılır.

658. Gözüne dizine dursun tkz. Nankörlük eden birine “Tanrı, nankörlüğünün cezasını ve seni kör ve kötürüm ederek versin.” anlamında beddua olarak söylenir.

659. Gözünü seveyim tkz. Dilek, istek, rica ya da sevgi sözü anlamlarına gelir.

660. Gözünü toprak doyursun Kendisinde bulunan ya da kendisine verilen şey ne denli çok olursa olsun yetinmeyerek daha çoğunu isteyen, ele geçirmeye çalışan kimseler, özellikle mal mülk düşkünleri için ilenme olarak söylenir.

661. Göz var, izan var Bir şeyin görme ve akıl vasıtasıyla anlaşılacağını anlatır.

662. Güler misin, ağlar mısın? Hem gülünç hem de üzücü nitelikteki şaşırtıcı durumlar karşısında söylenir.

663. Gülü târife ne hacet? Ne çiçektir biliriz Bir kimsenin uygunsuz hallerinden bahsedilirken, “Anlatmaya ne gerek var, onu herkes biliyor.” anlamında kullanılır.

664. Güvendiğimiz dağlara karlar yağdı Güvenilen bir kimse itibarsızlık yaptığı zaman söylenir.

665. Günah benden gitti “Ben bana düşeni, görevimi yaptım, bundan sonrası için sorumlu değilim.” anlamında bir uyarı olarak söylenir.

666. Günahını vermez Çok cimri kimseler için kullanılır.

667. Gün bugün “Fırsat bu fırsat, bu iyi bir fırsat, tam sırası.” anlamında söylenir.

668. Güttüğüm domuzu bana öğretme “Yıllardır tanıdığım bir kimsenin huylarını da bilirim.” anlamında söylenir.

669. Güneş olsa kimsenin üstüne doğmaz İmkanları bulunduğu halde hiç kimseye iyilik etmeme huyunda olanlar için söylenir.

670. Gün ola harman ola “Bir gün onun da vakti gelir.” anlamındadır.

671. Hacet yok “Gerekliği yok, gerekli değil, istemez.” anlamına gelir.

672. Hacı sandığımızın haçı koynundan çıktı “İyi sandığımız, öyle kabul ettiğimiz kişinin gerçek kişiliğini gizlediği, kötü bir kimse olduğu farkedildi.” anlamında söylenir.

673. Haddi hesabı yok “Ölçüsü, sınırı yok, pek çok.” anlamlarına gelir.

674. Haddi mi? “Böyle bir işe girişemez, onun bunu yapmaya yetkisi ya da yeteneği yoktur, yapmaktan çekinir.” anlamında söylenir.

675. Haddine mi? “Böyle bir işe girişemez, onun bunu yapmaya yetkisi ya da yeteneği yoktur, yapmaktan çekinir.” anlamında söylenir.

676. Haddine mi düşmüş? “Böyle bir işe girişemez, onun bunu yapmaya yetkisi ya da yeteneği yoktur, yapmaktan çekinir.” anlamında söylenir.

677. Hak getire “Bulunmaz, yoktur, ne arar.” anlamlarındadır.

678. Hakkı ödenmez “Onun emeklerine, iyiliklerine karşılık olarak ne yapılsa azdır.” anlamında kullanılır.

679. Hakkı var “Doğru söylüyor, doğru düşünüyor, doğru davranıyor.” anlamındadır.

680. Haklı söze ne denir? “Doğru, yerinde olan söze karşı söylenecek bir şey yoktur.” anlamında söylenir.

681. Halep oradaysa arşın burada “Bir zamanlar falan yerde yapmışım

demekle yeterliliğini kanıtlamış olmazsın, gereken şartlar hazır, haydi o yaptığını burada da yap da görelim.” anlamında söylenir.

682. Hâline bakmaz, Hasandağı’na oduna gider “Kendisinin ne durumda olduğunu düşünmeden beceremeyeceği işler yapmaya yeltenir.” anlamında söylenir.

683. Hâline köpekler gülüyor tkz. Çok kötü bir duruma düşenler için söylenir.

684. Halka verir talkını (~ telkini) kendi yutar salkımı Verdiği öğütlerle eylemi, davranışı örtüşmeyen kimseler için söylenir.

685. Hamama gider, kurnaya; düğüne gider, zurnaya âşık olur Sık sık âşık olan, sevgisinde kararlı olmayan kimseler için kullanılır.

686. Hamamda deli var “İlgilendiğimiz yerde zarar verici, yıkıcı biri var, ondan sakınmak gerek.” anlamında söylenir.

687. Hangi (~ ne) akla hizmet ediyor? “Ne gibi bir düşünceyle, böyle akla sığmayan, olmayacak iş yapıyor?” anlamında söylenir.

688. Hangi dağda kurt öldü? Bir kimsenin umulmadık, beklenmedik olumlu bir davranışı karşısında “Ne oldu da böyle güzel bir davranışta bulundun?” anlamında şaşkınlık ve sitem sözü olarak kullanılır.

689. *Hangi keşişin öldüğünden haberi yok, “Vay Vartan!” (~ vay Vasili!) diye ağlıyor* “İşin aslını, gerçeğin ne olduğunu bilmiyor, yalan yanlış bir şeyler söylüyor.” anlamında söylenir.

690. *Hangi rüzgâr attı?* Bir yere uzun süreden beri uğramayıp beklenmedik bir zamanda gelenlere, bunu belirtmek için sitem yollu söylenir.

691. *Hangi taşı kaldırsan altından çıkar* Her işe karışan kimseler için söylenir.

692. *Hasta, çorbası tasta* Hastalık numarası yapan kimseleri kızdırmak için söylenir.

693. *Hastaya çorba sorulur mu?* Bir kimseye çok sevdiği, çok istediği bir şey, özellikle bir yiyecek ikram edildiği zaman, “Hiç sorulur mu, çok makbûle geçer.” anlamında kullanılır.

694. *Hangi taş pekse (~ katıysa) başını ona vur* 1. “Bu işini yapmıyorum, görevimi yapmadığımı düşünüyorsan istediğin yere, en yüksek, en güçlü makamlara beni şikayet et.” anlamında öfke bildirir. 2 – “İşini kendin berbat ettin şimdi de en çetin yollara başvurarak çare ara bakalım.” anlamlarına gelir.

695. *Hani yok mu?* 1. “İsterdim ki, olsaydı da, keşke.” 2. “Az kalsın, az daha.” anlamlarına gelir.

696. *Haram olsun!* “Hayrını görme!” ya da “Hayrını görmesin!” anlamında ilenç olarak kullanılır.

697. *Harbi keriz mantar yemez* arg. “Doğru yapılan iş hile götürmez, doğru işte düzen, dalavere olmaz.” anlamında kullanılır.

698. *Harç bitti, yapı paydos* Bir işte olumsuz bir durum ortaya çıktığında, işin devam edemeyeceğini belirtmek üzere şaka yollu kullanılır.

699. *Ha şunu bileydin* tkz. “Bu sözlerin gösteriyor ki gerçeği yeni anladın, bunu çoktan anlaman, bilmen gerekirdi.” anlamında kullanılır.

700. *Hava hoş* “Bir şeyin öyle ya da böyle olması, olmasıyla olmaması arasında fark yok, bir şey değişmez.” anlamında kullanılır.

701. *Havan batsın* arg. “Pek havalısın, pek çalımısın, pek alımlısın, pek çekicisin.” anlamında şaka yollu söylenir.

702. *Hay ağzını öpeyim* Sevindirici bir söz söyleyen kişiye “Ne iyi, hoş söyledin!” anlamında kullanılan bir deyimdir.

703. *Hayra alamet değil* İyi bir durum belirtisi olmayan bir olay için söylenir.

704. *Hayrını gör* 1. Yeni bir şey alındığında, alana, “İyi günlerde kullan.” anlamında söylenir. 2. Bu anlamda kırınglık, alay anlatmak anlamında kullanılır.

705. *Helva demesini de bilirim, halva demesini de* “Gerektiğinde ince, kibar, gerektiğinde sert, kaba konuşmasını da bilirim.” anlamında söylenir.

706. *Hem kaçar, hem davul çalar* Bir işi yapmaktan çekinir görünen ama yine de yapan kimse için söylenir.

707. *Hem suçlu hem güçlü(dür)* Suçlu kendisi olduğu halde üste çıkmaya çalışan, üstelik karşısındakini suçlamaya davranan kimseler için söylenir.

708. *Hem şamdan paklandı, hem pilav yağlandı* Bir eylemle iki yarar elde edildiğini belirtmek için kullanılır.

709. *Hem kel hem fodul* “Hem yeteneksizdir hem üstünlük taslar.” anlamında söylenir.

710. *Hepsi bir kaptıya çıkar* Ereği olan bir yönelişin çeşitli seçeneklerinin sonunda birleşeceğini, onun için boşa zaman harcanmamasını anlatmak için söylenir.

711. *Hem ziyaret hem ticaret* Bir kimseyle görüşmeye gelen kimsenin orada kendisine yararlı başka bir iş de yapması durumunu belirtir.

712. *Hepsi bir kaptıya çıkar* Amacı bir olan bir yönelişin çeşitli seçeneklerinin sonunda birleşeceğini, onun için boşa zaman harcanmamasını anlatmak için söylenir.

713. *Her aşın kaşığı(dır)* “Her şeye karışan, her işe burnunu sokan (kimse).” anlamındadır.

714. *Her boyayı boyadık da fıstık yeşil mi kaldı?* “Yapmamız gerekenleri gerçekleştirememişken, birçok eksiklerimiz varken, gerekli olmayan, pahalı şeylere mi para harcayacağız?” anlamında söylenir.

715. *Herkese şapur şupur da bize gelince yarabbi şükür mü?* arg. “Başkalarına bol bol verdiğiniz şeyi benden niçin esirgiyorsunuz, bu olanak herkese kolayca sağlanıyor da bana niçin sağlanmıyor?” anlamında söylenir.

716. *Herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine* Bir işin yolunca yapılmadığını, yanlış yapıldığını belirtmek için, “Bu işi, başkaları zamanında, doğru ve yöntemine göre yapıyor, bizse böyle yapmayız.” anlamında söylenir.

717. *Her ne pahasına olursa olsun* Her türlü sıkıntıyı, tehlikeyi, özveriyi göze alarak anlamında kullanılır.

718. *Her kafadan bir ses çıkıyor* “Kimse kimseyi dinlemiyor.” anlamında söylenir.

719. *Hesaba (~ hesaba kitaba) gelmez* 1.“Sayılamayacak denli çok, pek çok, sayısız.” 2.“Beklenmedik, umulmadık.” anlamlarında kullanılır.

720. *Hık demiş babasının burnundan düşmüş* Her yönden babasına çok benzeyen çocuklar için söylenir.

721. Hık demiş anasının burnundan düşmüş Her yönden anasına çok benzeyen çocuklar için söylenir.

722. Hımhum bile burunsuz, birbirinden uğursuz “İşe yaramazlıkta, terslikte ikisi de birbirinden geri kalmaz.” anlamındadır.

723. Hırlı mıdır, hırsız mıdır? Bir kimsenin kişiliği, ahlakı konusunda bilgi bulunmadığı, şüphe duyulduğu zaman kullanılır.

724. Hilaf olmasın “Yalan söylemiş olmayayım.”, “Sanıyorum ki.”, “Yanılmıyorsam.” anlamlarında kullanılır.

725. Hile hurda bilmez Kimseyi aldatmaz, hile yapmaz, doğru, dürüst kimse anlamına gelir.

726. Hilesi hurdası yok 1. “Yalan dolan bilmez, saf, temiz (kimse).” 2. “Yalanı dolanı olmayan (iş).” anlamlarına gelir.

727. Horoz evlenir, tavuk tellenir Hiç gereği yokken başkasının sevincine katılanlar için söylenir.

728. Huyu huyuna, suyu suyuna uygun İki insanın her bakımdan birbirine uygun olduğunu belirtmek için kullanılır.

729. Işık yolu göründü “İşin olması için bir umut doğdu.” anlamında söylenir.

730. İç güveysinden hallice “Nasılsın?” sorusuna karşılık olarak,

“Sıkıntılı bir yaşamı bulunan kimseden daha rahatım, iyiceyim.” anlamında, şaka yollu söylenir.

731. İçi beni yakar, dışı eli (yakar) “Benim olan ya da bana ilişkin olan bu şey, bu durum herkese çok çekici görünür ama o benim için bir sıkıntı söz konusudur.” anlamında söylenir.

732. İğde de var, çıkırıktadır da “İki yanda da suç var, iki yanda da kabahatli.” anlamında söylenir.

733. İğne atsan yere düşmez “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer” için kullanılır.

734. İki eli (kızıl) kanda (da) olsa “Yapmakta olduğu iş ne denli önemli olursa olsun, işi bırakılamayacak kadar önemli olsa bile.” anlamına gelir.

735. İki elim yanıma gelecek “Bir gün nasıl olsa öleceğim ve öteki dünyada sorguya çekileceğim, Tanrı’dan korkarım, onun için yalan söyleyemem, doğruyu söylüyorum.” anlamında kullanılır.

736. İki kere iki dört eder Doğruluğundan kuşkuylanılmayacak denli açık ve kesin anlamındadır.

737. İkisi (de) bir kapıya çıkar Bir şey için düşünülen, önerilen iki yolun, durumun, çözümün aynı sonucu vereceğini belirtmek için söylenir.

738. İki şilte bir astık, onu da terkiye astık “Çok az eşyamız var, taşınmamız çok kolay.” anlamında söylenir.

739. İki ucu boklu değnektir Hangi yönden bakılırsa bakılsın içinden çıkılması zor bir durumu anlatmak için söylenir.

740. İlaç için arasan yok “Hiç yok.” anlamında söylenir.

741. İlaç için arasan bulamazsın “Hiç yok.” anlamında söylenir.

742. İnsan olan laftan anlar “İnsan olan nasihatten anlar.” anlamında söylenir.

743. İmi timi yok “Hiçbir izi, hiçbir belirtisi kalmamış.” anlamındadır.

744. İmanına yandığım arg. Öfke kızgınlık gibi duyguları belirtmek için kullanılır.

745. İmanı yok 1. “Acımasız, insafsız, zalim kimse.” 2. “Kahrolası.” anlamlarına gelir.

746. İmaret yapılmadan dilenciler dizildi “İş daha tasarı durumundayken ondan yararlanmak için hazırlananlar var.” anlamında söylenir.

747. İn cin top oynuyor Bir yerin çok ıssız olduğunu ifade etmek için kullanılır.

748. İncir çekirdeğini doldurmaz “Anlamsız, önemsiz ehemmiyetsiz şey.” anlamına gelir.

749. İn misin, cin misin? Genellikle dev, peri masallarında “İnsan mısın, yoksa cin, peri misin?” anlamında kullanılır.

750. İnsan kuş misali(dir) Çok uzak yerlere gidildiğinde söylenir.

751. İpi sapı yok Birbirini tutmaz, saçma sapan, yersiz, anlamsız anlamlarında kullanılır.

752. İyi insan lafının üzerine (~ üstüne) gelir “Temiz kalpli olduğundan dolayı anarsan lafının üzerine çıkar.” anlamında söylenir.

753. İpiyle kuyuya inilmez “Kendisine güvenilmez, güvenilerek bir işe girilmez.” anlamındadır.

754. İsmi var, cismi yok 1. “Yalnızca adı ağızlarda dolaşan, ama kendisi ortada olmayan, gerçekte var olmadığı halde varmış gibi edilen (şey).” 2. “Adı, yetkisi olmasına karşın etkin olmayan, görevini yerine getirmeyen (kimse).” anlamlarına gelir.

755. İstemem, yan cebime koy Kendisine sunulan şeyi almak istemez görünüp verilmesinden memnurluk duyanların durumunu anlatır.

756. İster misin? “Ya olursa, ya gerçekleşirse?” anlamına gelir.

757. İstim arkadan gelsin İlkeleri, dayanakları, gerekçeleri belirlemeden, olup bittiye getirilerek yapılan işler için kullanılır.

758. İş dayıya düştü “İşi başarmak, onunla yakından ilgisi olan kimsenin çabasına kaldı.” anlamında söylenir.

759. *İş değil* 1. Bir şeyin çok kolay olduğunu anlatır. 2.Kınamak için söylenir.

760. *İşe bak* Şaşırlacak bir durum karşısında söylenir.

761. *İşi ne ?* “Ne iş yapıyor, mesleği ne?” 2.“Ne işi var ?” anlamlarına gelir.

762. *İşine bak* 1. “İşini yapmaya devam et.” 2.“Sen bu işe karışma” anlamlarında söylenir.

763. *İşin içinde iş var* “İşin, sorunun gerçek yönü, içyüzü başka, iş görüldüğü gibi değil.” anlamında söylenir.

764. *İşin mi yok?* “Aldırma.”, “Önem verme.”, “Önemli değil.”, “Boş ver.” anlamında söylenir.

765. *İşi üç nalla bir ata kaldı* Eline önemsiz bir olanak geçince büyük işlerin düşüne kapılanlar için söylenir.

766. *İş mi?* Yapılan bir işin beğenilmediğini, küçümsendiğini anlatır.

767. *İş ola* “Sözde iş görüyor.”, “Gereksiz anlamsız işler.” anlamında bir küçümseme sözü olarak kullanılır.

768. *İş olsun* “Sözde iş görüyor.”, “Gereksiz anlamsız işler.” anlamında bir küçümseme sözü olarak kullanılır.

769. *İşte geldik gidiyoruz, şen olasin Halep şehri* (XVI. Yüzyıl halk ozanlarından Âşık Garip’in “İşte geldim gidiyorum/ Şen olasin Halep şehri.” dizelerinden) bir süre kalınan bir yerden, kentten ayrılırken, “Artık gitme vakti

geldi, konukluğumuz güzel geçti, yurdunuz, eliniz her zaman böyle güzel ve şen olsun!” anlamında söylenir.

770. *İş var (bir kimsede, bir şeyde)* (o kimsenin, o şeyin) İyi işler yapacağı, işe yarayacağı anlaşılıyor anlamında kullanılır.

771. *İş yok* tkz. İşe yaramaz, iş yeteneği yok, yarar beklememeli anlamındadır.

772. *İt boku eme yaradı* “Aşağılık bir kişiden, hiçbir değeri bulunmayan ama ancak onda bulunan ya da ancak onun yapabileceği bir şey istendi, o da esirgiyor.” anlamında söylenir.

773. *İt dişi, domuz derisi* “İkisi de aşağılık kişi, birbirine saldırıp boğuşsunlar.” anlamında kullanılır.

774. *İte atsan yemez* (yiyecek için) Çok kötü yiyecek anlamında kullanılır.

775. *İtin ayağını taştan mı esirgiyorsun?* “Bu işe niçin şu herifi göndermiyorsun, ayağı aşınır diye mi korkuyorsun?” anlamında söylenir.

776. *İt ite (buyurur), it de kuyruğuna* “Öyle tembel, öyle uyuşuk kişiler ki, yapılacak işi her biri ötekinin yapmasını istiyor, işse kalıyor.” anlamında söylenir.

777. *İt doydu da Haydar mı kaldı?* Az olan bir şeyin öncelikli kimseye bile zor yetecek durumda olması nedeniyle ikinci kişiye yetmeyeceğini bildirir.

778. *İtten de ölse kâr, kurttan da* Kavga eden iki tarafın çatışmasını kim

kazanırsa kazansın fayda sağlanacağı anlamında söylenir.

779. Kaç para eder? “Hiçbir işe yaramaz, hiçbir yararı, değeri yoktur.” anlamında kullanılır.

780. Kaç parça olayım? (birçok iş arasında) “Hangi birine yetişeyim, hepsine yetişmek zorunda değilim.” anlamında söylenir.

781. Kadı kızı Kadire, geldi çıktı sedire Kendini soylu soplü sayıp elini işe sürmeyen, üst başa kurulup oturan kadınlar için söylenir.

782. Kadir Gecesi doğmuş Çok şanslı kimseler için söylenir.

783. Kafa büyük içi boş, tut kulağından çifte koş “Giyim kuşamına bakmayın, akılsız biridir.” anlamında söylenir.

784. Kafa değil, balkabağı Akılsızca hareket eden kimseler için kullanılır.

785. Kafasına vur, ekmeğini elinden al Çok uysal, kimseye zararı dokunmayan, sessiz kimseler için kullanılır.

786. Kafa yok “Akıllı yok, akılsız!” anlamında kullanılır.

787. Kahrı çekilir “Her türlü yorgunluğuna, sıkıntısına, eziyetine katlanmaya değer, katlanılabilir.” anlamındadır.

788. Kahrı çekilmez Huysuz ya da çok sıkıntı veren, çok eziyetli anlamına gelir.

789. Kahve tütün, keyifler oldu bütün “Kahve ve sigaralar içildi, keyifler yerine geldi.” anlamında söylenir.

790. Kalıbından kıyafetinden utan “Yaptığın iş sana yakışmıyor.” anlamında söylenir.

791. Kalıbının adamı değil “Ondan çok şey umuyor, ama hiç de görüldüğü gibi değil.” anlamında söylenir.

792. Kalıbına tüküreyim Görünüşünden, gösterişinden umulmayacak şekilde davranan kimselere söylenir.

793. Kalır yeri yok “Her bakımdan ondan aşağı değil.” anlamında kullanılır.

794. Kambersiz düğün olmaz Her olayın, her toplantının içinde bulunmak merakı olanlar için şaka yollu söylenir.

795. Kambersiz düğün olur mu? Her olayın, her toplantının içinde bulunmak merakı olanlar için şaka yollu söylenir.

796. Kapıdan kovsan bacadan düşer Çok arsız, sırnaşık, yüz­süz kimseleri anlatmak için söylenir.

797. Kapik çalışmaz arg. “Para vermeye değmez, buna para vermem.” anlamında kullanılır.

798. Karada ölüm yok “Bundan sonra herhangi bir sıkıntıyla, güç durumla karşılaşma ihtimali yok.” anlamında şaka yollu söylenir.

799. Karamürsel sepeti mi sandın? Bir kimsenin kendisini küçümseyen gören birine karşı, “Ne

küçümsüyorsun?” anlamında hesap sorma sözü olarak kullanılır.

800. Karadeniz’de gemilerin mi battı? Derin derin düşünmekte olanlar için “Ne düşünüyorsun?” anlamında şaka yollu söylenir.

801. Karadenizde fırtına, al pırtını sırtına “Ortalıkta bir huzursuzluk, bir kaynaşma varsa, en iyisi tası tarağı toplayıp oradan ayrılmak.” anlamında söylenir.

802. Karaman’ın koyunu, sonra çıkar oyunu “Bu iş şimdi olağan görünüyor ama altından neler çıkacak, sonra görülür.” anlamında kullanılır.

803. Karınca ezmez “Hiç kimseyi incitmeyen, acıma duygusu olan, çok ince, çok duygulu (kimse).” anlamında söylenir.

804. Karınca incitmez “Hiç kimseyi incitmeyen, acıma duygusu olan, çok ince, çok duygulu (kimse).” anlamında söylenir.

805. Karıncanın kavmi var Bir kimse birini koruduğu zaman latife yollu söylenir.

806. Karış karış dili var Saygısızca karşılık verenler için kullanılır.

807. Kasaba et (~yağ) borcu mu var? “Bu kadar çok şişmanlamasın.” anlamında söylenir.

808. Katresi kalmadı “Bir damla bile kalmadı, hiç kalmadı.” anlamında kullanılır.

809. Katresi yok “Bir damla bile kalmadı, hiç kalmadı.” anlamında kullanılır.

810. Kavun değil ki götünü koklayasın “Bir insan dış görünüşü ile kolay kolay anlaşılmaz.” anlamında söylenir.

811. Kaval elden, yel Allah’tan sen yalnız parmaklarını oynat “İşi başkaları yapıyor, sen hiç karışmadığın halde, yalnız işin içinde bulunmakla başarı senin oluyor.” anlamında söylenir.

812. Kavga bizim yorganın başına inmiş Bir olayda başkaları yüzünden zarar gören kimsenin yarı şaka yollu olarak kullandığı söz anlamına gelir.

813. ... kazan ben (~ biz o) kepçe Bir kimsenin bir yeri bucak bucak aradığını anlatır.

814. Kazın ayağı öyle değil Bir sorunun, bir durumun sanıldığı gibi olmadığını anlatmak için kullanılır.

815. Kazan kazana kara demiş, tavanın da gülmeden aklı gitmiş “Başkalarını ayıplıyor, ancak o ayıplar kendisinde de var.” anlamında söylenir.

816. Kedi ne, budu ne? Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

817. Kedi olalı bir fare tuttu “Şimdiye değin yaptığı bir tek başarılı iş oldu.” anlamında söylenir.

818. Kedi yavrusunu yerken fareye benzetir “İnsan kötü bir iş yaparken

kendini aldatır da öyle yapar.” anlamında söylenir.

819. *Kediler (~ kargalar) bile güler* Çok saçma, inanılması mümkün mâzaret ve teviller karşısında söylenir.

820. *Kefenin cebi yok* Cimri kimseler için “Para öteki dünyaya götürülmez.” anlamında söylenir.

821. *Kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur* “Ölen veya yiten kıymetli olur.” anlamında söylenir.

822. *Kendi çalıp kendi oynuyor* “Konuya herkesin ilgisini çeken de, işine kimseyi karıştırmayıp ortalığı velveleye veren de kendisidir.” anlamında söylenir.

823. *Kendi gözündeki merteği görmez, elin gözündeki çöpü görür* Kendisinde bulunan büyük kusurları yok sayıp başkasında gördüğü küçük bir kusuru kınayanlar için söylenir.

824. *Kendine gel* tkz. “Aklını başına topla, davranışın doğru değil!” vb. anlamında bir uyarma sözü olarak kullanılır.

825. *Kendi söyler, kendi dinler* “Söylediği şeylere önem verilmez ya da söylediği şeyler anlaşılmaz.” anlamındadır.

826. *Kendini pabucu büyüğe okut* “Sen iyice delirmişsin, kendini üfürükçüye okut ki akıllanasın.” anlamında alay yollu söylenir.

827. *Keramet buyurdunuz* “Çok doğru söylediniz.”, “Çok iyi yaptınız.” anlamlarında bir yaltaklanma, yaranma sözü olarak kullanılır.

828. *Kestane kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş* Soyunu, yetiştirdiği yeri veya çevreyi hor görenler için kınama yollu söylenir.

829. *Keyfimin kâhyası mısın?* tkz. “İşime karışma.” anlamında söylenir.

830. *Keyif benim, köy Mehmet Ağa’nın* “Her işim yolunda, hiçbir kaygım, tasam yok.” anlamında kullanılır.

831. *Kıçına (~ götüne) kına yaksın* “Onun istediği şey oldu, biz zarara uğradık, sevin sin, düğün bayram etsin.” anlamında söylenir.

832. *Kır boynunu!* “Çek git!”, “Çekil!”, “Defol!” anlamlarında kullanılır.

833. *Kır dümeni!* arg. “Defol!” anlamında söylenir.

834. *Kırdığı ceviz bini aştı* “Yaptığı kabahatli işlerin sayısı çoğaldı.” anlamında söylenir.

835. *Kırk yılda bir hırsızlığa çikalım dedik, ay(~ gün) akşamdan (~ erken) doğdu* Hesapta olmayan aksiliklerle karşılaşıldığı zaman söylenir.

836. *Kırmızı dipli bal mumu ile dâvet etmedik ya* “Gelmesi için yalvarmadık ya.” anlamındadır.

837. *Kıyamet mi kopar?* “Ne olur?”, “Ne çıkar?”, “Ne önemi var?” anlamlarında kullanılır.

838. *Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla (~ dinle işit)* Birine doğrudan doğruya söylenemeyen bir düşünce, uyarı vb.yi, söyleyenin daha yakını olan birine söylemesi biçimindeki dolaylı bir uyarı olarak kullanılır.

839. *Kim yudu, kim taradı, sohbet kimlere yaradı?* “Nimetinden eziyetini çekenler değil başkaları faydalandı.” anlamında söylenir.

840. *Kimin arabasına binerse onun türküsünü çağırır* Kimden bir çıkar elde ederse onun hoşuna gidecek biçimde davranan, ondan yana olan, döneke ve dalkavuk kimseler için kullanılır.

841. *Kimin arabasına binerse onun düdüğünü çalar* Kimden bir çıkar elde ederse onun hoşuna gidecek biçimde davranan, ondan yana olan, döneke ve dalkavuk kimseler için kullanılır.

842. *Kiminle dans ediyorsun?* arg. Karşısındaki insanın niteliklerini, özelliklerini bilmeyen, ona üstten bakan, haddini bilmeyen kimseye söylenir.

843. *Kiminle dans ettiğini biliyor musun?* arg. Karşısındaki insanın niteliklerini, özelliklerini bilmeyen, ona üstten bakan, haddini bilmeyen kimseye söylenir.

844. *Kiminle dans ettiğini bilmiyorsun* arg. Karşısındaki insanın

niteliklerini, özelliklerini bilmeyen, ona üstten bakan, haddini bilmeyen kimseye söylenir.

845. *Kimin nesi?* “Kimin yakını?”, “Kimin adamı?” anlamında kullanılır.

846. *Kimin nesi, neyin fesi?* Kim olduğu bilinmeyen kimseler için kullanılır.

847. *Kim oluyor?* “Kendini ne sanıyor?”, “Karışmaya ne hakkı var?” anlamında söylenir.

848. *Kolayı var* “Çaresi, çözümü var.” anlamındadır.

849. *Kolay yutulur lokma değil* Geçinilmesi, kabul edilmesi kolay olmayan çetin insanlar için kullanılır.

850. *Korku dağları bekler* Yapılması gerektiği halde yapılmaktan korkulan, çekinilen, korkunun kendisini hissettirdiği durumlar karşısında söylenir.

851. *Komşuda düşer, bize de düşer* İnsanların, çevresindeki kimselerin gelirinden yararlanma umudunu anlatır.

852. *Koyunun olmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derler* “Adam kıtlığında adamdır.” anlamında söylenir.

853. *Koyduğum yerde otuluyor* tkz. Aradan çok zaman geçtiği halde herhangi bir yönden hiçbir ilerleme göstermemiş olan kimseler için söylenir.

854. *Kölen olayım* Yalvarma ifade olarak kullanılır.

855. Köpeğe atsan yemez
“Yenmeyecek nitelikte, çok kötü, tatsız tutsuz.” anlamına gelir.

856. Köpeği (~ iti) bağlasan durmaz
(yer için) Oturulmaya elverişsiz, çok pis ve kötü anlamına gelir.

857. Köpeksiz köy bulmuş da çomaksız (~ değneksiz) geziyor
Yaptıklarına engel olacak, karşı çıkacak kimse bulunmadığı için canının istediği gibi davrananlara söylenir.

858. Köpek yese kudurur Çok ağır, onur kırıcı sözler için kullanılır.

859. Köprülerin (~ köprüünün) altından çok su (~ sular) aktı (~ geçti)
“Aradan çok zaman geçti, bu zaman içinde durumlar, koşullar çok değişti, eski durum kalmadı.” anlamında kullanılır.

860. Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz İstenilen şey fazlasıyla ele geçtiğinde söylenir.

861. Kukla mı oynuyor? tkz.
“Gülünecek bir şey mi var?” anlamında kullanılır.

862. Kulağı (~ kulakları) çınlasın
Konuşulan yerde bulunmayan, sevilen biri zikredildiğinde söylenir.

863. Kulağını kiraya mı verdin?
Konuşulan şeyi duymayan kimselere söylenir.

864. Kurban olayım 1. “Canım feda olsun!” anlamında, aşırı sevgi ve

hayranlık anlatır. 2. “Yalvarırım.” anlamında söylenir.

865. Kuş mu konduracak? “Yapacağı şey görülmemiş bir sanat ürünü mü olacak?”, “Çok mu iyi, güzel yapacak?” anlamlarında söylenir.

866. Kuş sütünden başka her şey var
“Bulunmayan hiçbir şey yok, her türlü yiyecek var.” anlamında söylenir.

867. Küçük deli, büyük deli, beşikteki başını sallar “İçlerinde akıllı tek kişi yok.” anlamında söylenir.

868. Külâhıma anlat (~ onu benim külâhıma anlat) “Söylediklerinin hiçbirine inanmıyorum.” anlamında söylenir.

869. Kürek kadar dili var Laf altında kalmayıp her söze sert biçimde ve ileri geri saygısızca cevap veren, ağzına geleni söyleyen kimseler için söylenir.

870. Laf değil 1. “Üzerinde durmaya, anmaya değmez, çok kolay önemsiz.” 2. “Çok önemli, kolay değil.” anlamlarında kullanılır.

871. Lafı mı (~ sözü mü) olur?
“Sözünü etmeye, anmaya değmez, bir şey değil, önemli değil.” anlamında söylenir.

872. Lafın gümrüğü olmaz ya (~ yok ya) “Karışan, engel olan yok, istediği gibi konuşuyor, istediğini söylüyor.” anlamında söylenir.

873. Lafını (~ sözünü) balla kestim
Bir kimse konuşurken araya girerek bir

şey söylemek gerektiğinde, “Sözünüzü kesmemi hoş görün, lütfen izin verin.” anlamında kullanılır.

874. Laf kılığında asmalar budayayım “Boş, anlamsız sözler söylüyor.” anlamında, saçma sapan, boş konuşanlar için kullanılır.

875. Laf ola Manasız, saçma sapan sözler için, “Bu da laf mı, ne saçma söz.” anlamında söylenir.

876. Laf ola, torba dola Manasız, saçma sapan sözler için, “Bu da laf mı, ne saçma söz.” anlamında söylenir.

877. Laf ola, beri gele Manasız, saçma sapan sözler için, “Bu da laf mı, ne saçma söz.” anlamında söylenir.

878. Laf söyledi balkabağı tkz. “Şu aptalın söylediği lafa bak, konuyla bir ilgisi var mı?” anlamında söylenir.

879. Lakırdısı mı olur? “Önemi yok, sözünü etmeye değmez, bir şey değil.” anlamında söylenir.

880. Lamı cimi yok “Kesinlikle olmalı, başka yolu yok.” anlamındadır.

881. Malum değil Gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, olup olmayacağı tam olarak bilinmeyen meseleler için kullanılır.

882. Mart içeri, pire dışarı Biri gelince öteki gitmeye kalkan kimseler için, “Bir tedirgin edici geldi, öteki tedirgin ediciyi kaçırdı.” anlamında söylenir.

883. Maşallahı var Bir kimsenin ya da bir şeyin iyi durumu anlatılırken söylenir.

884. Mavi boncuk kimde? Birçok kimseye, birbirinden habersiz olarak, ayrı ayrı “En çok sevdiğim sensin!” diyen ya da kimi zaman değişik kişilere karşı daha çok sevgi gösteren kimsenin “Şimdi en çok sevdiği kim?” anlamında söylenir.

885. Maymun gözünü açtı Bir olaydan ders alındığını belirtmek için, “Artık aklım başıma geldi, bir daha kanmam.” anlamında söylenir.

886. Meramı kalaycılık değil kış çalkalamak “Amacı iş yapmak değil, iş yapar görünerek dalga geçmek, eğlenmektir.” anlamında söylenir.

887. Müflise mal mı kaptırdın? Çok telaşlanan birine, “Eline geri geçmeyecek bir kaybın yok, boşa bu denli telaşlanma.” anlamında söylenir.

888. Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır? Uygunsuz iş yapanlar için söylenir.

889. Nato kafa, Nato mermer arg. “Aptal, bön, budala, salak, mankafa, kafasız, akılsız.” anlamındadır.

890. Ne akla hizmet ediyor? “Ne gibi bir düşünceyle böyle akla sığmaz işler yapıyor.” anlamında söylenir.

891. Ne âlâ “Diyecek kalmaz, diyecek yok, ne iyi.” anlamındadır.

892. *Ne âlâ memleket* Haksız, yersiz işlerin, davranışların hoş görüldüğü, böyle şeylere çok sık rastlandığı bir ortam için ters anlatıyla “Diyecek yok doğrusu.” anlamında söylenir.

893. *Ne gezer?* “Bulunmaz, mevcut değil, ne arar.” anlamında söylenir.

894. *Ne âlemde?* “Ne yapıyor?”, “Ne durumda?”, “Nasıl?” anlamlarında söylenir.

895. *Ne alıp veremiyor?* “Amacı, isteği ne, niçin böyle musallat oluyor?” anlamında söylenir.

896. *Ne balını isterim ne belâsını* “Üzüntüsü, sıkıntısı birlikte geleceksöyle nimet uzak olsun.” anlamında kullanılır.

897. *Ne benden sana bazlama, ne senden bana gözleme* “İlişkilerimiz karşılıklı çıkara dayanmasın, dayanacaksa, hiç olmasın daha iyi.” anlamında söylenir.

898. *Ne buyrulur?* “Onun ne biçim bir şey olduğunu gördünüz işte, ne diyorsunuz peki?” anlamında kullanılır.

899. *Ne çaldın yüzüme, ne çalayım yüzüne* “Sen bana ne iyilikte bulundun ki benden karşılık umuyorsun?” anlamındadır.

900. *Ne çıkar?* 1. “Ne zararı var?” 2. “Nasıl bir yararı olur?” 3. “Sonuç vermez.” anlamlarına gelir.

901. *Ne çiçektir? Biliriz* “Onun ne denli kötü biri olduğunu biliriz.” anlamında söylenir.

902. *Ne dağda bağım var, ne çakaldan davam* “Benimsediğim bir nesne, bir taraf, bir nesne olmadığı için karşısında durduğum bir yer de yok.” anlamında söylenir.

903. *Ne dedim de...* Yapılan bir davranış, bir eylemden dolayı pişman olunduğunda söylenir.

904. *Ne demek?* 1. “Bunun anlamı nedir?” 2. “Hiç yakışık alır mı?” anlamlarında söylenir.

905. *Ne denir?* Bir konuda söylenecek söz kalmadığını anlatır.

906. *Ne dersin?* Bir konuda söylenecek söz kalmadığını anlatır.

907. *Ne dese beğenirsin?* “Öyle şaşırtıcı bir şey söyledi ki...” anlamında kullanılır.

908. *Ne devedir ne kuş* Kendisine bile faydası olmayan insanlar için söylenir.

909. *Ne güne duruyor?* 1. “(O kimse ya da şey) varken başka şey gerekmez.” 2. “Şimdi yapmazsa (ya da işe yaramazsa, kullanılmayacaksa) ne zaman yapacak?” anlamlarında söylenir.

910. *Ne hali varsa görsün* “Ne yaparsa yapsın, kendisi bilir, yapacakları artık beni ilgilendirmez.” anlamındadır.

911. *Ne kalburun üstü ne eleğin altı* Ne az ne çok anlamındadır.

912. *Ne kızı veriyor, ne dünürü küstürüyor* (birinin) “Dileğini yerine getirmeyeceğini, onu gücendirmeyecek biçimde söylüyor.” anlamında söylenir.

913. *Ne kokar ne bulaşır* “Kimseye iyiliği veya kötülüğü dokunmaz.” anlamına gelir.

914. *Ne mal olduğunu bilirim* “Onun işe yaramaz, hatta kötü bir kimse olduğunu bilmez miyiz?” anlamında söylenir.

915. *Neme lazım (~ gerek)* 1. “Beni ilgilendirmez, ben bu işe karışmam.” 2. “Gerçeği söylemek gerekirse, doğrusu.” anlamlarında kullanılır.

916. *Ne od var ne ocak* Çok yoksul birini anlatmak için, “Hiçbir şeyi yok.” anlamında kullanılır.

917. *Ne ölü görmüş ağlamış ne düğün görmüş oynamış* Hayat tecrübesi hiç yok anlamında söylenir.

918. *Ne pahasına olursa olsun* Her türlü sıkıntıyı, tehlikeyi, özveriyi göze almayı ifade eder.

919. *Nerede bu yoğurdun bolluğu?* “O denli kolay ya da bol değil.” anlamındadır.

920. *Nerede kaldı?* “Ne yararı oldu, ne işe yaradı?” anlamına gelir.

921. *Nereden esti?* “Nereden aklına geldi?” anlamındadır.

922. *Ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet* Çabucak yapılan, içinde hile de bulunan işler için söylenir.

923. *Ne çöreğin karnıma, ne osuruğun burnuma* Hoşlanılmayan bir kimse için ne olumlu ne olumsuz bir şeyinin istenmediğini belirtmek için söylenir.

924. *Nereye kazık çaksam, oraya torba asar* “Nerede bulunursam bulunayım, arkamdan gelerek benden yararlanır.” anlamında söylenir.

925. *Nesi var?* Çok güzel, çok iyi anlamındadır.

926. *Nesi var nesi yok (~ yoksa)* Bütün malı mülkü ve parası anlamındadır.

927. *Ne sakala minnet, ne bıyığa* Bir şey için şuna buna minnet etmeme, kendi imkanları ile yetinme kararını ve gereğini anlatır.

928. *Ne söylüyorsun? (~ diyorsun?)* 1. (inanılmayacak ama olan bir şey söylendiğinde tepki olarak) “Söylediğin gerçek mi, doğru mu?” 2. “Söylediğine dikkat ediyor musun?” anlamlarında kullanılır.

929. *Ne şap oldu ne şeker* “Olumlu ya da olumsuz bir sonuca bağlanmadı, sürüncemede kaldı.” anlamında kullanılır.

930. *Ne şeker çiğnedi?* “Neler saçmaladı?” anlamında alay yollu söylenir.

931. *Ne Şam’ın şekeri ne Arab’ın zekeri* “Yarar sağlayacak olsa bile

onunla karşılaşmak istemem.” anlamında söylenir.

932. *Ne şiş yansın ne kebab* “Her iki yan da zarar görmesin, iş orta yolla çözümlensin.” anlamında söylenir.

933. *Ne tadı var, ne tuzu* “Beğenilecek şey değil.” anlamındadır.

934. *Ne yârdan geçer (~ geçiyor), ne serden* “İstediği şey çok özveri gerektiriyor ama o bu özveriye katlanmadığı gibi isteğinden de vazgeçmiyor.” anlamında söylenir.

935. *Ne yazar?* “Hiçbir anlamı, hiçbir etkisi, hiçbir yararı olmaz.” anlamında kullanılır.

936. *Ne yer, ne yedirir; tükürür murdar eder* “Ne kendisine fayda sağlar, ne de başkasına yardımcı olur, elindeki imkanları ziyan eder.” anlamında söylenir.

937. *Ne yenir ne yutulur* “Yenecek gibi değil.” anlamında söylenir.

938. *Neyin nesi, kimin fesi* Kendisiyle ilgili pek bir bilgi bulunmayan kimseler için “Nasıl bir kimsedir, kimdir?” anlamında söylenir.

939. *Neşen bilir* arg. “Sen nasıl istersen öyle yap.” anlamında söylenir.

940. *Nimet çarpsın ki* Ekmek üzerine içilen bir ant sözü anlamında kullanılır.

941. *Nuh der, peygamber demez* “İnanç ve düşüncelerini kolay kolay değiştirmmez (kimse).” anlamlarında kullanılır.

942. *Nur içinde yatsın* Sevilen ve sayılan bir ölüden söz ederken söylenir.

943. *Nur ol!* “Yaşa, var ol!” anlamında beğenme, ve alkış sözü olarak kullanılır.

944. *Od yok, ocak yok* Aç, yoksul ve barınaksız anlamına gelir.

945. *Odu var senin budu var benim* “Sarhoş gibi sağa sola yalpa vurarak yürüme.” anlamında söylenir.

946. *Oğlan aldı (~ yedi) oyuna gitti, çoban aldı (~ yedi) koyuna gitti* “Ailenin elde bulunan malını, parasını bireyleri rasgele harcayıp tüketti, çarçur etti.” anlamında söylenir.

947. *Oğlan mısın, kız mısın?* “İyi haberlerle mi geldin?” anlamına gelir.

948. *Oh olsun!* Söz dinlemeyip yanlış davranarak kötü duruma düşenlere “Çok iyi oldu, düştüğün kötü duruma çok sevindim.” anlamında söylenir.

949. *Okunu atmış, yayını asmış* “Görevlerini yapıp bitirmiş, artık bir iş yapmıyor.” anlamında söylenir.

950. *Olacak gibi değil* “Gerçekleşmesi çok zor, olacağı benzemiyor, olamaz, olmuyor.” anlamına gelir.

951. *Olursa çat pat, olmazsa aç yat* Gelir yerinde iken bol harcar, kazanç olmayınca sıkıntı çeker.” anlamında söylenir.

952. *On paraya on takla atar* “Para uğruna her küçüklüğü yapar.” anlamında söylenir.

953. *On parmağında on hüner* (~ *marifet*) “Elinden her iş gelir, çok becerikli.” anlamında söylenir.

954. *Onu benim külahuma anlat* “Söylediklerine hiç inanmıyorum.” anlamında kullanılır.

955. *Osuruğu cinlidir* Çok çabuk kızıp öfkelenen kimseler hakkında söylenir.

956. *Olmadı bostan, bitmedi karpuz* “Ne yapılırsa yapılsın, bazı işler istenildiği gibi olmaz.” anlamında söylenir.

957. *Oynadı güldü, yerini buldu* Bir şeyin bir yere uyduğunu anlatmak için söylenir.

958. *Öküz öldü, ortaklık ayrıldı* (~ *bozuldu bitti*) “İki yan arasındaki yakınlığı sağlayan şey ortadan kalkınca bu yakınlık da sona erdi.” anlamında kullanılır.

959. *Ölmek var, dönmek yok* Bir şeyin mutlaka yapılacağını bildirir.

960. *Ölmüş eşek arıyor ki nalını söksün* Çok cimri ve çıkarıcı bir kimseyi anlatmak için söylenir.

961. *Ölüm Allah’ın emri* “Ölümden kaçış yok, herkes ölecek.” anlamında söylenir.

962. *Ölüm ölüm de hırlamaya ne borcum var?* “Hayatta acı, dert, üzüntü,

keder veya yoksulluk çekmektense ölüm daha iyidir.” anlamına gelir.

963. *Ölümün ötesi kolay* “Asıl zorluk yaşadığımız bu dünyadadır.” anlamında söylenir.

964. *Ölüm var dirim var* “İnsan her an ölebilir de yaşayabilir de.” anlamında, önlem almayı öğütleyen bir söz anlamındadır.

965. *Ölür müsün, öldürür müsün?* Çok kızılacak bir terslik karşısında kalındığında söylenir.

966. *Ölüsünü öp* Bir şeyi yapanlar ya da yapmayanlar için, sevdiği birinin adını söyleyerek “Yapmazsan, ya da yaparsan... ölsün.” anlamında bir ant sözü olarak kullanılır.

967. *Ölüye ağlamaz, diriye gülmez* Yaşamında etrafındaki kimselerin sıkıntılarına aldırmış etmeyen kimseler hakkında söylenir.

968. *Öküzün büyüğü ahırda kaldı* Önemsiz işlerin yapılmasına karşın asıl önemli olan işlerin yapılmadığını ifade eder.

969. *Ömürler olsun!* Eli öpülen yaşlı kimsenin öpene “Çok yaşa!” anlamında söylenir.

970. *Önüne geleni kapar, ardına geleni teper* “Herkesi saldırır, herkesi incitir, huysuz biridir.” anlamında söylenir.

971. *Öp babanın elini* tkz. Beklenmedik bir durum karşısında

“Hadi bakalım, şimdi ne yapacağız?” anlamında söylenir.

972. Öp eşiği, çık dışarı “Hoşlamadığın veya istenilmediğin yerden edebinle ayrıl, tartışmaya girme.” anlamında tavsiye sözü olarak kullanılır.

973. Ötesi var mı? 1. “Bundan daha kötü olasılık düşünelemez.” 2. “Korkum yok.” 3. “Daha bir diyecek kaldı mı?” anlamlarında kullanılır.

974. Övünmek gibi olmasın Kendini övmeye hazırlanan ya da alçakgönüllü görünmek isteyenlerce “Övünmek amacıyla değil, bir gerçeği belirtmek üzere kendimle ilgili bir güzel durumu anlatmak istiyorum.” anlamında söylenir.

975. Özrü kabahatinden büyük Bir kabahat ya da suç için özür dilerken daha büyük suç işleyenler için söylenir.

976. Pabuç kadar dili var Büyük bir kimseye terbiyesizce karşılık veren için söylenir.

977. Paha biçilmez Değeri ölçülemeyecek denli yüksek anlamına gelir.

978. Papaz her gün pilav yemez 1. “Bir kimseye, birkaç kez yaptığını gördüğünüz bir işi her zaman yaptırmak isterseniz onu usandırırınız.” 2. “İnsan zaman zaman değişiklik ister.” anlamlarında kullanılır.

979. Para dediğin el kiri “Para elde kalmaz, harcanır.” anlamında söylenir.

980. Para ile değil Bedava denecek denli ucuz, çok ucuz anlamında kullanılır.

981. Para ile değil, sıra ile Her işin parayla olamayacağını, parası olanın değil, sırası gelenin işinin yapılacağını anlatmak için söylenir.

982. Parayı mezara mı götüreceksin? Cimrilik eden kimselere söylenir.

983. Para veren altın bulsun Bir iş için para veren bir kimseden para alınırken şaka yollu söylenir.

984. Parayı araya değil, paraya vermeli “Parayı boşa harcamamalı, gerektiği yerde, yerinde kullanmalı.” anlamında söylenir.

985. Parmağı var “Bir işle ilgisi var, bir işe karışmış olma.” anlamında söylenir.

986. Pırasa mı dedin? arg. Bir kimsenin söylediği bir sözle alay etmek ya da onun anlamsız bulunduğunu geçersiz sayıldığını belirtmek için kullanılır.

987. Pislik paçalarından akıyor Çok pis kimseler için söylenir.

988. Pir ol “Var ol, çok yaşa!” anlamında şaka yollu söylenir.

989. Püf desen uçacak Çok zayıf kimseler için söylenir.

990. Rahmet olsun canına ha. Ölüler anılırken kullanılan, “Tanrı rahmet eylesin.” anlamında bir iyi dilek sözü olarak kullanılır.

991. *Rufailer karışır (bu işe)* “Bu iş öyle karışık iş ki nasıl yapıldığını ya da yapılacağını, nasıl çözüleceğini kimse bilemez.” anlamında söylenir.

992. *Saçın ak mı kara mı?, önüne düşünce görürsün* “Acele etme, sonucun ne olduğunu biraz sonra anlarsın.” anlamında söylenir.

993. *Saçından başından utan* Yaşına yakışmayacak şekilde davrananlara uyarı olarak söylenir.

994. *Sağır sultan bile (~ Mısır’daki sağır sultan bile) duydu* “Herkes işitti, işitmedik kimse kalmadı.” anlamında kullanılır.

995. *Sağlık olsun* Üzücü bir durum ya da uğranılan bir zarar karşısında avunma ya da avutma sözü olarak kullanılır.

996. *Sağ olsun, yerinde olsun* “Yakınımdır ama bir arada olmamız güç, uzakta olsun ama ona herhangi bir zarar gelmesini de istemem.” anlamında kullanılır.

997. *Sağ elinin verdiği sol elin görmesin* “Yaptığın iyiliği açıklama, gizli tut.” anlamında söylenir.

998. *Sağlam ayakkabı değil* Güvenilir olmayan kimse hakkında söylenir.

999. *Sahibi razı olur, tellal razı olmaz* İş kendisinden bitecek kişi uygun gördüğü halde onun adamlarının, başkalarının uygun görmediği, işi engellediği durumlarda söylenir.

1000. *Sakal oynatmaz* Çiğnenmeden yutulacak kadar olgun, yumuşak yiyecek anlamında söylenir.

1001. *Sakalım yok ki sözüm dinlensin (~ tutulsun)* “Yaşça, yetkice küçüğüm ama söylediğim yol, çözüm doğrudur, yazık ki düşünceme önem verilmiyor.” anlamında söylenir.

1002. *Saldım çayıra, Mevla kayıra* (gözetilmesi gereken çocuklar ya da hayvanlar için) “Başiboş, kendi hallerine bıraktım, Tanrı korusun.” anlamında söylenir.

1003. *Saman elinse samanlık senin* “Bedavadır diye bu denli çok yeme, mideni bozarsın.” anlamında şaka yollu söylenir.

1004. *Sana pişmişse bana kotarılmış* “İş bu aşamadayken artık sana göre herhangi bir sorun kalmamışsa bana göre de hiç sorun yoktur.” anlamında kullanılır.

1005. *Sarmısak yemedim ki ağzım koksun* “Kötü bir şey yapmadım ki sonucundan sorumlu olayım, korkayım.” anlamında söylenir.

1006. *Sarhoştum aydım, böyle yaşamaktan caydım* “Artık gerçekleri gördüm.” anlamında kullanılır.

1007. *Sayım suyum yok* 1 (çocuk oyunlarında) “Kısa bir süre için oyun dışıyım.” anlamında kullanılır. 2.(çocuklar arasında) Bir işte ciddi olduğunu anlatır. 3. (çocuk

oyunlarında) “Oyunun kurallarına uyulmadı, hiç kimsenin kazandığı sayı geçerli değil, oyuna yeniden başlamak gerek.” anlamında kullanılır.

1008. *Sebep olan sebepsiz kalsın* Kötü bir duruma yol açanlar için bir ilenç sözü olarak söylenir.

1009. *Selam para, kelim para* “Her davranış para harcamaya bağlıdır.” anlamında kullanılır.

1010. *Selam verdik, borçlu çıktık* “Şöyle bir yakınlık gösterdik, üzerimize iş yükletildi.” anlamında şaka yollu söylenir.

1011. *Senet veririm* “Bu işin böyle olduğunu (~ olacağını) çok iyi biliyorum, seni de buna kesin olarak inandırmak istiyorum.” anlamında söylenir.

1012. *Sen giderken ben geliyordum* “Bu oyunları senden iyi bilirim, beni aldatamazsın.” anlamında söylenir.

1013. *Senin aradığın kantar, Bursa’da kestane tartar* “Senin uygulanmasını istediğin kuralı, yöntemi burada uygulama olanağı yoktur.” anlamında söylenir.

1014. *Senin canın (~ seninki) can da benimki patlıcan mı?* tkz. “Senin canının kıymeti var da benimkinin yok mu?” anlamında kullanılır.

1015. *Senin gönlün Döndü ile Döne’de, benim gönlüm inek ile*

danada “Amaçlarımız ve yollarımız ayrı.” anlamında kullanılır.

1016. *Senden gelen çıraya püf!* “Senden artık umudumu kestim.” anlamında söylenir.

1017. *Serde kabadayılık var* “Kabadayıyız ya böyle bir özelliği olana yakışan davranış budur.” anlamında söylenir.

1018. *Serçeden başka kuş, zeyrekten başka yokuş bilmez* Hayat görüşü dar, bulunduğu çevreden ve sahip olduğu düşüncelerden kolay kolay uzaklaşmayan kimseler için söylenir.

1019. *Senin kanın benimkinden kırmızı mı?* “Sen benden daha mı ayrıcalıklısın; ikimiz de aynı değerlere sahibiz.” anlamında söylenir.

1020. *Serde ağalık var* “Ağayız ya böyle bir özelliği olana yakışan davranış budur.” anlamında söylenir.

1021. *Serde erkeklik var* “Erkeğiz ya böyle bir özelliği olana yakışan davranış budur.” anlamında söylenir.

1022. *Serin gel!* arg. “Sinirlenme, kızma, öfkelenme, soğukkanlı ol.” anlamında söylenir.

1023. *Sen zot ben zot, kim verecek ineğe ot?* “Karşılıklı inatlaşırsak işler nasıl yürüyecek?” anlamında kullanılır.

1024. *Sıcağa kar mı dayanır?* “Sürekli harcama, sürekli tüketim en büyük birikimleri bile tüketir.” anlamında söylenir.

1025. *Sıçan deliğe sığmamış, bir de kuyruğuna kabak bağlamış* Bir işi başaramayacak durumdayken bir iş daha yüklenenler ya da kendisi bir yerde sığıntı durumdayken yanına bir kişi daha alanlar için söylenir.

1026. *Sıçan deliği bin altın* “Kaçıp saklanacak yer yok, çok güç durum.” anlamında söylenir.

1027. *Sıçan düşse başı yarılr* (ev için) “İçinde, yiyecek, kullanılacak hiçbir şey yok, tamtakır, bomboş.” anlamlarındadır.

1028. *Sıçtı Cafer, bez getir* ka. Büyük bir pot kıranlar, berbat bir iş görenler için, “İşi berbat etti, durumu hemen düzeltmek gerekir.” anlamında söylenir.

1029. *Sıfıra sıfır, elde var sıfır* Bir konudaki bütün çalışmaların, çabaların boşa gittiğini, hiçbir yararlı sonuç alınmadığını anlatmak için kullanılır.

1030. *Sıhhatler olsun!* Hamamdan çıkanlara ya da tıraş olanlara bir nezaket sözü anlamında söylenir.

1031. *Sıkı mı?* arg. “Kolay değil, çok zor, yapmaya yürek ister.” anlamında söylenir.

1032. *Sırtında yumurta küfesi yok ya!* Kendisinin bir tehlikeye uğrama olasılığının bulunmadığı zaman eski düşüncesini, yönünü kolayca değiştiren, sözünden caymakta bir sakınca görmeyen kimseler için söylenir.

1033. *Sidiğine basan uyuz olur* ha. Bir kimseden bir fayda görülemeyeceğini, yarar bir yana zarar bile gelebileceğini anlatmak için kullanılır.

1034. *Sizden iyi olmasın* Birinden söz edilirken “Çok iyi bir kimsedir.” anlamında söylenir.

1035. *Sormak ayıp olmasın* ha. Sorulması senlibenlilik olarak görülen bir şeyi sormadan önce “Densizlik saymazsanız sormak istiyorum.”, “Affederseniz bir şey soracağım.” anlamında kullanılır.

1036. *Sorması ayıp olmasın* ha. Sorulması senlibenlilik olarak görülen bir şeyi sormadan önce “Densizlik saymazsanız sormak istiyorum.”, “Affederseniz, bir şey soracağım.” anlamında kullanılır.

1037. *Soyka kalsın* ha. “Olmaz olsun.”, “Yere batsın.” anlamında, üzüntü ve acı bildiren ilenç anlamında söylenir.

1038. *Söz anlayan beri gelsin* “Hiçbiriniz söz anlamıyorsunuz.” anlamında söylenir.

1039. *Söz bir, Allah bir* “Sözümü yerine getireceğime, sözümünden dönmeyeceğime, Tanrı’nın birliğine inandığınız gibi inanın.” anlamında söylenir.

1040. *Sözüm meclisten dışarı* “Yanınızda ağza alınmayacak, kaba sözler kullanacağım, özür dilerim.” anlamında söylenir.

1041. Sözüme meclisten yabana
“Yanınızda ağza alınmayacak, kaba sözler kullanacağım, özür dilerim.” anlamında söylenir.

1042. Sözüne sahip ol Kötü, çirkin sözler söyleyenlere uyarı olarak söylenir.

1043. Sözüünü (~ sözünüzü) balla kestim Bir anımsatmada bulunmak için karşındakinin konuşmasını kesmek gerektiğinde “Sözünüzü kesmemi bağışlayın.” anlamında kullanılır.

1044. Söz yok! - “Eleştirilecek bir yönü yok, kusursuz.” 2.“Onu kimse eleştiremez, kötüleyemez, ben buna izin vermem.” anlamında da söylenir.

1045. Su gibi aziz ol Su getirenlere, birine içmek için su verenlere bir iyi dilek sözü olarak söylenir.

1046. Surata bak, süngüye davran al. Çok çirkin ya da çok asık yüzlü kimseler için söylenir.

1047. Suratı kasap süngeriyle silinmiş
“Utanması, sıkılması hiç kalmamış, iyice yüzüz.” anlamlarına gelir.

1048. Suratına bakanın kırk yıl işi rast gitmez “Yüzünden uğursuzluk akıyor.” anlamında söylenir.

1049. Suratından düşen bin parçadır
Sıkıntısı yüzünden belli olan kimseler için söylenir.

1050. Suya götürüp susuz getirir Sözü edilen iki kişiden birinin ötekinden çok daha kurnaz, hileci, düzenci olduğunu belirtmek için söylenir.

1051. Suyu kesiyor al. (bıçak, çakı için) Keskinliği gitmiş, çok körleşmiş anlamına gelir.

1052. Suyu mu çıktı?
“Beğenilmeyecek ne yönü var ki orada kalmak istemiyorsun, ne kusurunu gördün?” anlamında söylenir.

1053. Suyundan da koy arg. Bir durum, bir olay karşısında “Aman ne iyi, pek hoş.” ya da “Bir bu eksikti.” anlamında alay yollu kullanılır.

1054. Suyu nereden geliyor? Kuşkulu bir iş için, “Bu işi yürütmek için harcanan bu bol para hangi kaynaktan?” anlamında söylenir.

1055. Suyuna pirinç haşlanmaz
Kendisine güvenilerek bir iş yapılmaz anlamında söylenir.

1056. Süngüsü depresmesin Ölülerden iyi olmayan bir anısla söz edilirken söylenir.

1057. Sürüsüne bereket Sürü denecek denli çok, pek bol, pek çok anlamlarında kullanılır.

1058. Şahımı bu kadar severim “Bu yaptığımdan daha çok bir özveride bulunamam.” anlamında kullanılır.

1059. Şakası yok 1.“Hatır gönül dinlemeden gerekeni, doğru bildiğini yapar.” 2.(bir durum için) “Çok tehlikeli, şakaya gelmez, önemsemek gerekir.” anlamlarına gelir.

1060. Şap ile şeker bir değil
“Görünüşleri birbirine benzeyen öyle

şeyler vardır ki, nitelikçe çok farklıdır.” anlamına gelir.

1061. Şaşı, çakır demektense kör de de kurtul “Dolambaçlı, dolaylı yollara başvuracağına gerçeği doğrudan doğruya söyle.” anlamında söylenir.

1062. Şekerin suya mı düştü? tkz. “Neden bu denli acele ediyorsun, telaşlanıyorsun?” anlamındadır.

1063. Şeyhin kerameti kendinden menkul “Büyük işler başardığını kendisi söylüyor, ortada bir kanıt, bir tanık yok.” anlamında kullanılır.

1064. Şeytan aldı götürdü, satamadan getirdi Kaybolan bir şeyi ararken tekerleme sözü olarak kullanılır.

1065. Şeytan azapta gerek Sevilmeyen bir kimse zorluk içinde kaldığında “Bunu hak etmiştir.” anlamında söylenir.

1066. Şeytan elini çekmiş Bir kimse için “Çok yaşlıdır, kötülük düşünecek, uygunsuz bir iş yapacak zamanı geçmiştir.” anlamında kullanılır.

1067. Şeytan geçti Birkaç kişinin konuşmakta, söyleşmekte olduğu bir sırada, bir süre kimsenin konuşmaması, kısa bir sessizlik olması durumunda söylenir.

1068. Şeytan görsün yüzünü “Onu hiç sevmiyorum ve görmek istemiyorum.” anlamında kullanılır.

1069. Şeytanınız bol olsun arg. Kumar oynayanlara şans dilemek için söylenir.

1070. Şeytanın bile aklına gelmez Herkesi hayrete düşürecek hareket, iş, düşünce vs. için kullanılır.

1071. Şeytanın bacağını kır “Tembellik etme, sen de ayağa kalk.” anlamına gelir.

1072. Şeytanın işi yok Kötü talih yüzünden anlamında söylenir.

1073. Şimdiden tezi yok Bir an bile gecikmeden, hemen şu anda, hiç gecikmeksizin, hemen, şimdi anlamına gelir.

1074. Şimdi yaya kaldın Tatar ağası “Artık, güvendiğin kimseden ya da yerden sana fayda yok, istediğini elde edemeyeceksin.” anlamına gelir.

1075. Şöyle dursun Bir işin olmaktan çok uzak olduğunu, ona bağlı daha kolay, daha basit bir şeyin bile gerçekleşemediğini belirtmek için kullanılır.

1076. Şunu bunu bilmem “Özür kabul etmem, itiraz dinlemem, kesinlikle olmalı.” anlamında söylenir.

1077. Şüphe yok “Başka türlü olamaz, kesin.” anlamına gelir.

1078. Tabakhaneye bok mu götürüyorsun? al. “İşin çok mu acele?” anlamında söylenir.

1079. Tadı tuzu yok Çok tatsız anlamındadır.

1080. Takke düştü, kel göründü “Kusuru örten şey ortadan kalkınca

bütün çirkinlikler ortaya çıktı.” anlamında söylenir.

1081. Talihim olsaydı anamdan kız doğardım “Yaşam koşullarının ağırlığını benim gibi erkekler çekiyor, kadınlar erkeklerden daha rahat.” anlamında söylenir.

1082. Tam üstüne bastın tkz. “Doğru yeri, gerçeği, istenileni vb. buldun.” anlamında söylenir.

1083. Tasası sana mı düştü? 1. “Sen karışma, seni ilgilendirmez.” 2. “Aldırma, kendini üzme, gereğini ilgili olan düşünsün.” anlamlarına gelir.

1084. Taş attı da kolu mu yoruldu? “Bu kazancı hiçbir emek harcamadan, yorulmadan elde etti.” anlamında söylenir.

1085. Taşı ölçeyim ha. Kırık, ezik, yara gibi durumlar anlatılırken bir kimsenin vücudu üzerinde yer gösterildiğinde “Uzak olsun.” anlamında söylenir.

1086. Taşı sıkısa suyunu çıkarır Çok dinç, vücutça çok güçlü kimse anlamına gelir.

1087. Taştan yağ çıkar, ondan çıkmaz “Çok cimri, kimseye yararı dokunmaz.” anlamındadır.

1088. Taş yağar kıyamet koparken Çok tehlikeli ya da telaşlı bir zamanda anlamında söylenir.

1089. Taştan ses çıktı, ondan ses çıkmıyor Olanlara razı olduğunu, kabul

ettiğini sessizce bildiren insanlar için kullanılır.

1090. Tavşan bayırı aştı “İş işten geçti, yapılacak bir durum kalmadı.” anlamında söylenir.

1091. Tavşanın kaçışını gördüm, etinden iğrendim “Tutumunu yakından gördükten sonra onun ne olduğunu anladım, kendisinden soğudum.” anlamında söylenir.

1092. Tazı bizim (~ tazı o tazı) ama çulu değişmiş 1. “Bildığımız sıradan kişi, iş başına geçtiği için tanınmaz olmuş, değişmiş.” 2. Yeni bir giysi giymiş kimseye şaka yollu söylenir.

1093. Tazının topal olduğu tavşanın kulağına değmiş “Düşmanın güçsüz olduğu gizlice öğrenilmiş.” anlamında söylenir.

1094. Tef çalsan oynayacak Karmakarışık durumdaki eşya için söylenir.

1095. Tencere dibin kara, seninki benden kara Kötülük, kusur yönünden birbirinden daha iyi durumda olmayanlar için söylenir.

1096. Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş Herhangi bir nitelik yönünden hoşla gitmeyenler için, “İkisi de değersiz, kötü kişi; arkadaşlıkları, bir araya geldikleri yakışmış.” anlamında kullanılır.

1097. Teptim keçe oldu, sivriltilim külah (oldu) “Bir şeyi, kendi istediğim

gibi, işime geldiği gibi gösterdim ya da yorumladım.” anlamında söylenir.

1098. Tıs yok Bir yerde hiç ses olmadığını belirtmek için söylenir.

1099. Tırnağı olamaz “Tırnağı bile etmez, ondan çok değersizdir, onun kadar kıymeti yoktur.” anlamına gelir.

1100. Tık yok Bir yerde hiç ses olmadığını belirtmek için söylenir.

1101. Toprağı bol olsun (Müslüman olmayan ölümler için) “Hayırla anılacak kişiydi, ruhu sükûn içinde olsun, mezarında rahat yatsın.” anlamında iyi dilek sözü olarak kullanılır.

1102. Toprağına ağır gelmesin Bir ölünün aleyhinde konuşulacağı zaman kullanılır.

1103. Toprak kabul etmez Kötü ve günahkâr olarak tanınmış kimseler için söylenir.

1104. Turşusunu kur Elden çıkarılması ya da kullanılması, harcanması gereken bir şeye bir türlü kıyamayanlara kınama ya da alay yollu söylenir.

1105. Tut kelin perçeminden tkz. 1. Çözümü güç bir durum karşısında söylenir. 2.“Onda bulunmayan şeyi isteme, eline bir şey geçmez.” anlamında söylenir.

1106. Tuzlayayım da kokma (~ *kokmayasın*) ha. “Yüksekten atıyorsun ama gerçekte hiçbir şey bildiğin yok,

çürük, mantıksız konuşuyorsun, seni küçümsüyorum.” anlamında söylenir.

1107. Ucunda ölüm yok ya “Bunu yapmakla ölünmez.” anlamında söylenir.

1108. Uçan kuşa borcu var “Uçan kuşa da borçludur, herkese borcu vardır.” anlamındadır.

1109. Ufak at da civcivler yesin arg. “Çok abartıyorsun, yalan söyleyeceksen az abart da inandırıcı olsun.” anlamında söylenir.

1110. Ufak tefek gördün de Karamürsel sepeti mi sandın? “(Bir kimsenin, bir şeyin) görünüşüne bakıp da işe yaramaz sanma!” anlamında kullanılır.

1111. Uğurlu kademli olsun Mutlu bir olay dolayısıyla söylenen bir iyi dilek sözü anlamında kullanılır.

1112. Uğur (~ *uğurlar*) *ola* “İyi yolculuklar dilerim, esenlikle gidin, yolunuz açık olsun!” anlamında söylenir.

1113. Uma uma döndük muma “Umdüğümüz şey gerçekleşsin diye beklemekten eridik gittik.” anlamına gelir.

1114. Umurumda değil “Beni hiç ilgilendirmez.” anlamında söylenir.

1115. Ununu eleyip eleğini asmış “Bütün görevlerini yerine getirmiş, geri kalan yaşamı süresince artık yapacak bir işi kalmamış.” anlamına gelir.

1116. Ustamın adı Hıdır, elimden gelen budur “Ben elimden geleni yaptım

ve bunu ortaya koydum, gücüm buna yetti, daha ötesini beklemeyin.” anlamında söylenir.

1117. Üstüne yoktur “Ondan ya da bundan daha üstünü yoktur.” anlamında söylenir.

1118. Var olsun yerinde olsun “Yakınımdır, ona bir zarar gelmesini istemem, ama anlaşıyoruz, birbirimizden uzakta olalım daha iyi.” anlamında söylenir.

1119. Vay sen misin? Herhangi bir sözün ya da davranışın öfke yarattığını belirtmekte kullanılır.

1120. (üzerine) Vazifesi mi? 1. “Onu ilgilendirmez.” 2. “Umurunda değil.” anlamlarına gelir.

1121. Verilmiş sadakası varmış Büyük bir kazayı ya da tehlikeyi zararsız atlatan kimseleri daha önce verdiği sadakaların kurtardığını ifade etmek için söylenir.

1122. Ver yiyeyim, ört yatayım, bekle, canım çıkmasın Kendisi çalışmayan, başkasının çalışıp onu beslemesini, ona hizmet etmesini bekleyen işe yaramaz kimselerin durumunu anlatmak için söylenir.

1123. Vur dedikse öldür demedik ya! Bir dileği yerine getirirken aşırı davranana, ölçüyü kaçıranı karşı söylenir.

1124. Vur patlasın, çal oynasın Aşırı ve sürekli zevk ve eğlenceyi, bunu huy

edinmeyi, bu yolda elde avuçta bulunanı harcamayı anlatır.

1125. Vursam ölecek, vurmasam payımı elimden alacak Seçilecek her iki durumda zararlı olacak şeyler hakkında söylenir.

1126. Vız gelir, tırıs gider Bir şey hakkında önemsenmediği zaman söylenir.

1127. Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli Koşullara uyulması, bir işin yapılması gerektiğini, yapılmazsa orada kalınamayacağını anlatır.

1128. Ya devlet başa ya kuzgun leşe “Öyle bir işe giriyorum ki beni ya imrenilecek duruma yükseltir ya da batırır, yok eder.” anlamında söylenir.

1129. Yağ bal olsun Helâl ve afiyet olsun anlamında söylenir.

1130. Yağlıymış, it kaptı Bir konu anlatılırken en tatlı yerinde araya giren ve olayları anlatmaya devam eden kimseye söylenir.

1131. Yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz (~ düşmez) Elinden geldiği ve kendisi için bir özveri gerektirmediği halde, kimseye bir iyilik yapmayanlar için söylenir.

1132. Yağmur yağsa yaş görmez, dolu olsa taş görmez “Öyle güvenli bir durumu var ki hiçbir tehlike ona bir zarar veremez.” anlamında söylenir.

1133. Yanına salavatla varılır “Çok kendini beğenmiş, çok kibirli.” anlamındadır.

1134. Yanına salavatla varılmaz Pek çok pahalı anlamındadır.

1135. Yandı gülüm keten helva “Çok büyük bir fırsat elden kaçtı.” anlamında söylenir.

1136. ...Yapmak varmış “Yapmadığımız için o olanağı kaçırdık, yapmalı imişiz.” anlamında söylenir.

1137. Yaradan’a kurban olayım ha. Hayranlık duyulan, beğenilen bir şey karşısında söylenir.

1138. Yârden mi geçersin, serden mi? Eşdeğerde iki şeyin birinden geçmek güçlüğü karşısında söylenir.

1139. Yarım elmanın yarısı o, yarısı bu “Bu iyi kişiler her yönden birbirlerine çok benzerler.” anlamında söylenir.

1140. Yarından tezi yok Hiç gecikilmeden, hemen yarın, hızlı olarak, gecikmeksizin anlamlarında kullanılır.

1141. Yaşı ne, başı ne? Sözü edilen kişinin henüz genç ve deneyimsiz olduğunu, bu nedenle sözü edilen işi yapamayacağını anlatır.

1142. Yavaş gel arg. “O kadar yüksekte atma!”, “Abartma!”, “Ağır ol!”, “Kendine gel” anlamlarında kullanılır.

1143. Yavaş ol! arg. “O kadar yüksekte atma!”, “Abartma!”, “Ağır

ol!”, “Kendine gel” anlamlarında kullanılır.

1144. Yaya kaldın tatar ağası “Güvendiğin kimseden ya da şeyden sana hayır gelmeyeceği belli, istediğini elde edemeyeceksin.” anlamında söylenir.

1145. Yediği naneye bak Uygunsuz, yersiz bir iş yapana söylenir.

1146. Yediği önünde, yemediği arkasında Bolluk içinde yaşayan, her istediğini yiyebilen, her istediğini alabilen kimseler için söylenir.

1147. Ye kürküm, ye İnsanların giyim kuşam düzgünlüğüne kişilikten daha çok değer verdiğini, saygı gösterdiğini anlatmak için kullanılır.

1148. Yeler onmaz, eve gelmez Durmadan koşturup uğraşan, çalışıp dididen ama bir şey kazanamayanlar için söylenir.

1149. Yel ese eyyam ola Uygun koşullar ortaya çıkıp işler yoluna girecek umuduyla söylenir.

1150. Yel üfürdü, sel götürdü (mal, para vb. için) “Hiçten nedenlerle, yoktan yere, boşu boşuna yok olup gitti, telef oldu.” anlamlarına gelir.

1151. Yeme de yanında yat “Çok lezzetli, çok hoş ya da çok güzel.” anlamında kullanılır.

1152. Yemedik bulgurundan, boğulduk dumanından “Eziyetini

çektik, ama sefâsını süremedik.” anlamına gelir.

1153. Yemin etsem başım ağrımaz “Gerçek olduğuna hiç korkmadan ant içebilirim.” anlamında söylenir.

1154. Yem istemez, su istemez Hiçbir gideri olmadığı için elden çıkarılması düşünülmeyen şeyler için söylenir.

1155. Yengen olur Bir kadından söz ederken “ilişkim var” anlamında söylenir.

1156. Yenilir yutulur gibi değil 1. “Yenmeyecek nitelikte, çok kötü, tatsız tutsuz.” 2.(söz için) “Dayanılır gibi olmayan, çok ağır.” 3. “Kabul edilebilecek nitelikte olmayan, çok ağır.” 4. “Çok pahalı.” 5. “Kendisiyle başa çıkılamayacak ya da kendisine razı olunamayacak (kimse).” anlamlarına gelir.

1157. Yerinde su mu çıktı? Gerekli, haklı, zorunlu bir neden olmaksızın yerinden ayrılmak isteyen ya da ayrılan kimseler için engelleme ya da kınama amacıyla söylenir.

1158. Yeri var “Uygundur, iyidir, doğrudur.” anlamlarında söylenir.

1159. Yükünü horoz götürüyor, gönlünü deve Savurganlık yapmak, kazancına göre bol harcamak anlamında söylenir.

1160. Yerin kulağı var “Yerin de kulağı var.” anlamında söylenir.

1161. Yer kabul etmez “Çok günahkar biri.” anlamında kullanılır.

1162. Yeşillik olsun arg. “Çeşit olsun, ek olarak bulunsun.” anlamında söylenir.

1163. Yılanı sen tut, gözüne ben bakayım “Tehlikeli işe sen giriş, ondan fayda getiren kişi ben olayım.” anlamında kullanılır.

1164. Yiğitlik sende kalsın “Sen özveride bulun, hoşgör, karşıdaki anlamasa bile bu yüce bir davranış olur.” anlamında kullanılır.

1165. Yolun açık olsun “Yolda bir engelle, bir kaza ile karşılaşmamamı dilerim.” anlamında, yolculara söylenen bir uğurlama sözü olarak kullanılır.

1166. Yok, deve “Daha neler!” , “Çok abartıyorsun!” anlamında söylenir.

1167. Yok, devenin başı “Daha neler!” , “Çok abartıyorsun!” anlamında söylenir.

1168. Yoksulluğun gözü kör olsun “Gerekli ama ne yapmalı ele geçmiyor.” anlamında söylenir.

1169. Yorgan gitti, kavga bitti “Anlaşmazlık konusu olan şey ortadan kalkınca çekişme kalmadı.” anlamında söylenir.

1170. Yukarı tükürse(m) bıyık, aşağı tükürse(m) sakal İki karşıt ve aynı ölçüde sakıncalı durum karşısında karar verme güçlüğü anlatır.

1171. Yürü de enseni görelim arg. “Defol git!” anlamında söylenir.

1172. *Yürü ya kulum demiş* Herhangi bir alanda çok çabuk ilerleyen, çabuk başarı elde edenler için söylenir.

1173. *Yüz surat hak getire* tkz. Hiç utanması, sıkılması olmayanlar, yüzsüzler için söylenir.

1174. *Yüz surat davul derisi* tkz. Hiç utanması, sıkılması olmayanlar, yüzsüzler için söylenir.

1175. *Yüz surat mahkeme duvarı* tkz. Hiç utanması, sıkılması olmayanlar, yüzsüzler için söylenir.

1176. *Yüzü ak olsun* “Hiçbir zaman utanılacak bir duruma düşmesin.”, “Sağ olsun!” gibi bir iyi dilek sözü olarak kullanılır.

1177. *Yüzü kasap süngeriyle silinmiş* Hiç utanması, sıkılması olmayan, yüzsüz (kimse) anlamında söylenir.

1178. *Yüzüne bakmaya kıyılmaz* Pek çok güzel (kimse) anlamındadır.

1179. *Yüzüne tükürseler yağmur yağıyor sanır* Çok arsız ve onursuz, çok yüzsüz kimseler için kullanılır.

1180. *Yüzünde şeytan tüyü var* İnsanları yoldan çıkaran, kötü yola sevk eden kimseler için kullanılır.

1181. *Yüzünü gören cennetlik* Uzun bir süre ortalıkta görünmeyen kimseler için “Hiç görünmüyorsun.” ya da “Hiç görünmüyor.” anlamında söylenir.

1182. *Yüzünü şeytan görsün* Sevilmeyen birine karşı hissedilen nefreti bildirmek için söylenir.

1183. *Yüzü yok* “Bir kusuru bulunduğu ya da daha önce birçok şey istemiş olduğu için yeni bir şey istemeye utanıyor.” anlamında söylenir.

1184. *Yüz verdik deliye, çemrendi sıçtı halıya* ka. “O saygısızla yakınlık gösterdik, şımarıdı, haddini aştı, terbiyesizlik yaptı, bizi güç durumda bıraktı.” anlamlarında söylenir.

1185. *Yüz versen astarını da ister* Küçük bir ilgiden yüz bularak fazlasını beklemek anlamında söylenir.

1186. *Zahmet olur* “Yapmanızı isterim ama size sıkıntı olmasın, teşekkür ederim.” gibi bir incelik sözü anlamında söylenir.

1187. *Zift yesin* “Ne yerse yesin.” anlamında öfkeyle söylenir.

1188. *Ziftin pekini yesin* “Ne yerse yesin.” anlamında öfkeyle söylenir.

1189. *Ziyade olsun* Yemek yemekte olanlara ya da sofraya buyurun diyenlere bir incelik sözü anlamında söylenir.

1190. *Zorun ne?* 1. “Seni zorlayan durum ne, neden kendini zorluyorsun?” 2. “Amacın ne, derdin ne, ne istiyorsun?” anlamlarında kullanılır.

1191. *Zurnanın zırt dediği yerdeyiz* Sürdürülmekte olan bir işin en hassas noktasında olunduğunu ifade etmek için söylenir.

3.2. AZERBAIJAN TÜRKÇESİ TÜMCE BİÇİMİNDEKİ DEYİMLER

1. *Abad olar bülbüliyəm, xarab olar bayquşu* [Güzel olan yerde bülbülüm, harab olan yerde baykuş] Kaygısız, ilgisiz, neme lâzımcı kimseler için kullanılır.
2. *Abdal eşşəyin harda qalıb?* [Aptal eşşeğin nerede kaldı?] “Hâlimi, halini soran yok.” anlamındadır.
3. *Abrına dəyənmir* [Edebine dokunmuyor] “Hicab duymuyor.” anlamına gelir.
4. *Acan pastar görüb* [Acıkan otlak görmüş] “Çay pastarı gördüğünden dolayı rengi kaçmış.” anlamında söylenir.
5. *Acığın tutur, get soyuq su iç* [Sinirleniyorsan, git soğuk su iç] Tartışmak için ortam yaratan kimseye “Seninle muhatap olamam, sana cevap verip tartışamam.” anlamında söylenir.
6. *Acından köpük qusur* [Açlığından köpük kusuyor] “Açlıktan nefesi kokuyor, hava atmasına bakma çulsuzun biridir!” anlamındadır.
7. *Aç qapını, ört qapını* [Aç kapını, ört kapını] Faydasız işlerle uğraşan, vaktini boşa harcayanlar için söylenir.
8. *Açaram sandığı, tökərəm pambığı* [Açarım sandığı, dökerim

pamuğu]“Açıp her şeyi söylerim, her şeyi ifşa ederim.” anlamında söylenir.

9. *Açıl başımdan!* [Git başımdan!] “Beni rahat bırak!” anlamında söylenir.
10. *Açdı gül ağzını* [Açtı gül ağzını] Akılsızcasına ve ağzına ne geldiyse konuşan kimseleri eleştiri için söylenir.
11. *Açsa, ovcundadır, yumsa, yumruğunda* [Açsa avcundadır, kapatsa yumruğunda] Birinin emrinden çıkmayan, birine bağlı olan kimseler için söylenir.
12. *Adam deyil, cüdan* [İnsan değil akılsız (kimse)] Kaba saba, insanlık yönü olmayan kimse.” anlamında kullanılır.
13. *Adam deyir elə çiy çiy yeyim* [İnsan diyor çığ çığ yiyeyim] “Görünüşü çok güzel olan şey, insanı cezbeden güzel yiyecek.” anlamında kullanılır.
14. *Adam qabağına çıxartmalı deyil* [İnsan önüne çıkartmalı değil] “İyi değil, görünüşü, tadı vs. kötüdür.” anlamında söylenir.
15. *Adam olmayan yerdə adamdır* [İnsan olmayan yerde adamdır] “Henüz ergenleşmemiş erkek çocuk.” anlamlarında kullanılır.
16. *Adamdan ağız istəyir* [Adamdan ağız istiyor] Kesmeyen makas, bıçak vs. anlamında söylenir.
17. *Adamın əli üzünə yapışır* [İnsanın eli yüzüne yapışıyor] Şaşkınlık, üzüntü veya utanma durumlarını ifade

eder.

18. *Adamın əlini yandırır* [İnsanın elini yakıyor] “Çok pahalıdır.” anlamında kullanılır.

19. *Adamun əti tökülür* [İnsanın eti dökülüyor] Hicab duyulacak, utanılacak bir davranış için kullanılır.

20. *Adamın gözü qaralır* [İnsanın gözü kararıyor] Uçsuz bucaksız, sonu görünmeyen veya çok yüksek olan şeyler için söylenir.

21. *Adamın qanı donur* [İnsanın kanı donuyor] 1. Çok ürkütücü, korkutucu, hayrete düşürücü şeyler için söylenir. 2. Çok soğuk havalar için kullanılır.

22. *Adamın sümüyünü gizildədir* [İnsanın kemiğini sızlatıyor] Bir müzik, ağlama veya olayın vs. insana son derece tesir etmesi, çok içli olması, dokunması karşısında söylenir.

23. *Adamlıq sende qalsın* [Adamlık sende kalsın] “Her şeye rağmen sen iyi davran.” anlamında söylenir.

24. *Addım atmaq mümkün deyil (~ olmur)* [Adım atmak mümkün değil~ olmuyor] “Girilmesi mümkün olmayan yer.” anlamında söylenir.

25. *Adı bizim, dadı özganın* [Adı bizim, tadı başkasının] “Bana ait olduğu hâlde keyfini başkaları sürüyor.” anlamında söylenir.

26. *Adı üstündə qayım olsun* [Adı üstünde tutarlı olsun] “Adıyla bin yaşasın.” anlamında kullanılır.

27. *Adı var, özü yox* [Adı var, kendi yok] “Hakkında konuşulan, lakin gerçekte olmayan, uydurulmuş şey.” anlamına gelir.

28. *Adımı dəyişdirərəm* [Adımı değiştiririm] Bir iddiaya girildiğinde, bir şeyin olması veya olmaması konusu tartışıldığında kullanılır.

29. *Adımı özgədən soruşaram* [Adımı başkasından sorarım] “İşim başımdan aşkıdır, kafam çok karışıktır.” anlamındadır.

30. *Adın adlara qalsın (~ qoyulsun, yazılsın)* [Adın adlara kalsın koyulsun yazılsın] “Ölesin.” anlamında söylenir.

31. *Adın bata!* [Adın batsın!] “Adın batsın!” anlamında beddua ifadesi olarak kullanılır.

32. *Adı var, adlığı yok* [Adı var, adlığı yok] Adına göre değeri yok anlamında söylenir.

33. *Adın (~ adını) eşit, özün görmə* [Adını işit, kendisini görme] “Görmeye değmez, tanışmaya değmez.” anlamındadır.

34. *Adın nədir? -Daşdəmir, yumşalısan, yumşalı* [Adın nedir?- Taşdemir, uslanacaksın, uslanacak] “En asabî ve inat kimseyi bile bir şeyle yola getirmek mümkündür.” anlamında söylenir.

35. *Adın oldu göbələk, gir səbətə* [Adın olduysa mantar, gir sepete] Adın bir konuda çıkmışsa hep onunla anılırsın, adınla ilgili bir kanaat oluşmuşsa kolay kolay değişmez.” anlamında kullanılır.
36. *Adını bağışla* [Adını bağışla] “Adını bağışla, adını söyler misin?” , “Adın nedir?” anlamlarına gelir.
37. *Adını qoydun Rəşid, birin de birin eşid* [Adını koydun Rəşid, birini söyle birini işit] “Başkalarının da konuşmasına, düşüncesini açıklamasına fırsat ver.” anlamında söylenir.
38. *Adını tutub gəlmişəm* [Adına güvenip gelmişim] “Sana güvenerek geldim.” anlamında kullanılır.
39. *Ağ otdan balta sapı qırılır (sınar), birini də düzəldərəm* [Beyaz otdan balta sapı kırılır, bir tanesini daha düzeltirim] “Bu benim için önemsizdir.” anlamında söylenir.
40. *Ağa Nəzər’əm, belə gəzərəm* [Ağa Nəzər’əm, böyle gezerim] “Kimseyi takmayan, başına buyruk kimse.” anlamına gelir.
41. *Ağa tapdıq, arz elədik* [Ağa bulduk, arz eyledik] Dərdinə çare kılmak için birine ricada bulunan kimse karşıdan gereken ilgiyi görmediği zaman uğradığı hayal kırıklığını dile getirmek için kullanır.
42. *Ağac atsan, yerə düşməz* [Ağac atsan yere düşmez] Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” anlamında

kullanılır.

43. *Ağacda yatmışdın?* [Ağaçta mı yatmıştın?] Çok erken yataktan kalkınlar için söylenir.
44. *Ağacın birini itdə eləyib, birini məndə* [Ağacın birini köpekte yapmış, birini bende] “Hayatı bana zehir ediyor.” anlamında sürekli olarak eşinden dayak yiyen kadınların kullandığı bir ifadedir.
45. *Ağa dəyir sür dərəyə, sür dərəyə* [Ağa diyor sür dereye, sür dereye] Söz sahibi kişi ne isterse öyle yapılması gerektiği anlamında söylenir.
46. *Ağacın iki başı var* [Ağacın iki başı var] “İyinin kötü, kötünün iyi tarafı da vardır.” anlamında söylenir.
47. *Ağıl karı deyil* [Akıl kârı değil] “Akıllı insanın yapacağı iş değildir.” anlamında söylenir.
48. *Ağıla gəlməz* [Akıla gelmez] “Umulmayan, umulmadık.” anlamındadır.
49. *Ağıllınız kimdir? – Qabaqda gədən zincirli* [Akıllınız kimdir?- İleride giden zincirli] Kanun kural tanımayan kimselerin ne kadar güçlü olsalar bile sonunda gereken cezaya çarptırılacaklarını, hapse tıkilacaklarını anlatır.
50. *Ağır otur, batman gəl* [Ağır otur, yavaş gel] “Düzgün hareket et, ciddî ol, oturaklı davran.” anlamında söylenir.

51. *Ağız deyəni qulaq eşitmir* [Ağzın dediğini kulak işitmiyor] “Çok gürültülü yer.” anlamında söylenir.
52. *Ağıza alınası deyil* [Ağıza alınası değil] “Çok kabadır, söylenecek laf değildir.” anlamına gelir.
53. *Ağlayanımız olubdur kör Şəhrəbanu* [Ağlayanımız olmuştur Kör Şəhrəbanu] “Bizi destekleyen veya halimize acıyan kimseler bizden daha kötü durumdadır.” anlamında söylenir.
54. *Ağlı başında deyil* [Aklı başında değil] “Aklı başında değil, kendinde değil.” anlamında söylenir.
55. *Ağlı başından bir qarış yuxarı* [Aklı başından bir karış yukarı] Ölçüp biçmeden iş yapan kimse hakkında söylenir.
56. *Ağlı pərsək (~ pərsəng) aparır* [Aklı taş parçası götürüyor] “Akılsızın, eblehin biridir.” anlamına gelir.
57. *Ağlı sonradan gəlir* [Aklı sonradan geliyor] 1. Bir kararı zamanında vermeyenler için kullanılan ifadedir. 2. Bir olayın olup bitmesinden sonra bazı tedbirler almaya kalkanlar için söylenir.
58. *Ağlın (~ ağlınız) nə kəsir?* [Aklın aklınız ne kesiyor?] “Bu konudaki düşünceniz nedir?” anlamına gelir.
59. *Ağlın ona buna (~ başqasına) gətməsin* [Aklın ona buna ~ başkasına gitmesin] “Adamını iyi tanımalısın, ben

- başkalarına benzemem, iyi düşün ve düzgün davran, yolunu şaşırma.” anlamında uyarı ifadesi olarak kullanılır.
60. *Ağlını külək aparıb* [Aklını rüzgar götürmüş] Düşüncesizce davranış hakkında söylenir.
61. *Ağlına dua yaz (~ yazdır)* [Aklına dua yaz ~yazdır] k. Ahmak, serseri, ebleh anlamında söylenir.
62. *Ağlına dua yazım* [Aklına dua yazayım] “Aklına yanayım.” anlamında kullanılır.
63. *Ağlına keçə yamayım* [Aklına keçe yamayayım] “Kafan almıyor, aklın almıyor.” anlamlarına gelir.
64. *Ağrın canıma (~ mənə) gəlsin* [Ağrın canıma bana gelsin] Bir sevgi ifadesi anlamında söylenir.
65. *Ağza (alası) deyil* [Ağza alınası değil] “Ağza alınacak gibi değil.” 1. “Çok acı, ekşi veya kötü yemek, yenecek şey.” 3. “Çirkin söz veya davranış.” anlamlarına gelir.
66. *Ağzı deyil* [Ağzı değil] “Yapamaz, cesaret edemez, onun işi değildir.” anlamında söylenir.
67. *Ağzı elə bil karvansara qapısıdır (~ kalafadır)* [Ağzı sanki kervansaray kapısıdır (çukurdur)] Ağzı büyük kimseler için söylenir.
68. *Ağzı (~ ağzın) qurusun!* [Ağzı kurusun!] Felâket dileğinde bulunanlar için kullanılan bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

69. *Ağzı (~ nədi) nedir (eləməsin görməsin!)* [Ağzı nedir! eylemesin! görməsin!] “Ne haddine, ne ilgilendirir, ne gibi bir yetkisi vardır, hangi cesaretle.” anlamlarında söylenir.
70. *Ağzı var, dili yox* [Ağzı var, dili yok] “Suskun, zulme uğramış.” “Mazlum, sessiz, sedasız, az konuşan.” anlamlarında kullanılır.
71. *Ağzı yağlıdır* [Ağzı yağlıdır] İçki içmiş kimseler için söylenir.
72. *Ağzım ağzına dəysin* [Ağzım ağzına deysin] “Yüz yüze konuşayım.” anlamında söylenir.
73. *Ağzım (~ dilim) qurusun!* [Ağzım dilim qurusun] Söylenen kötü bir sözden veya edilen bedduadan sonra duyulan pişmanlığı bildirir.
74. *Ağzım yaradı, sulayabilmirəm* [Ağzım yaradır, sulayamıyorum] “Tembelim, tembelin biriyim.” anlamındadır.
75. *Ağzıma bir şey dəyməyib* [Ağzıma bir şey deymemiş] “Hiçbir şey yemedim.” anlamına gelir.
76. *Ağzıma dad, qarnıma vay şivən* [Ağzıma tat, karnıma vay şivən] Bahsedilen ancak yenmeyen leziz yemekler ve içecekler için kullanılır.
77. *Ağzımı açma* [Ağzımı açma] “Beni kötü konuşturma.” anlamına gelir.
78. *Ağzın əyilər* [Ağzın yamulur] Kaba ve çirkin, kötü sözleri kullananlara uyarı olarak söylenir.

79. *Ağzın fal olsun* [Ağzın fal olsun] “Tanrı ağzından duysun, söylediğin gerçek olsun.” anlamında kullanılır.
80. *Ağzın geri dönsün* [Ağzın geri dönsün] “Boynun kırılsın, geberesin.” anlamında söylenir.
81. *Ağzın qurusun* [Ağzın qurusun] “Dilini eşek arısı soksun.” anlamında kullanılır.
82. *Ağzın nədir* [Ağzın nedir] “Hangi cesaretle?” anlamında söylenir.
83. *Ağzın pambıqlansın* [Ağzın pamuklansın] “Seni ölesin emi.” anlamına gelir.
84. *Ağzına bax* [Ağzına bak] “Başına buyrukluğuna bak hele!” bir uyarı ifadesi olarak kullanılır.
85. *Ağzına baxan yoxdur* [Ağzına bakan yoktur] “Kimse takmıyor, önemsemiyor, itibar etmiyor.” anlamında söylenir.
86. *Ağzına gəndir* [Ağzına büyüktür] “Sana göre değil, sana büyük gelir, ağzına lâyık değil.” anlamındadır.
87. *Ağzına qavıt(~ qovut) vərən yoxdur* [Ağzına buğday veren yoktur] “Kimse takmıyor, önemsemiyor, itibar etmiyor.” anlamında söylenir.
88. *Ağzına vur, çörəyini əlindən al* [Ağzına vur, ekmeğini elinden al] Sessiz, mülâyim, uysal kimseler için kullanılır.
89. *Ağzına yara düşsün* [Ağzına yara düşsün] Beddua edenlere ve kötü

konuşanlara karşı tepki ifadesi olarak söylenir.

90. Ağzına yaraşmır [Ağzına yakışmıyor] “Senden bu sözler beklenmez, böyle konuşman sana yakışmıyor.” anlamına gelir.

91. Ağzına çullu dovşan yerleşmir (~ *sığmır*) [Ağzına çullu tavşan yerleşmiyor (sığmıyor)] Haddinden fazla kendini beğenmiş, dürüst olmayan kimse hakkında söylenir.

92. Ağzında dili yox [Ağzında dili yok] “Mazlum, zavallı, âciz, herkesten çekinen, sesi soluğu çıkmayan kimse.” anlamına gelir.

93. Ağzında dilin yansın [Ağzında dilin yansın] “İdam edilesin, ölesin.” anlamında kullanılır.

94. Ağzında yağ əridən gətirməyib ki [Ağzında yağ eriten getirmemiş ki] “Hayırlı şey için gelmemiş ki, hayırlı bir şey için geldiğini mi sanıyorsun?” anlamına gelir.

95. Ağzından çıxmasın [Ağzından çıkmasın] “Kimselere söyleme, kimseler duymasın.” anlamında kullanılır.

96. Ağzından külək aparsın [Ağzından yel götürsün] İlenen, beddua eden kimselerin bedduasının zararının dokunmaması için söylenir.

97. Ağzından süd iyi (~ *qoxusu*) *gəlir* [Ağzından süt kokusu geliyor] “Daha büyümemişsin.”

anlamında önemsememe ifadesi olarak kullanılır.

98. Ağzından qan qoxusu (~ *iyi*) *gəlir* [Ağzından kan kokusu geliyor]– Xata törətmək istəyən, dava axtaran, xatakar adam haqqındadır.

99. Ağzından yel aparsın ~ (*alsın*) [Ağzından yel götürsün] Olumsuz ihtimallerden söz edenlere karşı söylenir.

100. Ağzını açacağına (~ *açana kimi*) *gözünü aç* [Ağzını açacağına gözünü aç] Dikkatsizlik yüzünden zarara sebebiyet verenler için kullanılır.

101. Ağzını açınca gözünü aç [Ağzını açınca kadar gözünü aç] 1.“Düşünmeden, ölçüp biçmeden konuşma.” 2.“Uyanık ol, etrafında olanlara dikkat et.” anlamlarında kullanılır.

102. Ağzını öpüm [Ağzını öpeyim] Güzel, hayırlı haber verenler için kullanılır.

103. Ağzının astarı var [Ağzının astarı var] Yemeği, çayı vs. çok sıcak yiyen ve içen insanlar için söylenir.

104. Ağzının aşu deyil [Ağzının aşu değil] “Yiyeceğin lokma değil, yapamazsın, senin yapacağın iş değil.” anlamında söylenir.

105. Ağzının xörəyi deyil [Ağzının yemeği değil] Bir şeye lâyık olmayan kimseler için kullanılır.

106. Ağzına qurban [Ağzına kurban] “Ağzına kurban olayım.” anlamında

söylenir.

107. Ağzının kəsəri yoxdur [Ağzının hükmü yoktur] “Nüfuzu yoktur, sözü geçmez.” anlamında kullanılır.

108. Ağzının çəki yox [Ağzının dengesi yoktur] “Ağzına geleni söylüyor.” anlamında kullanılır.

109. Ağzının qatığını sil [Ağzının yoğurdunu sil] “Henüz çocuksun.”, “Daha büyümedin, böyle şeyleri anlamazsın.” anlamında söylenir.

110. Ağzının sarısı gətməmiş [Ağzının sarısı gitmemiş] 1. “Henüz gelişmemiş, henüz çocukken.” 2. “Olgunlaşmamış, olgunluk çağına ermemiş.” anlamlarındadır.

111. Ağzının yemi deyil [Ağzının yemi değil] “Onun yapacağı iş değildir” anlamında söylenir.

112. Ağzının zodu yoxdur [Ağzının hükmü yoktur] “Lafını dinleyen yoktur, sözü geçmiyor.” anlamına gelir.

113. Axan sular dayanar (~ durar) [Akan sular durur] “Doğruluğu, gücü karşısında söyleyecek söz olmama hâli.” anlamlarına gelir.

114. Ala dana göy dana, götün var (~ varsa,) çıx meydana [Ala dana, gök dana, götün varsa çık meydana] k. Birine meydan okuma ifadesi olarak kullanılır.

115. Ala qarğa bala çıxartmaz [Ala karga yavru çıkartmaz] Bir yerde durumun karmakarışık, kanun nizamın olmadığını bildirir.

116. Ala başına, kül başına [Ala başına kül başına] “Baştan savma yapılan iş anlamına gelir.”

117. Alaca qarğaya da borçludur [Alaca kargaya da borçludur] “Herkes borcu vardır.” anlamındadır.

118. Alaxdan gələn adama oxşayır [Tarladan gelen insana benziyor] Üstü başı perişan, saç sakalı birbirine karışmış kimseler için söylenir.

119. Aldım qoz, satdım qoz, mənə de qaldı şaxşahı [Aldım ceviz sattım ceviz, bana da kabuğu kaldı] Alışverişte herhangi bir kazanç elde edilmediğini belirtir.

120. Aldın payın(i), çağır ağa dayın(i) [Aldın payını, çağır ağa dayını] Sert söz ve davranışlarla karşılılık vererek bir kimseyi yaptığına pişman etmek anlamında söylenir.

121. Aləm aləmlədir, keçəl qız da xalamla! [Âlem âlemlerdir, kel kız da teyzemle!] Bir kimsenin, durmadan birilerinin aleyhinde konuşması karşısında söylenir, “Sadece sıkıntın bu mudur?” anlamındadır.

122. Aləmin zəhləsi məndən gedir, mənəm zəxləm də... [Âlem benden nefret eder, benim nefretim de...] “Herkes benden nefret ediyor, ben de...” anlamına gelir.

123. Aləm aləmlədir, kor qız da xalamnan [Âlem âlemlerdir, kör kız da teyzemle!] Birinden çok hoşlanıp sakız

gibi yapışıp ayrılmayan kimse için söylenir.

124. *Aləmə it hürəndə bizə də Mazandaran çaqqalı hürər* [Aleme it havlar, bize de Mazandaran çakalı ürer] “Hep kötü insanlar bana denk gelir.” anlamında söylenir.

125. *Allah Allahlıqla day öyrədirik* [Tanrı Tanrılık’la öğretiyoruz] Zor bir işin yoluna konması esnasında birinin çıkıp işi berbat etmesi anında söylenen ve hoşnutsuzluğu bildirmek için kullanılır.

126. *Allah başın dura dura (~ duran yerdə) ayağına daş salmasın* [Tanrı başın dura dura ayağına taş salmasın] “Tanrı belânı versin.” anlamında söylenir.

127. *Allah başına daş salsın* [Tanrı başına taş salsın] Tanrı başına taş yağdırsın, bir beddua, ilenme ifadesi olarak kullanılır.

128. *Allah başından bir tük əskik eləməsin* [Tanrı başından bir kıl eksik eylesin] “Tanrı yardımcın olsun.” anlamında bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

129. *Allah başını uca eləsin* [Tanrı yüce eylesin] “Tanrı alnını açık, başını dik etsin.”, “Tanrı mahcubiyet vermesin!” anlamlarına gelir.

130. *Allah baxtini güldürsün* [Tanrı bahtını güldürsün] İyi dilek temennisi anlamındadır.

131. *Allah bilir ki nə yolun adamıdır* [Tanrı bilir ki ne yolun adamıdır] Kötülüğü, iyiliği anlaşılmayan, ne yaptığı bilinmeyen kimseler için kullanılır.

132. *Allah bir yastıqda qocaltsın* [Tanrı bir yastıkta kocatsın] “Tanrı bir yastıkta kocatsın.”, yeni evlilere ‘Evliliğiniz ömür boyu sürsün.’ anlamında alkış ve iyi dilek temennisi olarak söylenir.

133. *Allah birdir dediyindən özgə sözünə inanılmaz* [Tanrı birdir dediğinden başka sözüne inanılmaz] Çok yalancı ve güvenilmez kimseler için kullanılır.

134. *Allah birine dövlət vərrib, birinə zillət* [Tanrı birine devlet vermiş, birine zillet] “Tanrı birine zenginlik vermiş, birine de sıkıntı ve fakirlik.” anlamında söylenir.

135. *Allah birini min eləsin* [Tanrı birini bin eylesin] “Tanrı daha da arttırsın.” anlamına gelir.

136. *Allah çarxını çevirsin* [Tanrı çarkını çevirsin] “Tanrı düzenini alt üst etsin.” anlamında kullanılır.

137. *Allah dördüz bir eləsin* [Tanrı dördünü bir eylesin] “Tanrı elinizdekileri alsın, bir beddua, ilenme ifadesi olarak kullanılır.

138. *Allah evini yıxsın* [Tanrı evini yıksın] “Tanrı ocağını söndürsün.” beddua ifadesi olarak kullanılır.

139. Allah əli üstündə olsun [Tanrı'nın eli üstünde olsun] "Tanrı sana yar olsun." , "Tanrı seninle olsun." anlamına gelir.

140. Allah ətini töksün [Tanrı etini döksün] 1. Utanmayı gerektiren bir davranışı yapanlara söylenen ve memnuniyetsizliği bildiren, "Yaptığından utan." , "Yüzün kızarsın." , "Kendine gel" 2. "Mahvolasın, yok olasın." anlamlarında ilenme ifadesi olarak kullanılır.

141. Allah götürməz [Tanrı götürmez] "Yaptığınız iş doğru değildir." anlamındadır.

142. Allah gözünə işıq, dizinə taqət versin [Tanrı gözüne ışık, dizine takat versin] Yaşlı birine "Tanrı hep dinç saklasın." anlamında alkış ifadesi olarak söylenir.

143. Allah havanı alsın [Tanrı havanı alsın] Bir şeye veya birilerine güvenip yoldan çıkmış kimseler için beddua ifadesi olarak kullanılır.

144. Allah heç nə əsirgəməyib [Tanrı hiçbir şey esirgememiş] 1. "Her şeyi vardır." 2. "Çok güzel kadın, kız." anlamlarına gelir.

145. Allah kəssin [Tanrı kessin] Bir işi yaparken çok zora düşüldüğü zaman duyulan memnuniyetsizliği ifade eder.

146. Allah qotur versin dırnaq verməsin [Tanrı nasır versin, tırnak vermesin] Merhametsiz, insafsız ve

gaddar insanlar için söylenen bir ilenç anlamındadır.

147. Allah quru şərdən saxlasın [Tanrı kuru şerden saklasın] Bir suçlama esnasında onun iftira olduğunu anlatmak için söylenir.

148. Allah nə verdisə [Tanrı ne verdiyse] "Tanrı ne verdiyse, yemek olarak evde ne varsa, ne bulunursa." anlamında söylenir.

149. Allah öldürmüş [Tanrı öldürmüş] Şikayet, tiksinti bildirir.

150. Allah səni umud yeri eləsin [Tanrı seni umut yeri eylesin] Darda veya sıkıntıda olan birisini o sıkıntıdan kurtaran kimseye alkış anlamında söylenir.

151. Allah utandırmasın [Tanrı utandırmasın] Bir işe girişenlere başarı temennisi anlamında kullanılır.

152. Allah üzümə baxdı [Tanrı yüzüme baktı] "Tanrı beni korudu." anlamındadır.

153. Allah üzümün örtüyünü versin [Tanrı yüzümün örtüsünü versin] "Tanrı canımı alsın." anlamında söylenir.

154. Allah üzünü ağ eləsin [Tanrı yüzünü ak eylesin] Güzel davranışlar sergileyerek sevgi uyandıran küçüklere büyüklerin söylediği bir alkış anlamına gelir.

155. Allah üzünü qara eləsin [Tanrı yüzünü kara eylesin] Memnuniyetsizlik ve ilenme ifadesi anlamında kullanılır.

156. Allah var [Tanrı var]
“Doğrusunu söylemek gerekirse, hakkı teslim etmek gerekir.” anlamına gelir.

157. Allah verdiğini canı alabilmeyir [Tanrı verdiği canı alamıyor] Borcuna sâdık olmayan veya herhangi bir şey alınamayan kimselere karşı duyulan güvensizliği ve memnuniyetsizliği bildirir.

158. Allah versin [Tanrı versin]
“Tanrı bağışlasın.” 1. Dilenciye baştan savmak için söylenir. 2. İşler yolundadır, işler tıkrındadır.” anlamlarına gelir.

159. Allah vurmuş [Tanrı vurmuş]
“Allah canını alsın.” şeklinde bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

160. Allah vurmuşdu [Tanrı vurmuştu]
“Onun yapacağı iş değildi, beceremezdi, cesaret yetmezdi ancak nasıl olduysa yaptı ve başını belâya soktu.” anlamına gelir.

161. Allah yaddaş versin [Tanrı akıl versin]
“Tanrı akıl fikir versin.” “Tanrı akıl izan ihsan etsin.” anlamındadır.

162. Allah yaxşı yol versin [Tanrı güzel yol versin]
Yolculuğa çıkanlar için söylenen bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

163. Allah yazdısa, pozsun [Tanrı yazdıysa bozsun]
Gerçekleşmesi, ortaya çıkması bulması istenmeyen bir olay veya durum için kullanılır.

164. Allah yel də verib yer də verib [Tanrı rüzgar da vermiş yer de vermiş]

Bir yerde kendine hâkim olamayıp yellenen ve utanan kimseleri teselli etmek, mahcubiyetini ortadan kaldırmak için söylenir.

165. Allah yeri ya qulum deyib [Tanrı yürü ya kulum demiş]
Az zamanda büyük bir zenginliğe kavuşanlar için söylenir.

166. Allah yetirib [Tanrı yetirmiş]
Hiç beklenmeyen anda işe faydalı bir şeyle karşılaşıldığında söylenir.

167. Allaha ağır getməsin [Tanrıya ağır gitmesin]
“Tanrı’nın gücüne gitmesin.” anlamında kullanılır.

168. Allaha bağışla [Tanrıya bağıla]
Suçunu kabul edenlerin söylediği bir özür ifadesidir.

169. Allaha bir can borcum var [Tanrıya bir can borcum var]
1. “Kimseden korkmuyorum.” şeklinde oluşabilecek bir durumdan çekinilmediğini bildirir. 2. “Kimseye herhangi bir borcum yoktur.” anlamına gelir.

170. Allaha xoş gedər [Tanrıya hoş gider]
“Tanrı’nın da hoşuna gider.” anlamlarında söylenir.

171. Allahdan döndün, kirvədən niyə döndün? [Tanrı’dan döndün, kirveden niye döndün?]
Kirvelik hakkını gözetmeyen kimseleri eleştirme amaçlı söylenen, kirvelik hakkının Tanrı hakkı kadar kutsal sayıldığını bildirir.

172. Allahdan gizli(n) deyil [Tanrı'dan gizli değil] “Herkes biliyor, gizli bir tarafı yoktur.” anlamında söylenir.

173. Allahı arada gör [Tanrıyı arada gör] “Adaletle ve insafla hareket et.” anlamında kullanılır.

174. Allahım (~ Allahın) var [Tanrım var] “Kısmetimde (kısmetinde) var, nasiptir.” anlamında söylenir.

175. Allahın bir dediyindən savayı sözünə inanmaq olmaz [Tanrı bir dediğinden başka sözüne inanmak olmaz] Çok yalancı birisi için kullanılır.

176. Allahın işinə bax [Tanrı'nın işine bak] Hayret, şaşkınlık, üzüntü bildirir.

177. Allahın qəzəbi tutmuş [Tanrı'nın gazabı tutmuş] “Tanrı'nın belâsına uğramış, belâyaya çarpılmış kimse.” anlamındadır.

178. Allahü əkbərin eşidilməyən yeri [Tanrı'nın işitilmeyen yeri] “Çok uzak, ulaşılması çok zor olan yer.” anlamına gelir.

179. Alnı qaşqa bizovdur [Alnı beyaz lekeli buzağıdır] “Herkes onun kötü birisi olduğunu biliyor.” anlamında söylenir.

180. Alnında yazılmayıb ki.. [Alnına yazılmamış ki..] Değiştirilemeyecek bir durum olmadığını ifade eder.

181. Alt dodağı yer süpürür, üst dodağı göy [Alt dudağı yer süpürür, üst

dudağı gök] Çok sinirli, morali bozuk kimseler için kullanılır.

182. Altda qalanın canı çıxsın [Altta kalanın canı çıksın] “Herkes başının çaresine baksın, herkes kendini kurtarsın.” anlamında söylenir.

183. Altı altta qaldı, üstü üstdə [Altı altta kaldı, üstü üstte] “Yarım kaldı, devam ettirilemedi, bitirilemedi.” anlamında söylenir.

184. Altıda alacağ yox, yeddidə verəcəyi [Altıda alacak yok, yedide vereceği] Umursamaz, hiçbir şeyden etkilenmeyen kaygısız insanlar için söylenir.

185. Aşına aşına, çıxdı ocaq başına [Aşına aşına, çıktı ocak başına] 1. Başkalarını o tarafa bu tarafa itip kakarak ön safa geçenler için söylenir. 2.Yaşına veya mevkisine uymayacak şekilde, davranış ve geleneklere aykırı olarak, bir toplumda veya mecliste kendinden büyükleri umursamaz şekilde ön safa veya başa geçenler için kullanılır.

186. Ana südü (~ ağ südü) kimi halal olsun [Ana sütü ak sütü gibi helal olsun] Memnuniyetle verilen, bağışlanan bir şey için kullanılır.

187. Ana qarnından gətirməyib ki [Ana karnından getirmemiş ki] Birinin sahip olduğu şeyleri kendi alın teri ve emeği ile kazandığını ifade etmek için kullanılır.

188. Ana (~ ananın) südü sənə haram olsun [Ana ananın sütü sana haram olsun] İstenen hedefe ulaşamayan, veya kötü davranışlar sergileyen kimselere söylenen azarlama ve tenkit ifadesi anlamında söylenir.

189. Analar necə (~ ne cür) oğlan (~ oğul) doğulub [Analar nice oğlan oğul doğurmuş] “Biz böyleyiz, bizim kim olduğumuzu tanıyın.” anlamında kullanılır.

190. Anaları (~ anası) nədir (ki) danası da nə olsun [Anaları nedir ki danası ne olsun] 1.”Çocuklar analarından farklı olmazlar.”2.”Analarının durumuna bakıp çocuklarının ne olacağı anlaşılır.” anlamlarında söylenir.

191. Anamı əmməyəcəm ki [Anamı emmeyeceğim ki] “Bu işte bir şeyler kazanmalıyım değil mi!?” anlamında söylenir.

192. Anan sarımsaq, atan soğan, hardan oldun gülməşəkər? [Anan sarımsak, baban soğan, nereden oldun Gülbeşeker?] Kasıntı, kibirli kimseler için söylenen bir yergi anlamındadır.

193. Anandan əmdiyn süd burnundan gəlsin! [Anandan emdiğin süt burnundan gelsin!] Memnuniyetsizlik bildirmek için kullanılır.

194. Ananın südü halal olsun [Ananın sütü helal olsun] Bir övgü, alkış ifadesi olarak kullanılır.

195. Anasının burnundan düşüb [Anasının burnundan düşmüş] Annesine çok benzeyen çocuklar için söylenir.

196. Anasının südü halal olsun [Anasının sütü helal olsun] İyi, temiz, edepli çocuklar için kullanılan bir alkış ifadesi anlamındadır.

197. Aradan çıxan mənim avradım [Aradan çıkan benim avradım] Bir konu ile ilgili olarak sözden dönülmemesinin gerektiğini anlatan bir ifadedir.

198. Aralarından qara pişik keçdi [Aralarından kara kedi geçti] İki kimsenin aralarının bozulduğunu anlatmak için söylenir.

199. Aralarından su keçmir [Aralarından su geçmiyor] Çok samimî kimseler için kullanılır.

200. Aramızdan getdi [Aramızdan gitti] Sevilen ve sayılan birinin ölümünden dolayı duyulan üzüntüyü bildirir ve “Bizi yalnız bıraktı, bizi üzdü.” anlamında kullanılır.

201. Araz aşığından, Kör topuğundan [Araz aşığından, kör topuğundan] 1. “Umursamaz, kayıtsız kimse, hiçbir şeyden çekinmeyen, korkmayan, hiçbir kaygısı, düşüncesi olmayan kimse.” 2.”İşi yolunda, işleri tıklarında olan kimse.” anlamlarına gelir.

202. *Armudın sapı var, üzümün çöpü* [Armudun sapı var, üzümün çöpü] “Her şeyin bir kusuru var.” anlamında söylenir.

203. *Aşağı tükürsən sakal, yuxarı tükürsən buğ* [Aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık] “Her ikisi de birbirinden kötü, işe yaramaz.” anlamında kullanılır.

204. *Arxa bir də su gələr* [Arkasından bir de su gelir] “Ümidini kaybetme.” anlamında söylenir.

205. *Arxası yerə gəlməz* [Arkası yere gelmez] “Çok güçlü, yenilmeyen kimse, arkası güçlü kimse.” anlamında söylenir.

206. *Ariğin nə işi var ki, qoruqda vurub qıçın(ı) qıralar (~ sındıralar)* [Zayıfın ne işi var ki bostanda vurup ayağını kırarlar] “Herkes kendine uygun davranış sergilemelidir.” anlamında söylenir.

207. *Arım var arım var eşşək arısı?* [Arım var arım var eşşək arısı?] “Bu mu öve öve bitiremediğin?” anlamında değersiz bir şeyi haddinden fazla şişirerek anlatan kimseler için söylenir.

208. *Arifə nə tərif* [Arife ne tarif] “İrfan sahibi, anlayışlı kimseler için uzun açıklamalara gerek yoktur.” anlamında söylenir.

209. *Armud biş, ağzıma düş* [Armut piş, ağzıma düş] Bir şey için hiç emek harcamadan onun kendiliğinden olmasını bekleyen insanları anlatır.

210. *Arpa əkdim, darı çıxdı* [Arpa ektim, darı çıktı] “Zahmetim heder oldu, sonuç kötü oldu.” anlamına gelir.

211. *Arvad ləçəyi olsun* [Kadın örtüsü (yazması) olsun] “Bu işi yapmasam veya yapamasam erkek değilim.” anlamında söylenir.

212. *Arvadın dədə malısı kimi bir gedəndə adamın başına dəyir bir də gələndə* [Kadının baba malı gibi bir giderken insanın kafasına dokunuyor bir de dönerken] Kakinç olan bir şey için kullanılır.

213. *Arvadların cortanındandır* [Kadınların takımındandır] Değersizdir, kalitesizdir anlamına gelir.

214. *Aslanı yaralayblar* [Aslanı yaralamışlar] Despot bir kimsenin tenkit edilmesi sırasında kullanılır.

215. *Asta qaçan nəmərdidir* [Yavaş kaçan mert değildir] Tabana kuvvet kaçmak anlamında, tehlikeli bir durum oluşunca oradan kaçışı ifade eder.

216. *Aşağı, aşağı, qatıqlı aşdan da aşağı?* [Aşağı aşağı, yoğurtlu pilavdan da aşağı?] Saygısızlık ve değer verilmemeye karşı yapılan bir itiraz hakkında söylenir.

217. *Aş bişirib, üstündə bir qarış yağ* [Yemek pişirmiş, üstünde bir karış yağ] “Beni kötü duruma düşürmüş, başıma bela açmış.” anlamında kullanılır.

218. *Aşı içdin, qaşıqları hara qoydun?* [Çorbayı içtin, kaşıkları nereye

koydun?] Uykusunu tam almadan uyanan ve sersem gibi olan çocuğu veya birinin daha kısa zamanda kendisine gelmesini sağlamak için kullanılır.

219. *Âşıq gördüyünü çağırar* [Aşık gördüğünü çağırır] Gerçekleşmiş bir şeyden bahsedilir.

220. *Aşımın duzu yoxdur* [Aşımın tuzu yoktur] “Nedense nankörler gelip hep bizi buluyor.”, “Yaptığımız iyilikler yeterince değerlendirilmiyor.” şeklinde yaptığı iyiliğe kötülükle karşılık veren kimseler için söylenir.

221. *Atlı olub (~ oldu) mən piyada* [Atlı olmuş, ben yaya] Kaybedilen, ele geçirilemeyen, bulunmayan insan veya bir şey hakkında kullanılır.

222. *At yıxılsa, dişi sınar* [At yıkılsa dişi kırılır] Etrafın çok dağınık ve düzensiz olması hakkında söylenir.

223. *At almamış, mıxını çalır* [At almamış, mihini çalıyor] Gerçekleşmesi imkansız bir şey için ümit edilmesi durumunda söylenir.

224. *At gedib örkəni apardı* [At gidip zinciri götürdü] “Her şey kayboldu, elimizden gitti, elimizden uçtu, kendiyle birlikte gerekli olan her şeyi de götürdü.” anlamında söylenir.

225. *At qaçdı, palan düşdü* [At kaçtı, eyer düştü] “Her şey karmakarışık oldu.” anlamına gelir.

226. *Atamın oğlu deyiləm* [Atamın oğlu değilim] “Erkeklik bana haram

olsun!”, “Yediğim ekmek bana haram olsun!” anlamlarında kullanılır.

227. *Atan soğan, anan sarımsaq, özün də olubsan gülməşəkər* [Baban soğan, anan sarımsak, kendin de olmuşsun Gülbeşeker] Yüksek niteliklere sahip bir aileden gelmeyen; ancak kasıntı, kibirli, tepeden bakan davranışlar sergileyen veya aslı nesli bozuk kimselerin bir makama geldikleri zaman gemi azıya almaları anında kullanılır.

228. *Atəşə atsan, dumanı çıxmaz* [Ateşe atsan dumanı çıkmaz] “Çok cimri, hasis kimse.” anlamına gelir.

229. *Atılan dırnağına dəyməz* [Atılan tırnağına değmez] Birinin diğerine nispeten çok daha değersiz olduğunu bildirir.

230. *Atına eşşək demişəm?* [Atına eşek mi dedim?] “Sana ait olan şeyi küçümsedim mi, söylediğim şey seni incitecek derecede değil niçin darılıyorsun?” anlamında söylenir.

231. *Atının nalı gümüşdü* [Atının nalı gümüştü] Kasınan, kibirlenen kimseler için söylenir.

232. *Atların tərkində gədəsən* [Atların arkasında gidesin] “Düğün dernekle değil de kaçırılarak kocaya gidesin.” anlamında kullanılır.

233. *... Atlı olub, mən piyada...* [Atlı olmuş, ben yaya] Kaybedilen, ele

geçmeyen, bulunmayan insan veya bir şey hakkında kullanılır.

234. *Ay dadaş, atma daş, bir yaralı quşam mən* [Ay kardeş, atma taş, yaralı bir kuşum ben] “Derdimi tazeleme, yaramın üstünü açma.” anlamında söylenir.

235. *Ay doğdu, qar yağdı* [Ay doğdu, kar yağdı] “Derdimi tazeleme, yaramın üstün açma.” anlamında söylenir.

236. *Ay dolandı, il dolandı (~ keçdi)* [Ay dolandı, yıl dolandı geçti] “Zaman gelip geçti, günler gelip geçti.” anlamındadır.

237. *Ay gədən it, gəl məni qap* [Ay giden it gel beni kap] Hiç sebep yok iken başkalarına sataşan, bela arayan kimselere “Yerinde rahat dur.” anlamında söylenir.

238. *Ay səni min yaşa (~ yaşayasan)* [Ay seni bin yaşa] Bir kimseye yaptığı işten dolayı söylenen alkış, övgü ifadesi anlamına gelir.

239. *Ay var, il var* [Ay var, yıl var] Tembellik ve kayıtsızlık bildirir.

240. *Aya deyir sən çıxma mən çıxacam, günə deyir sən çıxma mən çıxaca(ğa)m* [Aya diyor, sen çıkma ben çıkacağım, güne diyor, sen çıkma ben çıkacağım] Genelde masallarda geçen ve çok güzel kızlar veya kadınlar için kullanılan bir ifadedir.

241. *Ayağı bura dəyməsin* [Ayağı buraya değmesin] Birinin bir yere

gitmemesi için bir tehdit ifadesi olarak kullanılır.

242. *Ayağın düşər düşməzi olar* [Ayağın düşer düşmezi olur] Gelişi uğur getiren de olur uğursuzluk getiren de anlamında söylenir.

243. *Ayağın sayalı olsun* [Ayağın uğurlu olsun] “Gelişin, gidişin uğurlu olsun, uğur getirsin, uğurlara vesile olsun.” anlamında söylenir.

244. *Ayağın sınısın!* [Ayağın kırılsın!] “Bacakların kırılsın!” anlamına gelir.

245. *Ayağını sındır, otur* [Ayağını kır otur] “Gitme, kımıldama, otur oturduğun yerde.” anlamında tenkit ifadesi anlamında kullanılır.

246. *Ayağını sındıraram əgər ...* [Ayağını kırarım eğer...] “Ayaklarını kırarım.” anlamında eleştiri ifadesi olarak kullanılır.

247. *Ayağını verdi yerə* [Ayağını verdi yere] Bir şeyi yapmamak için direnen, inat eden kimseler için söylenir.

248. *Ayağının altında torpaq (~ yer) yanır* [Ayağının altında toprak yer yanıyor] “Öyle bir şey yapmışsın ki, sadece insanlar değil toprak bile seni kabul etmiyor.” anlamında kullanılır.

249. *Ayağının altına dəmir (~ ərsin) at(ın)* [Ayağının altına demir atın] Gelmesi istenen ve uzun süredir görülmeyen bir kimsenin, aradan çok zaman geçtikten sonra veya ilk kez bir

yere gelmesine veya uzun süredir bulunmadığı bir yere gelmesine denir.

250. *Ayağının altını öpüm* [Ayağının altını öpeyim] Birinin önünde onur kırıcı bir şekilde yalvarma, kendini alçatarak yalvarma veya rica ifadesi anlamında söylenir.

251. *Ayağının dəydiyi yerdə ot bitməz* [Ayağının bastığı yerde ot bitmez] “Uğursuzun biridir.” anlamında söylenir.

252. *Ayağının tozu da olabilməz* [Ayağının tozu da olamaz] İki şey veya şahıs karşılaştırılırken kullanılır.

253. *Ayağının tozu da iyi də qalmasın* [Ayağının tozu da kokusu da kalmasın] “Hiçbir eseri, nişanesi kalmasın.” anlamında söylenir.

254. *Ayaq alıb yeriir* [Ayak alıp yürüyor] Bir şeyin arttığını, çoğaldığını bildirir.

255. *Ayaq basmağa yer yoxdur* [Ayak basmaya yer yoktur] Çok kalabalık yer hakkında söylenir.

256. *Ayaq basmaq mümkün deyil* [Ayak basmaq mümkün değil] Çok kalabalık yer hakkında söylenir.

257. *Ayıbı yoxdur* [Ayıbı yoktur] “Utanmak arlanmak bilmiyor.” anlamındadır.

258. *Ayda ildə bir namaz, onu da şeytan qoymaz* [Ayda yılda bir namaz, onu da şeytan koymaz] “Kırk yılda bir fırsat düşer ona da engel olur.” anlamında söylenir.

259. *Aydan ildən bir tamaşa, ona da göz qamaşa* [Aydan yıldan bir seyir, o da da göz kamaştırır] “Kırk yılda bir fırsat düşer ona da engel olur.” anlamında söylenir.

260. *Aydınlığa çıxasan* [Aydınlığa çıkasın] “Mutluluğa eresin, güzel günler seninle olsun!” anlamında kullanılır.

261. *Ayni parıldar, qarnı quruldar* [Üstü parlar, karnı guruldar] “Aslında yoksul olup kendini zenginmiş gibi gösteren kimse.” anlamında söylenir.

262. *Ayı bitdi* [Ay bitti] “Onun için kötü günler başladı, mutluluğu sona erdi.” anlamında söylenir.

263. *Ayı çezib qaban oynayır* [Ayı çizmiş domuz oynuyor] “Kimse kimseyi dinlemiyor, her kafadan bir avaz çıkıyor.” anlamında kullanılır.

264. *Ayıbını yər örtün* [Ayıbını yer örtün] “Ölesin, geberesin, yaptığın işten dolayı utanç duymalısın.” anlamında söylenir.

265. *Ayım çıxdı* [Ayım çıktı] “Zavallı duruma düştüm, kötü vaziyete düştüm.” anlamında söylenir.

266. *Ayın nəçəsindən danışrsan?* [Ayın neresinden konuşuyorsun?] “Konuştuğun şeyin konuyla ilgisi yok, konu hakkında herhangi bir bilgin yok.” anlamına gelir.

267. *Ayranı yox içmeye, toyla gedir sıçmağa* [Ayranı yok içmeye, düğüne gider sıçmaya] k. Hiçbir şeyi olmayan

ancak büyük hayaller peşinde koşan kimseler için kullanılır.

268. *Az (~ azacıq) aşın duzu deyil* [Az azacık yemeğin tuzu değil] 1. Çok hilekâr, düzenbaz, her an kargaşa çıkaran kimseler için kullanılan bir ifadedir. 2. Kurnaz, çok hilekâr şeytan gibi insanlar için kullanılır.

269. *Az idi arıq uruq, biri də gəldi dabanı cırıq* [Az idi, zayıf, biri de geldi tabanı yırtık] Hoşlanmayan birinin işe karışması durumunda hoşnutsuzluğu anlatmak için söylenir.

270. *Az qalır(dı) adam əti yesin* [Az kalırdı insan eti yesin] Açlığın hâkim olduğunu ifade etmek için söylenir.

271. *Az qalır canı götündən çıxa* [Az kalsın canı götünden çıka] k. Hasetten, çekemezlikten dolayı kıvranıp duranlar için söylenir.

272. *Az qalır göyə uçsun* [Az kalırdı göğe uçsun] Birinin duyduğu son derece sevinci anlatır.

273. *Azacıq aşın duzu deyil* [Az aşın tuzu değil] “Çok uyanık ve üçkâğıtçının biridir, belâlinin biridir.” anlamında söylenir.

274. *Azar bezar görməyəsən* [Hastalık sıkıntı görmeyesin] “Dert ve sıkıntı çekmeyesin.” anlamında kullanılır.

275. *Azar dəymiş* [Hastalık değmiş] “Hastalık kapasin.” anlamına gelir.

276. *Azarı var* [Hastalığı var] Bir şeye haddinden fazla alışkın olma, müptelâ

olanlar için söylenir.

277. *Azımızı da çox hesab elə* [Azımızı da çok hesap et] Çam sakızı çoban armağanı anlamına gelir.

278. *Baba(lələ) köçüb, yurdu qalıb* [Babalar göçmüş, yurdu kalmış] “Geldim gördüm kimse kalmamış, yurt yuvada sahiplerinden eser kalmamış.” anlamında söylenir.

279. *Bacardığını beş qaba çək* [Becerdigini beş kaba koy] “Elinden geleni esirgeme, senden çekinmiyorum.” anlamında söylenir.

280. *Bağda ərik var idi, salam aleyk var idi, bağdan ərik kəsildi (~ qurtardı) salam aleyk kəsildi (~ qurtardı)* [Bahçede kayısı vardı, selam sabah vardı, bahçeden kayısı kesildi bitti, selam sabah kesildi bitti] İş düşüşünde kuyruk sallayıp yaltaklanan, işi bitince yüz çeviren, ortalıklarda görünmeyen kimseler için söylenir.

281. *Bağını dolu vurub?* [Bahçeni dolu mu vurmuş?] Derin derin düşünmekte olanlar için “Ne düşünüyorsun?” anlamında söylenir.

282. *Bağlar var, bağçalar var, ondan da yaxşılar var* [Bağlar var, bahçeler var, ondan da güzeller var] Birilerini veya bir şeyi çok öven insanlara “Ondan da güzelleri, ondan da iyileri vardır.” anlamında söylenir.

283. *Bax gör vurmayıbsan* [Bak gör vurmayıbsan] Birinin tehdidine karşı

ondan etkilenilmediğini, korkulmadığını bildirir.

284. *Bax onda çubuq ayri bitir* [Bak onda çubuk ayrı bitiyor] Önemli bir problem halledilmeye çalışırken taraflardan birisi bilinçli olarak işi bozarsa bu ifade kullanılır.

285. *Baxan deyirdi bir də baxım* [Bakan diyor, bir daha bakayım] Çok güzel şeyler için kullanılır.

286. *Baxmaqla doymaq olmur* [Bakmakla doymak olmuyor] Çok güzel, göz alıcı, gönül okşayıcı, iç açıcı, güzel şey hakkında söylenir.

287. *Bal deyil ki barmaqlayalar* [Bal değil ki parmaklasınlar] Genelde bir kızı çok fazla koruma durumu oluştuğunda kullanılır.

288. *Bal tök yala* [Bal dök yala] Çok temiz bir yer için kullanılır.

289. *Bala dəyəndə ağzında ilanlar balalasın* [Çocuk dediğinde ağzında yılanlar yavrulasın] “Evlat yüzü görmeyesin, çocuğa hasret kalasın.” anlamındadır.

290. *Bala dəyəndə ağzında dilin kösöv olsun* [Çocuk dediğinde ağzında odun parçası olsun] “Evlat yüzü görmeyesin, çocuğa hasret kalasın.” anlamındadır.

291. *Bala qalasan, böyüməyəsen* [Çocuk kalasın, büyümeyesin] “Büyümeden ölüp gidesin!” anlamına gelir.

292. *Balan qudursun* [Çocuğun kudursun] Bir ilenme ifadesi anlamında kullanılır.

293. *Baltanı dibindən(~ kökündən) vurmazlar* [Baltanı kökünden vurmazlar] “Bir şeyi temelli mahvetmezler, kesip atmazlar.” anlamına gelir.

294. *Barın başından aşsın* [Gelirin başından aşsın] “Gelirin, kazancın son derece bereketli olsun.” anlamındadır.

295. *Barıt qoxusu gəlir* [Barıt kokusu geliyor] “Müharibə gözlənilir.” anlamındadır.

296. *Barmağımı batırıram bala soxuram, ağzına çıxardıram deyir acıdı* [Parmağımı bala batırıp ağzına sokup çıkarsam yine acıdır diyor] “Ne yapsam yaranamıyorum.” anlamında söylenir

297. *Barmağından su dammaz* [Parmağından su akmaz] Cimri kimse için kullanılır.

298. *Barmağını kəssən xəbər tutmaz* [Parmağını kessen haberi olmaz] Çok derin uykuda olanlar için kullanılır.

299. *Barmağının beşini de bala batırıb ağzına soxsan, dəyəcək- zəhərdir* [Parmağının beşini de bala batırıp ağzına soksan, diyecek- zehirdir] Nankör kimseler için kullanılır.

300. *Barmaq basmağa yer yoxdur* [Parmak basmaya yer yoktur] “Çok kalabalık, sık, dolu yer.” anlamında söylenir.

301. Barmaq hesabı saymaq olar [Parmak hesabı saymak olur] Bir şeyin az olduğunu bildirir.

302. Barmaqları qızıl kəsir [Parmakları altın kesiyor] “Para kazanmasını biliyor, çok beceriklidir, yeteneklidir.” anlamında söylenir.

303. Barmaqları qızıldır [Parmakları altındır] Kabiliyetli kimse için kullanılır.

304. Basdıqca iyyir [Bastıkça kokuyor] Kaba ve küfürlü konuşan kimseler için söylenir.

305. Baş ağrısı olmasın [Baş ağrısı olmasın] Sohbet sırasında bir konunun tekrarlanması veya konuşmanın uzaması durumunda karşı tarafa saygı ifadesi olarak söylenir.

306. Baş qulağı bir abbasıya dəyməz [Ön kulağı bir abbasıya değmez] Ahmak, akılsız, budala anlamına gelir.

307. Baş olsun, börk əskik deyil [Baş olsun, şapka eksik değil] “Akıllı insan her şeyi yapabilir.” anlamında söylenir.

308. Baş batsın [Baş batsın] Ölsün, gebersin şeklinde bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

309. Baş çatmır [Kafası almıyor] “İdrak edemiyor.” anlamında söylenir.

310. Baş çiyinə ağırlıq edir [Baş omuzlarına ağırlık ediyor] Tehlikeli şeylerle uğraşmak anlamına gelir.

311. Baş çuvaldan deyil ki [Baş çuvaldan değil ki] “Düşündüğün kadar

kolay değil, her şeyin hesabı kitabı var!” anlamında söylenir.

312. Baş əlində deyil [Baş elinde değil] 1. İşi çok olan kimseler için kullanılır. 2. Savaşa gidip herhangi bir haber alınamayan asker için söylenir. 3. “Bağımsız değildir, başkalarına tâbidir.” anlamında söylenir.

313. Baş götünə ağırlıq edir [Baş götüne ağırlık ediyor] “Baş omuzlarına ağırlık ediyor, belâ arıyor.” anlamındadır.

314. Baş özünün deyil [Baş kendinin değil] 1. “Başkasının düşüncesi ile hareket ediyor.” 2. “Eli açık ve cömert bir kimsedir.” anlamlarında kullanılır.

315. Başı samanla doludur [Başı samanla doludur] “Bilgisi yoktur, hiçbir şey bilmiyor.” anlamında söylenir.

316. Başı yerə batsın! [Başı yere batsın!] Bir beddua, ilenme ifadesi anlamında kullanılır.

317. Başım (~ başımız) üstündə yerin (~ yeriniz) var [Başım başımız üstünde yeriniz var] Arzu ettiği kimseyi evine davet ederken söylenir.

318. Başıma(~ başına, başınıza) deysin [Başıma başına deysin] Beğenilmeyen ve değersiz bir şey için olumsuz anlamda bildirilir.

319. Başıma elə bil bir qazan qaynar su tökdülər [Başıma sanki bir kazan kaynar su döktüler] Beklenmeyen bir

olay veya hareketin yarattığı şoku anlatmak için kullanılır.

320. *Başıma haranın daşını salım?* [Başıma nerenin taşını salayım?] Genelde kadınların çok zor durumda kalmaları veya işin içinden çıkamamaları durumunda pişmanlığı anlatmak için söylenir.

321. *Başıma haranın külünü töküm?* [Başıma nerenin külünü dökeyim?] Çok zor durumda kalınca söylenen ilenç ve azarlama ifadesi anlamında kullanılır.

322. *Başıma nə kül ələyim(~ töküm)* [Başıma ne kül eleyeyim? Dökeyim?] “Ben zavallı ne yapayım?” anlamında söylenir.

323. *Başımı dağlayan gərək* [Başımı dağlayan gerek] Eline geçmiş bir fırsatı kaçıranların hayıflanma anlamında söylediği bir ifadedir.

324. *Başımızdan artıqdır* [Başımızdan çoktur] Verilen bir şeyin gönlünce olup olmadığı sorulduğu zaman teşekkür niteliğinde verilen naziâne bir cevap anlamına gelir.

325. *Başın aşağı olsun* [Başın aşağı olsun] Bir kimsenin alnının açık olmamasını dilediğini belirtmek için beddua anlamında kullanılır.

326. *Başın batsın!* [Başın batsın!] Başı batasica, bir ilenme ifadesi anlamında kullanılır.

327. *Başın daşa dönsün!* [Başın taşa dönsün!] Birinin ölümünü arzuladığını

belirtmek için ilenme ifadesi anlamında kullanılır.

328. *Başın daşdan daşa deşsin* [Başın taştan taşa deşsin] “Her işinden sonra pişmanlık duyasin.”, “Başın dertten kurtulmasin!” anlamında kullanılır.

329. *Başın ərşə çatsın* [Başın arşa ersin] “Büyük nüfuz ve itibar sahibi olasın.”, “Tanrı yüz aklığı versin.” anlamlarında kullanılır.

330. *Başın qoltuq görməsin* [Başın koltuk görmesin] “Kimselere muhtaç olmayasınız.” anlamında söylenir.

331. *Başın var olsun* [Başın var olsun] “Var olasın.” anlamında bir teşekkür ifadesi olarak kullanılır.

332. *Başına and olsun* [Başına and olsun] Çok sevilen birisinin üzerine edilen yemin ifadesi anlamında kullanılır.

333. *Başına at təpib?* [Başına at mı tepmiş?] “Aklımı mı oynatmış?”, “Aklımı mı oynattın?” anlamlarında kullanılır.

334. *Başına daş düşsün!* [Başına taş düşsün!] “Felâkete uğrayasın.” anlamına gelir.

335. *Başına daş düşsün, əgər...* [Başına taş düşsün, eğer...] “Yapmazsam, yazıklar olsun.” anlamındadır.

336. *Başına daş yağsın!* [Başına taş yağsın!] Büyük felâketle karşılaşasın, bedbaht olasın anlamında bir ilenç olarak kullanılır.

337. *Başına əla bil bir qazan qaynar su tökdüler* [Başına sanki kazan kaynar su döktüler] “Başına sanki bir kazan kaynar su döktüler, beklemediği bir sonuçu.” anlamına gelir.

338. *Başına əlləmə düşsün* [Başına taş düşsün] Beddua anlamına gelir.

339. *Başına götünə bax hələ* [Başına götüne bak hele] Birisinin yaptığı bir davranışı veya hareketi onaylamayarak söylenen, “Sen kim oluyorsun?” , “Kendini ne sanıyorsun?” , “Hangi cesaretle böyle konuşuyorsun?” anlamında bir azarlama, tenkit veya tehdit ifadesi olarak kullanılır.

340. *Başına güllə dəysin* [Başına kurşun değsin] “Kurşun beynini dağıtsın, kurşunlanarak öldürülesin.” anlamına gelir.

341. *Başına gün deyib?* [Başına güneş mi çarpmış?] Gösterilen bir davranış karşısında şaşkınlığı ifade eder.

342. *Başına haranın daşını salsın?* [Başına nerenin taşını salsın?] “Zavallı ne yapsın?” anlamında söylenir.

343. *Başına ildırım çaxsın (~ düşsün)* [Başına yıldırım düşsün] Bir ilenme ifadesi anlamında söylenir.

344. *Başına (~ başına) iş (~ sənət) qəhətdir? (~ qəhet idi?)*[Kafanda (kafamda) derdin mi azdır?] Gereksiz, lüzumsuz, yersiz iş yapan birine söylenir veya yaptığı işten memnuniyetsizliği ifade eder.

345. *Başına (~ başınıza) kül (olsun)* [Başına (başınıza) kül olsun] “Deliresin.”, “Tanrı belânı versin.”, anlamında ilenme olarak söylenir.

346. *Başına qar yağsın* [Başına kar yağsın] 1. “Kötü duruma düşesin.” 2.“Yaşlanasın, ihtiyarlayasın, uzun ömür süresin.” anlamlarında kullanılır.

347. *Başına nə daş salsın?* [Başına ne taş salsın] “Zavallı ne yapsın?” anlamına gelir.

348. *Başına saman təpilib?* [Başına saman mı atılmış?] “Deli mi oldun, aklını mı kaybettin?” anlamında bir tepki ifadesi olarak kullanılır.

349. *Başına söz qəhət olub (~qəhət qəhətdir)?* [Başında söz yok olmuş (olmuştur) ?] “Söyleyecek laf bulamadın mı?” anlamında söylenir.

350. *Başına vur, əlindən (~ çörəyini) al* [Başına vur, elinden ekmeğini al] Çok mülayim ve mazlum kimse için kullanılır.

351. *Başında külək (~ yel) oynayır* [Başında yel oynuyor] “Gerçekleri kabul etmiyor, hayal aleminde yaşıyor.” anlamındadır.

352. *Başındaki arvad ləçəyidi, yoxsa papaq* [Başındaki kadın örtüsüydü, yoksa şapka] Erkek gibi, er gibi davranılması gerektiği anlamında söylenir. (Genelde şeref ve onur söz konusu olduğu zaman müdahale

etmekten çekinen veya kayıtsız kalan kimselere cesaret vermek için söylenir).

353. *Başından yekə pox yiyib* [Başından büyük bok yemiş] k. Büyük edepsizlik yapan, terbiyesizce bir tavır sergileyen kimsenin davranışını kendine şikâyet eden kimseye bu davranışı tasvip etmediğini anlatmak için kullanılır.

354. *Başını bıçağa sürtür* [Başını bıçağa sürtüyor] “Kendine ölüm, başkalarına da dert ve belâ arıyor.” anlamına gelir.

355. *Başını daşa (~ divara) döyüb (~ döyür, vurur)* [Başını taş, duvara vur, vurur] Birisinin yersiz, haksız konuşması karşısında onu tasvip etmediği anlamına gelir.

356. *Başını kəs* [Başını kes] Acil olarak “Başını eğ.” anlamındadır.

357. *Başını orada ıslat, burada qırx (~ qırxdır)* [Başını orada ıslat, burada kes (kestir)] “En kısa zamanda burada ol!”, “Hemen gel!” anlamında söylenir.

358. *Başını tutursan, ayağı gedir* [Başını tutuyorsun, ayağı gidiyor] “Bir tarafını yapıyorsun diğer tarafı dökülüyor.” anlamında söylenir.

359. *Başını yerə soxum!* [Başını yere sokayım!] “Seni ölesin, yok olasın!” anlamında hakaret veya beddua anlamında kullanılır.

360. *Başının bir üzü qırxılmış, bir üzü qırxılmamış gəlsin* [Başının bir yüzü kesilmiş, bir yüzü kesilmemiş

gelsin] “Acele gelsin!” “Hemen gelsin!” anlamında ivedilik bildirir.

361. *Başının daşıyam?* [Başının taşı mıyım?] “Beni düşman kabul ediyor!” “Senin düşmanın mıyım?” anlamlarına gelir.

362. *Başının sadağası olsun* [Başının sadakası olsun] Bir şey düşüp kırıldığı veya kaybedildiği zaman veya bir belâyı savmak ya da önlemek için sadaka verildiği sırada söylenir.

363. *Başının sadağası olum* [Başının sadakası olayım] Sevgiyle seslenme ifadesi anlamında söylenir.

364. *Başının üstündən (. . .) əskik olmasın* [Başının üstünden (...) eksik olmasın] “Kimse hep başınızda olsun.”, “Tanrı onun gölgesini üzerinizden eksik etmesin.” anlamında bir dua ifadesi olarak kullanılır.

365. *Başın(ız)a dolanım (~ dönüm, dönəram)* [Başınıza dolanayım döneyim, dönerim] Yalvarma, birine karşı rica etme durumunda söylenir.

366. *Başınla götünlə oynama* [Başınla götünle oynama] k. “Haddini bil, sınırını aşma, kendine gel!” anlamında tehdit ifadesi olarak kullanılır.

367. *Başına kül ələnsin* [Başına kül elensin] “Deli olasın.” anlamına gelir.

368. *Başının (~ başının) tükü ayağına salama gəlsin!* [Başının kılı

ayağına uzana gelsin!] “Her zaman başın aşağı olsun.” anlamındadır.

369. *Başqa avazdır* [Başka sestir] “Başka bir konudur.” anlamına gelir.

370. *Başqa havadır* [Başka havadır] “Başka bir konudur.” anlamına gelir.

371. *Başqa xəmərdən yoğrulub* [Başka hamurdan yoğrulmuş] Farklı kimseler için kullanılır.

372. *Başqa onun xəmiridir (~ urvasıdır)* [Başka onun hamurudur] “Bizden değildir.” anlamında söylenir.

373. *Başlı başın gözləsin, men başımdan bezmişəm* [Başlı başına diqqət etsin, ben başımdan bezmişim] Canına tak edip bilinçli olarak şüursuzca davranmayı anlatır.

374. *Bayaqdan bir batman tənəki çəkilib, indi deyir kimin təziyəsidir?* [Ne zamandır bir ölçü tütün çekilmiş şimdi diyor kimin matemidir?] “Bir saattir konuyu anlatıyorum, diyorsun ki; neden bahsediyorsun?” anlamında söylenir.

375. *Bayatısı çoxdan çağrılıb* [Bayatısı çoktan çağrılmış] “İşi çoktan bitmiştir.” anlamına gelir.

376. *Baydağın (~ bayrağın) yatmasın* [Bayrağın yatmasın] Birinin nüfuzunun, güç ve kudretinin hiç eksilmemesini isteyen bir dilek anlamında kullanılır.

377. *Bayraməlisiz toy olmaz* [Bayraməlisiz düğün olmaz] Bir kişinin gerekli gereksiz her yere gitmesi anlamında söylenir.

378. *Bayramı qara gəlmiş* [Bayramı kara gelmiş] “Zavallı, biçare, bedbaht.” anlamına gelir.

379. *Bazar ola* [Pazar ola] Satıcılara “Satışın bol olsun!” anlamında bir iyi dilek temennisi olarak söylenir.

380. *Bazar olsun* [Pazar olsun] İyi pazarlar, anlamında kullanılır.

381. *Bazara beş atlı ilə girmir* [Pazara beş atlı ile girmiyor] Kasıntı ve kibirli insanlar için kullanılır.

382. *Bazarın gözünü çıxardıb* [Pazarın gözünü çıkartmış] Uygun bir şey alınmadığında veya pahalı alındığında söylenir.

383. *Belə olsa dərd yarısıdır* [Böyle olsa dert yarısıdır] “İş senin düşündüğün veya söylediğin gibi değil.” anlamındadır.

384. *Belə ütülərdən çox çıxıb* [Böyle ütülerden çok çıkmış] “Çok tecrübelidir.” anlamında söylenir.

385. *Beş atlı ilə bazara girmir* [Beş atlı ile pazara girmiyor] Burnu havada, çok kibirli ve kasıntı kimseler için söylenir.

386. *Beşdə alımı yox, birdə verimi* [Beşte alımı yok, birde vereceği] “Hiçbir şeye karışmıyor, kimseye faydası veya zararı dokunmuyor.” anlamlarına gelir.

387. *Beyin deyil peyindir* [Beyin değil, dışkıdır] Akılsız, ahmak, ebleh kimseler için söylenir.

388. Bədəninə qurd düşsün [Bedenine kurt düşsün] “Onulmaz derde düşesin.” anlamına gelir.

389. Bədnəzər qapını tanımasın [Kötü bakış kapını tanımasın] “Nazarı kötü kimseler ocağından uzak olsun.” anlamında söylenir.

390. Bəhrəsini görəsən [Meyvesini göresin] “Hayrını göresin, güle güle kullanasın.” anlamında söylenir.

391. Bələ ataram, bələ tutaram [Böyle atarım, böyle tutarım] Palavracı kişi hakkında söylenir.

392. Bəxtin üzünə gülsün [Bahtın yüzüne gülsün] “Talihin yüzüne gülsün, şansın yâver gitsin.” anlamına gelir.

393. Bəs nəyə altı aylıq olursan? [Peki neden altı aylık oluyorsun?] Aceleci, tez canlı olan kimselere, “Yedi aylık mı doğdun?” “Neden tez canlılık ediyorsun?” anlamında söylenir.

394. Bəyənirsən bağla belinə [Beğeniyorsan bağla beline] “Çok beğeniyorsan al kendine.” anlamında söylenir.

395. Bəyənmirsən sənə müzvərə bişirək [Beğenmediysen sana müzvere pişirelim] “Çok nazlanma, yemeğini ye!” anlamında bir uyarı ifadesi olarak kullanılır.

396. Bıçaq pendir kəsən kimi [Bıçak peynir keser gibi] Genelde bir hastalığa karşı kullanılan ilacın etkisinin güçlü olduğunu ifade eder.

397. Bıçaq vursan, qanı çıxmaz [Bıçak vursan kanı çıkmaz] 1. “Çok sağlıklı kimse.” 2. “Son derece solgun kimse.” 3. “Kendini kaybedecek derecede hiddetlenmiş, çok sinirlenmiş kimse.” için kullanılır.

398. Bığını balta kəsməz [Bıyığını balta kesmez] Çok güçlü, yiğit insanlar için kullanılır.

399. Bıçaq vursaydın qanı çıxmazdı [Bıçak vursaydın kanı çıkmazdı] Çok hiddetlenmiş kimseler için söylenir.

400. Bil (~ gör) analar necə oğullar doğub [Bil gör analar nice oğullar doğururmuş] Övünme anlamına gelir.

401. Bildir gədən bildirçin, hanı sən bir qılçın? [Bir yıl önce giden bildirçin, nerede senin bir ayağın?] Çoktandır görmediği ve bir şey vaat etmiş kimseyle karşılaşıldığı anda alay yollu olarak kullanılır.

402. Bildiyini babasına (da) dədəsinə (də) verməz (~ verən deyil) [Bildiyini babasına dedesine de vermez] “Kimseyi dinlemez, kendi bildiğinden şaşmaz.” anlamında söylenir.

403. Bilməyirəm yerin altındayam ya üstündə [Bilmiyorum yerin altındayım ya da üstünde] Durumun son derece karışık olmasından vs. kendini kaybetmek anlamında söylenir.

404. Bir abbasiya çalmayan canım, üç qara qəpiyə çalır [Bir abbasiya oynamayan canım, üç kara kuruşa çalar]

İyi bir durumdayken kötü bir duruma düşmek anlamında söylenir.

405. *Bir Allah bilsin, bir de sən (~ mən)* [Bir Tanrı bilsin, bir de sen ben] “Aramızda kalsın, kimselere söyleme.” anlamında söylenir.

406. *Bir Allah bilsin, bir de mən (~ sən)* [Bir Tanrı bilsin, bir de ben] “Aramızda kalsın, kimselere söyleme.” anlamında söylenir.

407. *Bir almanın yarısı o, yarısı bu* [Bir elmanın yarısı o, yarısı bu] Birbirine çok benzeyen iki kimse için söylenir.

408. *Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada* [Bir ayağı o dünyada, bir ayağı bu dünyada] Ölümüne çok az kalmış kimse, ölümü beklenen kimse için söylenir.

409. *Bir ayağınızın altına da baxasınız(~ baxın)* [Bir ayağınızın altına da bakasınız bakın] “Bizlerin de varlığını hissedin.” anlamında bir saygı ve tevazu ifadesi anlamında kullanılır.

410. *Bir çanaq darı atsalar, biri də yerə düşməz* [Bir tas buğday atsalar, biri de yere düşmez] 1. ş. “Çok eski, yırtık pırtık elbise.” 2.Yüzü çopurlu kimse için kullanılır.

411. *Bir çeynəm saqqızın var, çeynə yapışdır alınə* [Bir çiğnemelik sakızın var, çiğne yapıştır alınə] “Yaptığın kötü işi veya aileyi rezil edecek şeyi herkese yayma, kimselere bildirme.” anlamında söylenir.

412. *Bir çuval darının sayından çoxdur* [Bir çuval darının sayısından çoktur] “Sayılmayacak kadar çoktur.” anlamındadır.

413. *Bir çürük qoza dəyməz* [Bir çürük cevizə dəğmez] “Anlamsız, önemsiz ehemmiyetsiz şey.” anlamına gelir.

414. *Bir deyib min güləsən* [Bir deyip bin gülesin] “Neşen eksik olmasın, yüzün hep gülsün.” anlamında kullanılır.

415. *Bir dəli şeytan deyir* [Bir deli şeytan diyor] Bir kimsenin bir şeyi yapmak düşüncesinde olmayışı; ancak kızgınlık veya herhangi bir dürtü sebebiyle onu yapmak istediğini anlatmak için söylenir.

416. *Bir dırnağına belə dəyməz* [Bir tırnağına bile değmez] “Ondan çok değersizdir, onun kadar kıymeti yoktur.” anlamına gelir.

417. *Bir dikili ağacı da yoxdu* [Bir dikili ağacı yoktu] “Hiçbir şeyi yoktur.” anlamında söylenir.

418. *Bir dili var qırx açarı* [Bir dili var kırk anahtarı] İki yüzlü, riyâkar kimse anlamına gelir.

419. *Bir eşşəyə minib əllisini döyəşdəmə* [Bir eşşəge binip ellisini kırbaçlama] “Söyleyecek sözün varsa konuş başkalarını veya başka şeyleri karıştırma.” anlamında söylenir.

420. *Bir əppək oldu uçdu göyə* [Bir ekmek oldu uçtu göğe] Bir şey

kaybolduğu vakit, her taraf aranıp da bulunmadığında söylenir.

421. *Bir əppəyə muhtacdır* [Bir ekmeğe muhtaçtır] “Çok fakirdir.” anlamında söylenir.

422. *Bir gözü alça dərir, bir gözü səbədə salır* [Bir gözü alçağa düşüyor bir gözü sepete salıyor] Şaşı gözlüler için kullanılır.

423. *Bir xəmindən (~ undan) yoğrulub* [Bir hamurdan yoğrulmuş] 1. Birbirinden farkı olmayan, mayası aynı olan şeyler için kullanılır. 2. Aynı karaktere, ideale, düşünceye sahip insanlar için kullanılır.

424. *Bir kalafa sümükdür* [Bir deri kemiktir] Çok zayıf kimse anlamına gelir.

425. *Bir kərə də olsun* [Bir kere de olsun] Kat’iyen, asla, imkânsız, anlamında söylenir.

426. *Bir qara pula dəyməz* [Bir kara pula değmez] “Beş para etmez.” anlamında kullanılır.

427. *Bir qəpiyə dəyməz* [Bir kuruşa değmez] “Hiçbir kıymeti, değeri yoktur.” anlamında söylenir.

428. *Bir qulağından alır, o biri qulağından çıxır* [Bir kulağından alıyor, öbür kulağından çıkıyor] Umursamaz kimse hakkında söylenir.

429. *Bir qurtum su içməkdən də asan* [Bir yudum su içmekten daha kolay] Çok kolay anlamındadır.

430. *Bir misqal dilini qoyub bir batman başı ilə danışır* [Bir miktar dilini koymuş bir batman başı ile konuşur] Söylenen şeye veya sorulan soruya başıyla cevap verenler için, “At gibi kafasını sallıyor.” anlamında kullanılır.

431. *Bir narım var, qırx yarım* [Bir narım var, kırk yarım] İmkânı sınırlı, arzusu büyük olanların kullandığı bir ifadedir.

432. *Bir o qalmışdı?* [Bir o kalmıştı?] Acayip bir teklife karşı tiksinti veya şakayla söylenir.

433. *Bir panabada dəyməz* [Bir kuruşa değmez] “Çok değersiz.” anlamına gelir.

434. *Bir sözünü beş batman balla yemək olmaz* [Bir sözünü beş batman balla yemek olmaz] Kaba ve kırıcı konuşan kimseler için söylenir.

435. *Bir şahısı çıxınca canı çıxar* [Bir kuruşu çıkınca canı çıkar] “Çok cimridir.” anlamındadır.

436. *Bir şillə çəkərmə daşsaqların dişləmə çay içər* [Bir tokat atarım, taşsaqların acı çay içer] “Bir sille kondururum donuna edersin.” anlamında çocuklara korkutma amaçlı söylenir.

437. *Bir tükünə qurbandır* [Bir kılına kurbandır] “Lafi mı olur?” “Sana kurbandır!” anlamında söylenir.

438. *Bir yuvanın quşudurlar* [Bir yuvanın kuşudurlar] Aynı şeye hizmet edenler için kullanılır.

439. *Bir zad dəyəndə körpü qalır*

suyun o tayında [Bir şey dediğinde köprü kalır suyunda o tarafında] “Hemencecik inciniyor, küsüyor.” anlamında söylenir.

440. *Biratım (~ biratımlıq) barıtı var*

[Bir atımlık barutu var] “Çok çabuk heveslenen, heyecanlanan, ancak bir işi sonuna kadar götürecek kadar sabrı, tahammülü olmayan, çabuk bıkan veya yorulan kimse.” anlamına gelir.

441. *Bircə qarış boyu var* [Bir qarış

boyu var] Boyundan, yaşından büyük işler yapmaya kalkanlar için kullanılır.

442. *Birçəyin ağarsın* [Saçların

beyazlasın] Kızlara şaka tarzında söylenen ve uzun ömür dileyen sevgi ifadesi olarak kullanılır.

443. *Biri gedir, biri gəlir* [Biri gider,

biri gelir] Herhangi bir şeyin yapılması için ısrarcı olunduğunu ve aracılardan birinin gidip diğerinin geldiğini bildirir.

444. *Biri gəlir, biri gedir* [Biri gelir,

biri gider] “Kalabalık yer, gelip gideni çok olan yer.” anlamında söylenir.

445. *Biri iki eliyəcəksən ha..!* [Biri iki

eleyeceksin ha..!] “Sanki her şeyi halledeceksin!” anlamında bir kinaye ifadesidir.

446. *Biri suluya çəkir, biri quruya*

[Biri suluya çekiyor, biri kuruya] Bir grup insan arasında anlaşmazlık olduğunu bildirir.

447. *Birini bilirsən, yüzünü*

bilmirsən [Birini biliyorsun, yüzünü bilmiyorsun] “Bu konuda pek fazla bilmiyorsun, dolayısıyla bu işe karışma.” anlamındadır.

448. *Birinin adı var, birinin dadı*

[Birinin adı var, birinin tadı] “Birisi isim yapmış, ancak diğeri ondan üstündür.” anlamında söylenir.

449. *Bişmiş toyuğun (da) gülməyi*

gəlir (~ tutur) [Pişmiş tavuğun gülmesi gelir tutar] 1.Liyakatsiz, yakışksız bir hareket için kullanılır. 2.Anlamsız, gülünç olan şey için söylenir.

450. *Bovşan axtarır* [Tavşan arar]

“Boş hayaller peşinde koşuyor.” anlamında kullanılır.

451. *Biz keşişə söymədik ki...?* [Biz

rahibe sövmedik ki...?] Bir konu üzerinde tartışırken taraflardan biri diğerine bu sözlerle memnuniyetsizliğini, duruma itiraz ettiğini belirtmek için kullanılır.

452. *Bizdən çək özgəsinə sox* [Bizden

çek başkasına sok] k. “Şimdi de başkasını hâllet, senin kim olduğunu ve ne düşündüğünü biliyoruz, tecrübemiz vardır.” anlamında söylenir.

453. *Bizi bir də əkib doğan yoxdur*

[Bizi bir de ekip doğan yoktur] Şakayla birine “Ölesin, Tanrı canını alsın.” sözleri söylendiğinden karşılık olarak “Artık annem ve babam yok ve ben

tekrar dünyaya gelemem.” anlamında kullanılır.

454. *Bizi dədə nənə yerdən tapmayıb* [Bizim dede nine topraktan çıkmamış] Şakayla birine “Ölesin, Tanrı canını alsın.” sözleri söylendiğinden karşılık olarak; “Artık annem ve babam yok ve ben tekrar dünyaya gelemem.” anlamında kullanılır.

455. *Bizi gördüyü gözü yoxdur* [Bizi gördüğü gözü yoktur] “Bizimle düşman kesilmiştir, bizi kıskanmaktadır.” anlamında söylenir.

456. *Bizim ağzımızın yemi deyil* [Bizim ağzımızın yemi değil] “Bize münasip değil, çok pahalıdır.” anlamına gelir.

457. *Bizim küçədə də bayram olar* [Bizim sokakta da bayram olur] “Kader bize de güler.” anlamındadır.

458. *Bizim qapımızdan keçməz* [Bizim kapımızdan geçmez] “Bizim eşliğimizden geçmez.” anlamına gelir.

459. *Bizim pulumuzun şiri qancıqdır?* [Bizim paramızın aslanı kancık mıdır?] “Bizimki para değil mi?” anlamında söylenir.

460. *Bizimki zəlzələdən, vəlvələdən keçib* [Bizimki zelzeleden, velveleden geçmiş] “Artık iş işten geçmiş.” anlamında kullanılır.

461. *Boğazı elə bil gəvəhənlə deşilib* [Boğazı sanki bıçakla deşilmiş!] Gür ve

yüksek sesle konuşan kimseler için söylenir.

462. *Boğazın dəlinsin! (~ qovuşsun)* [Boğazı delinsin!] Fazla yemek yiyenlere veya sevilmeyen birisinin bir şey yemesi esnasında beddua anlamında söylenir.

463. *Boğazına çatı sal* [Boğazına ip sal] Onur kırıcı ve şerefsizcesine bir iş yapanlara hakaret anlamında söylenir.

464. *Boğazına şiş girsin* [Boğazına şiş girsin] Fazla yemek yiyenlere veya sevilmeyen birisinin bir şey yemesi esnasında beddua anlamında söylenir.

465. *Boğazında başmaq tayı qalıb?* [Boğazında terlik teki mi kalmış?] “Neden konuşmuyorsun?”, ”Neden susuyorsun?” anlamında söylenir.

466. *Boğazında qalsın!* [Boğazında kalsın!] “Zıkkım olsun!” , “Haram olsun!” anlamında söylenir.

467. *Boğazından tutsan, canı çıxar* [Boğazından tutsan canı çıkar] Sıksa, çok zayıf kimseler için kullanılır.

468. *Borcum (~ borcuma) deyil* [Borcum borcuma değil] “Beni ilgilendirmez!” anlamında söylenir.

469. *Borcun (~ borcuna) deyil* [Borcun borcuma değil] “Seni ilgilendirmez!” anlamında söylenir.

470. *Bostancı poxu kimi şişmə* [Bostancı boku gibi şişme] “Başından büyük laflar etme, yerini bil.” anlamında kullanılır.

471. Boş ambar sapsız kürək çal ha çal [Boş ambar sapsız kürek çal ha çal] Herhangi bir sebepten dolayı boş kalmış bir evin, ocağın yalnızlığını anlatır.

472. Boş beşik görməyədən [Boş beşik görmeyesin] 1. “Çocuğunun başına bir şey gelmesin.” 2. “Çocuksuz kalmayasın, çocuğun olsun.” anlamlarında söylenir.

473. Boşa qoysan, dolmaz, doluya qoysan, götürməz [Boşa koysan dolmaz, doluya koysan götürmez] Her ikisi de verimsiz olan iki şık karşısında kalındığı zaman işin içinden çıkılamadığını uygun bir çare bulunamadığını belirtmek için kullanılır.

474. Boy buxunundan utan [Boy posundan utan] “Ayıp değil mi?” ,”Boyundan utan.” anlamlarında söylenir.

475. Boyaxana küpü deyil [Boyahane küpü değil] “Çok da kolay değil.” anlamına gelir.

476. Boynu sinsin! [Boynu kırılslın!] “Ölsün!” , “Gebersin!” anlamında söylenir.

477. Boynuma biçilməyib ki [Boynuma yazılmamış ki] “Alnıma mı yazılmış?” , “Yapmaya mecbur muyum?” anlamında söylenir.

478. Boynun altında qalsın [Boynun altında kalsın] Beddua ifadesi anlamında kullanılır.

479. Boynun çiyində qalsın [Boynun omzunda kalsın] “Çâresiz kalıveresin.” anlamında söylenir.

480. Boynun qırılsın (~ sinsin) [Boynun kırılslın!] “Ölesin!” , “Geberesin!” anlamında bir ilenç olarak söylenir.

481. Boynuna örkən dolanmaz (~ dolaşmaz) [Boynuna zincir dolanmaz] “Çok güçlü, çok kuvvetli kimse.” anlamındadır.

482. Boyu var dəvəcə, ağı yoxdur zərrəcə [Boyu var devece, akli yoktur zerrece] Yaşı ile hareketleri ve davranışları birbirini tutmayan kimseler için kullanılır.

483. Boyun yerə girsın [Boyun yere girsın] “Ölüp mezara giresin.” anlamında söylenir.

484. Boyun yər altıda qalsın [Boyun yer altında kalsın] “Ölüp mezara giresin!” anlamında söylenir.

485. Boyuna kəfən biçim [Boynuna kefen biçeyim] “Ölesin.” , “Mezara gömeyim.” anlamında bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

486. Boyuna qamış ölçüm [Boynuna kamış ölçeyim] “Ölesin.” , “Mezara gömeyim.” anlamında bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

487. Boyuna boz ip ölçüm [Boynuna boz ip ölçeyim] Bir kimse bir işi yapamadığında azarlamak için söylenir.

488. *Boyundan utan* [Boyundan utan] Yaşına, boyuna, mevkine uygun hareket etmeyen insanlar için kullanılır.

489. *Boynunu yerə soxum* [Boynunu yere sokayım] “Ölesin.” , “Mezara gömeyim.” anlamında bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

490. *Börkümüz dəyişik düşəcək* [Başlığımız ters düşecek] Birinin bir işi mutlaka yapması konusunda söylenir. “Sonra külahları dəğişiriz.” anlamına gelir.

491. *Börkün ananın qoltuğunda qalsın* [Başlığın ananın koltuğunda kalsın] “Ölesin.” , “Geberesin.” anlamında söylenir.

492. *Börkün qoy altdan (~ altına) otur üstündə (~ üstünə)* [Başlığını koy altına otur üstünde] “Yaptığın bu iş veya hareketten dolayı utanmalısın, utanç duymalısın.” anlamında kullanılır.

493. *Börkün uca qoy* [Başlığını yükseğe koy] “Bu meseleden dolayı utanmalısın, hicab duymalısın, onursuzun birisin.” anlamında söylenir.

494. *Börkünü yanqılıcı qoy* [Başlığını başka tarafa koy] Birinin veya yakınının kötü bir iş yapması durumunda tenkit ve memnuniyetsizlik ifadesi olarak kullanılır.

495. *Bu ağız burunla?* [Bu ağız burunla?] “Bu yüzle mi?” anlamında söylenir.

496. *Bu başqa söhbətdir* [Bu başka sohbetdir] İkna olunduğunu anlatmak için söylenir.

497. *Bu dünyadan (~ dünyanın adamı) deyil* [Bu dünyanın adamı değil] Davranışları, hareketleri, düşünceleri zamana uymayan kimseler için söylenir.

498. *Bu evdə cin var?* [Bu evde cin mi var?] “Elimle bıraktığım şey nereye kayboldu?” anlamında söylenir

499. *Bu əl vurub bu əli kəsib* [Bu el vurmuş bu eli kesmiş] Yakın olan ancak birbirinden darılmış kimseleri barıştırmada esnasında söylenir.

500. *Bunlara qurd yağı sürtüblər* [Bu kurt yağı sürmüşlər] Karı koca arasında şiddetli geçimsizlik olduğu zaman söylenir.

501. *Bu gün (~ il) ölmüşən, bildir (~ dünən) ölmüşən* [Bu yıl ölmüşsün, geçen yıl (dün) ölmüşsün] Ani bir darbe sonucu veya tesadüfi psikolojik durumdan dolayı bayılan kimseler için söylenir.

502. *Bu gün sabahlıqdır* [Bugün yarın sabahlıktır] 1. “Çok yaşamaz, ölümü yakındır.” 2. Bir işin veya olayın çok yakında olacağını bildirir.

503. *Bugün var sabah yox* [Bugün var sabah yok] Hayatın geçici olduğunu bildirir.

504. *Bugün varam (~ varsan) sabah yoxam (~ yoxsan)* [Bugün varım, sabah yokum] Hayatın geçici olduğunu bildirir.

505. *Bugünden tezi yoxdur*

[Bugünden tezi yoktur] “Bugünden tezi yok, en kısa zamanda yapılması gerekir.” anlamında söylenir.

506. *Bu hara sığan işdir*

[Bu nereye sığan bir iştir] Uygun olmayan bir davranış veya hareket için kullanılır.

507. *Bu hələ harasıdır*

[Bu henüz neresidir] “Henüz sona ermedi, henüz bitmedi, arkası var, daha işin başlangıcıdır.” anlamında kullanılır.

508. *Bu xəmir (~ xəmirə) (~ hələ) çox su (~ lazımdır) aparacaq (~ aparar, götürəcək, götürər)*

[Bu hamura çok su lazımdır (götürecek, götürür)] “Bu henüz bitmedi, uzun zaman devam edecek.” anlamında, emek saredilecek bir iş için kullanılır.

509. *Bu xına o xınaya bənzəmir (~ oxşamır)*

[Bu kına o kınaya benzemiyor] Durumun, vaziyetin çok zorlaştığını, ağırlaştığını, öncekine benzemeyen bir durum ortaya çıktığını bildirir.

510. *Bu ilki sərçə bildirki sərçəyə cib cib öyrədir*

[Bu yılki serçe geçen yılki serçeye cik cik öğretiyor] Tecrübesiz birinin yaşlı başlı, tecrübeli bir kimseye akıl vermesi durumunda kullanılır.

511. *Bu istiyə kim dözər?*

[Bu sığağa kim dayanır?] Zorlu veya zorlayıcı sebeplerin beklenmedik sonuçlar doğurduğunu anlatmak için söylenir.

512. *Bu kələk keçməz*

[Bu kelek geçmez] “Bu dalavere, fırıldak başarılı

olamaz.” anlamındadır.

513. *Bu kol o girən kol deyil*

[Bu çalı senin girebileceğin çalı değil] “Onun yapacağı iş değil, o beceremez.” anlamında söylenir.

514. *Bu kol sən girən kol deyil*

[Bu çalı senin girebileceğin çalı değil] “Senin yapacağın iş değil, sen beceremezsin.” anlamında söylenir.

515. *Bu lap ağ oldu*

[Bu artık ak oldu] Sınırı aşan bir davranış için kullanılır.

516. *Bu meydan, bu (da) şeytan*

[Bu meydan, bu da şeytan] Herhangi bir şeyi ispat etmek için delil, esas göstermek anlamında kullanılan bir ifadedir.

517. *Bu onun götü deyil*

[Bu onun götü değil] “Buna onun gücü yetmez” anlamında söylenir.

518. *Bu ölsün*

[Bu ölsün] Bir yemin ifadesi anlamındadır.

519. *Bu sən öləsən*

[Bu sen ölesin] Dostlar arasında edilen kutsal bir yemin anlamındadır.

520. *Bu sizə baha oturur*

[Bu size pahalıya oturur] Bir şeyin sonucunun ağır olacağını karşı tarafa uyarı veya tehdit ifadesi olarak söylenir.

521. *Bu yel haradan əsir?*

[Bu rüzgar nereden esiyor?] “Bu durumun sebebi nedir, bunu meydana getiren sebep nedir?” anlamında bir vaziyet karşısında duyulan rahatsızlığı veya hayreti dile getirir.

522. *Bu yoldan qayıt*

[Bu yoldan dön]

“Aklını başına al.”, “Hata yapıyorsun.” anlamlarına gelir.

523. Bulud altdan çıkan gün, yaşmaq altdan çıkan dil [Bulut alttan çıkan gün, peçe alttan çıkan dil] Dokunaklı dil, kırıcı konuşma anlamına gelir.

524. Burda mənəm, Bağdad'da Kor Xəlifə [Burada benim, Bağdad'da Kör Halife] Kendini her şeyin hâkimi kabul eden, zorbalık yapan, kimseyi takmayan kimseler için kullanılır.

525. Buna bir dəstə kavar verməzler [Buna bir deste kavar vermezler] “Çok değersiz şeydir, beş para etmez.” anlamındadır.

526. Bunu qoy ora, onu qoy bura [Bunu koy oraya, onu koy buraya] Zamanını boşa harcayanların, angarya iş yapanların şikayet anlamında söylediği bir ifadedir.

527. Bunun dalında namaz qılar [Bunun dalında namaz kılar] İki kötü insan kıyaslandığında bunun diğerinden daha kötü olduğunu anlatmak için söylenir.

528. Bunun yanında ters əyilə əyilə keçər [Bunun yanında ters eğile eğile geçer] Birinin diğerinden daha üstün, daha saygın daha büyük olduğunu anlatır.

529. Burada vurur qılıncı Hələbdə oynayır ucu [Burada vurur kılıcı Haleb'de oynar ucu] 1. “Hükmü yürüyor, istediğini yaptırıyor, büyük

nüfuz sahibidir.” 2. Önünde kimse laf söyleyemiyor.” anlamına gelir.

530. Burnu ilə pox eşir [Burnu ile bok eşiyor] Beceriksizliği yüzünden en zor ve kötü işlerde çalışan; ancak pek fazla bir şey kazanamayan kimseler için söylenir.

531. Burnu qarnına dəyir [Burnu karnına değiyor] Burnu karnında, hâmile kadınlar için kullanılır.

532. Burnun qurtdasan, foran gedib xəbər verər [Burnunu temizlesen foran gidip haber verir] Laf taşıyıcı kimseler için kullanılır.

533. Burnun tutsan, canı çıxar [Burnunu tutsan canı çıkar] “Çok zayıf kimse.” anlamına gelir.

534. Burnuna barıt iyi (~ qoxusu) dəyməyib [Burnuna barut kokusu değmemiş] Çok tecrübesiz, acemi kimseler için kullanılır.

535. Burnuna dəyməyib [Burnuna değmemiş] “Kokusunu bile duymamış.” anlamına gelir.

536. Burnuna şam iyi dəyməyib [Burnuna mum kokusu değmemiş] Hayatında zorluk nedir görmemiş kimseler için kullanılır.

537. Burnundan düşən min tikə olur [Burnundan düşen bin parça olur] Öfkeli veya düşünceli, kederli olduğu yüzünden belli olanlar için söylenir.

538. Burnundan düşüb [Burnundan düşmüş] Birbirine çok benzeyen baba,

anne ve çocuklar için kullanılır.

539. *Burnunu (da) qanadabilməz* [Burnunu kanatamaz] “Dokunamaz, hiçbir zarar veremez.” anlamında söylenir.

540. *Burnunu sıxsan, (~ tutsan) canı çıxar* [Burnunu sıksan canı çıkar] Çok zayıf ve güçsüz kimseler için kullanılır.

541. *Boynuz çıxartmışam?* [Boynuz mu çıkartmışım?] Birine sürekli olarak bakıp rahatsız ettiğinde karşındakinin kızgınlıkla söylediği biri ifadedir.

542. *Buyurun qonaqlar, qoymayın bizimkilər* [Buyurun konuklar, koymayın bizimkiler] Çocukların evdeki yemekleri, tatlıları veya meyveleri vs. konuklara fırsat vermeden yiyip bitirmesinden sonra alaylı olarak söylenen bir ifadedir.

543. *Bülbül öldü qaldı gül, istər ağla istər gül* [Bülbül öldü kaldı gül, ister ağla ister gül] “Kaybedilen şey için üzülmeye değmez.” anlamında söylenir.

544. *Bürünc qiymətinə dəyməz* [Metal kıymetine değmez] Çok değerli olmayan şey için kullanılır.

545. *Bütün iplər gəlib sizin doğanaqdan keçəcək (~ ötəcək)* [Bütün ipler gelip sizin tarafınızdan geçecek] Her şey senin kararına bağlıdır.” anlamında söylenir.

546. *Can alıb, can verir* [Can alıp, can verir] Göz alıcı güzelliğe sahip dilber hakkında söylenir.

547. *Cah cəlal sahibi olasan* [Nüfuz ve itibar sahibi olasan] Halk içinde büyük itibarın ve saygınlığın olsun.” anlamında söylenir.

548. *Canı çıxsın* [Canı çıksın] “Canı çıksın.”, “Ölsün.”, “Gebersin.” anlamlarına gelir.

549. *Canı it canıdır* [Canı it canıdır] Çok dayanıklı kimseler için kullanılır.

550. *Canı (~ canınız) sağ olsun* [Canı sağ olsun] “Canı sağ olsun.” 1. Teselli sağlık ve mutluluk ya da hoşnutsuzluğu alaycı şekilde bildirir. 2.Bazen üstü kapalı olarak tehdit ifadesi anlamında kullanılır.

551. *Canı yansın!* [Canı yansın!] “Büyük ıstırapla karşılaşsın!” , “İçi yansın!” anlamlarına gelir.

552. *Canım sənə (~ sizə) desin* [Canım size desin] Böylelikle, sonunda, özet olarak anlamında söylenir.

553. *Canım sənə sadağa olsun* [Canım sana sadaka olsun] “Canım sana kurban.” anlamındadır.

554. *Canıma dəysin* [Canıma deysin] “Çok hoşlandım.”, lezzetli bir şey konuşulduğunda söylenir.

555. *Canımı çöldən tapmışam* [Canımı sokakta bulmadım] “Hayatım o kadar ucuz değildir” anlamlarına gelir.

556. *Canımı çölə atmamışam* [Canımı sokağa atmadım] “Hayatım benim için çok önemlidir.” anlamında söylenir.

557. *Canımın canı çıxsın* [Canımın canı çıksın] “Benim için bu da azdır.” Kişinin kendisini eleştirmesi anlamında söylenir.

558. *Canın sağ olsun* [Canın sağ olsun] “Canın sağ olsun, boş ver, üzülme, değmez.” anlamına gelir

559. *Canın yansın* [Canın yansın] “Ateşlerde yanasın!” , “Büyük ıstırapla karşılaşasın.” anlamlarına gelir.

560. *Canına yazığın gəlsin* [Canına acıman gelsin] Kendini mahvetme, kendini düşün anlamında nasihat ifadesi olarak söylenir.

561. *Canını azar (~ dərd) alıb* [Canını dert almış] Hevessiz, yüreksiz iş gören adam hakkındadır.

562. *Canında (hələ) su çoxdur (~ var)* [Canında su çoktur] Yaşlı olmasına rağmen çalışabilen, faaliyet gösterebilen kişiler için kullanılır.

563. *Canında az yoxdur* [Canında az yoktur] Gizliden gizliye işler çeviren, hilebaz kimseler için kullanılır.

564. *Canından iraq olsun* [Canından uzak olsun] Birinden hastalık veya başka kötü bir durumun uzak olmasını dileyen bir ifadedir.

565. *Cavan dağı çəkməyəsen!* [Genç yarası çekmeyesin!] “Genç olan bir yakınının ölümünü görmeyesin!” anlamında söylenir.

566. *Cavanlığın qalsın yer altıda* [Gençliğin kalsın yer altında] “Genç iken ölesin!” anlamında söylenir.

567. *cebinə qoymusan?* [Cebine mi koydun?] .“Önemsemiyor musun!”... “İşi yapamaz mı zannettin!”... “Gücü yetmeyecek mi sandın!” anlamlarında söylenir.

568. *Cəddin belindən vursun* [Ceddin belinden vursun] Hz. Ali’nin neslinden geldiği kabul edilen kimselerin uygunsuz veya hoşlanılmayan bir tavır sergiledikleri zaman, cetleri tarafından cezalandırılmasını anlatan bir beddua ifadesidir.

569. *Cəhənnəm oduna giriftar olasan!* [Cehennem oduna giriftar olasan!] “Cehennemde yanasın!” anlamında söylenir.

570. *Cəhənnəm ol (~ olun)!* [Cehennem ol buradan!] “Cehennem ol!” “Defol git!” anlamlarında söylenir.

571. *Cəhənnəm olsun!* [Cehennem olsun] Birinin bir yerlerde bulunmasını istememe anlamında kullanılır.

572. *Cəhənnəmdən ipi qırıb qaçıb* [Cehennemden ipi kırıp kaçmış] Çok çirkin kimseler için kullanılır.

573. *Cəhənnəmə get* [Cehennemə git] “Defol git!” Kızgınlık bildirmek için söylenir.

574. *Cəlalın artıq olsun* [Celalın çok olsun] 1. “Saygınlığın, nüfuzun daha da

çok olsun.” 2. Alay ve yergi anlamında söylenir.

575. Cənnətlik olsun! [Cennetlik olsun!] “Yeri, mekânı cennet olsun.” anlamında söylenir.

576. Cəsədi var, canı yox [Cesedi var, canı yok] “Çok zayıf kimse, bir deri bir kemik.” anlamında söylenir.

577. Cibinə (~ cibinə) görə deyil [Cebime göre değil] Cebindeki paradan çok pahalı olan mal için kullanılır.

578. Cındırından cin hürkür [Paçavrasından cin ürküyor] Üstü başı kötü giyimli adam hakkında söylenir.

579. Cibin dolu olsun [Cebin dolu olsun] Birine yardım eden kimseye karşındakinin söylediği “Kazancım bol olsun.” anlamında bir alkış ifadesidir.

580. Cibində siçan (~ yel) oynayır [Cebinde sıçan yel oynuyor] Cebinde para olmayan kimseler için söylenir.

581. Cibirə sok vursan, toz qalxar [Cebine vursan toz kalkar] Fakir, beş parasız kimseler için kullanılır.

582. Cibinin pambığı əlivə (~ əlinə) gəlsin [Cebinin pamuğu eline gelsin] “Beş parasız kalasın ve fakirleşsin!” şeklinde ilenme ifadesi olarak kullanılır.

583. Cin axtarırlar (ki) dalına cıqrır bağlasınlar [Cin arıyorlar ki arkasına ip bağlasınlar] Bir köyün, bir obanın veya kabilenin yaşadığı yeri terk edip gitmesiyle ortaya çıkan durumu

anlatmak için kullanılır, “İn cin yoktur.” anlamındadır.

584. Cinə börk tikir [Cine şapka diker] “Son derece kurnaz kimse.” anlamına gelir.

585. Ciyarım ot tutub (~ pöşlənib) [Ciğirim yanmış] “Çok susadım.” anlamında söylenir.

586. Ciyarın pöşlənsin! [Ciğerin dağlansın!] Kargıma, beddua, ilenme ifadesi anlamında söylenir.

587. Ciyərin yansın! [Ciğerin yansın!] Kargıma, beddua, ilenme ifadesi anlamında söylenir.

588. Ciyərini çıxararam [Ciğərini çıkarırım] “Ciğərini sökerim!” anlamında söylenir.

589. Cuhud (~ Erməni) qan gördü [Ermeni kan gördü] Yahudiler (Ermeniler) çok korkak olurlar ve en küçük bir şey üzerinde de kıyameti koparırlar, bu deyim de o düşüncüyü ifade eder.

590. Cücəni payızda sararlar [Civcivi sonbaharda sayarlar] “Kâr zarar sonuçta belli olur, her şeyi sonucuna göre yoklarlar.” anlamında söylenir.

591. Çaqçaq ha çaqıldasın dəyirman bildiyini oxuyacaqdır [Tokmak ha çakkıldasın değirmen bildiğini okuyacaktır] “Bağırıp çağırma boşunadır, kendi bildiğini yapacaktır, kimse engel olamaz.” anlamında söylenir.

592. *Çarxın çevrilsin!* [Çarkın devrilsin!] “Ocağın sönsün!” İlenme ifadesi anlamında söylenir.

593. *Çay aşağı axıdım, çay yuxarı axtarım* [Çay aşağı akıtırım, çay yukarı ararım] Birisinin ölümünü isteyen bir kargıma, ilenme veya alay ifadesi anlamında söylenir.

594. *Çayda balıq yən gədən* [Çayda balık yan gider] “Dünyayı umursamayan becerikli kimse.” anlamında söylenir.

595. *Çayda üzəşəğı axıdım, üzüyuxarı axtarım* [Çay aşağı akıtırım, çay yukarı ararım] Birisinin ölümünü isteyen bir kargıma, ilenme veya alay ifadesi anlamında söylenir.

596. *Çevir tət, vur tət* [Çevir tət, vur tət] Temcid pilavı yapmak, sürekli tekrarlamak, aynı şeyi tekrar tekrar dile getirmek, yapmak anlamlarında söylenir.

597. *Çənəsinin ipi yoxdur* [Çenesinin ipi yoktur] “Ağzının perhizi yoktur.” anlamında ne konuştuğunu bilmeyen, ağzına geleni konuşan adam için kullanılır.

598. *Çətini eşşəyi körpünü kaçənə kimidir (~ keçincədir)* [Zoru eşşək köprüyü geçene kadardır] “İşi bitinceye kadardır, sonra arayıp sormaz.” anlamında söylenir.

599. *Çırağın sönməsin* [Ocağın sönmesin] “Yuvan yıkılmasın.” anlamına gelir.

600. *Çırağın sönsün!* [Ocağın sönsün!] “Yuvan yıkılsın!”, “Ocağın kör kalsın!” anlamlarında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

601. *Çırağın yansın!* [Ocağın yansın!] “Ocaksın kalasın.” anlamında bir beddua ifadesidir.

602. *Çırtma vursan, qanı çıxar (~ damar tökülər)* [Fiske vursan kanı çıkar dökülür (damarı dökülür)] Çok sağlıklı, yanakları kıpkırmızı kimseler için kullanılır.

603. *Çırtma vursan, qanı çıxmaz* [Fiske vursan kanı çıkmaz] Bir kimsenin son derece sinirli olduğunu anlatır.

604. *Çırtma vursan, yanağından qan damar* [Fiske vursan yanağından kan damlar] Çok sağlıklı, yanakları kıpkırmızı kimseler için kullanılır.

605. *Çiçək çiçəyi çağırır* [Çiçek çiçeği çağırır] Güllük gülistanlık, güzel yer için kullanılır.

606. *Çiynində başı yoxdur* [Omzunda başı yoktur] Başkalarının düşüncesine göre hareket eden, kendine özgü düşüncesi olmayan kimseler için kullanılır.

607. *Çox yedi tırıqladı, az yedi arıqladı* [Çok yedi şişmanladı, az yedi zayıfladı] k. Yapılan tedaviden sonuç alınamayan kimseler için söylenir.

608. *Çox yekə sıctı, başından da dişləyir (~ dişlir)* [Çok büyük sıçmış, başından da ısırıyor] k. “Yaptığı kabahat

yetmiyormuş gibi bir de üsteliyor.” anlamında söylenir.

609. Çovutma gülləyə rast gələsən [Rastgele gülleye denk gelesin] “Təsadüfi kurşunla ölesin!” anlamında söylenir.

610. Çöldən tapılmayıb (~ tapmamışam) (ki) [Çölden bulmamışam ki] “Yerden toplanmamış.”, “Bedava değil.” anlamlarına gelir.

611. Çömçə tutan bizə sarıdır [Kepçe tutan bize taraftır] “Kendi adamımızdır, bize yakın kimsedir.” anlamına gelir.

612. Çöpə dəyməz [Çöpe değmez] “Değersiz şey.” anlamındadır.

613. Çörək atlı olsun, sən piyada [Çörek atlı olsun, sen yaya] “Ekmeğe muhtaç olasın.” anlamında söylenir.

614. Çörək gözünü tutsun [Ekmeğin gözünü tutsun] “Ekmeğin çarpsın.” anlamında bir ilenme olarak söylenir.

615. Çörək qanım olsun [Ekmeğin qanım olsun] “Ekmeğin çarpsın” anlamına gelir.

616. Çörəyi burnuma (~ qulağıma) yəməmişəm ki [Çöreği burnuma yememişim ki] “Beni ahmak mı sandın!”, “Bir şey anlamıyor muyuz?” anlamında söylenir.

617. Çörəyin atlı özün piyada olasan [Ekmeğin atlı kendin yaya olasın] “Yemeğe ekmeğin bulamayasın, fakirlikten yaka kurtaramayasın.” anlamında söylenir.

618. Çörəyini it yeyər, boynunu bit [Ekmeğini it yer, boynunu bit] Malını, kazandığını başkaları yiyen; ancak kendisi sefil bir hayat süren, insanca yaşamayı bile kendine çok gören insanlar için kullanılır.

619. Çürük qoza (da) dəyməz [Çürük ceviz de etmez] “Beş para etmez.” anlamında söylenir.

620. Dabanına daş dəymiş [Tabanına taş değmiş] Gelişi veya gidişi uğursuzluk getirdiğine inanılan kimseler için kullanılır.

621. Dabanına daş dəysin [Tabanına taş değsin] “Sırtından vursunlar.” anlamında söylenir.

622. Dadanmışan dolmaya, o da bir gün olmaya [Dadanmışsın dolmaya, o da bir gün olmaya] “Rahat yaşamaya alışmışsın, onu kaybedersen ne yapacaksın!” anlamında söylenir.

623. Dadına doymaq olmur [Tadına doyum olmuyor] Çok beğenilen şey için söylenir.

624. Dadından yemək olmur [Tadından yemek olmuyor] Çok tatlı bir şey için söylenir.

625. Dağ da mənə qaldı Şeydayi, bağ da mənə qaldı Şeydayi [Dağ da bana kaldı Şeydayi, bahçe de bana kaldı Şeydayi] “Çok çaba sarf ettim başaramadım, yorgunluğum ve eziyetim bana kâr kaldı.” anlamındadır.

626. Dağı dağ üstünə qoyar [Dağı dağ üstüne koyar] Çok hamarat anlamında söylenir.

627. Dağa daşa düşmek lazım deyil [Dağa taşa düşmek lazım değil] Bir şeyin çok yakında olduğunu bildirir.

628. Dağa əl atsaydı yerindən qopardı [Dağa el atsaydı yerinden kopardı] Çok güçlü kimseler için söylenir.

629. Dağarcıq siçana sarı yeriyyir [Dağarcık fareye taraf yürüyor] “Çelimsizliği ile kendinden kat kat güçlü olan kimseye meydan okuyor!” anlamında söylenir.

630. Daha ölsəm də dərdim yoxdur [Daha ölsem de derdim yoktur] “Bundan sonra ne olursa olsun önemli değil.” anlamında söylenir.

631. Damazlığın kəsilsin [Soyun kesilsin] Kargıma anlamında söylenir.

632. Damda qulaq kəsən var [Evde kulak kesen var] Çocukları korkutma anlamında söylenir.

633. Damından bayquş ötsün [Evinden baykuş ötsün] “Ocağın sönsün!” anlamında ilenme ifadesi olarak kullanılır.

634. Dan atdı, gün batdı [Tan attı, gün battı] Günün kısılgını betimlemek için kullanılır.

635. Dana başı bir çatı ? [Dana kafası bir çatı?] “Her şey herkese kismet olmaz.” anlamında söylenir.

636. Danışğa dəyməz [Danışmaya değmez] “Konuşmaya değmez, gereksizdir.” anlamına gelir.

637. Danışığını yəyəsən [Konuştuğunu yiyesin] Ahmakçasına sözler söyleyen kimseler için kullanılır.

638. Danışq olabilməz [Lafı olamaz] Sözü edilmesi önemsiz bir şey hakkında söylenir.

639. Danışmağa dəyməz [Konuşmaya değmez] Sözü edilmesi önemsiz bir şey hakkında söylenir.

640. Dartma yaxam cırıldı [Çekiştirme yakam yırtıldı] Her şey için kavga çıkaran, tartışma ortamı yaratan kimselere söylenir.

641. Daş at, qolun açılısın [Taş at, kolun açılısın] “Elinden geleni ardına koma.” anlamında söylenir.

642. Daş atan bəlli, baş tutan bəlli, sizə nə var ki? [Taş atan belli, baş tutan belli, size ne var ki?] Bir kazancın fazla emek harcanmadan edildiğini bildirir.

643. Daş atdın, qolun yoruldu? [Taş attın kolun mu yoruldu?] Bir kazancın fazla emek harcanmadan edildiğini bildirir.

644. Daş daşı yedi [Taş taşı yedi] “İşimizi acilen yapmalıyız.” Durumun vahimliğini veya zarureti bildirir.

645. Daş düşsün [Taş düşsün] “Lânet olsun!” anlamında söylenir.

646. Daşa dəysə, (~ vursan) daşdan keçər [Taşa değse (vursan) taştan geçer]

ş. “Her şeye gücü yeten söz vs.” anlamında söylenir.

647. Daşa dönmüş [Taşa dönmüş] “Katı yürekli, merhametsiz, acımasız, şefkatsiz.” anlamlarına gelir.

648. Daşa vursan daş dağılar [Taşa vursan taş dağılır] Sağlam yapılı çocuklar için kullanılır.

649. Daşdan keçər (~ arizəsi yazısı) [Taştan geçer (yazısı)] Güzel kalemli olanlar için kullanılır.

650. Daşdan səs çıxdı, ondan yox [Taştan ses çıktı, ondan yok] 1. Olanlara razı olduğunu, kabul ettiğini sessizce bildiren insanlar için kullanılır. 2. Bir şeyi, teklifi kesin olarak kabul etmediğini bildirir.

651. Daşı sıksa, suyunu çıxarar [Taşı sıksa suyunu çıkarır] Çok güçlü, kuvvetli adam için söylenir.

652. Daşlar dilə gəldi (~ gəlir) [Taşlar dile geldi gelir] Bir durumun, tahammül edilemez, çok ağır, facialı olduğunu bildirir.

653. Daşsağına deyil [Taşsağına değil] k. “Umrunda değil.” anlamında söylenir.

654. Daşsağında qovut gətirib? [Taşsağında nohut mu getirmiş?] k. “Çok önemli bir şey mi yaptı!” anlamında söylenir.

655. Davar (~ keçi də) da yatanda altını qaşıyır, sən onu da bilmirsən [İnek (keçi) yattığında altını kaşıyor, sen

onu da bilmiyorsun] Pislik ve isin tozun içinde olan kimseler için söylenir.

656. Dayçanı bir vurursan, iki sıçrar [Balayı bir vurursan, iki sıçrar] “Çocuk veya genci gönlüne göre olan bir şey yapmaya yollarsan ona koşarak gider.” anlamında söylenir.

657. Dayısını tanıyıb [Dayısını tanımış] “Felâkete doğru koşuyor, belâya doğru koşuyor.” anlamına gelir.

658. Dedi xanım götün ağırdır, dedi bu daş bu da tərəzi [Dedi hanım götün ağırdır, dedi bu taş bu da terazi] “Madem bir kusur buldun o zaman buyur ispât et.” anlamında söylenir.

659. Dedim itə daş atma [Dedim ite taş atma] Birine bir şey deyince kaba sözlerle karşılanan kimseye “Onu konuşturmaya değmez.” anlamında söylenir.

660. Deməli deyil [Demeli değil] “Çok iyidir, çok güzeldir.” anlamındadır.

661. Deməyə dilim dönmür (~ gəlmir) [Demeye dilim dönmüyor gelmiyor] Bir şeyi söylemekte zorluk çekildiğini bildirir.

662. Deməyə nə var? [Demeye ne var?] “Demesi kolay.” anlamında söylenir.

663. Desən bazarın itləri də işaret verər [Söylesen pazarın itleri de nişan verir] Tanınmış, meşhur olan kimse için söylenir.

664. Deyəsən qarğa beyni yediriblər? [Görünüşə göre karga beyni yedirmişler?] “Kafan çalışmıyor mu?” , “Ebleh misin?” anlamında söylenir.

665. Deyir axtarma mənə, yəyərəm səni [Diyor arama beni, yerim seni] Bir şeyi çok arayıp bulamamak anlamında söylenir.

666. Deyirəm xədiməm, deyir, neçə uşağın var? [Diyorum hadımım, diyor, kaç uşağın var?] Herhangi bir konuda laf anlamayan kimseler için söylenir.

667. Dəli şeytan deyir... [Deli şeytan diyor...] Bir işi yaparken tereddüt bildirir.

668. Dəliotu yeyib [Deliotu yemiş] “Deli olmuştur, aklını kaybetmiştir.” anlamında kullanılır.

669. Dəmdəm (~ dımdım) halvasıdır [Dımdım helvasıdır] “O kadar kolay mı?” anlamında söylenir.

670. Dəmiri isti isti döyərlər [Demiri ısıta ısıta döverler] Her şeyin zamanında yapıldığını bildirir.

671. Dənliyinə altını fələk də bilməz [Arpanın altını felek de bilmez] Sırrını, düşüncesini kimselerle paylaşmayanlar için söylenir.

672. Dərd görməyəsən [Dert görməyesin] Bir alkış veya teşekkür ifadesi anlamında söylenir.

673. ... Dərd yarıdır [Dert yarısıdır] Bir şeyin gereğinden daha az, arzu

edildiğinden daha kötü olduğunu gösterir.

674. Dərin getsin (~ getmiş) [Derin gitsin] Ölmüş birisi için ilenme ve tahkir ifadesi anlamında söylenir.

675. Dərisi altı şahıya dəyməz [Derisi altı krala değmez] “Değersiz insan.” anlamında söylenir.

676. Dərisi üç qəpiyə dəyməz [Derisi üç kuruşa değmez] “Makam sahibi olan; ancak şahsiyeti beş para etmez kimse.” anlamında kullanılır.

677. Dərman üçün tapılmaz [Derman için bulunmaz] “Bir tane bile yoktur, hiç kalmamış.” anlamındadır.

678. Dəvə dəlləklik edir [Deve berberlik ediyor] ş. Yapılması mümkün olmayan bir işle uğraşanlar için kullanılır.

679. Dəvə durdu dam yaxdı [Deve durdu, ev yaktı] Dikkatsiz davranarak, sakarlık ederek bir şeyleri kıran, kırıp döken insanlar için söylenir.

680. Dəvə gördün mü? [Deve gördün mü?] “Bu işe karışma, bu olayı görmedin ve şahitlik etmeye kalkma.” anlamında uyarı ifadesi olarak söylenir.

681. Dəvə oynayanda qar yağar [Deve oynadığında kar yağar] Yaşına, mevkisine ve durumuna uygun davranışlarda bulunmayan, hareket etmeyen adamlar için şaka ile karışık iğneleyici söz anlamında söylenir.

682. Dəvədən böyük fil var [Deveden böyük fil var] “Daha böyükleri, daha böyük mevkide olanlar da var, senden de böyüğü, senden de güclüsü vardır.” anlamında söylenir.

683. Dəvəni aşığı udur [Deveyi aşıklar kazanır] Açgöz veya rüşvetçi kimseler için söylenir.

684. Dəvəni toya çağırırlar; ya suya, ya da oduna [Deveyi düğüne çağırırlar, ya suya ya da oduna] “Herkes kendi işini yapar, herkesin yaptığı belirli bir işi vardır onunla sorumludur.” anlamında söylenir.

685. Dəvənin qanadı olsa, uçurmamış dam qoymaz [Devenin kanadı olsa, uçurmamış dam koymaz] Elinden fazla bir şey gelmeyen, ancak çok büyük şeyleri hayal eden kibirli, kasıntı kimseler için kullanılır.

686. Dəvənəyin iki başı var [Değneğin iki başı var] “Bir problem çıktığında bana dokunursa sana da dokunur.” anlamında söylenir.

687. Dəyirman (~ dəyirmanın) boğazından salsan (altdan) diri çıxar [Değirmen boğazından salsan diri çıkar] Son derece çevik, güçlü ve dayanıklı bir insan için kullanılır.

688. Dəyirmançı darı tökür, şahatta buğda unu gözləyir [Değirmenci darı döküyor, buğday unu gözlüyor] 1. Fazla hayalperest insanlar için kullanılır.

689. Dəyirmanı torpak verir [Değirmeni toprak verir] İleri geri laf eden, gereksiz konuşanlar için kullanılır.

690. Dəyirmanı yaxşı üyüdü [Değirmeni iyi öğütür] Midesi sağlam olanlar, iştahla yemek yiyenler için kullanılır.

691. Dəyirmanın boğazından ölü salsan, ayağından diri çıxacak [Değirmenin boğazından ölü soksan, ayağından diri çıkacak] Cevval, hareketli, çevik ve becerikli kimseler için kullanılır.

692. Dəyirmanın suyu hardan gəlir? [Değirmenin suyu nereden geliyor?] Bir işi yapmak için harcanan paranın nereden sağlandığını soran bir ifadedir.

693. Dəymə mənə, dəymərəm sənə [Değme bana, değmeyeyim sana] “Bana dokunma ben de sana dokunmam.” anlamında söylenir.

694. Dəymişi dura dura kalı tökülür [Olgunlaşmışı dura dura hamı dökülür] Hayret ve şaşkınlık yaratan durum karşısında söylenir.

695. Dırnağı bərk olsun [Tırnağı kuvvetli olsun] Yeni satın alınan at veya başka bir hayvan için “Hayırlı olsun.” anlamında bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

696. Dırnağı da deyil (~ olabilməz) [Tırnağı olamaz] Karşılaştırmada birinin diğerinden çok çok kalitesiz, değersiz, liyakatsiz olduğunu bildirir.

697. *Dırnağı qayım olsun* [Tırnağı daim olsun] Yeni doğan hayvan için sahibine hadiseden duyduğu memnuniyeti bildiren bir ifade, onun için edilen dua anlamına gelir.

698. *Dırnağına qurban (olsun)* [Tırnağına kurban olsun] İstenen bir şeyin, kim veya niçin yapıldığını, kimin hatırı için vazgeçildiğini bildirir

699. *Dırnaqsızın biridir* [Tırnaksızın biridir] “İnsafsız ve merhametsizdir.” anlamında söylenir.

700. *Dibi sudadır* [Dibi sudadır] “Artık tükendi, bitti.” , “Bitmez mi zannediyordun.” anlamına gelir.

701. *Dikili ağacı yoxdur* [Dikili ağacı yoktur] “Hiçbir şeyi yoktur, hiçbir şeye sahip değil.” anlamındadır.

702. *Dil otu yeyib* [Dil otu yemiş] Çenesi düşük, çok konuşan kimseler için söylenir.

703. *Dili (~ dilin) ağzı (~ ağzın) qurusun!* [Dili kurusun] “Diline şiş girsin!” anlamındadır.

704. *Dili bir qarışdır* [Dili bir karıştır] Dili bir karış, çok konuşan, yaşından büyük laflar edenler için kullanılır.

705. *Dili ilanı yuvadan çıxarar (çixardır)* [Dili yılanı yuvadan çıkarır] Tatlı dille konuşup insanları ikna etmede becerikli olanlar için kullanılır.

706. *Dili kurumuş!* [Dili kurumuş!] “Dili kurusun!” anlamında bir beddua ifadesi anlamında söylenir.

707. *Dili olmasaydı qarğalar (gözünü) diri diri gözünü oyardı (~ yəyərdi)* [Dili olmasaydı kargalar gözünü diri diri oyardı] “Dili olmasaydı kargalar gözünü oyardı, konuşmasıyla güçlüklerden kurtulabilen, başının çâresine bakabilen kimse.” anlamına gelir.

708. *Dili varsa, dilçəyi də var* [Dili varsa, dilciği de var] “Söylediğini yerine getirebilecek gücü vardır, söylediğini yapabilir, boşuna konuşmuyor.” anlamında söylenir.

709. *Dili yanmış (~ yansın)* [Dili yanmış] Beddua anlamında kullanılır.

710. *Dilik dilik olasan (olsun)* [Delik delik olasan] Beddua, kargıma ifadesi olarak kullanılır.

711. *Dilim ağzım qurusun* [Dilim ağzım kurusun] Söylediği laftan dolayı pişmanlık duyma ifadesi anlamına gelir.

712. *Dilim qurusun* [Dilim kurusun!] Söylenen kötü bir sözden veya edilen bedduadan sonra duyulan pişmanlığı bildirir.

713. *Dilimin ucundadır* [Dilimin ucundadır] Bir sözü veya adı tam anımsayamayınca söylenir.

714. *Dilin (~ dilim) qurusun!* [Dilin kurusun!] “Dilin (dilim) kurusun!”, “Ölesin!” , “Öleyim!” anlamında bir beddua, kargıma anlamında kullanılır.

715. *Dilin ağzın qurusun!* [Dilin ağzın kurasun!] “Ölesin!” anlamında bir beddua anlamına gelir.

716. *Dilin tutulsun!* [Dilin tutulsun!] “Konuşma yeteneğini yitiresin.” anlamında bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

717. *Dilin yansın!* [Dilin yansın!] Beddua, kargıma anlamındadır.

718. *Dilinə düşün düşsün!* [Diline düşüm düşsün!] Bir beddua ifadesi anlamında söylenir.

719. *Dilinə yara çıxsın!* [Dilinde yara çıksın!] “Dilini eşşek arısı soksun!” anlamında beddua olarak söylenir.

720. *Dilini fərağət qoy* [Dilini temiz koy!] “Diline kötü söz getirme!” , “Diline sahip ol!” “Ağzını kapa!” anlamında söylenir.

721. *Dilini gödək (~ qısa) əla* [Dilini kısa kes] “Sus, yeter artık.” anlamında bir uyarı ifadesidir.

722. *Dilini kəs* [Dilini kes] Birini susturmak için söylenir.

723. *Dilini qoy dinməz yərinə* [Dilini koy uygun yerine] k. “Dilini sok münasip yerine.” hakaret ifadesi olarak söylenir.

724. *Dilini pişik yeyib?* [Dilini kedi mi yemiş?] ş. “Dilini mi yuttun?” susan, konuşmayan, konuşamayan birisi için kullanılır.

725. *Dilini saxla* [Dilini sakla] “Lafına diqqət et.” anlamında bir uyarı ifadesi olarak söylenir.

726. *Dilinin ipi sapı (~ qaltağı, qaytanı) yoxdur* [Dilinin ipi sapı yoktur] Ağzına geliyorsa söyleyen, konuşan kimseler için kullanılır.

727. *Dindirmə dəmirçini, dərd alıbdır içini* [Sorgulama demirciyi, dərd almıştır içini] Son derece kederli ve gamlı kimseler için söylenir.

728. *Diş qurdalamağa bir çöpü yoxdur* [Diş kurcalamaya bir çöpü yoktur] “Çok fakirdir, hiçbir şeyi yoktur.” anlamındadır.

729. *Dilim ağzımda bişər (~ quruyar)* [Dilim ağzımda pişər kuruyor] Menfi kötü bir şeyi söyleyemeyeceğini anlatmak için kullanılır.

730. *Diş qurdalamağa bir şey yoxdur* [Diş karıştırmaya bir şey yoktur] “Hiçbir şey yoktur.” anlamında söylenir.

731. *Dişin qısar mısər dinməz* [Dişin kısa mısə dinlemez] “Susar, konuşmaz.” anlamında söylenir.

732. *Divarların da qulağı var* [Duvarların da kulağı var] “Yavaş konuş veya bu konuyu açma duyarlar.” anlamında söylenir.

733. *Dovşan poxu kimi nə iy verər nə də bulaşar* [Tavşan boku gibi ne kokar ne bulaşır] Fayda veya zararı olmayan kimse anlamında söylenir.

734. Dördəyaxlıdan pişiyi də yoxdur [Dörtayaklıdan kedisi de yoktur] Ev hayvanı bile olmayan fakir kimseler için kullanılır.

735. Dördə alacağım (~ alacağı, alacağın) yox beşdə verəcəyim (~ verəcəyi) [Dörtte alacağı yok, beşte vereceği] Dertsizlik, gamsızlık, kaygısızlık anlamında söylenir.

736. Duanı biz elədik, yağış Qarabağa yağdı [Duanı biz yaptık, yağış Karabağ'a yağdı] "Eziyetini biz çektik, sefâsını eller sürdü." anlamına gelir.

737. Duz çörək gözündən gəlsin [Tuz ekmek gözünden gelsin] Beddua, kargıma ifadesi olarak kullanılır.

738. Dünya başına dardır [Dünya başına dardır] İşleri çok ters giden insanlar için kullanılır.

739. Dünya beş gündür [Dünya beş gündür] Dünyanın kısa olduğunu anlatmak için söylenir.

740. Dünya boş qalmasın dəyə [Dünya boş kalmasın diye] Toplum işlerine karışmayan, hayırsız kimseler için söylenir.

741. Dünya gözündə deyil [Dünya gözünde değil] Kafası çok karışık, işleri haddinden fazla olan insanlar için kullanılır.

742. Dünya gözünə görünmür [Dünya gözüne görünmüyor] Çok mutsuz, bedbaht veya birini çok seven kimseler için kullanılır.

743. Dünya gözünə qara (~ qaranlıq) görünür [Dünya gözüne karanlık görünüyor] 1. Çok mutsuz, bedbaht, işleri berbat, çok sevdiği kimseyi kaybetmiş insanların psikolojisini anlatmak için kullanılır. 2. Son derece sinirli kimseler için kullanılır.

744. Dünya xali deyil [Dünya hali değil] "Dünya sadece kötülerden ibaret değil, iyi insanlar da vardır." anlamında söylenir.

745. Dünya vecinə deyil [Dünya umrunda değil] "Hiçbir şey umurunda değil." anlamında söylenir.

746. Dünyalara (~ dünyaya) dəyər [Dünyalara değer] Çok kıymetli, değerli bir şey için kullanılır.

747. Dünyanın götün(ü) yırtıb [Dünyanın götünü yırtmış] k. Çok yaşlı, uzun ömür sürmüş ve kurnaz, işini bilen kimse için söylenir.

748. Dünyanın gözünü çıxarıb [Dünyanın gözünü çıkartmış] Uygun bir şey alınmadığında veya pahalı alındığında söylenir.

749. Dünyanın quyruğu uzundu [Dünyanın kuyruğu uzundur] İnsanın yaşadıkça çeşitli olaylarla ve durumlarla karşılaşabileceğini anlatır.

750. Dünyanın malına (~ dünyaya) dəyər [Dünyanın malına değer] Çok güzel kız, kadın anlamında söylenir.

751. *Dünyaya dəyişmərəm* [Dünyaya dəyişmem] Bir şeye son derece büyük dəyər verildiyini bildirir.

752. *Dünyaya (~ dünyalara) sığmayan (~ sığmaz)* [Dünyaya sığmaz] Son derece mesut, bahtiyar, mutlu olan adam için söylenir.

753. *Düşər düşməzi olar* [Düşər düşməzi olur] “Mutluluk veya bedbahtlık getireceği belli olmaz, uğursuzluk getirebilir.” anlamında bir uyarı ifadesi olarak söylenir.

754. *Düşər düşməzi var* [Düşər düşməzi var] “Uğur veya uğursuzluk getireni vardır.” anlamındadır.

755. *Düyü tapmamış çilov (~ plov) dəmləyir* [Pirinç bulmamış pilav demliyor] “Denizde balık, olmayacak duaya amin diyor.” anlamında söylenir.

756. *Düzəlmişdi hər yarağı qalmışdı saqqal darağı* [Düzəlmişdi her silahı, kalmıştı sakal tarağı] “Bir bu kalmıştı, bir bu eksik.” anlamında söylenir.

757. *Ehtiyacın üzü qara olsun* [İhtiyacın gözü kör olsun] “Yoksulluğun gözü kör olsun.” anlamına gelir.

758. *Elə addım götür atabiləsən, elə loxma götür udabiləsən* [Öyle adım götür atabilesin, öyle lokma götür yutabilesin] “Gücün yetecek bir işe başla.” anlamında söylenir.

759. *Elə bağın elə barı olar* [Öyle bahçenin öyle mahsulü olur] “Öyle

babanın öyle oğlu veya öyle annenin öyle kızı olur.” anlamındadır.

760. *Elə bil açıqdan çıxıb* [Sanki açıktan çıkmış] Yemeği anormal şekilde süratle yiyen insanlar için kullanılır.

761. *Elə bil ağzına su (~ qavıt qovut) alıb* [Sanki ağzına su almış] Bir konu hakkında konuşmayan, sessiz kalan kimseler için kullanılır.

762. *Elə bil ağzına tüpürüb* [Sanki ağzına tükürmüş] Birine çok benzeyen biri için kullanılır.

763. *Elə bil ağzından it boğuşdurur* [Sanki ağzından it dövüşdürür] Söylediği şeyler pek açık olmayan, anlaşılmayan kimseler için kullanılır.

764. *Elə bil alçaq dağları o yaradıb* [Sanki alçak dağları o yaratmış] Kibirli, gururlu, kasıntı kimseler için kullanılır.

765. *Elə bil arşın (~ cida, ilan, iynə) udub* [Sanki arşa çıkmış] Çok kasıntı insanlar için kullanılır.

766. *Elə bil arvad üstünə gəlir* [Sanki kadın üstüne geliyor] Karşıdaki kimsenin son derece zayıf, güçsüz olduğunu düşünenler için kullanılır.

767. *Elə bil at bağışladı (~ bağışladın)* [Sanki at bağışladı] Çok ihtiyaç duyulan bir şeyin verilmesi karşılığında memnuniyet ifadesi olarak kullanılır.

768. *Elə bil ayaq daşı itibdir* [Sanki ayak taşı kaybetmiştir] ”Karman çorman

yer, her şeyin birbirine karıştığı yer.” anlamındadır.

769. Elə bil aydan düşüb (~ gəlib)
[Sanki aydan düşmüş] Dünyadan habersiz kimseler için kullanılır.

770. Elə bil ayıya dəyirmançı dedilər
[Sanki ayıya değirmenci dediler] Hakaret ifadesi olarak söylenir.

771. Elə bil balığı suya buraxmışan
[Sanki balığı suya bırakmışsın] “Sanki kuşu kafesten salıverdin.” anlamında kullanılır.

772. Elə bil başıma bir qazan qaynar su tökdüler [Sanki başıma bir kazan kaynar su döktüler] Çok sinirlenme, hiddetlenme bildirir.

773. Elə bil başımda dəyirman işləyir
[Sanki başımda değirmen işliyor] Kulakları uğuldayan kimseler için kullanılır.

774. Elə bil başına daş düşür [Sanki başına taş düşmüş] Bir şeye duyulan hoşnutsuzluğu bildirir.

775. Elə bil başına daş salmışam
[Sanki başına taş salmışım] Kendisine karşı son derece kaba davranan ve kendisini nefretle karşılayan kimse için söylenir.

776. Elə bil bayquşdu [Sanki baykuştı] Ağzını hayra açmayan kimseler için söylenir.

777. Elə bil behiştin bir guşəsidir
[Sanki cennetin bir köşesidir] “Çok

güzel yer, güllü çiçekli yer.” anlamında söylenebilir.

778. Elə bil bir almadır (~ almanı) ikiyə (~ yarı) bölünüb (~ bölüblər)
[Sanki bir elmadır ikiye bölünmüşler] Bir elmanın yarısı gibi, birbirine çok benzeyen kimseler için kullanılır.

779. Elə bil bir birinin ağzına tüpürüblər [Sanki birbirinin ağzına tükürmüşler] “Sanki önceden anlaşmışlar gibi birbirini tekrar ediyorlar.” anlamında söylenir.

780. Elə bil birə qabığıdı [Sanki pire kabuğuydu] Çok zayıf ve ufak tefek kimseler için kullanılır.

781. Elə bil boğazı gavahınla deşilib
[Sanki boğazı hançerle delinmiş] Kaba ve yüksek sesle konuşan kimseler için kullanılır.

782. Elə bil ... burnundan düşüb
[Sanki burnundan düşmüş] “Hık demiş burnundan düşmüş.” anlamında söylenir.

783. Elə bil (~ başına) cin vurdu
[Sanki başına cin vurdu] Aniden sinirlenen, küplere binen insan için kullanılır.

784. Elə bil cıngırından toz çıxır
[Sanki cıngırağından toz çıkıyor] Kasıntı kimseler için kullanılır.

785. Elə bil çiyimden (bir) dağ götürüldü [Sanki omzumdan bir dağ götürüldü] “Sanki, üzerimden büyük bir yük kalktı.” anlamında söylenir.

786. *Elə bil çöp gəlindir* [Sanki çöp gelindir] Çok zayıf kadınlar için kullanılır.

787. *Elə bil çörəyi tandirdə yandı* [Sanki ekmeği tandirdə yandı] Bir konuda hemen tepki gösteren kimseler için kullanılır.

788. *Elə bil dalından qovurlar* [Sanki dalından kovuyorlar] Çok acele eden kimseler için kullanılır.

789. *Elə bil dalışınca atlı qovur* [Sanki daldığında atlı kovuyor] Çok acele eden kimseler için kullanılır.

790. *Elə bil dəryada gəmisə batıb* [Sanki deryada gemisi batmış] Çok dertli insanlar için kullanılır.

791. *Elə bil dəvənin qarnı yırtılıb* [Sanki devenin karnı yırtılmış] Evde meydana gelen kaosu anlatır.

792. *Elə bil dilinə yarma sarıb* [Sanki dilinə bulgur sarmış] Bir konuda hiç konuşmayan, sürekli susan kimseler için söylenir.

793. *Elə bil dilini udub* [Sanki dilini yutmuş] Konuşmayan, susan kimseler için kullanılır.

794. *Elə bil dilotu yeyib* [Sanki dilotu yemiş] Çok konuşan kimseler için kullanılır.

795. *Ela bil dişində qarışqa tutub* [Sanki dişinde karınca tutmuş] Açık ve anlaşılır bir şekilde konuşmayanlar için kullanılır.

796. *Elə bil divara deyirsən* [Sanki duvara diyorsun] Tepki vermeyen bir kimse için kullanılır.

797. *Elə bil dörd doğar kəldir* [Sanki dört tane doğmuş mandadır] Çok güçlü insanlar için kullanılır.

798. *Elə bil dövlətli qızı kasıb evə gəlin gəlib* [Sanki devletli kızı fakir eve gelin gelmiş] 1. Bir yerde toplanan kimselerin birbiriyle sohbet etmemesi, sessizliğin hâkim olması esnasında kullanılan bir ifade. 2. Herhangi bir şey için memnun olmayan ve sessiz kalanlar için kullanılır.

799. *Elə bil dünya bunundu* [Sanki dünya bunundu] Kimseyi takmayan, kimseye saygı göstermeyen şahıslar için kullanılır.

800. *Elə bil dünyanı bağışladılar (verdilər)* [Sanki dünyanı bağışladılar] Çok arzulanan veya istenen şeyin elde edilme esnasındaki mutluluğu, sınırsız sevinci ifade eder.

801. *Elə bil dünyaya təzədən gəldim (~ gəlmişəm)* [Sanki dünyaya yeniden geldim] 1. Tedaviden sonra kendini çok iyi hisseden hastaların kullandığı ifadedir. 2. Çok sevinince, arzulanan bir durum gerçekleşince söylenen memnuniyet ifadesi anlamında söylenir.

802. *Elə bil ayağını pişik yeyib* [Sanki ayağını kedi yemiş] “Gücün, kuvvetin, takatin yok mu?” anlamında söylenir.

- 803. *Elə bil əlləri bişib*** [Sanki elleri pişmiş] 1. Bir şeyi elinde doğru düzgün tutamayan kimse için kullanılır. 2. İş yapmayan insanlar için eleştiri anlamında söylenir.
- 804. *Elə bil əyninə biçilib (~ tikilib)*** [Sanki üstüne biçilmiş] Üzerine tam uyan elbise hakkında söylenir.
- 805. *Elə bil ətdən divar çəkilib*** [Sanki etden duvar çekilmiş] Her taraftan sarılma durumunu bildirir.
- 806. *Elə bil ətini kəsirlər*** [Sanki etini kesiyorlar] Bir şeyden dolayı büyük azap çekenler için kullanılır.
- 807. *Elə bil fala baxmıştı*** [Sanki fala bakmıştı] Tahmini doğru çıkan kimseler için kullanılır.
- 808. *Elə bil gəmissi batıb*** [Sanki gemisi batmış] Çok üzgün, dertli kimseler için kullanılır.
- 809. *Elə bil gic toxludur*** [Sanki salak tavuktur] 1. Takatsiz, zayıf ve herhangi bir rahatsızlığı olup da kafasını sürekli sallayan kimseler için söylenir. 2. Kendine sorulan sorulara kafasını sallayarak cevap verenlere kızgınlık ifadesi olarak söylenir.
- 810. *Elə bil göy başına uçub*** [Sanki gök başına uçmuş] Çok büyük üzüntü içinde olan, moral olarak son derece kötü durumda olan insanlar için kullanılır.
- 811. *Elə bil göydən düşüb (~ gəlib)*** [Sanki gökten düşmüş] 1. Kibirli, burnu havada kimseler için kullanılır. 2. Çok

sevilen, etrafında pervane olunan kimse için kullanılır. 3. Dünyadan haberi olmayan, hiçbir şeyi idrak edemeyen kimseler için kullanılır.

812. *Elə bil göyün göbəyi yırtılıb bu düşüb yere* [Sanki gök göbeği yırtılmış bu düşmüş yere] Kibir sahibi, kasıntı kimseler için söylenir.

813. *Elə bil göyün qarnı yırtılıb* [Sanki göğün karnı yırtılmış] Bardaktan boşanırcasına yağan yağmur için kullanılır.

814. *Elə bil əllə qoymuşdun, götürdün* [Sanki elle koymuştun, götürdün] Bir şeyin yerini bilmediği hâlde çok kolaylıkla bulan kimseleri anlatmak için kullanılır.

815. *Elə bil gözümdən (~ gözündən) pərdə götürüldü* [Sanki gözümünden (göünden) perde götürüldü] “Birdenbire her şeyi anladım.” (anladı), “İdrak ettim.” (etti) , “Haberdar olmadığım bir şeyi öğrendim.” (öğrendi) anlamlarında söylenir.

816. *Elə bil ilan boğazından çıxıb* [Sanki yılan boğazından çıkmış] Çok özenli yapılan, herhangi bir yerinde kusur olmayan şey için söylenir.

817. *Elə bil ilan çaldı* [Sanki yılan çaldı] 1. “Eziyetten, ağrıdan kıvranan kimse.” 2. Aniden sıçrayarak, hareket ederek, kalkarak anlamında söylenir.

818. *Elə bil ilan qovub* [Sanki yılan kovmuş] Bir şeyden müthiş bir şekilde korkup uzaklaşan kimse için söylenir.

819. *Elə bil ıldırım vurdu* [Sanki yıldırım vurdu] Ani olarak irkilen, ürken, şok geçiren insan için kullanılır.

820. *Elə bil it ağzından çıxıb* [Sanki it ağzından çıkmış] Herhangi bir şeyin hırpalanması, zedelenmesi vs. durumunda söylenir.

821. *Elə bil it yalayıb* [Sanki it yalamış] 1. ş. Haddinden fazla temiz olan bir şey için kullanılır. 2.Kötü, hoşlanmayan tiksiniş şey için kullanılır.

822. *Elə bil it yeyib pişik qusub* [Sanki it yemiş kedi kusmuş] 1. Nefret hissi uyandıran yemek hakkında söylenir. 2.Karmakarışık yazılar olan kâğıt parçası vs. anlamlarında kullanılır.

823. *Elə bil iynə üstündə oturmuşam* [Sanki iğne üstünde oturmuşum] Bir yerlerde acil bir durum olduğundan dolayı mutlaka oraya en tez zamanda gitmesi gereken birinin mecburiyet karşısında bir yerde otururken rahatsızlığını ifade etmek için kullanılır.

824. *Elə bil iynə (~ tikan) üstündə oturub* [Sanki iğne (diken) üstünde oturmuş] Son derece rahatsız ve endişeli kimselerin durumunu anlatmak için kullanılır.

825. *Elə bil iynəsi itib* [Sanki iğnesini kaybetmiş] Çok hareketli olan, sağa sola koşuşturan kimseler için kullanılır.

826. *Elə bil kasıb evinə gəlin gedir* [Sanki fakir evine gelin gidiyor] Bir işe gönülsüz yapışanlar için söylenir.

827. *Elə bil ki bizi yerdən götürübdür* [Sanki bizi yerden götürmüştür] “Sanki bize büyük iyilik yapıp hürmet göstermiştir.” anlamında söylenir.

828. *Elə bil ki, fil burnundan düşüb* [Sanki fil burnundan düşmüş] Çok gururlanan, kibirlenen, kasıntı kimseler için söylenir.

829. *Elə bil kor kişi avradını döyür* [Sanki kör bir adam karısını dövüyor] İşini doğru dürüst yapamayanlar için söylenir.

830. *Elə bil köz üstündə oturub* [Sanki köz üstünde oturmuş] Rahatsız olan kimseler için kullanılır.

831. *Elə bil küllük sərçəsidi* [Sanki küllük serçesidir] Üstü başı toz toprak olan çocuklar için kullanılır.

832. *Elə bil qırx qız ilə bir mağarada qalıb* [Sanki kırk kız ile bir mağarada kalmış] “Sanki üzerinde büyük bir yük vardır, karşılaştığı büyük bir problem vardır.” anlamında kullanılır.

833. *Elə bil qoduğu içində (~ qarnında) ölüb* [Sanki çocuğu içinde (karnında) ölmüş] İçine kapanık, kendi dünyası ile baş başa olmayı seven,

kimseyle ilişki kurmayan, insanlardan kaçan kimseler için kullanılır.

834. *Elə bil qotur qurbağadır* [Sanki uyuz kurbağadır] Çirkin ve suratsız kimselere söylenir.

835. *Elə bil qurbağa gölünə taş atdılar* [Sanki kurbağa gölüne taş attılar] Gürültülü yerde birden bire sessizlik oluşunca söylenir.

836. *Elə bil qutuda ilan görür* [Sanki kutuda yılan görüyor] Hoşlanmadığı, sevmediği ve görmek istemediği birisini gören kimsenin kullandığı bir ifadedir.

837. *Elə bil lal qarğadır* [Sanki suskun kargadır] Lafı eveleyip geveleyen ve ne dediği anlaşılmayan kimseler için söylenir.

838. *Elə bil mal dengidir* [Sanki mal gibidir] Kaba saba kimseler için söylenir.

839. *Elə bil matı meyhanasıdı* [Sanki matı meyhanesidir] Son derece kalabalık ve girip çıkanın çok olduğu yerler için kullanılır.

840. *Elə bil mətəl şəbehidir* [Sanki metal benzeridir] Çalışan kimselerin yanında durarak çalışmayan kimselere kızgınlık ve eleştiri ifadesi olarak söylenir.

841. *Elə bil müqəvvadır* [Sanki mukavvadır] “Sanki taş bebektir, çok güzeldir.” anlamında söylenir.

842. *Elə bil ölü güldürəndi* [Sanki ölü güldürəndir] Son derece komik kimseler için kullanılır.

843. *Elə bil meşədə böyüyüb* [Sanki ormanda büyümüş] Kaba, medeniyet görmemiş, kültürsüz kimseler için kullanılan bir ifade.

844. *Elə bil meşədən çıxıb(~ gəlib)* [Sanki ormandan çıkmış] Kaba, hareketlerini kontrol edemeyen, nazik olmayan kimseler için kullanılır.

845. *Elə bil meşədən tutulub* [Sanki ormandan yakalanmış] Kaba, medeniyet görmemiş, kültürsüz kimseler için kullanılır.

846. *Elə bil peyğəmbər pişiyidi* [Sanki peygamber kedisiydi] Kendini herkesten üstün görenler için söylenir.

847. *Elə bil pox üstündə qarğa oturub* [Sanki bok üstünde karga oturmuş] k. İğreti oturanlar için kullanılır.

848. *Elə bil satıb alıb* [Sanki satın almış] Bir şeyi haddinden fazla koruyan, vazgeçmek istemeyen, kendi malı kabul eden kimse için kullanılır.

849. *Elə bil Rüstəm'in şeyin sındırıb* [Sanki Rüstəm'in şeyini kırmış] “Çok büyük iş mi yaptın” anlamında söylenir.

850. *Elə bil sikilmiş sıpadır* [Sanki sikilmiş sıpadır] k. “Sanki Karadeniz’de gemileri batmış.” anlamında kullanılır.

851. *Elə bil (ki)... su ələndi* [Sanki ... su eləndi] “Sanki kurbağa gölüne taş

attın.” anlamına gelir.

852. *Elə bil suya batdı* [Sanki suya battı] Birdenbire yok olan, kaybolan , sesi soluğu kesilen kimse veya şey hakkında söylenir.

853. *Elə bil suya düşmüş siçandır* [Sanki suya düşmüş siçandır] Çok büyük korku duyan, irkilen, ürküntü duyan bir kimsenin durumunu bildirir.

854. *Elə bil şeytan dilləndirdi* [Sanki şeytan dilləndirdi] Söylememesi gereken bir şeyi söyleyince duyulan pişmanlığı dile getiren, “Sanki şeytan konuştu.” anlamında söylenir.

855. *Elə bil tamaşa qabağıdır* [Sanki gösteri öncesidir] Oturduğu koltuğun gerektirdiği hizmeti yapamayan idareciler söylenir.

856. *Elə bil tulambardan çıxıbdı* [Sanki ocaktan çıkmış] Üstü başı kirli insanlar için söylenir.

857. *Elə bil üstümdən (bir) dağ düşdü* (~ *götürüldü*) [Sanki üstümden bir dağ düştü] Büyük bir sorumluluğu yerine getirmenin verdiği rahatlamayı bildirir.

858. *Elə bil üstümə (~ üstünə) su çiləndi* [Sanki üstüme (üstüne) su serpildi] Kötü duruma düşenlerin kullandığı bir ifadedir.

859. *Elə bil üstümə qaynar su caladılar* [Sanki üstüme kaynar su döktüler] Şaşkınlık veya hiddet bildirir.

860. *Elə bil üstümə soyuq su tökdülər* [Sanki üstüme soğuk su döktüler] Hayret

ve şaşkınlık anlamında söylenir.

861. *El üstündə əl var* [El üstünde əl var] “Hər adamdan daha güçlü adam var.” anlamında söylenir.

862. *Elə bil üstünə ölü torpağı səpilib* [Sanki üstünə ölü toprağı serpilmiş] Uyuşuk, tembel veya kayıtsız kimseler için kullanılır.

863. *Elə bil üstünə soyuq su ələndi* (~ *töküldü*) [Sanki üstünə soğuk su döküldü] Zor duruma düşen, morali bozulan, ummadığı bir şeyle karşılaşarak şaşırان kimseler için kullanılır.

864. *Elə bil yaz qoduğudu o yana tez yıxır bu yana tez yıxır* [Sanki bahar sıpasıydı o yana hemen yıkılır bu yana hemen yıkılır] Durmadan sağa sola koşturan kimseler için kullanılır.

865. *Elə bil bir yer boğmasıdı* [Sanki yerden bitmedir] Boyu çok kısa olan kimseler için kullanılır.

866. *Elə bil yerdən tapmışıq* [Sanki yerden bulmuşuz] Çok ucuza istenen şey karşılığında söylenir.

867. *Elə bil yerə girdi* [Sanki yere girdi] 1. Aniden yok olan bir şey veya bir kimse için kullanılır. 2. Utanma, mahcubiyet bildirir.

868. *Elə bil yetimxanadır* [Sanki yetimhanedir] Çok çocuklu evler için kullanılır.

869. *Elə bil yuxa arasında halva var* [Sanki yufka arasında helva var] Başkasında olan bir şeyin insanın gözüne

daha iyi göründüğünü bildirmek için kullanılır.

870. *Elə bil zəkat keçisidir* [Sanki zekat keçisidir] Son derece zayıf, sıksa kimseler için kullanılır.

871. *Elə bil zənciri qırıb qaçıb* [Sanki zincirini kırmış kaçmış] 1. “Deli” anlamında bir aşağılama ifadesi. 2.ş. Yerinde duramayan oraya buraya koşan kimseler için kullanılır.

872. *Elə bil o qalmışdı* [Sanki o kalmıştı] Yersiz bir teklif edildiği, bir iş yapıldığı, istenmeyen birinin görüldüğü vs. anında hoşnutsuzluğu bildirmek için kullanılır.

873. *Elə düyün adamdı* [Sanki düğüm adamdı] Çok inat kimseler için söylenir.

874. *Elə eləmə ki, körpü qala çayın o tayında* [Öyle yapma ki, köprü kaldı çayın o tarafında] “İşleri berbat etme!”, “Yolları tamamen kapama!” , “Çıkış yolu bırak!”anamlarında uyarı ifadesi olarak kullanılır.

875. *Elə gəldi, belə getdi* [Öyle geldi, öyle gitti] Gelip gitmesinin sebebi bilinmeyen, anlaşılmayan kimseler için kullanılır.

876. *Elə giryan qalasan* [Öyle gözyaşı dökesin] “Böyle hep göz yaşı dökesin.” anlamında söylenir.

877. *Elə ki, ölçürsən, biçirsən əriştə də çıxır* [Ne zaman ki ölçüyorsun, biçiyorsun etişte çıkıyor] Bir kimse bir şeyi çok övünce “Fazla abartıyorsun, çok

övüyorsun.” anlamında onun söylendiği değerde olmadığını bildirmek için kullanılır.

878. *Elə söz de ki yetişmiş duran yerdə kalları tökülməsin* [Öyle bir söz söyle ki, yetişmiş durduğu yerde hamı dökülmesin] Çirkin, tuhaf şeyler konuşan insanlar için kullanılır.

879. *Elə söz deyir bişmiş toyuğun gülməyi gəlir* [Öyle söz diyor pişmiş tavuğun gülmesi geliyor] Uygunsuz, rahatsız edici sözler sarf eden kimseler için söylenir.

880. *Eləsi qismət olsun ki, qapında it pişiyə ehtiyacın olmasın* [Öylesi kısmet olsun ki, kapında it kediye ihtiyacın olmasın] “Kötü, rezil bir geline(eşe, çocuğa) rastlayasın.” anlamında söylenir.

881. *Erkəxsən də balala (doğ), dişisən də balala (doğ)* [Erkeksen de çocuk doğur, kadınsan da çocuk doğur] “Ben ne diyorsam o olacak, ne olursa olsun benim dediğimi yapacaksın.” anlamında söylenir.

882. *Erməni kəndində hamam burqusu?* [Ermeni köyünde hamam kıvrımı?] “Müslüman mahallesinde salyangoz mu satılır?” anlamında uygunsuz iş yapanlar için söylenir.

883. *Erməniyə koxa dedilər çuxasını özgəyə götürdü* [Ermeni’ye yaşlı dediler, elbisesini başkasına götürdü] “Liyakatsız insana değer verirsən

kendini halt sanar.” anlamında söylenir.

884. *Eşşək həmin eşşəkdir, çulunu dəyişib* [Eşşək aynı eşşektir, eyerini değiştirmiş] Yapısı değişmeyen, sadece dış görünüşü değişen kimseler için aşağılama ifadesi olarak kullanılır.

885. *Eşşək nə bilir cümaahşamı (~ döşək) nədir?* [Eşşək ne bilir döşək (yatak) nedir?] “Eşək hoşaftan ne anlar?”, Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

886. *Eşşək nə bilir xoşaf (~ zəfəran plov) nədir?* [Eşşək ne bilir hoşaf nedir?] Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

887. *Eşşək nə bilir xurmanın dadını?* [Eşşək ne bilir hurmanın tadını] Anlayışı kıt, ahmak, iyi ile kötüyü birbirinden ayırt edemeyen adam için söylenir.

888. *Eşşəyi palan tutan kimi (~ tutur)* [Eşşəgi eyer tutar gibi tutuyor] kin. Birinin sahip olduğu bir şeyin kendisine yakışmadığını bildirir.

889. *Eşşəyim ölüb, başı qızıldı* [Eşşəğim ölmüş, başı altındır] Öldükten sonra değersiz birine gereğinden fazla değer verilirse söylenir.

890. *Eşşəyim qurd dayısıdı* [Eşşəğimin kurt dayısıdır] Birine karşı son derece yaltakça davranışlar sergileyen birini görüp onun kim olduğunu öğrenmek isteyen birine karşı,

kendisine kuyruk sallanan kimsenin verdiği cevap anlamında söylenir.

891. *Ev bizim, sirr bizim* [Ev bizim, sır bizim] Gizli, saklanması gereken bir söz hakkında söylenir.

892. *Ev kişnəyir* [Ev kişniyor] Evin son derece soğuk olduğunu bildirir.

893. *Ev qalıb əyriyə, həm yeyə həm səyriyə* [Ev kalmış yamuk, hem yemeye hem seyretmeye] “İş öylesine takılıp kalmış ki, kendi bildiğini okuyor.” anlamında söylenir.

894. *Evdə bişməyib, qonşudan gəlməyib* [Evde pişmemiş, komşudan gelmemiş] Bir şeyi bilmemek anlamında, aslında tenkit ifadesi olarak “Bir sahada kültürsüz, bir konuda bilgisiz.” olmayı ifade eder.

895. *Evi bərbad olmuş* [Evi berbat olmuş] “Ocağı sönmüş.” Kargıma, ilenme, beddua anlamında söylenir.

896. *Evi yanan mənəm, əli kösövlü sən?* [Evi yanan benim, eli ateşli sen?] “Evi yanan ben, faydalanan da sen mi olacaksın?” anlamında söylenir.

897. *Evin abad olsun* [Evin şen olsun] “Ocağınız var olsun.” anlamlarında kullanılır.

898. *Evin abadan (olsun)* [Evin şen (olsun)] “Ocağınız var olsun” anlamlarında kullanılır.

899. *Evin şən olsun* [Evin şen olsun] “Eviden mutluluk eksik olmasın.” anlamında söylenir.

900. *Evin tikilsin* [Evin dikilsin]
Kendi yüzünden zarara uğrayanlara,
belâya düşenlere söylenen bir tenkit
ifadesi anlamında söylenir.

901. *Evin yıxılsın* [Evin yıkılsın]
“Ocağın sönsün.” anlamında bir beddua
ifadesi olarak kullanılır.

902. *Evində ev törəsin* [Evinde ev
türesin] “Oğlun olsun ve kendine yuva
kursun senin de ocağının sayısı
çoğalsın.” anlamında söylenir.

**903. *Evinizdə həmişə toy bayram
olsun*** [Evinizde hep düğün bayram
olsun] “Evinizden mutluluk eksik
olmasın, gününüz hep şən geçsin.”
anlamına gelir.

904. *Evində həşirinə yətən olmasın*
[Evinde kıyametine yetişən olmasın]
“İmdadına gelecek kimsen olmasın.”
anlamında söylenir.

905. *Evində ocaq yanmasın* [Evinde
ocak yanmasın] “Ocağın sönsün, senden
sonra evinde baykuşlar tünesin.”
anlamına gelir.

906. *Evində ocaq yansın* [Evinde
ocak yansın] “Ocağın sönmesin, neslini
devam ettirecek çocukların olsun.”
anlamında kullanılır.

**907. *Evində yoxtu urvalıq,
könlündən keçir kəndxudalıq*** [Evinde
yoxtu un, gönlündən geçiyor köy
ağalığı] “Ulaşamayacağı bir şeyi hayal
edip onun hayalini kuruyor.” anlamında
söylenir.

908. *Evindən şadlıq kəsilməsin*
[Evidən sevinç eksilməsin]
“Ocağınızdan hep mutluluk olsun.”
anlamında söylenir.

**909. *Evinə qonaq gədəndə bir ovuc
torpaq olub düşür adamın ayağının
altına*** [Evine misafır gittiğinde bir avuç
toprak olmuş düşüyor adamın ayağının
altına] Son derece misafırperver,
hürmetkâr kimseler için söylenir.

910. *Evinin qapısı açılmasın* [Evinin
kapısı açılmasın] “Evinde baykuşlar
tünesin.” anlamına gelir.

911. *Evlənəndə yadından çıxar*
[Evlenince aklından çıkar] ş.
“Büyüyünce unutursun.” anlamında
söylenir.

912. *Evli eşikli olasan* [Evli eşikli
olasın] Bekâr birine alkış olarak
söylenir.

913. *Eybi yox (~ yoxdur)* [Ayıbı
yoktur] 1. Memnuniyetsizlik,
hoşnutsuzluk bildirir. 2.Zararı yok, boş
ver, üzülme anlamında teselli olarak
söylenir.

914. *Eyib olsun* [Ayıp olsun]
Azarlama, kınama ifadesi olarak
kullanılır.

915. *Eyninə deyil* [Umrunda değil]
“Takmıyor, ilgilenmiyor.” anlamında
söylenir.

916. *Əcəb adamdır* [Garip adamdır]
“Garip adamdır, ilginç biridir.” anlamına
gelir.

917. *Əcəb işdir* [Garip iştir] “Çok şaşırtıcıdır, hayret verici şeydir.” anlamında söylenir.

918. *Əcəb oldu* [Garip oldu] “İyi oldu, öyle de gerekliydi.” anlamındadır.

919. *Əda çıxartma* [İş çıkartma] “Oyun oynama!” anlamında kullanılır.

920. *Əda gətirmə* [İş getirme] “Oyun oynama.” anlamlarında kullanılır.

921. *Ədabazlıq ələmə* [Görgüsüzlük yapma] “Dalga geçme, oyun oynama.” anlamlarında kullanılır.

922. *Əhdinə çatmasın* [Arzusuna yetişmesin] Beddua ifadesi olarak söylenir.

923. *Əkənde yox, biçəndə yox, yeyəndə ortağ qardaş* [Ekerken yok, biçerken yok, yerken ortak kardeş] Hazıra konan insanlara söylenir.

924. *Əksin çörək üstünə vursan, ac it də yeməz* [Görüntüsünü ekmek üstüne vursan, aç köpek de yemez] Çok çirkin kimse anlamına gelir.

925. *Əl atıb güdüldə yarmasına* [El atmış güdül yarmasına!] “Son ümididir!” Son çareye başvuranlar için söylenir.

926. *Əl ayağını it yeyib?* [Elini ayağını it mi yedi?] “Elin yok mu?”, “Neden böyle beceriksizsin?” anlamlarında söylenir.

927. *Əl ayağını topla (~ yığışdır)* [El ayağını topla] “Kendine gel.” anlamında söylenir.

928. *Əl bağlamağına dəyməz* [El bağlamaya değmez] Değersiz, kıymetsiz, gereksiz, faydasız, hiçbir fayda beklenmeyen şey için söylenir.

929. *Əl bulaşmağına dəyməz* [El bulaştırmaya değmez] Masrafına, harcanan emeğe, çekilen eziyete değmez anlamındadır.

930. *Əl gərək tez gərək, o da cümə gecəsi* [El gerek tez gerek, o da cuma gecesi] Kendi arzusu için insanların iki ayağını bir papuca sokan kimseler için söylenir.

931. *Əl uzatsan, çatar* [El uzatsan, yetişir] Çok yakın yer için kullanılır.

932. *Əl üstündə əl var* [El üstünde el var] Her şahıstan güçlü bir şahıs var anlamında söylenir.

933. *Əlacın kəsilməsin* [İlacın kesilmesin] “Çaresiz duruma düşmeyesin.” anlamına gelir.

934. *Əldə ovucda nə varsa* [Elde avuçta ne varsa] Ne varsa, tamamı anlamındadır.

935. *Əldən gəl!* [Elden gel!] 1. arg. “Ver!” , “Bayıl!” , “Uçlan!” 2. Bir şeyi kutlama ifadesi anlamındadır.

936. *Əldən nə gələr?* [Elden ne gelir?] “Çaresi yok, ne yapılabilir, yapılacak bir şey yok.” anlamında söylenir.

937. *Ələ Əlanda qavaldır, götə soxanda zurna* [Eline alırken kavalıdır, götüne soktuğunda zurna] k. “İşe yaramaz şey, faydasız şey.” anlamına

gelir.

938. Ələyi ələlib, xəlbiri (~ qəlbiri) dirəkdən asılıb (~ sulanıb) [Eleği elenmiş, unu direktən asılmış (sulanmış)] İşi bitmiş anlamında söylenir.

939. Əli ağzındadır [Eli ağzındadır] “Yemekten başka bir şey düşünmüyor.” anlamında söylenir.

940. Əli deyir elə, Vəli deyir belə [Ali diyor öyle, Veli diyor böyle] “Herkes kendi bildiğini okuyor.” anlamında söylenir.

941. Əli dursa, ayağı tərpənər [Eli dursa ayağı çırpınır] Çok hareketli kimse.” anlamına gelir.

942. Əli qulağındadır [Eli kulağındadır]1. Bir şeyin olma arefesinde olması, yapılma vaktinin yaklaşmasını bildirir. “Yakın zamanda, çok yakında.” 2. “Süratle bir işi yapma, yapıp bitirme.” 3. Şimdi. anlamlarında kullanılır.

943. ... Əli qurşağını bağlasın [Eli kemerini bağlasın] Birine duyulan memnuniyeti bildirme anlamında alkış ifadesi olarak kullanılır.

944. Əli (~ əlin) qurusun! [Eli (elin) kurusun!] “Elin tutmaz olsun, elin bir iş yapmaz olsun.” anlamında söylenir.

945. Əlim qırıldı [Elim kırıldı] 1. “Çok yoruldum.” 2. Meyus olma, arzusuna ulaşmama. 3. İstedliğini elde edememe anlamlarında söylenir.

946. Əlim yaxanda olsun [Elim yakanda olsun] “Öbür dünyada bana olan borcunu ödersin.” anlamında söylenir.

947. Əlim üzüm (~ yudum) [Elimi yıkadım] “Artık sana inanmıyorum, senden ümidimi kestim.” anlamına gelir.

948. Əlimin içindən (~ ortasından) gəlir [Elimin içinden (ortasından) geliyor] “İyi ediyorum, keyfim böyle istiyor.” anlamında bir itiraza karşı cevap olarak söylenir.

949. Əlimin duzu yoxdur [Elimin tuzu yoktur] “Kime iyilik ediyorsam kötülük görüyorum.” anlamına gelir.

950. Əlimizə iş verdi [Elimize iş verdi] “Bizi sıkıntıya soktu.” anlamında söylenir.

951. Əlim ağrıməsın [Elim ağrıməsın] Teşekkür ifadesi anlamında söylenir.

952. Əlin cibində olsun [Elin cebinde olsun] “Sende biraz para harca.” anlamına gelir.

953. Əlin darda qalmasın [Elin darda kalması] “Sıkıntı yüzü görmeyesin.” anlamında bir iyi dilek temennisi olarak kullanılır.

954. Əlin götünə yerləşməsin [Elin götüne yerləşmesin] k. “Sakat olasın.” anlamında şaka yollu söylenir.

955. Əlin götür, üzün yu [Elin götür, yüzünü yıka] “O bana falan zaman şu kadar, falan zaman da şu kadar para vs.

vermiştir, sonra ise hiçbir şey.” anlamındadır.

956. Əlin qolun var olsun [Elin kolun var olsun] Birisinin yaptığı bir işten dolayı duyulan memnuniyeti bildirir.

957. Əlin qurusun! [Elin kurusun!] Birine vuran kimseye beddua ifadesi anlamında söylenir.

958. Əlin sınısın! [Elin kırılısın!] Yapılan bir işten duyulan hoşnutsuzluğu bildirir.

959. Əlin yağlıdır öz başına çək [Elin yağlıdır kendi başına koy] “O kadar beceriklisin kendine bir çul doku.” anlamına gelir.

960. Əlində ovucunda qalsın [Elinde avcunda kalsın] “Ölmesin, çok yaşasın.” anlamına gelir.

961. Əlindən gələn beş qaba çək [Elinden geleni beş kaba koy] Tehdit maksatlı söylenir.

962. Əlindən düşsün [Elinden düşsün] Kargıma, beddua ifadesi anlamında söylenir.

963. Əlindən su dammaz [Elinden su damlamaz] Çok cimri kimseler için kullanılır.

964. ... Əlindən yer yox idi (~ yoxdu)[...Elinden yer yok idi (yoktu)] Bir şeyin son derece çok olduğunu bildirir.

965. Əlinə çöp (~ çöpü cüt cüt, cütləyib) verər [Eline çöp (çöpü çift çift, çiftleyip) verir] “Aldatır, kandırır,

başından savar.” anlamına gelir.

966. Əlinə su tökəbilməz (~ tökməyə yaramaz) [Eline su dökemez (dökmeğe yaramaz)] İki kişiyi kıyaslarken birinin diğerinden çok üstün olduğunu bildirir.

967. Əlinə zurna veriblər çala çala gedib [Eline zurna vermişler çala çala gitmiş] “Yalan vaatlerle kandırıp yollamışlar.” anlamında söylenir.

968. Əlini farağat qoy [Elinizi rahat bırakın] “Ellerine hâkim ol.”, “Elini çek.” anlamlarında söylenir.

969. Əlini götür, üzünü yu [Elini götür, yüzünü yıka] “Ölüp kalanı budur,bundan başka yoktur.” anlamında kullanılır.

970. Əlini hara ucadı ora qoy [Elini nereye uzatırsan oraya koy] “İstedğin yere şikâyet et.” anlamında söylenir.

971. Əlini qoy döşünə, mənə bağışla [Elini koy yüreğine, beni bağışla] “Ben ettim, sen etme, ben kötülük ettim ancak sen büyüklük et beni affet.” anlamında söylenir.

972. Əlini öpür [Elini öper] “Bekliyor.” “Yapabilirsin.” anlamlarında söylenir.

973. Əlini özündə saxla [Elini kendinde sakla] “İlişme, sataşma, el hareketi yapma, yaparsan cevabını alırsın.” anlamında söylenir.

974. Əlini uzatsan, çatar [Elini uzatsan değer] Çok yakın yer için kullanılır.

975. Əlinin dalı qabağını tanımır [Elinin dalı kabağını tanımıyor] “Beceriksizin, unutkanın biridir.” anlamına gelir.

976. Əlinin duzu yoxdur [Elinin tuzu yoktur] Emeği, liyakatı gereği gibi değerlendirilmeyen kimseler için kullanılır.

977. Əllerim yanıma düşsün [Ellerim yanıma düşsün] “Tanrı canımı alsın doğru söylüyorum.” anlamlarında söylenir.

978. Əllərin ağrmasın [Ellərin ağrmasın] “Elin kolun var olsun.” anlamında yapılan bir işten dolayı duyulan memnuniyeti bildirir.

979. Əllərinə xına qoy [Ellərinə kına koy] “Kıçına kına yak.” anlamına gelir.

980. Əllərin dərd görməsin [Ellərin dərd görməsin] “Tanrı razı olsun.” anlamında iyi dilek sözü olarak kullanılır.

981. Əməlli başlı danış [Doğru düzgün danış] “Kaba konuşma.”, “Güzəl laflar et.” anlamında bir uyarı ifadəsi olaraq kullanılır.

982. Əməyi (~ əməyim) gözündən gəlsin! [Eməyi gözündən gəlsin!] Beddua, kargıma ifadəsi anlamına gelir.

983. Əməyim gözünü tutsun! [Eməyim gözünü tutsun!] “Eməyim gözüne dizine dursun!” anlamında söylenir.

984. Əməyim ana südü kimi

gözündən gəlsin [Eməyim ana sütü gibi gözündən gəlsin] “Eməyim gözüne dizine dursun!” anlamında söylenir.

985. Əmr elə dağlara qar yağsın [Emr eyle dağlara qar yağsın] 1. “Ne buyurursanız yerine getirilecektir, emrinizə amadəyim.” 2. Alay konusu olarak da aynı anlamda kullanılır, “Emredərsiniz efəndim.” anlamında söylenir.

986. Əndamın açılısın (~ yansın) [Endamın yansın] “Yatalak hastalıktan dolayı bir yerlərində yaralar oluşsun.” anlamında bir beddua olarak söylenir.

987. Ənginə dirəyim [Beynine sıkayım] k. Küfür anlamında kullanılır.

988. Ərə getmərik, bəxt açarıq [Evlenemeyiz, baht açarıq] “Eməyi biz harcarız, faydasınız başkaları görür.” anlamında söylenir.

989. Ərindiyyəndən Erməniyə dayı deyir [Tembellik ettiğindən Ermeni'ye dayır diyor] Çok tembel ve uyşuk kimseler için söylenir.

990. Əkik deyil [Ekilmiş değıl] “Daimî olarak vardır, her zaman mevcuttur, bulunur.” anlamında söylenir.

991. Əskik günün göy əsgiyə düyülsün [Eksik günün larcivert beze dönüşsün] “Kötü günlerle karşılaşmayasın, sıkıntı çekməyesin.” anlamına gelir.

992. Ətə baxma, dona baxma,

içindəki cana bax [Ete bakma, elbiseye bakma, içindeki cana bak] Bir kimsenin şahsiyetinin , insanlığının önemli olduğu anlamında söylenir.

993. Ətəyi böyükələr əlindədir [Eteği büyükler elindedir] kin. Dayısı olan kimseler için söylenir.

994. Ətəyin əllərdə qalsın [Eteğin ellerde kalsın] “Mutlu olmayasın”, “Mutluluk yüzü görmeyesin”, “Hep sıkıntı yaşayasın!” anlamında söylenir.

995. Ətəyində namaz qılmaq olar [Eteğinde namaz kılmak olur] kin. Pek temiz ve dürüst olmayan kimseler için kullanılır.

996. Ətəyini at dalına, gör haran görsənir [Eteğini at arkana, gör neren görünür] “Yaptığın iş sana da, ailene de zarar veriyor.” anlamında söylenir.

997. Ətimi (~ ətimizi) tökmə [Etimi dökme] “Utandırma.”, “Mahcup etme.”, “Yüzümüzü kızartma.” anlamında söylenir.

998. Ətimi yesə də sümüyümü (~ sümüyünü) çölə atmaz [Etimi yese de kemiğimi çöpe atmaz] Ne yaparsa yapsın en son anda dostun veya akrabaların birbirine sahip çıktığını anlatmak için söylenir.

999. Ətin tökülsün [Etin dökülsün] 1. Utanmayı gerektiren bir davranışı yapanlara söylenen ve memnuniyetsizliği bildiren, “Yaptığından utan.”, “Yüzün kızarsın.” ,

“Kendine gel.” 2.“Mahvolasın, yok olasın.” anlamlarında söylenir.

1000. Əziyyətinə dəyməz [Eziyetine değmez] “Değersiz şey.” anlamına gelir.

1001. Əzrayıl aparsın! [Azrail götürsün!] “Azrail canını alsın!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1002. Əzrayıl ilə pasur oynayırdım [Azrail ile pasur oynuyordum] “Hastalanmıştım, hasta yatıyordum.” anlamındadır.

1003. Əzrayıl qapını tanımasın [Azrail kapını tanımasın] “Uzun ömürlü olasın.” anlamına gelir.

1004. Əzrayıla can verməz [Azraile can vermez] “Çok cimridir.” anlamında söylenir.

1005. Əzrayıl tükü var [Azrailin saçı var] “Ürküntü ve korku uyandıran insan veya varlık.” anlamında söylenir.

1006. Fəhmini Allah əlindən alsın [Aklını Tanrı elinden alsın] Akılsız hareket eden, akılsız davranışlar sergileyen kimselere azarlama anlamında söylenir.

1007. Fələyin çərxi dönsün [Feleğin çarkı dönsün] Beddua, kargış anlamında kullanılır.

1008. Fələyin minbir oyunu var, minbiri də mənim başımda [Feleğin binbir oyunu var, binbiri de benim başımda] “Her dert, her belâ gelip beni bulur.” anlamına gelir.

1009. *Gah nala vurur(~ döyür), gah mıxa* [Gah nala vuruyor (dövüyor), gah mıxa] “Fikrinin, sözünün üstündə durmur, tərəddüd edir.” anlamına gelir.

1010. *Gec gəldi, tez öyrəndi* [Geç geldi, erken öğrendi] “Becerikli, zeki, çabuk kavrayan insan.” anlamına gelir.

1011. *Gedib hamamdan buz gətirə* [Gidip hamamdan buz getir] Birisinin nerede olduğunu sormak için şaka ifadesi olarak kullanılır.

1012. *Get alağını elə* [Git eleğini ele] “Kendi işinle meşgul ol, bu işe karışma.” anlamında hoşnutsuzluğu bildiren bir uyarı veya alay ifadesi olarak kullanılır.

1013. *Get ay batandan sonra gəl* [Git ay battıktan sonra gel] “Bu iş olmaz, bu iş gerçekleşmez.” anlamında söylenir.

1014. *Get göldə ossur ki, qurbağalar qorxsun* [Git gölde osur ki, kurbağalar korksun] k. “Bağırıp çağırmakla kimseyi korkutamazsın.” anlamına gelir.

1015. *Get Banazura, gəl Zamzura* [Git Banazur’a, gel Zamzur’a] Pişmanlığın faydasız olduğunu ifade eder.

1016. *Get naxıra, gəl axıra* [Git nehire, gel ahıra] “Geceli gündüzlü durmadan çalış.” anlamında kullanılır.

1017. *Get oğul (~ bala) bunlar məndən sənə qalib* [Git oğul bunlar benden sana kalmış] “Sen gittiğin yolları ben dönüyorum, bunları sana ben öğretmişim.” anlamına gelir.

1018. *Gətmə gözündən, gedərəm özündən* [Gitme gözümünden, giderim kendimden] kin. Sevgili için söylenir.

1019. *Getsin gəlməsin* [Gitsin gelmesin] Tekrar olunması istenmeyen yeni bir olay veya iş için söylenir.

1020. *Geydin mübarək olsun, çıxart özgə malıdır* [Giydin mübarek olsun, çıkart başkasının malıdır] Başka birine ait olan bir elbiseyi kendine yakışıp yakışmadığını denemek için giyenlere hitaben kullanılır.

1021. *Gəl görəsən* [Gel göresin] “Böylesi görülmemiş!”, “Çok güzeldir!”, “Bakmakla doyum olmuyor!” anlamlarında kullanılır.

1022. *Gəl mənə gör, dərdimdən öl* [Gel beni gör, derdimden öl] Bir kızın çok güzel veya bir gencin çok yakışıklı olduğunu bildirir.

1023. *Gəldi savab eləsin, kabab elədi* [Geldi sevap eylemeye, kabab eyledi] Fayda sağlamak isterken her şeyi berbat etmek anlamında söylenir.

1024. *Gələcəyi varsa, görəcəyi də var* [Geleceği varsa göreceği de var] “Geleceği varsa göreceği de var, kötülük yapmaya kalkışırsa cevabını alır.” anlamına gelir.

1025. *Gələn günlərin işıqlı olsun* [Gelen günlerin ışıqlı olsun] “Geleceğin güzel olsun.” anlamında bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

1026. *Gəlin erkək çıxdı* [Gelin erkek çıktı] Bir şeyin üretilmesi, pazara çıkarılması, bir eserin yayımlanması beklentisinin gerçekleşmesi durumunda kullanılır.

1027. *Gəlinimə (~ gəlinimizə) güzgü tutan tapılıb* [Gelinime ayna tutan bulunmuş] “Bilgimiz dışında bize bedavaya çalışmak isteyen birisi bulunmuş, bize hiçbir şey istemeden çalışmayı vaat eden de bulunmuş.” anlamında söylenir.

1028. *Gəlininə güzgü tutan tapılmasın* [Gelinine ayna tutan bulunmasın] “Düğününde kimseler bulunmasın, hayır işine kimseler katılmasın.” anlamına gelir.

1029. *Gəlininin ayağı sayalı olsun* [Gelininin ayağı uğurlu olsun] İyi temenni anlamında söylenir.

1030. *Gəlməyi şah gəldisinə çıxdı* [Gelmesi hükümdar gelmesine benzedi] Son derece geciken birisi için kullanılır.

1031. *Gəlmişdi saqqal qayıрмаğa, bığı da (~ üstəlik) qoydu* [Gelmişti sakal yapmaya, bıyığı da koydu] “Kaş yapayım derken göz çıkardı.” anlamına gelir.

1032. *Gilələrin ovcuna (~ ovcuva) düşsün* [Gözbebeklerin avcuna düşsün] “Gözlerin çıksın!” anlamında beddua ifadesi olarak söylenir.

1033. *Girdiyin(iz) kol deyil* [Girdiğiniz çalı değil] “Ağzınızın harcı değil, yapamazsınız.” anlamında söylenir.

1034. *Girməli kol deyil* [Girmeli çalı değil] “Kolay iş değil, çok zordur, yapılması müşküldür.” anlamında kullanılır.

1035. *Gora kəfənsiz gədəsən* [Kabre kefensin gidesin] Beddua sözü olarak kullanılır.

1036. *Gora kəfənsiz getsin* [Kabre kefensiz gitsin] Bir beddua, ilenme ifadesi olarak söylenir.

1037. *Gorbagor olmuş* [Uğursuz olmuş] Ölen birisini küfürle anma anlamında söylenir.

1038. *Goru nurla dolsun* [Kabri nurla dolsun] “Mezarı nurla dolsun.” anlamında söylenir.

1039. *Gorun çatdasın* [Kabrini çatlasın] Ölen birinin varislerinin ona lââyık hareket etmemesi neticesinde ölen şahsı bazen içi sızlayarak, bazen de istihza ile anmak için söylenir.

1040. *Goruna od qalansın* [Kabrini ateş dolsun] “Mezarın ateş alıp yansın!” anlamında beddua ifadesi olarak söylenir.

1041. *Gorunu goreşan eşsin* [Kabrini sırtlanlar yesin] Beddua anlamında söylenir.

1042. *Göbəyini kəsiblər* [Göbeğini kesmişler] Bir kimse bir yere fazla gidince söylenir.

1043. *Gödəninə şiş batsın* [Boğazına şiş batsın] Doymak bilmeyen kimseyi eleştirme anlamında söylenir.

1044. *Gördüm deyən olmadı* [Gördüm diyen olmadı] “Hiç kimse görmedi, bulunmadı, kayboldu, yok oldu.” anlamında söylenir.

1045. *Gördüyü ağaclar (çoxdan) kürəkliyə (~ odunluğa) kəsilib* [Gördüğü ağaclar (çoktan) odunluğa kesilmiş] “Artık her şey değişmiştir, köprünün altından çok sular geçmiştir.” anlamında söylenir.

1046. *Gördüyün küllü kömbədi* [Gördüğün küllü ahşap evdi] “Zorluklar görmüşsün, zor günler geçirmişsin.” anlamında söylenir.

1047. *Görəcəli günlərim (~ günlərimiz) varmış* [Görececek günlerimiz varmış] Beklenmeyen kötü bir durum karşısında söylenir.

1048. *Görüm səni çömələn aparsın* [Göreyim seni çömelen götürsün] Daha çok kümes hayvanlarında görülen yatalak hastalığı kast etmek için kullanılır.

1049. *Görüm səni partlayasan* [Göreyim seni patlayasın] Genelde kız çocuklara şaka ile karışık söylenen beddua şeklinde bir sevgi ifadesi olarak söylenir.

1050. *Götün dəlinsin* [Götün delinsin] k. “Çok çocuk doğurasın.” anlamında söylenir.

1051. *Götünə vəlim ağacı olsun* [Götünde velim ağacı olsun] k. “Cehennemde yanan vehim ağacı g...ne olsun!” anlamında bir küfür ifadesi olarak söylenir.

1052. *Göy guruldadı, yer titrədi* [Gök gürledi, yer titredi] Korku, heyecan, endişe bildirir.

1053. *Göy (~ yer göy) titrəyir* [Gök (yer gök) titriyor] Son derece tehlikeli, dehşetli bir durumun oluştuğunu bildirir.

1054. *Göydə axtarırdım yerdə elimə düşdün (~ düşmüşən, keçdin, keçmişən)* [Gökte arardım, yerde elime düştün geçtin geçmişsin] “Uzun müddettir arıyordum tesadüfen karşıma çıktın.” anlamına gelir.

1055. *Göydən yerə od yağır* [Gökten yere ateş yağıyor] Sıcak hava için kullanılır.

1056. *Göylər yerə gəlməyib ki* [Gökler yere gelmemiş ki] “Dünyanın sonu mu geldi!” anlamında söylenir.

1057. *Göz üstə gəlib (~ gəlmisən)* [Göz üstüne gelmiş] Saygın, sevilen bir kimseyi karşılama anlamında söylenir.

1058. *Göz (~ gözüm) üstə (~ üstündə) yerin (~ yeriniz) var* [Gözüm üstünde yeriniz var] Aziz, muhterem, saygı duyulan birini nezaketle davet anlamında kullanılır.

1059. *Gözə barmaq soxsan görməz (~ görünməz)* [Göze parmak soksan görmez]

(görünmez)] Çok karanlık gece için kullanılır.

1060. Gözətlə ayağın götverən qəbrinə keçmesin [Dikkat et ayağın götveren kabrine geçmesin] k. “Dikkatli ol, başını belâya sokacak işlerden uzak dur.” anlamında söylenir.

1061. Gözlə boğazında qalar [Dikkat et boğazında kalır] Hile hurdayla bir şeyi elde etmek isteyen kimseye söylenir.

1062. Gözlə göbəyin düşməsin ha [Dikkat et göbeğin düşmesin ha] Bir kız veya erkek hafif bir şeyi ıkına ıkına götürdüğü zaman alay ifadesi olarak kullanılır.

1063. Gözlə uşak salmayasan (~ salarsan) [Dikkat et çocuk düşürmeyesin (düşürürsün)] Bir kız veya erkek hafif bir şeyi ıkına ıkına götürdüğü zaman alay ifadesi olarak kullanılır.

1064. Gözlər olsun görməsin [Gözler olsun görmesin] Dehşetin, faciyanın büyüklüğünü ifade eder.

1065. Gözləri elə bil qoyun gözüdü [Gözleri sanki koyun gözüydü] Anlamsız ve herhangi bir ifade belli etmeyen bakışları ifade eder.

1066. Gözlərindən cin yağır [Gözlerinden cin yağıyor] “Hilekâr, düzenbaz, kötü kimse.” anlamında söylenir.

1067. Gözlərinə qara yara çıxsın [Gözlerinde kara yara çıksın] “Gözlerin kör olsun!” anlamına gelir.

1068. Gözü (~ gözüm) atır [Gözü atıyor] “Senin için ölüyorum sanki!” anlamında alay yollu söylenir.

1069. Gözü çıxmış [Gözü çıkımış] “Gözü kör olasıca.” anlamında beddua ifadesi olarak kullanılır.

1070. Gözü kör olsun [Gözü kör olsun] 1. Bir şeyin yokluğu karşısında dile getirilir. 2. Mecburiyet karşısında karşılaşılan zararı kabullenirken söylenir.

1071. Gözüm (~ gözlərim) aydın [Gözüm aydın] “Üstü kapalı sitemli bir ifade, imalı söz.” anlamına gelir.

1072. Gözüm çıxsın [Gözüm çıksın] Bir şeyin doğruluğuna birini inandırmak için söylenir.

1073. Gözüm görməsin [Gözüm görmesin] “Bana göstermeyin, gözüme görünmesin, görmek istemem.” anlamına gelir.

1074. Gözüm üstə yerin (~ yeriniz) var [Gözüm üstünde yeriniz var] Saygın, sevilen birini davet veya karşılama ifadesi anlamında söylenir.

1075. Gözümə çıxan götünə çıxsın [Gözüme çıkan götüne çıksın] k. Köpeğin kakasını yaptığını gören kimsenin üç defa bunu söylememesi durumunda gözünden çapak çıkılacağına inanılması anlamında söylenir.

1076. Gözün (~ gözlərin) aydın (~ olsun) [Gözün aydın] Sevinçli bir durum ortaya çıktığında tebrik ifadesi ve

sevincini paylaştığını bildirmek için söylenir.

1077. Gözün çıxsın (~ tökülsün) [Gözün çıksın] Beddua ifadesi olarak kullanılır.

1078. Gözün (~ üstündə) olsun [Gözün üstünde olsun] “Koru, himaye et, bak.” anlamında söylenir.

1079. Gözün pis üzlər görməsin [Gözün pis yüzler görmesin] “Karşına kötü insan çıkmaz.” anlamında söylenir.

1080. Gözün yamanlıq görməsin [Gözün kötülük görmesin] “Kötülüklerle, darlıkla karşılaşmayasın.” anlamına gelir.

1081. Gözün yolda qalsın [Gözün yolda kalsın] “Hasretle beklediğin kimse gelip çıkmaz!” anlamında söylenir.

1082. Gözündən gəlsin [Gözünden gelsin] Nankör insanlara beddua ifadesi olarak söylenir.

1083. Gözünə də püfləyəbilməzsən [Gözünə püfləyemezsin] “Gücün ona yetmez, ona hiçbir şey yapamazsın.” anlamında kullanılır.

1084. Gözünə dursun [Gözünə dursun] Nankör insanlara söylenir.

1085. Gözünə dünya görünər? [Gözünə dünya mı görünür?] “Kimseyi takar mı?” anlamına gelir.

1086. Gözünü aç, adamını tanı [Gözünü aç, adamını tanı] “Gözünü aç

da iyi bak!” anlamında bir tenkit ifadesi olarak kullanılır.

1087. Gözünü (~ gözlərini) çörək (~ əmək) tutsun [Gözünü ekmek tutsun] “Ekmek gözünü kör etsin.”, “Haram olsun.” “Eməğim burnundan gelsin.” anlamlarına gelir.

1088. Gözünü sil gözümə bax! [Gözünü sil, gözümə bak!] Bir tehdit ifadesi olarak söylenir.

1089. Gözünün biri alma dərir biri səbədə salır [Gözünün biri elmaya düşüyor biri sepete düşüyor] Şaşı kimseyi ifade eder.

1090. Gözündən tük də yayınmaz [Gözünden saç da kaçmaz] Son derece uyanık adam hakkında söylenir.

1091. Gözünün qulağıyla da baxmaz [Gözünün kulağıyla da bakmaz] “Temiz kimsedir, harama yan bakmaz, eli eğri değildir.” anlamında söylenir.

1092. Gözünün yaşı əlindədir [Gözünün yaşı elindedir] Çok duygusal, en küçük şeyden bile duygulanıp ağlayan kimse için kullanılır.

1093. Gün hardan (~ hayandan) çıxıbdır (~ doğubdur)? [Gün nereden doğdu?] “Güneş nereden doğdu?” anlamında söylenir.

1094. Gün işığına həsrət qalasan [Gün ışığına hasret kalasın] “Kör olasın.” anlamında bir beddua ifadesi olarak söylenir.

1095. *Günə daş düşəydi (~ yağaydı)*

[Güne taş düşeydi] Biriyle tanışmanın veya bir işin olmasının sonradan yarattığı sıkıntıyı veya pişmanlığı dile getirmek için söylenir.

1096. *Günah məndən getdi* [Günah

benden gitti] “Günah benden gitti, bundan sonraki herhangi bir sorumluluk kabul etmem.” anlamında söylenir.

1097. *Günahını verməz* [Günahını

vermez] “Günahını vermez, çok cimri kimse.” anlamında söylenir.

1098. *Gündə xoş xəbər eşidəsən*

[Günde hoş haber işitesin] Sevindirici haber veren birine söylenir.

1099. *Günün gündən ağ olsun* [Günün

günden ak olsun] “Her günün daha mutlu geçsin.” anlamında bir alkış ifadesidir.

1100. *Gününə baxarsan!* [Gününe

bakarsın!] “Görürsün gününü!” anlamında bir tehdit ifadesi olarak söylenir.

1101. *Gürzü yerə vurmusan ki* [Gürzü

yere vurmamışsın ki!] “Çok büyük iş mi yaptın” anlamındadır.

1102. *Güvəc yumbalanıb qapağını*

tapıb [Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş] Tencere yuvarlanıp kapağını bulmuş anlamında söylenir.

1103. *Hacı Mütəllib bannasıdır* [Hacı

Mütəllib ustasıdır] “Acemi ustadır.” anlamında söylenir.

1104. *Hadı getdi Hudu gəldi* [Hadı

gitti, hudu geldi] Yalnızca yeni göreve

gelen kimsenin değiştiğini ve durumun değişmediğini bildirir.

1105. *Haqq’dan yamanlıq görməyəsən*

[Tanrı’dan kötülük görmeyesin] “Tanrı sana herhangi bir belâ veya kötülük yollamasın.” anlamında söylenir.

1106. *Haqq’ın qapısı üzünə açıq olsun*

[Hakkın kapısı yüzüne açık olsun] “Tanrı yüzüne gülsün, Tanrı sana yar olsun.” anlamında söylenir.

1107. *Haqq’ın gözü üstündə olsun*

[Hakk’ın gözü üstünde olsun] “Tanrı seni hep korusun.” anlamında söylenir.

1108. *Halvanı başında dolandırır*

[Helvanı başında döndürüyor] “Ölümü yakındır.” Çok yaşlı olan kimseler için söylenir.

1109. *Halvanı yeyib, eşşəyi minib*

[Helvanı yemiş, eşşəge binmiş] 1. “İsteğine kavuşmuş, arzusu gerçekleşmiş.” 2. “Ekmek parası kazanmaya başlamış.” anlamlarında kullanılır.

1110. *Hamamçının tası yox,*

baltacının baltası [Hamamcının tası yok, baltacının baltası] Şaka yoluyla kendi işiyle uğraşmayan insanlar için söylenir.

1111. *Hamı gedər quş gətirər, Şahqulu*

bayquş gətirər [Hepsi gider kuş getirir, Şahqulu baykuş getirir] Beceriksiz ve akılsız kimseleri tenkit veya azarlama ifadesi olarak söylenir.

1112. *Hamı ölüsünə ağlayır mən de buna* [Hepsi ölüsüne ağlıyor ben de buna] Bir kimsenin çözemediği, zorlandığı bir durumu ifade eder.

1113. *Hamını ley vurdu mənim kimi tükü dağılan olmadı* [Hepsini rüzgar vurdu benim gibi saçı dağılan olmadı] “Benim derdim herkesten büyüktür.” anlamına gelir.

1114. *Hamının nənəsi arxadan (~ daldan) doğdu, onunki qabaqdan (~ öndən)* [Hepsinin büyükannesi arkadan doğdu, onunki önden] Kendini başkalarından üstün görenleri tenkit için söylenir.

1115. *Hamı yatıb cırtıdan oyaqdır* [Hepsi yatmış cüceden uyanıktır] Masaldan alınan bir ifadedir ve uyku vakti gelip geçtiği hâlde uyumayan çocuklar için söylenir.

1116. *Hamıya it hürər bize də çaqqal* [Hepsine it ürer bize de çakal] “Üstümüzde gücünü deneyen insan bizden üstün değil.” anlamında söylenir.

1117. *Hansı bərkdi al düş* [Hangisi sağladı al in] İstediyini al, beğendiğini götür; yumurta tokuştururken “Hangisinin diğerinden sağlam olacağını tahmin ediyorsan onu al tut ben diğeriyle onu tokuşturayım.” anlamındadır, ancak iki şeyden birini tahmin edemeyenleri kararsızlıktan kurtarmak ve birini almaya zorlamak için kullanılır.

1118. *Hansı dağda qurd öldü?* [Hangi dağda kurt öldü?] Beklenmeyen bir tavır sergileyenlerin sebep olduğu durum karşısında söylenen şaşırma ve sitem dolu ifadedir.

1119. *Hansı daşa başımı döyüm? (~ döysün)* [Hangi dağa başımı vurayım?] Kendi kabahati yüzünde zor durumda kalan bir kimsenin çaresizliğini dile getirir.

1120. *Hansı daşı götürsən (~ qaldırsan) altından (o) çıxır* [Hangi daşı kaldırsan altından o çıkar] Her işe karışan kimseler için söylenir.

1121. *Hansı külək gətirdi?* [Hangi rüzgâr getirdi?] Bir yere uzun zaman gitmeyen birinin beklenmeyen bir zamanda görülmesi karşısında söylenir.

1122. *Hansı qabrıstanlığa girse iki üç ölü ordan əskik gələr* [Hangi kabristanlığa girse iki üç ölü oradan eksik gelir] Mahir hırsız için kullanılır.

1123. *Hansı yuvanın quşudur* [Hangi yuvanın kuşudur] Bilinmeyen, tanınmayan birisi için kullanılır.

1124. *Hamıya adət, mənə bedat?* [Hepsine özel, bana eski mi?] “Herkes olur da bana neden olmaz?” anlamında söylenir.

1125. *Hamı yatıb cırtıdan oyaqdır* [Hepsi yatmış cüceden uyanıktır] Masaldan alınan bir ifadedir ve uyku vakti gelip geçtiği hâlde uyumayan çocuklar için söylenir.

1126. *Harda aşdır, orda baş* [Nerede aştır, orada baş] Hazır seven, eziyet çekmeden hazıra konmak isteyen kimse hakkında söylenir.

1127. *Haraya mıx çalırım, papağını asır* [Nereye çivi çakarsam, oraya şapkasını asar] “Benim çabalarımın semeresini o görüyor.” anlamında söylenir.

1128. *Hatəm tayı olubdur* [Cömert gibi olmuştur] Kendine gerekli olanı başkasına veren kimseler için söylenir.

1129. *Hava ilə su (~ çörək) kimi lazımdır* [Hava ile su gibi lazımdır] Bir şeyin çok gerekli olduğunu bildirir.

1130. *Havanın qaş qabağından zəhər damır* [Havanın kaş suratından zehir akıyor] Kışın gökleri kara bulutların kaplaması durumunda havanın kasvetli bir hâl aldığını belirtmek için söylenir.

1131. *Havası başında çatlasın* [Havası başında çatlasın] Birdenbire zenginleşen veya bir makama getirilen kimsenin kasıntı davranışları karşısında söylenir.

1132. *Hay hayı gedib, vay vayı qalıb* [Hay hayı gitmiş, vay vayı kalmış] Ölümü yakın olan kimseler ve çok çalıştırılıp yıpranan şeyler için kullanılır.

1133. *Hayanda bir anayın iş var gəlib bizi tapır* [Nerede acaip bir iş var gelmiş bizi buluyor] “Sürekli ilginç ve tuhaf durumlarla karşılıyoruz.” anlamında söylenir.

1134. *Heç bir ipə yatmır* [Hiçbir ipe uymuyor] Yönetilemeyen, idare edilemeyen insan veya hayvan için kullanılır.

1135. *Heç bir tənqidə layiq dəyil* [Hiçbir eleştiriye layık değil] “Ufak, cüzi şey.” anlamında kullanılır.

1136. *Heç deyiləsi deyil* [Hiç deyilesi değil] “Hiçbir kusur bulunmaz, son derece etkileyici.” anlamına gelir.

1137. *Heç hənanın yeridir* [Hiç yeri değildir] Yersiz, uygunsuz, münasebetsiz yapılan bir iş, bir hareket veya sarf edilen “Söylenecek laf var mı?” , “Bunun konuyla ne ilgisi, ne bağlantısı var?”, “Bunu konuşmanın yeri midir?” şeklinde açılan konuya karşı memnuniyetsizliği bildirmek için söylenir.

1138. *Heç kəs kəsin kağızını (~ kitabını) oxumur* [Hiç kimse kimsenin kağıdını (kitabını) okumuyor] “Kimse kanun nizam tanımıyor, herkes istediğini yapıyor.” anlamındadır.

1139. *Heç kəsin (~ kimin) ərizəsini oxuyan yoxdur* [Hiç kimsenin dilekçesini okuyan yoktur] “Kimse kanun nizam tanımıyor, herkes istediğini yapıyor.” anlamında söylenir.

1140. *Heç kəsin toyuğuna daş atmaz (~ kiş deməz)* [Hiç kimsenin tavuğuna taş atmaz] “Zararsız, çok sükût, ihtiyatlı kimse.” anlamındadır.

- 1141. *Heç kim ona deyəbilməz yerin ayrı düz otur*** [Hiç kimse ona diyemez yerin ayrı düz otur] “O benim himayemdedir, kimse bir şey diyemez, ona dokunamaz.” anlamında söylenir.
- 1142. *Heç milçəyin də burnunu qanatmayıb*** [Hiç sineğin de burnunu kanatmamış] “Çok mülayim, sâkin, merhametli, güzel tabiatlı kimse.” anlamında söylenir.
- 1143. *Heç peyğambərin qoyununu başacan otarmayıb*** [Hiç peygamberin koyununu otlatmamış] “Hiçbir işi sonuçlandırmamıştır, her şeyi yarım bırakmıştır.” anlamına gelir.
- 1144. *Heç ruhunun da xəbəri yoxdur*** [Hiç ruhunun haberi yoktur] “Asla bilmiyor, haberi yoktur.” anlamında söylenir.
- 1145. *Heç şeytanın da ağına gəlməz*** [Hiç şeytanın aklına gelmez] Kimsenin tahmin edemeyeceği şey için söylenir.
- 1146. *Heç yanından da ötəbilməz*** [Hiç yanından geçemez] 1. “Kıyaslanamaz, mukayese edilemez.” 2. “Yapamaz, beceremez, üstesinden gelemmez.” anlamına gelir.
- 1147. *Heç yanından da ötüb keçəbilməzsən*** [Hiç yanından ötmüş geçemezsin] “O senden daha üstündür.” anlamında söylenir.
- 1148. *Heç yanından keçməyib (~ ötməyib)*** [Hiç yanından geçmemiş] “Hiç haberi yoktur, neler olduğunu bilmiyor,

hiçbir şey duymamış, görmemiş.” anlamına gelir.

- 1149. *Heçə çıxasan*** [Hiçe çıkasın] “Yok olası!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

- 1150. *Hesaba soxma görək*** [Hesaba sokma görelim] 1. “Yalan konuşmayı bırak.” 2. “Kendininkini sokuşturmaya kalkma.” anlamına gelir.

- 1151. *Həddim nədir?*** [Haddim nedir?] “Ne haddime düşmüş, beni ne ilgilendirir, yetkim nedir?” anlamında itaat, bağlılık bildirir.

- 1152. *Həddin nədir?*** [Haddin nedir?] “Ne haddine!” , “Seni ne ilgilendirir!” anlamında söylenir.

- 1153. *Hələ ağzından süd iyi gəlir*** [Ağzından süt kokusu geliyor] “Henüz ağzından süt kokusu geliyor, çocuğun, büyümemişsin.” anlamında söylenir.

- 1154. *Hələ bu kötüyün üstündə çox çırpılar qırılacaq*** [Bu kütüğün üstünde çok dal kırılacak] Kötü ve yaşlı birinin hemen ölmeyeceğini, ondan evvel çok gençlerin öbür dünyaya göç edeceğini bildirir.

- 1155. *Hələ qırışı açılmayıb*** [Henüz kabuğu açılmamış] “Henüz kabuğunu kırmamış, henüz kendini bulmamış.” anlamına gelir.

- 1156. *Hələ qızlar bulağından su içməmişən*** [Henüz kızlar pınarından su içmemişsin] “Henüz büyümemişsin,

buluğ çağına ermemişsin.” anlamında söylenir.

1157. *Hələ üzü açılmayıb* [Henüz yüzü açılmamış] “Henüz yüzünün perdesi yırtılmamış.” anlamında söylenir.

1158. *Həmişə əllərə baxasan* [Hep ellere bakasın] “Hep başkalarına muhtaç olasın!” anlamına gelir.

1159. *Həndəvərinə dolanmaq mümkün deyil* (~ *olmur*) [Yanına yaklaşmaq mümkün değil (olmuyor)] Ulaşılması çok zor şey hakkında söylenir.

1160. *Hər ağızdan bir avaz* (~ *səs*) *gəlir* (~ *çıxır*) [Her ağızdan bir ses çıkıyor] Bir işte tek sesliliğin olmadığını bildirir.

1161. *Hər bir kəlamı* (~ *sözü*) *qızıldır* [Her bir sözü altındır] “Çok akıllı, güzel sözler söyleyen kimse.” anlamındadır.

1162. *Hər biri bir oğula dəyər* [Her biri bir oğula değer] “Çok değerlidir, eşi ve benzeri yoktur.” anlamında söylenir.

1163. *Hərə bir zurna çalır* [Her biri zurna çalıyor] “Her kafadan bir ses çıkıyor.” Bir işte tek sesliliğin olmadığını bildirir.

1164. *Hər cür* (~ *necə*) *olursa olsun* [Her ne olursa olsun] “Hiçbir şey engel olamaz.” anlamındadır.

1165. *Hər il Novruz şənbə gününə düşməz* [Her yıl Nevruz cumartesi gününe denk düşmez] “Her zaman bu fırsat düşmez.” anlamındadır.

1166. *Hər işə* (~ *şeyə*) *qulp qoyur* [Her işe kulp koyuyor] “İşləməyə mənə olur.” anlamına gelir.

1167. *Hər yana üz qoydum, gördüm qara bəxtim özümdən qabaq oradadır* [Her yana yüz koydum gördüm, kara bahtım önden oradadır] “Hiçbir işim doğru gitmiyor, neye el attımsa boş çıktı.” anlamında kullanılır.

1168. *Hər zad tökülüb başına qalıb* [Her şey dökülmüş başına kalmış] Bir kimsenin mal mülkünün vs. çok olduğunu bildirir.

1169. *Hər zadı yerindədir* [Her şeyi yerindedir] “Hiçbir kusuru ve noksanı yoktur.” anlamında söylenir.

1170. *Hərçi illah elədi* (~ *elədiler*) [Herkes illah eyledi] kn. Ne kadar konuştu(larsa), çaba etti(lerse), uğraştı(larsa) anlamında söylenir.

1171. *Hərə öz atını minib istədiyi yerə çapır* [Herkes kendi atına binmiş istediği yere koyuyor] “Herkes bildiğini okuyor.” anlamında söylenir.

1172. *Hərə öz qoturunu qaşıyır* [Herkes kendi kafasını kaşıyor] “Herkes kendi derdiyle uğraşıyor, kendi işini yapıyor.” anlamındadır.

1173. *Hərə öz milçəyini qovur* [Herkes kendi sineğini kovuyor] “Herkes kendisi için çalışıyor, halk için kimse kılını bile kıpırdatmıyor.” anlamına gelir.

1174. *Hərə öz nehrəsini çalxayır* [Herkes kendi nehrini karıştırır] “Herkes

kendi işini yapıyor, herkes kendi menfaatini düşünüyor.” anlamında söylenir.

1175. Həşdərhan bezi kimi nə enə yarıyar nə boya [Haşderhan bezi gibi ne enine yarar ne boya] “İşe yaramaz kimse.” anlamında söylenir.

1176. Həyan tökülsün [Edebin dökülsün] Edebe aykırı bir tavır sergileyen kimselere söylenir.

1177. Hörmətin ata evində qalsın [Saygın baba evinde kalsın] Gelinin saygısızca hareketine karşı azarlama ve eleştiri anlamında söylenir.

1178. Hürkütməsən sanamaq (~ saymaq) olmaz [Korkutmasan saygı duymak olmaz] Çok çocuklu aile için şaka olarak kullanılır.

1179. Xala xətirin qalması [Teyze hatırın kalması] Gönülsüz olarak, istenmeden yapılan bir iş için söylenir.

1180. Xalam bildi, aləm bildi [Teyzem bildi, alem bildi] “Bir sırrı ağzı sıkı olmayan biri bilse herkese yayılır.” anlamında söylenir.

1181. Xan ilə aş (~ plov) yemir ki, bığı yağa batar [Han ile pilav yemiyor ki bıyığı yağa bstmasın] “Çok gururlu, kibirli, kasıntı adam.” hakkında söylenir.

1182. Xaxtdan çox sular akıb [Vakitten çok sular akmış] “Köprünün altından çok sular geçmiş, çok şey değişmiştir.” anlamına gelir.

1183. Xandan gəlmiş nökarəm, dinmə dişlərini tökarəm [Saraydan gelmiş kulum, konuşma dişlerini dökerim] Her işte kendisini yetki sahibi gören insanları eleştiri için söylenir.

1184. Xətirinə dəyir soyuq su iç [Hatrına diyor soğuk su iç] Yaptığı bir davranıştan dolayı azarlanan birinin karşı çıkmaya yeltenmesi durumunda söylenir.

1185. Xeyir xəbər olasan (~ olasınız) [Hayır haber olasan] Güzel, sevindirici haber getiren insana memnuniyet bildirmek için söylenir.

1186. Xeyirin başına dəysin [Hayırın başına deysin] Götürdüğü getirdiğinden fazla olan şeye veya davranışa karşı söylenir.

1187. Xeyrə əlamət deyil [Hayra alamet değil] Görülen, duyulan, hissedilen şeyin kötü durumun işareti olduğunu, uğursuzluk getireceğini bildirir.

1188. Xeyrə əlamətdir [Hayra alametdir] Bir şeyin, iyi durumun oluşacağını haber verdiğini bildirir.

1189. Xeyrini gör (~ görəsən) [Hayrını gör (göresin)] Yeni alınan bir şeyin hayırlı olmasını temenni etmek için söylenir, bazen kırgınlık veya alay ifadesi olarak da kullanılır.

1190. Xəccə bəzəkdə qaldı [Xəccə süslemədə kaldı] Yere gitmek için süslenen, ancak gidemeyen kimseler için söylenir.

1191. *Xəncərinin daşı (~ qaşı) düşməyəcək (~ düşməz) ki...* [Hançərinin taşı düşmeyecek (düşmez ki...)] Bir şeyi kendisi için eksiklik, utanç kaynağı kabul etme anlamında söylenir.

1192. *Xəncərinin qaşı əyildi?* [Hançərinin kaşı mı yamuldu?] Söylenen doğru bir sözün birine dokunması anında; “Doğru söylenmiş sözden neden rahatsızlık duyuyorsun!?” şeklinde serzeniş bildirir.

1193. *Xəcalət düşmənin olsun* [Utanç düşmanın olsun] “Mahcubiyet duymayasın, mahcubiyet senden uzak olsun.” anlamında söylenir.

1194. *Xonçan qara bəzənsin (~ bəzenmiş, gəlmiş)* [Giysin kara bezənsin] “Muradına eremeyesin!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

1195. *Xora tökəsən* [Yara dökesin] “Kötü yara çıkarasın.” anlamında söylenir.

1196. *Xoruz banlamasa, səhər açılmayacaqdı* [Horoz ötmese seher açılmayacaqdı] Birinin olmamasıyla da genel işlerin yolunda gitmesi anlamında söylenir.

1197. *Xoruzun quyruğu görünür* [Horozun kuyruğu görünüyor] “Meydana çıkıyor, sırrı açılıyor, görünüyor.” anlamında söylenir.

1198. *Xoş gəlib, safə gətirmisən* [Hoş gelip, sefa getirmişsin] Eve, bulunan yere gelen birini karşılarken sevgi ve saygıyla söylenir.

1199. *Xoş günə həsrət qalasan* [Hoş güne hasret kalasın] “Güzel günlere hasret kalasın!” anlamında söylenir.

1200. *Xoş xəbər olasan* [Hoş haber olasın] Güzel haber verenler için söylenir.

1201. *Xörəyi deyil* [Yüreği değil] “Yapamaz, erbabı değil, kabiliyeti, yeteneği, gücü yetmez, yapamaz.” anlamında söylenir.

1202. *Xörəyi xeyirliyə yeyilsin* [Yemeği hayırlıya yensin] “Sofran hayırlı iş için açılsın.” anlamında söylenir.

1203. *Xudanın qəzəbindən uzaq olasan* [Tanrı’nın gazabından uzak olasın] “Tanrı’nın gazabı sana dokunmasın!” anlamına gelir

1204. *Xudavəndi Aləm belini qırsın* [Tanrı’nın alemi belini kırsın] “Tanrı belâni versin.” anlamında söylenir.

1205. *İçim özümü yandırır, çölüm özgəni* [İçim beni yakar, dışım başkasını] Dış görünüşünün iç dünyasıyla tezat teşkil ettiğini ve zahiri görünüşüne aldanmamasının, başkalarının hoşuna giden görünüşü yansıtmadığını bildirir.

1206. *İçində yel gəzib, yelkənlər oynayır* [İçinde yel gezmiş, yelkenler

oynuyor] Herhangi bir sebepten dolayı boş kalmış bir evin, ocağın yalnızlığını anlatır.

1207. İki əlim yanıma gələcek [İki elim yanıma gelecek] “Fani olduğum için yalan söyleyemem.” anlamında söylenir.

1208. İki göz gerək (~ lazımdır) ağlasın [İki göz gerek lazımdır ağlasın] 1. Birinin çok kötü durumda olduğunu bildirir. 2. Kederlendirici, üzücü durumu anlatır.

1209. İki göz gerək (~ istəyir) tamaşa eləsin (~ etsin) [İki göz gerek (istiyor) seyretsin] Çok güzel, alımlı, cazibeli şey için söylenir.

1210. İki göz istəyir baxasan [İki göz istiyor bakasın] Çok güzel alımlı, cazibeli şey için söylenir.

1211. İki güləşənin biri yıxılar [İki güreşenin biri yıkılır] Mücadele eden, yarışan iki taraftan birinin yenileceğini bildirir.

1212. İki ucu da poxlu dəyənəkdir [İki ucu da boklu değnektir] k. “Hangi yönden bakarsanız bakın içinden çıkılması zor bir durumdur.” anlamında söylenir.

1213. İki ürəyi, dörd böyrəyi var [İki yüreği dört böbreği var] “Çok cesur, korku bilmeyen kimse.” anlamına gelir.

1214. İkisi də bir bezin qırağıdır [İkisi de aynı kumaşın kenarıdır] İkisinin de aynı karakterlerde olduğunu bildirir.

1215. İlan boğazından düşüb [Yılan boğazından düşmüş] “Boyu bosu yerinde, alımlı kız veya erkek çocuk.” anlamında söylenir.

1216. İlan ulduz görməsə ölməz [Yılan yıldız görmese ölmez] Herhangi bir durumdan dolayı ele avuca sığmaz hareketler yapan; ancak çekindiği birini gördüğünde bu tavırlarını bırakan kimsenin davranışları ile ilgili olarak kullanılır.

1217. İlan(lar) mələyir [Yılanlar ötüyor] Çok ıssız, kurak çöl bir yer hakkında söylenir.

1218. İlan vuran yatdı, yatmadı [Yılan vuran yatdı, yatmadı] “Düşüncesinden, ıstırabından vs. göz kırpamadı, uyuyamadı.” anlamında söylenir.

1219. İlan yeyib əjdaha olub [Yılan yiyip ejderha olmuş] Kaba kuvvet kullanarak isim yapmış kimseler için söylenir.

1220. İlk atılan daş uzağa düşər [İlk atılan taş uzağa düşer] “Her şeyin ilk başlangıcı daha iyi sonuç verir.” anlamına gelir.

1221. İllər gəzdik uşaqsız, bir oğul tapdıq daşşaqsız [İller gezdik uşaksız, bir oğul bulduk taşaksız] k. Kötü evlatlar için söylenir.

1222. İltifatın (~ iltifatınız) artıq olsun [İltifatın çok olsun] Teşekkür ifadesi veya bazı durumlarda alay ifadesi olarak kullanılır.

1223. İman axtaranda əlin it poxuna batsın [İman aradığında elin it bokuna batsın] Özellikle yaşlı, insafsız ve gaddar kadınlar için hakaret ifadesi olarak söylenir.

1224. İmanına tula bağlayım [İmanına köpek bağlayayım] “İmansız gidesin.” anlamlarında söylenir.

1225. İndiki kimi yadımdadı [Şimdiki aklım hatırmıdaydı] “Söylediğim olayın doğruluğu konusunda en ufak şüphem yoktur.” anlamına gelir.

1226. İp bağlayıblar biləsinə [İp bağlamışlar bilene] “Bunu maskara etmişler, bununla dalga geçiyorlar.” anlamına gelir.

1227. İpək o qədər xar olub eşşəyə ovsar olub? [İpek o kadar perişan olmuş (ki) eşşeğe eyer olmuş?][“O kadar da mı ayağa düştü?” anlamında söylenir.

1228. İpi sapı yox [İpi sapı yok] “Utanmaz, arlanmaz kimse.” anlamındadır.

1229. İpinə (~ ipinin üstünə) odun yığmaq olmaz [İpinin üstüne odun yıkmak olmaz] “İtimat edilmeyen, sözünün üstünde durmayan mütereddit kimse.” anlamına gelir.

1230. İpiylə quyuya enilməz [İpiyle kuyuya inilmez] Güvenilmez kimseler için kullanılır.

1231. İsfahan burada dəyil, yüz iynə boyu buradadır [İsfahan burada değil, yüz iğne boyu buradadır] Yalan söyleyen

kimseyi doğruluğa davet etme amaçlı söylenir.

1232. İsinmədik istisinə, kor olduq tüstüsünə [Sıcağa ısınmadık, kör olduk dumanına] “Çektiğimiz eziyete göre semeresini görmedik.” anlamına gelir.

1233. İstədiyin yar olsun [İstediyin yer olsun] “Arzuların, isteklerin gerçekleşsin.” anlamında söylenir.

1234. İstəmirəm, yan cibimə sal (~ qoy) [İstemem yan cebime koy] Bir şeyi almak isteyen ancak nazlanan kimselerin tavrını belirtmek için söylenir.

1235. İstəyirsən, göyə çıx [İstersen göğe çık] “Ne yaparsan yap, faydası yok!” anlamında söylenir.

1236. İtsisi soyuğu yoxdur [Sıcağı soğuğu yoktur] İşe yaramayan, gereksiz kimse için söylenir.

1237. İş (~ işi işiniz işləri) Allah’a qalub [İşi Tanrıya kalmış] Zor, içinden çıkılması güç olan durum için kullanılır.

1238. İş içində iş var [İş içinde iş var] Şüpheli, sır dolu bir olay, iş vs. için kullanılır.

1239. İş keçmir [İş geçmiyor] “Yardımsız olmuyor, yapılamıyor.” anlamına gelir.

1240. İş ki düşdü arvada, ölən gününü sal yada [İşin düştü kadına, ölen gününü hatırla] “Yularını karıya kaptırdıysan vay haline.” anlamında söylenir.

1241. İş şuluqdur [İş suludur] İş kötüdür, durum, ortam iyi değil, durum

kötüdür,bundan bir belâ çıkacak.”
anlamlarında kullanılır.

1242. *İş yoğunlayıb* [İş yoğunlaşmış]
“İş karmaşık hâle gelmiş, iş
çetrefilleşmiş, zorlaşmış, kötüleşmiş.”
anlamında kullanılır.

1243. *İşiq ucu var* [Işık ucu var] “İşin
olması için bir umut doğdu”
anlamındadır.

1244. *İşıqlığa çıxasan (~ çıxasınız)*
[Işıklığa çıkasın] Mutluluk, saadet,
esenlik arzusu anlamında söylenir.

1245. *İşi nədir eləməsin (~ görməsin)*
[İş nedir eylemesin] (birinin bir şeyi
yapmak için kullanılan) zorunluluk,
mecburiyet ifadesi anlamlarında
söylenir.

1246. *İşi yaşıdır* [İş zordur] “İşi
berbatdır.” anlamındadır.

1247. *İşim daş arasından çıxır* [İşim
taş arasından çıkıyor] İş karmaşıklaşan
ve içinden çıkılmaz duruma gelen bir
kimsenin kendi kendine ümitsizce
söylenmesini anlatır.

1248. *İşimiz (~ işiniz) Allaha qalıb*
[İşimiz Tanrıya kalmış] “Artık
yapacağımız (yapacağınız) bir şey
yoktur, her şey bizim hâkimiyetimizden
çıkıştır, bunun olması, yapılması
Tanrı’ya kalmıştır.” anlamında söylenir.

1249. *İşimiz olub ələk apar sac gətir*
[İşimiz olmuş elek, çabuk götür sac
getir] Angarya işleri yapan kimselerin
duyduğu rahatsızlığı dile getirir.

1250. *İşin (~ işiniz) avand olsun*
[İşiniz kolay olsun! “Kolay gelsin.”
Başarı arzusu bildirir.

1251. *İşin içində iş var* [İşin içinde iş
var] “Çok karanlık meseledir,çok
müphemdir, anlaşılmaz meseledir.”
anlamına gelir.

1252. *İşin (~ işiniz) olmasın* [İşiniz
olmasın] “Dokunma.”, “Karışma.” ,
“İlgilenme.” anlamlarında söylenir.

1253. *İşinə baxıblar* [İşine bakmışlar]
(kıza, kadına) “Tecavüz etmişler.”,
“Namusunu kirletmişler.” anlamında
söylenir.

1254. *İşinə var* [İşine var] “Kendi işinle
meşgul ol, benim işime karışma.”
anlamında bir uyarı ifadesi olarak
kullanılır.

1255. *İşini gör* [İşini gör] 1. “Kendi
işinde ol, önemseme, düşünme,
ilgilenme.” 2.“Seni ilgilendirmez, sen
karışma!” anlamlarında söylenir.

1256. *İştahanı şeş elə* [İştahını altı
eyle] “İştahını, arzunu olduğundan fazla
göster.” anlamında bir alay ifadesi olarak
kullanılır.

1257. *İştahası yeddi yerdən açılıb*
[İştahı yedi yerden açılmış] Çok şey
isteyen kimse için kullanılır.

1258. *İt ağzına gəldik* [İt ağzına geldik]
Beklenmedik bir anda meydana gelen
kötü şeyler için genelde kadınların
kullandığı bir ifadedir.

1259. *İt aparan olsun* [İt götüren olsun] Birisi bir şey isteğin dışında alıp götürdüğünde ona engel olmaya çalışana veya alıp götüren şahsa, “Köpeğin bir şeyi kapıp götürmesiyle bunun farkı yoktur.” anlamında nefretle, bazen de şakayla söylenir.

1260. *İş baxandan baxabilməz* [İş bakandan bakamaz] “Buraya girme yetkisi yoktur.” anlamında kullanılır.

1261. *İte dedilər: “Gündə neçə dəfə döyülürsən?” Dedi: “Mənimki mərdimazara rast gəlməyənədir”* [“Köpeğe dediler: Günde kaç defa dövülürsün?” Dedi: “Benimki kötü kişiye rast gelmeyendir] Haklı veya haksız olarak birinin sürekli aşağılanması durumunda söylenir.

1262. *İt də getdi, ip də getdi* [İt de gitti, ip de gitti] “Her şey kayboldu, elimizden gitti, elimizden uçtu, kendiyle birlikte gerekli olan diğer şeyi de götürdü.” anlamında söylenir.

1263. *İt dəftərində adı yoxdur* [İt defterinde adı yoktur] Çox hörmətsiz, sayılmaz, avara işsiz gücsüz adam haqqında söylenir.

1264. *İt əlindən qarpız yemək olmur* [İt elinden karpuz yemek olmuyor] “Neye elini atsan yüz kişi hücum ediyor, her şeyin taliplisi çoktur.” anlamına gelir.

1265. *İt itin ayağını basmaz* [İt itin ayağına basmaz] Aynı meslekten,

gruptan, inançtan vs. olanların birbirlerini koruduğunu bildirir.

1266. *İt kimi hürür* [İt gibi havlıyor] Çok konuşan ve kötü sözler söyleyen kimse için kullanılır

1267. *İt meyidi xan bağında?* [İt leşi mi han bağında?] “Kel başa şimşir tarak.” anlamında söylenir.

1268. *İt ölər, o ölməz* [İt ölür, o ölmez] Murdar karakterli kimseler için ilenme ve nefret ifadesi anlamında söylenir.

1269. *İt payı olsun* [İt payı olsun] “Helâl etmiyorum, haram olsun.” anlamına gelir.

1270. *İt yəsə gözü (~ gözləri) ağarar (~ bozarar)* [İt yese gözleri bozulur] k. 1. “Ağza alınması mümkün olmayan yemek vs.” 2. “Haddinden fazla kaba davranış veya söylenen söz.” anlamlarında söylenir.

1271. *İt yeyib, pişik qusub* [İt yiyip, kedi kusmuş] 1. “Kötü, iğrenç, tiksindirici yemek vs.” 2. “Haddinden fazla kaba davranış veya söylenen söz.” anlamlarına gelir.

1272. *İt yiyəsini tanımır* [Köpek sahibini bilmiyor] kn. İzdiham, kalabalık, haddinden fazla bulunan yer için kullanılır.

1273. *İt ağac atırsan ... dəyir* [Köpeğe ağaç atıyorsun... diyor] Belirli özelliğe veya mesleğe sahip şahısların çokluğunu bildirmek için kullanılır.

1274. *İtə bax, yattığı yerə bax* [Köpeğe bak, yattığı yere bak] Lâyük olmadığı yerde bulunan kimseleri tenkit için söylenir.

1275. *İtə bax, qarpız yeyir* [Köpeğe bak, karpuz yiyor] Lâyük olmadığı yerde bulunan kimseleri tenkit için söylenir.

1276. *İti görüm, qurdu görüm, Rəğibi görməyim* [Köpeği gördüm, kurdu gördüm, Rəğibi görmeyeyim] Nefret etmek anlamında kullanılır.

1277. *İtəlayib yerində oturub* [İteleyip yerinde oturmuş] Hareketleri, davranışları tıpatıp birine benzeyen kimseler için söylenir.

1278. *İtən yerə getməz (~ getmir)* [Boş yere gitmiyor] “Boşu boşuna vermiyoruz faydasını göreceğiz.” anlamındadır.

1279. *İtgin gedəsən* [Kaybolup gidesin] “Öyle kaybolasın ki, izini tozunu kimse bulamasın.” anlamında söylenir.

1280. *İti götündən yeyir ki poxu yerə tökülməsin* [İti götünden yiyor ki boku yere dökülmesin] k. Çok cimri kimseler için kullanılır.

1281. *İti quyruğundan bağlasan durmaz* [İti kuyruğundan bağlasan durmaz] Soğuk ve yaşanacak durumda olmayan yer için söylenir.

1282. *İti öldürənə sürüdərlər* [Köpeği öldürənə sürterler] “Hatayı yapan cezasını da çeker.” anlamına gelir.

1283. *İtin dal qıçı da deyil* [Köpeğin arka ayağı da değil] “Hakaret, aşağılama ifadesi.” anlamına gelir.

1284. *İtin dilini bilir* [İtin dilini biliyor] ş. Çok uyanık kimseleri ifade etmek için tilki gibi kurnaz anlamında söylenir.

1285. *İtin ulasın* [Köpeğin ulasın] “Köpeğin sahipsiz kalsın, ölesin.” anlamına gelir.

1286. *İtin üstünə atsan götürməz* [Köpeğin üstüne atsan götürmez] Hiçbir şeye yaranamayan değersiz şey için söylenir.

1287. *İtirib axtaran çoxdur* [Kaybedip arayan çoktur] “Kimse ilgilenmiyor.” anlamındadır.

1288. *İydə ağacı kimi düzdür* [İğde ağacı gibi düzdür] Düzenbaz, dalavereci, doğru bir iş umulmayan kimseler için kullanılır.

1289. *İyi də gəlməsin* [Kokusu da gelmesin] “Tamamen uzaklaşsın, onu hatırlatacak hiçbir şey olmasın, yok olup gitsin, kokusu bile gelmesin.” anlamında söylenir.

1290. *İynə ağzından çıxmış* [İğne ağzından çıkmış] “Yeni yapılmış elbise.” anlamındadır.

1291. *İynə atmağa yer yox idi* [İğne atmaya yer yoktu] “Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer.” anlamında söylenir.

1292. İynə atsan, görünər [İğne atsan görünür] 1. “Çok seyrek yer.” 2. “Çok aydınlık yer.” anlamlarında kullanılır.

1293. İynə atsan, yerə düşməz [İğne atsan yere düşmez] Çok kalabalık, çok insanın bulunduğu yer için kullanılır.

1294. İynənin gözündən keçər [İğnenin gözünden geçer] “İpince, zayıf ve düzgün yapılı kimse.” anlamına gelir.

1295. İynənin gözündən keçib [İğnenin gözünden geçmiş] 1. “Çok zayıflamış kimse.” 2. “Hayatın her türlü cefasını çekmiş, büyük ıstıraplara maruz kalmış kimse.” anlamlarında söylenir.

1296. İzin izlərə qarışsın [İzin izlere karışsın] 1. “Sen de büyüyüp insanlar arasına giresin, toplumda bir yerin olsun.” 2. “Ölüp gidesin ve sesin izin kaybolsun.” anlamlarında söylenir.

1297. Kasıblığın üzü qara olsun [Fakirliğin gözü kara olsun] “Yoksulluğun gözü kör olsun.” anlamına gelir.

1298. Kasıblıq eyib deyil [Fakirlik ayıp değil] “Fakirlik utanç duyulacak bir şey değildir.” anlamında söylenir.

1299. Kəbin(lər)i göydə kəsilib [Nikahları gökte kesilmiş] “Evlenmeleri zaruridir.” anlamındadır.

1300. Keçəl baxar güzgüyə, adın qoyar özgeyə [Kel bakar aynaya, adını koyar başkasına] “Kendi kusuruna görmez ancak başkalarına kusur bulur.” anlamına gelir.

1301. Keçəl başını xartdayır (~ qaşıyır) [Kel başını kaşıyor] “Boşuna çaba sarf ediyor.” anlamında söylenir.

1302. Keçəl başını yudun mu? Yudum da, daradım da [Kel başını yıkadın mı? Yıkadım da, taradım da] Yapılması kolay olan bir işin hemen yapıp bitirildiğini bildirir.

1303. Keçəl suya gedən deyil (~ getməz) [Kel suya giden değil] ş. “Ahmak mı buldun bana bu işi yaptıracaksın!” anlamında uyanık bir kimseyi kandırmak isteyeninin kullandığı bir ifadedir.

1304. Keçən günə çatmaz calasan günü günə [Geçen güne yetişmez yamasan günü güne] Geçmişte kalan günlerin çok güzel olduğunu ve gelecek günlerin asla onların yerini tutamayacağını, onlar kadar insanı mutlu edemeyeceğini bildirir.

1305. Keçən ilki qar kimi lazımdır [Geçen ilki kar gibi lazımdır] “Çok gereklidir.” anlamında söylenir.

1306. Keçənə güzəşt deyərlər [Geçene geçmiş derler] “Geçmiş ola, artık geçti gitti.” anlamına gelir.

1307. Keçinin buynuzu çatlayır [Keçinin boynuzu çatlıyor] “Çok soğuktur, çok soğuk hava.” anlamında söylenir.

1308. Keçinin əcəli çatıb [Keçinin eceli gelmiş] “Eceli gelen köpek caminin duvarına siyer.” anlamındadır.

1309. Keçəllər talihində olasan [Keller talihində olasan] “Şansın, talihin açık olsun.” anlamında bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

1310. Kefimin o vaxtı deyil [Keyfimin vakti değil] “Durumum, moralim, vaziyetim iyi değil.” anlamında söylenir.

1311. Kefini kök elə (~ et) [Keyfini güçlü tut] Teskin etmek veya istihza ile “Moralini bozma, boş ver, fazla düşünme!” anlamına gelir.

1312. Kəfəni (çoxdan) çürüyüb [Kefeni çoktan çürümüş] “Öleli çok olmuş.” anlamında söylenir.

1313. Kənarda (~ kənara) qalsın [Kenarda kalsın] “Kenarda kalsın, bir tarafta, bir yanda dursun, kenarda dursun.” anlamına gelir.

1314. Kənd yığılıb ucubuluğa köynək tikir [Kent yıkılmış, köylüye gömlek dikeyor] Mümkün olmayan bir işe yönelenler için söylenir.

1315. Kənddən gələn varıydı, qatığın arşının soruşurdu [Kentten gelen vardı, yoğurdun fiyatını soruyordu] Konu hakkında tartışan birkaç kişinin yanına gelen başka biri konuyu öğrenmek isterse ve onların da cevap vermek niyetleri yoksa “Seni ilgilendirmez.” anlamında bu ifadəyi kullanırlar.

1316. Kəndirin kəsilsin [İpin kesilsin] “Ömrün kısa olsun.”, “Ölesin.” anlamında kullanılır.

1317. Kimə müsəlman dedik yaxasından xaç çıxdı [Kime Müslüman dediysek yakasından haç çıktı] “Güvendiğimiz dağlara kar yağdı, kime güvendiysək fos çıktı.” anlamında söylenir.

1318. Kimin həddi var [Kimin haddi var] “Kimse cesaret edemez, kimsenin cesareti yetmez.” anlamında bir tehdit ifadesi olarak kullanılır.

1319. Kimin iti tutub [Kimin iti tutmuş] kin. Bağıra çağıra konuşan kimselere başkalarını rahatsız ettiğini anlatmak için kullanılır.

1320. Kimin barmağını kəssən xəbəri olardı? [Kimin parmağını kessen haberi olurdu?] Kahkahalarla gülmək anlamında söylenir.

1321. Kimin nə işinə qalıb [Kimin ne işine kalmış?] “Kimi ne ilgilendirir?” anlamında söylenir.

1322. Kiş deyirsən getmir, vurursan ölür [Kiş diyorsun gitmiyor, vuruyorsun ölüyor] Yaramaz çocukların uyarılara rağmen yaramazlıklarını devam ettirmeleri durumunda söylenir.

1323. Kiş kişlər olsun [Kiş kişiler olsun] “Tanrı göstermesin, Tanrı esirgesin.” anlamına gelir.

1324. Kişi çöl quşudur [Kişi sokak kuşudur] Genelde dışarıda çalışan ve evlerinde çok nadiren bulunan erkekler için kullanılır.

1325. *Kişilik* (~ *kişilikdən*) *deyil* [Kişilikten değil] “Erkekliğe yakışmaz.”, “İnsana yakışmaz.”, “Lâyık değil.” anlamlarına gelir.

1326. *Konkadan çıxan* (~ *çıxmış*) [Burun deliğinden çıkmış] k. “Yolunu azmış.” Genelde ahlâki yönü hafif olan kadınlar için söylenir.

1327. *Kör getdi korxanaya* [Kör gitti kör evine] “Kendi ayağı ile ölüme gitti.” anlamına gelir.

1328. *Kor qəpiyə* (~ *quruşa*) *dəyməz* [Kör kuruşa değmez] “Beş para etmez!” anlamında söylenir.

1329. *Kor olsun* [Kör olsun] Beddua, kargıma, nefret ifadesi olarak kullanılır.

1330. *Kor ölər, adı qalar badamgöz* [Kör ölür, adı kalır bademgöz] “Ölen veya yiten kıymetli olur.” anlamında söylenir.

1331. *Kor şilə bəzzazlıq edir* [Kör topala güzellik ediyor] al. Uygunsuz iş ve yakışsız davranış karşısında söylenir.

1332. *Kor tutduğun buraxmaz* [Kör tuttuğunu bırakmaz] Ters, inatçı kimse için kullanılır.

1333. *Korlar şəhəri deyil* [Körler şehri değil] İnsanları aldatmaya kalkan şahıslar için kullanılır.

1334. *Kosa getdi, saqqal gətirə, bığını da qoyub gəldi* (~ *qayıtdı*) [Köse gitti sakal getirmeye, bıyığını da koyup getirdi] “Evde bulgurdan, Bağdat’da

hurmadan oldu, daha iyisini isterken elindekini de kaybetti.”, “Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu.” anlamında söylenir.

1335. *Köhnə iy burnunda qalıb* [Eski koku burnunda kalmış] Geçmişte yaşayan, yeni duruma ayak uyduramayan kimseler için söylenir.

1336. *Köhnə qəbələdir* [Eski kabiledir] Yaşlı ve çok şey bilen şahıslar için kullanılır.

1337. *Kökəlmisən su iç* [Kızdıysan su iç] “Öfkeli birine öfkesinin dinmesi için söylenir.

1338. *Kökləri kəsilsin* [Kökleri kesilsin] Bir ilenme, beddua ifadesi olarak söylenir.

1339. *Kökü kəsilsin* [Kökü kesilsin] Kargıma, beddua ifadesi olarak kullanılır.

1340. *Kökünüz kəsilsin* [Kökünüz kesilsin!] Nesliniz kesilsin! anlamında bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

1341. *Köməksiz arxasız olmayasan* [Yardımsız arkasız olmayasın] “Yardımcın ve destekçilerin olsun.” anlamında söylenir.

1342. *Kömür qazana deyir, “götün qaradır”* [Kömür kazana diyor götün karadır] k. Kendi kusurunu görmeyip başkalarına kusur bulan kimseler için kullanılır.

1343. *Köprü qaldı çayın* (~ *Araz’ın*) *o tayında* [Köprü kaldı çayın o tarafında]

Artık yola gelmenin, anlaşmanın mümkün olmayacağını bildirir.

1344. *Köz kimi elədir* [Kor gibidir] “Doğrudur.”, “Tabii ki öyledir.”, “Kesin olarak o şekildedir.” anlamındadır.

1345. *Kül başına ay Araz üstündən təzək atlanır* [Kül başına Araz üstünden tezek atlanır] Öncesi iyi, sonrası kötü olanlar veya nüfuzunu, itibarını kaybedenlerin karşılaştığı kötü durumlar, maruz kaldıkları küçültücü davranışlar karşısında hayıflanma ifadesi olarak söylenir.

1346. *Külü də qalmayıb* [Külü de kalmamış] “Hiçbir izi kalmamış.” anlamına gelir.

1347. *Küpünü yum* [Ağzını yum] “Sus.”, “Çenenı kapa.” anlamında kullanılır.

1348. *Kürəkənimizdir nə deyir bilirik* [Damadımızdır ne diyor biliyoruz] “Sevdiğimizden dolayı hatasını affediyoruz.” anlamında söylenir.

1349. *Kürəkən paltarı geyinəsən* [Damat elbisesi giyinesin] “Damatlık kısmet olsun.” Bir temenni ve alkış ifadesi olarak söylenir.

1350. *Qab qaşığa qoymalı deyil* [Kap kaşığa koymalı değil] 1. “İyi adam değil.” 2. “Onunla ailevî dostluk kurmak iyi olmaz.” anlamlarında söylenir.

1351. *Qabağı qavırğa qovurur, dalı saman sovrur* [Önü kaburga kavurur, arkası saman savurur] İşleri yolunda

gitmeyen, bir işi iyi, birisi kötü giden kimselerin kullandığı bir ifadedir.

1352. *Qabağında dağ dayanmaz* [Önünde dağ dayanmaz] “Yiğit; çalışkan, becerikli kimse.” anlamlarına gelir.

1353. *Qabağından yeməyən (~ yeyən deyil)* [Önünden yemeyen (yiyen) değil] Saldırgan, kimseyi takmayan kimseler için kullanılır.

1354. *Qabırğalarını saymaq olar* [Kaburgalarını saymak olur] Bir kimsenin veya hayvanın çok zayıf olduğunu bildirir.

1355. *Qaç at basdı* [Kaç at bastı] “Acele et.”, “Çabuk ol.” anlamındadır.

1356. *Qadam sənə (~ ürəyinə) (olsun)* [Derdin sana (yüreğine) olsun] “Derdin bana gelsin.” anlamında çok sevilen birine sevgi ifadesi olarak söylenir.

1357. *Qadan mənə gəlsin* [Derdin bana gelsin] “Derdin benim olsun.” anlamındadır.

1358. *Qadan qayım olsun* [Derdin daim olsun] “Derdin daimî olsun, derdin sana arkadaş olsun.” anlamına gelir.

1359. *Qamaca qalasan* [Kırbaçta kalasın] “Giyinen ölsün.” anlamında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1360. *Qan tutsun* [Kan tutsun] Katili lânetleme ifadesi anlamında söylenir.

1361. *Qandan göz açmayasan* [Kandan göz açmayasın] “Sürekli kanla

boğuşasın!” anlamında bir beddua olarak söylenir.

1362. *Qanı halaldır* [Kanı helaldir] “Kanı helâldir, ölümüne değer.” anlamında kötü bir şey yapan veya kötü insanlar için kullanılır.

1363. *Qanlı görsə qan ağlar* [Kanlı görse kan ağlar] Çok acınacak durumda olanlar için kullanılır.

1364. *Qanlı evində nəyim var? Qan ayaqlım* [Kanlı evinde neyim var? Kan ayaklım] Eskiden aradaki düşmanlığı ortadan kaldırmak için katilin ailesinden bir kız katledilen aileden olan bir gençle evlendirilirdi ve düşman evine gelen kız için bu ifade kullanılırdı.

1365. *Qanmaram, qalasan yana yana* [Kanmam, kalasın yana yana] “Anlayışsızlık, edepsizlik ederim kıvrıla kıvrıla kalırsın, rahatsız olursun!” anlamında söylenir.

1366. *Qapazı vur başına, çörəyi əlindən al* [Elini vur başına, ekmeği elinden al] Çok sessiz, fukara kimseler için kullanılır.

1367. *Qapı az qalır dabanından çıxsın* [Kapı az kalır tabanından çıksın] Gelip gidenlerin çokluğunu bildirir.

1368. *Qapıdan qovursan, bacadan düşür* [Kapıdan kovuyorsun, bacadan düşüyor] Çok yüzsüz kimseler için kullanılır.

1369. *Qapılar üzünə açılsın* [Kapılar yüzüne açılsın] “Bütün müşküllerin, dertlerin hallolsun.” anlamında söylenir.

1370. *Qapın qıfıl görməsin* [Kapın kilit görmesin] “Ocağının kapısı hiç kapanmasın, ocağın sürekli yansın.” anlamına gelir.

1371. *Qapına elçi gəlsin* [Kapına elçi gelsin] Kız çocuğu olan kimseye alkış ifadesi olarak söylenir.

1372. *Qapından qara yel əsməsin* [Kapından kara yel esmesin] “Evine ölüm rüzgârı yönəlsin, evine olanlardan kimsenin öldüğünü görmeyesin.” anlamında söylenir.

1373. *Qapınızı elçi döyməsin* [Kapınızı elçi vurmasın] “Evde kalasın.”, “Kocaya varamayasın.” anlamında kızlara ilenme ifadesi olarak söylenir.

1374. *Qapısı çırpılsın* [Kapısı çırpılsın] “Ocağı sönsün.” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

1375. *Qara bəxt olasan* [Kara baht olasın] “Bahtın kara olsun.” anlamında bir beddua ifadesi olarak söylenir.

1376. *Qara dediyinə ağ deyən yoxdur* [Kara dediğine ak diyen yoktur] Başkalarının tenkidine tahammül edemeyen kimseler için kullanılır.

1377. *Qara günə qalasan* [Kara güne kalasın] “Kötü günler karşına çıksın.” anlamındadır.

1378. *Qara mənî basınca mən qaranı basım* [Siyah beni üsteleyeceğine ben siyahı üsteleyeyim] “Suçlu olduğu halde karşıdaki kişiyi suçlu çıkarmak, yaygara salarak kendini savunmak” anlamında söylenir.

1379. *Qara pula dəyməz* [Kara pula değmez] “Beş para etmez, değersizdir.” anlamında söylenir.

1380. *Qara saçın ağ dişinə dönsün* [Kara saçın ak dişine dönsün] “Saçların beyazlaşsın.”, “İhtiyarlayasın.” anlamlarında söylenir.

1381. *Qara yerə girəsən* [Kara yere giresin] “Ölesin.” anlamında bir beddua ifadesi olarak kullanılır.

1382. *Qara yerə girsin* [Kara yere girsin] “Ölsün!” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

1383. *Qaraağac kölgəsi deyil ki oturub gedəsən* [Karaağac gölgesi değil ki oturup gidesin] Bir yemekhaneye vs. giderek yer işgal eden ve para harcamak istemeyen kimseler için uyarı ifadesi olarak kullanılır.

1384. *Qaraçı çalır qurd oynur* [Çingene çalıyor kurt oynuyor] “Her kafadan bir ses çıkıyor.” anlamında kullanılır.

1385. *Qaradağlının ağıllısı gəlsin* [Karadağlının akıllısı gelsin] Bir kimse acayip ve uygunsuz bir davranış sergilediği zaman söylenir.

1386. *Qaradan artıq rəng vardır?* [Karadan fazla renk var mıdır?] “Bundan da mı kötü halimiz olacak?” anlamında söylenir.

1387. *Qaradan baş açmayasan* [Karadan baş açmayasın] “Kötülükler başından açılmasın!” anlamına gelir.

1388. *Qardan gözəli yoxdur ancaq üstünə afafa götürürlər* [Kardan güzeli yoktur ancak üstüne maşrapa götürürler] Dış görünüşün, zahirî güzelliğin o kadar da önemli olmadığını ifade eder.

1389. *Qardaş qoltuğu görməyəsən* [Kardeş koltuğu görmeyesin] “Kardeşine bile muhtaç olmayasın.” anlamına gelir.

1390. *Qarğı bizim yerde bitir, sümsünü kengerli çalır* [Kamış bizim yerde bitiyor, sümsüyü kengerli çalıyor] Yerli servetlerin yeterince değerlendirilmediği dışarıdan birisinin faydalandığını anlatır.

1391. *Qarğa məndə qoz var* [Karga bende ceviz var] Kendi kendini davranışı ile ele veren kimseler için söylenir.

1392. *Qarğalar qara geydi (~ geyər)* [Kargalar kara giydi] “Öylesine ciddi bir durum yoktur, sonucu kötü olmaz.” anlamında söylenir.

1393. *Qarışqanın ayağını basmaz* [Karıncanın ayağına basmaz] Çok merhametli, kimseyi rahatsız etmeyen, kırmayan kimse hakkında kullanılır.

1394. *Qarışqa şıllaq atdı, dəvənin budu batdı* [Karınca tekme attı, devenin ayağı battı] Kendi karşısında yaş ve görev bakımından çok önemsiz birinden darbe aldığını bildiren kişilere eleştiri olarak söylenir.

1395. *Qarnı (~ sözlə) doludur* [Karnı sözle doludur] ş. “Söyleyecek çok şeyi vardır.” anlamına gelir.

1396. *Qarnında ilan var* [Karnında yılan var] “Haddinden fazla gaddar, zalim, merhametsiz kimse.” anlamında söylenir.

1397. *Qarnında paltar yuyullar?* [Karnında çamaşır mı yıkanıyor?] Çok su içen kimseler için kullanılır.

1398. *Qarnının ağrısı var* [Karnının ağrısı var] “Bir şey isteyecek; ancak açıkça söyleyemiyor.” anlamındadır.

1399. *Qarnının altını bilmək olmur* [Karnının altını bilmek olmuyor] “Ağzı sıkı kimse, sırrını kimseye açmayan kimse.” anlamına gelir.

1400. *Qarpız alansan, ya (yoxsa) bostan talayan?* [Karpuz mu alıyorsunuz yoksa bostanı mı topluyorsunuz?] “Seni ne ilgilendirir?”, “Sana ne?” anlamına gelir.

1401. *Qarpızı kəssən mən ordan çıxaram (~ orda olaram)* [Karpuzu kessen ben oradan çıkarım(orada olurum)] “Nereye gitsen orada karşına çıkarım.” anlamına gelir.

1402. *Qaş qabağı yer süpürür* [Kaşı suratı yer süpürüyor] “Suratı asılmış, suratı asık (kimse).” anlamına gelir.

1403. *Qaş qabağını bir batman bal ilə yemək olmaz* [Kaş suratını bir miktar bal ile yemek olmaz] Suratı asık kimse için kullanılır.

1404. *Qaşınmağı mənim başımda tutdu* [Kaşınması benim başımda tuttu] “Herkesin işini yaptı; ancak sıra bana gelince problemleri ortaya çıktı.” anlamında söylenir.

1405. *Qaşqabağı yerlə gedir (~ sürünür)* [Suratı yerle gidiyor] “Suratından düşen bin parça oluyor.” anlamındadır.

1406. *Qaşqabağından ilan əqrəb sallanıb* [Suratından yılan akrep sallanmış] “Suratından düşen bin parça oluyor.” anlamındadır.

1407. *Qatıq qaradır ki, qaradır* [Yoğurdu karadır ki, karadır] “Dediğinde ısrarcı olmak, inatlaşmak.” anlamına gelir.

1408. *Qatından çıxmaq olmaz* [Katından çıkmak olmaz] “Bu bizi aşar, altından kalkamayız.” anlamındadır.

1409. *Qatını açmaq olmaz* [Katını açmak olmaz] Bir yükün, bir sorumluluğun altından kalkmasının son derece zor olduğunu bildirir.

1410. *Qatır gəlsə dırnaq salar, quş gəlsə qanad* [Katır gelse tırnak salar, kuş

gelse kanat] Gidilmesi tehlikeli ve ürkütücü yer için kullanılır.

1411. *Qatırçının qatırını ürkütmə(yin)* [Katırcının katırını korkutmayın] “Otur oturduğun yerde, bir daha böyle hareketler yapma!” anlamında tehdit ifadesi olarak kullanılır.

1412. *Qayım qədəm olsun* [Güçlü daim olsun] Yeni gelen gelin için güzel arzuyu bildirir.

1413. ... *qayıtdı* [Geri döndü] “Çok şey kazanmak istiyordu ancak elindekileri de kaybedip geldi.” anlamındadır.

1414. *Qaz vur, qazan doldursun (~ dolsun)* [Kaz vur, kazan doldursun] “Öyle iş yap ki, ona değsin, küçük işlerle uğraşma.” anlamına gelir.

1415. *Qazan dedi dibim kızıldı, çömçə dedi bulanıb çıxmışam* [Kazan dedi dibim kızıldır, kepçe dedi bulanıp çıkmışım] “Seni çok iyi tanıyorum, ne mal olduğunu iyi biliyorum.” anlamında söylenir.

1192. *Qazan dibdən qara, səninki məndən qara* [Kazan dipten kara, seninki benden kara] Herhangi bir nitelik yönünden hoşa gitmeyenler için, “İkisi de değersiz, kötü kişi; arkadaşlıkları, bir araya geldikleri yakışmış.” anlamında kullanılır.

1416. *Qazancı darı oldu, qoyduğu tor səbət* [Kazancı arpa oldu, koyduğu ak sepet] “Kazandığını yeller seller

götürdü, elinde hiçbir şey kalmadı.” anlamındadır.

1417. *Qazancın xeyrə çalansın* [Kazancın hayırlı olsun] “Kazancını hayırlısı ile harcayasın, kazancın hayır işlere kısmet olsun.” anlamında söylenir.

1418. *Qeyrətinə qadam olsun* [Namusununa kurban olsun] “Gayretsiz ve namussuzun birisin.” anlamındadır.

1419. *Qəbri od tutub yanar (~ yanardı)* [Kabri alev alıp yanar] Kötü bir işin davranışın yapılmaması gerektiğini vurgulamak için söylenir.

1420. *Qəbrin ot (~ od) ilə dolsun* [Kabrin alev ile dolsun] Beddua sözü olarak kullanılır.

1421. *Qəbrində gül bitsin* [Kabrinde gül bitsin] “Ölüp mezara giresin.” anlamında kullanılır.

1422. *Qəbrivə (~ qəbrinə) bəzək olsun* [Mezarına süs olsun] İyi dilek temennisi olarak söylenir.

1423. *Qədəmin mübarək olsun* [Adımın mübarek olsun] Gelen birini tebrik için kullanılır, hoş geldin anlamında söylenir.

1424. *Qələm düşmən əlindədir* [Kalem düşman elindedir] “Hâkimiyet düşmanın elindeyse kanun ve adelet söz konusu olmaz.” anlamında söylenir.

1425. *Qəm səndən uzaq olsun* [Gam senden uzak olsun] “Gam ve keder yüzü görmeyesin.” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1426. *Qıç qolunu çırmala* [Kıç kolunu sıyır] “Çalışmaya hazırlan.” anlamındadır.

1427. *Qıçın kırılısın (~ sınısın)* [Kıçın kırılısın] “Ayakların kırılısın.” anlamına gelir.

1428. *Qılıncının dalı da kəsir, qabağı da* [Kılıncının arkası da kesiyor, önü de] Sözü geçen, itibarlı, nüfuzlu kimse için kullanılır.

1429. *Qır qolaydı* [Kır kaçalım] Bir yerde tehlike sezildiği sırada söylenir.

1430. *Qıraqdan pazzlama* [Kenardan ayak bağı olma] “Kenardan güzel okuma.” anlamında söylenir.

1431. *Qırğı Şirvanı aşdı* [Atmaca Şirvan’ı aştı] “Artık iş işten geçti, fırsat kaçtı beklemek gerekir.” anlamında söylenir.

1432. *Qırx yaşında qıllı dana, təzə düşübdür meydana* [Kırk yaşında kıllı dana, erken düşmüştür meydana] Yaşına başına uygunsuz hareket edenleri tenkit için kullanılır.

1433. *Qırxdır biri əskik (~ kəm) deyil* [Kırktır biri eksik değil] 1. “Tamamdır, noksan değildir.”, “Dediğim şey doğrudur.” 2. Nuh deyip peygamber demeyen kimseler için söylenir.

1434. *Qız ətəkli olasan* [Kız etekli olasan] “Çokça kızın olsun, erkek evlادın olmasın.” anlamında söylenir.

1435. *Qız gəlmisən, ya oğlan?* [Kız gelmişsin, ya oğlan] “İş olumlu mu, olumsuz mu?” anlamında söylenir.

1436. *Qızdan gəлиндən hayalıdır* [Kızdan gelinden edeplidir] Temiz ahlâklı ve utangaç gençleri betimlemek için söylenir.

1437. *Qızdırməsın(ı) da özgəsinə verməz* [Öfkesini de başkasına vermez] Çok hasis, cimri kimseler için kullanılır.

1438. *Qızıl yataqda yatasan* [Kızıl yatakta yatasın] “Servet içinde yüzesin.” anlamında bir alkış olarak söylenir.

1439. *Qızım sənə deyirəm, gəlinim sən eşit (~ düşün, fikirləş)* [Kızım sana diyorum, gelinim sen işit (düşün, fikireş)] Herhangi bir kimseye dolaylı olarak söylenecek uyarı olduğunda kullanılır.

1440. *Qızın əlinə həna qoymasın* [Kızın eline kına koymasın] “Kızın gelinlik yüzü görmesin.” anlamında ilenç olarak söylenir.

1441. *Qızın gəlinlik gərdəyində qalsın* [Kızın gelinlik gerdeğinde kalsın] “Damadın gerdek gecesi ölsün.” anlamında söylenir.

1442. *Qızın qara geyinsin* [Kızın kara giyinsin] “Damadın ölsün, kızın dul kalsın!” anlamında bir beddua ifadesi olarak söylenir.

1443. *Qızışmadım istisinə, kör oldum tüstüsünə* [Kızıışmadım sıcağına, kör oldum dumanına] “Çok zahmetini

çektim, ancak hiçbir faydasını görmedim.” anlamındadır.

1444. *Qiblə divarına bir çöp taxın (~ taxaq)* [Kible duvarına bir sopa asın] “Güneş nereden doğdu da bizi hatırladın?” anlamlarında söylenir.

1445. *Qismətdən qaçmaq olmaz* [Kısmetten kaçmak olmaz] “Yazılan başa gelir.” anlamında söylenir.

1446. *Qiyamət adamdır* [Kıyamet adamdır] “Müthiş adamdır.” Gıpta anlamında söylenir.

1447. *Qiyamət qopmadı ki* [Kıyamet kopmadı ki] “Dünyanın sonu mu geldi?” anlamındadır.

1448. *Qoca qurda pay olasan* [Koca kurda yem olasan] 1. “Yaşlı canavara yem olasan.” 2. “Tanrı sana ihtiyar koca nasip etsin.” anlamlarında söylenir.

1449. *Qoduq oynayan günü qar yağar* [Eşşek yavrusu oynadığı gün kar yağar] Yaşına, mevkisine ve durumuna uygun davranışlarda bulunmayan, hareket etmeyen adamlar için şaka ile karışık iğneleyici söz olarak kullanılır.

1450. *Qol qanadsız qalmayasan* [Kol kanatsız kalmayasın] Memnuniyet bildiren bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

1451. *Qonağı evə qoyan yox, ox yayını göydən asır* [Konağı eve koyan yok, ok yayını gökten asıyor] “Onu kimse takmıyor, ancak o kendisini dev aynasında görüyor.” anlamına gelir.

1452. *Qonşuluqdan əskik olmayasan* [Komşuluktan eksik olmayasın] Memnuniyet anlamında bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

1453. *Qoşa qarıyasın (~ qarıyasınız)* [Birlikte yaşlanasın!] “Bir yastıkta kocayın!” anlamında söylenir.

1454. *Qoy cəhənnəm ola* [Koy cehennem ola] Birinin orada istenmediğini bildirir.

1455. *Qoy desinlər Şahqulunun da bağı var* [Koy desinlər Şahkulu’nun da bağı var] Birinde olan bir şeyin değersiz olduğunu bildirir.

1456. *Qoy ulduzları çiyinə tiksinslər* [Koy yıldızları omzuna diksinsler] “Sana madalya versinler, seni ödüllendirsinsinler.” anlamında söylenir.

1457. *Qoymayurlar götü yerə dəysin* [Koymuyorlar götü yere değsin] k. 1. Sürekli kullanılan bir şey için söylenir. 2. Yeni çıkan bir ürünün hemen satıldığını, tükendiğini bildirir.

1458. *Qu deyirsən qulaq tutulur* [Ku diyorsun kulak tutuluyor] “Çok sessiz ve seslenince de yankılanan yer.” anlamına gelir.

1459. *Qucağın boş qalsın* [Kucağın boş kalsın] “Bebeğin, yavrun ölsün.” anlamında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1460. *Qucağındaki özünə qənim olsun* [Kucağındaki kendine düşman olsun]

“Kucağındaki yavrun sana düşman olsun!” anlamında söylenir.

1461. *Qulağı cingildəsin* [Kulağı çınlasın] Birisini anarken söylenir.

1462. *Qulağına yuyucu barmağı girsın* [Kulağına mürdeşir parmağı girsın] “Yüzünü mürdeşir yusun, ölesin.” anlamında söylenir.

1463. *Qulağından çıxart* [Kulağından çıkart] “Onu unut.”, “Aklından çıkar.” anlamındadır.

1464. *Qulağından pambığı çıxart* [Kulağından pamuğu çıkart] “Dikkatle dinle.” Büyük birini veya haklı olan tarafı duymak istemeyen, önemsemeyen kimseye uyarı olarak söylenir.

1465. *Qulağından tutub ortaya çıxart* [Kulağından tutup ortaya çıkart] “Sırrı ortaya çıkar.” anlamında kullanılır.

1466. *Qulağının dibini görərsən* [Kulağının dibini göresin] “Asla olmaz.”, “Asla olmayacak.” anlamında tehdit ifadesi olarak söylenir.

1467. *Qulaq asma* [Kulak asma] “Önemseme.”, “Dinleme, boş ver.” anlamında uyarı ifadesi olarak söylenir.

1468. *Quran tutsun* [Quran çarpsın] “Kur’an çarpsın.” anlamında beddua ifadesi olarak söylenir.

1469. *Qurbağa (~ qurbağanın) gölüne daş atdılar (~ atıldı)* [Kurbağa gölüne taş attılar] “Ortalığın aniden sessizleşmesi, her şeyin susması.” anlamına gelir.

1470. *Qurban kəsim (~ olum)* [Kurban olayım] Okşayış, sevgi veya yalvarış bildirir.

1471. *Qurbanın qoyun olsun* [Kurbanın koyun olsun] Birine sevgi veya saygıyla söylenen “Kurbanın olayım!” sözüne karşı cevap olarak söylenir.

1472. *Qurd kimi qaranlıqda qara şumda qara qılı seçər* [Kurt gibi kara otlakta kara kılı seçer] “Son derece uyanıktır, son derece açıkgözdür.” anlamına gelir.

1473. *Qurd quşa dən olasan* [Kurt kuşa yem olasın] “Etini kurtlar kuşlar yesin.”, “Mezarın olmasın.” anlamlarına gelir.

1474. *Qurd qoyun (~ quzu) ilə otlayır* [Kurt koyun ile otluyor] “Hava çok sakindir, nizam intizam hâkimdir, kimse kimseyle dalaşmıyor, kavga gürültü yoktur.” anlamında kullanılır.

1475. *Qurd Quran oxuyur* [Kurt Quran okuyor] Kuzu postuna bürünmüş kurt, kötü birinin karakterine uymayan güzel ve tatlı sözlerle insanlara yaklaşması karşısında söylenir.

1476. *Qurddan soruşurlar: “Boynun niyə yoğundur?” Dedi: “Qoltuğa verməmişəm”* [Kurt’a sorarlar: “Boynun niye yoğundur?” Dedi: “Koltuğa vermedim”] Kendi ayakları üzerinde duran kişi için söylenir.

1477. *Qurdla qoyun (~ quzu) bir yerdə otlayır* [Kurtla koyun bir yerde otluyor]

Asayişin, kanun ve nizamın olduğu yer anlamında söylenir.

1478. Qurtdasan, qurdu çıxar [Kurcalarsan kurdu çıkar] “Kurcalarsan başına iş açarsın, açılır, kötü olur.” anlamındadır.

1479. Quş da keçəbilməz (~ səkəbilməz, səkməz) [Kuş da geçemez (sekemez)] “Cesaret edip yanından geçemez.” anlamına gelir.

1480. Quş dimdiyində bir bir gətirib [Kuş gagasında bir bir getirmiş] Tahılın kaliteli ve temiz olduğunu bildirir.

1481. Quş südü çatmır [Kuş sütü eksik] “Her şey vardır.” anlamında söylenir.

1482. Quş uçmaz, kavran keçməz [Kuş uçmaz, kervan geçmez] “Kimselerin uğramadığı yer.” anlamına gelir.

1483. Quşu havada tutur [Kuşu havada tutuyor] Çok becerikli kimseler için kullanılır.

1484. Quyruğunu belinə qoyub məni dolandırır [Kuyruğunu beline koyup beni dolandırır] “Her tarafa benim lafımı taşıyor.” anlamında söylenir.

1485. Lal olasan! [Dilin tutulsun!] “Ölesin!” anlamında ilenme olarak söylenir.

1486. Lal olsun! [Dili tutulsun!] “Ölsün!” Bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

1487. Layla (~ laylay) bilirsən niyə yatmırsan? [Ninni biliyorsun niye

uyumuyorsun?] “Bunları biliyorsun da niçin kendin yapmıyorsun?” anlamında başkalarına akıl vermeye kalkışan kimseler için söylenir.

1488. Lələdağı görməyəsən [görmeyesin] “Kardeş acısı görmeyesin.” anlamına gelir.

1489. Lənət (sənə) kör şeytana [Lanet sana kör şeytana!] İstenmeyen bir hareketten kaçınmak isterken söylenir.

1490. Mal yiyəsinə oxşayar [Mal sahibine benzer] “Her şey sahibine benzer.” anlamında olumsuzluk bildirir.

1491. Malım yox divan apara, imanım yox şeytan apara [Malım yok devlet götüre, imanım yok şeytan götüre] “Hiçbir şeyden korkum yoktur, korkulacak herhangi bir şeyim yoktur.” anlamında söylenir.

1492. Matəminə oturum [Matemine oturayım] “Yasını tutayım” anlamında beddua olarak söylenir.

1493. Medalın düşməz [Madalyan düşmez] “Korkma bir şey olmaz.” anlamında kullanılır.

1494. Medalın düşməz ki [Madalyonun düşmez ki] “Apoletlerin mi sökülür?” anlamında memnuniyetsizlik bildirir.

1495. Mələsə əti yeyilər [Malasa eti yerler] Çok terbiyeli, edepli, iyi, efendi kimseler için kullanılır.

1496. Mən belə qəşəng mən, belə gözəl məni də suya göndərərlər? [Ben böyle

güzel ben, güzel beni de suya mı gönderecekler?] Kendini beğenmiş kimseler için kullanılır.

1497. *Mən deyirəm damdan dama, bu da deyir (~ sən deyirsən) cırıgımı yama (~ damdan dama)* [Ben diyorum damdan dama, bu diyor (sen diyorsun)yırtığımı yama] “Benim dediğimi anlamadan alakâsız, ilgisiz konuşuyor.” anlamında ters insanlar için söylenir.

1498. *Mən nə haydayam, sen nə hayda (~ haydasan), o nə hayda (~ haydadır)* [Ben ne haldeyim, sen ne haldesin, o ne haldedir] “Ben neyi düşünüyorum, sen neyin peşindesin, o neyi düşünüyor.” anlamında söylenir.

1499. *Mən sayanı qurd yesin* [Bana saygı duyanı kurt yesin] “Doğru söylüyorum, yalanım yoktur.” anlamındadır.

1500. *Məndən günah getdi* [Benden günah gitti] “Bu konuda kendimi suçlamam, ben üzerime düşeni yaptım.” anlamına gelir.

1501. *Mənə cüce bastırmaq düşməz* [Bana cüce bastırmak düşmez] “Ben şüpheli ve bilinmeyen işlere karışmam.” anlamında kullanılır.

1502. *Mənə dartdığı sən özünə qismət olsun* [Bana yaptıkların kendine kismet olsun] “Benim için düşündüklerin sana kismet olsun.” ,

“Kazdığın kuyuya kendin düşersin.” anlamlarına gelir.

1503. *Məni balalarının başına çevir* [Beni çocuklarının başına çevir] “Beni bağışla, beni affet.” anlamında kullanılır.

1504. *Mənim cəddimin suda əli yoxdur* [Benim ceddimin suda eli yoktur] Bir şeyi yapmak istemediğinde bahane olarak söylenir.

1505. *Mənim daşım ağırdır* [Benim taşım ağırdır] “Beni düşman gözünde görüyorlar.” anlamına gelir.

1506. *Mənim daşım onun başına düşüb* [Benim taşım onun başına düşmüş] “Beni çekemiyor.” anlamındadır.

1507. *Mənim iynəmi yəyən təbəne sıçar* [Benim iğnemi yiyen tabana sıçar] k. “Benim malımı yemek isteyen perişan ederim.” anlamında söylenir.

1508. *Mənim heçim ayrı, köçüm ayrı* [Benim hiçim ayrı, göçüm ayrı] Bağımlı olmayan insanlar için kullanılır.

1509. *Mənimlə buruz gəzir* [Benimle küslük ediyor] “Benden küsmüş.” anlamına gelir.

1510. *Məkkədən gələn mən, xəbər verən sən* [Mekkedən gelen ben, haber veren sen] Bahsedilen konudan haberi olmadığı halde insanlara bir şeyi inandırmaya çalışan kimseler hakkında söylenir.

1511. *Məscid eşşək bağlamalı yer deyil* [Mescid eşşek bağlama yeri değil]

“Burada efelik yapamazsın.” anlamına gelir.

1512. *Mırağa deyir cırağı pilə* [Dişsize diyor lambayı üfle] İşi acemi birine havale etmek anlamında söylenir.

1513. *Mırtının başı yarımdı* [Şakanın kafası yarımdır] “Neden takılıyorsun.”, “Niçin şaka yapıyorsun?” anlamında söylenir.

1514. *Milçək uçsa, eşidilər* [Sinek uçsa işitilir] Bir ortamda sessizlik oluşması durumunda söylenir.

1515. *Milçəyin də burnunu qanatmayıb* [Sineğin bile burnunu kanatmamış] “Çok mülayim, sakın, merhametli, güzel tabiatlı kimse.” anlamındadır.

1516. *Min oğlana dəyər* [Bin oğlana değer] “Atık, becerikli, cesur, gayretli ve namuslu kız.” anlamına gelir.

1517. *Mirat qalasan* [Sahipsiz kalasın] “Sahibin ölsün.” anlamında söylenir.

1518. *Miratın başına geçsin* [Sahibin başına geçsin] “Ölesin.” anlamında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1519. *Möçüyün düşdü?* [Belin mi düştü?] “Çok mu zor geldi!” anlamına gelir.

1520. *Muştuluğun borc olsun* [Müjden borç olsun] Verilen haberi alay ile karşılama anlamında söylenir.

1521. *Müsəlmanın son (~ sonrakı) ağılı məndə (~ mənim) olaydı* [Müslümanın son akı bende olsaydı]

Ermeni’nin diliyle söylenmiş bir deyim olarak pişmanlık anlamında kullanılır.

1522. *Namaz üstündə doğulub* [Namaz üstünde doğmuş] Büyük bir felaketten kurtulan insanlar için kullanılır.

1523. *Neyləyim necə eləyim deməyəsən* [Neyleyeyim nice eyleyeyim demeyesin] “Çaresiz bir duruma düşmeyesin!” anlamında bir iyi dilek temennisi olarak söylenir.

1524. *Nə ağ dindi, nə qara* [Ne ak dindi, ne kara] “Sustu, konuşmadı, ağzını bile açmadı.” anlamına gelir.

1525. *Nə başı var, nə götü (~ ayağı)* [Ne başı var ne götü (ayağı)] k. Başlangıcı ve sonu olmayan şey anlamına gelir.

1526. *Nə başını (~ başınızı) ağrıdım* [Ne başını ağrıtayım] “Açıkçası, sizi yormadan, özetle.” anlamında kullanılır.

1527. *Nə bilmək olar* [Ne bilmek olur] “Kimse bilemez.”, “Tanrı bilir.” anlamında söylenir.

1528. *Nə borcumuzdur* [Ne borcumuzdur] “Bizi ne ilgilendirir.” anlamına gelir.

1529. *Nə coraba yamaqdır, nə tumana bağ* [Ne çoraba yamadır, ne pantolona ip] “Ne kokar, ne bulaşır, kimseye iyiliği veya kötülüğü dokunmaz.” anlamına gelir.

1530. *Nə day var, nə daylaq* [Ne at var, ne yavrusu] “Hiçbir şey yoktur.” anlamında söylenir.

1531. *Nə dərdinə (~ dərdinə) qalıb* [Ne derdime kalmış] “Beni (seni) ne ilgilendirir!” anlamına gelir.

1532. *Nə desən çıxar (~ gözləmək olar)* [Ne desen çıkar] Belâlı, kavgacı bir kimse için kullanılır.

1533. *Nə dil bilsin, nə dodaq* [Ne dil bilsin, ne dudak] Kesinlikle gizli kalması gereken bir konu için sır için kullanılır.

1534. *Nə diridir, nə ölü* [Ne diridir, ne ölü] Hareketsiz, paspal, tembel, beceriksiz kimseler için kullanılır.

1535. *Nə əsli var, nə nesli* [Ne aslı var, ne nesli] Aslı nesli olmayan anlamında söylenir.

1536. *Nə gecəsi gecə idi, nə gündüzü gündüz* [Ne gecesi gece idi, ne gündüzü gündüz] Karşılaştığı problemleri düşündüğünden dolayı uyku tutmayan kimselerin kullandığı bir ifadedir.

1537. *Nə günahın yiyəsiyəm ?* [Hangi günahın suçuyum?] “Suçum ne?” anlamına gelir.

1538. *Nə həddi var* [Ne həddi var] “Kimi ne ilgilendirir.”, “Kimseyi ilgilendirməz.”, “Onu ne ilgilendirir.” anlamlarına gelir.

1539. *Nə hır bilir, ne zır* [Ne hır bilir, ne zır] “Kaba saba, yontulmamış, laftan anlamayan kimse.” anlamında söylenir.

1540. *Nə xəbər var, nə ətər* [Ne xəbər var, ne ses] “Hiçbir xəbər yoxdur.” anlamına gelir.

1541. *Nə ixtiyarın (~ ixtiyarım) var* [Ne yetkin (yetkim) var] “Yetkin (yetkim) yoxdur.”, “Ne cür’etle.”, “Hangi cesaretle?” anlamındadır.

1542. *Nə it yəyəsiyəm, nə gön yiyəsi* [Ne köpek sahibiyim, ne kürk sahibi] “İşim gücüm yoxdur, işsizim.” anlamına gelir.

1543. *Nə iti (~ itin itim) azıb?* [Hangi köpek kaybolmuş?] k. “Ona (sana, bana) ne?”, “Neyinə (neyimə) gerek?”, “Onu (seni, beni) ne ilgilendirir?” anlamında söylenir.

1544. *Nə itin yiyəsiyəm?* [Hangi köpeğin sahibiyim?] “Neyim var ki?”, “Hiçbir şeyim yoxdur.” anlamına gelir.

1545. *Nə iyi tapıldı, nə piyi* [Ne koku bulundu, ne yağ] “Kayıplara karıştı.” anlamındadır.

1546. *Nə izi məlumdur (~ var) , nə tozu* [Ne izi vardır, ne tozu] “Hakkında hiçbir bilgi yoxdur, kaybolup gitti.” anlamında söylenir.

1547. *Nə gədar bağda ərik vardı salam ələyk vardı, bağdan ərik kəsildi salam ələyk kəsildi* [Ne olacaq bağda erik vardı salam vardı, bağdan erik kəsildi salam kəsildi] “Çıkarın olduğunda yaxınlıq göstəriyordun, menfaatin kesilince kəndin də uzaqlaşdı.” anlamına gelir.

1548. *Nə ki (~ gədar) canımda can var* [Ne ki canımda can var] 1. “Birisini kollayıp gözeteceğine dair verilen söz.”

2.“Yaşadığım müddetçe bütün gücümle.” anlamlarında söylenir.

1549. *Nə qəlat edəyirsən?* [Ne hata ediyorsun?] k. “Senin ne yetkin var?”, “Senin söyleyecek hiçbir sözün olmaz.”, “Sana ne.”, “Seni ne ilgilendirir?”, “Elinden ne gelebilir?” anlamında söylenir.

1550. *Nə qoyub nə axtarısan* (~*axtarırsanız*) [Ne koyup ne arıyorsunuz?] “Ne beklenir ki?” anlamında söylenir.

1551. *Nə mal olduğunu bilirəm* [Ne mal olduğunu biliyorum] “Ne mal olduğunu biliyor, kötü ve işe yaramazın birisin.” anlamında söylenir.

1552. *Nə o yanlıqdır, nə bu yanlıq* [Ne o taraftır, ne bu taraf] Ne ölen, ne de iyileşen bir hastanın durumunu bildirir.

1553. *Nə olursa olsun* [Ne olursa olsun] “Ne olursa olsun, her ne olursa olsun, mutlaka.” anlamına gelir.

1554. *Nə ətdir, nə balıq* [Ne ettir, ne balık] Kendisine bile faydası olmayan insanlar için söylenir.

1555. *Nə ölüdür, nə diri* [Ne ölüdür, ne diri] Kendisine bile faydası olmayan insanlar için kullanılır.

1556. *Nə ölümü var ?* [Ne ölümü var?] “Neyine gerek?” , “Ne işin var?” anlamında söylenir.

1557. *Nə ölüsü var, nə dirisi* [Ne ölüsü var, ne dirisi] “Ortadan kaybolmuş.” anlamına gelir.

1558. *Nə ölüyə hay verir, nə diriye pay* [Ne ölüye hayat verir, ne diriye hak] Beceriksiz, paspal, kimseye hayrı dokunmayan kimseler için kullanılır.

1559. *Nə özü yeyir, nə özgəyə verir* [Ne kendi yer, ne başkasına verir] “Ne kendisi faydalıyor, ne de başkasına bırakıyor.” anlamında cimri, pinti kimse anlamında söylenir.

1560. *Nə sən danış, nə mən eşidim* [Ne sen danış, ne ben işiteyim] “Duyup moralimi bozmak istemiyorum, o konuda konuşma.” anlamında söylenir.

1561. *Nə səs var, nə səmir* [Ne ses var, ne seda] “Ne bir ses ne bir nefes, hiçbir ses yoktur, sessizlik hâkimdir.” anlamındadır.

1562. *Nə səs var, nə soraq* [Ne ses var, ne arayan] Hiçbir haber gelmediğini bildirir.

1563. *Nə siki kəsilib, nə başı qurxılıb* [Ne siki kesildi, ne başı tıraş edildi] k. “Zorluklarla karşılaşmamış.” anlamına gelir.

1564. *Nə şiş yansın, nə kabab* [Ne şiş yansın, ne kebab] “Kimse, hiçbir şey zarar görmesin.” anlamında söylenir.

1565. *Nə tiyanda baraması var, nə çarxda ipəği* [Ne kazanda kozası var, ne makarada ipeği] “Hiçbir şeyi yoktur, yoksuldur, fakirin biridir.” anlamındadır.

1566. *Nə tüfəğin çaxmağıdır, nə sünbənin toxmağı* [Ne tüfəğin çakmağıdır, ne harbinin

tokmağı]“Elinden hiçbir şey gelmeyen, hiçbir işe yaramayan kimse.” anlamına gelir.

1567. *Nə ucudur, nə bucağı* [Ne ucudur, ne bucağı] “Daha bitmedi, daha çok iş var, daha çok emek ve zaman ister.” anlamında söylenir.

1568. *Nə umub nə küsürsən?* [Ne umup ne küsüyorsun?] “Başkasından beklentin olmamalıdır.” anlamına gelir.

1569. *Nə vermişən alabilirmişən?* [Ne vermişsin almak istiyorsun?] “Benden ne istiyorsun?” , “Düş yakamdan!” anlamında söylenir.

1570. *Nə yardan doyur, nə əldən qoyur* [Ne yardan doyuyor, ne elden koyuyor] “Ne bir şeyler yapıyor, ne de vazgeçiyor.” anlamına gelir.

1571. *Nə yatdın, nə yuxu görərsən?* [Ne uyudun, ne uyku görüyorsun?] “Henüz işin başlamasından fazlaca iddialı olma ve yeterince tecrübe kazanmadığın bu konuda ahkam kesme.” anlamında söylenir.

1572. *Nə yuvanın quşudur?* [Ne yuvanın kuşudur?] “Nasıl bir şeydir?” anlamında söylenir.

1573. *Nəbzı mənim əlimdədir* [Nabzı benim elimdedir] “İpi benim elimdedir, benim sözümden çıkamaz, ben ne dersem onu yapar.” anlamına gelir.

1574. *Nəfəsi yalanla gedib gəlir* [Nefesi yalanla gidip geliyor] Son derece

yalancı kimseleri tasvir etme anlamında söylenir.

1575. *Nəmərin qara gəlsin* [Adın kara gelsin] “Düğün hazırlığın yasa dönsün.” anlamında söylenir.

1576. *Nənəm mənə qor dedi, gəlib gedəni (~ her gələni) vur dedi* [Ninem bana kör dedi, gelip gideni (her geleni) vur dedi] Çocukların oynadığı bir oyun (gözler kapanarak elindeki sopa ile her önüne gelene vurmak suretiyle oynanan oyun); bir kimsenin ölçüp biçmeden, bir plan yapmadan iş yapması ve onu da ağzına gözüne bulaştırması durumunda bu deyim kullanılır.

1577. *Nənəsinə kəc baxanlardandı* [Ninesine ters bakanlardandı] “Şerefsiz ve vicdansızın biri.” anlamına gelir.

1578. *Nənəsinin əmcəğini kəsənlərdəndir* [Nenesinin memesini kesenlerdendir] “Kendi annesine bile acımayan kimselerdendir.” anlamında söylenir.

1579. *Nənəsinin əmcəğini dişləyibdir* [Ninesinin memesini dişlemiştir] “Şeytan ve alçak herifin biridir.” anlamına gelir.

1580. *Nənəsinin oğludur* [Ninesinin oğludur] “Alçak ve şerefsizin biridir, piçin biridir.” anlamında söylenir.

1581. *Nəsli yox, əsli yox* [Nesli var, aslı yok] Aslı nesli belli olmayan anlamına gelir.

1582. Nisyə girməz kisəyə [Veresiye girməz keseye] “Veresiye verilen şeyin karşılığının geri dönüp dönmeyeceği şüphelidir!” anlamında söylenir.

1583. Niyə altı aylıq olursan? [Niye altı aylık oluyorsun?] “Neden acele ediyorsun?” anlamına gelir.

1584. O kənd mənim, bu kənd sənin [O köy benim, bu köy senin] Sürekli gezip dolaşmak anlamındadır.

1585. Oba durur köçməyə gəlin durur sıçmağa [Oba durur göçmeye gelin durur kalkar] Herkes bir iş yapmak için çaba sarf ederken birinin başka bir işe yönelmesi halinde söylenir.

1586. Ocağı batsın! [Ocağı batsın!] “Ocağı sönsün!” Bir kargıma, beddua ifadesi anlamında söylenir.

1587. Ocağın abad olsun [Ocağın şen olsun] “İyiliğe, hürmete karşı teşekkür ifadesi olarak söylenir.

1588. Ocağın boş (~ qor) qalsın (~ sönsün, yıxılsın) [Ocağın boş kalsın] “Adın, kabilen, soyun batsın.” , “Evlatların ölsün.” anlamında bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1589. Ocaq başından yanır [Ocak başından yanıyor] “Senden etrafına hayır gelmez.” anlamında söylenir.

1590. Od almağa gəlib [Ateş almaya gelmiş] Ateş almaya gelmiş çok kısa bir zaman oturup gitmek isteyenlere söylenir.

1591. Od aparmış [Ateş götürmüş] Beddua, ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1592. Od olsa, harını yandıracaq [Ateş olsa ateşini yandıracak] “Ateş olsa ne yapabilir?” anlamına gelir.

1593. Odun ocağın canına and olsun [Odun ocağın canına and olsun] Bir yemin ifadesi olarak söylenir.

1594. Oğlan yaşı atəyinə (~ atəyinə) dammasın [Oğlan yaşı eteğine doğmasın] “Oğul hasreti ile kavrulasınız!” anlamında söylenir.

1595. Oğul görərsən, gəlin görməyəsən [Oğul göresin, gelin görmeyesin] “Oğlunu evlendirmeden kaybedersin.” anlamındadır.

1596. On iki imamın altısı sənə qənim olsun, altısı mənə [On iki imamın altısı sana yardım etsin, altısı bana] “Zararı yarı yarıya bölelim.” anlamında söylenir.

1597. Ona dili çıxmır [Ona dili çıkmıyor] “Ondan çekiniyor.” anlamına gelir.

1598. Ondan Allah verən canı alabilmir [Ondan Tanrı’nın verdiği canı alamıyor] Kötü huylu, zalimlik derecesine varılacak kadar gaddarlık yapan kimseler için söylenir.

1599. Ondan ötrü sağ gözüm solaxay atır [Ondan ötürü sağ gözüm sola atıyor] “Onun için ölüyorum sanki.” anlamında söylenir.

1600. Onu görəndə elə bil anamın oynasın (ı) görürəm [Onu gördüğümde sanki anamın

sevgilisini görüyorum] “Ondan nefret ediyorum.” anlamında söylenir.

1601. Onu od aparsın [Onu alev götürsün] Bir beddua anlamında söylenir.

1602. Onun ağzının aşı deyil [Onun ağzının yemeği değil] “O yapamaz.”, “Onun harcı değil.” anlamında söylenir.

1603. Onun sözünün başına ip salma [Onun sözünün başına ip takma] “Önem verme, ehemmiyet verme.” anlamında kullanılır.

1604. Orada oturma, burada otur... [Orada oturma, burada otur...] Birini saygın, hürmet edilen yere daveti ifade eder.

1605. Ossuruğu top səsi verir [Osuruğu top sesi verir] k. “Güç ve kudret kazanmıştır, büyük nüfuz sahibi olmuştur.” anlamındadır.

1606. Ossurağı əl yandırır [Osuruğu el yakar] k. Çok havalı kimseler için söylenir.

1607. Od kökü (~ kök) üstə bitər [Od kökü üstünde yetişir] “Evlâd, çocuk ebeveynlerine benzer, kendi ebeveynleri gibi olur.” anlamındadır.

1608. Ovcumu (~ ovcunun içini) iyləmişdim? [Elimin içini mi koklamıştım?] “Nerden bilecektim?” anlamında söylenir.

1609. Ovçuya dağ nişan vərirlər, ovyox [Avcıya dağ nişanı verirler, avcı yok] “Usta talebesine sadece yol gösterir

bütün detayları öğretmez .” anlamında söylenir.

1610. Ovun qanlı olsun [Avin kanlı olsun] Avcılara avdan elin boş dönmeyesin anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1611. Öfkən yansın [Öfken yansın] Beddua ifadesi olarak kullanılır.

1612. Öfkəsi yansın [Öfkəsi yansın] Bir ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1613. Öküz öldü, şariklik pozuldu [Öküz öldü, ortaklık bozuldu] İki taraf arasındaki yakınlığa sebep olan nesnenin ortadan kalkmasıyla birlikte yakınlığın bittiğini bildirir.

1614. Öküzün böyüğü pəyədədir [Öküzün büyüğü ahırdadır] ş. 1. “İşin zoru geridedir, çetinlik, güçlük daha sonra ermemiştir.” anlamındadır. 2.Birinin yaptığı küçük bir yanlışlık tartışılırken daha büyük bir kabahatinin meydana çıkması durumunda söylenir.

1615. Öldü var, döndü yoxdur [Öldü var, döndü yoktur!] Bir şeyin mutlaka yapılacağını bildirir.

1616. Öləsən qurtulasan [Ölesin, kurtulasın] Birinin ölümünü isteme anlamındadır.

1617. Ölmə eşşəyim ölmə, yaz gələcək yonca bitəcəkdir [Ölme eşşegim ölme, yaz gelecek yonca bitecek] Umutsuz bir bekleyişi anlatır.

1618. Ölmüş eşşək axtırır palanın söksün [Ölmüş eşşək arıyor nalını

söksün] Açgözlü, tamahkâr kimseler için kullanılır.

1619. Ölü durub mürdəşir yuyur [Ölü kalkmış gassal yıkıyor] Hiçbir şey bilmeyen birisinin bir konuda ahkâm kesmesi sırasında kullanılır.

1620. Ölülər toyunu tutsun [Ölüler düğününü yapsın] “Muradına ermeden ölmesin.” anlamında söylenir.

1621. Ölüm atı (~ xəbəri) yüyürək olar! [Ölüm atı yürüyerek ulaşır] “Ölümün haberi çabuk ulaşır!” anlamında söylenir.

1622. Ölüsünə də yaxın düşəmməz [Ölüsüne de yakın düşemez] “Ondan çekiniyor, ondan korkuyor.” anlamına gelir.

1623. Övrət ləçəyi olsun [Kadın örtüsü olsun] “Bu işi yapmazsam veya yapamazsam erkek değilim.” anlamında söylenir.

1624. Öz başını ye [Kendi başını ye] Seilmeyen bir kimse bir sefer hapsirdiği zaman o duymadan bu ifade kullanılır.

1625. Öz götünü qoruyur [Kendi götünü koruyor] k. “Yalnızca kendini düşünüyor ondan başkasına fayda gelmez.” anlamına gelir.

1626. Öz gözündə kərəni (~ tiri) görməyib (~ görmür), başqasının (~ özganin) gözündə tükü seçir [Kendi gözündeki tüyü görmüyor, başkasının gözündeki tüyü seçiyor] “Kendinin büyük kabahatini görmüyor başkasının

en küçük hatasının üstünde duruyor.” anlamında söylenir.

1627. Özgələrə möhtəc olasan [Başkalarına muhtaç olasan] “Başkalarına muhtaç olasan!” anlamına gelir.

1628. Özüm deyirəm özüm eşidirəm [Kendim diyorum, kendim işitiyorum] “Kimse beni dinlemiyor.” anlamındadır.

1629. Özü özünə elədi, külü gözünə elədi [Kendi kendine eyledi, gözüne kül eyledi] İnsanın yaptığı bir işin zararının kendisine dokunması anlamında söylenir.

1630. Özümü yaxşı işə qoydum [Kendimi iyi işe koydum] “Başımı iyi bir belâya soktum.” anlamına gelir.

1631. Özün kimi bala çıxsın uğruna [Kendin gibi çocuk çıksın karşına] Kötü evlâtlık edenlere karşılıklarına kendileri gibi bir evlât çıkmasını arzu eden “Tanrı sana da kendin gibi bir evlat nasip etsin.” anlamında söylenir.

1632. Özünə omac ovanmur, özgəsinə əriştə kəsir [Kendine hamur yoğurmuyor, başkasına erişte kesiyor] Bir acemi olduğu halde ustalık taslayan kimseler için tenkit ifadesi olarak söylenir. 2.Beceriksiz kimseler için söylenir.

1633. Özünü tərifləmək olmasın [Kendimi övmek gibi olmasın] Kendini övmeye hazırlanan bir kimse tarafından alçakgönüllülük yapmak için söylenir.

1634. Padişahı yuxuda görüb [Padişahı uykuda görmüş] “Derin uykudadır!” anlamına gelir.

1635. Palaz qulağı genəltmə [Kulaklarını açma] “Seni ilgilendirməz.”, “Sana dert değıl.” Tenkit edilen, azarlanan birinin tarafını tutan, ona arka çıkan kimseye söylenir.

1636. Palaza bürün el ilə sürün [Haliya bürün el ilə sürün] “Toplumdan dışlanmamak için sen de başkaları gibi yaşa.” anlamında topluma mutlak uymanın gereğini bildirir.

1637. Papağın uca qoy [Şapkanı başa koy] “Bu meseleden dolayı utanmalısın, hicap duymalısın, onursuzun birisin.” anlamına gelir.

1638. Papaq aldı qaçdı [Şapka aldı kaçtı] 1. Kanunsuzluk, hercümerçlik bildirir. 2.“Çocukların oynadığı bir oyun.” anlamlarında kullanılır.

1639. Papaqla vursan, yıxılar [Şapkayla vursan yıkılır] Çok küçük ve zayıf anlamına gelir.

1640. Pis adam pis günə qalasan [Pis adam pis güne kalasın] Kötü insanların hep kötülüklerle karşılaşmasını dileyen bir ifadedir.

1641. Pis gün görməyəsən [Pis gün görməyesin!] “Darlık ve sıkıntı çekməyesin!” anlamında söylenir.

1642. Pişi asqırdı [Kedi hapşırdı] Bahane, bir şey yapmamak veya yapmak konusunda söz verip de onu tutmamak

için bir sebep uydurulduğı zaman söylenir.

1643. Pişik nərdivanı... gətirmeyib? [Kedi merdiveni getirmemiş mi?] Düzgün yönlendirilmemiş hareketlerle ilgili olarak kullanılır.

1644. Pişiği birinci gecə öldürmək gərəkdir [Kediyi birinci gece öldürmək gerektir] “Erkeğın eşinin kendisine saygı göstermesi zıfaf gecesinden başlar, erkeğın kendi saygınlığını zıfaf gecesinden başlayarak kabul ettirmesi gereklidir.” anlamında söylenir.

1645. Pişimiz oğlan doğub [Kedimiz oğlan doğmuş] Bir kimsenin olan bir hadise, iş karşısında istihzasını ve kinayesini bildirir.

1646. Pox yeməyi bəs deyil, hələ həkimlik də edir [Bok yemesi yetmemiş gibi doktorluk ediyor] “Kötü bir şeyi yaptığı yetmiyormuş gibi bir de başkasına nasihat ediyor.” anlamında söylenir.

1647. Poxu südükdən çıxıb [Boku sidikten çıkmış] k. “Bebeğın büyüdüğünü belirtiyor.” anlamında söylenir.

1648. Poxundan çıxmayıb [Bokundan çıkmamış] k. “Henüz bebektir, henüz çocuktur.” anlamına gelir.

1649. Pul cibini deşir (~ yeyir) [Pul cebini yiyor] Müsrif kimseler için kullanılır.

1650. *Pulun var giriş, yoxdur sürüş* [Paran varsa giriş, yoksa git] “Parayı veren düdüğü çalar!” anlamındadır.

1651. *Sabah üzünə gülsün* [Sabah yüzüne gülsün] “Sabah yüzüne hayırla açılsın.” anlamında söylenir.

1652. *Sabahın qara gəlsin* [Sabahın kara gəlsin] “Yarının yasa bürünsün” anlamına gelir.

1653. *Sağlığına qismət olsun* [Sağlığına kısmət olsun] Bir şeyi satın alan kimseye “Hayırlı olsun.” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1654. *Saqqalı (~ saqqalın) tökülsün* [Sakalın dökülsün] ş. Sevgi ve okşama ifadesi anlamında söylenir.

1655. *Saqqalım çıxınca canım çıxaydı* [Sakalım çıkacağına canım çıksaydı] Yaşlanmadan dolayı memnuniyetsizliği bildirir.

1656. *Saqqalım yoxdur, sözüm ötmür (~ keçmir)* [Sakalım yoktur, sözüm geçmiyor] Sözüne önem verilmeyen, itibar edilmeyen, dediklerine değer verilmeyen gencin kendine gösterilen davranışa karşı söylediği cevap anlamındadır.

1657. *Saqqalın ağarsın* [Sakalın beyazlasın] “İhtiyarlayasın.”, “Uzun ömür süresin.” anlamlarında alkış ifadesi olarak söylenir.

1658. *Saqqalın qana bulansın (~ bələnsin)* [Sakalın kana bulansın]

“Kendi kanına bulansın.” anlamında bir beddua olarak söylenir.

1659. *Saqqalın tökülsün* [Sakalın dökülsün] İlenme anlamına gelir.

1660. *Saqqalında şeytan tükü var* [Sakalında şeytan tüyü var] İnsanları yoldan çıkaran, kötü yola sevk eden kimseler için kullanılır.

1661. *Salam verdik, borclu çıxdıq* [Selam verdik, borçlu çıktık] “Ufak bir şey yaptık ancak üzerimize büyük bir yük aldık.” anlamında söylenir.

1662. *Saman sənin deyil, samanlıq ki sənindir* [Saman senin değil, samanlık senindir] 1. Bir ziyafetde, misafirlikte vs. çok aşırı yemek yiyenler ve bundan dolayı rahatsızlık çekenler için kullanılır. 2. “Sana ait kişilerin sınırını bilmelisin, başkalarının malına sahiplenmeğe kalkmamalısın.” anlamındadır.

1663. *Sanki gözümdən pərdə götürüldü* [Sanki gözümünden perde götürüldü] “Birdenbire her şeyi anladım, idrak ettim, haberdar olmadığım bir şeyi öğrendim.” anlamına gelir.

1664. *Sayballı yasa gedir* [İş kötüye gidiyor] “İş çok yavaş yürüyor.” anlamında söylenir.

1665. *Sayən əskilməsin* [Gölgen eksilmesin] “Gölgen eksik olmasın” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1666. *Saymaqla bitməz (~ qurtarmaz)* [Saymakla bitmez] Haddinden fazla, çok, sayısız anlamında söylenir.

1667. *Sazı köynəkdən çıxart* [Sazı gömlektən çıkar] “Ne demek istiyorsun?”, “Söylemek istediğini söyle.”, “Açık konuş.” anlamına gelir.

1668. *Səbət götündən giləs tökülmür* [Sepetin altından kirazlar dökülmüyor] Konuşulan söze kayıtsız davranıldığında söylenir.

1669. *Səfəxlərin ruhu şad olsun* [Aptalların ruhu sevin sin] Saçma sapan konuşan birini tenkit amacıyla kullanılır.

1670. *Səhərin çağı elə bil kəllə payı gətirib* [Sabah vakti sanki kafa hakkı getirmiş] Çok erken saatlerde gelip bir şeyler isteyen kimseler için kullanılır.

1671. *Səxavətin rütubət çəkməsin* [Cömertliğin nem çekmesin] “Eksik olmayasın.”, “Cömertliğiniz yanınızda kalsın.” anlamında alay ifadesi olarak söylenir.

1672. *Sən ağa, mən ağa inəkləri kim sağa?* [Sen ağa, ben ağa inekleri kim sağa?] Yapılacak bir işi biz yapmayacaksa kim yapacak anlamında şaka yollu kullanılır.

1673. *Sən doğanı cin boğur* [Sen doğduğunu cin boğar] “Emeklerin heder oluyor, boşuna uğraşıyorsun.” anlamında söylenir.

1674. *Sənə güvəndiyim dağlar, sənə də qar yağarmış* [Sana güvendiğim dağlar,

sana da kar yağarmış] Çok güvenilen bir insandan beklenmedik bir itibarsızlık görülünce söylenir.

1675. *Sən gedəndə mən gəlirdim* [Sen giderken ben geliyordum] Bir konuda tecrübe sahibi olunduğunu ifade eder.

1676. *Sən gəl bu daşı ətəyindən at (~ tök)* [Sen gel bu taşı eteğinden at] “Gel bu inadı bırak!” anlamına gelir.

1677. *Sən girən kol deyil* [Senin kolunun yapacağı iş değil] “Senin yapacağın iş değildir.” anlamında söylenir.

1678. *Sən ki oldun dəyirmançı, çağır gəlsin dən koroğlu* [Sen oldun değirmenci, çağır gelsin Koroğlu] Beklenmedik bir an’da arzu edilmeyen bir duruma düşen insanların bu duruma sabretmeleri gereğini bildirir.

1679. *Sən ölsən qarğalar qara geyinər* [Sen ölsen kargalar kara giyinir] “Ölümüne kimse üzülmez.” anlamındadır.

1680. *Sən saydığını say, gör fəlak nə sayır* [Sen saydığını say, gör felek ne sayar] “Sen ne yaparsan yap, kader kendi ağını örecektir, felek kendi bildiğini okuyacaktır.” anlamında söylenir.

1681. *Sən tutan quşu mən uçurmuşam* [Senin tuttuğun kuşu ben uçurmuşum] “Yapacağın şeyi biliyorum, yapacağın şeyden haberdarım.” anlamındadır.

1682. *Səndən (~ sizdən) nə əcəb?* [Senden ne haber?] Hayret ve şaşkınlığı

açığa vuran ya da hayretin doğurduğu soru sorma ifadesi olarak kullanılır.

1683. *Səndən ötürü sağ gözüm sola xay atır* [Senden ötürü sağ gözüm sola atıyor] “Senin için ölüyorum sanki.” anlamında bir alay ifadesi olarak söylenir.

1684. *Səndən yaxşı olmasın* [Senden iyi olmasın] Bir kimsenin adını iyilikle, güzellekle ve övünçle anarken karşındakine incitmemek için söylenen ve onu da bahsedilen kişiden geri kalır yanı olmadığını bildirir.

1685. *Sənə qənd başı (~ qırmızı alma) göndərmişdim* [Sana şeker başı (kırmızı elma) göndermiştim] Gelişinden rahatsız olan ve gelmemesi gerektiğini bildirdiği anda kızgınlıkla söylenir.

1686. *Səni pişik yesin* [Seni kedi yesin] “Seni kedi yesin.” Şaka yollu çocuklara söylenir.

1687. *Səni görüm min putaq olasan* [Seni göreyim bin dal olasan] Sıkıntıda olan birine yardım eli uzatan kimseye iyi dilek temennisiyle söylenir.

1688. *Səni görüm heç vaxt necə eləyim deməyəsan* [Seni göreyim hiçbir zaman ne yapayım demeyesin] “Hiçbir zaman çaresiz kalmayasın.” anlamındadır.

1689. *Səni görüm qan əndərəsən* [Seni göreyim kan akıtasın] “Kendi kanına bulanasın!” anlamında söylenir.

1690. *Səni qışda birə dişləsə, məndən gör (~ görərsən)* [Seni kışta bit dişlese

benden gör] “Sana herhangi bir kötülük gelirse sorumlusu benim, çekinme, korkma.” anlamında söylenir.

1691. *Sənin quyruğundan mənə ələk çıxmaz* [Senin kuyruğundan bana elek çıkmaz] “Senden bana fayda yok.” anlamına gelir.

1692. *Səninki candı, məninki badımcan?* [Seninki can benimki patlıcan mı?] Karşındakinin menfi davranışı bir şey karşısında birden öfkelenmesi sebebiyle kendisi hakkında uyarı bildirir.

1693. *Səninlə məninki tutmaz* [Seninle benimki tutmaz] “Anlaşamayız, sen kendi yoluna ben kendi yoluma.” anlamına gelir.

1694. *Sərçə nədir, kəllə paçası da ne olsun?* [Serçe nedir, kelle paçası da ne olsun?] Çok küçük, değersiz ve kıymetsiz şey için kullanılır.

1695. *Səsi sonra çıxacaq* [Sesi sonra çıkacak] “Bir müddət sonra kendini gösterecek.” anlamına gelir.

1696. *Səsin sal (~ sallər) altından (~ altından) gəlsin* [Sesin sal (sallar) altından gelsin] “Ölesin.”, “Geberesin.” anlamında söylenir.

1697. *Səsiniz qoşa gəlsin* [Sesiniz çift duyulsun] “Birlikte ömür süresiniz, beraber ömür süresiniz.” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1698. *Sıçıb boxu ilə savaşırs* [Sıçıp boku ile savaşırs] k. Kavgacı, en ufak

şeyde bile kavga ortamı yaratan kimseler için söylenir.

1699. Siçan deyilsən ki, qırpla (~ qırpayla) doyasən [Siçan değilsin ki, fareyle doyasın] Kendine verilen yiyecek, para vs.'yi çok azımsayan kimselerin kullandığı bir ifadedir.

1700. Sik vurarsən toz qalxır [Sik vuruyorsun toz kalkıyor] k. “Yoksul, fakir mekân, hiçbir eşya olmayan ev veya mekân.” anlamına gelir.

1701. Sikib çimməyinə dəyməz [Sikib bırakmaya değmez] k. Çok çirkin kadınlar için kullanılır.

1702. Sinəndə ağ tüklər bitsin [Göğsünde beyaz saçlar çıksın] “Uzun ömürlü olasın, uzun ömür süresin.” anlamındadır.

1703. Sinsiməli (~ adam) deyil [Duyarlı insan değil] “Güçlülük karşılaştırılacak, eziyet çektirilecek kadar kötü birisi değildir.” anlamında kullanılır.

1704. Sizə doymaq olmaz [Size doymak olmaz] Bir yerden ayrılmak istenirken orada olanlardan ayrılmak istemediğini, lakin buna mecbur olduğunu anlatmak için söylenir.

1705. Sizə uzun olsa (da) mənə yer ilə gedir [Size uzun olsa da bana yer ile sürünüyor] “Bu şey senin için ayıp ise benim için daha da kötüdür.” anlamında söylenir.

1706. Sizi deyib gəlmişəm [Size güvenip gelmişim] “Tek ümidim sizsiniz, benim işimi ancak siz halledebilirsiniz.” anlamında bir rica ifadesi olarak söylenir.

1707. Soğan başı deyil [Soğan başı değil] “Başkalarından, diğerlerinden kötü değildir!” , “Onun da bir insan olarak nüfuzu, saygınlığı vardır!” anlamına gelir.

1708. Soğan yəməmişən niyə için göynəyir? [Soğan yememişsin niye ekşiyor?] Bir konu hakkında sorumlu kişi aranırken kusurlu olan kimsenin telaşa düşmesi durumunda o kimseye söylenir.

1709. Son beşikdir, zor gəlir da [Son çocuktur zor gelir da] “Anasının nazlı kuzudur, nazlı büyütülmüştür.” anlamında söylenir.

1710. Soyuqdan keçinin buynuzu çatlayır [Soğuktan keçinin boynuzu çatlıyor] Soğğun şiddetini bildirir.

1711. Söz qənim olsun [Söz yardımcın olsun] “Konuştuğun söz seni çarpsın.” anlamında bir beddua ifadesi olarak söylenir.

1712. Südlü inək ol, vur sərnici qır [Sütlü inek ol, vur süt kabını kır] “Sen önce yeteneğin nedir onu göster, sonra nedir istediğin yap.” anlamında söylenir.

1713. Söz vaxtına çəkər [Söz vaktine çeker] Bir olay hakkında konuşurken

onun söylenen o an'da meydana geldiğini belirtir.

1714. *Sözüm(üz) sözdür* [Sözümüz sözdür] “Anlaştık gitti, kabul ediyorum.” anlamında söylenir.

1715. *Sözüm yoxdur* [Sözüm yoktur] 1. “İtiraz etmiyorum, diyeceğim bir şey yoktur.” 2. “Memnuniyetimi ifade edecek bir kelime bulamıyorum .” anlamlarında söylenir.

1716. *Sözümün canı var* [Sözümün canı var] 1. “Asıl diyeceğimi henüz söylemedim.” 2. “Konuştuğum şeylerin anlamı budur, bunu vurgulamak istiyorum.” anlamına gelir.

1717. *Sözün bərəkəti yox, qulağın da qarnı* [Sözün bereketi yok, kulağın da karnı] “Sonsuz, nihayetsiz, bitmek bilmez.” anlamındadır.

1718. *Sözün yerə girsin* [Sözün yere girsin] Uygunsuz laflar eden kimseyi azarlama olarak söylenir.

1719. *Sözünü balla kəsım* [Sözünü balla keseyim] Birinin lafını kesip söze karıştığında hareketi yanlış anlaşılmasın diye nezaket belirtmek için söylenir.

1720. *Sözünün arasında balan (~ əzizin) dayansın (~ dursun)* [Sözünün arasında çocuğun dayansın (dursun)] “Lafını balla kestim.” anlamına gelir.

1721. *Sözünün canı var* [Sözünün canı var] “Nasıl diyeceğimi henüz söylemedi.” anlamındadır.

1722. *Su aydınlıqdır, cala öz qapına* [Su aydınlıktır, yama kendi kapına] “Söylediğin şeyin, iyi, faydalı olduğuna inanıyorsan kendin neden kabul etmiyorsun, yapmamı istediğin şeyi kendin neden yapmıyorsun.” anlamında söylenir.

1723. *Su görəndə tiyəmin pozular* [Su gördüğünde teyemmüm bozulur] Mecburiyet dolayısıyla yapılan işte bu mecburiyet durumu ortadan kalkınca gereği gibi yapılmak için yeniden ele alınmasının gerektiğini vurgular.

1724. *Su kibi əziz ol* [Su gibi aziz ol] Su veren veya getiren kimseye iyi dilek temennisi olarak söylenir.

1725. *Su qədər ömrün olsun* [Su kadar ömrün olsun] “Ömrün uzun olsun, uzun ömür süresin.” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1726. *Su sudan təkam yemədi* [Su sudan baskı yemedi] “Herhangi bir olay olmadı.” anlamında söylenir.

1727. *Suratın taxtalarda qalsın* [Suratın tahtalarda kalsın] Annenin, çocuklarına yüzüstü ve terbiyesizliklerine karşılık olarak beddua etmesi anlamındadır.

1728. *Sus divarda deşik var* [Sus duvarda deşik var] “Yerin de kulağı var.” anlamında söylenir.

1729. ... *Suyu haradan (~ hardan) gəlir?* [... Suyu nereden geliyor?]

“Harcanan paranın kaynağı neresidir?” anlamında söylenir.

1730. Södüm halal olsun [Sütüm helal olsun] Annenin evladının hareketlerinden dolayı memnunluğunu bildirir.

1731. Södümü halal etmirəm [Sütümü helal etmiyorum] Annenin evladına olan memnuniyetsizliğini bildirir.

1732. Süfrən (~ süfrəniz) (~ hemişə) açıq olsun! [Sofran (sofranız) hep açık olsun] “Tanrı sofranızı açık etsin, eviniz daimi konuklu olsun!” anlamına gelir.

1733. Süleymanı tahtda, Nuhu gəmidə görüb [Süleyman’ı tahtda, Nuh’u gemide görmüş] 1. Çok uzun ömür süren, çok yaşlı kimseler için kullanılır. 2. Çok tecrübeli kimseler için kullanılır.

1734. Sümüyü sağ olsun [Kemiği sağ olsun] Bir felaketle karşılaşp sağ salim çıkma durumunda söylenir.

1735. Sümbülündən su damır [Sümbülünden su damlıyor] “Çok güzel kız, kadın, çocuk.” anlamındadır.

1736. Sürüşməli halıs olmasın [İniş çıkışlı haliniz olmasın] “Büyük gam ve keder yüzü görmeyiniz.” anlamına gelir.

1737. Sürü qoyun sizdə satılıq yağ bizdə? [Sürü koyun sizde, satılık yağ bizde?] “Her şey sizde var bunu gelip bizden mi istiyorsunuz?” anlamında söylenir.

1738. Şadxəbər olasan [Hoş haber olasan] Hoş, güzel haber getiren bir kimseye teşekkür etmek için söylenir.

1739. Şah gəldisə döndü [Şah geldiyse döndü] Gitmesi gereken yere geç giderek endişeye sahip olan kişinin davranışı hakkında söylenir.

1740. Şalvarının ağzını kəsəram [Şalvarının ağzını keserim] Tehdit anlamında kullanılır.

1741. Şans üstə olasan [Şans üste olasan!] “Şansın yaver gitsin!” anlamına gelir.

1742. Şeytan bilir şeytan xarada yatır [Şeytan bilir şeytan nerede yatırıyor] “Herkes kendi karakterinde olan insanların ne yaptığını veya yapacağını bilir.” anlamında söylenir.

1743. Şeytanda (~ özü də) baş çıxarmaz [Şeytan da kendi de baş edemez] Çok karmaşık, çetrefilli bir iş veya konu için kullanılır.

1744. Şeytan kirəyə tutub [Şeytan kiraya tutmuş] Boşu boşuna neticesiz şeyler için çalışan kimseler hakkında kullanılır.

1745. Şeytana papaq (~ papış) tikər [Şeytana başlık tiker] Çok uyanık, hilebaz, fırıldakçı, çok açığöz, kurnaz, becerikli anlamlarında söylenir.

1746. Şeytan üzünü görsün [Şeytan yüzünü görsün] Sevilmeyen kimseler için kullanılır.

1747. Şeytanı bulağa (~ çaya, suya)
susuz apırıb susuz gətirər [Şeytanı çaya
(suya) susuz alıp susuz getirir] Çok
kurnaz kimseler için kullanılır.

1748. Şeytanın da ağına gəlməz
[Şeytanın da aklına gelmez] Herkesi
hayrete düşürecek hareket, iş, düşünce
vs. için kullanılır.

1749. Şeytanın əlinə çöp verər
[Şeytanın eline çöp verir] Çok uyanık,
hilebaz, fırıldakçı, çok açığöz, kurnaz,
becerikli anlamlarında söylenir.

1750. Şeytanın götünə gülləsi dəyir
[Şeytanın götüne gülləsi diyor] k.1. “Ele
avuca sığmaz kimse.” 2. “Fırıldakçı
hilekâr, üçkâğıtçı kimse.” anlamlarında
söylenir.

1751. Şeytanın qıçını sındır [Şeytanın
kıçını kır] “Tembellik etme, sen de ayağa
kalk.” anlamına gelir.

1752. Şeytanlar xəbər aparmasın
[Şeytanlar haber götürmesin] 1. Genelde
ölen birisi hakkında konuşulduğu zaman
“Şeytan mı haber götürdü de konuşma
konusu oldu.” anlamında kullanılır.
2. “Kimse duymasın”. 3. “Birileri
söylemiş olmasın.” anlamında söylenir.

1753. Şəkk şüphəsi yoxdur [Şüphesi
yoktur] “Kesindir; şakası yoktur.”
anlamındadır.

**1754. Şər deməsək (~ etməsə) (~
deməsən) xeyir (~ gəlməz) olmaz** [Şer
demesək hayır gelmez] “Kötü şeyler
konuşalım ki, güzel neticelensin.”

anlamında bir konuyu beklerken kötü
şeyler olacağını hep ön planda tutup ve
sonuç düşünüldüğü gibi çıkmadığında
söylenir.

1755. Şirin canından çəkəsən [Şirin
canından çekesin] “Canından çıksın.”
anlamına gelir.

**1756. Şirin pulunu acı dərmana
verərsən** [Şirin pulunu acı dermana
veresin] “Paran ilaca kısmet olsun.”
anlamında bir ilenme ifadesi olarak
söylenir.

**1757. Şirin şirin öpməsi yox, acı acı
dişləməsi var** [Şirin şirin öpmesi yok, acı
acı dişlemesi var] Kötü sözlerden başka
ağzından bir şey çıkmayan kimseler için
söylenir.

1758. Şoğəribə qalaydı (~ qalsın)
[Sahipsiz kalsın] “Sahibi ölesice.”
anlamında söylenir.

**1759. Şorakətdə eşşək tapdın qaldı
erkəği dişisi?** [Şorakətdə eşşək buldun
kaldı erkeği dişisi?] “İsteddiğini elde
ettin, bir de iyisini kötüsünü mü
arıyorsun?” anlamına gelir.

1760. Şöhrətin artıq olsun [Şöhretin
fazla olsun] “Şan şöhrətin yüce olsun.”
anlamında alkış veya kinaye ifadesi
olarak söylenir.

1761. Tanrı mənəm yağmaram [Tanrı
benim yağmıyorum] İnatçı kimseleri
ifade etmek için kullanılır.

1762. Tanrı törpüsü dəyməyib [Tanrı
törpüsü deymemiş] Çok kaba insanlar

için kullanılır.

1763. *Tanrın yerə tökülsün* “Gök tepene yıkılsın.” anlamında bir ilenç ifadesi olarak söylenir.

1764. *Tat dəftərində də yazılmayıb* [İt defterinde de yazılmamış] Toplumun hoş görmediği, benimsemediği bir hareket, söz, davranış hakkında kullanılır.

1765. *Tavan altıda (~ altında) qalan deyil* [Tavan altta (altında) kalan değil] “Borcunu öder, karşılığını verir.”, “Hareketin karşılığını verir.” anlamında söylenir.

1766. *Tək damlarda qalasan* [Tek evlerde kalasın] “Kimin kimsen kalmasın ve hep yalnız yaşayasın.” anlamındadır.

1767. *Təndir piyəsində xəmir yaymaz* [Tandır fırınında hamur yaymaz] “Size boyun eğmez.”, “Sizi beğenmez.” anlamındadır.

1768. *Təpənə (~ təpəsinə) dəysin* [Tepene değsin] 1. Verilen bir şeyin beğenilmediğini bildirir. 2.Yararsız, faydasız olan bir şey için kullanılır.

1769. *Təpənə ildırım çıxsın (~ düşsün)* [Tepene yıldırım çıksın] Beddua, ilenme ifadesi olarak kullanılır.

1770. *Təpənizin bir gülləsi əskikdir* [Tepenizin bir güllesi eksiktir] “Kurşuna dizilesice.” anlamına gelir.

1771. *Tərpətməsən yaxşıdır* [Kıpırdamasan iyidir] Terbiyesiz ve

konuşmasını bilmeyen kimseler için “Konuşturmasan iyi olur; çünkü ağzını kötü sözlerle açacak.” anlamında bir uyarı ifadesi olarak söylenir.

1772. *Təzə dəllək çıxıb kəküli yandan qoyur* [Yeni berber çıkmış kakhkülü yandan koyuyor] Gelenek ve göreneklere, kural ve kanunlara aykırı davranışlar sergileyen yadırganan bir yenilik yapmaya kalkışanları tenkit için söylenir.

1773. *Tızbağa qınından çıxıb, (öz) qınıni bağənmir* [Kurbağa kabuğundan çıkmış, kendi kanını beğenmiyor] İçinde büyüyüp çıktığı aileyi, semti, yeri grubu beğenmeyen kimse için kullanılır.

1774. *Tikəsini...dən yemişəm* [Bir parçasından yemişim] Kadın aşerdiği zaman kimin elinden bir şeyi alıp yemişse çocuğun ona benzeyeceğine inanılır ve bu düşünce ile kullanılır.

1775. *Tiyanının qırağına toxundu?* [Kılıcının kenarına mı dokundu?] Bir yakının veya akrabasının kötü bir hareketi isim verilmeden konu edildiğinde onu savunmaya kalkan kimseye söylenir.

1776. *Toxumun (~ tuxumunuz tumunuz) kəsilsin* [Tohumun kesilsin] “Nesliniz kesilsin.” Bir beddua, ilenme ifadesi olarak söylenir.

1777. *Top atılsa, xəbəri olmaz* [Top atılsa haberi olmaz] Uykusu ağır kimseler için söylenir.

1778. *Top (~ topla) vursan, dağılmaz* [Topla vursan dağılmaz] Her şeyi olan, dopdolu zengin bir ev veya zenginlik için kullanılır.

1779. *Torbanın ağzını büz* [Torbanın ağzını büz] “Sus.”, “Konuşma.” anlamındadır.

1780. *Toprağa aparasan* [Toprağa götüresin] “Mezara götüresin.” anlamında bir ilenme ifadesi olarak söylenir.

1781. *Toprağı xəbər aparmasın* [Toprağı haber götürmesin] Ölen birisinin arkasından konuşulduğunda söylenir.

1782. *Toprağı qədər (~ sanı) yaşasın* [Toprağı kadar yaşasın] Ölmüş bir kimseden bahsederken karşısındakine uzun ömür dilemek, arzulamak anlamında kullanılır.

1783. *Torpağına ağır getməsin* [Toprağına ağır gitmesin] Bir ölünün aleyhinde konuşulacağı zaman söylenir.

1784. *Torpaq çəkdi (~ çekib) apardı* [Toprak çekti götürdü] 1. “Sürekli olarak yaşadığı yerden kısa bir süre kalmak üzere gittiği başka bir yerde öldü.” 2. Doğup büyüdüğü yerden başka bir yere giderek yerleşen ve tekrar memleketine dönerek orada ölenler için “Doğup büyüdüğü topraklar çekip götürdü.” anlamında söylenir.

1785. *Torpaqda əmişdirirəm* [Toprakta emziririm] “Çocuğum öldü.” (bir anne,

çocuğunun öldüğünü bu şekilde ifade eder).

1786. *Torpaqda geyəsən* [Toprakta giyesin] “Giymek kismet olmasın.” anlamında söylenir.

1787. *Toydan sonra nağara (hoşgəldin bayram ağa)* [Düğünden sonra davul (hoş geldin bayram ağa)] Zamanı geçtikten sonra yapılan faydasız iş için kullanılır.

1788. *Toyu gördü xərangə yadından çıxdı* [Düğünü gördü karışıklık hatrından çıktı] “Büyüklerle düşüp kalkınca aşağı seviyedeki insanları unuttu.” anlamına gelir.

1789. *Toyuğa dedilər gündə bir batman buğda vərərik eşimə, - dedi, tökülmüşlərim öyrənipdir* [Tavuğa dediler günde bir ölçü buğday verelim, dedi döktüğümü öğrendi] “Alışkanlıktan vazgeçemem.” anlamındadır.

1790. *Toyuq bir qıçlıdır ki qıçlıdır* [Tavuk bir kışlıdır ki kışlıdır] “Düşüncesinin yanlış olduğunu bile bile sözün üzerinde inat etme.” anlamında söylenir.

1791. *Toyuq deyiləm ki, deyəm (Allah) qanad versən də uçacağam, verməsən də* [Tavuk değilim ki, Tanrı kanat verse de uçacağım, vermesen de] Kaderle mücadele edememe anlamında razı oluşu bildirir.

1792. *Toyuq ölsə, bir çəngə tükdür, dəvə ölsə, dərisi bir yüktür* [Tavuk ölse

bir avuç saçtır, deve ölse derisi bir yükür] Küçük şeyle büyük bir şeyi karşılaştırma anında kullanılır.

1793. *Toyuq toyuqdu suyu içir (bir də) dönüb Allah'a (~ göyə) baxır* [Tavuk tavuktu suyu içiyor bir de dönüp Tanrıya (göge) bakıyor] “Biraz merhametli ol, insaflı davran, merhametsizlik ve gaddarlık etme, yaptığın insafsızlık Tanrı'nın gücüne gider.” anlamında söylenir.

1794. *Toyunda sumax balanda su daşıyacağam* [Düğününde damacanayla su taşıyacağım] Birisine biraz şaka ve alay kokan bir ifadeyle “Senin için çok eziyet çekeceğim düğününde kalburla su taşıyacağım.” anlamında söylenir.

1795. *Torpağı üzü soyuqdur* [Toprağın yüzü soğuktur] Son derece saygı duyulan, hürmet edilen bir kimsenin mezarıyla karşılaşıldığında onu sağlığında görünce duyulan heyecan veya diğer duyguların azaldığını ifade eder.

1796. *Tövbəsi keçi tövbəsidir* [Tövbəsi keçi tövbəsidir] “Tövbəsinə inanılmaz.” anlamına gelir.

1797. *Tulambar eşşəyi məxbər palan?* [Tulambar eşşəğine kadife eyer mi?] Keçe kepeneğe gümüş düğmeler, birbirine uygun olmayan şeyler için söylenir.

1798. *Turaç əti yemisən? Ucducağın görmüşəm* [Turaç eti yedin mi?

Uçtuğunu görmüşüm] Bir şeyin adını duyduğunu ancak görmediğini ifade eder.

1799. *Tükün (~ tükünü) çəksən, yağ damar* [Kılını çeksen yağ damlar] Semiz, etli sığır için söylenir.

1800. *Tülküyə dedilər: “Şahidin kimdir?” Quyuğunu göstərdi* [Tilkiye dedilər: “Şahidin kimdir?” Kuyruğunu gösterdi] Kurnaz bir kişinin kendisi gibi kurnaz birisiyle iş yapması anlamında kullanılır.

1801. *Tülkü həccə gedir* [Tilki hacca gidiyor] Ömür boyu kötülük yapmış, suç işlemiş kimselerin tövbəsinin bile hile olduğunu anlatır.

1802. *Tülkü tülkü buyurur, tülkü de quyuğunu* [Tilki tilkiye buyurur, tilki de kuyruğuna] “Birisi birine bir işi yapmasını tembihler, o da diğerlerine mi?” anlamındadır.

1803. *Tünbətün düşsün (~ olsun)* [Ölün düşsün] Küfür, ilenme, beddua, lânet etme anında kullanılır.

1804. *Tüpürürsən yerə düşmür* [Tükürsen yere düşmüyor] Havanın son derece soğuk veya sıcak olduğunu bildirir.

1805. *Tüstüsü düz çıxsın* [Dumanı düz çıksın] “Asıl olan bir şeyin mahiyetidir, gerisi önemli değil.” Bir şeyin sonu iyi olsun anlamında söylenir.

1806. *Ucundan tut, göyə çıx* [Ucundan tut, göge çık] Çok güçlü yağış hakkında

söylenir.

1807. *Ulduz ulduzu çağırır* [Yıldız yıldızı çağırıyor] Gece yıldızların çok olması hakkında söylenir.

1808. *Uldunuz sayı var yoxdu* [Yıldızın sayısı var yoktu] Son derece çok, sayısız, sayılmayacak kadar çok anlamına gelir.

1809. *Unun üç qəpiyə dəgmez artımalı olsun* [Unun üç kuruşa değmez artmalı olsun] “Rızkınız bereketli olsun.” anlamında bir alkış ifadesi olarak kullanılır.

1810. *Unu özündən olsa da urvası bizdən olmasa çörəyi küt gədər* [Unu kendinden olsa da unu bizden olmasa ekmeği bayat olur] “O adam her zaman bize muhtaçdır.” anlamında söylenir.

1811. *Uşaq sıçdı bir yana, gelin yaxdı bir yana* [Uşak sıçtı bir yana, gelin yaktı bir yana] “İşi bilmeyen kimse onu daha da berbat hale getirir.” anlamına gelir.

1812. *Uyar qatağını yiyərəm, uymaz südünü* [Uyar yoğurdunu yerim, uymaz sütünü] “Her durumda zarar etmem.” anlamında söylenir.

1813. *Uzundraz binamaz, xeyrə şərə yaramaz* [Uzun adam namazsız, hayra şeyre yaramaz] Hiçbir şeye yaramayan, kimseye faydası dokunmayan kimse için kullanılır.

1814. *Üç misqal dilin qoyub bir batman başı ilə danışır* [Üç miskal dilini koyup bir ölçü başı ile danışıyor]

Konuşma anında sorulara başıyla cevap veren kimselere duyulan serzenişi bildirir.

1815. *Üçdə alacağı yox, beşdə verəcəği* [Üçte alacağı yok, beşte vereceği] Gamsız, hiçbir şeyi önemsemeyen kimseler için kullanılır.

1816. *Ürəyin qana dönsün* [Yüreğin kana dönsün] “İçin kararsın.”, “İçin kan ağlasın.” anlamında söylenir.

1817. *Ürəyin titrəsin* [Yüreğin titresin] “Büyük endişe duyasin.”, “Büyük sıkıntı çekesin.” anlamındadır.

1818. *Ürəyine güllə dəymiş (~ dəysin)* [Yüreğine güllə deysin] “Yüreğinden vurulasın.”, “Kalbinden vurulasıca.” anlamına gelir.

1819. *Ürəyine ox batmış (~ batsın)* [Yüreğine ok batmış] “Yüreğinden vurulasın.”, “Kalbinden vurulasıca.” anlamına gelir.

1820. *Ürəvin meyvəsin yiyəsən* [Yüreğinin meyvesini yiyesin] “İyi niyetinizin karşılığını göresiniz!” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1821. *Üst dodağı göy süpürür, alt dodağı yer* [Üst dudağı gök süpürür, alt dudağı yer] “Çok asık suratlı, hiddetli kimse.” anlamına gelir.

1822. *Üstümü unlu görüb, adımı dəyirmançı qoyur* [Üstümü unlu görmüş, adımı değirmenci koyuyor] “Üzerimi tozlu görüp değirmenci

sanıyor.”, “Dış görünüşüme bakıp beni başka türlü değerlendiriyor.” anlamına gelir.

1823. Üstünə elə bil bir qazan qaynar su töktülər [Üstüne sanki bir kazan kaynar su döktüler] Tahmin edilmeyen, düşünülmeyen an’larda hayret verici, ürkütücü, rahatsız edici davranış veya hareketler karşısında kullanılır.

1824. Üstünə yaşıl alov tökülsün [Üstüne yeşil alev dökülsün] Kadınların söylediği bir ilenç anlamına gelir.

1825. Üz versən astarını da istər [Yüz versen astarını da ister] Yüzsüz kimseler için kullanılır.

1826. Üzü (~ üzün) ağ olsun [Yüzün ak olsun!] Çoğunlukla hoşnutsuzluk, tenkit, suçlama ifadesi olarak kullanılır.

1827. Üzü dabbaqda yuyulub [Yüzü tabakhanede yıkanmış] “Yüzünde utanma arlanma yok.” anlamında yüzsüz, rezil kimse için söylenir.

1828. Üzü (~ üzün) qara olsun [Yüzün kara olsun] Nefret, azarlama, şiddetli tenkit, suçlama bildirir.

1829. Üzü padoştur [Yüzü utanmazdır] Utanmaz arlanmaz kimseler için kullanılır.

1830. Üzü (~ üzüm) yoxdur [Yüzüm yoktur] 1. “Suçludur.” (suçluyum), “Kabahatlidir.” (kabahatliyim).2. “Mahçupdur.” (mahçubum), “Borçludur.” (borçluyum). “Yüzüne bakamaz.”(bakamam).” anlamlarında

söylenir.

1831. Üzündə su yoxdur [Yüzünde su yoktur] Hayasız, edepsiz adam hakkında söylenir.

1832. Üzümüzün suyunu tökmə [Yüzümüzün suyunu dökme] “Kötü sözler söyleyip, kötü işler yapıp bizi utandırma, mahçup etme.” anlamında söylenir.

1833. Üzün açıq olsun [Yüzün açık olsun] “Herkesin karşısında alnınız açık olsun.” anlamına gelir.

1834. Üzün iraq olsun [Yüzün uzak olsun] “Sözüm meclisten dışarı.” anlamına gelir.

1835. Üzün postal altına dönsün [Yüzün postal altına dönsün] “Yüzünün derisi yere gelsin.” anlamında beddua, ilenme, kargıma ifadesi olarak söylenir.

1836. Üzünə baxan (~ baxsa) (~ gərək) kəffarə verməlidir (~ versin) [Yüzüne bakan sadaka vermelidir] “Çok çirkin, suratsız kimse.” anlamına gelir.

1837. Üzünə bir batman darı töksən biri (~ birisi) də yerə düşməz [Yüzüne bir ölçü darı döksen de yere düşmez] “Yüzü çapurlu kimse.” anlamında söylenir.

1838. Üzünə dan yeli dəğməyib [Yüzüne tan yeli değmemiş] “Utanmaz, arlanmazın biridir.” anlamındadır.

1839. Üzünə daş yamansın [Yüzüne taş yamansın] “Yüzün mezar taşına yapışsın!” anlamında söylenir.

1840. Üzünə daş yapışsın, utanmaz [Yüzüne taş yapışsın, utanmaz] İlenme ve hakaret ifadesi olarak kullanılır.

1841. Üzüne tuman bağı açılmasın [Yüzünde pantolon ipi oluşmasın] “Kocaya varmayasın, erkek yüzü görmeyesin.” anlamındadır.

1842. Üzündə yazılıb (~ yazılmışdır) [Yüzüne yazılmış] “Yüzüne bakan aydınlanır.” anlamında söylenir.

1843. Üzünə ələk tut [Yüzüne elek tut] Bir şeyden utanan veya çekinen kimseler için söylenir.

1844. Üzünü it də görsə yalamaz [Yüzünü it de görse yalamaz] Çok çirkin kimse için kullanılır.

1845. Üzünü it də yalamaz [Yüzünü it de yalamaz] Yüzü kirli çocuklar, insanlar için kullanılır.

1846. Üzünü it yalasa, doyar [Yüzünü it yalasa doyar] Yüzünü gözünü yemeğe vs. bulaşmış çocuklar için okşama, nevaziş ifadesi olarak kullanılır.

1847. Üzünü mürdəşir yusun [Yüzünü Azrail yıkasın] k. “Tanrı canımı alsın.”, “Ölsün.”, “Öl.” anlamında beddua ifadesi olarak söylenir.

1848. Var deyən dilinə düğüm düşsün [Var diyen diline düğüm düşsün] Kendinde olan bir şeyi birine vermek istemeyen; ancak onu istemeye gelen birinin ağzını açar açmaz evin üyelerinden birinin “Vardır.” demesine kızan ev büyüğünün azarlama anlamında

söylediği ifadedir.

1849. Varın (~ varını) verən utanmaz [Varını veren utanmaz] “Herkes gücünün yettiği şeyi verir, bundan dolayı utanılmaz.” anlamındadır.

1850. Vay evin tikilsin [Vay evin dikilsin] Hoşnutsuzluk veya tepki olarak kullanılır.

1851. Vay şivəndən uzaq olasan [Dövünmekten uzak olasan] “Feryat figan görmeyesin.” anlamına gelir.

1852. Ver yiyeyim, ört yatım, gözlä, canım çıxmasın [Ver yiyeyim, ört yatayım, dikkat et, canım çıkmasın] Tembel ve bedavacı, başkalarının sırtından geçinen sülük karakterli erkekler için söylenir.

1853. Vurdu daşa, çıxdı başa [Vurdu taşa, çıktı başa] Her şeyi yitiren, her şeyi kaybeden insanlar için kullanılır.

1854. Vücudu (~ vücudun) kimyaya dönüb [Vücudu kimyaya dönmüş] ş. Çok az görünen kimse için kullanılır.

1855. Ya tələf olam, ya xələf [Ya yok olayım, ya varis] “Ya ölürüm veya büyük bir başarı kazanırım.” anlamında söylenir.

1856. Yadıva şiş batsın [Aklına şiş batsın] Bir şeyi hatırlayamayan veya unutan kimselere “Aklın batsın.” anlamında ilenme ifadesi olarak söylenir.

1857. Yadlar əlində olasan [Yabancılar elinde olasan] “Yabancıların eline

geçesin, onlara kismet olasın!” anlamına gelir.

1858. *Yağıya üstə tökür ayranın yavan qoyur* [Düşmanın üstüne döküyor ayranını yavan koyuyor] “Zenginin başına her şeyi saçıyor, fakire ise hiçbir şey vermiyor.” anlamında Tanrı’ya sitem etme ifadesi olarak söylenir.

1859. *Yaxama iynə baxmamışsan* [Yakama iğne koymamışsın] Eskiden kölelerin kulağına takılan halkaya işaret edilmektedir.

1860. *Yaxın durmaq (~ düşmək) mümkün değil* [Yakın durmak mümkün değil] Yaklaşmanın imkansız olduğunu bildirir.

1861. *Yalancının evinə od düşsün* [Yalancının evine ateş düşsün] “Yalancının ocağı sönsün.” anlamında bir beddua ifadesi olarak söylenir.

1862. *Yalansan, onu fağır ilan sancsın* [Yalansa onu fakir yılan soksun] Birinin mazlum, sessiz, sakın olduğunu iddia eden birine onun öyle olmadığını tam tersi olduğunu bildirir.

1863. *Yalağın nəsi var versin yoluğa* [Yalakanın nesi var versin yolunmuşa] “Çıplağın nesi var ki, yoksula versin.” anlamındadır.

1864. *Yaman dəymiş (~ dəysin)* [Yaman değmiş] “Kötü iyileşmez bir hastalığa tutulasın.” anlamında beddua ifadesi olarak söylenir.

1865. *Yaman yerdə axşamladıq (~*

***qaranlıqladıq, səhər açdıq*)** [Yaman yerde akşamladık] “İşimiz çok kötü bir zamana rastladı.” anlamına gelir.

1866. *Yan bu yanı yoxdur* [Yan bu yanı yoktur] İtimat edilmeyen, ne yapacağı belli olmayan kimseler için kullanılır.

1867. *Yan baxsan, günahkârsan* [Yan baxsan günahkarsın] Ne yaparsa yapsın suç kabul edilmesinden yakınmak için kullanılır.

1868. *Yana dursun (~ qalsın)* [Yana dursun] Başka, ilave olarak anlamına gelir.

1869. *Yanında toya getməlidir* [Yanında düğüne gitmelidir] Diğeri ile karşılaştınca bir kötü durumun, kötü işin daha katlanır olduğunu anlatır.

1870. *Yanında yalandır* [Yanında yalandır] Karşılaştırma bildirir ve bir şeyin diğeri göre daha üstün olduğu anlamında kullanılır.

1871. *Yanıdan yel keçəndə soyuq dəyir* [Yanıdan rüzgar geçtiğinde soğuk diyor] Çok hassas, çok alıngan kimseler için kullanılır.

1872. *Yansın çırağı gəlsin sorağı (~ işığı)* [Yansın çırağı, gelsin ışığı] “Sağ salim olsun, yaşasın.” anlamında bir alkış ifadesi olarak söylenir.

1873. *Yaş odun satmamışam ki* [Yaş odun satmadım ki] “Kimselere bir kötülüğüm dokunmadı.” anlamında söylenir.

1874. *Yatıb yuxusunda da görməyib*

[Yatıp uykusunda da görmemiş] “Hiçbir haberi yoktur.”, “Uykusuna bile girmemiş.” anlamına gelir.

1875. *Yaylını gülləyə (~ tuş) gələsən* “Serseri bir kurşuna hedef olasin.” anlamında beddua, kargıma, ilenme ifadesi olarak söylenir.

1876. *Yetdi padişahı yuxuda görüb* [Yedi padişahı uykuda görmüş] “Derin uykudadır.” anlamında söylenir.

1877. *Yediyi (~ yediyin) burnundan (~ burnunun) dəliklərindən tökülsün* [Yediğin burnunun deliklerinden dökülsün] Nankörlük eden birine karşı beddua anlamında kullanılır.

1878. *Yediyi gözünə durub* [Yediği gözüne durmuş] Gözünden arpacık çıkan kimseye şakayla söylenir.

1879. *Yediyi nanəyə bax* [Yediği naneye bak] “Yaptığı uygunsuz davranışa bak.” anlamında söylenir.

1880. *Yediğim burnumdan (~ burnumun deşiklərindən) gəldi* [Yediğim burnumun deliklerinden geldi] Neşe ve sevinçli anında yiyip içip eğlendiği bir anında kötü bir haber alan kimsenin ruh hâlini yansıtır.

1881. *Yediyinə dəyməz* [Yediğine değmez] Kimseye faydası dokunmayan kimse için söylenir.

1882. *Yel olub yanımdan (~ yanından) ötədbilməz* [Yel olup yanımdan geçemez] Tehdite karşı verilen cevap anlamındadır.

1883. *Yel vurub yengələr oynayır* [Yel vurmuş yengeler oynuyor] “Virane kalmıştır, harabedir.” anlamında söylenir.

1884. *Yel esib qoz tökülüb* [Yel esip koz dökülmüş] 1. “Her şey boldur.” 2. Bir şey için büyük ümitlerle gelen insana “Ortada hiçbir şey yoktur, niçin geldin?” anlamında alay yollu söylenir.

1885. *Yeməmişən qaz əti, bilmirsən nədir ləzzəti* [Yememişsin kaz eti, bilmiyorsun nedir lezzeti] “Bilmediğin bir şeyin kıymetini anlayamazsın.” anlamında söylenir.

1886. *Yer yarılısaydı, yerə girərdim* [Yer yarılısaydı içine girerdim] Çok mahçubiyet duyan bir kimsenin duygularını ifade eder.

1887. *Yerə vursan yer dağılar* 1. Çok şişman, tombul çocuklar için kullanılır. 2. Çok sağlam, çok muhkem olan şeyler için kullanılır.

1888. *Yetənə yetir, yetməyənə (bir) daş atır* [Yetene yetiyor, yetmeyene taş atıyor] Herkese sataşmayı alışkanlık haline getiren kimse için kullanılır.

1889. *Yetmiş iki millətdən azadır* [Yetmiş iki milletden azadır] “İsteddiği gibi bir hayat sürüyor, hiçbir şey umrunda değil.” anlamına gelir.

1890. *Yoxsa od almağa gəlmişdin?* [Yoksa ateş almaya mı geldin!?] Bir yere gidip hemen ayrılmak isteyen kimseler için söylenir.

1891. Yoxun özü qaradır [Yokun özü karadır] Yoksulluğun kötü bir şey olduğunu bildirir.

1892. Yuxun (~ yuxunuz) qara gəlsin [Uykun (uykunuz) kara gelsin] “Uyuyup kalkamayasın.” anlamında bir beddua ifadesi olarak söylenir.

1893. Yumruğundan darı düşməz [Yumruğundan darı düşmez] Çok cimri kimseler için kullanılır.

1894. Yumurtadan dünən (~ təzə, təzəcə) çıxıb [Yumurtadan yeni çıktı] Tecrübesiz, deneyimsiz kimseler için kullanılır.

1895. Yumurtanı düyünlə (~ gəl) buna söz anlat (~ öyrət) [Yumurtayı düğümle buna söz anlat] Laftan anlamaz, anlayışı kıt insanlara laf anlatmanın çok zor olduğunu bildirir.

1896. Yumurtanı suda qızdırmışam? [Yumurtanı suda mı kızdırdım?] “Sana saygısızlık mı ettim?”, “Sana kötülük mü yaptım?” anlamında söylenir.

1897. Yükün bağlı qalsın [Yükün bağlı kalsın] “Hiçbir yerde karar kılıp barınamayasın, sürekli ordan oraya göç edesin.” anlamında söylenir.

1898. Yüz bağı Burma cavana dəyərsən [Yüz bıyığı bir gence değırsin] Dinç kalmış yaşlı kimselere alkış anlamında söylenir.

1899. Zarafat yorgan altında olar [Şaka yorgan altında olur] Kaba şekilde şaka yapan kimseye yarı şaka yarı ciddi

olarak uyarı niteliğinde verilen cevabı anlatır.

1900. Zəhmətin başına dəysin [Zahmetin başına değısin] Bir kimsenin yaptığı işi beğenmeyince söylenir.

1901. Zəhmətinə dəyər [Zahmetine değır] “Çekilen eziyete değır, harcanan emeğe, yorgunluğuna değır.” anlamına gelir.

1902. Zoruna dönüm [Zoruna döneyim] “Gücün var olsun.” anlamında bir alkış ifadesidir.

1903. Zurna çalma [Zurna çalma] “Fazla konuşma.” anlamında söylenir.

1904. Zurnayı gümüşleme [Zurnayı gümüşleme] Aşırı derecede gülen birine uyarı anlamında söylenir.

1905. Zurnanı tərsə çaladı [Zurnanı ters çaldı] “Beceriksizin biridir.” anlamına gelir.

1906. Zurnası sonraya qalıb [Zurnası sonraya kalmış] Genelde kötü, menfi neticelenecek bir şey için kullanılır.

KAYNAKLAR

ADIGÜZEL, Hüseyin, *Deyim Hazinesimiz*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1990.

ADİMOV, Musa, Keray Yusifov, Musa Adilov, Keray Yusifov, “*Sabit Söz Birleşmeleri*”, Maarif Neşriyatı, Bakü, 1991.

AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil -3*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009 (s. 35).

AKSOY, Ömer Asım, “*Tek Sözcüklü Deyim Var mı?*” Çağdaş Eleştiri İstanbul-1984 (s. 4.6)

AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri Ve Deyimler Sözlüğü*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984.

AKYALÇIN, Necmi, *Türkçe Deyimler Sözlüklerine Alınmış, Deyim Olmayan Kimi Söz Öbeklerine İlişkin Bir Değerlendirme*, Folklor/Edebiyat, 18 (6.8), 121-148.

AKYALÇIN, Necmi, *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*, Eğiten Kitap, Ankara 2012.

ALBAYRAK, Nurettin, “*Ne Tas Düşsün Ne Hamam Çınlasın*” Sözü Yargı Değil midir?, Türk Dili, s. 66.73.

ALTAYLI, Seyfettin, *Azerbaycan Türkçesi Deyimler Sözlüğü*, Ankara 2005.

ALTAYLI, Seyfettin, *Atasözü ve Deyimler Arasındaki Farklar*, Karadeniz Araştırmaları, 2010, sayı:25, s. 125.134.

AYVERDİ, İlhan, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul 2010.

BALDANE, Orhan, *Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Söz Dizimi Farklılıkları Üzerine Notlar*, XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı-Bildiriler Kitabı, s. 223.232. (Varşova/POLONYA, 25.28 Eylül 2018)

DEMİR, Celal, “*Türkçede Deyimlerin Söz Dizimsel Özellikleri*”, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, Ankara 2008, sayı: 677, s. 430-433.

ERCİLASUN, Bican Ahmet, *Türk Dünyası Üzerine İncelemeler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2011.

ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Basım Evi, İstanbul 2013.

GÜL, Meltem, *İran(Azerbaycan) Türkçesinde Şimdiki Zaman, Duyulan Geçmiş Zaman ve Geniş Zaman Kullanımları*, Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 10/4, s. 543-546.

HACIZADE, Naile, *Sözümün Canı Var*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.

HADİ, Bey, *Deyimler Sözlüğü*, 3 cild, Tebriz 2022.

HATİBOĞLU, Vecihe, *Kelime Grupları Ve Kuralları*, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten, 11 (1963), s. 203.244.

KARAÖRS, Metin, *Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesi'nin Kelime Grupları, Cümle ve Cümle Çeşitleri(Sentaks) Bakımından Karşılaştırılması*, Büyük Azerbaycan Kongresi, Bakü 1991.

KARAHAN, Leylâ, *Türkçede Söz Dizimi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2019.

KESİK, Beyhan, *Atasözleri ve Deyimlerimizde Deve*, Journal Of Turkish Language and Litarature, 2018.

KOMİSYON, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2019.

KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1992 (s. 43)

KORKMAZ, Zeynep, *Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

KÜÇÜK, Salim, *Deyimlerde Mizahi Unsurlar (Humorous Elements In Idioms)*, Dede Korkut Dergisi, 2015.

MUSAOĞLU, Mehman – Vefa Hasanova, “*Türkçede Deyimler- Phrases in Turkic*”, Bilimsel Eksen- Scientific Axi- Sosyal Bilimler Dergisi, Ankara 2011.

ORUCOV, Əliheydər, -Bəhrüz Abdullayev -Nərgiz Rəhimzadə, *Azərbaycan Dilinin İzahlı Lüğəti*, 4 cild, ŞƏRQ- QƏRB, BAKI 2006.

ÖKSÜZ, Ahmet, *Ortak Dil Bağlamında Türkiye Ve Azerbaycan Sahası Deyimler*, Qafqaz Üniversitesi, 2009.

PARLATIR, İsmail, *Atasözleri ve Deyimler -II , Deyimler*, Yargı Yayınevi, Ankara 2007.

PÜSKÜLLÜOĞLU, Ali, *Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Arkadaş Yayınevi, Ankara 2017.

SİNAN, Ahmet Turan, “*Deyim Kavramı Üzerine Notlar- 1*”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ 2008, C. 18, Sayı: 2, s. 91. 98.

SİNAN, Ahmet Turan, *Türk Atasözlerinde Geçen Deyimler*, Milli Folklor Dergisi, 2001, s. 136-140.

SİNAN, Ahmet Turan, *Türkçenin Deyim Varlığı*, Kesit Yayınları, İstanbul 2015.

SİNAN, Ahmet, Turan, “*Deyimlerin Yapısı Değişir mi?*”, *Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8, s. 1996.2009.

ŞAHİN, Erdal, *Türkçede Para Birimleri İle İlgili Deyimler Ve Bunların Anlam Bilimsel Karşılaştırılması*, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume 9/9 Summer 2014, p. 953- 968, Ankara- Turkey.

ŞAHİN, Erdal, *Türkiye Türkçesi İle Tatar Türkçesinde Parayla ilgili Deyimler Ve Bunların Anlam Bilimsel Karşılaştırılması*, *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı*, Aralık 2013, Sayı: 207.

ŞAHİN, Erdal, *Türk Dili Kitabı*, Kesit Yayınları, İstanbul 2012, s. 153-170 ed. Güliden Sağol Yüksekkeya.

TAN, Nail, *Türkiye 'de Yayınlanan Belli Başlı Atasözü ve Deyim Sözlüklerindeki Ana Yanlış ve Eksiklerle İlgili Bazı Tespitler*, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Ankara 2018.

TEKİN, Talât -Mehmet Ölmez, *Türk Dilleri -Giriş-*, Simurg, Ankara 1999.

TOPALOĞLU, Ahmet, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Dergah Yayınları, İstanbul 2019.

TUNCEL, Metin, *Türkiye*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara TDV Yayınları, 2012 cild: 41, s. 562.566.

TÜRKEŞ GÜNAY, Umay, *Türklerin Tarihi*, Akçağ yayınları, Ankara 2012 .(s. 564-565)

UZUN SUBAŞI, Leyla, *Deyimleşme Ve Türkçede Deyimleşme Dereceleri*, Dilbilim Araştırmaları, 1991.

VARDAR, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2007 (s. 71)